NEO-CONFESSARIUS

PRACTICE INSTRUCTUS

PARIS. — TYPOGRAPHIE F. IMBERT
7, rue des Canettes, 7

NEO-CONFESSARIUS

PRACTICE INSTRUCTUS

SEU

METHODUS RITE OBEUNDI MUNUS CONFESSARII

IN GRATIAM JUNIORUM

QUI AD CURAM ANIMARUM ADSPIRANT

APPENDICE, SIVE BREVI INSTRUCTIONE ET METHODO DISPENSATIONES ALIASQUE GRATIAS PETENDI, ET IMPETRATAS EXEQUENDI, NECNON SERI CASUUM CONSCIENTIÆ, PUBLICE PROPOSITA.

A

R. P. JOANNE REUTER S. J.

SS. Theologiæ in universitate Trevirensi Doctore
ac Professore publico

Editio nova emendatior

PARISIIS

SUMPTIBUS ET TYPIS P. LETHIELLEUX, EDITORIS

10, RUE CASSETTE, 10

1890

Deo

Gift of Benedict Emanuel

FACULTAS

R. P. PROVINCIALIS.

Ego, infrascriptus, Societatis JESU *per Provinciam Rheni inferioris Præpositus Provincialis, potestate mihi ab Adm. Rev. Patre Nostro* FRANCISCO RETZ, *Præposito Generali, ad id facta, concedo facultatem excudendi librum, cui titulus est :* Neo-Confessarius practice instructus, *auctore R. P.* JOANNE REUTER, S. J. *In cujus rei fidem has litteras manu propria subscriptas, et Officii sigillo munitas dedi, Burenæ,* 13 *aug.* 1749.

OTTO WUILLEMIN S. J.
Mp.

(L. S.)

PROEMIUM

Quum teste S. Gregorio et ipsa experientia ars artium sit regimen animarum, atque imprimis arduum munus confessarii, utpote cujus est curare rectitudinem judicii sacramentalis, pœnitentes juvare, discrete monere, satisfactionem convenientem imponere, remedia contra relapsum præscribere, dispositos absolvere, indispositis absolutionem differre aut negare: ego autem ex synodali pro excipiendis fidelium confessionibus approbandorum examine compertum haberem, confessarios juniores potissimum in praxi modoque tractandi pœnitentes deficere, animum subiit desiderium eos sublevandi, existimavique, utilem me facturum operam, si pro modulo meo s. theologiæ auditoribus methodum publice proponerem munere illo sacro recte fungendi. Quod quum fecissem, expetierunt discipuli, ut quæ ad calamum dictaveram, typo darentur; id quum recusassem, non ignarus plures utiliter hac de re scripsisse, esseque hodiedum libros permultos parum utiles, quorum nolebam augere numerum, institerunt ipsi, suaserunt et alii, quibus ut gratificarer, tandem annui. Utrum magno cum animarum fructu et eorum solatio, experiri licet. Opusculum divido in tres partes. Prima

tractat de iis, quæ generatim confessario in sacro tribunali sunt observanda. Secunda complectitur ea, quæ ad peccata magis obvia personasque ætate, sexu, statu vel conditione diversas spectant. Tertia agit de iis, quæ specialiter observanda sunt circa personas diversis vitiis, peccatis, defectibus tum physicis, tum moralibus obnoxias. Cæterum non est mihi tractatus cum viris eximiis, multa lectione eruditis longaque experientia doctis, quos audire magis, quorumque praxin discere, quam docere exopto; sed cum neoconfessariis instructionis cupidis et theoria maxima et parte instructis. His opusculum offero, ut quæ in eo placent, in praxin, ubi opportunum erit, redigant, quæ desunt, uberiore gratia adjuti, et usu edocti addant, in quibus forsitan aberraveverim, benigne corrigant, et mei in s. sacrificiis meminisse dignentur.

NEO-CONFESSARIUS

PARS PRIMA

DE IIS QUÆ GENERATIM IN PRAXI CONFESSARIO SUNT OBSERVANDA

CAPUT I

Quæ confessarius, priusquam confessiones excipiat, observare convenienter debeat?

1. Munus confessarii magnæ dignitatis. — Et magni meriti.
2. Quomodo accedendum ad sacrum tribunal?

1. — Resp. sequentia : I. Magnam sui officii æstimationem concipiat studiumque accendat illud rite administrandi; quod ut assequatur, expendat imprimis sublimem dignitatem et honorem; inter munia enim hujus mundi unum de dignissimis est. Nam confessarius judex in ea causa est, quæ ex natura sua ad forum Dei pertinet. Offensus est Deus; confessarius offensam, non ut olim putarunt aliqui, solum remissam declarat, sed nomine Dei vere remittit, seu tollit reatum culpæ et pœnæ æternæ, condonat benigne debitum, pro quo naturæ viribus satisfieri non potest unquam; et cui aliquando judicum facta potestas, qua ex misero et reo faceret innocentem? Falso accusatum judices alii innocentem declarare possunt, facere ex reo innocentem non possunt. Sed quid reliquos judices commemoro? Cui Angelorum similis collata potestas? Cui aliquando dictum : *Quorum remiseritis peccata,*

remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt? Joan. xx, 23. Peccata, quæ quanto odio persequatur Deus, nemo verbis exprimere, nemo cogitando assequi potest; ad illa destruenda non solum Deus ordinavit omnia opera gratiæ, sed necesse quoque fuit, ut vitam suam profunderet Homo Deus, et tamen eorum destructio in manu est confessarii; attollit hic manum et dicit : *Absolvo te a peccatis*, et ecce destructa sunt; reviviscit, qui erat mortuus; fit ex inimico amicus Dei, ex mancipio diaboli filius altissimi, ex reo inferni hæres cœli. Sacerdotibus omnibus, qui medio sunt statu Deum inter et homines, cum Deo homines, cum hominibus dii, magna collata potestas est, magna dignitas. At eadem in confessario in altiorem elata est gradum, ut de iis imprimis dictum intelligatur illud Ps. LXXXI, 6 : *Ego Dixi : dii estis*. Merentur quidem et hunc titulum prælati, sacri doctores, concionatores; at speciali ratione confessarii. Hi enim ad vitam spiritualem non solum, ut illi, disponunt consiliis, doctione, adhortatione, correctione; sed eamdem quoque conferunt. Inde ponderet confesarius, quantus in muneris sui functione pandat se meritorum campus; nam opera misericordiæ tam corporalis, quam spiritualis in hac exercentur; docet enim confessarius ignorantes, errantes in viam revocat, offensas remittit, mœrentes consolatur, dubitantibus bene consulit, pro periclitantibus de salute efficaciter Deum deprecatur, diræ servituti mancipatos redimit, vinctos peccatorum catenis exsolvit, nudos stola gratiæ cooperit, egenos et languidos cibo potuque spirituali reficit, ut merito a Deo misericordiam expectare possit dicente : *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Matt.* v, 7. Accedit meritum insignis patientiæ, mansuetudinis, abnegationis sui in gravibus sæpe molestiis et difficultatibus, quæ a pœnitentibus rudibus, induratis, refractariis et obscœnis peccatoribus sæpe adfe-

runtur; quæ omnia, si ex sincero zelo divinæ gloriæ et charitate fiant, ingens meritum deesse non poterit.

2. — Resp. II. Confessarius, ne suæ et alienæ periculum salutis incurrat, accessurus ad sacrum tribunal magnam concipiat in Deum fiduciam, suæ sapientiæ et prudentiæ diffidens lumen dirigendi animas, quas Salvator noster acquisivit sanguine suo, auxilium difficultates sine offensione superandi imploret, obarmet se firmo proposito, leges patientiæ et mansuetudinis observandi, formet intentionem absolvendi pœnitentes, prout cujusque exiget dispositio, absolute aut conditionate, prout ipsa postulabit (1).

Accedat ad sacrum tribunal prompto animo et cum gaudio, quod Deus ipso dignetur uti adjutore ad opus tam præcellens, memor se patris officio fungi, mittendasque a Deo ad se animas, quas cupiat per se dirigi, instrui et ex servitute peccatorum extrahi.

Pœnitenti jam genua flectenti ex animo bene precetur his verbis : *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.*

CAPUT II

Quæ observanda sint confessario in decursu confessionis.

3. Excipiat benigne confessarius pœnitentem; et rudem non facile sine absolutione dimitat, si non satis se examinaverit. — Quid si aliquid addendum omittat? — Vel aliena peccata referat? — Confessarius nullum det signum quod circumstantes advertant, vel pœnitens.

3. — Resp. sequentia. I. Si pœnitens præsertim rudior non dicat, a quo tempore sit confessus, quærat id confessarius; etiam num pœnitentiam injunctam expleverit; si non; an sciens et volens.

II. Non videtur expedire universim statim interro-

(1) Cf. infra n. 26 et 105.

gare sub initium, cujus status sit pœnitens, ne curiositate videatur duci confessarius, aut molestiam inde ferat pœnitens, sed ubi occasio erit ratione alicujus peccati, aut pro examine supplendo id vel necessarium vel expediens esse videbitur; verum interroget eum benigne, quid mali ab ultima confessione admiserit; si notet timorem, animet eum, ut pro anima sua non erubescat dicere verum permittatque primo exponere, quæ post examen ei occurrunt; si satis se non possit explicare, aut notetur non, prout oportuit, conscientiam suam examinasse, non facile ideo rudem sine absolutione dimittat, sed excitet suaviter, juvet variis interrogationibus percurrendo materias, in quibus labuntur fere ejusmodi. Deinde suggerat modum se recte examinandi, v. g. quid cogitatione, verbo, opere, omissione, domi, in templo, clam, palam, in hac illave occasione contra Deum, se ipsum, suos aliosque proximos mali admiserit; rudes enim sine absolutione ideo dimissi aut non revertentur, aut statim adibunt alium exacerbati et minime correcti, quum multi non sint capaces, prout par est, se examinandi; si tamen quis inveniretur in diversis materiis gravium reus et numerum tantum conjectando diceret, admonendus is esset de obligatione se diligenter examinandi, et suggesto modo id faciendi dimitti utiliter posset et quandoque deberet, ut examinaret rite conscientiam et mox rediret, nisi forte circumstantiæ aliud exigerent.

III. Si omittat pœnitens aliquid necessario addendum et confiteatur ex scripto, statim id interrogetur; si autem confiteatur de memoria, putetque prudenter confessarius, se satis id recordaturum, interrogationem ad finem confessionis differat; si vero prudenter timeat, ne id obliviscatur, sinat etiam unum alterumve peccatum addere et tum interroget, ne postea cum confusione et molestia nova teneatur peccata repetere pœnitens; ubi interrogationi satisfecit, confessarius

peccatum ultimo dictum in mentem ei revocet et jubeat eum ab illo pergere; sic enim reducetur ad narrationem antea mente conceptam.

IV. Si pœnitens in confessione incipiat aliorum peccata detegere, mox moneatur, ut sua confiteatur, de alienis autem, ne detrahat, sileat, ut confessio, quemadmodum oportet, sit humilis sui, non aliorum accusatio. Si adferat impertinentia, aut velut historiam contexat, dicatur ei, satis esse, si sua peccata quoad speciem et numerum confiteatur, sine mentione occasionis et causæ; juverit quandoque, si notetur, ad cujus peccati confessionem narratio tendat, interrogare, num in hac iliave materia se reum inveniat peccati. Demum, si nimis crasse vel impudice exprimat quædam, doceatur ea honestius eloqui, ita tamen, ut species exprimatur.

V. Caveat confessarius, ne signa det manibus, pedibus, oculis vel quocumque motu corporis, quo circumstantes in suspicionem veniant, aliquid singulare in confessione referri; quidquid audierit, nullum det signum admirationis vel indignationis, quod solus etiam pœnitens possit advertere; secus enim hic deterrebitur ab enarrandis reliquis; ob eamdem causam ne increpet ante confessionem et examen absolutum, sed potius, quo graviora detexerit, eo suavius agat cum eo magisque animet, ut totum virus evomat, paceque fruatur.

CAPUT III

Quæ observare debeat circa examen pœnitentis.

4. Qui non sint examinandi?—Quomodo examen faciendum cum aliis? — In examinando non sit nimius, sed cautus, et discretus. — Qua diligentia teneatur confessarius examinare pœnitentem?

4. — Resp. sequentia. I. Necesse non est examinare eos, qui sæpe confitentur raroque peccant gravi-

ter et quos constat nosse omnia, quæ spectant ad confessionis integritatem; unde regulariter interrogandi non sunt religiosi, ecclesiastici aliique in theologia versati, nisi tamen certum videatur, ab iis omitti aliquid necessario explicandum; tum enim et non alias prudenter præsumitur, eos aut nescire suam obligationem, aut ad eam non advertere.

II. Si examine opus sit, fiat id convenienter ad ætatem, naturam, conditionem, sexum et negotia, et de illis tantum, quæ probabiliter ab illo pœnitente videntur admissa. In materia castitatis procedendum caute, ne forte pœnitens doceatur, quod ignorat et eum scire non convenit (1). Si neget cogitationes, non interrogetur de operibus, nisi forte pœnitens sit admodum rudis: ejusmodi enim sæpe non apprehendunt cogitationes ut peccata, saltem si non voluerint progredi ad opera; unde ordinarie tales examinandi sunt primum de operibus, tum de verbis, demum de cogitationibus. Si pœnitens cogitationes voluntariæ habitas fateatur, interrogetur de colloquiis, aspectibus, tactibus; si hæc fateatur, interrogetur, num forte opus aliquod pejus admissum sit vel saltem concupitum, aut voluisset admittere, nisi pudor aut metus retraxisset; sunt enim rudes, qui, nisi ita interrogentur, tacent rati sat esse, quod aliquid insinuando confessario occasionem dederint interrogandi. Demum species et numerus interrogandus.

III. Etsi confessarius pœnitentem, si hic, ut par est, conscientiam suam vel non aperiat vel non excusserit, teneatur examinare, ut habet communis et in praxi tenenda sententia; attamen in examinando nec curio-

(1) « In hac materia confessarius sit valde cautus in interrogando; incipiat interrogare de longe et verbis generalibus, et prius, an dixerint mala verba, an jocati fuerint cum aliis pueris aut puellis, et si jocos illos clam exercuerint. Deinde interroget, an commiserint res turpes ». S. Alph. Prax. conf. n. 90, 5.

sus sit nec nimius confessarius, ne aut sibi aut pœnitentibus sacramentum reddat odiosum, quod Christus cautum voluit, aut occasionem præbeat ruinæ spiritualis. Præstat autem, confessarium aliquando minu perfecte peccata intelligere, quam se vel pœnitentem scandalo, aut sacramentum odio exponere (1). Unde

1. Non facile interroget circumstantias illas, quas et pœnitens sine maximo rubore suo non potest dicere, confessarius ex aliis adjunctis vel dictis potest intelligere. Hinc confitentem incestum non interroget, in quo gradu fuerit, quia raro est in primo gradu (2) et in aliis gradibus probabiliter specie non differt. Nec conjuges interroget de debito conjugali, nisi prudenter dubitet, graviter esse contra excessum; et in hoc casu interroget, an inter se sint unanimes, an vir servet fidem uxori, an uxor in omnibus honestis et licitis viro obediat; et sic facile deprehendet, si forte negatum sit debitum conjugale; si uxor confiteatur, se cognitam a viro modo non convenienti, non interroget particularia, sed in genere, an generatio sit impedita, an eo modo convenerint, ut generatio potuerit sequi etc.

2. Benignius examinet ægrotum minus capacem, aut minus dispositum ad attendendum, quam alium; item, qui pluribus peccatis se gravatum sentit, quam qui paucioribus, quia examen debet esse accommodatum pœnitenti. Lugo (3).

3. Nec ordinarie interrogandus pœnitens, qua cons-

(1) « Meminerit insuper confessarius, imprudentem hac de re, im portunum et inverecundum modum loquendi non raro justam dediss ansam non solum male de ipso suspicandi, sed etiam eum pene ordinarios judices denunciandi, quasi in actu confessionis, ut ai Greg. XV (c. contra sollicitantes), *inhonestos habuerit sermones;* e quidem judices tum in eos, qui ex malitia, tum etiam in eos, qui ex mera imprudentia sic deliquerint, animadvertere consuevisse. » Gury II, 912, 3.

(2) Cf. S. Alph. 4, 449, 450 et 6, 469, 470.

(3) De pœnit. d. 16, n. 594.

cientia in hoc illove processerit; id enim nimis grave esset confessario, et per se loquendo præsumi potest, objectum esse apprehensum, ut secundum se malum est. Excipe, nisi aliud circumstantiæ suadeant (1); quia, ut dixi, rudes sæpe non apprehendunt malitiam delectationis morosæ in objecto turpi, et idem est de colloquiis turpibus, quos jocos vocant. Caveat demum confessarius, ne de fabulis, et nescio quibus non pertinentibus ad confessionem loquendo risui aliorum et dicteriis eam objiciat.

IV. Sicut pœnitens in examinanda conscientia sua non tenetur ad maximam diligentiam, sed ad mediocrem tantum, seu qualem prudentes in magni momenti negotiis secundum capacitatem suam adhibere solent; sic confessarius in examinando pœnitente tenetur tantum ad mediocrem et moralem respective ad pœnitentes tempusque ab ultima confessione elapsum; quod addo, quia, quando pœnitens diu non confessus est, majore opus est diligentia, quam si a tempore breviori. Ratio responsionis est, quia pœnitens tenetur per se et primo loco, quum in pœnitentiæ tribunali sit sui accusator et testis, confessarius autem, utpote judex, tantum in defectu pœnitentis, cujus obligationem subit, ut integritas judicii procuretur. Hinc Lugo, Tamb. et alii inferunt, confessarium non teneri ad majorem diligentiam, quam per se loquendo pœnitens, si nimirum modum se examinandi sciat. Ratio utriusque est, quia, si aut pœnitens aut confessarius teneretur ad majorem diligentiam, quam moralem et in magni momenti negotiis a diligentibus adhiberi solitam, sacramentum pœnitentiæ fieret illis nimis grave et odiosum exponeretque illos continuis et innumeris anxietatibus. Non terreatur tamen confessarius ullius pœnitentis autoritate; sed ubi necessarium esse judi-

(1) Cf. Lacroix l. VI, p. 2 n. 946.

cabit, examinet etiam magnates, exemplo confessarii, qui audita Caroli V. imperatoris confessione, dixit : Confessus es peccata Caroli, jam confitere peccata imperatoris; pœnitentes enim omnes in sacro hoc tribunali rei sunt; confessarius judex loco Dei; neque Christus aliam legem condidit pro rusticis et plebeiis, aliam pro nobilibus et magnatibus, sed eadem voluit omnes teneri.

CAPUT IV

Quomodo instruendus et admonendus pœnitens.

5. Instruendus necessariis, si notetur ignorare. — 6. Vel ad tempus remittendus, si instrui non possit et mora permittatur. — 7. Quid agendum confessario, si pœnitens peccat ex ignorantia? — 8. Excitandi pœnitentes ad christiane vivendum. — 9. Quomodo admonitio et reprehensio facienda?

5. — Resp. I. Quæ pœnitentes aut debent, aut utiliter saltem doceri et moneri possunt, sunt 1. necessaria scitu necessitate medii. 2. Requisita ad dignam sacramenti pœnitentiæ et eucharistiæ susceptionem. 3. Ea quæ faciunt ad deponendos errores, quibus quandoque laborant. 4. Obligationes, quas forte contraxerunt, v. g. restituendi famam, compensandi damna, corrigendi proximum etc.

6. — Resp. II. Si confessarius notet etiam cum dubio, pœnitentem ignorare scitu necessaria necessitate medii vel ad sacramenti pœnitentiæ aut eucharistiæ susceptionem, remittat eum ad alium diem, donec curet se melius instruendum; aut si eum sine absolutione dimitti non expediat, auditis necessario audiendis, quantum poterit, spectatis circumstantiis eum doceat magis necessaria; ita ut prudenter judicare possit, satis jam apprehendere, ut fidem habeat circa necessaria, eliciatque cum eo actum fidei, spei, chari-

tatis et contritionis, monitumque, ut magis se curet instruendum, absolvat.

7. — Resp. III. Si notet, aliquid haberi a pœnitente pro peccato, quod peccatum non est, aut pro mortali, quod veniale; doceat eum veritatem, ne pergat peccare ex conscientia erronea.

Similiter si pœnitens ex ignorantia vincibili putet, aliquid non esse peccatum, quod revera peccatum est, sine dubio dedocendus est : etiam, si id putet ex ignorantia invincibili, sitque spes fructus; nisi tamen alteri grave inde immineret damnum, ob quod materiale peccatum pœnitentis permitti posset. Si autem modo prudenter non speretur ex eo fructus, relinquatur tantisper in errore inculpabili, ne a materiali peccato ducatur in formale. Cæterum recte monentur de turpitudine pollutionis, qui eam videntur ignorare, quia sæpe ignorantia non est invincibilis, sed juncta cum formidine vel dubio, quod imprudenter excutiunt aut retinent; sæpe etiam contrahunt habitum tam vitiosum, ut agnita dein malitia difficillime emendentur; imo et alios seducunt iis persuadentes id peccatum non esse. In dubio, utrum ignorantia invincibili laboranti profutura sit, an illi vel alteri obfutura monitio, conferenda est spes fructus cum metu damni; si spes sit major, monendus est. Si talis interroget confessarium de re aliqua, circa quam illum inquietat conscientia, aperienda est per se loquendo veritas; quia quum ea de re sit dubius vel anxius ideoque teneatur inquirere et nunc confessarium interroget, tenetur hic veritatem aperire, ne tacite errorem videatur approbare. Cavendum tamen confessario, ne si fructus non speretur, plus dicat, quam necesse sit, v. gr., obstrictus voto simplici castitatis inivit matrimonium valide; interrogat deinde, possitne licite uxori debitum reddere; respondendum illi affirmative, et reticenda obligatio non petendi, quia secus de peccato materiali

duceretur in præsens periculum peccati formalis. Dixi: per se loquendo; quia, si veritatis cognitio esset gravius obfutura, dissimulandum foret a confessario, ac si non audivisset; aut dicendum, opus non esse jam de hoc agere; interim posse eum facere, quo judicet, Deum non offendi, quia in tali casu veritatem illi aperire esset ei porrigere gladium, quo se vel proximum gravius læderet. Demum, si pœnitens in præsenti non dispositus ad suscipiendam cum fructu instructionem speratur dispositus fore alio tempore, differenda esset instructio, dicique illi posset : Cave peccata, cæterum operari poteris, quod licitum tibi dictabit conscientia; erit alias occasio tibi uberius loquendi. Ratio horum omnium est, quia lumen naturæ dictat, et offensam Dei esse vitandam, ubi potest, et non esse facienda bona, vel malum minus avertendum, si inde prævideantur secutura graviora; hoc enim non esset consulere honori Dei et saluti animarum; sed magis officere. Unde dixit sanctus Augustinus? : *Si scirem, non tibi prodesse, non monerem, non te terrerem.*

8. — Resp. IV. Excitandi sunt pœnitentes ad agendam vitam christianam, quisque apposite ad suam capacitatem et dispositionem. Convenit cohortari omnes 1. ut ante omnia pugnent contra peccatum suum maxime scandalosum, periculosum radicemque aliorum, seu in quod frequentior est lapsus, quod magis officit profectui, magis animam inquietat; si quid contra eveniat, ejus emendationem mane et vespere sibi proponant; frequentent actus contritionis, implorent a Deo frequens auxilium suam infirmitatem et inconstantiam confitentes. 2. Ut operibus suis mane præfigant rectam Deo placendi intentionem; hanc per diem quandoque renovent præsertim ante actiones nobiliores aut graviores. 3. Ad pulsum horologii vel sæpius per diem meminerint præsentis Dei eum adorando, laudando, amando, pro beneficiis gratias

agendo, in eum confidendo. 4. Utile etiam quandoque erit suam vitam conferre cum vita Christi, eumque exemplar proponere sibi in actionibus suis, in prosperis et adversis. Sic Pater Petrus Faber, primus S. P. Ignatii socius quemdam ex primatibus Hispaniæ, qui ab eo instructionem quamdam petierat, admonuit, ut hæc pauca secum perpenderet : *Christus vixit in summa inopia, et ego vivo in summa opulentia; Christus in fame et siti, et ego in exquisitis cupediis; Christus nudus, et ego pretiose vestitus; Christus in doloribus, et ego in deliciis.* Aque hæc apud eum tantum valuerunt, ut paulo post lauto adhibitus convivio, uno ex quatuor punctis animum subeunte, in lacrymas effusus a mensa discedere cogeretur, et solitudinem quærere, in qua liberius sibi Deoque vacaret. Juvat quoque ex vita sancti, cujus festum colitur, aliquid desumere, quod imitandum pœnitentibus proponatur. De his plura infra.

9. — Resp. V. Admonitio talis sit plerumque, ut non potius videatur reprehensio, maxime, si pœnitentes sint seniores, vel magnæ autoritatis, aut timidiores, vel pusillanimes, vel genii exulcerati ; hi enim abjicient facile animum, aut exasperabuntur et reprehensionem vix sine impatieutia et contemptu excipient. Hinc confessarius in reprehensionibus sit potius parcus, quam prolixus; benignus magis, quam severus; gravior tamen quandoque potest aut debet adhiberi admonitio illis, qui sunt naturæ durioris, parum de salute solliciti, præsertim si benigna admonitio fructum non habuit, si modo fit post exposita peccata estque talis, ut pœnitens intelligat procedere eam ex amore salutis suæ.

CAPUT V

Quomodo pœnitentes ad dolorem et propositum disponendi.

10. Signa præsentis doloris. — 11. Qui præ aliis excitandi ad dolorem? — 12. Motiva doloris. Turpitudo peccati exponitur. Beneficia DEI. — 13. Quomodo diversi ad dolorem excitandi?

10. — Resp. I. Etsi plerique pœnitentes, maxime pueri, rudes et magni peccatores excitandi sunt a confessario ad dolorem supernaturalem seriumque propositum; attamen quando adsunt signa eorum sufficientia, ad id non tenentur confessarii. Signa autem sunt hæc : primum, si pœnitens dicat : Post commissum peccatum statim dolui; vel, multum mecum sum luctatus, ut hoc peccatum confiterer : vel, ha! sum miser et magnus peccator. 2. Si initio se accuset de gravioribus aut de omissis voluntarie antehac in confessione, vel conetur omnia bene explicare anxius circa numerum et speciem. 3. Si ex se dicat : Volo vitare occasiones; vel : Volo ablata restituere aliisque obligationibus satisfacere: Vel injungat mihi magnam pœnitentiam, etc. Ratio horum est, quia, quum pudor naturalis hominem retrahat a sui confusione, et adsit sollicitudo singularis, merito præsumitur, nisi aliud constet, talem sincere dolere ex motivo supernaturali velleque emendare se; nec universim sufficiens doloris deficientis signum est, si pœnitens dum subit confessionale, subrideat; qui enim sunt animi hilaris, passim subrident in actionibus etiam seriis.

11. — Resp. II. Quamvis adulti, qui apparent bene instructi, ordinarie prudenter existimari possint bene dispositi, dolorisque signum sit seria peccatorum confessio; expedit tamen exhortari eos, ut dolorem renovent, imo etiam interrogare, pueros præsertim et rudiores, num, antequam ingressi sint confessionale,

dolorem et propositum elicuerint; quia quidam, ut experientia docet, interrogati respondent, se id esse oblitos, aut putasse, satis esse, si in confessionali elicerent; quod etsi verum sit, vix tamen fiet, ut dolorem et propositum sincerum statim concipiant. Unde si pœnitens inveniatur non elicuisse ante dolorem cum proposito, monendus est, ut deinceps conscientia discussa ante ingressum in confessionale id præstet, proponendaque illi motiva doloris, et ad eum excitandus, dandumque tempus, ut eliciat clam ipse; quia si confessarius tantum præeat in verba, facile fiet, ut ea simul recitet sine interno sincero dolore serioque proposito. Ubi dispositus videbitur, jubeatur denuo se accusare in genere, quamquam hoc absolute non requiritur; quia, dum pœnitens exspectat, absolutionem, eam reipsa petit continuatque se reum confiteri, et sic satis dolor præcedit confessionem. Si pœnitens dicat, se ante confessionem elicuisse dolorem cum proposito, potest confessarius acquiescere, nisi aliud circumstantiæ suadeant; potest quoque imponere ei, ut repetat dolorem pro parte pœnitentiæ. Præterea hortetur et instruat præsertim rudiores, gravis peccati reos, in eadem venialia sæpius et omnino deliberate relapsos, quæ media emendationis sint adhibenda.

12. — Resp. III. Motiva doloris proponenda sunt pœnitentibus accommoda cujusvis capacitati; non enim omnes iisdem æque moventur. Proinde diversa in promptu habere debet confessarius. Sunt autem motiva hæc : 1. Jactura gratiæ et vitæ æternæ; si peccatum est veniale, retardatio beatitudinis demeritumque majoris gratiæ, et hinc consequens periculum labendi graviter : *Qui* enim *spernit modica, paulatim decidet. Eccli.* XIX, 1. Per jacturam illam fit homo ex filio inimicus Dei et mancipium diaboli, ex hærede cœli miser, nudus, titio inferni. 2 Pœna inferni et purgatorii gravissima, quibus velut judex justissimus

Deus punit peccata, et mortale quidem pœnis æternis; quæ autem stultitia major cogitari potest, quam quod homo ob lucrum temporaneum, glebam terræ, voluptatulam turpem bestiis communem, punctum honoris mundani tantis se bonis privet et addicat pœnis æternis, æternæ Dei iræ, æternæ confusioni apud Deum, beatos, damnatos; æternæ cuidam necessitati, Deo, parentibus, diei, quo natus est, maledicendi; ut merito dixerit S. Thomas, duos tantum in mundo carceres esse necessarios, unum hæreticorum, in quem mittendi sunt, qui non credunt; stultorum alterum, in quem conjiciendi, qui credunt, per peccatum se alienari a Deo unico suo et summo bono et æternis addici miseriis et cruciatibus, et tamen peccare non horrent. 3. Turpitudo peccati, sita in eo, quod peccatum, 1. præsertim grave, summa sit creaturæ in Deum creatorem suum et benefactorem unicum ingratitudo; 2. grandis in Patrem amantissimum impietas et rebellio; 3. enormis in supremum Dominum irreverentia et inobedientia; 4. vilipensio et contemptus Dei, quia negligitur et vilissimæ creaturæ postponitur; 5. injuria Dei, quia abusus rerum Dei Domini contra voluntatem ejus; 6. dehonoratio Dei negans supremæ majestati cultum et subjectionem debitam, dicente apostolo *ad Rom.* II. 23 *: Per prævaricationem legis Deum inhonoras ;* 7. superbia, qua peccans recusat subesse reipsa dicens : *Non serviam;* 8. recessus ab amabili Salvatore et accessus ad diabolum hostem ejus. Crescit autem turpitudo illa ex eo, quod peccatum fiat in conspectu Dei fiat eo tempore quo Deus peccatorem conservat, eique dat esse, fovet, beneficiis circumdat, ad se paterne invitat, promittit et vult dare salutem; quod peccans concursum Dei detorqueat in ejus contemptum suamque perditionem et Deum faciat servire in peccatis suis. Quod Christo, qui tanto pretio redemit animam ejus, sit opprobrio, exsultante

quodam modo diabolo, ipsum tam parvi pendi ab iis, quos annumeravit ecclesiæ suæ et membra esse voluit corporis sui mystici. Atque hæc turpitudo, ut abominabilis est Deo, ita abominabilem, quem inficit, reddit peccatorem, juxta illud Osææ, IV, 10 : *Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.* 4. Beneficia Dei, ut sunt creatio, seu translatio ad esse de nihilo, in quo alii tot relicti sunt et in æternum relinquentur. Conservatio, seu omni momento continuata productio, qua cessante in nihilum relaberetur homo. Redemptio per sanguinem et ignominiosam Filii Dei mortem; collatio baptismi, quo homo in amicitiam Dei admittitur, et filius fit Dei, quo tot allii carent ideo æternum perituri. Educatio a catholicis parentibus, cujus defectu millies milleni pereunt, qui eo beneficio donati Deo melius fuissent servituri. Toties repetita peccatorum remissio; constans Dei amor, quo aberrantem revocavit, reduxit, prodigum suscepit; stola gratiæ vestivit, hactenus sustinuit et fovit; toties repetita ad mensam eucharisticam admissio et innumera alia beneficia, quibus Deus hominem ita cinxit, ut quoquo respexerit, in oculos incurrant. Juvat pœnitentem quandoque interrogare : quid ab homine utilitatis habet Deus? Nihil; quid a Deo homo? Omnia. Num tibi aliquando aliquid mali fecit Deus? Nunquam. An non ergo indecens, quod sic Deum inhonoras! ei tam ingratus sis? Juvat quoque, si confessarius recenseat beneficia pœnitenti in particulari facta, sicut Nathan propheta recensuit David lapso II. Reg. XII, 7. ubi volens ostendere illi turpitudinem peccatorum suorum dixit ; *Tu es ille vir. Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ego unxi te in regem super Israel, et ego erui te de manu Saul*, etc., *quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo?* Porro beneficia Dei augentur ex infinita conferentis dignitate, ex amore infinito, quo conferuntur, ex indigni-

tate creaturæ, cui conferuntur et ex magnitudine donorum, et ex iisdem capitibus crescit ingratitudo. 5. Deus ipse propter se dignissimus est, qui non offendatur, dignissimus omni cultu, honore, amore, cujus vilipensio, contemptus, malum unicum est peccatum; malum eo gravius, quo major est dignitas offensi. Cujus proinde gravitas, etsi humanum excedens intellectum, ut magis appareat, expendatur serio, quis offendatur, vilipendatur, contemnatur, a quo, propter quid, quibus auxiliis, ubi, quando. Quid pro ejus satisfactione Pater a Filio suo incarnato, qui peccatum non fecerat, sed nostra suscepit destruenda, exegerit: quas pœnas in hoc et futuro sæculo impœnitentibus infligat Deus, cujus natura bonitas.

13. — Resp. IV. Ex his motivis id primum confessarius proponat, quod pœnitentis capacitati et dispositioni magis videtur congruere; alii enim timore, alii amore magis ducuntur. Provectiores in virtute et qui conantur proficere, facile excitantur considerando immensa Dei in nos beneficia ejusque infinitam majestatem. Rudiores et duriores concutiendi sunt primum timore pœnarum et excitandi ad dolorem propter illas peccatoribus a Deo præparatas; deinde adducendi ad amorem ingenuum doloremque ob offensum tantum benefactorem; demum ad amorem Dei propter se doloremque propter ipsum offensum et contemptum, cum proposito propter ipsum non peccandi de cætero; sic enim securius, si contritionem perfectam non assequantur, saltem attritionem concipient. Expedit omnibus proponere labores, sudores, passionem et mortem Christi, quæ, quanta, quo fine, quo amore ista fecerit, passus sit. Ecce, quæ fecit, et tulit pro te Salvator tuus tui non egens, et quid tu rependisti? Captari etiam potest occasio excitandi ad dolorem ex circumstantiis v. gr. festi, præsertim quo recoluntur specialia Dei beneficia; vel ex objecto, propter quod

quis peccavit, ut si quis peccavit propter bonum utile vel jucundum vel respectum humanum, dici potest : potuisti amare bonum tam exiguum, tam inane, tam inconstans et brevis temporis; quanto magis amare debebas Deum omne bonum, respectu cujus reliqua umbra sunt. Fidem consule; num quid cogitari potest Deo melius, et hunc tu non ames? Quidquid amas, ideo amas, ut sit tibi bene; at cogita, num tibi melius esse potest, quam habere Deum omne bonum? *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum. I Cor.*, II, IX; et tu Deum tam benignum, tam liberalem, etc., non diligas, doleasque a te offensum, etc. Notandum autem, necessarium esse, ut dolorem præcedat fides saltem virtualis at spes, quia nemo actu supernaturali de peccatis dolere potest, nisi credat, Deum peccatis offendi, esseque vindicem malorum, bonorum remuneratorem, speretque veniam, de quo n. 104, 116.

CAPUT VI

Quæ satisfactio pœnitentibus imponenda?

14. Tenetur per se loquendo, confessarius satisfactionem aliquam injungere. — 15. Ut sit proportionata, tria spectare oportet. — 16. Quænam injungi possint? — 17. Quando pœnitentia minor imponi possit, quam alias imponenda fuisset? — 18. Pœnitentiæ non convenientes.—19. Pœnitentia, ab alio injuncta, quando mutari possit? — 20. In dubio inclinandum in partem benigniorem.

14. — Certum est, confessarium teneri sub culpa peccatis proportionatam pœnitenti absolvendo aliquam satisfactionem imponere, quia ad illum velut judicem pertinet procurare satisfactionem parti læsæ. Ut minister autem sacramenti debet ejus integritati consulere. De hac obligatione Trid. s. XIV, cap. VIII, loquens ait : *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spi-*

ritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et pœnitentium facultate salutares et convenientes satisfactiones injungere, ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, et infirmitatis medicamentum (pœna medicinalis), *sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam* (pœna vindicativa). At difficultas superest, quæ sit huic illive pœnitenti his illisve peccatis proportionata. Ad quam minuendam ad quæstionem propositam

15. — Resp. I. Confessarius impositurus satisfactionem attendat 1° ad qualitatem peccatorum, non ut iis æqualem, sed proportionatam, convenientem et non nimis levem injungat; 2° ad conditionem, facultates et vires pœnitentis, ne nimis gravem et facile omittendam ideoque inconvenientem imponat; 3° ad qualitatem operis, ut satisfactio sit vindicativa simul et correctiva vitæ prioris et præservativa a relapsu; confessarius enim ut judex debet punire delicta; ut medicus vero mederi infirmo eumque a relapsu quantum in ipso est, prohibere. Optime in hac parte fungetur officio suo, si injungat pœnitentias discrete afflictivas et efficaciter correctivas vitæ prioris; et quamvis spectanda sit qualitas criminum, magis tamen attendenda est natura, conditio et utilitas pœnitentis (1).

16. — Resp. II. Pro satisfactione imponi possunt: 1° Opera quævis pœnalia, ut jejunium, abstinentia a

(1) « Tametsi juxta divinæ justitiæ rationem exigatur satisfactio peccatis adæquata, tamen ex divina clementia habenda est ratio virium pœnitentium tam corporis quam animi. » S. Alph. 6, 509. Cf. S. Thom. Supplem. q. 18. a. 4.

certo cibo vel potu et quævis carnis mortificatio (1). 2° Oratio et quivis cultus Dei. 3° Eleemosyna et quivis actus proximo salutaris; unde imponi possunt orationes aliaque pia opera pro defunctis obeunda (2); et sic exercetur charitas, fitque eleemosyna acceptissima; neque sic pœnitens privatur omni vi satisfactoria, quia intentio applicandi, et vis satisfactoria operis ut per claves elevati ad satisfaciendum ex opere operato manet pœnitenti. 4° Injungi possunt actus mere interni (3), fidei, spei, charitatis; meditatio de morte, inferno, judicio etc., quia et hi valde meritorii et satisfactorii sunt. Quum enim actus charitatis in peccatore vim habeat delendi reatum culpæ mortalis et reatum pœnæ æternæ, multo magis valebit ad delendum reatum pœnæ temporalis in justo (4). 5° Opera etiam præcepta (5); quia et hæc sunt satisfactoria et elevari possunt ad rationem satisfactionis sacramentalis suntque tunc sub duplici obligatione præstanda. Sic, si quis accusaret se de negligentia in audiendo

(1) Quodcunque... bonum opus injunctum in sacramento pœnitentiæ valet pro opere pœnali et afflictivo, prout communiter docent doctores, quia respectu ad nos per naturæ lapsæ statum quæcumque virtuosa actio rationem habet pœnæ ex eo, quod amissa originali justitia omnes ad terrena et propria commoda proni sumus. » S. Alph. 6, 514.

(2) Catech. c. trid. p. 2. c. 5. q. 74.

(3) Cf. Lacroix l. VI, p. 2 n. 1241.

(4) « Tam vehemens potest esse peccati displicentia et inhæsio mentis ad Deum, quod non remanebit obligatio ad aliquam pœnam; ... si non sit tanta vehementia, quod totaliter pænam excludat, tamen, quanto vehementior fuerit, tanto minus de pœna sufficiet. » S. Thom. c. gent gent. l. 3, c. 158.

(5) « Ratio, quia opus illud jam præceptum, cum sit satisfactorium, bene potest per claves elevari ad meritum etiam satisfactionis sacramentalis, unde sicut qui die festo audit missam etiam ex voto debitam duplex habet meritum, ita qui implet opus alias præceptum injunctum simul in pœnitentiam. Hoc tamen non faciendum, bene advertunt Suarez, Laymann et Sporer, nisi spectat fragilitate pœnitentis. » S. Alph 6. 513. Cf Lug. de pœn. d. 24 n 34-36.

sacro vel persolvendis horis canonicis, posset illi injungi, ut ea aliquot vicibus devotius præstaret. Cæterum expedit semper aliquid non præceptum addere, ut sit pœnitentia magis vindicativa. 6° Quum valde salutares sint pœnitentiæ peccatis directe oppositæ, divitibus avaris et injustis utiliter imponuntur eleemosynæ, quia pecunia est illis nutrimentum et anima affectus inordinati; caveat tamen confessarius, ne sibi, aut suis velit elemosynam applicari. Similiter obnoxiis vitio carnis, ebrietatis, gulæ recte imponuntur macerationes corporis per jejunia, cilicia, flagellationes, subtractionem commoditatum in lecto. diuturniore somno, delicatiore victu. Invidis, iracundis, odio proximi laborantibus opera charitatis erga proximum, a quo est animus alienus, v. gr. ut pro eo orent, honore eum præveniant, juvent, quibus commode possunt. Contraria enim contrariis curantur, estque generale et utile remedium adversus omne peccatum, ut in materia, in qua quis commisit illicita, abstineat etiam a licitis. 7° Qui nullum aut fere nullum tempus habent orandi, aut aliunde tenentur ad multam orationem, iis non imponantur longæ orationes, utpote vix illis utiles, sed pauca potius opera cum fervore et in statu gratiæ facienda; his enim juvantur magis, quam multis tepide et in statu peccati peractis. Unde talibus parvæ potius, sed efficaces pœnitentiæ injungendæ sunt, v. gr. ut certis diebus festis confiteantur, quotidie legant libellum pium, aut meditentur, si capaces sint, per horæ quadrantem aut diutius de certo mysterio, quo magis afficiuntur aut de materia, qua maxime terrentur, ut de passione Domini, de judicio, morte, inferno, gravitate peccati, amore Salvatoris in humanum genus etc., vel usque ad proximam confessionem mane sibi proponant cavere illo die certum peccatum in honorem v. g. sanctissimæ Trinitatis, crucifixi Domini, B. Virginis, angeli custodis etc., prout ipsis

dictabit pietas; vespere examinent conscientiam, de lapsu doleant, proponant emendationem, gratiam petant; vel post decubitum in lecto cogitent se morituros et e lecto amplius non surrecturos; quæ sententia post mortem exspectanda malis, in quem locum mittendi; quid ibi in æternum passuri. Ut mane surgentes sibi dicant : Hodiernum diem incipio, quem mihi dat Deus, ut operer salutem meam, fortasse crastinum non habebo, et finis erit vitæ : at quando æternitatis? Ex his pœnitentiis injungat confessarius, quæ videbuntur pœnitenti magis accommodatæ; attamen uni non valde diversas; et experietur eas, si serio obeantur, esse admodum utiles, ut experientia docet, monstrantque exempla. Sic puellæ vanæ, cui ex variis pœnitentiis a confessario oblatis nulla sapiebat, profuit ad vitæ emendationem hæc exigua : quoties mane laveris manus, hoc tibi tacite dices : *Hæc caro erit aliquando esca vermium.* Juvenem carnis voluptatibus correxit hæc : Vesperi decumbens in lecto animo resolve : *Vellesne pro totius mundi imperio jacere per* 30 *annos immotus in hoc lecto etiam rosis strato?* Si non, quæ ergo insania pro modica voluptate æternis se addicere ignibus? Militem induratum emollit hæc : Dono, inquiebat Alexander Pontifex, hunc tibi ex manu mea annulum, ut illum gestes, et quoties eum aspexeris, recorderis æternitatis. Alium correxit hæc a sacerdote ex ordine S. Dominici injuncta : per noctem unam jace immotus in lecto; mane enim accurrens ad confessarium dixit, id sibi visum esse impossibile; cui confessarius : Quomodo ergo jacebis in æternum in inferno compactus? 8° Injungi etiam potest idoneis, ut per diem mente versent aliquam ex Scriptura sententiam, ut : *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Matth. XVI, 26. Vel : *Ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt.*

Job. XXI, 13. Vel : *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Isaiæ XXXIII, 14. Vel : *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor, sicut dolor meus...* Thren. I, 12. Vel : *Vocavi, et renuistis;... ego quoque in interitu vestro ridebo...* Prov. I, 24, 26, et alia ejusmodi, quæ etiam servient pro admonitione.

17. — Resp. III. Pœnitentia minor, quam alioquin injungenda fuisset, imponi potest 1° Si pœnitens videatur valde contritus. 2° Si lucrandæ sint indulgentiæ, quia, quamvis tunc pœnitentia medicinalis non sit imminuenda, minui tamen potest vindicativa; nam per indulgentias quidem applicatur satisfactio Christi, et remittitur pœna, non cavetur tamen relapsus. 3° Si pœnitens sit infirmus vel ita debilis, ut gravior sit ipsi valde difficilis. Unde luctanti cum morte sufficit injungere, ut sacra nomina ore, aut saltem corde proferat; potest infirmo gravior injungi sub conditione, si convalescat; item, ut acceptet et statuat pro satisfactione perferre morbi molestias. 4° Si pœnitens merito timeatur graviorem omissurus, aut a sacramento pœnitentiæ avertendus, vel aditurus confessarios minus idoneos, aut ruiturus in desperationem; quibus in casibus tutius est, inquit Gerson (1), pœnitentem cum parva pœnitentia implenda permittere purgatorio, quam cum magna vel omittenda vel inutiliter implenda mittere in infernum (2). 5° Si ex minore pœnitentia speretur specialis utilitas; ut, si credatur pœnitens sic alliciendus ad frequentem usum sacramentorum. 6° Si constet pœnitentem multa opera satisfactoria facere consuevisse. 7° Si, ubi opus est reprehensione, quæ tamen moderata esse debet, dicat

(1) T. III. regulæ morales, de pœnit. n. 138.
(2) Cf. S. Alph. 6, 510, l. c. 515. Gury II, n. 524.

confessarius, priusquam reprehendat, ut se patienter audiat pro pœnitentia. 8° Si pœnitenti suas obligationes ostendat, v. g. se reconciliandi cum proximo, restituendi aliena, vitandi occasionem proximam, quas potest pro pœnitentia injungere, ut iis satisfaciat. In hoc casu, inquit Lacroix (1), non debet confessarius multum angi circa peccatorem gravem, ne ita disposito non sat gravem pœnitentiam injungat, quia illæ obligationes per se sunt satis graves. 9° Si aliqua per modum consilii injungat, ad quæ pœnitens se paratum ostendat, v. gr., ut opera quotidiana exactius ad tempus peragat. Etsi enim pœnitentia non sit tota injungenda sub puro consilio, quum non appareat quomodo confessarius sic ut judex puniat, et secus sine peccato posset sacramentum pœnitentiæ sua frustrare integritate; pars tamen pœnitentiæ imponi potest sub puro consilio, ut habet communis. 10° Si confessarius exemplo S. Francisci Xaverii partem pœnitentiæ in se suscipiat; sic enim movebitur pœnitens ad dolorem, confusionem, ad frequentanda sacramenta vitamque christianam, consequenter ad majorem satisfactionem. Cæterum, si justo minor pœnitentia injungatur, monendus pœnitens id justis ex causis fieri, ut sic animetur, ad spontaneam satisfactionem studeatque diligentius emendationi et ad confessionem alliciatur; secus enim gravitatem peccatorum suorum non æstimabit, quæ advertit a confessario tam leviter puniri.

18. — Resp. IV. Pœnitentia inconveniens est primo ea, quæ conflatur ex nimis multis diversis, v. g. jejunio, orationibus variis etc., quia pœnitens facile obliviscetur, aut eas perfunctorie peraget. Quæ est ad rigorem antiquorum canonum, secundum quos olim pro quovis mortali publico dictabatur septennis (2)

(1) L. VI. p. 2. n. 1260.
(2) Can. pœnit. proem. Cf. ib. § 1.

pœnitentia, videlicet ut singulis hebdomadis jejunaret pœnitens in pane et aqua feria quarta, sexta et sabbato, quamquam ante absolvebatur sacramentaliter. Ratio est, quia rigor ille modo non est conveniens, eumque temperavit Ecclesia, tum ne confessio ab hæreticis traduceretur velut carnificina fieretque odiosa pœnitentibus, tum ut homines magis allicerentur ad sacramentorum frequentem usum, eoque a relapsu præservarentur, tum denique, quia postremis temporibus frequentior concessio et participatio indulgentiarum invaluit. 3° Si pœnitenti imponatur, ne certum peccatum amplius committatur, quia exponitur periculo gravius labendi. 4° Si sit perpetua, quia esset immoderata. 5° Si injungatnr publica gravis, ordinarie est inconveniens; quia repugnat praxi Ecclesiæ et facile ingeneraret suspicionem gravis peccati vel causaret dissidia. Dixi : ordinarie; quia ob peccata publice commissa sæpe utile, imo quandoque necessarium est, imponere publicam, ut scandalum amoveatur; estque potestas confessario puniendi peccata, ubi necessarium; neque ideo violatur sigillum, quia obligatio tollendi scandalum aliunde oritur, quare, ubi pœnitens debet consentire, adest consensus ejus. Sic salvo sigillo calumniatori imponitur, ut ab offenso petat veniam (1). Si multum occupato imponerentur longæ orationes, delicatis rigidæ corporis castigationes, conjugibus longæ peregrinationes; tales enim pænitentiæ non sunt proportionatæ viribus, statui, conditioni pœnitentium talium.

19. — Resp. V. Si pœnitentens absolutus redeat, egeatque nova absolutione, nova injungenda est pœnitentia; nisi forte prior videretur sufficiens, velletque eam denuo confessarius injungere, uti potest, sicut aliud opus aliunde debitum. Si pœnitens petat, ut sibi in-

(1) Cf. Gury I, 459.

jungatur alia pœnitentia loco injunctæ ab alio confessario, illi annuendum non est, nisi status antecedens illius ex confessione saltem confuse cognoscatur (1); quia judex nequit judicare incognita causa (2). Putant quidem Tamb. et Illsung statum pœnitentis antecedentem satis cognosci ex pœnitentia illi injuncta, ideoque opus non esse, ut peccata, ob quæ injuncta fuit, denuo exponantur; at licet hoc forte aliquando verum esse possit, non tamen semper, quia confessarii non sunt uniformes, nec omnes æque solliciti de pœnitentia præsertim medicinali imponenda. Unde per se loquendo pœnitens debet peccata saltem præcipua iterum confiteri. Quod si rediret ad eumdem confessarium, hic, modo adhuc in confuso recordaretur status prioris pœnitentis, aut eum ex præsenti confessione intelligeret, secundum omnes aliam pœnitentiam posset substituere, et secundum aliquos etiam extra confessionem, quia judex potestatem habet quoad pœnitentiæ impletionem, ergo etiam illius mutationem. Ita Lugo (3), Haun et alii. Demum, etsi pœnitentia ordinarie imponitur ante absolutionem, potest tamen imponi quoque post eam, et procedit tunc etiam ex potestate clavium, quia judicium nondum est finitum, ad quod spectat punire delicta.

20. — Resp. VI. In dubio de sufficiente pœnitentia inclinandum in partem benigniorem, quia in ea minus periculi; et *sapientis medici est*, inquit *S. Th. in* 4. *D*. 18. *q*. 2. *a*. 1. *q*. 3. *a levioribus et minus periculosis medicinis incipere, et D*. 19. *q*. 2. *a*. 3. *q*. 2. *paulatim procedendum est, ut quam minus potest fieri, gravetur ille, cui medicari volumus*. Juvat quandoque interrogare pœnitentem, quam pœnitentiam putet se melius implere posse; si promptus inveniatur,

(1) S. Alph. 6. 529. dub. 1. sub fin. L. c. dub. 2. sub. fin.
(2) Trid. s. 14. c. 5.
(3) De pœnit. disp. 25. n. 111 et 112.

expedit quandoque, quæ diutius duret, per dies v. g. 15. aut etiam per mensem, ut non dentur oblivioni peccata, consuetudo aboleatur, et studium eam extirpandi nutriatur.

CAPUT VII

Quomodo et quando sit danda absolutio.

21. Forma absolutionis. — 22. Quæ verba sint necessario adhibenda? 23. Forma proferenda auctoritative. — 24. Non est absolutio danda sub conditione de futuro. — 25. Absolutio disposito danda. — 26. Regulariter danda absolute, quandoque sub conditione de præsenti. — 27. Quid si pœnitens absolutus afferat novum mortale omissum? — 28. Quid si confessarius ante absolutionem peccata pœnitentis esset oblitus? — 29. Præmittenda absolutio a censuris, non tamen necessario impletio pœnitentiæ, vel probatio vitæ. — 30. Non dimidianda ob concursum pœnitentium absolutio directa. — 31. Non potest valide dari absolutio absenti. — 32. Absolutio disposito etiam a solis venialibus danda. — 33. Quid, si quis judicet se relapsurum?

21. — Resp. I. Ut confessarius certo licite procedat, regulariter tenetur absolvendo uti saltem his verbis : *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, Amen.* Rituale romanum sic habet : *Cum igitur pœnitentem absolvere voluerit injuncta ei prius et ab eo acceptata salutari pœnitentia primo dicit : Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen. Indulgentiam absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus, Amen. Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego autoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum, et tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, Amen. Passio Domini nostri Jesu Christi, merita B. Mariæ Virginis et omnium Sancto-*

rum, quidquid boni feceris et mali sustinueris sit tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ et præmium vitæ æternæ. Amen.

22. — Circa hanc formam observandum primo : *Indulgentiam etc.*, vel si verba illa omittantur, dum dicitur : *Dominus noster etc.*, confessarius elevat dexteram versus pænitentem. 2. Si pœnitens sit laicus, aut, ut tenet Gobat et Stotz, in minoribus tantum, omittitur vox *Suspensionis*. 3. In confessionibus frequentioribus et brevioribus, aut quando magnus pœnitentium concursus, aliave rationabilis causa est, licite potest incipere ab his verbis : *Dominus noster Jesus Christus etc.*, et omittere verba : *Passio Domini nostri etc.*, imo in gravi necessitate, v. g. periculo mortis sufficit dicere : *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.* Extra illos casus reliqua verba prudenter adduntur, et per ultima illa : *Passio Domini nostri etc.*, secundum aliquos, quod tamen alii probabilius negant (1), elevantur omnia opera bona pœnitentis ad satisfactionem sacramentalem ex opere operato, et suppletur defectus impositæ fortasse nimis parvæ pœnitentiæ. Putant quoque aliqui, veniale peccatum esse, si sine rationabili causa omittantur verba : *Dominus noster Jesus Christus etc.*, eo quod, uti ordinarie adhibenda ex usu ecclesiæ, sint recepta; sed *Gobat tr.* 7. *n.* 160, aliique id negant (2), satisque esse censent, si dicatur : *Ego te absolvo a peccatis tuis ;* vel si timeatur, ne adsit censura : *Ego te absolvo a censuris et peccatis in nomine Patris etc.* 4. Verba absolutionis convenit pronunciare submisse, ne si confessarius assuescat pronunciare altius, circumstantes advertant, si forte neganda sit absolutio. Utrum autem hæc danda

(1) S. Alph. 6, 507. S. Thom. quod'. 3. a. 28.
(2) S. Alph. 6. 430, dub. 3.

sit aperto an tecto capite, spectanda est consuetudo et praxis regionis. In his Germaniæ partibus datur aperto capite in reverentiam Christi, cujus autoritate impenditur; in aliis vero quibusdam datur tecto capite, ut ostendatur confessarii ut judicis autoritas. Ut servetur uniformitas, quæ ad decorem confert, quisque accommodet se consuetudini loci, in quo confessarium agit.

23. — Resp. II. Forma essentialis absolutionis proferenda est non deprecatorie, sed autoritative, quia est actus judicialis, ut constat ex Trid. Sess. XIV. Can. IX. dicente : *Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum judicialem, anathema sit.* Deprecatio autem est actus supplicantis, non vero judicis. Constat quoque ex Scriptura. Nam Christus *Joann.* XX-XXIII : non dixit : Quorum oraveritis, dimitti peccata, sed : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

24. — Resp. III. Absolutio non est danda sub conditione de futuro, v. gr. : Ego te absolvo, si intra triduum aliena restitueris. Ratio, quia effectus sacramenti non est suspendendus; sic volente Christo, ut nobis declarat communis doctorum sensus. Unde sic absolvens peccaret graviter; dari tamen quandoque potest sub conditione de præsenti, ut mox dicetur.

25. — Resp. IV. Confessarius tenetur sub culpa gravi, per se loquendo absolvere pœnitentem rite confessum et dispositum ut etiam in dubio de dispositione, si prudenter possit se resolvere in favorem pœnitentis (1). Ratio est, quia pœnitens per confessionem acquisivit jus ad absolutionem, neque in dubio, quod potest in ejus favorem resolvi, illo privandus est,

(1) « Sufficit quod confessarius habeat prudentem probabilitatem de dispositione pœnitentis, et non obstet ex alia parte prudens suspicio indispositionis; alias vix ullus posset absolvi, dum quæcumque signa pœnitentium non præstant nisi probabilitatem dispositionis. » S. Alph. 6, 461.

quum ejus possessionem fundet confessio rite peracta; hac enim lege confessus est pænitens, ut absolveretur, nisi constaret, eum esse indispositum. Dixi : *per se loquendo;* quia causæ quandoque esse possunt differendi absolutionem secundum dicenda capite sequenti.

26. — Resp. V. Ubi rationabile dubium non est d requisitis ad absolutionem, absolvendus est pœnitens per se loquendo absolute, sub conditione (1) vero, si dubium sit, quod non possit solvi, adsitque vel necessitas vel magna pœnitentis utilitas. Ratio primæ partis est, quia ad id jus tunc habet pœnitens; ratio secundæ partis est, quia sic consulitur reverentiæ sacramenti et saluti pœnitentis. Hinc conditionate absolvendus est primo, si dubitetur de usu rationis, aut sufficientia dispositionis vel materiæ; nec certa haberi possit (2), adsit tamen necessitas, vel prudens ratio absolvendi. 2. Si moribundus dederit signa dubia pœnitentiæ. 3. Si prudens sit dubium de dolore aut proposito efficaci confessi tantum venialia (3) aut tantum mortalia dubia, ita ut certum non sit peccasse eum saltem venialiter. Quod si adferret pœnitens sola venialia dubia, et alia ratio non suaderet, absolutio nec sub conditione videretur danda, ne, quum non sit necessitas, fiat irreverentia sacramento. Neque tunc pœnitens habet jus ad absolutionem, quia non adfert materiam certam, consulendumque etiam est reverentiæ sacramenti. Si tamen prudenter timeretur, ne forte esset in statu peccati mortalis, sub conditione foret absolvendus, cessaretque tunc periculum irreverentiæ. Posset etiam sub conditione absolvi, si lucrandæ essent indulgentiæ, ad quas prærequireretur confessio; atque in his casibus non suspenderetur effectus sacramenti validi; sed

(1) S. Alph. 6, 27-30. Suar. d. 13. s. 3. concl. 3. Castropal. tr. 18. d. un. p. 5. n. 7.
(2) S. Alph. 6, 432, IV, sub. fin.
(3) Cf. S. Alph. 6, 432, IV.

neque ordinarie difficile erit elicere peccatum certum ex vita præterita, id quod tentandum foret. Porro conditio potest quidem verbis exprimi, sed tamen necesse non est (1), ut habet communis, sed sufficit, ut adsit intentio saltem virtualis, cui ut verba consentiant, faciunt præsentes circumstantiæ; virtualem autem intentionem habet, qui ante statuit absolvere pœnitentes ad mentem Christi et ecclesiæ et ex ea intentione tenuiter perseverante operatur.

27. — Resp. VI. Si pœnitens absolutus adferat novum mortale ex oblivione omissum, renovato, si cessaverit, dolore, iterum absolvendus est. Si mortale dubium sit, jubeatur iterum se accusare in commune de antedictis aut addere iterum veniale certum; nisi tamen mortale dubium certo fuisset veniale; si autem adferret tantum venialia, sine absolutione nova dimittendus esset, quia videtur contra reverentiam sacramenti sine necessitate id illico iterare; unde nec pœnitens potest esse rationabiliter invitus. Hoc autem in iterata illa absolutione observandum, ut confessarius non absolvat elevata manu et palam formata cruce, sed clam ad pœnitentem inclinatus, ne, si adstantes avertant iterum dari absolutionem, suspicentur reum fuisse peccati mortalis. Aliud foret, si præsentes essent nunc omnes alii atque illi, qui antea adfuerant, aut solus pœnitens.

28. — Resp. VII. Si peracta confessione aut ad hortatione confessarius esset peccatorum in particulari oblitus, ita ut nullius in specie meminisset, quod fit quandoque, si adferuntur tantum venialia, potest absolvere, modo adhuc ita teneat statum pœnitentis, ut possit pœnitentiam imponere, de qua inter confitendum jam inchoatur judicium. Sufficit enim ad absolutionem, aliquando

(1) « Nullatenus requiritur, ut conditio ore exprimatur, sed sufficit mente concipi. » S. Alph. 6, 29. Attamen « tutius est, conditionem etiam verbis exprimere. » S. Alph. Retract. recent. n. 17.

fuisse distinctam cognitionem peccatorum (1) in Confessario, nunc autem esse adhuc confusam de statu pœnitentis, quæ consistit in eo, ut meminerit, plura vel pauca specie distincta peccata esse exposita, aut tantum venialia; quamquam facile etiam dici posset, ut repeteretur ultimum veniale. Aliter se res haberet, si confessarius sub enarratione peccatorum dormivisset aut fuisset distractus; hoc enim casu, si non sit certus, talem pœnitentem non retulisse, nisi venialia, quærat de graviorum peccatorum speciebus, præsertim in quas talis conditionis homines solent labi; non tamen sit nimius, ne sacramentum fiat odiosum; quod ut mittigaret posset confessarius benigne dicere, humani se quid passum et fuisse abreptum vel somnolentum. Sit sciat conscientiam pœnitentis bonam, intellecto uno veniali vel accusatione de totius vitæ peccatis facta potest absolvere. Ubi hoc notandum, peccare per se graviter confessarium, qui per somnum, aut alio modo est distractus culpabiliter, ita ut non intelligat peccata pœnitentis, sicque causa sit, ut pœnitens cum gravi sua molestia teneatur peccata repetere.

29.—Resp. VIII. Etsi absolutioni a peccatis præmittenda est absolutio a censuris, saltem ubi prudens timor est, ne aliqua subsit v. g. excommunicatio ob peccata graviora, quæ pœnitens confitetur, non tamen necessario impletio pœnitentiæ aut emendatio vitæ confessario probata. Ratio primæ partis est, quia Ecclesia graviter præcipit, ut excommunicatus nullum sacramentum suscipiat. Absolvitur tamen pœnitens, etsi censuram ignoret, nec eam advertat confessarius, modo verba proferat et facultatem a tali censura absolvendi habeat. Imo Suarez probabiliter putat, si confessarius volens agere quod potest dicat verba absolutionis a peccatis,

(1) Cf. Trid. s. 14, c. 5.

tolli simul censuras, excommunicationem, suspensionem et interdictum, a quibus duobus postremis absolvere post datam absolutionem a peccatis non foret mortale, quia non privant usu passivo sacramentorum, uti excommunicatio, quæ si a tali confessario tolli non queat, secundum S. Antoninum, Vasquez et alios impedit valorem absolutionis a peccatis, eo quod Ecclesia sustulerit confessariis jurisdictionem absolvendi a peccatis, priusquam ablata sit excommunicatio. Negant tamen *Lugo d.* 16, *n.* 714, et alii (1), si pœnitens bona fide procedat et excommunicationem ignoret, eo quod nusquam legatur Ecclesia jurisdictionem sustulisse, nec id præsumi possit, quum non sit in bonum fidelium, quia sic ignari suæ excommunicationis possent tota vita suscipere bona fide sacramenta sine fructu. Ratio secundæ partis, quam docuerunt quidam rigoristæ apud *Lacroix l.* 6, *p.* 2, *n.* 12, 30, est, quia sic differendo absolutionem plures exponerentur periculo multiplicandi peccata et æternæ damnationis; manerent enim in statu mortali, ideoque minus armati contra tentationes, et si in eo statu morerentur, quod fieri pronum est, in æternum perirent. Deinde pœnitentia ante absolutionem non est sacramentalis, seu deletiva pœnæ ex opere operato, nec deficiente gratia, remissiva pœnarum, utpote quæ non remittuntur priusquam remissa sit culpa. Atque ita pœnitentes sine absolutione dimissi nihil de condigno mererentur et magna subirent damna; unde Alexander VIII damnavit hanc propositionem inter damnatas 17 : *Per illam praxim mox absolvendi ordo pænitentiæ est inversus.* Et hanc 16 : *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex et præscriptio natura rei id ipsum quodam modo dictante.* Ratio tertiæ partis est eadem,

(1) Cf. S. Alph. 7, 159.

quæ prioris; cui accedit constans praxis Ecclesiæ et finis sacramenti, quo gratia ad emendationem confertur. Dicunt adversarii, ex probatione judicandum esse, utrum pœnitens verum dolorem et emendationis propositum habeat; at id aliunde satis intelligi potest. Dicunt item, praxim non absolvendi ante peractam pœnitentiam viguisse per 12 sæcula prima; verum id falsum esse erudite ostendit *Nicolaus du Bois, in Apologia contra Synodum Racematoriam*, probans a secundo sæculo ad duodecimum facientibus publicam pœnitentiam datam fuisse eucharistiam per decursum pœnitentiæ nondum expletæ, proinde antea fuisse absolutos sacramentaliter, absolutionem autem, quæ dabatur completa jam pœnitentia, sacramentalem non fuisse, sed reconciliativam tantum pro foro externo et in testimonium pœnitentiæ fideliter expletæ.

30. — Resp. IX. Absolutio danda non est propter magnum concursum pœnitentium illi, qui non est confessus omnia mortalia. Ratio est, quia ex eo non est moralis necessitas confesso non integre mortalia dandi absolutionem, etsi aliqui non sint redituri, quia alibi vel alio die confiteri poterunt. Unde Innocentius XI damnavit hanc 59: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut indulgentiæ*. Ob eamdem rationem non licet dimidiate confessos absolvere, si inveniantur multæ confessiones invalidæ emendandæ, quæ tam cito repeti non possunt, quod a se factitatum ait Sporer. Idem est de peregrino, qui accedit bona fide non satis discussa conscientia et ob copiam pœnitentium non potest examinari. Regulariter melius est, pauciores audire et bene instructos ac dispositos, quam multos tumultuari et minus dispositos cum exigua spe emendationis absolvere. Quando vero adest moralis vel physica impossibilitas integre confitendi, et

necessaria absolutio, ut si moribundus videretur moriturus, antequam integre confessus esset, si ad eum veniens confessarius inveniret opus esse confessione generali, habensque apud se sacrum viaticum et extremam unctionem non posset confessionem protrahere sine scandalo populi exspectantis et sine gravi infamia pœnitentis, non integre confessum liceret absolvere; postea tamen procuranda esset integritas confessionis (1).

31. — Resp. X. Absolutio nec licite nec valide dari potest absenti, sed tantum præsenti, saltem moraliter. Ratio est, quia hæc fuit voluntas Christi, quæ nobis innotescit ex praxi perpetua Ecclesiæ, et ex CC. Nam ex Flor. et Trid. forma absolutionis sunt verba formalia, quibus sacerdos alloquitur pœnitentem, dicendo : *Ego absolvo te, etc.* Verba vero formalia nemo adhibet ad absentem, sed humano modo loquimur præsenti : unde Clemens VIII damnavit hanc propositionem : *Licet per litteras, seu Internuntium Confessario absenti sacramentaliter confiteri, et ab eo absente absolutionem obtinere.* Insuper sub pœna excommunicationis prohibuit illam doceri : vel practicari tanquam aliquo casu probabilem. Porro propositio illa damnata est, quia volebat, validam esse confessionem factam absenti pro absolutione, ab eodem absente obtinenda. Si voluisset, validam esse factam in ordine ad absolutionem a præsente accipiendam, uti putavit Suarez, esset solum damnata propter partem ultimam, quia confessio facta absenti in ordine ad absolutionem a præsente accipiendam invalida non est, uti declaravit Clemens apud Dicast. de Pœnitentia disput. 9, a n. 23. Unde passa non est sententia Suar. qui tantum voluit, confessionem factam absenti pro absolutione a præsente accipienda esse validam ; videri po-

(1) Cfr. Alasia de pænit. c. 5. art. 2. § 2. n. 28.

test Gormaz de Pœn. a n. 232; Viva in appendice ad damnatas § 10. Aliud est de absolutione a censuris, quæ, quia scripto, hinc et absenti impertiri potest (1). Dixi : *Præsenti moraliter saltem*, quia, cum verba formalia ad præsentem moraliter usurpari possint, nihil obstat, quin is absolvi possit. Consistit autem præsentia moralis in ea communicatione sacerdotis et pœnitentis, ut se invicem audire possint, ea voce loquentes, qua homines in communi colloquio uti solent, satis foret tamen, etsi aliquanto altiore voce utendum esset. Hinc, quamvis pœnitens jam exivisset ex sede confessionali, si tamen adhuc sit in morali præsentia, absolvi potest et debet, idque juxta Lug. Tamb. et alios, etsi jam immixtus aliis, ut videri non posset quia nihilominus est moraliter præsens : retinetque voluntatem absolutionis accipiendæ, quamdiu eam non accepit. Quod autem Moya q. 5, num. 32, dicat, manere moraliter præsentem, quamdiu videri aut sensu percipi potest, videtur nimium, quia longius libero oculo homo videri potest, quam ad eum fieri possit humana locutio (2). Multo minus sufficit, quod confessarius domum videat, in qua decumbit pœnitens; quia pronomen *Te* satis demonstrare non potest pœnitentem, cum nullo sensu percipiatur a loquente, nec sacerdotis verba humano modo percipere possit.

32. — Resp. XI. Dari quoque debet absolutio pœnitenti disposito, sola licet venialia confesso. Ratio est, quia venialia sunt materia sufficiens Sacramenti pœnitentiæ, et pœnitens per eorum confessionem acqui-

(1) S. Alph. 7, 117. Salm. d. cens. c. 2. p. 2. n. 16.

(2) « Merito... Tamburinus non approbat Leandrum, qui dicit satis esse ad præsentiam moralem, si sacerdos videat pœnitentem aut alio sensu percipiat, præsentia enim pro absolutione majorem propinquitatem requirit, quam pro audienda concione vel missa. Unde censet Tamb. l. 5 d. sacr. pœn. c. 2. n. 13. quod si quis aliquando non posset nisi a longe absolvi, puta si rueret e tecto, tunc absolutio sub conditione danda esset. » S. Alph. 6, 429.

sivit jus ad absolutionem, et augmentum gratiæ, quod confertur, quoties sacramentum illud digne suscipitur. Unde Trid. sess. XIV, c. v, docet venialia recte et utiliter citra omnem præsumptionem in confessione dici. Probat quoque id piorum et sanctorum usus, et praxis totius Ecclesiæ. His ex parte contradicunt quidam DD. Lovanienses, ex quibus Huygens improbat, quod frequens absolutio petatur a venialibus, nisi pœnitens sit valde sanctus, et clare discernat eorum malitiam. Alii adstruunt statum aliquem perfectionis, quem, qui attingit, non indigeat confessione, dicuntque, primos Christianos in eo statu non fuisse solitos confiteri. Alii cum Ostraet putant pœnitentes ignotos, qui non nisi levia v. g. mendacia, distractiones in oratione, etc., confitentur, non esse passim absolvendos. Sed hi audiendi non sunt, si pœnitentes judicentur prudenter esse dispositi, quia doctrina illa repugnat praxi Ecclesiæ, sensuique doctorum, et sanctorum virorum, qui sæpe a solis venialibus absolutionem petunt, et absolvunt tum adultos qui tantum venialia confitentur, tum adolescentes, qui nunquam peccarunt graviter. Sapienter tamen suadent DD. ut tales ad sincerum et propositum sese sedulo excitent, relapsique sæpius in eadem venialia addant ex vita præterita saltem veniale gravius, aut magis deliberate commissum, quod jam emendaverint, magisque detestentur, et cavere statuant, ut sic magis consulatur reverentiæ et fructui sacramenti.

33.—Resp. XII. Neque indispositus ad absolutionem quis censeri debet ex eo statim, quod merito timeatur relapsurus, aut etiam ipse id existimet; quia timor ille et judicium possunt esse de præsenti voluntate bona fortasse mutanda, non de vero defectu præsentis dispositionis. Unde judicium illud, utpote actus intellectus stare potest cum sincero dolore præsenti et proposito. Itaque examinet confessarius, unde judi-

cium illud pœnitentis proveniat, utrum ex actuali affectu ad peccatum, an ex desperatione vel pusillanimitate, an potius ex cognitione fragilitatis auctæ per actus frequentatos. Undecumque proveniat, conetur confessarius mederi, media suggerat, animet ad fiduciam. excitet ad se humiliandum coram Deo, ut ambulet in conspectu ejus, ferventioribus precibus auxilium imploret, fiducialiter recurrat ad B. Virginem, peccatorum refugium. Cæterum caveat confessarius, ne ulli periculosas hypotheses proponat, v. g. numquid nolles peccare, etsi hoc illudve malum deberes tolerare, si in hac illave fores occasione; sufficit constare pœnitentem jam sincere dolere et nolle peccare de cætero.

CAPUT VIII

Quando aut quomodo neganda aut differenda absolutio.

34. Quando differenda absolutio, et signa indispositionis? — 35. Quando absolutio neganda? — 36. Quid si pœnitens taceat peccatum grave, de quo constat confessario ex complicis confessione? — 37. Si negetur absolutio fiat id suaviter.

34. — Resp. 1° Differenda est absolutio: 1° Si afferatur reservatum, a quo confessarius nequeat absolvere, nec sit urgens ratio nunc absolvendi (1). 2° Si prudens sit dubium de dispositione pœnitentis, quod resolvi non possit, nec adsit necessitas absolvendi, secus enim temerarie exponeretur sacramentum periculo nullitatis. Signa autem dubiæ dispositionis sunt : si pœnitens contra fidem datam nondum desuerit occasionem peccandi proximam; si aliquoties spoponderit scandalum tollere, redire in amicitiam, aliena reddere, aliisve obligationibus gravibus satisfacere, et pro-

(1) Cfr. S. Alph. 6, 585.

missis non steterit, quum posset. 3° Per se loquendo, si post confessionem diu omissam et frequentes relapsus videatur pœnitens negligenter examinasse conscientiam; quia tum magnum est periculum, ne absolvatur culpabiliter non integre confessus. Dixi: *Per se loquendo;* quia si pœnitens rudis aut se melius examinare aut redire non posset, juvandus foret et absolvendus, si judicetur dispositus. 4° Si pœnitens esset peccator publicus v. g. usurarius, vel concubinarius publicus, differenda esset absolutio publica, donec constaret de emendatione; alioquin scandalizarentur fideles. Posset tamen dispositus absolvi privatim; sed communio publice danda non esset. 5° Si consideratis omnibus dilatio videatur pœnitenti profutura, v. g. ut magnum capiat horrorem peccatorum, gravitatem eorum magis apprehendat, firmetur magis contra relapsus, concipiatur major dolor et firmius propositum, astringatur magis ad utendum mediis præscriptis, rem alienam restituat, damna compenset aliasque obligationes impleat. Potest confessarius quandoque laudabiliter ad breve tempus, licet videatur dispositus, absolutionem differe, saltem, si non sit pœnitens omnino invitus. Est communis; et ratio est, quia confessarius est medicus animæ, quare potest adhibere media, quæ prudenter spirituali ejus sanitati fore utiliora judicat; sicut potest imponere media præservativa, aut præexigere alicujus satisfactionis impletionem. Habet quidem rite dispositus jus ad absolutionem, sed non semper ad eam statim accipiendam, sicut catechumenus jus non habet ad baptismum statim accipiendum; verum ubi judicio confessarii magis expediet (1). Dixi primo: *Quandoque*, quia disposito non nisi raro differenda est absolutio, cavendumque ne differatur, quando sine nota non potest differri

(1) Cfr. S. Alph. 6, 585.

commnnio, aut sunt lucrandæ indulgentiæ, quas alio tempore lucrari non posset; vel prævidetur periculum, ne cogatur eadem peccata alteri confiteri, quia per hoc injustum illi onus imponeretur, vel denique, si exponitur periculo moriendi sine absolutione, aut ad longum tempus non posset redire. Dixi 2º: *Ad breve tempus*, i. e. ad 8. vel paulo plures dies (1), quia dilatio diuturna in pœnitente disposito non videtur usurpanda, quum incertum sit, utrum habeat perfectam contritionem atque sit meriturus de condigno aliquid, et non incursurus periculum damnationis. Dixi 3º: *Si pœnitens non sit omnino invitus;* si enim esset omnino invitus et disponi non posset, ut acquiesceret, absolvendus esset, quia secus exasperaretur aut ad alium iret, aut intra breve tempus non rediret. Ceterum is, cui differtur absolutio, excitandus est, ut frequentet actus charitatis et contritionis, ut ita adquirat vires majores contra tentationes, ut postea melius dispositus ampliores gratias accipiat, quibus compensetur gratiæ augmentum, quod secus per absolutionem modo accepisset. Imponenda quoque pœnitentia, et monendus necessarium non esse ut peccata modo exposita, si ad eumdem confessarium redeat, denuo confiteatur; potest enim idem confessarius ipsum ab illis peccatis absolvere, etsi eorum distincte non recordetur, modo pœnitentiam ante imposuerit convenientem, et aliquam addat.

35.—Resp. II. Neganda est absolutio illi, quem constat esse indispositum. Unde neganda est primo, si pœnitens nolit restituere rem alienam, aut satisfacere pro damno illato in bonis fortunæ, famæ et honoris, quum possit. Quod addo, quia si modo non possit, satis est, si habeat voluntatem id faciendi, spondeatque fac-

(1) Cfr. S. Alph. 6, 463 et 464. Salmant. tr. 26. c. 2. p. 2. § 1. n. 37.

turum se occasionemque quæsiturum 2° Si nolit offensam sibi illatam condonare, gravem minitetur vindictam, differre velit plus, quam par est, cum aliorum scandalo reconciliationem cum proximo, aut nolit præstare, quod tenetur sub mortali v. g. stipendia dare famulis, tegere decenter pectus, quod cum scandalo nudum gerit 3° Si retineat voluntatem duellandi suo tempore 4° Si habeat notitiam alicujus, ex quo grave damnum immineat alteri et nolit congruo modo efficere, ut avertatur, v. g. si sciat, aliquem esse in periculo gravis seductionis, nec curare velit (1), ut res manifestetur illis, ad quos spectat corrigere vel impedire. Ratio horum est, quia tales sunt in actuali gravi peccato. 5° Per se loquendo, si pœnitens ignoret scitu necessaria necessitate medii (2) nec possit nunc instrui, ut si ignoret mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis, etc. Quia fides horum etiam mysteriorum probabiliter est fundamentum justificationis. Dixi primo : *Per se loquendo*, quia in articulo mortis absolvi posset sub conditione ignorans mysterium SS. Trinitatis, si instrui non posset; probabile enim est, illud non esse scitu necessarium necessitate medii. Dixi 2° : *Nec possit instrui*, nam si possit, instruendus est, aut, si tempus non patitur, monendus, ut curet se instruendum. Hæc satis clara sunt. Major difficultas est circa consuetudinarios vel constitutos in occasione proxima. Sed de his infra. P. 3, a n. 169.

36. — Resp. III. Si confessario constet ex confessione alterius, pœnitentem commisisse certum pecca-

(1) Cf. S. Alph. 3, 27, 31 et 32.

(2) « Sacerdos excipiens confessiones fixum illud immotumque animo semper habeat, invalidam esse absolutionem sacramentalem, quam quis ignoranti res necessarias necessitate medii impertitur, nec posse homines Deo per hujusmodi sacramentum reconciliari, nisi prius excussa hujus ignorantiæ caligine ad agnitionem fidei educantur. » Ben. XIV. c. Etsi minime 7 febr. 1742.

tum quod nec confessus sit, nec modo confiteatur, ut si sponsus confiteatur se a paschate confessum non esse, fornicatum autem esse cum sua sponsa post dominicam in albis; hæc dein pariter dicat se a paschate confessam non esse, de fornicatione autem mentionem non faciat, potest confessarius more consueto eam examinare circa ea, quæ ejusmodi interrogari solent, v. gr. an ipsam nil ultra angat, an nihil contigerit post contracta sponsalia, quod conscientiam gravare possit, quia ex scientia illa etiam sacramentali non amisit confessarius jus interrogandi modo ordinario; quod addo, quia ad examen extraordinarium illa uti non licet. At si sponsa neget peccatum illud, quid agendum sit confessario, controvertunt AA... Gobat et alii putant, absolutionem dandam esse sub conditione, eo quod non minorem fidem mereatur, quam complex peccati, adeoque jus ad absolutionem habeat. Admittunt hoc alii, si sit ratio prudens excusandi, eo quod non recordetur, forte illud factum esse post ultimam confessionem, aut ex ruditate sua putet inculpabiliter licere copulam, eo quod, uti quandoque dicunt, existimarit se jam coram Deo esse conjugem, etc. Si vero tale judicium formari non possit, sitque confessarius certus, quod peccatum illud clavibus non fuerit subjectum, recte tenent, absolvendam non esse, sed prævia admonitione ordinaria de matrimonio digne ineundo, utpote ex quo pendet pars magna felicitatis in eo exspectandæ, deque diligenti præparatione, dicto *Misereatur*, sine absolutione, insciam non datam esse, dimittendam, ne sacramentum administretur invalide; tum quia potius accusanti se cum sui confusione, quam neganti forte ex pudore credendum est; tum quia confessarius dando absolutionem, ei nihil prodest, nullumque ei commodum, nec confusio inde oritur. Quod, si confessarius extra confessionem ab aliis audivisset, peccatum illud post ultimam con-

fessionem v. gr. ante duos dies commissum esse, potius credendum esset pœnitenti. Si tamen esset longe major auctoritas testantis, et circumstantiæ prudenter moverent contra pœnitentem, absolvendus non esset saltem absolute. La Croix N. 1969, et n. 1753, Illsung. N. 128.

37. — Resp. IV. Quando alicui neganda est absolutio, fiat id suaviter, ostendaturque id ad pœnitentis et confessarii salutem necessarium (1); huic majorem potestatem non esse, quam contulerit Deus; sique attentaret absolvere, nihil acturum, et ne terreatur pœnitens, non imponatur pœnitentia nimis rigida; sed pars suggeratur sub consilio, dicatque confessarius, se pro eo oraturum, moneat insuper, ut, si ad alium eat, eadem peccata iterum esse confitenda, nec ad communionem modo accedendum esse, etc.

CAPUT IX.

Quomodo pœnitentes sint generatim dirigendi ad vitam devotam, aut vere Christianam.

38. Quæ sit vita vere devota? — 39. Ingerenda magna æstimatio finis ultimi. — 40. Ingens horror peccati. — 41. Suadenda consideratio vanitatis mundi, et constantia æternorum. — 42. Suggerenda media consequendæ virtutis. — Primum, virtutis æstimatio. — Secundnm, ardens et forte ejusdem desiderium. — Tertium, constans oratio. — Quartum, constans proficiendi conatus. — Quintum, ambulare coram Deo. — Sextum, Christum sibi proponere exemplar.— 43. Exercere frequenter Fidem, Spem, Charitatem. — 44. Et humilitatem. — 45. Omnia discat agere recta intentione. — Doceatur examen generale et particulare. — 46. Ut coufessio, et communio sit devota et frequens.

38. — Resp. I. Quisque pro suo statu et conditione, et capacitate poterit instrui, præmissis, quæ dixi

(1) « Quocumque autem animo sint, qui accedant ad ministrum pœnitentiæ, nihil eis magis cavendum est, quam ne sua culpa dif-

n. 8. Quod vita vere devota non consistat in longis precibus vocalibus, non in diuturna mora in templis, non in pietate sensibili, ut quidem mulieres sibi male persuadent; sed in eo, quod quis declinet a malo, statuique suo convenienter vivat, et agat sibi agenda ex intentione recta, seu motivo supernaturali virtutis, maxime charitatis erga Deum et proximum, pro regula voluntatis suæ habens voluntatem Dei, qui bonorum nostrorum non indiget. Quæ enim devotio, si materfamilias tempore, quo liberis, quo rei domesticæ invigilandum, multas horas sacris audiendis insumeret; si filia, dum domi laborandum, dum parentes in victu aliisque necessariis comparandis adjuvandi sunt, templa visitaret, vel domi sacræ lectioni aut orationi vacaret. Deus, magnus paterfamilias, officia distribuit, cuique statum et functiones assignat; huic sanctæ voluntati qui ex majore charitate et reverentia magis se conformat, vitam magis devotam ducit; neque opus bonum est, nisi conforme voluntati divinæ. Certe Christus Dominus non placuit minus patri vitam privitam 30 annis agens, laborans in officina nutritii sui, et matri obsequens, quam postea regnum Dei prædicans, et patrans miracula.

39. — Resp. II. Ut magnam concipiat æstimationem finis sui, ad quem creatus est homo, ut in hac mortali vita sua Dominum Deum suum laudet, ac revereatur, eique serviens tandem salvus fiat. Reliqua autem, sita super terram, creata sunt hominis ipsius causa, ut eum ad finem creationis suæ juvent. Hæc

fisus quispiam Dei bonitati, aut sacramento reconciliationis infensus discedat. Quare si justa sit causa, cur differenda sit absolutio, verbis quoad poterit humanissimis persuadeat confessis necesse est, id et munus officiumque suum, et eorum ipsorum salutem omnino postulare, eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut iis fideliter peractis, quæ salubriter præscripta fuerint, vinculis soluti peccatorum gratiæ cœlestis dulcedine reficiantur.» Leon. XII. C. Charitate Christi d. 25 dec. 1825.

alte imprimenda sunt pœnitentibus, excitando eos ad fervens studium finis sui consequendi. Quidquid homo agit, quidquid patitur, quod eo non tendit, deperditis annumerandum est. Fine illo, qui excidit, melius esset illi, si natus non esset. Exponendum quoque, quam multiplicia, quam facilia, quam jucunda, quam excellentia dederit Deus homini media ad finem suum, imo ordinaverit, ut omnia seu prospera, seu adversa diligentibus Deum cooperentur in bonum. Ac proinde inexcusabilis sit homo, qui divitias bonitatis Dei contemnit vel iis abutitur. Denique, ut conetur ad omnimodam indifferentiam, suscipiendo de manu Dei non minus lubenti et grato animo adversa, quam prospera; quia nescit homo, quid ad finem suum magis conducat, valetudo, an invaletudo; divitiæ an paupertas; honor, an neglectus et contemptus.

40. — Resp. III. Ut concipiat magnum odium, et horrorem omnis peccati, imprimis mortalis, considerando ejus malitiam; quæ, etsi transcendat humanum intellectum, magis tamen apparebit, si considerentur primo pœnæ, quibus Deus, justus vindex, unicum mortale in Angelis lapsis, et Adamo excepit, et punit modo mortalia in æternum in inferno. 2° Satisfactio, quam exegit ab Unigenito suo, qui peccata nostra in se suscepit eluenda. Neque enim satis habuit, quod unum obsequium, etsi infiniti valoris, exhiberet, sed ut nasceretur pauper, ab hominibus desertus, viveret ut egenus, et quasi ignotus, toleraret opprobria, contemptum, calumnias, imo ignominiosam mortem crucis inter latrones subiret. 3° Quis per peccatum mortale offendatur, inhonoretur, contemnatur; a quo, et ob quid, in quibus circumstantiis, nempe in conspectu suo, eo tempore, dum homini dat vitam ex amore salutis ejus, eum fovet et sustentat, ut supra exposui sub. n. 12.

41. — Resp. IV. Ut quandoque consideret incons-

tantiam omnium, quæ mundus offert, brevitatem vitæ, mortem certam, horam incertam; æternitatem deinde futuram felicem, vel infelicem. *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ destrimentum patiatur?* Nihil proderit, divitem fuisse, nil fuisse in deliciis, honoribus, nihil fuisse principem, regem, totius mundi monarcham. Hæc ratione consequetur amorem spiritualis paupertatis, et animus a terrenis avelletur.

42.— Resp. V. Suggerantur illi media generalia consequendæ virtutis; quorum primum est magna virtutis æstimatio : virtus enim substantia est vitæ christianæ, et rationalis naturæ dignitas, decor, pulchritudo, ornatus, et nobilitas. Hæc si desit, nihil cætera, si adsit, hominem evehit ad Dei similitudinem : constituit enim eum prudentem, justum, fortem, temperantem, mitem, patientem, benignum, misericordem, aliisque perfectionibus exornat; ex quibus pulchra quædam Dei similitudo, et perfectionum ejus imitatio consurgit, imo filius fit Dei, filius autem refert patrem. *Similitudo Dei in nobis*, inquit S. Augustinus de Creatione, *in moribus cernenda est, ut, sicut Deus, qui hominem creavit ad imaginem et similitudinem suam, charitas est, bonus, et justus et patiens, et mitis, et misericors, et cætera virtutum insignia, quæ de Deo leguntur: ita homo creatus est, ut haberet charitatem, ut bonus, ut justus, et mitis, et patiens, et mundus, et misericors foret; quas virtutes, quanto plus habet homo in seipso, tanto propinquior est Deo, et majorem sui conditoris gerit similitudinem. Si vero, quod absit, aliquis per devia vitiorum, et divortia criminum ab hac nobillissima sui conditoris similitudine degenerans aberret, tunc fit de eo, quod scriptum est: Homo, cum in honore esset, non intellexit* (1). Quantam autem simili-

(1) In libro de spiritu et anima c. 35. in appendice op. S. Aug.

tudo Dei homini conferrat excellentiam, quis explicet? *Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes.* Vis esse ex iis? Sectare virtutem. *Secundum* generale medium est ardens, forte et efficax virtutis desiderium. Ardens quidem, ut quis ad eam feratur instar famelici ad cibum, instar sitientis ad potum : *Beati enim, qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Forte autem, ut animum contra difficultates erigat, et virtutis studio firmet : has enim qui horrent, virtutem solidam non consequentur. *Volunt*, inquit, *S. Gregor.* lib. VII, Moral. cap. XII, *esse humiles, sed sine despectu; esse contenti propriis, sed sine necessitate; esse casti, sed sine maceratione corporis; esse patientes sed sine contumeliis; et cum adipisci virtutem quærunt, sed labores virtutem fugiunt; quid aliud est, quam, exhibere belli certamina in campo nesciunt, et triumphare in urbibus de bello concupiscunt?* Denique desiderium efficax, quod ad praxim operationis externæ perveniat, contemptisque hominum dicteriis, et propriis commoditatibus, sectetur non consolationes spirituales neglecta virtutis substantia, instar pueri, qui butyrum pani allitum delingit, et panem negligit; sed virtutes constantes, et firmas, quæ sibi in omni loco, tempore, et occasione constent. *Non ad mensuram,* inquit S. Hieronymus, In Ps. LXXX, *dat Deus, sed secundum dispositionem cordis nostri. Tertium* generale medium est frequens et humilis oratio, seu petitio virtutis; est enim virtus eximium Dei donum, quod sine oratione non obtinetur; sed vult Deus illius auctor agnosci, vult quadam importunitate cogi, ut discamus donum illud agnoscere, fontem adorare, et gratos nos exhibere, id quod fiet, cum magna nostra, non Dei, utilitate. Et hinc toties nos adhortatur Deus ad orationem : *Petite, et accipietis : quærite, et inveneitis; pulsate, et aperietur vobis*, Matth. VII. *Oportet semper orare, et nunquam deficere,* Lucæ, XVIII. *Si quid petie-*

ritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Debet autem oratio fieri cum fiducia, ut in nomine Christi fiat, innitendo illius meritis, non nostris, et cum humilitate, referendo, quod petitur, ad gloriam Dei, ut glorificetur Pater in Filio : alias enim non petitur in nomine Christi. Demum modus petendi virtutem triplex est; peti enim potest vel virtus in communi, exemplo Davidis, Psal. CXVIII, orantis : *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me;* vel virtus in particulari in hac oratione, hac septimana, hoc mense toto una, alias alia; qui modus utilior est priore; vel ita, ut iis consideratis, quæ ad virtutem, v. g. humilitatem movent, exerceas illius actus, cum magno proficiendi desiderio. Ut vero oratio inflammetur magis, expedit, Deo proponere modo suam indigentiam, paupertatem, virtutis necessitatem, pericula, etc, modo charitatem, qua nos Deus ab æterno dilexit; misericordiam, qua revocavit aberrantes; longanimitatem, et patientiam, qua rebelles toleravit; modo labores, sudores, opprobria, cruciatus, mortem Christi; et hæc eadem proponi possunt Christo, et Beatissimæ Virgini. *Quartum* medium est, constans in virtute progrediendi conatus; sic enim crescit virtutis æstimatio, desiderium et habitus, qui actibus frequentatis augetur : atque conatus ille ad profectum necessarius est, ita ut non progredi in virtute sit regredi, ut Patres et spirituales Magistri docent. Cujus ratio est, quia tam parum cor nostrum sine amore esse potest, quam ignis sine calore; amor autem vel ordinatus est, et cœlestis; vel inordinatus, ut plurimum terrenus; si terrenus, deficimus; si cœlestis, progredimur; at cœlestis non erit, nisi constanter pugnemus contra amorem proprium naturamque vitiatam, et conemur progredi. *Quintum* medium est, operari ex memoria præsentis Dei, et omnia etiam secreta cordis nostri intuentis : *Ambula coram me, et esto perfectus;* id est, eris, ut exponitur.

Sextum medium generale est, Christum, qui via, veritas, et vita est, sibi tanquam Magistrum et Exemplar virtutum proponere; et hac se cogitatione animare: Vita nostra militia est super terram, ut Job testatur, dux et imperator noster Christus; huic nomen dedi, hujus vexillum sequor, ipse laboravit, passus est sitim, famem, frigus, æstum, opprobria, contumelias, humiliavit se usque ad mortem crucis, ut me redimeret, et ita intraret in gloriam suam; invitat me ad illam, ast non vult me in partem illius venire, nisi cooperer et compatiar. Non est servus major Domino, nec discipulus supra magistrum; pudere deberet militem, si commodius et delicatius haberi vellet, quam dux suus, rex et imperator; et nihilominus socius esse vellet regni et gloriæ.

43. — Resp. VI. Doceatur sedulo exercere frequenter fidem, spem et charitatem; fidem quidem cum magna humilitate, et reverentia, suum intellectum subjiciendo, et captivando in obsequium supremæ veritatis circa Dei perfectiones, mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, Sacramenti Eucharistiæ, circa præmia justis, et supplicia æterna peccatoribus præparata. Spem autem cum magno desiderio Beatitudinis, cum magna fiducia in omnipotentia, benignitate, misericordia, et fidelitate promittentis Dei, meritisque Christi, quæ voluit esse nostra. Charitatem denique, gaudendo de infinitis Dei perfectionibus, se illi offerendo, optando, ut illum omnes propter se ament, invitando omnes creaturas ad illum laudandum, et ei benedicendum; gratulando de gloria extrinseca in cœlo, et in terra; exultando de ejus cultu et honore; dolendo, quod tot illum negligant, offendant, contemnant, et nos offenderimus; deplorando nostram, et aliorum cœcitatem, et tepiditatem in ejus agnitione, æstimatione, et obsequio.

44. — Resp. VII. Inducatur, ut se constanter exer-

ceat in humilitate cordis, oris, et operis; atque ad hanc virtutem consequendam sæpe recogitet : quid, quantusque est Deus, et quid ego? Deus æternus, immensus, omniscius, sapientissimus, omnipotens, omne bonum : ego ante annos non multos fui nihil, jam ex me nihil sum, et quid per peccata? Post paucos annos quid ero, et quid in æternitate? Ut sic se humiliet sub omnipotenti manu Dei, ad eum in omnibus recurrat, suam agnoscens cœcitatem, paupertatem, impotentiam ad omne bonum, sibi attribuat solos defectus, Deo vero omne bonum, ut erga proximum sit benignus, misericors, omnium se postremum reputando. Est enim humilitas fundamentum omnium virtutum, sine qua nemo aliquem perfectionis gradum attigit : Deus namque superbis resistit, et humilibus dat gratiam; quia humiles Deo, qui gloriam suam non vult, nec potest dare alteri, omnia dona in acceptis referunt; superbi autem fures sunt in domo Dei, et raptores gloriæ ejus.

45. — Resp. VIII. Ut in omnibus recta procedat intentione, spectans unice beneplacitum, et gloriam Dei; ideoque diligenter invigilet suis affectibus, et usui sensuum, eos ad examen sæpe revocet : alias enim amor proprius intentionem aut evertet, aut labefactabit; quia *sensus, et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Gen., 8.

46. — Resp. IX. Ut præter examen generale de actibus totius diei vespere instituendum, familiare sibi habeat examen particulare, cujus praxis hæc est : Suscipitur ad certum tempus certa virtus exercenda per diem; vel vitium, aut passio mortificanda : mane fit propositum, prævidentur occasiones, per diem exercentur actus illius virtutis, aut mortificatio passionis, augendo in dies numerum in bono, et minuendo in malo; vesperi initur ratio, elicitur dolor de lapsibus, vel negligentiis; examinatur profectus, majorne

sit, an minor? Statuitur pro die altero. Pro quo primo assumenda virtus magis necessaria exercenda, aut passio prædominans imminuenda.

47. — Resp. X. Commendanda exacta confessio, et communio frequens, devota. Ut confessio sit devota, non tantum fiat præmisso examine, humilique et sincera peccatorum confessione, cum dolore vero, et efficaci emendationis proposito; sed etiam media ad id indagando, occasiones eorum vitare statuendo. Suscipitur absolutio animo demisso, gratoque tanquam a Christo; pro accepta postea agantur gratiæ, et conceptum antea propositum ei offeratur gratiis suis confirmandum. *Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.* Ps. XVII 29. Ut communiosit vere devota, debet: homo mundus esse non ab omni solum mortali, sed veniali etiam peccato, omni inordinato affectu; proinde omnes animi affectus bene sunt excutiendi. Ex fine intento agnoscentur. 2. Debet excitari ardens desiderium Christum suscipiendi, considerando suam indigentiam, cæcitatem, animi morbos, impotentiam, pericula; Christi autem divitias, potentiam, amorem, quo nobiscum esse desiderat, et nos ditare. *Qui sitit veniat, ad me*, Joan., VII. *Sitienti dabo de fonte aquæ vivæ.* Apocal., VII. *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* 3. Profunde se humiliare, et considerando ex una parte suum nihilum, indignitatem maxime per peccata et ingratitudinem contractam; ex altera Christi dignitatem. 4. Suscipere debet Christum viva fide, magna cum fiducia, ardenti amore et desiderio, se illi perfecte conformandi in agendo et patiendo, magna cum humilitate, attentione et reverentia. 5. Suscepto, sponso animæ suæ gratias humiles agere, quod fit subjiciendo illi intellectum per fidem, eum adorando, amando, optando ut ab omnibus ametur, glorificetur; se offerendo; compellando eum jam Regem suum, jam sponsum, etc., petendo gratiam uberem, per diem

mortificationem subeundo aliquam, legendo sacrum librum, vitando vanam conversationem, etc.

CAPUT X

An, quando, quomodo errores, et defectus in sacro tribunali a Confessario admissi, sint corrigiendi?

48. Si reum mortalis dispositum non absolvit, quid agendum? — 49. Quid si neglexit interrogare numerum et speciem? — 50. Quid si neglexit monere de restitutione facienda? — 51. Quid si obligavit ad restitutionem, aut deobligavit per errorem inculpabilem? — 52. Quid si per errorem culpabilem, vel malitiam? — 53. Quid si rem restituendam jussit dari pauperibus? — 54. An pro errore corrigendo necesse sit petere licentiam a pœnitente? — 55. Post confessiones exceptas reflectas confessarius quomodo processerit.

48. — Resp. I. Si Confessarius pœnitentem dispositum, peccati mortalis reum, ex oblivione, distractione, aut errore, vel omnino non, aut invalide absolvit; tenetur eum dein absolvere vel statim, si adhuc est moraliter præsens, secundum dicta nu. 31, vel postea, si eum noverit, præsentemque habeat post aliquot horas : imo etiam post diem, et juxta Less in Auct., V. Confessio, Casu 3, aliosque multos cum Gobat, Cardena in 2 Crisi Dissert. II, 88, post duos dies : quia, cum sacramentum pœnitentiæ sit institutum per modum judicii, diutius durat moralis conjunctio inter partes, quam in reliquis plerisque sacramentis. Hoc tamen casu, quo tantum temporis intercederet, si commode fieret, prius monendus esset, et renovandus dolor : si autem moneri non posset, foret, forma absolutionis in ipsum prolata, absolvendus saltem sub conditione, præsertim, si prudens esset timor, ne dolor sit retractatus. Ratio est, quia jus habet ad absolutionem, cujus etiam accipiendæ voluntatem retinet. Quod, si dilata diutius occasione eum conveniendi, rediret confessurus eidem Confessario, dici ei posset : Numquid

accusas te, et doles de omnibus peccatis totius vitæ; et annuenti dari absolutio, modo Confessarius adhuc in confuso memor esset status prioris; si autem nec rediret, nec conveniri, nec reduci, nec post longum tempus occurens moneri posset sine notabili pœnitentis offensione et scandalo, aut notabili confusione vel detrimento honoris, et famæ confessarii (sicut plerumque fieri nequit, si tempus paulo longius intercesserit) commendet confessarius rem Deo, et culpam, si admisit, expiet. Neque enim tenetur confessarius cum scandalo, vel gravi damno suo integritatem confessionis materialem procurare, cum et ipse pœnitens ex gravi causa ab ea excusetur. Hæc intelligenda sunt si pænitens prudenter credatur iterum confessurus ante mortem, et ita a priori peccato saltem indirecte absolvendus : si enim putaretur, prius mortis subiturus periculum, salus illius esset damno famæ propriæ præferenda (1). Cæterum, secundum Aversa et Burghaber Cent. 2, Casu 60, confusio sola, et infamia apud pœnitentem subeunda excusat confessarium, dummodo prudenter putet, pœnitentem adhuc semel confessurum. Dixi in responsione : *Pænitentem peccati mortalis reum :* nam, si non nisi venialia habuisset, etsi absolvendus esset statim, dum adhuc est moraliter præsens, si tamen jam abivisset, facilius dissimulari posset; nisi forte esset prudens timor, ne sit in statu mortalis, et non amplius intra longum tempus confessurus.

49. — Resp. II. Si confessarius neglexit interrogare pœnitentem de specie et numero peccatorum gravium, potest, et debet pœnitentem adhuc in sede confessionali flectentem interrogare etiam post datam absolutionem, et monere de obligationibus, de quibus forte

(1) Cf. S. Alph. 6, 619; S. Thom. p. 3. q. 79. a. 3 et p. 3. q. 72. a. 7. a. 2.

monitus non est. Nec opus est ad id veniam petere, quia judicium adhuc integraliter durat, Ita communis. Si autem pœnitens jam discesserit, regulariter ad nihil tenetur confessarius, nisi forte ad pœnitentiam, si culpa intervenerit; quia admonitio extra confessionem vix fiet sine gravi confusione pænitentis et confessarii, ipseque non concurrit positive ad omissionem. Si tamen rediret idem pœnitens ad confessionem apud eumdem confessarium deponendam, monendus esset de defectu commisso : alias enim confessio non fieret omnium, ad quæ confitenda tenetur pœnitens. Dixi : *Si neglexit interrogare;* nam si positive falso dixisset, non esse opus horum peccatorum speciem, vel numerum exponere, monendus esset, si sine gravi scandalo, et detrimento pœnitentis, et confessarii moneri posset; quia alias confessarius pergeret esse causa, cur grave præceptum violaretur de omnibus confitendis quoad speciem et numerum. Verum, quia magna ordinarie est confusio confessarii, si delictum suum, aut ignorantiam manifestet pænitenti, cum homines, lingua facile labiles, proni sint ad talia aliis aperienda, videtur confessarius ab hoc onere sæpe liberari, si nempe pœnitens non redeat ad ipsum (1). Docet enim Lugo, de Pœnit. d. 22, à nu. 57, cum Suar. et Vasquez, non teneri, per se loquendo, monere pœnitentem, ad corrigendum errorem etiam culpabiliter admissum, si prudenter timeatur scandalum, aut detrimentum grave proprium, vel alienum, aut gravis offensa pœnitentis. Si tamen monendus esset, putant Suar. et Arriaga, extra confessionem, non petita etiam venia, posse dedoceri errorem, dicendo : Si tale, vel tale

(1) « Si... ipse (confessarius) positive induxit pœnitentem, ne explicaret ille species sive numerum, tunc si cum culpa gravi id fecerit, tenetur etiam extra confessionem cum licentia pœnitentis eum monere de errore, sed sine scandalo et sine gravi suo damno. » S. Alph. 6, 620.

peccatum admitteretur, hoc vel illo modo confitendum esse. Melius est petere veniam, si extra confessionem corrigendus esset.

50. Resp. III. Si confessarius pure neglexit monere pœnitentem de restitutione facienda, et ideo hanc ille omittat, non tenetur propterea confessarius ad compensationem damni, etsi ex ignorantia vincibili, et cum culpa gravi processisset; quia ex justitia erga tertium non tenetur monere, aut ejus damnum impedire, sed ad summum ex charitate; ex qua etiam tenetur errorem corrigere, si commode possit (1); si autem non possit, rem Deo commendet. Layman, l. V, tr. 6, cap. IX. Excipit La Croix, nisi ideo tacuerit, ut pœnitens non restitueret; eo quod tertius jus habeat, ne per dolum impediatur ab eo, quod ipsi debetur ex justitia. At silentium confessarii vel est causa per se damni, vel non est; si primum, tenetur, etsi fraus non adfuerit; si non est, intentio interna non inducit obligationem compensandi, nisi actio externa sit causa efficax damni. Aliud foret, si intentio illa ita silentium qualificasset, ut pœnitens illo fuerit motus ad non restituendum : unde alii dicunt, teneri confessarium in defectu pœnitentis, si hic silentio confessarii motus fuerit ad non restituendum. At Stotz, et alii negant, silentium confessarii ordinarie esse tacitam approbationem juris retinendi, cum pœnitens nesciat; an non ex oblivione, aut justa de causa taceat.

51. — Resp. IV. Si confessarius bona fide obliget pœnitentem ad restituendum, dum non tenetur, aut deobliget, dum tenetur, per se loquendo, non obligatur ad compensanda damna, cognito tamen errore, tenetur ex charitate, et probabiliter etiam ex justitia monere pœnitentem. Ratio primæ partis est, quia, ubi nec culpa Theologica est, nec res aliena etiam

(1) S. Alph. 6. 621 et 4, 578.

æquivalenter, illi in conscientia non est obligatio restituendi, nisi forte specialis contractus intervenerit, qualis hic non intervenit; sed, sicut suscipientes officium advocati, medici, consiliarii non intendunt se obligare, nisi ad diligentiam communem, cavendumque dolum et culpam latam, quæ conjuncta sit cum culpa theologica gravi, neque nisi ex hac in foro interno tenentur de damnis. Sic nec confessarius obligavit se pœnitenti gravius, nec tenetur de damno sine culpa ipsius secuto. Ratio secundæ partis est, quia charitas postulat, ut, ubi commode possum, impediam damnum proximi. Ratio tertiæ partis est, quia tenetur impedire, ne actio sua moraliter perseverans pergat continuare damnum, sicut, si fine culpa alium infamassem graviter, vel alterius domum incendissem, tenerer ex justitia resarcire famam, et extinguere, si possum, incendium. Dixi, *probabiliter*, quia Navar, et Sanch., docent quoque, probabiliter teneri tantum ex charitate, quando sine magno incommodo monere potest, quia nec ex culpa antecedente, nec ex re aliena, nec jam ex officio tenetur monere, cum officium cesset : sicut, inquiunt, si a fure accepissem dono vas pretiosum, et bona fide donassem alteri, postea resciens fuisse furtivum, non tenerer ex justitia domino dicere. Prima sententia probabilior est (1), nec obstat exemplum : nam si donatio mea esset causa, cur dominus vas non reciperet, tenerer revocare illam, vel domino dicere ex justitia. Non tenetur tamen confes-

(1) « Ratio, quia, licet confessarius sine culpa saltem gravi pœnitentem deobligaverit a restitutione debita, tamen cum suum consilium pergat influere in damnum creditoris, cognito errore tenetur ipse ex justitia causam damni auferre, si commode potest; alias obligatur restituere, cum hic et nunc ipse sit causa damni : prout si quis sine culpa gravi accendit ignem in segetem alienam, tenetur postea, si commode potest, ex justitia illum extinguere. » S. Alph. 6, 621. 4, 564.

sarius, ubi, prout potuit, pœnitentem monuit, ipse restituere ex ratione data.

52. — Resp. V. Si autem confessarius ex ignorantia graviter culpabili vel ex malitia positive deobligavit, tenetur ex justitia curare, ut damna resarciantur aut ipse resarcire, quia fuit causa illorum injusta. Procedit hoc etiam de confessario religioso, qui tamen, si non haberet nec habere posset, unde restitueret sine gravi sua infamia vel incommodo, non teneretur ipse in defectu pœnitentis, vel alterius, quia irrationabiliter ab ipso exigeretur; si autem facile habere posset a superiore vel alio petendo ad usum pium, teneretur petere et in defectu alterius restituere ob rationem datam.

53. — Resp. VI. Si temere vel nondum adhibita a pœnitente ad inveniendum dominum diligentia dixit, ut res daretur pauperibus, manet obligatio inquirendi dominum et invento restituendi (1); ad quod primo loco tenetur pœnitens et in hujus defectu confessarius. Ex quibus patet, quam caute procedendum confessario in materia restitutionis, ut quando certus non est de obligatione vel immunitate ab illa, non statim resolvat, sed moram petat rem expendendi vel alios consulendi, dicatque pœnitenti : Numquid paratus es præstare omne id, ad quod intelliges te oblgiari ? Si annuat, dicat : Rem istam expendam, redi post tempus ad me, aut si nequeas, adi alium virum doctum et casum expone.

54. — Resp. VII. Si confessarius dixerit, valere contractum v. g. matrimonii, quum sit invalidus, aut non valere certum votum, quum valeat, tenetur monere pœnitentem, si possit; id quod fieri potest per alium, si ista non cadant sub sigillum, nisi tamen constet, pœnitentem nolle ista revelari alteri; non cadunt

(1) Cf. S. Alph. 4, 603.

autem sub sigillum, si non sint manifestata ad peccatum explicandum. Lacroix, l. VI, p. 2. n. 1783. Utrum vero ad ejusmodi errores corrigendos confessarius prius teneatur a pœnitente legitime obtinere licentiam loquendi de auditis iis in confessione, de quibus loqui ad corrigendum errorem necesse est, aut possit eum monere non petita licentia, non convenit inter theologos. Communior tenet (1) si pœnitens sit absolutus, ad loquendum cum illo extra confessionem de iis, quæ sub sigillum cadunt, necessarium esse, ut ab ipso legitime sit obtenta licentia, quia sacramentum jam completum est; secus, si vere absolutus non esset; dicere enim illi, eum absolutum non esse, non est revelare peccatum. Contra Suar. Tillinc., Hurtado, Merac., Layman et alii probabiliter docent, id opus non esse, quia tunc proprie, inquit Suar, d. 33. s. de Pœnit., non loquitur extra confessionem, sed supplet et perficit eam, quæ ante inchoata est. Nihilominus magis consulitur reverentiæ sacramenti, si petatur venia, quam pœnitens tenetur dare tum ad corrigendum defectum et satisfaciendum obligationi suæ tum quando malum communitatis, proximi, vel proprium, quod tenetur et non potest avertere pœnitens, exigit licentiam utendi notitia ex confessione accepta. Hinc si pœnitens eam negaret, absolvi non posset, quia foret in actuali peccato mortali. Declaranda illi esset obligatio communis in hoc genere, et jubendus consulere virum alium doctum. Vide Lacroix, l. VI, p. 2, n. 1774 et n. 1958.

55.—Resp. VIII. Ut quicumque defectus, qui in confessiose quandoque intercurrunt, facilius et exactius corrigantur, expedit ut confessarius, sicut suasit S. Franciscus Xaverius, post exceptas confessiones, expendat, quomodo munere suo sit functus, quomodo

(1) Cf. S. Alph. 6, 622.

cum his illisve pœnitentibus processerit, quomodo instruxerit, examinaverit, quomodo ad dolorem excitaverit, dubia resolverit, quomodo melius agere potuisset et deinceps possit; si dubitet de sua resolutione vel judicio circa peccatum, consulat libros aut alios viros doctos et expertos; sic enim fiet, ut expeditius deinceps exactiusque et magno cum fructu officio suo fungatur.

PARS SECUNDA

DE IIS QUÆ CONFESSARIO OBSERVANDA SUNT, TUM IN GENERE CIRCA PECCATA MAGIS OBVIA, TUM IN SPECIE CIRCA PERSONAS ÆTATE, SEXU, STATU, VEL CONDITIONE DIVERSAS.

CAPUT I

Quæ in confessione sint confessario observanda in genere circa peccata magis obvia, et quæ media contra ea suggerenda.

Peccata magis obvia sunt peccata capitalia et quæ ex iis plerumque consequuntur; sunt autem peccata capitalia septem : superbia, avaritia, luxuria, invidia, gula, ira, acedia; dicuntnr capitalia, quia ex iis velut capitibus reliqua oriuntur.

QUÆSTIO I

Quid de superbia, et præcipuis ejus partibus, et remediis observandum.

56. Quid sit superbia? — 57. Et quotuplex? — 58. Filiæ superbiæ. — 59. Alii superbiæ partus. — 60. Quomodo nascitur superbia cum suis asseclis, seu perdissequis? — 61. Remedia contra superbiam.

56.—Resp. I. Superbia est amor inordinatus propriæ excellentiæ (1). Dixi *inordinatus*, quia ordinate appetere excellentiam in se malum non est, sed potest esse actus honestus, si debito modo et fine fiat. Consistit

(1) Azor Inst. mor. p. 1. l. 4. c. 12; S. Thom. 2. 2. q. 162. a. 1,

autem superbiæ inordinatio in eo, quod quis sui ipsius excellentiam vel dignitatem majorem apprehendat quam ei insit, sicque erga illam ita apprehensam afficiatur, majorem se æstimando, quam re ipsa mereatur, atque ita mente et affectu supra se eat. Hinc superbus se inflare et tumefacere dicitur, quia apprehensione et affectu majore, quam par est, se quodammodo facit majorem.

57. — Resp. II. Superbia alia est consummata et perfecta, alia non consummata et imperfecta. Consummata est, qua quis ita se animo effert, ut Deo et superioribus subesse recuset volens arbitratu suo vivere; aut ita se gerit, quasi a Deo sua non haberet, aut essent suæ naturæ debita. Dixi, *ita se gerit,* quia non requiritur ut ita judicet (hoc enim esset hæreticum), sed sufficit ut dona Dei apprehendat tanquam sua, et, non cogitans unde ista habeat, ita se gerat, ac si a se haberet; id quod fieri potest: sic pauper fruens alienis potest se efferre non secus ac si propriis frueretur. Hæc superbia primo modo accepta, est diabolica et peccatum gravissimum, quia formalis aversio a Deo. Superbia non consummata est qua quis salva ad Deum et superiores subjectione seclusoque illo se gerendi modo suam dignitatem apprehendit, æstimat, et amat supra id, quod illi convenit, vel inest. Dicitur *imperfecta,* non quod proprie superbia non sit; sed quod ad supremum superbiæ gradum non ascendat primusque sit superbiæ actus, qui, per se loquendo, veniale tantum est peccatum, quia, ex recepta regula, quando objectum est de se indifferens ideoque honeste appetibile, ut sunt excellentia, dignitas, honor, laus, divitiæ, cibus, potus, appetitus illius inordinatus per se loquendo non excedit culpam venialem. Dixi, *per se loquendo,* quia per accidens fieri potest mortale, uti alia venialia, ratione scandali, finis adjuncti, etc.

58. — Resp. III. Filiæ superbiæ quasi primogenitæ,

sunt ambitio, præsumptio, vana gloria. Ambitio est, inordinatus appetitus honoris vel dignitatis (1), ut si appetatur honor non conveniens appetenti vel meritis major, v. g. si quis honorari cupiat ob doctrinam, quam non habet, vel ob divitias, vel ad officium velit elevari, quo indignus est. Præsumptio, ut hic accipitur, est appetitus aggrediendi aliquid vires et facultatem excedens (2). Cœnodoxia, seu vana gloria, quæ sic dicitur, eo quod fundamento debito careat, est appetitus inordinatus humanæ æstimationis et laudis (3), ut si quis majorem de se opinionem et famam appetat, quam mereatur, aut ex rebus indifferentibus, ut sunt divitiæ, pulchritudo, etc., quæ de se laudem non merentur, vel de simulata doctrina et virtute. Si talis æstimatio et laus quæritur verbis, dicitur jactantia; si factis veris, inventio novitatum; ut si quis ob peregrinas vestes novumve habitum videri vellet magnus et laudari; si quæritur factis falsis, dicitur hypocrisis, ut si quis aliquid faciat, ut videatur bonus, quamvis non sit. Hæc ordinarie sunt peccata tantum venialia; fiunt tamen quandoque mortalia ex circumstantiis et effectu, ut si quis ambiret officium, ad quod scientiam facultatemve non haberet, et sic prævidere posset gravia damna aliis inde consecutura. Si mulier quæreret luxum in vestibus cum gravi detrimento familiæ, aut ære alieno, cui dein solvendo non esset; si puella comeret se, ut appareret pulchra, et sic alios alliceret ad amorem turpem; si, ne videretur scrupulosa, accederet nocturna conventicula, prævidens lapsum in gravia probabiliter futurum. Si gloriaretur de peccato gravi, si communicaret indigne, ne videretur aliis minus pia, etc.

(1) Cf. S. Thom. 2. 2. q. 131. a. 2.
(2) Cf. S. Thom. 2. 2 q. 21. a. 1. et q. 130. a. 1.
(3) Cf. S. Thom. 2. 2. q. 132. a. 1.

59. — Resp. IV. Sunt et alii superbiæ mali partus, ut pertinacia, discordia, temeraria judicia, imo omne peccatum. Pertinacia est inordinata ad suam sententiam adhæsio. Discordia, ut hic sumitur, est contrarietas voluntatum circa bonum Dei vel proximi, seu circa bonum, quod quis tenetur velle. Dissensio est inordinata contrarietas opinionum, ut si quis dissentiat ab alio in objecto, circa quod deberet consentire, vel excedat in modo dissentiendi. Contentio est pugna verbalis inordinata circa veritatem aliquam, ut si quis se opponat cum animo contradicendi veritati agnitæ. Rixa est inordinata et contentiosa privati in privatum invasio ex vehementi ira procedens. Contumelia est injusta læsio honoris, ut quum quis alicui objicit aliquid in faciem, cum animo eum inhonorandi vel cum dedecore injusto. Detractio est injusta læsio famæ alienæ plerumque occulta. Temerarium judicium est firma sententia de proximi labe sine fundamento sufficienti. Hæc sunt peccata gravia vel levia pro diversitate materiæ vel modi.

60. — Nativitas pessimæ hujus turbæ hæc est : Primo apprehendit quis excellentiam suam non attendens ad suas imperfectiones, indigentiam, paupertatem et dependentiam a Deo, ex quo fit, ut excellentia sua appareat illi major quam re ipsa est, quia bonum pure ut tale apprehensum apparet multo excellentius, quam apprehensum ut mixtum imperfectionibus. Ex hac apprehensione nascitur amor suæ exellentiæ et æstimatio justo major. Ex his deinde fit, ut æstimet se idoneum rebus magnis et mensuram suam excedentibus. Hinc appetit dignitates aliaque, quæ ad excellentiæ commendationem pertinent, tanquam sibi convenientia; cupit ab aliis æstimari, honorari, laudari; quod si non assequatur, dolet, irascitur ; si cum aliis se conferat, censet se illis digniorem, aptiorem, potentiorem, ideoque illos vilipendit, contemnit ; parvi

facit quæ ab aliis, magni quæ a se fiunt, oculos ad suos defectus clausos, ad alienos apertos habens; si alios videat sibi præferri, iis invidet, etc. Atque ex his patet, quomodo examinandus sit, qui se de aliquo superbiæ actu accusat; interrogetur, circa quod objectum (1), coram quibus (2) v. g. se jactaverit, dissenserit, contenderit, quod officium ambiverit, quid objecerit, de proximo dixerit, etc.

Remedia contra superbiam.

61.— 1° Constanter se dare exercitio humilitatis secundum dicta n. 44. et animo volvere illud : *Quid superbis terra et cinis?* Eccli. x, 9. Vel illud Apostoli : *Quid... habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris?* I Cor., IV, 7. Vel illud : *Gloriam meam alteri non dabo*. Is., XLII, 8, 2° Considerare suam originem. Natus es in sordibus, nutriris in sordibus, morieris in sordibus. Tu ergo, quis es et quid eris? Corpus esca vermium, et anima ubi in æternitate? Tu quis es? Ex te nihil. Quid potest? Ex te nihil, nihil in naturalibus, minus in supernaturalibus; cadere potes, ruere in interitum. Deo te opponere, unicum tuum bonum deserere; at sine supernaturali Dei auxilio resurgere non potes, bonum tuum nec amare, nec quærere. Similis es infanti, qui in sordibus computresceret in cunis, nisi mater succurreret; ex te nec cogitare, nec petere tibi necessaria potes. Omni momento indiges Dei te sustinentis manu, sine hac relapsurus in nihilum; in omnibus ejus auxilio eges; nec ista indigentia te Deus liberare potest per omnipotentiam suam. Quid confers ad opera bona? Nihil præter consensum præstitum gratiæ auxilio, et is etiam principaliter a Deo est.

(1) Cf. Lacroix l. VI. p. 2. n. 1124-1126 et Lugo de pœnit. d. 16. n. 265, 269.
(2) Cf. Lacroix l. VI. n. 2 n. 986. Lugo l. c. n. 159.

3° Cogitare quid est, de quo superbis? Scientia? Hæc opinio est sæpe falsa; nihil scis, nisi quod fides docet, aut recta ratio, quod est lumen a Deo datum, dictat; pleraque ignoras. Lucifer multo plura novit quam tu, et tamen miserrimus est. An divitiæ? Lutum sunt, terrena substantia, periculosum pondus. Non majorem, nec felicem te faciunt, sed potius alliciunt, ut ruas in interitum. An laus et magna æstimatio humana? Laus est verbum volans; æstimatio humana umbra est, simulacrum in cerebro aliorum effectum, sæpe falsum, inconstans et vix unius diei, quo major non evadis; sed quod es in oculis Dei, hoc es et nihil amplius. An nobilitas generis? Ex luto es non secus ac rusticus. Nobilitas fuit quædam exemptio ab oneribus plebeiorum cum quadam jurisdictione conjuncta. Hanc majores tui aut meruerunt, aut emerunt; tu quid contulisti? Mors eam tollet et eris par, et forsitan inferior homine rustico. An pulchritudo corporis? Hæc sita est in fugace cutis colore, carnisque et ossium proportionata conjunctione. Corpus tuum, quamvis pulchrum, sepulchrum est dealbatum, intus plenum fœtore et sordibus. 4° Ponderare pericula et damna superbiæ : *Initium omnis peccati est superbia; qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis.* Eccli., x, 15. *Videbam satanam, sicut fulgur de cœlo cadentem.* Luc., x, 18. 5° Vilem se reputare, omni dono Dei indignum et servum inutilem, seque tanquam talem tractare; vilia appetere, tanquam sibi magis convenientia; laudem fugere, contemptum amare et de eo gaudere. 6° Conferre se cum sanctis et angelis. Quid est respectu illorum? Quid hi respectu Dei? Quid ergo tu? 7° Turpitudinem superbiæ perpendere. Furem te facit; proinde oriente superbiæ motu, respice indignitatem tuam, ora Deum, ne te permittat confundi. *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Ps. CXIII, 9. Lapsus in superbiam confundere

tanquam fur in flagranti deprehensus, etc. 8. Attendere ad superbiæ indicia, uti sunt : Sua prædicare, expiscari aliorum de se judicia, turbari quando negligaris ubi suscepta non bene succedunt; pulsari invidia, dum alii laudantur, aut laudabiliter agunt, etc., et hæc mortificare.

QUÆSTIO II.

Quid de avaritia, ejusque partubus notandum?

62. Quid sit avaritia, fraus, fallacia, perfidia? — 63. An licet revelare secretum? — 64. An licet aperire et legere alienas litteras, vel scripta? — 65. Remedia contra avaritiam.

62. — Resp. Avaritia specifice accepta, est inordinatus appetitus divitiarum (1). Est per se veniale tantum ob rationem datam sub n. 57. Transit in mortale, si inducat gravem violationem alterius virtutis, v. gr. charitatis, justitiæ, religionis, etc. Ex ea oritur duritia cordis erga pauperes, inquietudo animi, seu inordinata sollicitudo de augendis et conservandis divitiis, dolus, perfidia, seu proditio, etc. Dolus est vitiosa animi calliditas, quæ, si in verba prodeat, dicitur fallacia, si facta, fraus. Proditio, seu perfidia est deceptio proximi in ejus damnum contra fidem datam, ut violatio secreti commissi, apertio litterarum, etc. Dixi, *Specifice accepta*, quia generice sumpta, est inordinata cupiditas cujuscumque rei sensibilis, sive delectabilis.

63. — Hinc primo. Si pœnitens se accuset de duritia in pauperes, examinetur, an duris, vel contumeliosis verbis compellaverit? An eleemosynam negaverit, ubi ad eam ex charitate tenebatur, ut in extrema, vel gravi proximi necessitate? An ab iis debita exegerit nimis rigide? 2° Si de fraude, vel fal-

(1) Cf. S. Thom. 2. 2. q. 118. a. 1.

lacia; an cum gravi damno proximi, vel periculo ejus? 3° Si de secreto violato; an id fuerit commissum, vel tantum promissum (1)? Si commissum, id est, ea lege ipsi scientia communicata, et acceptata, ut taceret : hujus violatio est non tantum contra fidelitatem, sed etiam contra justitiam ob contractum onerosum intervenientem, estque peccatum grave, vel leve pro diversitate materiæ, et damni inde sequentis; si autem fuit promissum tantum, id est, communicata jam notitia promiserit sine contractu antecedente tacere, an obliget ex fidelitate tantum, vel simul ex justitia, pendet ex intentione promittentis, quæ, nisi aliud constet, ordinarie censetur tantum esse ex fidelitate, et hoc secretum violare secluso periculo gravis damni, vel læsione charitatis, est ordinarie tantum veniale peccatum, imo aliquando nullum, si nimirum ob justas causas manifestetur, v. gr., si quis interrogaretur a superiore, vel judice, cui teneretur respondere, vel injuste læsus ab eo, cui promisit, aliter famam suam tueri non posset etc., id quod etiam verum quandoque est de revelatione secreti commissi, ut, si silentium vergeret in grave damnum communitatis, vel proximi innocentis, imminens a committente, quod aliter averti non posset. Imo, licet non immineret ab ipso, sed alio damnum commune, vel salutis animæ; quia pro iis casibus nemo se obligare potest. Extra hos casus debet attendi, sub quam gravi malo proprio potius subeundo se quis obligaverit, ac etiam sub morte subeunda, vel, ut fit communiter, tantum ad moralem, et humanam, seu non nimis difficilem custodiam (2).

(1) Reuter theol. mor. III, 416. Cf. S. Alph. 4, 970.

(2) « Sententia... communior et probabilior... tenet, te posse aperire secretum (commissum) ad vitandum tuum grave damnum, etsi inde alteri immineret periculum mortis, modo illud sine vi aut fraude exceperis. Ratio, quia non teneris cum tanto tuo incommodo

64. — 4° Si de litteris apertis, vel lectis : **examinetur**, quales fuerint illæ : etsi enim, per se loquendo, alienas litteras aperire, et legere sit mortale; cum ordinarie non constet, an non contineant rem gravem, vel quam constare alteri scribens valde ægre ferat; per accidens tamen potest esse veniale tantum, ut si curiositate aperirentur, et prudenter judicaretur certum, non continere rem magni momenti, et scribentem non esse graviter invitum; vel etiam nullum, ut, si adesset consensus scribentis expressus, aut saltem tacitus prudenter præsumptus, et rationabili causa fieret : uti et si adesset legitima auctoritas, vel merito certum judicares grave damnum tibi, vel alteri parari iis, quod aliter non posses avertere : licet enim contra injuriosas litteras tibi consulere; sed nec tunc plus legendum, quam ad illum finem serviat. Cavendum quoque, ne id temere judicetur. Idem dicendum de litteris apertis, quas aliquis casu perdidit, aut ex inconsideratione in loco publico reliquit. Quod si dominus illas dilacerasset, et fragmenta in locum publicum projecisset, an legi possint licite, controvertitur. Affirmat Lugo, et alii satis communiter, eo quod eas videatur habere pro derelictis et cedere jure suo. At contradicit cum aliis La Croix l. III, p. 2, num. 12, 36, si in minuta frusta dilacerasset; quia sic satis ostendisset, se velle earum contentum esse secretum : proinde fragmenta conjuncta non legerentur, per se loquendo, licite. Quod dixi de litteris, valet de alienis scriptis, quæ quis vult esse secreta; cum et in his jus ad secretum habeat : unde, si ex his, aut litteris

damnum proximi vitare, et non præsumitur quis ad tale onus se obligasse, nisi ex circumstantiis id certe appareat. » S. Alph. 4, 971. Lugo d. J. et J. d. 14. n. 115 et 116. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 5. n. 2. Less. l. 2. c. 11. n. 53 et 54. Lacr. L. 3. p. 2. n. 1232.

(1) Cf. S. Alph. 2, 70.

(2) Cf. S. Alph. 2, 70.

alienis injuriam lectis damnum domino sequatur, legens tenetur ad compensationem.

Remedia contra Avaritiam.

65. — Primum. Cogita quam inconstantes sunt hujus mundi divitiæ! Transeunt omnia illa *tanquam umbra*. Sapient v. *Dormierunt somnum suum omnes viri divitiarum, et nihil invenerunt in manibus suis*. Psal. LXXV. *Quomodo*, inquit sanctus Augustinus. *qui videt thesauros in somnis, dormiens dives est, sed evigilabit, et pauper erit* (1). Secundum. Quo devenient divitiæ, quas tanta sollicitudine, forte cum jactura salutis meæ comparo? Diripient alieni tandem labores meos. Hæredes mei, aut nati eorum erunt prodigi, et dein quid mihi? Quin potius adhibita moderata diligentia ad necessaria mihi, meisque acquirenda committo me divinæ Providentiæ? Deus novit, quid cuique prosit ad salutem. Tertium. Quam vilia sunt hujus mundi bona! Extrinseca sunt, possessorem suum nec meliorem, nec beatum faciunt; sed inquietum, cœli immemorem, superbum, luxuriosum, divinorum contemptorem, crudelem in miseros, dicente Eccl. c. x. : *Avaro nihil scelestius, nihil iniquius quam amare pecuniam : hic enim et animam suam venalem habet*. Si beatum redderent divitiæ, non largiretur eas Deus hostibus suis, Ethnicis, Turcis, Hæreticis, sceleratis. Quartum. Unigenitus Dei, cum dives esset, propter nos egenus factus est; si fuisset melior ad felicitatem æternam via, quam divitiarum contemptus, eam is elegisset, et nobis ineundam demonstrasset. Quintum. Esto misericors in pauperes, et beneficus in proximum. Contraria contrariis curantur. *Qui dat pauperi, non indigebit; qui despicit deprecantem, sustinebis mise-*

(1) S. Aug. in Ps. 75. n. 9.

riam. Proverb. xxviii. *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis*. Proverb. xix. *Quamdiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Matth. xxv. *Beneficentiæ et communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus*. Hebr. xiii.

QUÆSTIO III.

Quæ confessario de materia luxuriæ specialiter observanda?

66. Quid et quotuplex sit luxuria? — 67. Quid et quotuplex sit delectatio? — 68. Quid si pœnitens accuset se de turpibus cogitationibus? — 69. Quid, si de aspectu? — 70. Quid, si de causa data turpibus motibus, vel pollutioni? — Triplex causa motuum turpium. — 71. Quando et quomodo peccetur dando illis causam? — 72. Quid, si se accuset de verbis turpibus vel colloquiis? — 73. Quid, si de pollutione nocturna? — 74. Remedia contra luxuriam.

66. — Resp. I. Luxuria generice accepta est appetitus inordinatus delectationis sensualis; specifice autem appetitus inordinatus delectationis venereæ. Pro quorum intelligentia

67. — Notandum 1. Delectatio simplex est complacentia potentiæ appetitivæ in objecto delectabili sine desiderio. Est autem alia spiritualis, alia sensitiva : spiritualis est complacentia voluntatis; sensitiva est complacentia appetitus sensitivi in objecto delectabili. Illa, si contineat se intra solam voluntatem, et conjunctam non habeat delectationem sensus, dicitur mere spiritualis; si autem hanc conjunctam habeat, dicitur mixta, seu sensitivo-spiritualis. 2. Delectatio sensitiva fit cum aliqua alteratione corporis per motum spirituum animalium : et dividitur in mere sensibilem, et carnalem; carnalis in veneream, et non veneream. Mere sensibilis est, quæ percipitur ex objecto sensibili non apto de se movere ad venerea; ut, quæ perci-

pitur ex olfactu floris, auditione musicæ, sapido cibo, visu modestæ imaginis, tactu holoserici; et hæc de se mala non est. Carnalis est, quæ percipitur ex objecto carnali, id est, vel venereo, vel saltem remote apto de se movere ad venerea. Venerea est, quæ percipitur ex objecto venereo, v. g. turpi tactu, vel aspectu : hæc sentitur circa partes genitales ex commotione seminis et spirituum generationi servientium, qui sunt subtilissimus sanguis velut in aerem extenuatus, et facillime mobilis. Oritur autem illa commotio vel ex imaginatione objecti turpis, vel ex mordacitate seminis, aut ex ejus et spirituum genitalium copia, et dicitur venerea, quia servit ad generationem, cui ethnici venerem, tanquam Deam, præsidem statuerunt. Delectatio carnalis non venerea est, quæ concipitur ex objecto carnali quidem, sed de se non turpi sine delectatione venerea, apto tamen saltem remote ad hanc movere. Talis esse potest, quæ concipitur ex tactu manus mulieris, ex aspectu formosi, vel formosæ adolescentis, etc., hæc sentiri solet circa pectus cum aliquo calore, et quasi emotione sanguinis, et spirituum animalium. 3. Cogitatio de objecto turpi alia est practica, alia speculativa tantum. Practica est, quæ repræsentat objectum modo delectabili, id est, vel tanquam præsens modo ponendum, vel tanquam delectabile sensui, adaptat illud cogitanti tanquam conveniens. Speculativa autem est, quæ repræsentat aptum secundum se, et quasi superficialiter sine modo illo; qualem plerumque habet, qui studet casibus considerando distinctionem specificam peccatorum in ordine ad confessionem : et hæc de se peccatum non est, uti nec delectatio de scientia jam acquisita (1). 4. Delectatio venerea plene deliberate, vel in se admissa, vel

(1) Cf. Lacroix l. 3, p. 1, n. 897; S. Alph. 2, 17; S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 8.

in sui causa per se efficaci indirecte volita est in solutis peccatum mortale ex toto genere suo (1), ut habet communissima nunc omnium, et certa sententia; quia omnis delectatio venerea ex natura sua ordinatur ad seminis effusionem, estque hujus inchoatio; quæ in solutis, si voluntaria sit in sui causa per se, et efficaci, est mortale; quia, cum in hominis natura per originale corrupta, potestate non sit admissa leviore delectatione majorem impedire, adsitque periculum in hanc consensus, recta gubernatio generis humani exigit illam graviter prohiberi; ne sequatur corruptela, et confusio generis humani totius, et matrimonii fini graviter præjudicetur, qui est propagatio generis humani, ut augeatur numerus servorum et filiorum Dei.

5. Delectationes vero sensitivæ non venereæ, nec de objecto turpi admissæ ex honesta causa, dum abest periculum consensus in delectationem veneream forte orituram, de se peccata non sunt, ut quæ percipiuntur ex amplexu, manuum contactu, osculis factis ex urbanitate, vel benevolentiæ honesta causa; quia de se non sunt impudica, nec per se saltem propinque tendunt ad venerea, et fiunt ob rationabilem causam (2). Ita communis cum sancto Thoma II, 2, quæst. 154, art. 4. Dixi 1. *admissæ* : nam delectationes illas sensibiles intendere valde periculosum est, cum in natura corrupta tunc vix absit delectatio venerea, in quam simul feretur consensus, unde ob illam voluptatem osculans fœminam peccat graviter. Et Alexander VII, damnavit hanc propositionem : *Est probabilis opinio quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, et pollutionis*. Dixi 2. *admissæ ex honesta causa* : quia, si

(1) Cf. Reuter theol mor. I, 375 et 376. Cf. S. Thom. 2. 2. q. 154. a. 4.
(2) Cf. S. Alph. 4, 417, 6, 854.

fiant oscula ex levitate, vanitate, delectatio culpa non vacat. Dixi 3. *de se;* quia, si quis sciret, se solere, illas admittendo, consentire in delectationem veneream, graviter peccaret, exponendo se periculo, nisi aliam cautelam adhiberet.

68. — Resp. II. Si pœnitens se accuset de cogitationibus turpibus, interrogetur, an voluntarie, et cum voluntaria delectatione iis inhæserit? Si neget, ulteriore examine de his opus non est. Si dicat : Sensi delectationem; petatur, an eam libenter, et voluntarie admiserit, an vero statim eidem repugnaverit. Non nocet sensus, ubi deest consensus, sed meritum est eis strenue repugnare. Si annuat, quæratur, an fuerint de objecto contra castitatem, de scurrili, v. g. de excrementis humanis, etc., etsi enim cogitatio, et delectatio turpis, specifice accepta, sit venerea; accepta tamen generice est omnis, quæ dedecet hominem ingenuum, et pudibundum, et a rudibus sæpe confunditur. Si fateatur consensum in delectationem veneream, debet, nisi aliunde constet, primo exprimere, an sit liber, vel voto obstrictus. 2. Numerum. 3. Speciem : nam aliud est specie peccatum delectari de fornicatione, quam de sodomia, bestialitate, etc., saltem, si delectatio feratur in ista, ut talia (1). Sed de his vide Theol. mor. p. 2. n. 209. 4. Fassus delectationem veneream voluntariam, interrogandus, an non quid turpe fecerit, aut facere voluisset? Si ita, exponere debet, quid aut fecerit, aut facere desiderarit, et cum quibus personis; desideria enim tendunt in objecta, ut a parte rei ponenda, ab iisque malitiam omnem, quam habent, si cognoscatur, contrahunt : unde, si desiderasset peccare cum conjugata, con-

(1) Cf. Reuter theol. mor. II, 209; Lacroix l. 6. p. 2. n. 1024; Castropalao t. 1. tr. 2. d. 2. p. 10. § 1. n. et § 4. n. 2; Tanner de pecc. d. 4. q. 8, n. 149; Azor p. 1. l. 4. c. 6. q. 3; Cardenas cris. theol. p. 2. tr. 5. d. 44. n. 45-50; Less. l 4. c. 3. n. 123.

traxisset malitiam adulterii; secus est de delectation simplici ex copula, nisi esset de ea, ut cum conjugata; quia tendit in objectum tantum, ut delectat.

69. — Resp. III. Si accuset se de aspectu, explicare debet 1, an voluntarius fuerit objecti de se turpis sine rationabili causa, an voluntarie admissa delectatio venerea. Si ita, debet iterum explicare qualitatem suæ personæ, id, quod semper in hac materia, nisi aliunde innotescat, faciendum : probabiliter tamen, si abfuit desiderium, necesse non est exponere, an sit conjugatus, quia incertum est, an conjux mentem etiam comparti obligaverit, ut obligat vovens castitatem. Deinde examinandus est, ut supra. Si nihil nisi simplex delectatio admissa sit, personæ aspectæ qualitatem probabiliter necesse non est explicare. 2. Si aspectus ex objecto non fuit turpis petatur, quo animo aspexerit v. g. fœminas? An ex curiositate tantum, et aspectu non fixo; si ex curiositate tantum, et ex aspectu non fixo, citraque periculum probabile (1) consensus in delectationem veneream, peccavit tantum venialiter : est enim curiositas cupido præcise sciendi, quæ, si debito fine careat, veniale est. Si autem aspexit animo venereo, per se patet, quod graviter peccarit, si plena adfuit deliberatio, seu advertentia ad malitiam; hinc iterum examinandus, ut supra dictum est. Si autem ex honesto fine, et urbanæ conversationis, aut salutationis causa, per se loquendo, nullum admisit peccatum.

70. — Resp. IV. Si pœnitens dedit causam motibus turpibus, vel pollutioni; triplex causa distinguenda est : nam alia est causa per se efficax; alia per se inefficax; alia causa per accidens. Causa per se efficax est, quæ ordinatur ex natura sua ad effectum, ita, ut eum necessario necessitate vel morali, vel physica in-

(1) Cfr. S. Alph. 2, 63.

ducat : talis respectu commotionis venereæ est cogitatio practica vivacior de venereis, tactus obscœnus diuturnior, aspectus obscœnus nudæ fœminæ voluntarie continuatus : hæc enim, si vivacius feratur in obscœna, determinat ad delectationem; si vehemens sit, determinat ad pollutionem. Causa per se, at inefficax, est quæ quidem ex natura ordinatur ad effectum, sed in eum non influit notabiliter, et hinc cum eo non conjungitur, ut plurimum. Tales causæ in præsenti sunt tactus levis, vel jocosus fœminæ, non obscœnus, aspectus curiosus ejus formæ, vel pectoris nudi non fixus : confabulatio amatoria ob vanitatem, vel vanum amorem conciliandum ; quibus a Sanchez respectu pollutionis annumerantur amplexus, oscula, compressio manus fœminæ, intorsio digitorum ex vanitate, vel levitate. Causa per accidens, est quæ ad effectum per se non ordinatur, sed indifferens est, ut cum eo conjungatur, vel saltem proxime in eum non influit. Tales in præsenti sunt equitatio, situs corporis magis commodus, conversatio cum fœminis ad eas instruendas in virtute, esus calidorum, ut sunt ova, aromata, v. gr. piper, cinamonum, etc., aliæque actiones etiam illicitæ extra materiam veneream, ut potio intemperans, comestio cibi vetiti, ex qua prævidetur secutura commotio venerea.

71. — Ex his judicandum, quomodo pœnitens peccaverit : nam 1, qui intendit commotionem veneream, vel pollutionem per actionem etiam licitam, et de se indifferentem, peccat graviter, quia vult in se aliquid repugnans graviter castitati. 2. Qui ponit causam illius per se efficacem, reus quoque fit peccati mortalis, si eam ponat sine rationabili causa; quia volens causam per se efficacem effectus, nisi aliunde excusetur, velle effectum censetur; eadem enim lege, qua talis effectus prohibetur, etiam prohibetur causa per se efficax illius. Dixi : *Sine rationabili causa :*

hæc enim, si adsit, et absit periculum probabile consensus in venerea, sine culpa poni talis causa, seu actio potest. Sic licet medico, vel chirurgo mederi vulneri in partibus obscœnis corporis alterius, confessario lectio casuum ad audiendas confessiones, professori ad instruendum alios, quando, et quomodo in hac materia peccetur, et quomodo peccata sint confitenda, etc., etsi prævidérent motus venereos inde orituros. Hinc causa moralis per se efficax censentur in præsenti omnes actiones in materia venerea graviter prohibitæ, positæ sine rationabili causa, ut sunt omnes cogitationes, aspectus, tactus ex objecto valde turpes, qui nec necessarii, nec utiles sunt ad finem honestum; sed tantum hic et nunc servire possunt ad venerem. At, si adsit rationabilis causa, et servire possint ad honestum finem, censentur causa per accidens, et honestantur ex fine. 3. Qui ponit causam per se quidem, sed inefficacem motus venerei, qualis est actus solum venialiter malus in materia luxuriæ, uti esse possunt joci turpes non valde obscœni, tactus, vel oscula levia ex petulantia, delectatio inde prævisa, et secuta, si absit periculum probabile consensus in illam, per se loquendo, non imputatur nisi ad culpam levem. Ita Vasq., Bonac., Lessius, Gobat, Sporer, aliique plurimi, teste La Croix lib. III, p. 1, num. 923, contra Mendo. Ratio est, quia est tantum volita in causa, estque potius effectus naturæ corruptæ, quam potentiæ generativæ; velle autem talem causam, veniale per se non excedit. Ita Vasquez, Sanch. et alii communiter; aliud tamen dicendum foret, si adesset probabile periculum consensus, ut, si quis experientia sciret, se non raro solere consentire, dum tales actiones ponit. 4. Qui ponit actionem, quæ sit causa per accidens, ex qua prævidetur secuturus motus venereus, vel pollutio; si absit intentio illius, et periculum probabile consensus in illam, non peccat contra castitatem, saltem gra-

viter; imo, quando actio est honesta, vel non mala, per se nullum est peccatum, saltem, si adsit vel necessitas, vel ratio honesta, aut utilis ponendi, vel continuandi talem actionem. Ratio primæ partis est, quia causa per accidens non est vere causa effectus secuti. Hinc pollutio tunc non foret effectus virtutis generativæ, sed expulsivæ; quia causa venerea adhibita non esset. Ratio secundæ partis est, quia effectus præter intentionem sequens non imputatur, nisi fuerit obligatio non ponendi causam : At talis obligatio non est, quando adest necessitas, vel ratio honesta, vel utilis ponendi talem causam ; sed tunc jus nobis est ad illam, potiusque tunc patimur, quam ponimus tales effectus. Quod, nisi verum esset, innumeras actiones utiles, honestas, imo necessarias teneremur vitare, quæ obligatio cederet in detrimentum, et eversionem generis humani, et esset intolerabilis, proinde esse non potest, cum lex omnis debeat esse in bonum commune; imo plus boni, quam ejus negatio afferre. Dixi : *Non peccat graviter, saltem contra castitatem :* nam si actio esset graviter mala contra aliam virtutem, mortaliter peccaretur contra illam, ut, si quis se inebriaret prævidens secuturam pollutionem in somno. Putat tamen Sanch. peccari venialiter contra castitatem, eo quod videatur levis aliqua deordinatio contra illam. Idem dicit Layman, et Platelius, si ponatur causa, vel actio de se non mala sine justa causa. Rhodes et Arriaga tenent, non peccari contra castitatem, quia illa non prohibet actiones, nisi per se inductivas ad venerea; non vero alias etiam malas, multo minus bonas, aut indifferentes : unde tam parum repugnat castitati, comedere carnes die vetita, quam alia (1). Hinc, per se loquendo, culpa vacat motus venereus, vel pollutio prævisa in legente ex justa causa casus de materia ve-

(1) Cf. S. Alph. 4, 484, IV; Lacroix l. 3, p. 1, n. 922-924.

nerea, audiente confessiones, chirurgo ex officio, vel charitate medente vulneri, et tactu honesto, et amplexu juxta morem patriæ, locutione necessaria, vel utili, honesta cum fæminis; ex equitatione etiam recreationis causa suscepta, ex situ corporis commodo, si absit probabile periculum consensus. Suadendum tamen, ut tales actiones non suscipiantur sine rationabili causa, ut eo magis recedatur ab amore venereo, et periculo lapsus. Similiter non peccat graviter contra castitatem, qui citra periculum venerei consensus habet cogitationem brevem de venereo objecto non valde turpi ex mera curiositate, aut cum semiplena tantum advertentia ad malitiam gravem, peccat tamen venialiter, et periculum consensus venerei raro abest; nisi cogitatio sit languida, quæ suo tepido modo, et obiter advertente ad objectum venereum parum commoveat. His non obstat sententia communis, quod in materia venerea non detur parvitas materiæ, quia intelligitur delectatione venerea vel directe in se, vel indirecte in sua causa per se efficaci volita, aut acceptata.

72. — Resp. V. Si pœnitens se accuset de verbis turpibus, explicare debet suam intentionem, vel affectum, modumque proferendi, et personas coram quibus : nam 1, si ex petulantia, levitate, vel rusticitate sine affectu venereo circa discursum cum aliis, vel ex præcipitantia quis illa proferat, ut faciunt quandoque moribus parum exculti, per se lequendo, est veniale tantum. 2. Si autem proferantur cum affectu venereo, constat ex dictis, mortale esse in solutis. 3. Si animo aliam personam inducendi ad turpem actum, v. gr. concubitum, exponenda est personæ qualitas. 4. Si verba fuerint valde turpia, aut discursus turpis cum aliis, explicandum est, quot, et quales fuerint personæ, coram, vel cum quibus discursus habitus, quia in hoc casu præsens periculum est scan-

dali, et ruinæ vel præsentis, vel postfuturæ tam in propria persona, quam in aliis. Sic enim inclinatio in venerea excitatur, et augetur, et pessimum malarum cogitationum semen ingenitur, quod postea aut naturaliter, aut a dæmone excitatum etiam post multos annos tentationes causat, et ruinas : sicut semen lolii agris insitum, si non statim, alio tamen tempore oritur, et bonas segetes supprimit, agrisque graviter nocet. Unde turpia loquentes graviter sunt dehortandi : *Væ homini, per quem scandalum venit.* Dabis rationem de animabus, quæ per te in ruinam, et forte in æternam infelicitatem ducentur. Tot peccata committis, qnot personis malum exemplum, et scandalum præbes. Et quid si fuerint innocentes, qui sibi a malo cavere necdum satis norunt, qui adhuc pietatis teneræ, et in utramque partem admodum flexiles? Si dicat : Erant conjugati. His, si sis causa ruinæ, hæc gravior erit. Si dicat : Non sum ipse locutus, risi tamen ad verba turpia : an cum delectione venerea, vel de rebus venereis, aut in risum prorupisti citra plenam deliberationem ex naturali quasi impetu, vel risum voluntarie continuasti, verbis attendisti? Ridentes ad turpia movent alios, ut audacius, et diutius turpiloquia protrahant. Qui præbet alteri occasionem turpiloquii continuandi cum suo, vel aliorum periculo lapsus, vel auctoritatem illi præstat, peccat graviter peccato scandali, etsi interius non approbatio exterior rei mortalis, est mortale. Hæc pariter valent de turpibus cantilenis, gestibus, spectaculis, lectione librorum turpium; hos legere cum probabili periculo consensus venerei, culpa gravi non vacat; secus, si hoc periculum absit, et fiat tantum ex curiositate, quod tamen periculosum est, nisi adsit justa causa, et bona intentione legantur.

73. — Resp. VI. Si pœnitens se accuset de pollutione nocturna in somno orta : petatur, an illam in

se intenderit, aut causam per se efficacem, et proximam dederit prævidens illam secuturam : an in illam evigilans veneree plene consenserit? Si unum horum factum, reus est peccati gravis; si autem nihil horum admiserit, culpam non habet, nisi forte venialem ex consensu semipleno; quia talis pollutio ipsi voluntaria non est. Circa quam notandum 1. Pollutio alia dicitur naturalis, alia innaturalis. Naturalis dicitur, quæ sponte evenit natura semen abundans expellente, quo casu est tantum alleviatio naturæ, et evacuatio superfluitatis, nec est objective mala, sive in vigilia eveniat, nec præjudicat generationi, quam natura moderate intendit; neque est actus hominis voluntati subjectus, sed actus, et evacuatio naturæ, sicut sudor; unde juxta S. Antonin, S. Thom. in 4, dist. 9 artic. 4, quæst. 1, ad 5, et alios, licet de ea jam præterita gaudere, et etiam desiderare, ut naturaliter veniat, secluso periculo delectationis venereæ, præcise quatenus est alleviatio naturæ, aut mitigatio tentationis. At consultius est, ab eo gaudio, et desiderio abstrahere mentem, et se Deo committere. Pollutio innaturalis dicitur, quæ primario provenit velut ab extrinseco per appetitum sensitivum ad hoc irritatum, v. g. per imaginationes turpes, desideria venerea, quibus occasionem dant aliquando turpes sermones, tactus, aspectus, amplexus antecedentes. Hæc est semper objective mala, adeoque nunquam objectum desiderii, aut gaudii liciti, qualis est etiam in somno propriis manibus procurata, non tamen ex nimio potu proveniens. 2. Cui pollutio naturalis sua sponte provenit, si absit periculum consensus in delectationem veneream, non tenetur quidem eam jam cœptam in somno reprimere, quia patitur, et non agit, estque causa permittendi, ne noceatur sanitati, et dein tentationibns diutius agitetur; consultius tamen est impendenti obsistere, et jam cœpta mentem ad Deum convertere oportet,

eumque, sine ullo attactu, quietisque manibus rogare, ne permittat lapsum in delectationem. Neque patiens inordinatam propterea tristitiam admittat : est enim miseria naturæ corruptæ, a qua etiam sancti non fuere omnes liberi. Hinc scripsit sanctus Athanasius Eremicolis sui temporis de illa miseria questis, curandas non esse illas naturæ evacuationes, provenientes sine ipsorum culpa. 3. Non licet tamen cœptam naturaliter pollutionem proprio conatu promovere, quia hoc non esset tantum pati, sed operari ad seminis expulsionem, quod soluto nunquam licet.

Remedia contra Luxuria.

74. — Primum. Humiliter petere donum continentiæ fatendo cum Sapiente, Sapientiæ VIII, 21 : *Non possum esse continens, nisi Deus det.* Secundum. Dei legibus, et dispositioni se humiliter submittere. Humilis obedientia spiritus impetrat subjectionem carnis. Tertium. Abstinere a nimio alimento corporis : quod enim superfluit sustentationi individui, a natura aut rejicitur, si inutile est, aut convertitur in propagationem speciei, et hinc ex superfluitate tentationes venereæ, quæ mitigantur jejunio, et victu moderato. Hoc remedium post gratiam Dei præcipuum est. Bacchus, et Venus amici sunt. Quartum. Diligenter custodire sensus, et in nullum tentationis periculum se temere immittere. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Sextum. Vitare otium, et familiarem conversationem cum fœminis, iis non blandiri, sed, ubi cum iis agendum, modestiam, et animum virilem præferre. Sextum. Legere pios libros, meditari de Passione Domini, et novissimis. Frequenter suscipere sacramentum Pœnitentiæ, et Eucharistiæ, uti flagello, et cilicio, exemplo Apostoli, I Cor., c. IX, dicentis : *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo.* Septimum.

Ambulare in conspectu Dei, et pulsante tentatione cogitare : Deus videt; aut dicere : Domine, amo te, et alio mentem avertere. Contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam, inquit, S. August., vel signo crucis, cum fiducia in Christum, frontem, vel pectus munire. Per hunc victus est hostis in cruce, hujus ad signum fugit confusus. Octavum. Per tacitum contemptum hostem negligere; hic timentem ferocius invadit, animosum, et Deo nixum fugit non valens sui ferre contemptum. Nonum. Fidenter recurrere ad Christum ducem, amatorem castitatis, dicendo : Domine, tuus ego sum, salvum me fac, si me deseras, pereo. Sed quid tunc facies magno nomini tuo? Dicimum. Cum fiducia confugere sub præsidium beatissimæ Virginis, dicendo : Per mundissimam Virginitatem tuam, et Immaculatam Conceptionem tuam, munda cor et carnem meam, in Nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Undecimum. Proponere sibi fœtidum cadaver, et audire has voces : Memor esto judicii mei : Sic enim erit et tuum : Mihi heri, et tibi hodie. Duodecimum. Considerare damna luxuriæ : nam excœcat mentem, ad terrena, et bestias abjicit, nauseam creat cœlestium, horrorem futuri sæculi, amorem mundi, odium Dei, etc.

QUÆSTIO IV.

De invidia, et ejus partubus quid notandum?

75. Quid sit invidia? — 76. Filiæ invidiæ. — 77. Quot modis possit esse tristitia de alterius bono? — 78. Accusans se de invidia, vel odio quomodo examinandus? — 79. Quando liceat et non liceat, proximo vel sibi, optare malum ut impeditivum alterius mali. — 80. Remedia contra invidiam.

75. — Resp. I. Invidia est tristitia, vel dolor de bono proximi prout apprehenditur velut imminutivum invidentis excellentiæ : unde invidus dicitur quasi non

videns, quia sine dolore videre non potest alterius bonum : ut, si quis doleat de alterius virtute, vel doctrina, quia putat suam excellentiam inde imminui. Invidia est peccatum ex genere suo mortale, oppositum charitati, potestque esse veniale ob parvitatem materiæ, ut, si quis tristetur de condiscipuli laude, quia apprehendit suam excellentiam inde minui.

76. — Resp. II. Filiæ invidiæ sunt. 1. Detractio, temeraria judicia, de quibus supra. 2. Gaudium de proximi malo. 3. Desiderium ut alteri malum eveniat. 4. Susurratio, quæ est occulta oblocutio contra proximum, nata dissolvere amicitiam inter amicos, et generare discordiam, unde peccatum ex genere suo mortale est gravius, quam detractio; quia tollit amicitiam, quæ præstantius bonum est, quam fama. 5. Contumelia, quæ est injusta alterius honoris læsio, quæ, si defectus, vel vitium alteri objiciatur, seu præsenti, seu absenti, cum dedecore injusto, dicitur convitium; si præsenti in faciem, dicitur improperium; si risui seu præsens, seu absens factis, vel verbis objiciatur, dicitur irrisio; si autem cum aliqua deceptione, vel ludificatione objiciatur risui, dicitur illusio; si denique per gestus, aliosve indecoros corporis motus, dicitur subsannatio (1).

77. — Resp. III. Tristitia de bono proximi, ut notat sanctus Thomas, 2. 2 quæst, 36, art. 3, potest contingere quatuor modis : nam primo potest dolere de bono alicujus, v. gr. non quia illi bonum est; sed quia prudenter judicat, quod ex eo sumpturus sit occasionem sibi, vel aliis injuste nocendi; ut, si alter evectus esset ad officium, vel potestatem, qua prudenter judicaretur usurus ad premendos innocentes, vel in detrimentum communitatis; et hæc tristitia per se licita

(1) Cf. S. Thom. 2. 2. q. 72. a. 1; 2. 2. q. 73. a., q. 75. a. 1 et ib. ad. 1.

est; secus, si timor, vel opinio foret temeraria, vel tristitia ex eo, quod juste sit puniturus delicta. 2. Potest quis dolere de alterius bono, non quia is illud habet, sed quia ipso carere se videt: hæc affectio dicitur æmulatio, estque bona, si sit circa bona animi; ut, ut si quis videns alterius virtutem, doleat sibi eam deesse: sic enim excitatur ad imitationem; si vero sit de bonis temporalibus, potest esse bona, si bonum conveniens, et debito fine; mala vero, si inconveniens, vel malo fine appetatur. 3. Potest dolere de alterius bono, quia is illo indignus est. Hæc affectio dicitur indignatio, potestque esse bona, ut, si quis doleret de alterius bonis, quia ad iis utendum v. gr. officio fungendum ineptus est, vel, quia illi injuste collatum est. Potest quoque esse mala, ut, si sit de bonis spiritualibus, vel temporalibus, quatenus a Deo peccatoribus obveniunt. 4. Potest quis dolere de bonis proximi, in quantum hic illum æquat, vel superat bonis illis; et hæc est invidia, et affectio mala est, quia dolet de eo, de quo gaudendum est scilicet de bono proximi. Invidia quoque foret, si doleret v. gr. mercator de accursu emptorum ad vicinum, quia is ipsi bonus est, et ideo ipse negligitur. Putat tamen Burghaber, non fore grave peccatum, quia non doleret, de bono proximi absolute, sed in quantum facit se bono carere. Si autem doleret, non quod alteri bonum adveniat, sed quod non potius, vel æque, sibi obveniat, esset æmulatio licita, estque sæpe talis dolor in concurrentibus ad beneficium obtinendum, in discipulis scribentibus pro primatu; et is sæpe sine peccato: sicut enim mercator emptores licite ad se potest citra fraudem attrahere, de venientibus ad se gaudere; ita licite potest dolere, quod non ad se potius, quam ad alium veniant. Idem est in aliis exemplis. Putat quoque Tamb. in Decalogum, lib. V, cap. I, § 37, non esse invidiam, si quis doleat de alterius bono, in

quantum est vere imminutivum excellentiæ suæ, eo quod possit dolere licite de imminutione illa, adeoque et de causa qua tali, sicque doleat non de proximi bono, secundum se, sed ut suum malum est. Verum non apparet causa justa doloris, si per bonum alteri adveniens mihi bonum nullum decedat aliud, sed solum sim jam illi inæqualis, non ideo minor sum, quam ante : sic si civis unus elevetur ad magistratum, non fit per hoc minor civis alter; si unus ditescat, alter sua retinens non fit pauperior : unde cum alium tanquam sibi in Christo fratrem respicere debeat, gaudendum illi potius esset. Hinc,

78. — Resp. IV. Si pœnitens se accuset de invidia, distinguendi sunt hi affectus, qui a plerisque confunduntur; et interrogandus, in quo affectu putet sitam fuisse suam invidiam. Et idem est, si se accuset, quod habuerit odium proximi, et gaudium de ipsius malo, aut inefficax illius desiderium. Est enim odium duplex, alterum personæ. quod inimicitiæ dicitur, quo quis ex displicentia personæ vult ipsi malum, quia malum ipsi est, apprehendens id tanquam aliquid sibi bonum. Et hoc est semper peccatum grave, vel leve pro diversitate materiæ. Differt ab invidia, quia tendit in malum ut malum; invidia autem in bonum ut imminutivum propriæ excellentiæ. Alterum est, odium non personæ, sed qualitatis in ea repertæ, diciturque odium abominationis, quo quis aversatur personam proximi non secundum se, sed secundum aliquid ipsi adjacens, quatenus id communitati, sibi, vel alteri malum est : ut, si oderim alterum seu malum ipsi velim, quia mihi molestus, contrarius est, quia magnæ auctoritatis mihi noxiæ. Hoc odium, cum non tendat in personam, sed qualitatem, potest esse licitum, si servetur ordo charitatis; illicitum vero est, si is turbetur. Turbatur autem ordo charitatis, si majus malum velimus, ut minus evitetur.

79. — Unde 1, illicite optas mortem proximo, ut evites damnum particulare temporale. 2. Illicite optas tibi mortem, ut libereris tussi, modico dolore capitis. 3. Illicite gaudet filius de morte patris, aut eam optat, ob pinguem hæreditatem ipsi obventuram, quia bonum minus præfertur majori. 4. Licite pater optat filio mortem nunc in gratia, quem certo prævidet futurum improbum. 5. Licite opto mortem Turcæ potius, quam ut vincat imperium romanum, vel Ecclesiam, quia bonum spirituale temporali, et publicum privato prævalet. 6. Licite alteri opto mortem, a quo certo prævideo, alias me injuste occidendum. 7. Licite opto mortem mihi, prævidens alias me grave malum animæ esse passurum. 8. Licite potest quis sibi optare mortem, ne ultra Deum offendat, ne tamdiu retardetur a beatitudine, ut evitet miseriam morte amariorem, v. gr. perpetuum carcerem, spoliationem omnium bonorum. Idque valet, per se loquendo, quando malum vitandum est præponderans, saltem, si servetur ordo charitatis etiam inter personas, qui exigit ut diligam magis mihi magis conjunctas. Ratio horum est, quia sic non optatur malum ut malum, sed quatenus impeditivum est majoris mali. Et hoc ipsum evenire potest in tristitia de alterius bono. Possum enim de eadem re sub diversa formalitate tristari, et gaudere licite, sic filius potest dolere de morte patris, quatenus ipsi mala est, et de illa gaudere, quatenus intelligit immissam a Deo in salutem ejus. Sic et tristari voluit Christus de morte sua imminente, quatenus erat malum naturæ, et tamen gaudens eam sustinuit confusione contempta, eamque voluit, quatenus erat a voluntate Patris in redemptionem nostram. Ad hæc contingit, ut, qui ab alio injuriam passus est, longo tempore sentiat displicentiam et aversionem; hæc per orationem quidem, et obsequia charitatis expurganda est, quamdiu tamen involuntaria est :

si voluntaria sit; inquirendum, an optaverit mala, an voluerit inferre?

Remedia contra invidiam.

80. — 1. Petere a Deo sincere proximi charitatem. 2. Gaudere de bono proximi tanquam suo, quia frater est; et gloria ejus in cœlis erit pars gloriæ tuæ. 3 Gratificari illi, contra quem invidia pulsaris; orare pro ejus bono; gratias Deo agere pro beneficiis ipsi collatis tanquam suis. 4. Mundana vilipendere, et se omnibus indignum reputare; proximum autem donis Dei digniorem. 5. An, quia invides, bono illo caret proximus, aut tu plus habes? Habes minus, quia per amorem proximi ejus bonum facis tibi commune, et thesaurum mereris in cœlo, quem invidendo perdes. 6. Invidia facit diabolo te similem, quia ut ille, Deo gloriam invides, quæ ex proximi bono provenit: ex eo enim elucet Dei bonitas, sapientia, clementia, misericordia. 7. Invidus est tortor sui sine fructu, et magno cum damno. Tandem debebit proximo bene velle, aut salvus non erit. Cur non modo? 8. Christus quanto amore quæsivit salutem nostram, et tu bono proximum privatum velles? etc.

QUÆSTIO V.

Quid de gula, et ebrietate observandum?

81. Quid sit gula, et quot modis ea peccetur? — 82. Justa quantitas cibi quomodo statuenda? — 83. Cur sit peccatum comedere ob voluptatem? — 84. Excessus in cibo quale peccatum? — 85. Quid et quotuplex ebrietas? — 86. Quale peccatum sit ebrietas? — Signa plenæ ebrietatis. — 87. Peccata contra sobrietatem. — 88. Quid consulendum contra gulam.

81. — Resp. I. Gula est inordinatus appetitus et usus cibi et potus. Inordinatio fit quinque modis. 1. Si excedatur in quantitate, plus sumendo, quam con-

veniat. 2. Seu in qualitate, appetendo victum nimis lautum, vel nimis studiose conditum, vel præparatum, quam personæ conveniat. 3. Si in modo sumendi, ut si edatur nimis ardenter, nimis propere, vel voraciter. 4. Si in tempore excedatur, ut, si sæpius quam oportet, aut extra tempus sine rationabili causa. 5. Si contra finem, ut, si sumatur tantum voluptatis causa : nam Innocentius XI, damnavit hanc propositionem : *Comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Pro quo intelligendo

82. — Notandum 1. Ad satietatem comedere, significare potest tantum comedere, quantum requiritur, ut satisfiat fami, et hoc peccatum non est. Potest quoque significare plus comedere, quam requirat sustentatio naturæ, vel conveniat. Et in hoc est inordinatio, quia cibus et potus tantum ad naturæ sustentationem, et convenientiam est ordinatus. Non est autem eadem quantitas conveniens omnibus, nec eadem uni constanter; sed debet esse accommodata necessitati, infirmitati, utilitati, personæ, tempori et loco, et idem est de qualitate, quæ accommodari debet simul statui, conditioni, facultati, personæ, ne fiat excessus.

83. — 2. Si quis comedat propter voluptatem in ea sistendo, quod Ethicis est et theologis voluptate frui, peccat; quia pervertit ordinem naturæ, ordinando non medium ad finem, sed finem ad medium : Deus enim usui cibi et potus annexuit voluptatem, ut ad eorum usum alliceremur. Si autem voluptas, quæ est in usu cibi et potus, referatur ad honestum finem, v. g. sustentationem naturæ, quod est, ea uti, non peccatur, quia in eum finem usui cibi et potus Deus voluit inesse voluptatem : unde talis non comedit et bibit propter solam voluptatem, sed propter solam sustentationem, ad quam voluptatem refert. Is vero propter voluptatem

comedit, eaque fruitur, qui in ea sistit, velut fine intento (1); quod censetur facere is, qui comedit et bibit nimium, vel nec necessarium, nec utile ad sustentationem vitæ, ad quam saltem virtualiter refertur, si ad eam utile sit. Idem est de aliis oblectamentis sensuum, quia, ut docet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 141, art. 6, regula omnium delectabilium in hac vita est vitæ aliqua necessitas, aut utilitas, vel convenientia; unde olfacere florem ad confortandum caput, aliumve finem utilem, culpa vacat, non vero, si fiat solius voluptatis causa. Idem est de auditione musicæ, etc.

84. — Resp. II. Excessus in cibo (qui opponitur abstinentiæ, quæ est virtus moderans, secundum præscriptum rationis, appetitum, usum, et voluptatem in cibo) est, per se loquendo, peccatum tantum veniale; idem est de excessu in potu (qui opponitur sobrietati, quæ virtus est, ex præscripto rationis moderans appetitum, usum, et voluptatem in potu) nisi tamen excedatur ad privationem usus rationis. Ratio est, quia sunt actiones circa res indifferentes honeste appetibiles. Dixi : *Per se loquendo*, quia per accidens peccari potest mortaliter. I. Si quis immoderato usu illorum graviter lædat valetudinem, v. gr, podagram contrahendo, aut alium defectum gravem ; quia homo non est dominus sui corporis, sed administrator tantum, et custos : unde ageret non tantum contra charitatem propriam, ex qua juxta Less. et alios, non minus sibi, quam alteri tenetur non nocere in naturalibus, sed etiam contra jus Dei. 2. Si ad officium, ad quod sub gravi tenetur, se ineptum reddat. 3. Si excitet se, et revomat cibum, vel potum, ut ad serviendum voluptati, iterum comedat, vel bibat. Hoc enim est plus quam bestiale, hominemque Christianum præsertim valde dedecet. Idem dicunt aliqui de eo, qui

(1) Cf. Gury I, 27, dico 2, not. (a) Ballerini,

se ita cibo, vel potu ingurgitat, ut debeat vomere : alii tamen hunc a mortali excusant. 4. Si reddat se imparem solvendis debitis, vel sustentandæ, ut debet, familiæ, aut liberis in statu conveniente collocandis. 5. Si ponat, saltem interpretative, finem ultimum in illa voluptate, ut, si ob illam paratus sit Deum graviter offendere, aut cœlo vellet renuntiare, si ea frui semper posset, juxta illud Philppens. III : *Quorum Deus venter est*. 6. Si excessu suo det grave scandalum, vel gravis peccati probabili periculo se exponat. Denique, si voluptatis causa, vel citra necessitatem vescatur carne, aut sanguine humano. Hoc enim recto naturæ instinctui repugnat, horrentque omnes gentes, nisi admodum barbaræ. His tamen alteratis in medicina uti quandoque licet, quia per alterationem desinunt esse caro et sanguis humanus.

81. Resp. III. Præcipui gulæ excessus magis ordinarii sunt comessatio, et inebriatio, seu ebrietas active sumpta. Comessatio est inordinatus usus cibi, vel victus in conviviis intempestivis, comessari enim dicitur, qui indulget illis : v. g. mane, a prandio, post cœnam. Dicitur etiam crapula, et sumitur pro frequentata potatione, et voratione. Ebrietas est excessus in potu usque ad violentam perturbationem, vel privationem rationis. Dividitur in imperfectam, et perfectam. Imperfecta est excessus in potu usque ad perturbationem rationis aliquam, salvo adhuc ejus usu, aut potentia proxima utendi, quantum sufficit ad agendum moraliter ; hæc potentia adhuc adesse potest, etsi phantasia sit non nihil turbata, lingua titubet, pedes vacillent, oculi videant duplicia, vel domus videatur gyrari ; adeoque necdum censetur adesse plena ebrietas, modo adhuc possit discernere inter bonum et malum morale, ita Stotz cum communi (1). Ebrietas

(1) Cf. S. Alph. 2. 75 et 78.

perfecta est excessus in potu usque ad violentam privationem rationis, ejusque potestatis proximæ. Theologi complures dividunt ebrietatem perfectam in formalem, et quasi materialem; formalem dicunt, excessum in potu voluptatis causa (1) usque ad privationem rationis: materialem vero, excessum in potu sine justa causa factam usque ad privationem rationis. Primam formalem vocant, quia, sicut sobrietas est virtus moderativa voluptatis in potu, ita ebrietas illi opposita moveri debet voluptate. Alii censent, sobrietati opponi etiam ebrietatem per potum, etsi non fiat voluptatis causa; ut, si amicus amici gratia, etiam cum molestia biberet usque ad privationem rationis; aut, si duo potu cum nausea contenderent, usque ad privationem rationis; quia ad sobrietatem videtur spectare etiam talem usum potus moderari. Aliqui denique ebrietatem etiam vocant omnem exessum in potu inebriativo, citra rationis perturbationem; et comessationem nominant omnem excessum in cibo; sed hæc impropria locutio est: sic enim excedens tam parum ebrius dici potest, quam refrigerationis gratia in potu aquæ excedens.

86. — Resp. IV. Ebrietas, vel inebriatio imperfecta culpam venialem per se non excedit; quia grave malum non est, parum per excessum in potu turbare rationem, salvo ejus usu circa bonum et malum morale. Ebrietas autem formalis perfecta est peccatum lethale, saltem, si diu privet usu rationis. Ratio est 1. Quia est gravis deordinatio, deformitasque, potentia proxima utendi ratione, qua homo supra bruta est elevatus, sine justa causa, præsertim voluptatis gratia, se violenter privare, et ita ineptum reddere ad agendum humano modo, quæ ad virtutem, officium, necessitatem animæ et corporis pertinent, sicque deturpare imaginem Dei, et ad brutorum con-

(1) S. Thom. 1. 2. q. 88. a. 5. a. 1.

veniat. 2. Seu in qualitate, appetendo victum nimis lautum, vel nimis studiose conditum, vel præparatum, quam personæ conveniat. 3. Si in modo sumendi, ut, si edatur nimis ardenter, nimis propere, vel voraciter. 4. Si in tempore excedatur, ut, si sæpius quam oportet, aut extra tempus sine rationabili causa. 5. Si contra finem, ut, si sumatur tantum voluptatis causa : nam Innocentius XI, damnavit hanc propositionem : *Comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Pro quo intelligendo

82. — Notandum 1. Ad satietatem comedere, significare potest tantum comedere, quantum requiritur, ut satisfiat fami, et hoc peccatum non est. Potest quoque significare plus comedere, quam requirat sustentatio naturæ, vel conveniat. Et in hoc est inordinatio, quia cibus et potus tantum ad naturæ sustentationem. et convenientiam est ordinatus. Non est autem eadem quantitas conveniens omnibus, nec eadem uni constanter ; sed debet esse accommodata necessitati, infirmitati, utilitati, personæ, tempori et loco, et idem est de qualitate, quæ accommodari debet simul statui, conditioni, facultati, personæ, ne fiat excessus.

83. — 2. Si quis comedat propter voluptatem in ea sistendo, quod Ethicis est et theologis voluptate frui, peccat ; quia pervertit ordinem naturæ, ordinando non medium ad finem, sed finem ad medium : Deus enim usui cibi et potus annexuit voluptatem, ut ad eorum usum alliceremur. Si autem voluptas, quæ est in usu cibi et potus, referatur ad honestum finem, v. g. sustentationem naturæ, quod est, ea uti, non peccatur, quia in eum finem usui cibi et potus Deus voluit inesse voluptatem : unde talis non comedit et bibit propter solam voluptatem, sed propter solam sustentationem, ad quam voluptatem refert. Is vero propter voluptatem

comedit, eaque fruitur, qui in ea sistit, velut fine intento (1); quod censetur facere is, qui comedit et bibit nimium, vel nec necessarium, nec utile ad sustentationem vitæ, ad quam saltem virtualiter refertur, si ad eam utile sit. Idem est de aliis oblectamentis sensuum, quia, ut docet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 141, art. 6, regula omnium delectabilium in hac vita est vitæ aliqua necessitas, aut utilitas, vel convenientia; unde olfacere florem ad confortandum caput, aliumve finem utilem, culpa vacat, non vero, si fiat solius voluptatis causa. Idem est de auditione musicæ, etc.

84. — Resp. II. Excessus in cibo (qui opponitur abstinentiæ, quæ est virtus moderans, secundum præscriptum rationis, appetitum, usum, et voluptatem in cibo) est, per se loquendo, peccatum tantum veniale; idem est de excessu in potu (qui opponitur sobrietati, quæ virtus est, ex præscripto rationis moderans appetitum, usum, et voluptatem in potu) nisi tamen excedatur ad privationem usus rationis. Ratio est, quia sunt actiones circa res indifferentes honeste appetibiles. Dixi : *Per se loquendo*, quia per accidens peccari potest mortaliter. I. Si quis immoderato usu illorum graviter lædat valetudinem, v. gr, podagram contrahendo, aut alium defectum gravem ; quia homo non est dominus sui corporis, sed administrator tantum, et custos : unde ageret non tantum contra charitatem propriam, ex qua juxta Less. et alios, non minus sibi, quam alteri tenetur non nocere in naturalibus, sed etiam contra jus Dei. 2. Si ad officium, ad quod sub gravi tenetur, se ineptum reddat. 3. Si excitet se, et revomat cibum, vel potum, ut ad serviendum voluptati, iterum comedat, vel bibat. Hoc enim est plus quam bestiale, hominemque Christianum præsertim valde dedecet. Idem dicunt aliqui de eo, qui

(1) Cf. Gury I, 27, dico 2, not. (a) Ballerini,

se ita cibo, vel potu ingurgitat, ut debeat vomere : alii tamen hunc a mortali excusant. 4. Si reddat se imparem solvendis debitis, vel sustentandæ, ut debet, familiæ, aut liberis in statu conveniente collocandis. 5. Si ponat, saltem interpretative, finem ultimum in illa voluptate, ut, si ob illam paratus sit Deum graviter offendere, aut cœlo vellet renuntiare, si ea frui semper posset, juxta illud Philppens. III : *Quorum Deus venter est*. 6. Si excessu suo det grave scandalum, vel gravis peccati probabili periculo se exponat. Denique, si voluptatis causa, vel citra necessitatem vescatur carne, aut sanguine humano. Hoc enim recto naturæ instinctui repugnat, horrentque omnes gentes, nisi admodum barbaræ. His tamen alteratis in medicina uti quandoque licet, quia per alterationem desinunt esse caro et sanguis humanus.

81. Resp. III. Præcipui gulæ excessus magis ordinarii sunt comessatio, et inebriatio, seu ebrietas active sumpta. Comessatio est inordinatus usus cibi, vel victus in conviviis intempestivis, comessari enim dicitur, qui indulget illis : v. g. mane, a prandio, post cœnam. Dicitur etiam crapula, et sumitur pro frequentata potatione, et voratione. Ebrietas est excessus in potu usque ad violentam perturbationem, vel privationem rationis. Dividitur in imperfectam, et perfectam. Imperfecta est excessus in potu usque ad perturbationem rationis aliquam, salvo adhuc ejus usu, aut potentia proxima utendi, quantum sufficit ad agendum moraliter ; hæc potentia adhuc adesse potest, etsi phantasia sit non nihil turbata, lingua titubet, pedes vacillent, oculi videant duplicia, vel domus videatur gyrari ; adeoque necdum censetur adesse plena ebrietas, modo adhuc possit discernere inter bonum et malum morale, ita Stotz cum communi (1). Ebrietas

(1) Cf. S. Alph. 2. 75 et 78.

perfecta est excessus in potu usque ad violentam privationem rationis, ejusque potestatis proximæ. Theologi complures dividunt ebrietatem perfectam in formalem, et quasi materialem; formalem dicunt, excessum in potu voluptatis causa (1) usque ad privationem rationis : materialem vero, excessum in potu sine justa causa factam usque ad privationem rationis. Primam formalem vocant, quia, sicut sobrietas est virtus moderativa voluptatis in potu, ita ebrietas illi opposita moveri debet voluptate. Alii censent, sobrietati opponi etiam ebrietatem per potum, etsi non fiat voluptatis causa; ut, si amicus amici gratia, etiam cum molestia biberet usque ad privationem rationis; aut, si duo potu cum nausea contenderent, usque ad privationem rationis; quia ad sobrietatem videtur spectare etiam talem usum potus moderari. Aliqui denique ebrietatem etiam vocant omnem exessum in potu inebriativo, citra rationis perturbationem; et comessationem nominant omnem excessum in cibo; sed hæc impropria locutio est : sic enim excedens tam parum ebrius dici potest, quam refrigerationis gratia in potu aquæ excedens.

86. — Resp. IV. Ebrietas, vel inebriatio imperfecta culpam venialem per se non excedit; quia grave malum non est, parum per excessum in potu turbare rationem, salvo ejus usu circa bonum et malum morale. Ebrietas autem formalis perfecta est peccatum lethale, saltem, si diu privet usu rationis. Ratio est 1. Quia est gravis deordinatio, deformitasque, potentia proxima utendi ratione, qua homo supra bruta est elevatus, sine justa causa, præsertim voluptatis gratia, se violenter privare, et ita ineptum reddere ad agendum humano modo, quæ ad virtutem, officium, necessitatem animæ et corporis pertinent, sicque deturpare imaginem Dei, et ad brutorum con-

(1) S. Thom. 1. 2. q. 88. a. 5. a. 1.

ditionem dijicere. 2. Nemo est dominus suæ rationis, sed administrator tantum, et usufructuarius : ergo, sicut mortale est sine justa causa sibi manum abscindere, quia nemo est dominus sui corporis ; ita mortale erit, voluptatis gratia aut sine justa causa se privare usu rationis, et potentia ejus proxima, utpote quæ est magnum hominis bonum, eumque a brutis discernit. 3. Mortale peccatum est contra charitatem propriam, in naturalibus se privare magno bono, ergo et privare se violenter usu rationis, ejusque potentia proxima. Unde, qui se potu, voluptatis causa, inebriat, peccat contra charitatem et sobrietatem; contra charitatem quidem, quia privat se magno bono in naturalibus sine justa causâ ; contra sobrietem autem, quia se tali modo illo privat. *Nec obstat*, quod liceat per somnum se usu rationis privare; tum, quia hæc privatio violenta non est, et naturæ repugnans, sed naturalis, instituta ab auctore naturæ, ad restaurationem virium, et spirituum animalium; tum, quia per somnum potentia utendi ratione non ita tollitur, quin homo usum rationis statim post somnum recuperare possit, sicque semper possit expeditus esse ad agendum humano modo, id quod non potest ebrius. Dixi *saltem, si diu privet usu rationis*; quia Ang. Taun., Fagund., Gobat, apud La Croix n. 327, universaliter loquendo, docent : Ebrietatem nullam esse mortalem, nisi privet diu usu et potentia rationis : hinc nemo damnet mortalis eum qui, subita ira, vel gyrando se, redditur rationis impos per *Pater* et *Ave*. Longum tempus Patri La Croix videtur esse hora. *Nec obstat,* inquit, quod usus rationis sit magnum bonum : nam multa bona in ordine superiore secundum se magna censentur in certis circumstantiis absolute exigua. Videri de hoc potest Lugo De Jure et Justitia d. 14, n. 24. At hæc non videntur tenere de ebrietate per potum inducta, quia non facile

depellitur, nisi quis medium haberet, quo statim pelli posset.

Porro signa plenæ ebrietatis sunt : Primum. Si quis ita perturbaverit usum rationis, ut inter bonum et malum amplius discernére non possit. Secundum. Si quis postridie non meminerit, quid dixerit, egerit, quomodo domum redierit, etc. Tertium. Si ea fecit, quæ nunquam integra mente solet facere, ut, si turpia vel absurda locutus sit; cum alias sit pudicus, et prudens : si juraverit, blasphemaverit, vel familiam perturbaverit, cum alias sit modestus et benignus. Si tamen cum his duobus postremis steterit discretio inter licitum et illicitum; non fuit plena ebrietas, etsi pedes vacillarint, etc. Ex his deduco sequentia.

87. — 1. In nullo casu excusatur a mortali, qui ex nimio potu propter voluptatem, vel sine rationabili causa cum plena advertentia se privat ratione; quia id intrinsece malum est. 2. Peccat graviter, qui, etsi non intendens se inebriare, tantum bibit, quantum potest, non curans, an sequatur ebrietas, vel non sequatur. 3. Qui probiliter putat, vel suspi catur, secuturam ebrietatem, et pergit bibere, quia exponit se ejus periculo, sicque eam vult interpretative. 4. Item, si periculum avertere possit, et negligat; etsi privatio rationis sequatur post unam, alteramve horam : potuit autem advertere, si prudens suspicio de ea inciderit, et se non resolverit prudenter. Vere docet S. Thomas, quod is, qui frequenter est ebrius, semper advertat, aut saltem possit, et debeat advertere, adeoque semper peccat mortaliter. 5. Qui scit se exhausta una amphora, solere inebriari, si domo exeat ad aerem; non vero, si non exeat, potest quidem amphoram sine gravi peccato bibere, si habeat firmum propositum non exeundi, illudque soleat servare, secus non potest. 6. Si experientia scit, si vigesies v. g. adeat certam domum, consortium, vel

hoc modo bibat, se solere decies circiter inebriari, peccat, quoties facit sine nova cautela, licet forte non inebrietur; quia exponit se formali periculo, saltem probabili, se inebriandi. 7. Mortale est, se inebriare fumo, tabaco, cubando in lupulo, quia sic etiam evertitur ratio, et proxima ejus potentia. Hæc inebriatio specie distinguitur ab ea, quæ per potum inducitur: unde in confessione explicanda foret. Idem est de eo, qui pane ex malignis granis confecto se ratione privaret. 8. Licet ad hilaritatem bibere; non licet tamen se inebriare ad pellendum gravem mœrorem, neque ad non sentiendum dolorem, si pes esset abscindendus; quia potus tantum est ordinarus ad sustentationem vitæ. An autem liceat ex præscripto medici se inebriare ad curandum gravem morbum, qui aliter curari non potest, controvertitur. Affirmant permulti probabiliter (1) apud La Croix lib. V, num. 320, quia, licet inebriare se voluptatis causa sit intrinsece malum absolute, et in omni casu; non tamen, si fiat ad vitam conservandam; sicut, licet sit intrinsece malum sibi manum vel brachium abscindere, non tamen, si id necessarium sit ad conservationem vitæ. Dein talis inebriatio est quasi materialis tantum; quia temperantia permittit hoc sumere, quod ad vitæ conservationem est necessarium, ut habet S. Thom. II, 2, quæst. 141, art. 6. Hinc inferunt multi, licere se inebriare, si quis stricto ense mortem intentet, nisi se inebriet: imo cum Gobat multi docent, licere, si aliter caveri non possit gravis morbus. At contradicunt alii, quia privatio rationis non est medium ex se ordinatum, vel medicamentum ad vitæ conservationem, sicut non est pollutio, et hinc nullo casu licita; imo, teste Hypocrate, ebrietas est valde periculosa corporis sanitati, nec ratio allata videtur convincere; quia pars

(1) Cf. S. Alph. 2, 76. q. I.

minor majori, et utraque toti corpori subordinatur ex natura sua, unde licet abscindere partem v. gr. brachium, ut servetur corpus : sic enim agitur secundum ordinem naturæ. At ratio non subordinatur ex natura sua vitæ corporis, sed animæ : hinc, si illa in bonum corporis destruatur, invertitur ordo naturæ. *Nec juvat*, quod amissio vitæ sit malum physicum gravius quam privatio rationis ad tempus; quia amissio vitæ quoque est malum physicum gravius quam pollutio; et tamen hæc ad vitam conservandam non est licita; quia non ordinatur semen humanum ad depellendum eversiva vitæ, sed ad propagationem generis humani. Hæc sententia probablior est : pro qua affertur textus S. August. sermone 32, De tempore, sed incertum est, an sit S. Augustini, in eo enim citatur Beda, qui floruit anno 751, S. Augustinus 420, adeoque hic 331 annis ante illum. Illi sermones sunt certo S. Augustini, quibus præfigitur : Sermo S. Augustini : si autem nude ponatur sermo v. gr. II, III, est dubie S. Augustini, quod semel pro semper notandum est. Peccat graviter, qui ex amicitia vel urbanitate alium invitat ad haustus, quibus probabiliter prævidet inebriandum; quia invitat ad aliquid intrinsece malum, quodque alter sine peccato facere non potest, eumque inducit in ebrietatem, aut saltem in probabile ejus periculum. Idem est de iis, qui alios ad æquales haustus (1) provocant, cogunt, aut se invicem obligant; quia se, aut saltem alios conjiciunt in periculum probabile ebrietatis, si non statim, saltem postea secuturæ, quod est grave, etsi prius in somno sequeretur. Similiter et alii, qui ebriosis, vel ebrietati proximis vinum subministrant, vel non impediunt ne alius inebrietur, dum commode possunt. Quod si alter negato vino præevideretur v. g. blasphematurus, permittenda

(1) Cfr. S. Alph. 2. 77.

esset ebrietas, utpote minus peccatum, quam blasphemia. Neque per vim est aliquis impediendus, nisi immineret extremum malum, quia vi impedire publicæ est potestatis. 10. Qui alium suasione ad potationes adducendo causat gravia damna prævisa, v. g. ut labores suis necessarios negligat, aut sit impar solvendis debitis, tenetur ad compensationem iis quibus injuriam fecit. Qui autem suo exemplo ad ebrietatem alium adducit, peccat peccato scandali, nisi alius esset talis, ut absque eo se inebriaret. 11. Qui stultum, vel puerum, necdum rationis compotem, semel vel bis inebriat, non peccat graviter (1), quia non tollit rationem; si tamen sæpius faceret; ingeneraret malum habitum, noceretque ejus valetudini, peccaret proinde pro gravitate damni. 12. Peccat judex inebriando reum, ut crimen eliciat, quia inducit ad ebrietatem, et formam juris non servat : unde non potest ex ea notitia procedere ad torturam, vel sententiam. Item, qui inebriat damnatum ad mortem, ut dolorem non sentiat; quia hic nec est finis potus, nec adest causa sufficiens tollendi rationem, tum maxime necessariam. 13. Qui injuste detinetur in carcere, licite quidem offert custodibus vinum, quo prævidet inebriandos, ut ipse fugiat; quia non cooperatur formaliter ad eorum inebriationem, nec ad peccatum formale si præter intentionem suam inebrientur (2). Idem est de eo, qui ob rationem gravissimam, v. g. ad detegendam proditionem urbis ab altero vult elicere secretum, quod is tenetur re-

(1) Cf. Reuter theol. mor. I, 167; V. infra n. 185.

(2) « Consentiunt etiam cum Busemb. Salmanticenses et Roncaglia in dicendo, quod liceat reo decipere custodem, ut possit fugere; modo... possit custos fraudem agnoscere... sed non valeo intelligere, cur reo, cui licitum est fugere, non liceat etiam artes adhibere ad fugiendum (dummodo mendacia non adhibeat), etiamsi illas custos non possit advertere, et ex fuga damnum ei sit obventurum, cum reus tunc utatur jure suo, et damnum custodi per accidens eveniat. » S. Alph. 6, 282. Cf. Salm. tr. 29. c. 7. p. 4. n. 65.

velare; an autem possit inducere ad ebrietatem (non formalem quidem, seu voluntariam ipsi, quod nunquam licet) sed materialem, seu ipsi non prævisam, et involuntariam, iterum non convenit inter AA. Affirmat P. La Croix l. V, n. 342 (1), forte ex hac ratione, quod probabiliter liceat inducere ad peccatum minus, non ut peccatum est, sed ut impeditivum majoris : custodes autem peccant, saltem magis materialiter, injuste detinendo innocentem, quam se inculpabiliter inebriando : negat tamen licere, si quis juste detineretur in carcere, eo quod inducerentur ad aliquid de se malum sine causa rationabili. At alii negant id licere in ullo casu, quia esset inducere ad aliquid intrinsece malum, quod, licet Layman dicat non esse scandalum activum, attamen non videtur licitum, saltem probabilius.

Remedia contra Gulam.

88. — Primum. Vita, quoad potes, irritamenta gulæ, ut sunt ciborum suavitas, varietas, et condimenta; si non potes, non fruere, sed utere cibo, usum ejus referendo ad honestum finem. Secundum. In mensa tibi semper aliquid subtrahe, præsertim palato gratius, quod adhuc licite posses sumere : sic disces te vincere, et gratiam augebis. Tertium. Semper in potestate plena contine appetitum : hinc, si major sit propensio, non nihil cessa, vel sume tardius : senties ex hoc a Deo solatium. Quartum. Cogita, quam turpe sit, voluptati cum bestiis communi servire : hæ nec fustibus adigi possunt ad plus sumendum, quam natura postulat. Quintum. Quot mala ex gulæ vitio! Corpori morbos, menti tenebras affert : sancta desideria extinguit : carnem facit rebellem spiritui, luxuriæ fomenta sub-

(1) Cf. S. Alph. 2, 77.

ministrando. Quis hostem suum contra se roboret? Sextum. Cogita, quam vilia sint, quæ appetuntur : et quo tandem superflua abeunt? Septimum. Propone tibi exemplum Christi, et B. V. et considera, quam modeste, quam moderate, quam vulgari victu contenti, et usi fuerint. Octavum, et præcipuum. Expende tempore, quo famem et sitim non experitis, præteritas experientias, commoda et incommoda, ex quantitate et qualitate victus; superfluum proinde subtrahe, et vita, quæ expertus es noxia, nec unquam te sinas voluptate a præscripto abduci. Si gula provocet, cogita : Si modo cedo, fiam debilior ad vincendum ; si non cedo, gratum Deo offero sacrificium, cui si tantillum negem, merito negabit mihi gratiam ad vincenda graviora. Hæc exigua mortificatio nec vitam auferet, nec nocebit valetudini. Si contingat te vinci, erubesce, quod tam exiguæ voluptati succubueris, et per severiorem abstinentiam vindica. Pro quantitate victus statuenda, expedit etiam sibi plus subtrahere, cum experientia doceat, quæ quantitas necessaria, quæ superflua sit ad functiones ordinarias. Nonum. Si honestæ, vel recreationis, vel societatis gratia tibi vis plus indulgere ; ut crapulam et excessum vites, primum bibe tarde, ut stomachus non obruatur, sed roboretur, ad convertenda dona Dei in bonum ; deinde explora quandoque, an non jam incalescat nimium sanguis? An caput adhuc serenum, an adhuc appetitus subsit rationi ; aut contra, jam invalescat, sisque debilior ad eum continendum? Si hoc? Frænum injice. Demum, dum forte exhilarescis, cave, ne te effundas, et appetitus te supplantet. Experientiam consule. Turpe est donis Dei abuti. Proinde *subter te erit appetitus.... et tu dominaberis illius.* Gen. 4.

QUESTIO VI.

Quid de ira, et ex ea consequente maledictione, et blasphemia?

89. Quid sit ira, quando et quale peccatum? — 90. Filiæ iræ. — 91. Quomodo examinandis se accusans de maledictis? — 92. Quomodo peccetur diris imprecationibus? — Quando contineant blasphemiam? — 93. Quid, si se accuset de contumeliis? — 94. Quid dicendum iracundo? — Quid maledicis? — Quid blasphemis?

89. — Resp. I. Ira generice est appetitus vindictæ. Hæc sine peccato, et justa esse potest : ut, si parens filii, superior subditi, magister discipuli delictis cum moderamine irascatur, eaque arguat, vel puniat. Accepta vero specifice est appetitus inordinatus vindictæ (1). Hic inordinatus esse potest vel ex parte modi, ut, si expetatur vindicta nimis excandescendo; vel ex parte objecti, si nempe expetatur, vel sumatur vindicta sine justa causa, aut authoritate legitima, vel justo gravior, vel ex mera libidine vindicandi et satiandi animum malevolum. Prima inordinatio est plerumque tantum veniale, posset tamen fieri mortale, si ira in furorem, vel insaniam excrescere sineretur : ut, si quis sciens et volens ita habenas iræ laxaret, ut erumperet in enormes gestus, clamores, spumas, membrorum contusiones, vel, ut privaretur ratione. Altera inordinatio est ex genere suo peccatum mortale repugnans charitati, et quandoque justitiæ; charitati quidem quatenus vel ex odio vel ex mera libidine vindicandi proximo malum optatur, aut infertur; justitiæ autem, si vindicta sumatur sine justa causa, aut justo major.

90. — Resp. II. Filiæ iræ sunt hæ : Prima est indignatio, quæ est aversio a proximo, eo quod indignans

(1) Cf. S. Thom. 2. 2. q. 158. a. 2.

apprehendat se indigne ab eo tractari; quæ tamen, si ex justa causa, et cum debito moderamine fiat, potest esse sine culpa. Secunda est, tumor mentis, quæ est cogitatio, varios vindicandi modos exquirens, et iram coquens, qua mens quodammodo intumescit. Tertia est, rancor, quæ est aversio perseverans, seu vetus. Ex ira et his sequuntur alia peccata externa, ut contumelia, qua quis alterum dehonorat, v. gr. in faciem aliquid cum ejus dehonoratione illi objiciendo, aut etiam absentis litteras lacerando, vel comburendo. Item calumnia, qua quis alteri falsum crimen, vel defectum imponit. Item irrisio, illusio, subsannatio, de quibus supra; denique maledictio, et blasphemia. Maledictio est dira impreccatio, qua quis alteri optat malum sub ratione mali. Blasphemia est convitium, vel contumelia in Deum, ut, si quis Deo tribuat falsa, vel neget vera, vel tribuat creaturis, quæ Deo debentur, vel etiam dicat vera, quæ ad ejus dehonorationem, vel vilipensionem tendunt, v. gr. per modum ei indignantis, contemnentis, vel expostulantis contra eum, vel usurpet verba, quæ hic et nunc continent, vel judicantur continere imminutionem reverentiæ erga Deum, seu vilipensionem excellentiæ Divinæ, etsi directe non intendat Deum inhonorare.

91. — Resp. III. Si quis se accuset de maledictione, seu dira imprecatione mali, vel blasphemia. 1. Interrogetur, quibus verbis sit usus : rudes enim confundunt blasphemiam cum imprecatione, et hanc cum juramento : imo, si diabolum nominaverint, aut alium ignominioso nomine compellaverint, dicunt, se maledixisse. 2. Si vere imprecatus fuerit, exponat, quibus, an rebus inanimatis, an pecoribus, an hominibus? Quo animo? An voluisset ut eveniret? An in faciem, an coram aliis, an multis, an uni? Si ex animo; quæ mala? Quanquam hoc necesse non sit, si in mala tetenderit præcise sub ratione communi mali,

ut sæpe fit; nisi tamen illa mala voluisset inferre, si potuisset. Ratio horum est, quia diversimode peccatur diris imprecationibus.

92. — Primo namque, si quis ex ira, vel impatientia rei inanimatæ imprecetur v. gr. ligno, lapidi, ad quem offendit, vel labori ex voto non succedenti, per se veniale tantum est contra mansuetudinem. 2. Qui ex ira, vel impatientia optat : Utinam non essem natus? fuissem factus brutum; vel : Maledictus dies, quo natus sum; vel, quo te primum vidi; vel, te conjugem accepi; peccat graviter, si deliberate intendat optare sibi, vel alteri homini malum, essetque blasphemia, si fieret cum relatione, vel indignatione ad Deum; si autem tantum intenderet maledicere diei nativitatis, v. g., vel conjugii, qui causa est tot malorum, culpæ, vel pœnæ; per se videtur tantum fore veniale, quia censetur tantum velle significare diem illum valde infelicem : imo posset esse nullum, si cum moderamine fieret. Sic Job maledixit diei nativitatis suæ. 3. Qui maledicit pecoribus sine animo, ut eveniat, per se quoque peccat tantum venialiter; si autem ex animo, ut vel sibi, vel alteri grave malum ita eveniat, peccat graviter; nisi impetus plenam advertentiam, vel deliberationem prævertat. 4. Homini imprecari grave malum ex animo, v. g., diabolus te rapiat, fulmen te percutiat, est mortale et sæpe non tantum contra charitatem, sed etiam contra justitiam : ut, si effundatur maledictio gravis in præsentem, cum gravi ejus dehonoratione. Malum tamen leve tantum sine gravi dehonoratione imprecari, solum veniale est. 5. Si pater filio, herus ancillæ, vel famulo sine animo, ut eveniat, imprecetur, modo absit gravis læsio honoris, vel grave scandalum, culpam etiam venialem per se non excedit, imo nec si extraneo fieret. 6. Qui ex ira devovet se dæmoni, etiam sine animo, ut eveniat, non excusatur a mortali, per se loquendo,

hoc est, spectato objecto, quia nimia fœditas, et perversitas in eo apparet, ita ut natura exhorreat audientis. 7. Si filius maledicat parenti, vel avo in faciem, peccat graviter etiam contra pietatem (1), etsi faciat sine animo, ut eveniat. Idem est, si fiat iis, quos quis loco parentum habere debet, vel superiori a subdito. Item, per se loquendo, si conjugi a conjuge. Si vero fratri, vel sorori a fratre, sæpe non nisi veniale est contra pietatem, etsi mortale contra charitatem, si ex animo fiat, esse possit. 8. Ex ira nominare diabolum sine imprecatione, parum decet Christianum, et posset esse grave ratione scandali, si abeat in consuetudinem. 9. Imprecantes, etsi sæpe excusentur a gravi culpa propter inadvertentiam, vel defectum seriæ voluntatis, et verbis imprecatoriis utantur quandoque tantum velut interjectionibus ad significandam iram, vel ad terrendum alios, sunt tamen dehortandi ob indecentiam. Imo parentes liberis suis præsentibus oretenus gravia mala, etsi sine animo, ut eveniant, sæpe, et quasi per consuetudinem imprecantes, peccant graviter, si non emendent consuetudinem illam (2), quia suo exemplo docent illos sibi invicem, et aliis male precari, faciunt contumaces, inobedientes, tollendo illis æstimationem parentum, et reverentiam, quod grave malum est; unde frustra parentes pro excusatione obtendunt liberorum inobedientiam, hujus enim tales sunt causæ. 10. Imprecatio etiam continere potest blasphemiam, ut, si quis dicat : Perdant te Sacramenta, sanguis, vulnera, mors Christi, et similia, quæ ad animas non perdendas, sed salvandas pertinent : in his enim magna contra Deum apprehenditur irreverentia, etsi sine animo, ut malum eveniat, proferantur; unde, qui talium verborum consuetu-

(1) Cf. S. Thom. 2. 2. q. 101. a. 1.
(2) V. infra n. 185.

dinem habent, tenentur sub mortali conari illam emendare, secus incapaces sunt absolutionis. Si quis tamen ex ira, non indignando contra Deum, nude nominet v. g. sacra Dei septem Sacramenta, mors Dei, absitque scandalum grave, nec importetur ex circumstantiis vilipensio Dei, vel divinorum, est usurpatio vana divini nominis, et grave veniale; at, quia raro abest scandalum, et apud audientes censetur Deus, et divina inhonorari, sæpe a mortali non excusatur. Unde ordinarie, si loquens advertat ad vilipensionem, quam verba illa præseferunt, peccat graviter : si semiplene tantum advertat, erit veniale, defectu libertatis plenæ : si nullo modo, nullum erit peccatum, sed motus primo primus (1) : manet tamen obligatio gravis, consuetudinem emendandi. Imo, si quis ex joco proferat verba blasphema, non intendendo directe inhonorationem Dei; si tamen cum joco illo apud audientes conjuncta sit inhonoratio Dei, manet, et est blasphemia. Tamb. l. II, c. VI, p. 4, n. 5. Qui tamen, ne blasphemet, dimidiat, vel parum immutat verba, v. g. dicendo pro *Sacrament*, *Salament*, *Saperment*, *Got's-tausend*, *Salament*, vel pro pessima illa blasphemia : *Mort Dieu*, dicit : *mar jus*, non blasphemat quidem (2), quia non significat Deum, vel sacra, cum vilipensione; posset tamen peccare ratione scandali, et impatientiæ. Circa hanc materiam notandum, interrogandos esse pœnitentes, etsi

(1) « Motus primo primi sunt, qui antevertunt omnem advertentiam rationis..., motus secundo primi,... qui fiunt cum aliquali et semiplena advertentia, et sic sunt imperfecte liberi, ac proinde in eis solum esse potest venialis malitia. Motus denique deliberatus est ille, qui procedit cum advertentia rationis plene deliberata et completa et sic est moralis malitiæ capax. » Salmant. tr. 20. c. 13. p. 1. n. 3.

(2) « Imo studium detorquendi, mutilandi et utcunque corrumpendi prolationem vocabulorum, quæ aliter blasphemiam sonarent, ostendit blasphemiæ detestationem. » Gury I. 300. 4. nota (a) Ballerini.

merito censeantur non habuisse affectum malum, ut, quod apprecantur malum eveniret, an frequenter imprecentur? ut advertatur, an habeant consuetudinem, quam aliqui per plures annos confitentur, non adhibendo conatum ut emendent, proinde propositum non habent, nisi forte languidum et inefficax.

93. — Resp. IV. Si pœnitens se accuset de verbis contumeliosis, vel convitiis, exponere imprimis debet personas, quas iis impetivit. Nam 1. Si mulieres, pueri, infimæ sortis homines se convitiis impetant, appellando se sagas, meretrices, adulteras, nebulones, etc., communiter non peccant graviter; quia dicentes non ita sentiunt, nec intendunt inferre gravem infamiam; audientes autem non credunt similibus verbis, quia advertunt ex passione dici. La Croix lib. III, p. 2 num. 1224. 2. Si parens filio, superior subdito animo corrigendi, humiliandi verbum contumeliosum objiciat, et modum correctionis non excedat, nec subditus gravius dehonoretur, quam per delictum mereatur, peccatum non est. Sic Christus discipulos euntes in Emmaus, vocavit stultos, et Apostolus Galatas insensatos. 3. Si contumelia sit parva tantum, vel sine animo dehonorandi, nec sequatur læsio magna honoris proximi, est tantum veniale : et sic excusantur a mortali, qui filios vocant asinos, etc. 4. Si joci causa, et per covenientem recreationem leves defectus objiciantur, secundum D. Thom. II, 2, qu. 72, artic. 2, est urbanitas, modo alter non contristetur, aut ad iram moveatur. 5. Si autem graviter proximus dehonoretur, grave peccatum erit. Et sic graviter peccant etiam parentes, qui suas proles passim vocant, diabolos, sagas, etc., præsertim, quia eas exasperant, faciunt rebelles, suo exemplo trahunt ad imitandum, quod grave malum est. Porro, qui per contumeliam alterius honorem læsit, tenetur hunc reparare, etsi fama non sit læsa. Illud autem fieri potest

per amicam salutationem, per amicabilem conversationem, exhibitionem honoris, petitionem veniæ, etc.

Remedia contra iram, maledictiones, blasphemias, etc.

94. — Primum. Propone tibi exemplum Dei. Quot injuriis in horas singulas lacessitur; et tamen quam clementer nos tractat, quot beneficiis coronat etiam inimicos suos peccatores? Adversa, quibus punit, optat a nobis converti in bonum nostrum, etc. Si toties feriret, quoties meremur, ubi essemus? Secundum. Exemplum Christi. Quam ille mansuetus, quam humilis a nativitate usque ad mortem? Quam benigne egit cum rudibus, cum persecutoribus suis, calumniatoribus? *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde.* Tertium. Cogita, non posse fieri, ut non occurrant molesta, injuriosa, ignominiosa, etc. Ubi homines, ibi infirmi; ubi infirmi, ibi defectus. Numquid et tuos habes, quos ferre debent alii? Si infirmo serviens ab eo delirante, vel aberrante offendaris, non irasceris, sed compateris. Proximus tuus, liberi tui, contubernales infirmi sunt, cæci, ignari, reflectere ad omnia non possunt. Quartum. Ira te reddit ineptum, ad rite fungendum munere tuo, ingratum proximo, alios a te avertit, impedit illustrationes Dei, et fructum in proximo. Contraria omnia habet mansuetudo, irarum moderatrix. *Docebit mites vias suas.* Psal. 24. *In mansuetudine perfice opera tua, et super gloriam hominum diligeris.* Eccli. cap. III. Quintum. Dum iram oriri sentis, dic : Mansuetissime Jesu, amo te! et iram suaviter supprime, aut, si non potes, cede loco, vel mentem ad alia converte, discursum alium incipe, etc. Sextum. Esto corde humilis, verbo suavis, operare pacate, sine præcipitantia et pertinacia consequendi quod intendis : hæc enim, re non succedente, ad iram movet. Septimum. Accessurus ad

tractandum cum aliis, memento, in multis tibi contradicendum, cum tuo etiam contemptu, et præpara animum ad patientiam, amore Chisti. Octavum. Cogita qualem cupias erga te proximum, et talem te illi exhibe, irato responde suaviter : *Responsio mollis frangit iram.* Nonum. Animo ne unquam coquas iram, etiam contra te ipsum ob defectum admissum ; quia animo sic comparato facile contra alios impinges. Lapsus dole, defectum compensa, et concepta in Deum fiducia acquiesce. Hæc eadem contra imprecationes, blasphemias, et convicia valent. Domita enim ira ista, vix consequentur. Decimum. Maledicis præterea exponenda turpitudo maledictionis, scandala, et damna etiam temporalia inde eventura. *Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis.* Deus non intendit nobis, nisi benedictionem ; et nos invicem nobis maledicamus? Lingua nobis data ad Deo benedicendum ; quomodo lingua, in qua toties habes diabolum, Deo benedicis? Quomodo eadem audebis Christum suscipere? etc. His, si consuetudinem habeant, pœnitentia saltem per modum consilii injungenda, ut usque ad confessionem proximam singulis diebus mane proponant non maledicere illo die, sique maledixerint, percutiant pectus, et doleant, etc. Undecimum. Blasphemis autem enormitas maxima blasphemiæ exponatur, qua, velut a vipera, invaditur ipse Deus a vili homuncione, sed raro sine vindicta, etiam in hac vita ; jubeatur vitare occasiones, v. g. lusum, etc., sique consuetudinarius est, in dies vesperi examinare conscientiam, mane et sæpius per diem invocare auxilium Dei et proponere firmiter, non blasphemare : sæpius repetere : *Gloria Patri, etc.* Si autem non ex prava consuetudine, sed ex alia occasione bis terve blasphemavit in mense, injungatur illi nihilominus gravissima pœnitentia : Sic enim mandat Concilium Lateranense bis verbis : *In foro autem cons-*

cientiæ, nemo blasphemia reus, absque gravissima pœnitentia, severi Confessoris arbitrio injuncta, possit absolvi. Hoc exponat confessarius pœnitenti, injungatque pœnitentiam convenientem quam judicat, et posse præstari a pœnitente et præstandam esse. Tales possunt esse frequens confessio, jejunium certis diebus in pane et aqua; eleemosyna, humilis deosculatio mane et vesperi terræ per octiduum; frequens actus fidei et contritionis, etc. Quod, si pœnitens ab ultima confessione serio conatus est consuetudinem emendare, excitandus est ut serio pergat, etsi semel, iterumve relapsus sit. Si autem aut nullum, aut exiguum emendandi conatum adhibuit, neque præsefert magnum animum prescriptis utendi mediis, differenda est illi absolutio.

QUESTIO VII.

Quid in Confessione circa acediam sit advertendum?

95. Quid acedia? — 96. Quale peccatum? — 97. Ejus filiæ. — 98. Quid suadendum contra acediam.

95. — Resp. I. Acedia, late sumpta, est quodvis tædium, seu animi remissio in exercitio virtutum, ob laborem, molestiam, vel difficultatem illis adjunctam, citra vilipensionem tamen virtutis in se : ut, si quis tristetur, quod in frigore debeat interesse Sacro, in quadragesima abstinere a carnibus, aliove præcepto mere positivo obligetur, et ideo languide satisfaciat; seu ob difficultatem, quæ in eo reperitur, seu ob amorem commodi, vel lucri, quod in opposito apprehenditur. Sic sumpta acedia est vitium generale, oppositum omni virtuti, cujus exercitium remisse ex illa peragitur. De se est tantum veniale; fit tamen mortale, si ex illa omittatur, ad quod est gravis obligatio, v. g. die præcepto Sacrum.

96. — Resp. II. Acedia specifice accepta est tris-

titia et tædium de amicitia Dei apprehensa, ut mala; quia per laboriosa virtutum exercitia, et voluptatis mundanæ fugam quæri et conservari debet : ut, si quis tristetur quod, sub pœna damnationis, teneatur gloriam Dei per mandatorum observationem procurare, velut finem ultimum : vel, quod ad Deum, velut finem, creatus sit, debeat ei per fugam voluptatum adhærere pro consequenda felicitate. Hæc est peccatum ex toto genere suo mortale, utpote directe opposita amori benevolentiæ erga Deum.

97. — Resp. III. Filiæ acediæ sunt 1. Odium spiritualium, quo quis vellet ea non esse, contemnit Dei beneficium, v. gr. vult se non agnovisse Christum, exigentem abnegationem sui pro consequenda felicitate : se non esse vocatum ad religionem, ob difficultates in ea superandas. 2. Pusillanimitas in aggrediendis illis, quæ ad Dei obsequium spectant. 3. Desperatio de superandis difficultatibus, et consequenda salute. 4. Rancor, seu indignatio adversus eos, qui ad virtutem inducunt, et fervorem exigunt. 5. Torpor seu languor animi, in implendis præceptis. 6. Evagatio mentis in oratione, aliisque exercitiis spiritualibus : quorum gravitas tum ex objeeto, tum ex effectu, quem inducunt, considerandà est (1).

Remedia contra Acediam.

98. — Primum. Considera quanta fecit pro gloria Patris, et salute animæ tuæ Christus Salvator, et Rex tuus, tui non indigens; et tu parvi pendas? Secundum. Quidquid Deus operatur ad extra, ad animarum nostrarum salutem operatur, omnia desideria ejus, omnis cura providentiæ, omnes misericordiæ effectus eò tendunt, ut eum amemus, et colamus, sicque

(1) Cf. S. Thom. 2. 2. q. 35. a. 1.

salvi fiamus; an non meretur amorem et obsequium hæc paterna cura et affectio? Tertium. Quam exiguus, quam brevis labor a te exigitur pro immensa et æterna mercede? An non omni confusione dignus es, si ne illum velis pro felicitate tua impedere? Quartum. Actio minima pro Deo facta, millecuplo plus valet, quam omnia heroum facinora pro vanitate suscepta : fatigas te pro vanis; quid non convenit facere pro æternis bonis? Quintum. Quid sentires de servo tuo, qui pro ampla mercede negligenter serviret? Et tu negligentius servias Deo, tanta præparanti, quam mundani serviant dæmoni offerenti mendacia? Sextum. Tepidus, injurius est Deo, diffamat ejus servitutem, quasi non mereretur obsequium, aut mercedem justam non præparasset : dedecori est Christo, cui minus ferventer servit, quam mundo. Septimum. Inter duo extrema es; eris aut æternum felix, aut infelix : si tepidus, in summo es damnationis periculo; nam *maledictus, qui facit opus Dei negligenter*. Jeremiæ, c. XLVIII. *Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo*, Apoc. 3. Demum revoca in memoriam peccata tua, brevitatem vitæ, rigorem judicii, inferni supplicia, et agnosces necessitatem excutiendi teporem.

CAPUT II.

Quæ in confessione puerorum, et utriusque sexus adolescentum et juvenum Confessario sint observanda?

99. Qui infantes, pueri, adolescentes, etc.

99. — Masculi dicuntur usque post tertium annum infantes : pueri ad annum duodecimum, quo incipit prima lanugo crescere, completum : deinde adolescentes ad vigesimum secundum, quousque corpore in longitudinem crescunt : post vigesimum secundum dicuntur juvenes a juvando, eo quod apti tunc sint ad

labores perferendos : post trigesimum dicuntur viri a viribus jam robustis : post annum quinquagesimum incipiunt vires deficere, præsertim ab anno sexagesimo. His temporibus sunt senes. Anno octogesimo senes decrepiti. Sic pariformiter loquendum de feminis, quæ usque ad annum duodecimum dicuntur puellæ seu pueræ; hoc enim anno completo sunt nubiles : Deinde dicuntur adolescentes, mulieres, etc. Jurisconsulti infantes appellant septimum annum necdum egressos, pupillos ad annos pubertatis, seu matrimonio aptos : ab anno decimo octavo adolescentes : a vigesimo quinto juvenes. His præmissis, sit

QUESTIO I.

Quæ circa pueros et puellulas observanda?

100. Usus rationis exponitur. — Signa usus rationis. — 101. Pueri adepti usum rationis statim tenentur lege naturali; non positiva tamen humana ante septennium. — Quando pueris viaticum sacrum dandum? — Non incurrunt censuras. — 102. Examen puerorum. — 103. Ad quæ excitandi pueri? — 104. Quomodo pueri excitandi ad dolorem? — 105. Pœnitentia et absolutio pueris quæ et quomodo dandæ?

100. — Resp. I. sequentia. Primo. Ante usum rationis nemo capax est meriti et demeriti, seu peccari. Est autem usus rationis, de quo hic sæpe dubium est, in actu primo spectatus, seu potentialis, capacitas ferendi firmum et constans judicium de objecti, vel actionis, aut omissionis bonitate et malitia morali. In actu secundo, seu actualis, est cognitio intellectus de bonitate et malitia morali, procedens ab homine in tali statu, ut firmum possit constansque de illis judicium ferre : hoc si ferat, erit usus rationis actualis perfectus, secus imperfectus, qualis est in semisopito. Unde ad usum rationis sufficientem ad merendum et demerendum non sufficit quæcunque cognitio intel-

lectus, cum etiam amentes et ebrii intellectu utantur : neque quicunque discursus, quia dormientes quandoque discurrunt, disputant, concludunt, et tamen usum rationis non habent requisitum ad bene vel male moraliter agendum, ut fatentur omnes; quia deest firmi judicii potentia de moralitate : intellectus enim, ligatis per quietem sensibus et cerebro, non est in statu in quo possit consultare in utramque partem, et insistere satis objecto alicui dijudicando, et fluctuat nimium, sicque deficit facultas eligendi. Resistit quidem non raro homo tentationibus in sommo; verum eo sufficit apprehensio excitata per horrorem peccati, in vigilia conceptum : aut, si adsit quandoque forte cognitio indifferens de honesto et inhonesto, est illa valde languida et insufficiens, ut deliberate procedatur : unde, licet talis resistentia indicium sit animæ peccata valde aversantis, tamen meritoria non est. 2. Pueri usum rationis moralem prius adipiscuntur in quibusdam magis aperte honestis vel inhonestis, quam in obscurioribus, et magis reconditis, uti experientia docet, id quod etiam in aliis quoque locum habet : imo quidam in una materia delirant ex vehementi imaginatione, vel affectu, usum rationis eripiente, et in aliis sunt prudentes : uti refert Sanchez de quodam Pastore, qui in cæteris prudens, delirabat in eo, quod timeret, ne cogeretur fieri monachus, ideoque rogabat, per chirographum fidem sibi fieri, se ad id cogendum non esse. Ratio autem hujus est : quia pro diversa affectione et impressione diversæ imaginationis diversa oritur alteratio, et dispositio principii sensorii seu cerebri, et hinc firmum potest esse judicium, et consultatio in una materia, et non in altera. 3. Verosimilius pueri quoque potentiam usus rationis obtinere possunt prius ad peccatum veniale, quam ad mortale sufficientem : fieri enim potest, ut puer unus, imo et adultus in certa actione apprehendat

malitiam gravem; alius vero levem tantum. Eo modo fieri potest, et fit, saltem aliquando, ut puer agnoscat in materia alias gravi prius malitiam, ut levem, quam ut gravem : sicut enim, qui habet oculos debiles, montem videt quidem, sed illi non apparet tantus, quantus habenti oculos sanos et acutos : ita propter insufficientem organorum dispositionem, ex copia humoris cerebro innatantis puer potest advertere malitiam aliquam in objecto, quin possit advertere esse gravem. 4. Signa usus rationis ad peccandum, saltem venialiter, sunt sequentia. Primum. Si peccata sua distincte explicent, quæstiones a confessario propositas bene percipiant, ad illas apte respondeant. Secundum. Si pudefiant ob mendacium, vel actum turpem commissum. Tertium. Si magni faciant obedientiam, et pietatem, sciantque, quæ bonis, et quæ malis eventura sint. Econtra, si nihil per se dicere possint, vel recitent quædam tanquam narratiunculas pueriliter, aut formulas tantum a parentibus ipsis inculcatas, vel ad omnes quæstiones affirmative respondeant, etsi sint ante propositis contradictoriæ : si digitis ludant in clathris, si sæpe respiciant ad ea, quæ extra geruntur, si pileo vel rosario gesticulentur : indicia sunt usus rationis necdum obtenti. Putat quidem Gobat, in Germania puellas post annum octavum, et pueros post nonum et dimidium prius adipisci ordinarie usum rationis. At rectius Layman ait, id non ex sola ætate, sed multo magis ex ingenii et educationis qualitate, aliisque indiciis colligendum esse : nam fiunt maturi prius in regionibus calidioribus, quam in frigidioribus; etsi non omnes æqualiter, sed pro diversa corporis dispositione : non secus ac fructus in uno loco prius, quam in alio maturescunt.

101. — Resp. II. Quia pueri ordinarie ante annum septimum potentiam utendi ratione non consequuntur, licet, si maturius eam obtineant, teneantur legibus

naturalibus; utpote, quarum obligatio per lumen naturæ sic exigente recta Reip. rationalis gubernatione, intimatur; non tamen legibus humanis mere positivis ante completum annum septimum: quia legislatores humani non censentur velle obligare, nisi secundum ea, quæ communiter contingunt; communiter autem ante annum septimum usus rationis ad obligationem gravem sufficiens non adest. Ubi autem hunc, usumque rationis, et discretionem legi proportionatam adepti sunt, iis, nisi specialiter excipiantur, ut fit in lege jejunii, obligantur. Ratio est, quia, ubi lex tempus non determinat, statim incipit obligatio in subjecto ejus capace, ne elusioni sit locus. Unde in tali casu tenentur abstinere a carnibus diebus vetitis, interesse Sacro diebus festis. Dixi: *et discretionem proportionatam*: putant enim aliqui apud Illsung. Tr. 1, disp. 2, num. 18, præceptum de annua Confessione et communione obligans omnes, ubi ad annos discretionis venerint, intelligendum esse de speciali discretione proportionata (1) illis Sacramentis. Hinc censent, pueros non obligari ad annuam confessionem ante annum ætatis nonum, vel decimum; et ad Communionem non nisi post annum undecimum; eo quod ante illam ætatem, saltem in Germania, aliisque locis frigidioribus proportionatam discretionem non habeant. Verum, si periculum non sit irreverentiæ, satisque sint instructi et dispositi, quod curare et judicare debent Parochi, per se loquendo, tenentur legibus illis, ubi post annum septimum adepti sunt usum rationis; quia non est fundamentum solidum eos eximendi. Quia tamen sæpe est dubium de sufficienti dispositione, ut debita cum reverentia Communionem accedant; hinc praxis in his partibus habet, ut ante annum nonum, decimum,

(1) « Citius (tamen) possunt obligari pueri, qui ante talem ætatem perspicatiores conspiciuntur. » S. Alph. 6, 301. — Cf. 1, 155.

undecimum ad illam non admittantur pro diversa puerorum educatione et docilitate. Pueris tamen in articulo mortis constitutis, si usum rationis habeant, possintque instrui, danda communio pro viatico est, etsi annum decimum non attigerint, sed vix septimum aut octavum egressi sint (1); quia sunt præcepti et peccati mortalis capaces; egentque effectu et robore Sacramenti illius, ob quæ hoc potissimum in agone per modum viatici et sumitur. Ita Suar. Tamb. et alii. Dixi : *præceptis humanis :* Nam divinis tenentur, ubi usum rationis habent, et discretionem proportionatam. Denique pueri etiam peccati mortalis capaces contra legem ecclesiasticam graviter peccantes probabiliter non incurrunt censuras ecclesiasticas ante annos pubertatis. Excipe excommunicationem ob percussionem Clerici (2), et ingressum monasterii Monialium (3); itemque irregularitatem ob homicidium (4) quia de his jura aliter statuunt. Vide La Croix l. 7, n. 41.

102. — Resp. III. Permittantur pueri primum ipsi sua peccata explicare : in quo si deficiant, præsertim, si notentur doli capaces, juvandi sunt per has similesque quæstiones, prout expedire videbitur. Primo. An Dominicis et festis diebus devote interfuerint Missæ Sacrificio? An in eo garriverint, et per notabile tempus fuerint petulantes in templo? 2. An fuerint obedientes parentibus, vel præpositis? ignominioso nomine compellaverint? An rixati? An senioribus illuserint? An mentiti, juraverint per animam? 3. An mane et vesperi, ante et post mensam oraverint? An

(1) Cf. S. Alph. 1, 155.
(2) C. Pueris. 60. X. d. sent. excomm. (5, 39).
(3) « Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscunque generis aut conditionis, sexus vel ætatis fuerit, sine episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. » Trid. s. 25. c. 5. de regular. — Cf. Anal. J. P. ser. 3. col. 226; Kenrick theol. mor. VIII, 69.
(4) Cf. Thesaur. de pœn. eccles. p. 1. c. 17.

neglexerint Catechismum, in eo attenderint? 4. An non aliquid abstulerint, aliis fuerint invidi? Si puer appareat audacior, interrogari poterit : An non indecentes insolentias exercuerit in lecto, vel alibi? Si fateatur; interrogari poterit, caute tamen, de verberibus et tactibus in nudo corpore. Hæ insolentiæ initium sunt seductionis. Si peccatum veniale etiam ex gravioribus afferat, v. gr. furtum, mendacium; expedit interrogare, an hoc frequenter fecerit? ut sic paulatim addiscat, numerum in gravioribus esse explicandum.

5. Quando prudens est suspicio, an non operati sint cum conscientia peccati mortalis, ubi per se alias veniale tantum foret; interrogentur, quo dictamine processerint : contingit enim aliquando, pueros peccare mortaliter in materia de se levi : quia perperam instructi, aut a levibus sub pœna inferni sunt deterriti : contingit etiam, ut in materia gravi tantum peccarint venialiter; quia malitiam tantum in confuso, vel ut levem apprehenderunt. In dubio de hoc possunt interrogari an putaverint se per id mereri infernum? Hoc si affirment, sintque perfectæ rationis capaces, indicium est quod exercite apprehenderint malitiam gravem. Si notetur, quod puer materiam gravem non apprehenderit, necesse non est petere numerum. Cæterum caveat Confessarius ne nimius sit in examinando, ne pueri concipiant horrorem confessionis. Si puer videatur pudibundus et suspicio aliqua sit reticentiæ, doceatur peccata non esse reticenda ex pudore, ea esse nota Deo et Angelo custodi, confessarium non posse de ullo loqui, quod in confessione audivit, confessionem, si grave peccatum taceatur, obfuturam graviter animæ, et tamen peccatum postea confitendum esse.

103. — Resp. IV. Sicut pueri, si laudabiliter in aliquibus se habuerint, landandi sunt, et animandi, ut pergant se bene habere; ita, ubi errasse constat, de-

terrendi sunt suaviter, a peccatis v. g. dicendo, quod hæc animam fœdam reddant instar diaboli, gratia vero et virtus Angelo similem; quod Deus sit ubique præsens, et omnia clarissime videat; velit bonos præmio æterno coronare, malos vero suppliciis plectere sempiternis, eumque mandare, ut peccata fugiamus; parentibus, præstetur obedientia; fugiantur mali socii, etc. Proderit quoque, contra peccatum quod confessi sunt, adducere exemplum breve, et hortari ut pro emendandis peccatis et bona vita instituenda quotidie modica saltem prece venerentur B. Virginem et Angelum suum custodem, exponendo paucis illorum in nos amorem et studium. Hæc adhibeat Confessarius, prout prudentia in Christo ipsi dictabit, certus præstari a se Deo obsequium gratissimum : quod enim teneris puerorum animis inseritur, hœret, et suo tempore fructum feret. Et quanquam rationis necdum capaces absolvi non possint, fructumque Sacramenti percipere, utiliter tamen, ab anno saltem septimo, audiuntur; quia sic discunt verecundiam errata confitendi vincere, modumque confitendi : intelligunt, quomodo Missa audienda, preces persolvendæ. et mali socii vitandi, parentes honorandi, etc.

104. — Resp. V. Si puer, peracta confessione, videatur compos rationis, aut de illo dubium sit; 1; jubeatur elicere actus fidei, spei, charitatis, et doloris. Si sciat, interroget Confessarius, an etiam elicuerit dolorem, antequam subierit confessionale? Id quod etiam in rudibus observandum, quia ante quandoque obliviscuntur, et in confessionali recitant formulas sibi inculcatas, instar psittaci, sine vero actu interno : qui, quomodo eliciendus sit, docendi sunt, si videantur ignorare. 2. Si non sciant elicere actum fidei, præcat Confessarius hoc vel similimodo : Fili! quid credis? Omnia, quæ Deus revelavit, et Ecclesia Catholica credenda proponit. Cur ista credis?

Quia Deus revelavit, qui est æterna sapientia et veritas, ideoque nec fallere, nec falli potest. Numquid credis Deum esse unum tantum, et tres divinas personas? Credo. Quæ ex illis personis facta est homo, ut nos redimeret? Secunda. Quomodo vocatur Salvator noster? JESUS Christus. Quid passus, ut nos redimeret? Mortem Crucis pro nobis libenter sustinuit. Numquid ergo meretur a nobis amari? Meretur amari super omnia. Possumusne salvari sine gratia per Christum? Non possumus. Numquid hæc omnia credis, quia Deus dixit? Credo. Quis te creavit, conservat, et dat omnia? Deus. Cur? Ut illi serviam, et tandem salvus fiam. Quid Deus promisit, et paratus est dare illis, qui ipsi serviunt? Cœlum. Numquid speras, te venturum ad Cœlum? Spero. Cur? Quia promisit Deus sibi servientibus: Deus est omnipotens, et fidelis; potest dare, et non potest negare, quod promisit. Potestne aliquid melius esse, vel cogitari, quam Deus? Non potest: ille est summum et omne bonum; et ideo omni amore dignissimus. Quid faciet Deus illis, qui ipsum non amant, sed peccatis offendunt, et inhonorant? Qui peccatum grave faciunt, et pœnitentian non agunt, illos puniet infernali igne in æternum; illos vero, qui peccant venialiter, punit in hac vita, et in purgatorii igne ad tempus, si hic non satisfecerint. Vultne etiam Deus nobis peccata remittere? Ita, si pœnitentiam agamus, de illis doleamus, et confiteamur. Quis Sacramentum confessionis instituit? Christus, ut per ejus merita, et gratiam nobis peccata remittantur. Numquid speras, tibi peccata per Christum remittenda? Spero. Fili! Cogita nunc, possisne inferni vel purgatorii ignem sustinere? Possesne per quadrantem digitum tenere in ardente candela, vel in ardente rogo jacere? Non possum. Numquid ergo imprudenter fecisti, quod Deum offenderis, et merueris in altera vita tam graviter puniri? Quod Deum Pa-

terrendi sunt suaviter, a peccatis v. g. dicendo, quod hæc animam fœdam reddant instar diaboli, gratia vero et virtus Angelo similem; quod Deus sit ubique præsens, et omnia clarissime videat; velit bonos præmio æterno coronare, malos vero suppliciis plectere sempiternis, eumque mandare, ut peccata fugiamus; parentibus, præstetur obedientia; fugiantur mali socii, etc. Proderit quoque, contra peccatum quod confessi sunt, adducere exemplum breve, et hortari ut pro emendandis peccatis et bona vita instituenda quotidie modica saltem prece venerentur B. Virginem et Angelum suum custodem, exponendo paucis illorum in nos amorem et studium. Hæc adhibeat Confessarius, prout prudentia in Christo ipsi dictabit, certus præstari a se Deo obsequium gratissimum : quod enim teneris puerorum animis inseritur, hœret, et suo tempore fructum feret. Et quanquam rationis necdum capaces absolvi non possint, fructumque Sacramenti percipere, utiliter tamen, ab anno saltem septimo, audiuntur; quia sic discunt verecundiam errata confitendi vincere, modumque confitendi : intelligunt, quomodo Missa audienda, preces persolvendæ. et mali socii vitandi, parentes honorandi, etc.

104. — Resp. V. Si puer, peracta confessione, videatur compos rationis, aut de illo dubium sit; 1; jubeatur elicere actus fidei, spei, charitatis, et doloris. Si sciat, interroget Confessarius, an etiam elicuerit dolorem, antequam subierit confessionale? Id quod etiam in rudibus observandum, quia ante quandoque obliviscuntur, et in confessionali recitant formulas sibi inculcatas, instar psittaci, sine vero actu interno : qui, quomodo eliciendus sit, docendi sunt, si videantur ignorare. 2. Si non sciant elicere actum fidei, præcat Confessarius hoc vel similimodo : Fili! quid credis? Omnia, quæ Deus revelavit, et Ecclesia Catholica credenda proponit. Cur ista credis?

Quia Deus revelavit, qui est æterna sapientia et veritas, ideoque nec fallere, nec falli potest. Numquid credis Deum esse unum tantum, et tres divinas personas? Credo. Quæ ex illis personis facta est homo, ut nos redimeret? Secunda. Quomodo vocatur Salvator noster? JESUS Christus. Quid passus, ut nos redimeret? Mortem Crucis pro nobis libenter sustinuit. Numquid ergo meretur a nobis amari? Meretur amari super omnia. Possumusne salvari sine gratia per Christum? Non possumus. Numquid hæc omnia credis, quia Deus dixit? Credo. Quis te creavit, conservat, et dat omnia? Deus. Cur? Ut illi serviam, et tandem salvus fiam. Quid Deus promisit, et paratus est dare illis, qui ipsi serviunt? Cœlum. Numquid speras, te venturum ad Cœlum? Spero. Cur? Quia promisit Deus sibi servientibus: Deus est omnipotens, et fidelis; potest dare, et non potest negare, quod promisit. Potestne aliquid melius esse, vel cogitari, quam Deus? Non potest: ille est summum et omne bonum; et ideo omni amore dignissimus. Quid faciet Deus illis, qui ipsum non amant, sed peccatis offendunt, et inhonorant? Qui peccatum grave faciunt, et pœnitentian non agunt, illos puniet infernali igne in æternum; illos vero, qui peccant venialiter, punit in hac vita, et in purgatorii igne ad tempus, si hic non satisfecerint. Vultne etiam Deus nobis peccata remittere? Ita, si pœnitentiam agamus, de illis doleamus, et confiteamur. Quis Sacramentum confessionis instituit? Christus, ut per ejus merita, et gratiam nobis peccata remittantur. Numquid speras, tibi peccata per Christum remittenda? Spero. Fili! Cogita nunc, possisne inferni vel purgatorii ignem sustinere? Possesne per quadrantem digitum tenere in ardente candela, vel in ardente rogo jacere? Non possum. Numquid ergo imprudenter fecisti, quod Deum offenderis, et merueris in altera vita tam graviter puniri? Quod Deum Pa-

trem tuum tam benignum, tam amabilem Redemptorem tuum, qui sanguine suo te redemit, qui dat tibi omnia, et paratus est tibi cœlum, et in illo se ipsum omne bonum dare, sic inhonoraveris, et offenderis, illi tam ingratus fueris, Deum summum bonum injuria affeceris? Imprudenter et male feci. Dole ergo fili, et detestare peccata tua, et dic : Utinam numquam offendissem! Doleo ex toto corde, detestor peccata mea; in æternum non peccabo amplius. Bone JESU, da ad id mihi efficacem gratiam. 3. Si puer appareat satis instructus ad fidem, spemque supernaturalem eliciendam; excitari potest, præmisso paucis actu fidei et spei, hoc modo ad dolorem : Fili! quo deveniunt, qui peccant? Nonne ad infernum, qui in gravi peccato moriuntur : et ad purgatorium, qui de venialibus non dolent, et pœnitentiam non agunt? Quid patientur in inferno, et purgatorio? Gravissimas pœnas inferno æternas, et in purgatorio temporales, sæpe durantes per multos annos. Possesne illas sustinere? Non posses per horam dimidiam jacere in ardente rogo, vel manum tenere in accensa candela, quid ergo fieret, si deberes totus ardere instar ferri candentis multis annis in purgatorii, vel inferni igne sulphureo in æternum? Possesne tolerare? Non posses, deberes tamen. Quis tales pœnas præparavit peccatoribus? Deus. Unde hoc scis? Deus, qui nec fallere potest, nec falli, id revelavit. Quare Deus præparavit tantas pœnas peccatoribus? Quia summopere peccata odit. Credis, et agnoscis ergo, quod Deum tuis peccatis offenderis, qui sic potest, et vult punire? Credo, et agnosco. Quid boni fecit nobis Deus? Creavit nos, conservat nos, vult nos habere filios, et hæredes cœli : misit Filium suum, ut sanguine suo nos redimeret, nos adoptaret in fratres, et omnia sua merita nobis offerret. Nonne ergo Deus dignus est, ut a te ametur, et non offendatur? Utique dignus est. Ergo ex toto corde dole,

quod illum unquam offenderis. Hic Confessarius conceptis verbis præeat puero in affectum doloris, et propositi, excitando eum etiam ad perfectam contritionem, ut, ad hanc conando, saltem imperfectam certius assequatur.

105. — Resp. VI. Demum injungenda pœnitentia huic ætati conveniens, quæ gravis ordinarie esse non debet, sed modica, quam statim post confessionem peragant, ne in oblivionem veniat; sique puer judicetur rationis compos, et dispositus, absolvendus est absolute : sub conditione vero, si de horum aliquo dubium maneat, præsertim, si sit periculum mortis, aut formido prudens, ne forte peccarit mortaliter; quia tunc consulendum est animæ, et circumstantiæ illæ removent irreverentiæ a Sacremento sic collato. Imo Lugo, Laym. Gobat et alii volunt, si spes sit præsentis dispositionis, ordinarie pueros esse absolvendos : tum, quod quandoque peccent graviter ex conscientia erronea, ubi malitia levis est, et dein non meminerint, aut non addant, se id apprehendisse ut grave : quandoque etiam in materia gravi exercite apprehendendo malitiam, cujus postea non recordentur, v. gr. exponendo se periculo, diebus præceptis non audiendi Sacrum; quo casu utroque, si non absolverentur, manerent in morte, et periculo æternæ damnationis : tum, quod per confessionem acquisiverint jus quoddam ad absolutionem; neque fiat irreverentia Sacramento, si detur ob ejusmodi periculum absolutio sub conditione. Atque hoc omnino tenendum, si puer se accuset in materia gravi, v. g. quod parentibus maledixerit; Sacrum neglexerit; etsi dubium sit de usu rationis. Quamvis enim, si puer se accuset de omissione Sacri die festo, et interrogatus, quid mereantur, qui Sacrum sine legitima causa omittunt, respondeat : Merentur infernum; non illico sequatur, quod peccarit mortaliter; quia hoc quandoque dicunt, quia sic audive-

runt; etsi ratione necdum sufficienti utantur ad grave peccatum; tamen, ubi incertum est. est animæ consulendum.

QUESTIO II.

Quomodo procedendum cum adolescentibus, et juvenibus?

106. Adolescentes quomodo examinandi? — 107. Quid iis commendandum? — 108. Quæ iis pœnitentiæ injungendæ? — 109. Quomodo instruendi de electione status?

106. — Resp. I. Si in exponendis peccatis suis videantur non satisfecisse, examinari possunt. 1. Circa peccata, quæ pueris sunt magis ordinaria, ut dixi ante. 2. An dederint malis cogitationibus locum? 3. An non locuti indecentia, scurrilia, obscœna? 4. An tempus otiose transegerint, pecuniam parentum dilapidaverint, iis quid subduxerint, malis sociis se adjunxerint, turpia libenter audierint, ad ea riserint? et quæ isti ætati sunt propria. In materia castitatis, ut supra monui, caute sunt interrogandi.

107. — Resp. II. Illis specialiter. 1. Commendanda lectio sacra. 2. Horror injiciendus turpiloquii, aspectus morosi alterius sexus, familiaris cum eo conversationis. 3. Inducendi sunt ut suas tentationes fidenter aperiant, ne mediis destituti succumbant. 4. Ut fugiant malos socios velut dæmonis emissarios, nemini sint nimis familiares : Sacramenta pœnitentiæ et Eucharistiæ, singulis mensibus bis, aut saltem semel, pro diversitate conditionis et occasionis suscipiant : vesperi examen conscientiæ faciant, B. Virgini, et Angelo suo custodi speciali cultu sint devoti. Hæc successive sunt inculcanda. Cæterum plus illis non dicat confessarius, quam velit ab aliis resciri : adolescentes enim, quæ audiunt, et vident, observant diu, narrant aliis, et de his ipsi postea prudentiores judicant.

108. — Resp. III. Pœnitentiæ injungendæ utiliores adolescentibus sunt, quæ juvant ad bonam consuetudinem inserendam, vel malam extirpandam : v. gr. 1. Ut preces vespertinas et matutinas ad tempus bene persolvant, vel 2. Examen vesperi per octiduum faciant : vel 3. Ut Missæ sacrificio per dies aliquot devote intersint, illudque offerant ad certam virtutem consequendam, vel vitium extirpandum, etc. 4. Si potui sint dediti, ut proxima hebdomada, vel mense popinam non accedant : cum sociis his, vel illis non conversentur : vel, ut aliquot diebus in honorem salvatoris, aut Beatissimæ Virginis, aut Angeli custodis, alteriusve sancti extra tempus prandii et cœnæ nihil comedant, vel bibant. 5. Si lusui sint dediti, similiter abstineant per tempus. 6. Si sint dedlti otio, ut proximis quatuor diebus per horam mane, et per horas a prandio studeant : legant librum spiritualem, adeant imaginem B. Virginis in suo cubili appensam, petantque per ejus intercessionem gratiam, tempus tam pretiosum, ex meritis Christi ad salutem operandam concessum, bene impendendi. 7. Si sint negligentes in rebus divinis, ut per aliquot hebdomadas nunquam absint a cathechismo, concione, Sacro, etc. Contraria enim contrariis curanda sunt. Et sic procedendum in aliis consuetudinibus, de quibus tamen redibit sermo infra. Porro, quomodo excitandi sint ad dolorem, constat ex dictis, quæ pro diversitate personarum, ubi necesse fuerit, adhibenda sunt. 8. Si parentes offenderint, inducantur ut petant veniam (1), vel compensent singulari reverentia, id quod valet pro pueris quoque.

109. — *Petes* : Quid, si adolescens mentionem faciat de electione status? Resp. Attendendum, an deliberationi illi sit satis maturus? Si ita videatur, ostendat

(1) Cf. S. Alph. Prax. conf. n. 34.

runt; etsi ratione necdum sufficienti utantur ad grave peccatum; tamen, ubi incertum est. est animæ consulendum.

QUESTIO II.

Quomodo procedendum cum adolescentibus, et juvenibus?

106. Adolescentes quomodo examinandi? — 107. Quid iis commendandum? — 108. Quæ iis pœnitentiæ injungendæ? — 109. Quomodo instruendi de electione status?

106. — Resp. I. Si in exponendis peccatis suis videantur non satisfecisse, examinari possunt. 1. Circa peccata, quæ pueris sunt magis ordinaria, ut dixi ante. 2. An dederint malis cogitationibus locum? 3. An non locuti indecentia, scurrilia, obscœna? 4. An tempus otiose transegerint, pecuniam parentum dilapidaverint, iis quid subduxerint, malis sociis se adjunxerint, turpia libenter audierint, ad ea riserint? et quæ isti ætati sunt propria. In materia castitatis, ut supra monui, caute sunt interrogandi.

107. — Resp. II. Illis specialiter. 1. Commendanda lectio sacra. 2. Horror injiciendus turpiloquii, aspectus morosi alterius sexus, familiaris cum eo conversationis. 3. Inducendi sunt ut suas tentationes fidenter aperiant, ne mediis destituti succumbant. 4. Ut fugiant malos socios velut dæmonis emissarios, nemini sint nimis familiares : Sacramenta pœnitentiæ et Eucharistiæ, singulis mensibus bis, aut saltem semel, pro diversitate conditionis et occasionis suscipiant : vesperi examen conscientiæ faciant, B. Virgini, et Angelo suo custodi speciali cultu sint devoti. Hæc successive sunt inculcanda. Cæterum plus illis non dicat confessarius, quam velit ab aliis resciri : adolescentes enim, quæ audiunt, et vident, observant diu, narrant aliis, et de his ipsi postea prudentiores judicant.

108. — Resp. III. Pœnitentiæ injungendæ utiliores adolescentibus sunt, quæ juvant ad bonam consuetudinem inserendam, vel malam extirpandam : v. gr. 1. Ut preces vespertinas et matutinas ad tempus bene persolvant, vel 2. Examen vesperi per octiduum faciant : vel 3. Ut Missæ sacrificio per dies aliquot devote intersint, illudque offerant ad certam virtutem consequendam, vel vitium extirpandum, etc. 4. Si potui sint dediti, ut proxima hebdomada, vel mense popinam non accedant : cum sociis his, vel illis non conversentur : vel, ut aliquot diebus in honorem salvatoris, aut Beatissimæ Virginis, aut Angeli custodis, alteriusve sancti extra tempus prandii et cœnæ nihil comedant, vel bibant. 5. Si lusui sint dediti, similiter abstineant per tempus. 6. Si sint dedlti otio. ut proximis quatuor diebus per horam mane, et per horam a prandio studeant : legant librum spiritualem, adeant imaginem B. Virginis in suo cubili appensam, petantque per ejus intercessionem gratiam, tempus tam pretiosum, ex meritis Christi ad salutem operandam concessum, bene impendendi. 7. Si sint negligentes in rebus divinis, ut per aliquot hebdomadas nunquam absint a cathechismo, concione, Sacro, etc. Contraria enim contrariis curanda sunt. Et sic procedendum in aliis consuetudinibus, de quibus tamen redibit sermo infra. Porro, quomodo excitandi sint ad dolorem, constat ex dictis, quæ pro diversitate personarum, ubi necesse fuerit, adhibenda sunt. 8. Si parentes offenderint, inducantur ut petant veniam (1), vel compensent singulari reverentia, id quod valet pro pueris quoque.

109. — *Petes :* Quid, si adolescens mentionem faciat de electione status? Resp. Attendendum, an deliberationi illi sit satis maturus? Si ita videatur, ostendat

(1) Cf. S. Alph. Prax. conf. n. 34.

confessarius, quanti id momenti sit negotium, exponatque illi modum electionis faciendæ. Ac, 1 quidem, ut meminerit, se creatum esse non ad alium finem, quam ut in hac vita mortali Deo serviat, et tandem salvus fiat, Deumque in æternum laudet, glorificet, eoque fruatur. Ad hunc finem, quæ non referuntur, perdita esse : hunc si non assequatur, æternum miserum. 2. Ut offerat se Deo Domino suo plane indifferentem ad omnia, paratumque ad amplectendum statum, quem cognoverit magis conformem divinæ ejus, ipsum salvare cupientis, voluntati. 3. Ut eliciat frequenter desiderium, sanctam ejus voluntatem agnoscendi, dicendo, maxime in Sacro sub elevatione, et post communionem cum apostolo : *Domine, quid me vis facere?* Vel cum Samuele : *Loquere, Domine : quia audit servus tuus.* 4. Expendat ex una parte talenta sua, complexionem, vires corporis, animi propensiones, facultates et media : ex altera vero parte statuum, inter quos adhuc deliberandum (nam si se jam determinavit, ad non permanendum in sæculari statu, hic in considerationem non veniet) commoda et incommoda, difficultates, pericula, occasiones Deo serviendi, et ad perfectionem perveniendi, etc. Ea inter se conferat, et videat, quid, consideratis omnibus, videatur magis conferre ad salutem suam, et gloriam Dei, quam in omnibus sine respectu ad commoditates corporis intueri debet. Deinde pergat constanter petere lumen, curaque singulari caveat sibi ab omni peccato etiam veniali, ne lumini impedimentum objiciat. Quod si nesciat ista, ut oportet, expendere, juvet eum confessarius : ad nullum autem statum præ alio eum inclinet, sed permittat Deum agere in creaturam suam. Electione facta, jubeatur petere constantiam, etc. Quod si compererit eum jam matura deliberatione determinatum ad certum statum, suggerat illi salutares doctrinas pro statu illo. Si autem repe-

riret, male institutam deliberationem, v. gr. factam esse determinationem ex mundano, vel humano motivo; jubeat eum aliter deliberare, secluso illo motivo, pure intuendo Dei et animæ suæ salutem. Cæterum caveat Confessarius, ne facile permittat alicui, nisi forte ad tempus, et maturioribus, periculoque votum violandi minus obnoxiis, emittere votum castitatis : alias enim factum facile dolebunt, idque aut violabunt, aut non nisi cum mœrore et anxietate servabunt.

QUÆSTIO III.

Ad quæ reflectendum in confessione sexus fœminei?

110. Quomodo agendum cum feminis? — 111. Quomodo examinandæ? — 113. Quid si quæ interroget de ornatu, osculis, munusculis, egressu, choreis? — 113. Quomodo instruenda sponsa?

110. — Resp. I. Confessarius sexus fœminei, si unquam alias, servet hic illud Eccli. 41, *Curam habe de bono nomine*, ut non tantum sit castus, sed etiam curet haberi talis, procul omni suspicione conscientiæ minus puræ, exemplo Christi, qui contra castitatem nunquam passus est sibi quidquam objici : neque enim quidquam plus imminuit viri, ad curandas animas destinati, auctoritatem, quam suspicio animi minus casti. *Quid tibi cum fœminis, qui cum Domino ad altare fabularis;* inquit S. Hier. Proinde servet quod sapienter commendat P. Arsdekin : Cum fœminis agendum raro, caute, prudenter : Hinc caveat Confessarius a fixo aspectu, a blandis verbis, quæ affectum carnalem redoleant, aut possint suscitare. *In audiendis confessionibus, præsertim fœminarum*, inquit S. P. Ignatius, *severos potius se quam familiores exhibeant : universim tamen paterna quædam, et spiritualis gravitas in eis eluceat.* Deinde non facile credat earum lacrymis et querelis; sed potius hortetur ad

patientiam, neque fidat earum revelationibus, sed jubeat servare mandata Dei. Etiam extra confessionale circumspecte cum illis agat : solus cum sola secreto, et absque arbitro, vel teste non sedeat : nullius vel manum tangat, nec suam ab ulla tangi permittat. *Oculos humi defixos habeat, cumque pauca, quæ animus perstringere et illustrare queant, locutus fuerit, statim avolet,* Inquit S. Isidorus.

111. — Resp. II. Examen juniorum ex sexu fœmineo fere circa eadem peccata esse potest, quæ pro examine puerorum et adolescentum retuli. Habent tamen et peccata sibi propria, præsertim, si sint aut putent se esse conditionis melioris : nam quædam magnam anni partem, comendo corpus, fucando faciem, litant superbiæ, et vanitati ; stant ad ostia, et templa frequentant, ut videant, videantur ; laudari et honorari appetunt ; aliis laudem et honorem invident, iisque detrahunt ; sectantur luxum in vestibus, pectus gestant nudum, ut honesti oculi vix satis custodiri possint ab intuitu illius vitulinæ pellis ; amant visitationes, tempus ludendo, et confabulando cum detrimento alienæ famæ perdunt ; mane in plenam diem stertunt. Divina negligunt, aut tandem ultimo Sacro interesse volunt. Idolum earum est commoditas et mundus muliebris.

Atque ejusmodi peccatis obnoxiæ etiam quandoque sunt conjugatæ, invigilantes magis vanitati, quam rei domesticæ, et prolium educationi. Talem quampiam si confitentem habeat confessarius, seposito omni respectu humano exponat illi obligationes suas, periculaque, et media emendationis præscribat. Juverit ei proponere exemplum Beatissimæ Virginis, quam corde humilis, quam verbis gravis et parca, quam modesta facie corporisque totius compositione ; quam intenta operi, quam Deo conjuncta ; honeste quidem vestita, mentis autem sectans pulchritudinem,

quam in virtutibus, quibus homo Creatori suo assimilatur, sitam esse noverat? Demum injungat pœnitentiam, conformiter ante dictis, excessibus illis oppositam; quam si nolit admittere, quando sine incommodo potest, non est disposita ad absolutionem.

112. — Resp. III. Si quæ interroget: 1° Qualis sibi liceat ornatus corporis? 2° An liceat se conspiciendam præbere a quo novit se turpiter amari? 3° An liceat sibi ab eo admittere munera? 4° An licite possit permittere osculum, si ipsa nihil mali intendat? 5° An sine peccato possit adire choreas? Respondendum

Ad Primum: Licitum esse ornatum corporis statui et personæ convenientem: fieri autem venialiter malum, si fiat ad captandam vanam gloriam, vel ex intentione mentiendi pulchritudinem: posse quoque evadere mortale, si fieret cum gravi detrimento familiæ vel alterius, vel esset valde ad luxuriam provocans, ut, si incederet pectore valde denudato, aut leviter tantum tecto, vel aliud grave malum intenderetur.

Ad Secundum: Si animo non malo procedat, sitque vel necessitas, vel rationabilis causa, posse eam licite facere, quod aliis honestis permissum est: neque enim dat, sed alter accipit scandalum, quod is sibi imputare debet; nec ideo ipsa privanda est jure suo. Juxta Sanch. non peccaret graviter, si conspiciendam se prœberet, v. g. ne privet se libertate exeundi domo, etc.; secus esset, sit data opera, absque ulla causa, id faceret.

Ad Tertium. Vix excusabitur a mortali quia acceptando munera fovet alterius impurum amorem, spemque illi facit obtinendi consensum ad turpia, et se exponit periculo concipiendi malum amorem.

Ad Quartum. Peccat graviter admittendo a tali osculum: quia cooperatur ejus peccato. Et universim, si non adsit causa rationabilis honesti amoris, absit-

que periculum ab utroque (quod raro abest, si actus reiterentur, vel fiant cum mora aut ardore), illicite permittit, ut constat ex dictis; peccatque permittendo graviter, si merito timeatur ne alter voluptatis causa id faciat, quia cooperatur ejus peccato, nisi gravis causa excusaret. Et idem est de tactu turpi; qui, si ex objecto turpis esset, sine mortali permitti non potest, conformiter n. 71.

Ad Quintum. Censet La Croix l. 5, nu. 282, choreas, præsertim nocturnas, quas puellæ cum adolescentibus concurrentes agitant, esse occasionem proximam peccandi graviter : eo quod interveniant oscula, amplexus, gesticulationes turpes, petulantes tactus, sermones impudici, etc., a quibus moraliter vix abesse possunt pravi motus, imaginationes, delectationes, desideria venerea. Hinc S. Ephrem choreas vocat *pompam diaboli;* S. Anton. *iter diaboli;* S. Chrys. *tripudia, quibus saltat diabolus*. Alii mitius loquuntur de choreis diurnis, quæ in loco publico fiunt. Caveat autem Confessarius, ne nimium indulgeat, ob gravia mala, quæ sæpe aut comitantur, aut sequuntur choreas. Sed nec nimium interrogantis conscientiam restringat, ne, si tamen forsan aditura sit, gravius peccet. Expedit interrogare, quales soleant isthic saltus agitari? An in iis interveniant gestus inverecundi, an exigantur oscula, vel sit simplex circumcursitatio sine ejusmodi actibus? Item, quare velit choreas adire? An non ipsi, vel alteri, uni, vel pluribus in particulari timendum sit scandalum?

Ex his colliget Confessarius, quid hic et nunc respondendum, et quid dissuadendum, vel monendum sit. Sporer. Tr. 5, in præceptum 5, cap. I, putat, puellam non teneri abstinere ab honesto saltu, etsi timeat, ne vage aliquis sit accepturus scandalum; quia timor ille est communis rebus innumeris : et vix est, quo abuti non possit hominum malitia. Aliud foret, si ti-

meretur ruina alicujus in particulari, nec rationabilis causa esset illam permittendi.

113. — Resp. IV. Si puella, contractis jam sponsalibus, initura matrimonium petat instrui, monenda est. 1° Sponsis veneream voluptatem non licere magis ante matrimonium, quam aliis liberis non sponsis; proinde cavenda omnia, quæ ingenuam et verecundam puellam dedeceant. 2° Caveat nimiam familiaritatem cum sponso præsertim clam aliis. 3° Matrimonium institutum esse non habendæ voluptatis causa; sed, ut augeatur numerus fidelium, ad quos habendos Deus hunc mundum condidit. Proinde, quæ in matrimonio licent, fieri debere honesto fine, verecunde, ut creaturam rationalem decet, Deo a mente nunquam excluso. 4° Post sponsalia matrimonium non diu differendum esse, ne tentationibus exponantur. 5° Curandum, ut matrimonium ambo in statu gratiæ ineant; pacifice dein vivant, pars una alterius onera portet, memor homines se esse, defectibus obnoxios. 6° Uxor viro in licitis et honestis obediat : quia vir, teste Apost., *Caput est mulieris;* illi irato cedat, verbis suavibus errantem moneat, Deum pro illo oret : rem domesticam bene administret, reverentiæ erga parentes non obliviscatur : liberos, si Deus dederit, bene educet, redditura de iis Deo rationem : omnibus suis sit bono exemplo. Atque pleraque hæc etiam conveniunt sponso, qui uxorem tractare debet non ut famulam, sed ut sociam et consortem : quæ, nisi serventur, avertent a se Dei benedictionem. Demum suaderi potest, ut certum e Cœlitibus domus suæ Patronum eligant, quem quotidiano, licet exiguo cultu, et in die illi sacra susceptione Sacramenti Pœnitentiæ et Eucharistiæ colant : cultus enim quotidianus, etsi tenuis, teste experientia, magnæ est utilitatis.

CAPUT III.

De Confessario rusticorum, aliorumque plebeiorum, et rudium.

QUÆSTIO I.

Quomodo sint examinandi?

114. Quomodo examinandi rustici et alii plebeii?

114. — Resp. Si exposuerint quæ in conscientiæ examine occurrerunt, videaturque examen ut ab ejusmodi sæpe fit, non satis accurate institutum, examinentur percurrendo præcepta Dei, et Ecclesiæ, eorumque occupationes et occasiones, ut magis videbitur convenire : v. gr. 1° De peccatis internis, seu cordis. An turpibus cogitationibus dederint locum? An odium contra aliquem foverint, alicui inviderint, malum optaverint, de eo eveniente gravi sint? 2° De peccatis oris. An non blasphemaverint, juraverint, maledixerint, vel de proximis male locuti sint, defectum objecerint, rixati sint? Et hæc quomodo, quibus, etc., secundum dicta nu. 91. Si juraverint; an falso, an cum causa, quomodo? An intenderint Deum vocare in testem? 3° De peccatis operis, et omissionis : v. g. An die festo laboraverint serviliter, vel Missam neglexerint, ad eam sero venerint, vel exposuerint se periculo sero veniendi : hoc enim faciendo peccant, etsi dein Missæ intersint. An se inebriaverint plene, vel semiplene, quid et tunc egerint? An ista futura præviderint, vel timuerint? An nulli damnum causarint, nullum defraudarint, in aliena sylva ligna cum damno exciderint, vel subduxerint, pecora in aliena pascua duxerint, nihil turpe egerint? etc. Si quis ad omnia nihil sciat respondere, nisi quod juraverit, vel pecoribus

maledixerit; examinetur de scitu necessariis: est enim prudens suspicio crassæ ignorantiæ.

QUÆSTIO II.

Quomodo instruendi rudes, et solandi pauperes?

115. Salubris cogitatio ingerenda et exemplum Christi.

115. — Resp. Moneri possunt. 1° Ut salutem animæ suæ omnibus temporalibus præferant, cogitent quandoque brevitatem vitæ, nihilque sibi postmodum quidquam profuturum, nisi servivisse Deo. 2° Ut memores exempli Christi Domini, qui in laboribus fuit a juventute sua, difficultates suas, et labores recta intentione perferant et perficiant: cogitent, magnam mercedem se manere: Dei voluntatem esse, qui in illo statu illos collocavit, ut ita patiantur et faciant, animosque suos a terrenis abstrahant, et salutem æternam quærant: sanctitatem consistere in eo, ut quis statui suo convenienter ex voluntate Dei vivat: majorem esse, non qui ditior, aut in majoribus est deliciis, vel honoribus, sed qui melius voluntati et beneplacito Dei se conformat. 3° Ut non nimium differant Confessionem, et sacram Communionem: quia hæc Sacramenta digne suscepta semper augent gratiam sanctificantem; quæ quo major erit in aliquo in fine vitæ, eo major erit ejus in cœlo gloria: hujus enim semen et mensura est gratia. 4° Si quis paupertatem queratur, confessarius soletur eum, et excitet ad patientiam, et conformitatem voluntatis suæ cum divina, dicendo v. gr. 1° Non difficile fuit Deo facere te divitem: amat te, et voluit esse pauperem, ne per abusum divitiarum esses æternum miser. Nescimus, quid magis nobis expediat: *Ipsi cura est de nobis: jacta cogitatum tuum in illum, et ipse te enutriet.* Pascit volucres cœli, et corvis ad se clamantibus escam dat; nec tibi, qui

pluris es, deerit, si ei servias. 2° Considera Salvatorem tuum, qui, *cum dives esset, propter nos egenus factus est,* ut ait Apost. 2° Cor. 8. Pater noster cœlestis illi vult nos conformes fieri in hac mortali vita, ut æternum cum illo gaudeamus in cœlis. Age gratias, quod te voluerit conformari pauperi JESU. Multi in cœlo non essent, si non fuissent pauperes : multi non essent jam ardentes in inferno, si divites, si principes, si reges non fuissent. *Difficile est divitem intrare in regnum Cœlorum*, uti nos docet Christus, Matth. c. XIX. Hinc *væ* dicit divitibus. At oculi ejus in pauperem respiciunt : ipse derelictus est pauper. Paupertas igitur favor est ; et hinc tot Sancti, abjectis mundanis omnibus, sponte elegerunt paupertatem, ut Christo se conformarent ; cui quo quis conformior est, eo major est. 3° Vita hic nostra comœdia est : in hac unus sustinet personam regis, alter aulici, alter pauperis mendici. Qui optime sustinet personam suam, magis laudatur. Tu age personam tuam bene, et magnus eris apud Deum, qui personas distribuit. 4° Considera, quam benigne et clementer hactenus tecum egerit Deus, quam te ipsi non servientem tulerit patienter, quam misericorditer a se fugientem receperit. An poterit tibi desse, si ipsi te committas, et illi obedias ; *Petite, et accipietis*, Joannis VI. Dedit tibi filium suum exemplar, magistrum, redemptorem ; omnia ejus, et ipsum voluit esse tuum ; quomodo minus negabit, qui, quod plus est, tam paterne, et non rogatus dedit : *Numquid oblivisci potest mulier infantem suum? quod si illa oblita fuerit, ego tui non obliviscar,* dicit Deus, Isaiæ 49. Hæc serviunt etiam ad erigendos alios desolatos. Dives est, qui veras suas divitias numerare, et consumere non potest ; talis est, qui Deum habet.

QUÆSTIO III.

Quomodo rudes specialiter disponendi ad dolorem?

116. Motiva doloris rudibus proponenda.

116. — Resp. Post peccata, uti oportet, exposita, expedit, ut rudes jubeantur elicere actum fidei, spei, charitatis et doloris cum proposito emendandi : sic enim illos actus discent frequentare. Si deficiant, præeat Confessarius, et doceat, nec omittat unquam, nisi appareant satis instructi, et ipsi finita peccatorum confessione vel ante eliciant dolorem cum proposito; ipsos ad illum excitare, idque modo illorum capacitati accomodato; injiciendo illis timorem, proponendo brevitatem vitæ, mortem certam, horam incertam : deinde judicium et æternitatem felicem, vel infelicem : oblivionem illorum post mortem in animis omnium : Dei beneficia amore salutis nostræ nobis collata : desiderium ejus, ut ipsi obsequentes salvemus animas nostras; et decretum æternum a se projiciendi eos, qui desiderio ejus omnes salvare cupientis non volunt obtemperare. Demum summam Dei bonitatem, majestatem, misericordiam, suavitatem, sapientiam, pulchritudinem, ideoque dignissimum esse omni amore possibili, multo magis exiguo nostro amore, cultu et obsequio; quæ tamen liberalissimus Deus vult præmiis infinitis coronare; imo ipse vult esse merces nostra magna nimis. His propositis jubeantur ex corde elicere dolorem et propositum. Juvantur ejusmodi maxime, si illis proponatur apta similitudo, v. gr. ducta a filio in patrem optimum rebelli, a servo contumaci contra Dominum, ab ingrato in benefactorem, ab homine valde sollicito, ne amittat hæreditatem vel temporalia, vel ab amante suum patrem. Hoc vel simili modo : Primo. Si pater aliquis amanter haberet

filium, diu noctuque sollicitus de ejus felicitate, ejus errata modo dissimularet, modo clementer corrigeret, et nihil expectaret ex obsequiis filii, nisi ut illi bene esset; filius autem non vereretur patrem offendere, ejus honorem et æstimationem imminueret, in conspectu ejus eum inhonoraret, donis patris abuteretur in ejus contemptum, etc. An talis filius non mereretur expelli domo paterna? An non, si gutta ingenui sanguinis in ipso sit, merito erubesceret, et defleret ingratitudinem suam? Et quid, si post plura delicta in gratia a patre sæpius fuisset receptus, et tamen iterum rediret ad priora? An is auderet iterum in conspectum patris venire? An non erubescere deberet? An oculos aperire in conspectu ejus auderet? Ecce! tales nos sumus filii. Cogita, quæ fecerit tibi Deus: cogita, quoties te in gratiam paterne receperit? Et non doleas, quod iterum offenderis tam benignum patrem? etc 2. Si esset magnus Dominus, a quo haberes, et tua dependerent omnia, qui erga tua exigua obsequia, quæ ei debes, vellet te facere hæredem ingentium bonorum; intentaret autem, et inferre tibi posset maximas pœnas, si debita ei obsequia negares; hunc vero dominum offendisses inobedientia tua, staresque in conspectu ejus, jam jam ad mortem condemnandus; numquid doleres de ingratitudine et offensa? Ita. Numquid talis Dominus est Deus, a quo vitam habes et omnia, qui paratus fuit hæreditatem æternam omnium bonorum suorum tibi dare in cœlis, et cohæredem te facere Unigeniti Filii sui? Numquid hoc credis Deo revelante? An non ergo merito doleas, quod Deum tam bonum, tam benignum, tam liberalem bonorum operum nostrorum remuneratorem, tam justum malorum vindicem, in se omni amore dignissimum offenderis, a quo cœlum speras? Dic ergo corde, quod ego verbis: Deus meus et Dominus meus! doleo, quod unquam offenderim te, quem credo

in natura unum, in personis Trinum, creatorem omnium, remuneratorem bonorum operum, et malorum vindicem justissimum; qui licet toties a me sis offensus, paratus tamen es mihi ignoscere, et gratiam ad salutem necessariam dare. A te, per merita JESU Christi Filii tui, pro me incarnati, passi, et in cruce mortui, spero peccatorum meorum veniam, et æternam beatitudinem, quia hæc pœnitentibus et tibi servire volentibus promisisti fidelissimus et omnipoten Deus! Ex amore tui doleo ex toto corde, quod te Dominum et Deum meum unquam offenderim, et diabolo, tuo et meo hosti serviverim : statuo deinceps tibi soli servire, et te nunquam amplius offendere. Da ad id uberem gratiam; scis, quod sine ea nihil possim.

3. Si quis patri tuo detraheret, eum inhonoraret, nonne ægre ferres? Si quis ad mortem condemnatus, suo liberatori postea ingratus, cum ejus hoste conspiraret, numquid facinus esset morte dignum? Si filius venderet suam hæreditatem teruncio : si pater familias traderet alteri domum suam pro levi gulæ delicio; numquid insaniæ essent arguendi? Ecce hæc omnia cadunt in hominem, qui Deum graviter offendit. Numquid Judæ scelus detestamur, qui Christum vendidit 30 argenteis? An non insanum dicimus Esau, qui fratri suo Jacob pro edulio lentis vendidit primogenita? Ecce pejus facit, qui gravi peccato Deum offendit. Vendit enim pro re nihili æternam in cœlis paratam sibi hæreditatem; abdicat a se Christum, adhæret ejus hosti, ipsum lubidrio exponit; quasi tantus ejus in nos amor non mereretur obedientiam in re tantilla, et mereretur audiri diabolus, qui nos odit, et quærit perdere. Certe, si per tale quid admissum perdere deberes summam gravem pecuniæ, id non faceres, etc.

QUÆSTIO IV.

Quid agendum, si nullum in particulari peccatum confiteatur?

117. Quid si nullum in particulari peccatum elici possit? — Quid si omnino hebes ad scitu necessaria?

117. — Resp. Si rudis, ut quandoque contingit, de nullo in particulari peccato se accuset, dicens : Nihil scio, sumus omnes peccatores, examinetur, ut pueri solent et rudes. Si nihil possit elici ab ultima confessione, interrogetur ex vita præterita, v. g. : An nunquam sit mentitus in vita sua? Nunquam parentes offenderit? Nunquam fuerit iratus et impatiens? Nunquam traduxerit proximum? Sacrum neglexerit, aut negligenter audiverit? etc. Si nihil fateatur; interrogetur scienda necessitate medii : prudens enim est suspicio, quod ista ignoret. Si nesciat, nec possit modo instrui, dimittatur monitus, ut non communicet, curet se instrui, et proxime redeat; aut si non possit, adeat alium, et indicet illi, ut se instruat : interim expendat, quibus offenderit Deum : An non cogitationibus, verbis, operibus, domi, in templo, hac illave occasione? Si sciat scitu necessaria, aut instrui in præsenti possit, eliciantur cum illo actus fidei, spei, charitatis, doloris et propositi, uti jam et de pueris dixi, illum eo deducendo, ut doleat de omnibus, quibus unquam Deum offendit, quodque hactenus fuerit tam negligens in negotio animæ suæ. Si doleat, et dispositus appareat, diuque non sit confessus, v. g. per medium annum et videatur non rediturus, monendus est, ut majorem suæ animæ curam gerat, et absolvi potest : certum enim est, quod ad validam absolutionem, quando aliter pœnitens se accusare non potest, sufficit,

quod signis, vel verbis se fateatur peccatorem? (1) et quamvis extra casum necessitatis, vel impotentiæ non liceat absolvere eum, qui se accusat de venialibus in genere tantum, v. g. dicendo : Sæpe venialiter peccavi; eo quod, dum potest, judicium debeat esse ordinatum; tale autem non sit, nisi exprimatur peccatum in specie determinatum; id tamen certum videtur, quod in præsenti casu etiam licite absolvi possit : tum, quia est quædam necessitas, et impotentia; tum, quia, si confiteatur se peccatorem, certus est confessarius, quod in vita sit aliquando mentitus, fuerit negligens in divinis, parentes, si cum iis vixerit ratione utens, offenderit, verbo proximum læserit : quis enim est, qui talia non admiserit? Lugo et alii. Imo, si talis diceret : Fui iratus, sed fuit causa iræ; fui distractus in oratione, sed non potui evitare; et interrogatus, an excesserit in ira, an negligens fuerit in excludendis distractionibus? affirmaret, jam haberetur explicite peccatum in specie. Quod si quis ita stupidus et hebes reperiretur, ut nequidem possit apprehendere necessaria necessitate medii, conetur confessarius intelligere, an hebetudo proveniat ex peccatis quibusdam, quæ mentem obcœcent, ut sunt luxuria et ebrietas : an vero ex naturali complexione? Si primum, differatur absolutio, et prius abducatur a peccatis; quia frustranea erit instructio, durante impetu passionum. Si secundum, sitque pœnitens bonæ voluntatis, et innocentis vitæ, inducatur ad eliciendum actus fidei, spei, et dilectionis Dei, apposite ad ejus capacitatem et sic dispositus absolvatur sub conditione, permittaturque accedere ad Communionem. Quod hebetudo proveniat ex naturali complexione, indicium est, si ad temporalia quoque hebes sit, si non male vivat, bonæ-

(1) Cf. S. Alph. 6, 480; Lugo de pœnit. d. 17. n. 8; Rit. rom. ord. min. sacram. pœnit.

que sit voluntatis : si autem ad temporalia sit solers et industrius, suspicio est, quod hebetudo proveniat a peccatis. Unde discrete erit examinandus de materia luxuriæ. Ita P. La Croix, l. VI, p. 3, nu. 1809. Deinde, si ita hebes foret, ut nullam cognitionem de mysteriis fidei formare posset, fatuo, vel infanti comparandus videtur. Ita Tannerus et Gobat. Denique, si hebetudo foret ex senectute, senexque antea sciverit necessaria necessitate medii, absolvi poterit et communicari, etsi non ita clare jam videatur ista credere. Si vero ista nesciverit, laborandum est, ut cito addiscat, ne crescente senio decrescat magis capacitas. Videri potest Lugo de Pœnit. d. 17, n. 8; Dicast. de Pœnit. d. 9, n. 744; Burghaber cent. 3, casu 41.

QUÆSTIO V.

Quæ pœnitentia rudibus injungenda, præsertim assuetis maledicendo vel jurando?

118. Quæ satisfactio injungenda malediciis? etc.

118. — Resp. Rusticis et plebeiis pro pœnitentiis fere preces sunt injungendæ, et quidem plerumque tales, quas statim eodem die persolvant, aut proximo festo, nisi quid aliud suadeat consuetudo, vel negligentia in divinis. Hinc si negligentes sint in suscipiendo Sacramento Pœnitentiæ, injungetur utiliter, ut post mensem, vel proximo festo majore, aut, si tunc non possint, proxima post illud occasione iterum confiteantur, aut, si consuetudinem habeant v. g. maledicendi, vel jurandi, per dies 14, vel per mensem mane recitent ter Pater et Ave in laudem Sanctissimæ Trinitatis; petant veniam suorum peccatorum, labores suos et difficultates isto die obeundas simplici modo

offerant Deo in satisfactionem, petantque gratiam emendandi : vesperi easdem preces repetant, doleant, petantque veniam, dicendo v. gr. : Deus propitius esto mihi misero peccatori! aut, ut, quoties iterum maledixerint, vel juraverint, pectus percutiant, et veniam petant. Monendi tamen sunt, si semel obliviscantur, satis esse, si postea resarciant, vel compensent. Si quis multorum gravium peccatorum reus esset, nec conveniens alia pœnitentia occurreret, injungi posset, ut per mensem, vel ad proximam confessionem diebus Dominicis et festis Sacrum devote offerat Deo (1) in satisfactionem suorum peccatorum, iisdemque diebus Rosarium dicat in Sacro, vel ut libuerit. Utile quoque erit, præsertim si quis timeretur dolorem et propositum efficax non habere, injungere ut ante Communionem eliciat fidem, spem, et charitatem cum dolore, vel saltem contritionem cum proposito, hocque post communionem renovet, et Christo confirmandum offerat : sic enim consuletur reverentiæ et fructui Sacramenti, quoad poterit. Universim utiliter suadetur, ut quisque statuat certum peccatum singulari studio cavere, et hoc propositum Christo post Communionem eos dirigendi, offerat.

CAPUT IV.

De Confessario Conjugum, Parentum, Patrum Matrumque familias.

Confessarium oportet scire horum obligationes, bona specialia et communia, tentationes, modumque eos dirigendi, et tentationes elidendi.

(1) V. supra n. 16, 5.

QUÆSTIO I.

Quæ sint Obligationes Conjugum?

119. Debet vir correctionem uxori. — Uxor viro obedientiam, hic illi victum et vestitum. — Debent cohabitare. — Invicem reddere debitum. — 120. Causæ excusantes. — Uti matrimonio fine honesto — 121. Peccata conjugum in usu corporum.

119. Resp. Sunt sequentes. Prima. Debent sibi invicem amorem veræ charitatis : unde possunt, et aliquando tenentur se invicem corrigere. Uxori tamen convenit sola monitio, et adhortatio ; viro autem monitio, adhortatio et punitio, ut plurimum levis tantum ; quia uxor est socia viri, non serva. Debet autem punitio procedere ex charitate, vel amore justitiæ, aut zelo procurandi rectam familiæ gubernationem, esseque multo levior, quam culpa mereatur, ne pax inter eos et amor pereat. Quas autem vir uxori pœnas infligere licite possit, pendet ex conditione uxoris et consuetudine loci justa : gravius enim plebeiæ puniri possunt, quam nobilis, vel honestioris prosapiæ; quia hæ pœnas gravius apprehendunt, utpote illis magis ignominiosas. Unde et facilius avertuntur ab amore, et iis non raro pejores evadunt. In particulari, non licet marito pœna mortis, mutilationis, exilii perpetui, carceris publici, percussionis tam enormis, ut ex ea vita, vel membrum periclitetur; quia similes pœnæ reservantur Reipublicæ. Subtractio cibi plerumque sufficit ad corrigendos communes defectus. Poterit tamen ob causam proportionatam ad dies aliquot uxorem includere, additis compedibus; cædere vero alapis, calcare pedibus, raro permittitur; quia hæ pœnæ maxime, si frequentes sint, non leviter adversantur amori congugali. Gobat tamen in Theologia juridico-morali c. xxiv, s. 1, ait : A Confessario, vel

Magistratu non reprehendi maritos, qui uxores plebeias mero-bibulas et ebriosas, aut nolentes vitare suspecta consortia, post leviorem pœnam sine effectu emendationis illatam, fuste ita verberant, ut biduo vel triduo duret aliquis verberum sensus. Cæterum ab admonitione per verba suaviora primum ; dein, si hæc non juvent, per graviora correctio inchoanda est ; ut uxor, si ad pœnas procedendum sit, intelligat, has sibi merito infligi. Demum debet maritus quandoque defectus, ubi sine peccato potest, uxoris dissimulare, nec nimius esse in corrigendo, quandoque et correctionem ad tempus differe ; ne, dum uxor est indisposita ad eam recipiendam, fructu careat, aut etiam a viro fiat ex inordinata passione.

2ª Obligatio. Tenetur uxor marito obedire in iis, quæ spectant ad bonos mores et domus gubernationem, quia maritus est caput uxoris, cui obedientiam et reverentiam debet. Unde uxor peccat graviter, si auctoritatem sibi non convenientem arroget, qua viro dominari et insultare attentet, estque incapax absolutionis, nisi serio statuat emendare. Econtra tenetur maritus uxorem tractare tanquam sociam et commembrum, illique præstare alimenta et vestitum statui convenientem, cæteraque quæ talis conditionis uxoribus juxta loci consuetudinem competunt ; quia hæc in contractu matrimonii imbibuntur, ideoque maritus ab uxore accipit dotem. Quod si duxisset pauperem, tenetur nihilominus, quia censetur persona fuisse contentus. Si autem divitem quidem, sed dote non constituta, hæc vel ab uxore vel a parentibus ejus constituenda est. Si tamen uxor a viro sine justa causa discederet, hic eam alere non teneretur : qui enim non facit quod debet, æquum est, ut non recipiat quod oportet. Similiter non teneretur, si ob inopiam non posset, quo casu ab uxore divite alendus esset maritus, uti nec, si dos promissa non esset soluta,

quia maritus de dote conveniens non aliter se ad alimenta obligavit. Econtra, si uxor discederet a marito ob justam causam, v. g. ob sævitiam, vel adulterium mariti, hic adhuc teneretur eam alere, quia ex delicto mariti innocens uxor non debet habere detrimentum, nec ille commodum.

3ª Obligatio. Tenentur conjuges cohabitare; quia convenerunt in individuam vitæ societatem : unde si maritus ex quacumque causa non turpi velit alibi figere domicilium, tenetur uxor eum sequi, si sine dedecore status sui et gravi suo incommodo possit ; non tamen, si maritus vagari vellet; nisi forte vagandi consuetudinem ante habuerit, eaque uxori fuerit nota, et non excepta in contractu : tunc enim censeretur uxor in id consensisse (1).

4ª Obligatio conjugum est : Ut sub mortali sibi invicem reddant debitum conjugale, ubi petitur serio, et non est legitima causa negandi; quia ad hoc se obligarunt, estque materia gravis : et vir, dicente Apostolo, corporis sui potestatem non habet, sed uxor; et mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, nempe in ordine ad generationem, cujus velut unum sunt principium, et hinc una caro. Dixi, 1. : *Ubi petitur serio* : quia tunc petens censetur animum obligandi, et utendi jure suo habere; secus esset, si solum peteret amice, uti et si irrationabiliter peteret : hoc enim casu non potest velle obligare, cum altera pars non obligarit se ad assentiendum petitioni irrationabili ; uti nec ad reddendum statim, unde per se non peccaret saltem graviter, si ex causa ad breve tempus differet (2). Dixi 2. *Et non est legitima causa negandi* : hæc enim si adsit, non est obligatio; quia conjuges in eum eventum se non obligarunt. Unde 1. Non

(1) Cf. S. Alph. 4, 351, 353 et 6, 977.
(2) Cf. S. Alph. 6, 940.

tenetur (1) uxor viro petenti parere, si sibi, vel marito, vel proli conceptæ inde timeret grave damnum. 2. Si vir laboraret morbo contagioso (2) v. gr. peste, morbo gallico, vel etiam lepra, nisi tamen hæc ante contractum fuerit cognita, et non sit nimis gravis. 3. Si uxor laboret febri, vel alio morbo, ob quem usus matrimonii noceret graviter (3). 4. Si non possit prolem parere, nisi mortuam (4). Ordinarie tamen non excusat multiplicitas prolis (5), quia non poterit ob periculum incontinentiæ ideo negare in perpetuum, proinde frustra negaret ad breve tempus, post quod tamen concipiet. 5. Si petens sit amens aut ebrius (6), quia non est capax usus dominii; nec petit ut homo. 6. Si auctoritate publica celebraverint divortium, vel mutuo consensu castitatem voverint (7). 7. Si petens commisit adulterium (8), quia frangenti fidem, fides licite frangitur, nisi tamen altera pars sit causa adulterii, aut etiam sit mœchata. 8. Si sine justa causa petatur innaturali modo vel situ (9); quia copula sic vestita est illicita, quæ tamen honestari potest ex justa causa, ut, si aliter fieri non posset, aut uxori a viro alias immineret grave malum. 9. Si petens ante matrimonium emiserit votum castitatis, quia non tenetur cooperari alterius peccato. Imo sunt qui tenent, nec posse, quia, licet quis possit ex causa gravi alterius malæ actioni cooperari materialiter, quando is, cui cooperatur, hic et nunc potest illam licite ponere, etsi ex sua culpa non ponat licite, non tamen licet

(1) Cf. S. Alph. 6, 950; Scav. III, 961.
(2) Cf. S. Alph. 6, 950.
(3) Cf. S. Alph. 6, 909.
(4) Cf. S. Alph. l. 6, 953 et 911; Scav. III, 956.
(5) Cf. S. Alph. 6, 941.
(6) Cf. S. Alph. l. 6, 948.
(7) Cf. S. Alph. 6. 948 et 944.
(8) Cf. S. Alph. 6, 939. dub. 3.
(9) Cf. S. Alph. l. 6. 946.

quando eam non potest licite ponere. Alii tamen probabiliter tenent, posse (1) et teneri reddere, eo quod jus ad copulam per votum non sit sublatum, seu stet cum voto. Sic, si quis vovisset non repetere depositum, retineret jus repetendi, tenereturque repetendi reddere; nec ideo cooperaretur formaliter ejus peccato, quia id in voluntate et petitione jam præcessit, et ponerem actum et de se et mihi licitum; ergo a pari. Teneretur tamen uxor, si commode posset, differre. Si immineret grave incommodum, petat ipsa, et jam licebit et alteri. 10. Si petens v. g. vir cum consanguinea uxoris in primo vel secundo gradu commiserit incestum, quia vir amisit jus petendi debitum, adeoque juxta priorem sententiam uxor potest et tenetur negare, ne cooperetur ejus peccato. Contradicunt tamen iterum alii cum Sanch. (2), quia uxor non est privata jure suo; secus foret, si copula esset mala ex circumstantia ipsam afficiente; ut, si peteretur in loco sacro (3), aut cum periculo abortus a prægnante (4). Dixi : *In primo vel secundo gradu*, quia pœna illa non extendit se ultra ; cum in gradu ulteriori incestus non impediat matrimonium.

5ª Obligatio conjugum. Tenentur conjuges non uti matrimonio, nisi fine honesto; qualis est 1. Ut propagetur genus humanum, et augeatur numerus servorum Dei. 2. Ut satisfaciant suæ obligationi. 3. Ut vitetur periculum incontinentiæ. Quod si utantur solius voluptatis causa, peccant venialiter saltem, quia voluptas est subordinata fini matrimonii et medium tantum. Unde inordinatum est in ea sistere; quæ tamen inordinatio de se gravis non est, quia usus matrimonii de

(1) Cf. S. Alph. 6, 944.
(2) « Communius probabilius dicunt, non teneri (conjugem) sed posse. » S. Alph. 6, 945.
(3) Cf. S. Alph. 4, 458.
(4) Cf. infra n. 121, 3 et S. Alph. 6, 924.

se licitus est; et ejus finis primarius nec per hoc impeditur, nec positive excluditur. Idem est de aliis actibus conjugibus licitis, ut sunt tactus, oscula, aspectus, si fiant voluptatis solius causa et citra periculum alterius gravis incommodi, aut effectus graviter mali. Horum unum si adesset, vel ejus periculum proximum, peccaretur graviter.

6ª Obligatio. Tenentur conjuges ad fidem et continentiam conjugalem. Unde 1. Peccant graviter conjuges, si per tactus, etc., exponant se probabili periculo pollutionis, aut generationem positive impediant, semen extra vas effundendo (1). Cæterum Sanct.

(1) Cf. S. Alph. (Prax. Conf. 41 et Hom. apost. tr. ult. n. 27).

Non abs re erit nonnullas Sacræ Pœnitentiariæ Responsiones hac de re in medium afferre.

Quæsitum ita fuit a DD. Gousset, ann. 1822.

Berta virum habet, quem constanti experientia cognoscit esse onanistam. In vanum omnia tentavit media ut illum a tam nefando crimine retraheret. Quin imo gravissima aut saltem gravia mala ei imminent nunc probabiliter, ita ut vel hæc mala incurrere debeat vel saltem fugere e domo mariti, nisi permittat, saltem aliquando, abusum matrimonii, etc.

Responsum fuit : « Quum in proposito casu mulier a sua quidem parte nihil contra naturam agat, detque operam rei licitæ, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui loco consummandi retrahit se et extra vas effundit; ideoque si mulier, post debitas admonitiones, nihil proficiat, vir autem instet minando verbera aut mortem, aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati Theologi docent), citra peccatum *permissive* se habere. Quum in his rerum adjunctis, ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa quæ eam excusat; quoniam charitas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat ».

Datum Romæ, in Sacra Pœnitentiaria, die 1 februarii 1823.

J. B. Bussis, *S. P. Reg.*

In. Pio, *S. P. Secret.*

Ad simile quæsitum D. Blaise, Camberii vicarii, responsum est : « Probati castigatique moralistæ in hoc consentiunt, ut liceat uxori debitum reddere, si ex ejus denegatione male habenda sit a viro suo, et grave inde incommodum sibi timere possit. Neque enim, aiunt, hoc in casu censetur uxor viri sui peccato formaliter cooperari, sed illud tantummodo ex justa et rationabili causa permittere. Moneat

Thom. in 4. dist. 31. nihil eorum, ait, quæ facit maritus cum uxore, aut hæc cum viro servato vase, secundum se est mortale. 2. Uti matrimonio tempore

tamen Orator hujusmodi uxorem ut non cesset prudenter commonere virum suum ut ab hac turpitudine desistat ».

Datum Romæ, in Sacra Pœnitentiaria, die 25 novemb. 1816.

M. Card. DE PETRO, *M. Pœnitent.*
DRINGIA *S. P. Secret.*

Quæsitum etiam hunc in modum fuit a DD. Bouvier : Episcopus Cenomanensis in Gallia, ad pedes S. V. provolutus, ea quæ sequuntur repræsentat.

Fere omnes juniores sponsi numerosiorem prolem habere nolunt, et tamen ab actu conjugali abstinere moraliter nequeunt. A Confessariis interrogati circa modum quo juribus matrimonii utuntur, graviter communius offendi solent; et moniti, nec ab actu conjugali temperantur, nec ad nimiam prolis multiplicationem determinari queunt. Tum adversus Confessarios mussitantes, sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ derelinquunt, malum exemplum præbent liberis, famulis, aliisque Christi fidelibus. Lugendum inde oritur Religionis detrimentum : numerus eorum qui ad sacramentum Pœnitentiæ accedunt, multis in locis, ab anno in annum decrescit, præsertim ob hanc causam, fatentibus plerisque Parochis pietate, scientia et experientia magis conspicuis.

Quomodo ergo olim Confessarii agebant, aiunt multi ? Non plures quam hodie nascebantur liberi ex singulis matrimoniis; conjugati non erant castiores, et nihilominus præceptis annuæ confessionis et communionis Paschalis non deerant.

Omnes admittunt libenter infidelitatem erga compartem, et abortus tentationem, maximum esse peccatum. At vix quidem persuaderi possunt se teneri sub peccato mortali aut perfectam in matrimonio servare castitatem, aut incurrere periculum innumeram generandi prolem.

Præfatus Cenomanensis Episcopus ingentia hinc obventura esse mala prævidens, et anxietate turbatus, a Sanctitate Vestra sollicite exquirit :

1° An conjuges qui matrimonio eo utuntur modo, ut conceptionem præcaveant, actum per se mortaliter malum exerceant ?

2° Si actus habendus sit ut mortaliter malus, an conjuges, de illo non se accusantes, considerari possint tanquam in ea constituti bona fide quæ eos a gravi culpa excuset ?

3° An probanda sit agendi ratio Confessariorum qui, ne conjuges offendant, illos circa modum quo matrimonii juribus utuntur non interrogant ?

menstrui, nisi justa adsit causa, v. g. periculum incontinentiæ, est veniale (1); quia proles suscepta tunc solet esse debilior, cui tamen melius est esse, quam non esse. Lex antiqua tunc prohibens copulam, nunc cessat. 3. Uti matrimonio, dum uxor est gravida, mortale non est, si absit periculum abortus, sicut plerumque abest; est tamen juxta aliquos veniale. Sed Sanch., Aversa, et alii hoc quoque negant (2); quia matrimonium etiam est in remedium concupiscentiæ, cumque uxores magna parte temporis sint gravidæ, nimis periculosum esset, obligare sub peccato ad abstinendum tanto tempore. 4. Mutare situm in usu matrimonii, si absit periculum pollutionis, mortale non est, quia non obest generationi, est tamen veniale (3), quia innaturalis; potest tamen et ab hoc excusare indispositio corporis ad alium situm, etc.; et hoc casu petenti obtemperare debet altera pars.

SACRA POENITENTIARIA, mature perpensis propositis dubiis,

Ad primam respondet : Quum tota actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui loco consummandi retrahit se et extra vas effundit, ideo si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat; vir autem instet minando mortem aut verbera (ut probati Theologi docent); citra peccatum *passive* se habere potest, quum in his rerum adjunctis ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex causa gravi quæ eam excusat; quoniam charitas qua illud impedire teneatur cum tanto incommodo non obligat.

Ad secundam et tertiam reponit : Quod præfatus Confessarius in mentem revocet adagium illud : *Sancta sancte tractanda sunt;* atque etiam perpendat verba S. Alph. de Ligorio, viri docti et harum rerum peritissimi, qui in *Praxi Confessarii* (c. II, n. 41), *Hom. Apost. tract. ultim.* (n. 27), inquit : « Circa autem peccata « conjugum respectu ad debitum maritale, ordinarie loquendo, Con« fessarius non tenetur, nec decet, interrogare nisi uxores an illud « reddiderent, modestiori modo quo possit; de aliis taceat, nisi in« terrogatus fuerit ». Necnon alios probatos auctores consulere non omittat.

Datum Romæ, in Sacra Pœnitentiaria, die 8 junii 1842.

(1) Cf. S. Alph. 6. 946 et 925.
(2) Cf. S. Alph. 6, 924 et 882.
(3) Cf. S. Alph. 6, 917.

5. Quando ob circumstantiam intrinsecam, v. g. morbum, periculum abortus, etc., copula est illicita, licent illis tactus, aspectus et oscula, modo absit periculum pollutionis (1), et debito fine fiant; quia status matrimonii eos honestat, estque per accidens, quod hic et nunc non conducant ad copulam; et nisi id verum esset, conjugibus non licerent oscula et tactus, nisi dum actu vellent habere copulam, sicque matrimonium et societas conjugalis foret illis occasio proxima æternæ damnationis. Iis ergo tales actus prohibiti solum sunt, quibus per se copula non licet. Hinc, si cui ob incestum non liceat petere debitum, non prohibentur tamen illi oscula, etc., quia præceptum illud Ecclesiæ odiosum est, adeoque ad illa non extendendum. Aliud est de eo, qui obstrictus est voto castitatis; huic enim nihil licet, nisi copula, dum petitur; quia is obligavit se ad vitandas venereas etiam delectationes : quod autem petenti possit assentiri, ex petentis jure est. 6. Si conjux habens occasionem copulæ, sine animo eam habendi, veneree ob voluptatem se tangat, per se loquendo, non peccat mortaliter juxta Sanchez et alios; quia, cum adsit potentia proxima copulæ, merito censetur, saltem ex natura sua, tactus ille referri ad copulam. Idem tenent, si absens a conjuge id faceret ob eamdem rationem. Vasquez autem et alii in utroque casu censent peccare mortaliter : in primo quidem, eo quod conjux non habeat jus ad explendam veneream voluptatem, nisi communicando cum comparte : in secundo autem insuper, quod non liceat conjugibus, nisi, quod ad copulam refertur ; hoc autem solum ad eam referatur, quod ad eam proxime habendam conducit; neque habeat conjux jus ad usum venereum sui corporis, nisi in ordine ad actum conjugalem hic et nunc ponibilem, adeoque tactus ille hic et

(1) Cf. S. Alph. l. 6, 933.

nunc non referatur nisi ad pollutionem, exciteturque natura in præjudicium matrimonii. Postrema sententia probabilior est, videturque vera pro casu secundo (1). 7. Conjux veneree se oblectans per representationem copulæ conjugalis, etsi alter conjux sit absens, per se loquendo, non peccat graviter (2). Ita S. Thom.; S. Anton., Cajet., Suar. de Peccatis disp. 5, § 7. num. 9, Vasq., Sanch., et alii plurimi, teste P. La Croix, lib. VI, p. 3, num. 387. Ratio est, quia delectatio morosa in conjugibus non potest esse gravius peccatum, quam sit actus, de quo est, et ad quem refertur; copula autem in conjugibus non est mortale, etsi voluptatis causa fiat : nec est simile in tactu proprii corporis, quia conjux non habet jus utendi proprio corpore ad voluptatem explendam, nisi communicando cum conjuge. 8. Peccant conjuges per tactus et oscula, si terminos honestatis excedant, quia non nisi intra illos ad ea illis concedi potuit licentia; unde, si quæ interroget, quæ sint licita conjugibus (3), respondeat Confessarius, licere conjugibus, quæ conducunt ad prolis susceptionem, omnia honeste et secundum ordinem a natura institutum agenda esse, nec descendat ad particularia ex se, sed sinat ipsam exponere, si quæ habeat, quæ angunt.

(1) « Est (sententia) probabilior et in praxi omnino suadenda ». S. Alph. 6, 936; Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 12. in fin.

(2) Cfr. S. Alph. 6, 937.

(3) « Alienissimus (esse debet) confessarius ab hisce investigandis, atque adeo vix ullam adhibere interrogationem præter hanc forte generalem, *num aliquis scrupulus anxium animum utcumque habeat*, quæ tamen ne ipsa quidem fieri sine causa debet. » Gury II, 919, 3. nota (a) Ballerini. Cf. supra n. 121, 1.

QUÆSTIO II.

Quæ sint bona Conjugibus communia, et quæ cuique ex illis propria?

122. Ad quem spectent dotalia? — 123. Ad quem contradotalia? — 124. Ad quem præterdotalia? — 125. Ad quem communia bona? — 126. Quid arrha? etc. — 127. Quid liceat uxori circa bona et quid non? — Quid si maritus moriens relinquat debita? — Aut bona uxoris cum suis subjecerit hypothecæ?

122. — Resp. Bona Conjugum sunt quadruplicia : nempe dotalia (1), contradotalia, paraphernalia seu præterdotalia, et communia. 1° Dotalia, seu dos sunt illa, quæ viro ab uxore, vel alio ejus nomine traduntur, ut ex eorum fructibus, vel proventu onera matrimonii sustineat. Horum dominium, si æstimata non sunt in venditionem, nec consistant in pondere, numero et mensura pertinet ad uxorem : unde huic etiam, durante matrimonio, competit eorum vindicatio (2) et augmentum, uti et decrementum sine culpa mariti adveniens; nec potest ea, si sint immobilia, alienare maritus, aut hypothecæ subjicere; nisi uxoris consensus accedat, juramento confirmatus (3), sine fraude et metu inducente. Administratio autem dotis est penes maritum, ad quem etiam spectat fructus cujuscunque dotis, si onera matrimonii sustineat, salva tamen semper dotis substantia : idque verum est, etsi fructus essent majores oneribus; si vero dos sit æstimata in venditionem, ejus dominium est penes maritum, perinde, ac si maritus eam emisset : unde ad eum quoque spectat periculum et incommodum ejus; æstimatio tamen, seu valor ejus æstimatus pertinet

(1) Cf. Reuter theol. mor. III, 46.
(2) Dig. sol. matr. 24, 3.
(3) Cap. Cum contingat 28. X. d. jurej. 2, 24.

ad uxorem, qui, si soluto per mortem mariti matrimonio, obtineri non posset, dos rediret ad uxorem, ac si nunquam fuisset vendita, exclusis quibuscunque creditoribus. Similiter, si dos, consistat in pondere, numero et mensura, etsi æstimata non sit in venditionem, ejus dominium pertinet ad maritum cum suo periculo, potestque hic illam ad arbitrium suum distrahere, sine tamen præjudicio uxoris : soluto autem matrimonio tantumdem ejusdem bonitatis et speciei redit ad uxorem vel ejus hæredes (1), quantum traditum fuit, nisi ante conventum fuisset, ut ejus pretium numeraretur : hoc autem taxandum esset conformiter tempori restitutionis faciendæ, vel dissoluti matrimonii, nisi aliter conventum fuisset. Porro dos æstimatur in venditionem, si valor ejus taxetur, et maritus se obliget ad servandum uxori ejus pretium, aut a se, vel a suis hæredibus, si ante uxorem e vivis excedat, illi solvendum : ita enim censetur maritus dotem emere, et uxor vendere.

123. — 2° Contradotalia, quæ etiam donatio propter nuptias dicuntur, sunt quæ maritus, vel alter ejus nomine, assignat uxori ad assecurandam ejus dotem, debentque esse æqualia doti ; quanquam artifices aliud vix assignent, quam suam artem, et alii quidam solam suam scientiam. Horum dominium, usus, administratio et fructus est penes maritum, salva tamen eorum substantia, ut dos uxoris maneat assecurata.

124. — 3° Bona præterdotalia sunt, quæ uxor præter dotem affert, vel illi obveniunt v. gr. hæreditate vel donatione. Hæc pleno jure pertinent ad uxorem (2), nisi ita tradantur, ut instar dotis mariti fiant : hoc enim casu sequuntur naturam dotis, præterquam, quod maritus non lucretur eorum fructus, quamvis

(1) X. de donat. int. vir. et ux. et de dote post. div. restit. 4, 20.
(2) L. 8. Cod. de pact. conv. 5, 14.

possit eos expendere non in suam solius, sed in uxoris simul utilitatem. Capitalia tamen, quæ refunduntur, aut fundi, qui retrahuntur, debent in æquivalenti servari uxori, nec possunt a marito in suam et uxoris simul utilitatem expendi, nisi hac consentiente, sed ad eas tantum causas, ad quas ipsa voluerit. Porro, etsi præterdotalia non afferantur instar dotis, administrationem tamen eorum habet maritus, sed ad nutum uxoris revocabilem.

125. — 4° Bona communia sunt, quæ conjuges, stante matrimonio, communi labore, industria, v. gr. mercatura, etc., acquirunt; item census ex utriusque capitali, fructus ex officio utriusque, vel unius, modo uterque, ut oportet, fungatur officio suo, empta ex fructibus de novo acquisitis, etc. Hæc pertinent tam quoad proprietatem, quam utilitatem ad utrumque conjugem; administratio vero illorum ad solum maritum. Æquum enim est, ut, quod communi labore acquiritur, commune fiat; et quia vir præsumitur capacior administrationis, hæc ad ipsum pertinet. Hinc, soluto matrimonio, pars residua potest disponere de medietate acquisitorum. Excipe, nisi vir industrius ante cum sponsa paupere contraxisset de certa tantum lucrorum parte, ipsi tribuenda : hoc enim casu ipsa deberet esse contenta. Constant hæc omnia ex legibus, suntque servanda, nisi alia pacta intervenerint, aut leges locorum particularium, quæ attendi etiam debent, aliud statuant.

126. — His accedunt arrha, sponsalitia largitas, donum matutinum. Arrha est, quod tempore sponsalium sponsi invicem tradunt in pignus futuri matrimonii. Hæc redit ad illum, qui dedit, si sequatur matrimonium, quia non est donatio, sed velut pignus; ut tamen aliquid habeat rationem arrhæ, non debet tantum de facto dari ante matrimonium; sed expresse addendum est, dari in signum futuri matrimonii; alias

erit sponsalitia largitas, quæ est donatio facta sponsæ post sponsalia, intuitu futuri matrimonii. Hæc dicitur etiam mundus muliebris et dotalitium, et secuto matrimonio est manetque uxori; si autem hoc non sequatur, redit ad sponsum, quia donatio fuit conditionata. Donum matutinum est, quod a marito datur uxori altero nuptiarum die pro thesauro pudicitiæ sibi credito; hoc pertinet ad uxorem, quæ pro libitu de eo potest disponere. Ex dictis resolves.

127. — 1° Peccat vir graviter, si grave nocumentum ejus culpa adveniat bonis uxoris; et hæc pariter, si viro rationabiliter invito rem gravem usurpet, vel alienet, de qua non possit disponere; aut notabiliter se ingerat in administrationem domus sine consensu viri. Excipe, nisi hic prodigus esset, vel dissiparet rem domesticam, aut ejus curam negligeret.

2° Si vir desit officio et obligationi suæ, potest uxor ex fructibus dotis, paraphernalium, vel ex lucro communi impendere, invito etiam marito, quæ ad convenientem suam sustentationem spectant, v. gr. ad victum, vestitum, donationes, eleemosynas, recreationes honestas, quæ aliis talis conditionis honestis mulieribus permitti solent; nisi tamen aliud status rei familiaris exigeret. Ratio est, quia ad convenientem uxoris sustentationem se maritus obligavit, estque illa socia bonorum.

3° Potest viro non consulto expendere, quæ ad ejus conversionem, aliudve spirituale magnum bonum necessaria judicat.

4° Si vir desit officio suo, potest uxor expendere, quæ ad avertendum grave damnum familiæ, vel filio ex voluntate patris in bello vel studiis versanti sunt necessaria.

5° Potest clam reservare ad providendum sibi et familiæ, si ex viri excessibus immineat periculum indigentiæ; imo potest clam subducere ex bonis com-

munibus, quantum maritus potando dilapidat, etsi periculum indigentiæ sibi vel familiæ non immineret, quia dimidium ad ipsam pertinet, nec potest ipsa invita illud maritus imminuere.

6° Potest pecuniam a viro ad solvenda debita acceptam expendere in usus domesticos graviter necessarios; quia pecunia, etsi uxori tradita, manebat sub dominio viri, qui eam potius ad sublevandam gravem necessitatem familiæ, quam diluenda debita debebat impendere; nec uxor sic contrahit obligationem ex suo solvendi creditoribus.

7° Non tenetur ex bonis dotalibus suis concurrere ad solvenda debita a viro ante matrimonium contracta (1), etsi communia eo non sufficiant; tenetur tamen ex bonis aliis, si quæ habet, concurrere ex dimidio ad diluenda debita stante matrimonio in bonum familiæ, deque consensu utriusque contracta; non vero ad contracta ante matrimonium, aut, hoc stante, sine ejus consensu, vel non in bonum familiæ.

8° Potest uxor suis parentibus et liberis ex primo toro pauperibus moderatas, pro more aliarum fœminarum suæ conditionis, eleemosynas ex bonis communibus, marito etiam contradicente, largiri; quia hoc spectat ad decentiam status ejus; nec ipsa est serva, sed socia bonorum. Unde maritus non potest esse rationabiliter invitus. Quod si dicta quantitas non sufficeret ad gravem illorum necessitatem levandam, et ipsa aliunde juvare non posset, posset clam plus subducere, et egentibus succurrere; quia ad decentem quoque ejus statum pertinet et honorem, ut non permittat egere illos, cum bona habeat. Marito tamen mortuo deberet in partitione bonorum cum hæredibus mariti subtrahere suæ parti, quæ ultra dictam partem elargita fuit; quia æquum non est, ut ex alienis sub-

(1) Cf. S. Alph. 4, 354.

veniat consanguineis, si habeat propria (1). Posset quoque aliis pauperibus minus dare, ut magis suis possit succurrere.

9° Permissa similis conditionis uxoribus potest facere uxor, etsi dotem non attulerit, vel nondum adsint bona communia; quia, cum maritus teneatur uxorem et familiam alere, accipi possunt ex propriis ejus bonis; nec tenetur uxor propria, si quæ haberet, expendere; nisi forte alendi essent ejus parentes, aut proles ex alio patre, vel fratres et sorores; tunc enim, si haberet, prius ex propriis desumere debet extraordinaria. Recte autem monet Gobat, non semper expedire hæc dici uxoribus, ne abutantur; sed potius consulendum, ut ad concordiam conservandam faciant omnia marito conscio et consentiente, si ita fieri possit.

10° Si maritus moriens relinquat bona debitis onerata majoribus, quam ut ex iis solvi possint, potest uxor ex iis subducere necessaria suæ et prolium sustentationi (2). Ratio est : quia sustentatio est illis debita et privilegiata ante omnes creditores, excusassetque maritum debitorem : proinde multo magis hæredes. Hinc, si ab uxore exigeretur juramentum, quod nihil subduxerit; potest id licite facere, quia sensus est, an quid subduxerit, quod ei non competit (3). Et idem est, si vir adhuc vivens cessisset foro; quia cedens foro (nisi bona sua ex industria dissipasset : hoc enim casu non gauderet privilegio cessionis) potest retinere necessaria sustentationi etiam suorum, etsi juxta probabiliorem (4) in conscientia postea, si ad meliorem fortunam redeat, teneatur sa-

(1) Cf. S. Alph. 4, 542.
(2) Cf. S. Alph. 4, 695.
(3) Cf. S. Alph. 4, 154 et 158.
(4) Cf. S. Alph. 4, 699; L. 7. D. de cess. bon. 42, 3. et L. 7. C. qui bon. ced. poss. 7, 71.

tisfacere creditoribus. Ita docet P. La Croix l. III, p. 2, nu. 432 et 436, ubi notat ex Dicastillo, non teneri postea restituere, nisi quantum commode potest, hoc est, salva congrua sustentatione.

11° Si vir sumpserit capitalia ad censum assignando bona sua cum bonis uxoris pro hypotheca, non obligantur bona uxoris, nisi illa consenserit, et privilegio, quod habet ex Senatus-Consultu Velleiano (1), renunciaverit cum juramento vel sufficienter de privilegio suo instructa coram Notario : id quod bene notandum iis, qui capitalia ad censum elocant, aut titulos ordinationis ex bonis alienis erectos accipiunt : nisi enim addatur, si bona ad uxorem simul pertineant, eam consensisse, et privilegio renunciasse, acta non subsistunt (2).

(1) Cf. Dig. XVI. 1. Cod. IV. 29 : ad S. C. Velleianum.

(2) Ita ex Jure Romano et Cæsareo. In Jure autem Galliæ matrimonium contrahi potest sub triplici regimine; scilicet sub regimine dotali; sub regimine communitatis; et sub regimine communitatem excludente.

1° Regimen *dotale* habetur quando conjuges expresse declarant bona in dotem constituta integra remanere semper debere; et, finita societate, in totum fore restituenda.

2° Regimen *communitatis* locum habet quando vir et mulier, matrimonium contrahendo, quamdam societatem in bonis suis ineunt. Communitatis dicitur *legalis*, si lege generali regatur; *conventionalis* vero, si pendeat a stipulatione conjugum.

3° Regimen *exclusivum communitatis* obtinet quando sponsi declarant se matrimonium inire sine communitate. Hoc autem triplici modo haberi potest, scilicet : regimen sine communitate *simpliciter*; regimen *separationis bonorum*; regimen *mixtum* ex utroque præcedenti, seu cum separatione partiali bonorum.

His positis :

I. Sub regimine *dotali*, uxor habet dominium directum bonornm dotalium; maritus autem habet usumfructum et administrationem, salva tamen stipulatione, quæ potest fieri de quadam parte redituum ab uxore percipienda pro suis necessitatibus. Attamen si dos consistat in bonis primo usu consumptibilibus vel in mobilibus æstimatis, maritus perfecto ejus domino gaudet, et uxor non habet jus nisi ad valorem. Tunc ejus restitutio non potest exigi nisi post annum a soluto matrimonio.

QUÆSTIO III.

Quæ sint Obligationes Parentum?

128. Obligatio parentum triplex. — 129. Peccata parentum quoad proles.

128. — Resp. Ex lege naturali parentes debent liberis suis : 1° amorem sincerum et prudentem. 2° Educationem corporalem et curam, ut avertant noxia vitæ, sanitati et felicitati corporali, alimenta necessaria pro qualitate status sui procurent, ut discant, quæ ipsis conveniunt, ut sunt artes honestæ, literarum studia, etc. 3° Debent illis instructionem et educationem spiritualem, adeoque eos vel per se, vel per alios instruere necessariis ad salutem, vitamque

II. Sub regimine *communitatis*, 1° legalis, uxor habet dominium directum bonorum propriorum et dimidiæ partis bonorum communium; maritus autem administrationem et usumfructum omnium servat. Marito competit jus vendendi, vel alienandi bona communitatis cum variis tamen restrictionibus. 2° Conventionalis, idem dicendum in hoc regimine ac in regimine communitatis legalis, habita ratione clausularum quæ communitatem modificant. Ex lege autem propria remanent bona immobilia acquisita ante matrimonium, aut etiam post matrimonium, ex successione vel donatione.

III. Sub regimine *exclusivo communitatis* : 1° si sponsi sint omnino in bonis separati, uxor perfectum habet dominium bonorum suorum, etsi illa alienare non possit absque mariti consensu, vel renitente marito, absque permissione tribunalis *primæ instantiæ*. Tenetur autem partem redituum conferre ad onera matrimonii sustentanda. 2° Si vero non sunt omnino separati in bonis suis, administratio et ususfructus pertinent ad maritum, sicut in regimine dotali. Attamen regimen vere dotale differt ab illo in hoc quod specialibus gaudeat privilegiis.

IV. In quocumque regimine uxor habet perfectum dominium omnium bonorum quæ marito non traduntur ad sustentanda matrimonii onera, seu bonorum *paraphernalium*. Attamen pro eis non potest coram tribunalibus comparere, aut immobilia quocumque titulo alienare sine expresso mariti consensu, vel renitente marito sine auctoritate tribunalis *primæ instantiæ*.

Christianam, præire iis bono exemplo, delinquentes prudenter corrigere, etc. Unde peccant parentes :

129. — 1° Si proli conceptæ noceant : v. gr. mater nimium laborando, onera nimis gravia portando vel levando, saltando, currendo, passionibus iræ, melancholiæ, nimium indulgendo, sicque eas passiones proli ingerendo. Pater vero uxorem prægnantem exasperando, percutiendo cum periculo nocendi proli.

2° Si, ubi mater prolem lactare non potest, non provideant, dum possunt, de nutrice bonæ valetudinis et vitæ ; quia proles defectus et inclinationes ad vitia facile cum lacte imbibet. In hoc casu tenetur pater ad expensas pro nutrice : mater enim tantum pro sustentatione prolium tenetur ad lactandum per triennium, si possit. Pater autem ad reliqua usque ad emancipationem, nisi esset pauper et mater dives (1). Si autem mater lactare sine gravi incommodo prolem possit, ad id tenetur ; sique nolit, tenetur ad expensas pro nutrice, quam si habere non possit sine periculo gravis nocumenti prolis, peccat graviter non lactando. Secus tantum venialiter secundum aliquos.

3° Si liberis non valentibus se alere (ubi enim valent, parentes non tenentur) negent alimenta necessaria, aut sua dilapident, labores convenientes negligant, curam rei domesticæ non habeant, ut eos honeste pro suo statu alere, hæreditatemque relinquere possint, qua ad convenientem statum pervenire valeant et honeste vivere.

4° Si viis publicis, vel foribus templi aut hospitali proles exponant (2) sine gravi necessitate, et in hac eas exponentes non caveant illis a periculo mortis, alteriusve gravis incommodi : tenentnr enim parentes ipsi alere proles suas etiam illegitimas, seu naturales,

(1) Cf. S. Alph. 4, 336, 2.
(2) Cf. S. Alph. 4, 656.

seu spurias, iisque providere, donec alere se possint. Quomodo hi succedere possint parentibus, habetur in tractatu de testamentis et successione, et apud La Croix l. III, p. 2, n. 1163.

5° Si liberis negent sine causa justa hæreditatis suæ partem legitimam. Hæc ex jure communi, quando plures sunt quam 4, est medietas bonorum. Secus tantum tertia pars inter liberos dividenda, modo talis sit, ut accedente liberorum industria convenienter statui possint vivere.

6° Si filium, vel filiam cogant ingredi Religionem, aut ab ea impediant (1), negando legitimam, vel dotem; quia liberi jus habent eligendi statum, et impedientes ab ea sine justa causa, aut ad eam cogentes, ipso facto sunt excommunicati per Trid. sess. 25, cap. XVII, de Regul. Quod si cogant Religionem volentes ingredi renuntiare bonis et juribus suis, non tantum graviter peccant, sed renuntiatio est reipsa irrita, quia involuntaria. Similiter peccant graviter, si cogant, ut non ineant matrimonium; secus esset, si tantum a certis nuptiis ob justam causam impedirent, vel ad certas suaviter inducant, modo caveantur incommoda.

7° Si, quantum in ipsis est, non curent, ut bonis moribus instruantur, discantque, quæ ad vitam Christianam pertinent eamque ducant; si permittant frequentare mala consortia, fovere illicitos amores, etc.

8° Si mittant ad scholas hæreticas, aut ad loca hæretica, ut sub magistro hæretico jurisprudentiam discant : paulatim enim imbibunt, aut saltem emolliuntur ad errores, incipiunt minoris æstimare supremum in terris Christi Vicarium, in quem scommatis et ca-

(1) « Omnino tenendum cum communi DD. sententia, hos parentes peccare graviter, qui sive fraude aut vi, sive precibus, promissionibus aut alio modo filios a religione distrahunt. » S. Alph. 5, 77. Cf. Prax. conf. n. 34.

lumniis scatent hæreticorum libri non pauci; liberius transgredi discunt præcepta Ecclesiæ; imprimunt sibi propositiones falsas, et juri etiam naturæ repugnantes, dumque hæreticorum conversatio et mores liberiores melius placent, minus afficiuntur erga Catholicos, Religionemque Catholicam vix pluris faciunt, quam hæreticorum sectas; id quod liberis grande malum est, faciuntque ejusmodi parentes, quod seminans in agro zizania vix eradicanda. Proinde videant, quomodo Deo sint reddituri rationem, qui de manibus eorum repetet animas filiorum, præsertim, cum sint occasiones æque addiscendi jurisprudentiam apud Catholicos sine isto salutis et perversionis periculo. Tales parentes, per se loquendo, excusari non possunt a mortali.

9° Si delinquentes non corrigant, aut ubi necesse est, non puniant; si puniant non ex charitate, vel zelo justitiæ, sed ex passione solum, pœna ipsis non conveniente, aut justo graviore : neque enim parentes habent dominium in membra liberorum, sed jus puniendi ad correctionem. Unde pœna non debet excedere delictum, nec potestatem punientis, sed potius esse minor delicto : peccatque mortaliter parens, si filium mutilet, graviter vulneret, atrociter cædat, et juxta Molinam, si notabiliter gravius puniat, quam meretur : carnificibus annumerat Gobat parentes et ludimagistros, qui suos ita fustibus, alapis, pugnis, aut ferulis excipiunt, ut inde fiant surdastri, hebetes, stupidi, tremuli manibus, etc. Puniri possunt subtractione cibi, aliqua detentione in conclavi vel vinculis imperfectis, virgis, etc., verbis gravioribus, sed juxta leges prudentiæ, charitatis et justitiæ, dicente Apostolo, Ephes. 6: *Vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros*. Quare culpa gravi non vacat, si parentes identidem filios vocent patibularios, nebulones, trifurciferos, filios diaboli; quia dant illis

ansam justam iracundiæ, faciunt morosos et contumaces. Potest pater filium, qui contra ipsius voluntatem matrimonium non conveniens inivit, ex zelo justitiæ ad emendationem delinquentis, honorem familiæ, cautelam aliorum, ad tempus excludere a communibus beneficiis, in domum non admittere, etc. sed non in perpetuum; verum eo usque, dum videatur pœna conveniens.

10° Si occulta filiorum, vel domesticorum delicta sine justa causa manifestent externis; possunt tamen parentes sibi invicem illa revelare, quia communicant in potestate puniendi, expeditque sæpe constare utrique, ut invigilent periculis et perversioni cavendæ: imo mater tenetur revelare patri, si ipsa corrigere et avertere pericula non possit. Cæterum parens non tenetur in punitione filiorum servate procedendi modum judicii forensis, sed procedere potest ex vehementibus indiciis, seu semiplena probatione, adeoque ex unius fidelis oculati indicis delatione : sic enim exigit bonum familiæ et filiorum; tunc tamen pœna non debet esse æqualis delicto, sed spectanda simul illius cognitio.

11° Si curent castrari pueros, consentientes etiam, ut sint apti ad cantum licet sacrum; quia nec ipsi, nec pueri sunt domini membrorum suorum. Oppositum tenent Tamb., Salonius et Pastqual. Sed sententia illorum non videtur certo probabilis. Unde multo magis peccant, qui liberis suis adhuc teneris frangunt crura, ut mendicando se possint alere.

12° Peccat graviter parens si occidat filium suum bannitum; nisi non aliter, quam per ipsum occiso, posset bono publico consuli, quia id repugnat pietati. Idem est de filio erga patrem. Denique, quandonam in prædictis singulis parentes peccent graviter, quandonam tantum leviter, pensandum est ex gravitate materiæ, damni, læsionis et circumstantiis.

QUÆSTIO IV.

Quæ sint prædictorum tentationes propriæ, et quomodo in iis dirigendi?

130. Mulieris querelis non facile credendum. — 131. Quid, si vir sit nimis severus, agendum uxori? — 132. Quid viro si uxor velit dominari? — 133. Quid si uxor sit ebriosa? — Quid si vir? — 134. Quid ad querelas de inobedientia liberorum dicendum? — 135. Si querantur de mediis?

130. — Tentationes illorum ex tribus potissimum capitibus proveniunt. 1ª Ex ipsorum vitiis. 2ª Ex malis liberorum moribus. 3ª Ex cura inordinata pro liberis alendis et ditandis. Circa has.

Resp. I. Si conjux contra conjugem queratur, non statim credat Confessarius, querentem culpa vacare, nec incognita causa alterutrum condemnet, nec coram uxore culpam in maritum conjiciat, quamvis sit certo reus, quia mulieres ex natura sua procaces, facile viris noxas, præsertim judicio Confessarii condemnatas objiciunt : quare melius est, re dissimulata, commendare orationem, patientiam, mansuetudinem. Potissima discordiarum causa est garrula et indomita mulierum lingua : unde non prudenter minus, quam lepide chirurgus mulierem, a viro vulneratam curaturus, emplastrum imposuit ori, ut radicem curaret : et medicus uxori in dies vapulanti suasit, ut, marito irato, in os sumeret aquam, teneretque tandiu, dum ira deferbuisset.

131. — Resp. II. Si uxor quæratur de severitate et iracundia viri, suadeat Confessarius, ut pro eo diligenter oret Deum, in cujus manu sunt corda hominum : sit diligens in obsequiis Christianis : ordinariis addat extraordinaria, v. g. cibos gratos, dicatque; se id facere, ut bene sit illi, sit exacte obediens : ita enim suo tempore obtinebit, quod volet, exemplo

sanctæ Monicæ, quæ conjugem suum Patricium sic mitigavit et ad fidem convertit. Taceat, dum maritus iratus, aut bene potus est : imo postridie veniam petat, aut sic se gerat benignam, ac si ipsa peccasset. Si monitio profutura videatur, moneat, dum maritus est bene affectus. Si irato respondendum sit, respondeat suaviter : responsio mollis frangit iram, dura suscitat furorem. Si hæc nihil juvent, per Parochum vel alium prudentem virum curet moneri maritum. Si nec hoc prosit, patientia opus est, et ex tanto malo fructus meritorum in cœlis extrahendus. Hoc enim nisi fecerit, patietur tamen et quidem gravius, dabitque insuper in altera vita pœnas; si autem, quæ Deus ipsi ferenda offert, patienter tulerit, patietur quidem, attamen cum magno fructu meritorum et levius, magnoque cum solatio a Deo, qui nobiscum est in tribulatione. Præ omnibus caveat, ne oblocutionibus, aut exprobrationibus malum augeat.

132. — Resp. III. Si viro uxor attentet dominari, suadendum, ut 1° dehortetur uxorem suaviter : jubeat interrogare Confessarium, an id ipsi conveniat : minime autem se ostendat timidum (alias enim mulieris procax insolescet superbia); si verba suavia non proficiant, obsistat gravioribus, et faciat in honestis ac licitis contra, ac vult mulier; consentiat tamen quandoque; suoque officio bene fungatur, ne ansam querendi justam præbeat mulieri, et ita magis insultet.

133. — Resp. IV. Si vir conqueratur, ebriosam esse suam uxorem, interrogetur an non et ipse nimio potui sit deditus? Si non, suadeatur, ut uxori ad mensam concedat, quantum similis conditionis mulieribus concedi solet, aut etiam aliquanto plus; si nihil proficiat, conetur rationibus adducere ad moderamen; aliorum etiam adhortationes curet adjungi. Si nec hæc juvent, minetur verbera; et, ut ait Gobat, quandoque det, raro tamen et cum moderamine. Refert P. La

Croix l. VI, p. 2, nu. 1854, per experientiam alicujus pœnitentis se scire, quod exemplum viri sobrii, patientiaque et moderata ejusdem admonitio plus profuerit, quam verbera, vel rixæ. Quod si et vir sit ebriosus. 1. Monendus, ut vitet occasiones, et obligandus, ut diebus illis abstineat ab omni potu inebriativo, quibus prævidetur futura occasio; vel plus non bibat, quam per experientiam sciat, se posse salva temperantia portare. 2. Vel, nisi quid obstet, voveat per aliquod tempus abstinere a vino, vel non adire tabernam, vel saltem non plus bibere, quam sciat rationi non obesse. Quod si votum faciat omnino abstinendi a vino, id non debet se extendere ad longum tempus, v. gr. ad integrum mensem, quia ob assuetudinem, aut non servabit, aut nocebit valetudini ab uno extremo ad alterum transeundo. Melius est paulatim sibi subtrahere, donec periculum se inebriandi evadat. La Croix a num. 1851. 3. Juvat quoque injungere illi, ut a confessione domum reversus dicat uxori, ut, quoties viderit adesse periculum, moneat et invitum etiam impediat. 4. Jubeatur considerare quandoque hæc quinque puncta : Quid fecisti? Quantum perdidisti? Qualis per ebrietatem evasisti? Quæ supplicia meruisti? Quid jam toties promisisti? Vide etiam dicta num. 88. 5. Si cogatur prandere, vel agere cum aliis bibentibus, nec omnino possit declinare, suggerenda sunt media naturalia pro cavenda ebrietate, quæ suggerit Gobat in Quinario t. V, c. LI, f. 1, 12, quibus tamen uti non licet sine rationabili et tantum plus bibendi causa, quia nec sobrietas, nec valetudinis frangendæ periculum id permittit. Media autem ejusmodi sunt : 1. Mane sumere jentaculum. 2. Cibos ante potum solidos edere. 3. Comedere ante amara, vel brassicam acidam. 4. Non bibere varia vina. 5. Inter bibendum non edere cibos flatulentos. 6. In principio tarde bibere causando suam indispo-

sitionem. 7. Post haustum liberaliorem, aquam large bibere, edere brassicam, etc.

134. — Resp. V. Si parens queratur liberos suos inobedientes esse, ab iis se incitari ad impatientiam, maledictiones, etc... Confessarius consulat ipsi : 1. Ut peccare desinat et obediat primum ipse Deo : non mirum, quod alii ipsi non obediant, cum ipse nec obediat Deo. 2. Ut examinet, an sua fortassis culpa et negligenti educatione ista eveniant? Si liberi durius tractentur, exasperantur, fiunt tetrici, contumaces et inobedientes, præsertim, si maledictionibus et ignominiosis verbis compellantur. 3. Meminerit juventutis suæ, an non et ipse ertaverit? Proinde cogitandum homines defectibus obnoxios esse; nec obtineri posse omnia ex voto. Hinc dissimulet minores defectus, ut majores efficacius corrigat, exemplo piscatorum, qui pisces minores negligunt, ut majores capiant. 4. Si correctio facienda sit, fiat potius cum lenitate, quam nimia severitate : nam, ut ait Sanctus Prosper : *Leniter castigatus exhibet reverentiam castiganti; nimia autem asperitate increpationis offensus, nec correptionem recipit, nec salutem.* 5. Bonis verbis incitet suos ad officium, immorigeris in mensa quid subtrahat, et det morigeris, hosque laudet. Hac ratione plus obtinebit, quam verberibus ab ingenuis. Vide remedia contra iram n. 94.

135. — Resp. VI. Si quærantur de defectu mediorum ad sustentationem necessariorum : Confessarius primo soletur eos, ex dictis n. 115, et hortetur 2. Ut liberos suos in timore Dei educent; hæc optima erit hæreditas, quam nemo iis auferre potest. Exemplo sit Tobias, cap. IV. dicens filio suo : *Pauperem quidem vitam ducimus : sed multa bona habebimus, si dominum timuerimus.* 3. Excitet ad fiduciam in Deum, qui dixit : *Quærite primum regnum Dei, et cætera adjicientur vobis.* 4. Liberi multis titulis sunt magis Dei,

quam parentum; ipsi cura erit de illis, si ei serviant. Sufficit homini mediocritas : amplia hæreditas multis occasio est perditionis et æternæ damnationis.

QUÆSTIO V.

Quomodo generatim instruendi parentes? etc.

136. Instructio parentum.

136. — Resp. Ut totius familiæ bene instituendæ curam accuratam habeant : ac in particulari, 1. Ut curent suos liberos bonis moribus, ac etiam artibus pro sua facultate instrui; illos una cum domesticis suis ad catechismum mittant; reduces examinent, bene meritos laudent, vel etiam præmiolo aliquo excitent. 2. Præbeant se toti domui bono exemplo : nihil faciant, vel loquantur, quo pueri scandalizari queant, vel domestici. 3. Omnes suos diebus sacris ad divina diligenter mittant; nec ab exhortatione vel concione sine justa causa detineant, nec durius increpent, si forte paulo serius redeant ancillæ; ne fortassis non statim nactæ occasionem audiendi Sacrum, illud postea ex timore ex parte omittant. Laboribus servilibus, sine urgente necessitate, suos non occupent, otium tamen domo sua eliminent, commendent lectionem pii libri : curent litanias et preces vespertinas ante decubitum a tota familia collecta recitari; sic descendet benedictio cœlestis : pietas enim ad omnia utilis. Suadeant illis cultum Sanctorum, præsertim Beatissimæ Virginis, Sancti Josephi, Angeli Custodis, et Sancti cujus nomen gerunt, et horum festis et alias per annum jubeant confiteri, et ad mensam Domini accedere. Sublatis e domo vanis imaginibus, prostent piæ Crucifixi, Beatæ Virginis, etc. ut subeat animum quandoque pia cogitatio et occasio sit venerationis : uni alterive Sodalitati (pluribus adscribi non expedit, quia ob

negotia domestica tot legibus satisfacere non possunt), dent sua nomina, eam adeant, juxta ejus leges divina frequentent. 4. Ut tum inter se, tum inter suos maximi æstiment et curent concordiam : ubi enim hæc non est, nec benedictio erit. Caveant quoque, ne sine speciali causa necessitatis unam prolem præ aliis foveant advertentibus aliis : hoc enim invidiam, et aversionem parit. Neque, dum proles a patre punitur, si cum moderamine fiat, mater palam obsistat, aut proli postea blandiatur, ac si innocens passa esset : hoc enim correctionis fructum aufert, et liberos facit refractarios. Si pater monendus videatur, fiat hoc clam pueris. Et hæc eadem servet pater, si mater moderate puniat. 5. Ut pro facultatibus suis sint misericordes in pauperes : *Beati* enim *misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Matth. v. *Fæneratur Domino*, *qui miseretur pauperis*. Prov. xix. *Qui dat pauperi*, *non indigebit*, *qui despicit deprecantem*, *miseriam sustinebit*. Prov. xxviii. Proinde pauperes non despiciant, non repellant dure; sed, si succurrere non possint, benigne dimittant : si possunt, faciant bona intentione tanquam Christo, qui quibusdam voluit esse superflua, aliis deesse necessaria, ut illi in his sibi gratificarentur et mererentur misericordiam. Expedit etiam, ut parentes pueris committant eleemosynam pauperibus porrigendam : sic enim a teneris induent affectum misericordiæ. Bonam matrem-familias describit Salomon Prov. xxxi, vocatque mulierem fortem. *Byssus*, inquit, *et purpura indumentum ejus :* id est, candor seu integritas vitæ, seu verecundia. *Consideravit semitas domus suæ;* hoc est, mores suos et suorum. *Panem otiosa non comedit;* id est, labore acquisivit. *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus;* nempe scientia competente et virtutibus. *Os suum aperuit sapientiæ, et lex clementiæ in lingua ejus;* id est, verbis prudens et clemens, seu suavis. *Accinxit fortitudine lumbos*

suos, et roboravit brachium suum; id est, excitavit se ad onera matrimonii fortiter ferenda, *Digiti ejus apprehenderunt fusum;* id est, dedit se laboribus mulieri et matri-familias convenientibus. *Manum suam aperuit inopi, et palmas suas extendit ad pauperem.*

CAPUT V.

De confessario liberorum seu filiorum-familias.

Nosse oportet confessarium horum obligationes, bona et jura, indeque judicare de eorum peccatis.

QUÆSTIO I.

Quæ sint obligationes liberorum erga parentes, eorumque peccata specialia contra pietatem?

137. Obligationes. — 138. Peccata. — Quandonam gravia.

137. — Resp. Liberi debent parentibus amorem, reverentiam et obedientiam. Ratio est, quia, sicut rectus ordo in Republica rationalis creaturæ, lexque naturæ exigit, ut parentes proles suas ament, iisque procurent, quæ ad corporis et animæ salutem necessaria sunt : sic pariter exigit, ut hæ parentes suos, a quibus post Deum vitam, educationem et sustentationem habent, ament, adjuvent, revereantur, iisque saltem, quamdiu iis subsunt et in patria sunt potestate constitutæ, obediant. Unde peccant graviter

138. — 1. Si pauperibus parentibus, se alere honeste non valentibus, non subministrent alimenta et necessaria : si parentes in infirmitate negligant, e carcere non liberent, dum possunt : si simulent se pauperes parentes non noscere, cum gravi eorum mœrore; secus tamen, si iis providerent, et ex gravi rationabili causa exterius tantum dissimularent; tunc enim ad tempus parentes non possent esse rationabili-

ter inviti. 2. Si a testamento, piisque legatis faciendis vi, vel dolo impediant, vel eorum testamenta et legata non impleant : si defunctis pro more christiano non succurrant, etc. 3. Si iis signa odii ostendant, et aspere eos tractent, vel torvo semper vultu intueantur, ac si odio haberent : si verbis contumeliosis, vel quibus sciunt graviter offendendos, afficiant : si maledicta, vel convitia in eos conjiciant : si eos percutiant, vel ad percutiendos manum attollant; nisi tamen id necessarium esset ad vitam, vel integritatem membrorum conservandam. Si sint causa, ut merito graviter contristentur : si grave illis malum v. gr. mortem optent, vel de ea secuta deliberate gaudeant contra ordinem charitatis : si eos in judicio de crimine etiam vero accusent : excipe, nisi crimen esset hæresis, proditionisve, aut conjurationis in principem, aliterque impediri non posset : tunc enim bonum publicum privato præferendum est (1). 4. Si in re gravi, spectante ad mores, animæ salutem et gubernationem domus parentes non audiant, vel contra voluntatem eorum cum persona indigna contrahant matrimonium, ex quo juxta morem patriæ grave dedecus sequatur familiæ; vel illud ineant inconsultis parentibus in iis circumstantiis, in quibus merito graviter offendi possunt : licet enim liberi non subsint parentibus quoad electionem status, nec teneantur obedire, ubi sine rationabili causa dissentiunt; decens tamen est, ut parentes consulant. Denique graviter peccant per omnem rebellionem, contumaciam contra expressa parentum mandata; nisi materiæ levitas, vel indifferentia, aut negligentia aliqua humanæ fragilitatis, aut defectus omnis contemptus mandati excuset. Ratio horum omnium est, quia pietas erga parentes in materia gravi per se obligat liberos sub mortali. Dixi : *per se;* quia

(1) Cf. S. Alph. 5, 250; Scav. I, 576 et II, 909; Alasia de virt. theol. c. 1. de fide art. 13. n. 11.

per accidens quandoque a mortali excusari possunt v. g. ratione ætatis, infirmitatis, judicii obtusi, educationis, etc, ita ut parentes rationabiliter non possint graviter offendi. Hinc, si in genere se quis accuset de inobedientia vel irreverentia contra parentes, spectanda est indoles et ætas pœnitentis, sique ætas sit exigua; supponi potest delictum non esse grave; si autem sit notabilis et indoles notetur audax, interrogandus est de modo irreverentiæ et materia inobedientiæ : quæ enim respectu aliorum in materia odii, contumeliæ, malevolentiæ, contemptus sunt mediocria, respectu parentum filiis sunt gravia : quia his illi sunt proximi post Deum. Cæterum mos et æstimatio gentis etiam mensura sunt irreverentiæ filiorum contra parentes. Quod, si filius dubitaret, an causa, aliquid faciendi vel omittendi, quo parens graviter affligi posset, sit justa, tenetur abstinere; quia possessio est pro parente : imo, licet certo constaret exacerbationem parentis oriri ex malevolentia aut pravo humore ejus, adhuc pietas exigeret ut omnem, quoad potest, ejus exacerbandi occasionem fugeret. Si tamen citra filii prævisionem oriretur exacerbatio, ipsi non imputaretur.

QUÆSTIO II.

Quæ sint filiorum bona et jura, eorumque peccata contra justitiam?

139. Bona castrensia plene pertinent ad filium. — 140. Item quasi castrensia. — 141. Adventitia tantum quoad dominium directum. — 142. Profectitia plene ad patrem pertinent. — 143. Quid, si filius aliquid alienet de adventitiis? — 144. Aut patri quid subducat? — 145. Vel clam quid accipiat pro mercede sui laboris in domo patris? — 146. Quæ venire debeant in divisionem hæreditatis? — 147. Admonitio filiorum et instructio.

139. — Resp. Bona filiorum (1) quadruplicia esse

(1) Cf. Reuter theol. mor. III, 40. Cf. Lugo de J. et J. d. 5. n. 1.

possunt, nempe castrensia, quasi castrensia, adventitia et profectitia. Castrensia sunt illa omnia, quæ filius acquirit castrorum, seu militiæ causa, ut equus et reliqua omnia, quæ eunti ad militiam donantur a patre, aut alio. Item, quæ acquirit ratione militiæ, ut sunt stipendia, spolia, et quæ ex memoratis bonis proveniunt. Horum dominium plenum, liberamque sine consensu patris dispositionem habet filius ; si tamen pubes non esset, id est, annum decimum quartum non complevisset ; de iis disponere et testari non posset, ne privilegium cedat in detrimentum infirmæ adhuc ætatis.

140. — Quasi castrensia sunt, quæ filio donata sunt a Principe, vel acquisita per officium publicum non mechanicum, ut judicis, advocati, medici, professoris scientiæ liberalis : vel ex officio clericali, aut beneficio ecclesiastico (1). Item donata a patre pro titulo ordinationis. Horum dominium et dispositionem habet filius, non secus ac castrensium. Titulus tamen ordinationis probabilius venit in divisionem bonorum (2), quia censetur legitima.

141. — Adventitia sunt, quæ aliunde absque intuitu patris saltem principaliter, filio adhuc sub patria potestate constituto adveniunt, v. gr. per testamentum, aut alio modo, a matre, avis, vel consanguineis maternis, aut extraneis : vel ex privata propria industria et labore, famulatu apud externos, ex negotiatione, de proprio peculio suis sumptibus vivente : opera extraordinaria, vel fortuito, v. g. inventione thesauri, vel ex donatione, intuitu quidem patris facta.

(1) « Sacrosanctæ orthodoxæ fidei episcopi atque presbyteri, diaconi quoque... ea quæcunque in eodem clericatus gradu locoque viventes acquirere et habere potuerint, etiamsi in patris avique au proavi potestate constituti sint... tanquam bona propria vindicent. » L. 34. C. de Epps. et Cler. (1, 3.)

2) Cf. Reuter theol. mor. III, 44. S. Alph. 4, 488, III.

sed principaliter ex affectu erga ipsum filium. Horum dominium ad filium pertinet; ususfructus vero, quamdiu filius est sub patria potestate, ad patrem; et hinc mortuo patre non sunt in alios dividenda, sique, uti res consumptibiles, fuissent consumpta; filio sunt in æquivalenti restituenda. Idem est de casrensibus et quasi-castrensibus.

142. — Profectitia sunt bona a prioribus distincta, quæ filio obveniunt ex donatione facta principaliter intuitu patris, et quæ filius acquirit ex bonis paternis, v. g. ea administrando, iis nomine patris negotiando. Horum proprietas et ususfructus spectat ad patrem; proinde hoc mortuo in omnes hæredes sunt dividenda: si tamen filius etiam clam negotiaretur pecunia patris nomine suo, suscepto in se ejus periculo et damno, lucrum esset adventitium, quia sic pecunia velut sua negotiaretur (1). Unde

143. — Infero I. Peccat filius contra justitiam et tenetur per se loquendo ad restitutionem, si sub patria potestate constitutus de bonis adventitiis, vel

(1) Hæc quidem ex Jure Romano et Cæsareo; ex Gallico autem :

I. Filius habet dominium *directum* in omnia bona quæ legitime titulo ipsi obveniunt. Nam ex Codice civili solus ususfructus parentibus tribuitur, et quidem cum quibusdam restrictionibus.

II. Filius non habet dominium *utile* bonorum suorum ante ætatis decimum octavum annum, vel emancipationem; sed competit parentibus ratione cujusdam compensationis pro expensis et curis educationis; scilicet competit soli patri, durante matrimonio, et eo dissoluto, conjugi superstiti. Si tamen mater convolet ad novas nuptias, illo privatur, quia mutat familiam transeundo sub potestatem alterius

Excipe bona sequentia quorum filius usumfructum servat : 1° bona quæ acquiruntur labore et industria separata; 2° quæ ipsi filio donantur, ut ipse iis fruatur; 3° quæ proveniunt ex successione, qua indigni declarati sunt parentes.

III. Filius habet dominium *utile* omnium bonorum suorum post decimum octavum ætatis annum; sed ante majoritatem non habet eorum administrationem quæ competit patri, durante matrimonio, et eo dissoluto, conjugi superstiti.

proventu ex illis aliquid expendat, donet, vel alia ratione alienet contra voluntatem patris; quia ususfructus illorum pertinet ad patrem. Item, si de bonis profectitiis, aut aliis bonis patris, vel eis damnum grave inferat; quia horum et proprietas, et ususfructus spectat ad patrem. Dixi : *per se loquendo* : nam., 1. Non tenetur, si pater condonet, aut prudenter præsumatur condonaturus, si rogaretur; etsi filius præ verecundia rogare non audeat. Præsumitur autem condonaturus, si pater sit liberalis, et magno affectu feratur in filium. 2. Si pater sciat et non exigat; et raro, inquit Layman, censetur pater tam severus, ut damnum passus in bonis filii adventitiis, reparari ab eo id velit. 3. Si damnum sit leve. 4. Si bona sint donata, vel legata filio ea conditione, ut ipse solus usumfructum habeat, vel legatus filio sit solus ususfructus : quia super hunc alius ususfructus constitui non potest. 5. Si filius cum patre, vel eo invito adeat hæreditatem. Ratio est, quia in his postremis casibus ususfructus spectat ad filium ; hic tamen, si sit impubes, nihil de bonis suis pro foro externo alienare potest; uti nec pubes sine consensu patris ad profanas causas testari potest; nisi de bonis castrensibus, vel quasi-castrensibus. Dixi : *pro foro externo* : nam, si impubes ratione præditus tibi donaret de bonis, quorum dominium et administrationem habet, licite id retineres, donec repetatur.

144. — Infero II. Si filius rem gravem subducat, quam putatur rationabiliter pater non negaturus, si filius peteret, non peccat graviter; secus, si putetur rationabiliter negaturus, aut invitus esse ; ut, si subduceret ad lusus vetitos, compotationes, luxum, etc. Ratio est, quia in hoc casu pater est invitus quoad substantiam, in primo autem tantum quoad modum. Quæ quantitas respectu filii, patri aliquid surripientis, sit gravis, non potest una regula definiri, sed spectari debet

parentum status, facultates, affectus in liberos, multitudo prolium, finis ad quem accipitur. Si enim parentes sint divites, liberales in suos, si accipiatur ad usus honestos, paucæ sint proles, parentes sunt minus inviti, saltem quoad substantiam, quam si sint mediocris fortunæ, parci, multas habeant proles, vel accipiatur ad usus inhonestos. Hæc omnia diligenter consideranda sunt, ne vel nimis facile filiis ingeratur conscientia peccati mortalis, vel laxentur habenæ ad furandum. Recte docent Laym. et Molina, filium in academia, vel aula Principis versantem posse vigesimam partem pecuniæ submissæ a parentibus impendere in recreationes honestas, eleemosynas, donationes (1) : quia id pertinet ad honestam sustentationem; censetur pater id permittere universim. Summa gravis videtur dicenda, cujus ablatio, spectatis, omnibus jam recensitis, merito ad gravem offensam patrem moveret (2), id quod bene notandum.

145. — Infero III. Peccat filius-familias, si aliquid de lucro, quod in domo patris opera ordinaria laborans : v. g. agriculturam exercendo, aut nomine patris v. g. mercatoris, cauponis, negotiando acquirit, sibi retineat sine consensu vel contractu cum patre tanquam salarium (3). Ratio est quia jura apud Laym. l. III, Tr. IV, c. VIII, num. 12, volunt, omnia acquiri patri, quæ filius in domo patris laborans lucratur, et merito; quia sic providetur liberis omnibus tam infirmis et debilibus, quam sanis et validis, litesque vitantur. Neque consuetudo habet, ut filius a parente exigat salarium in ejusmodi labore, cum victum et vestitum a patre habeat, et addiscat sibi necessaria acquirere. Deinde, etsi plures apud La Croix l. III, p. 2, num. 1034, putent filio in domo pa-

(1) Cf. S. Alph. 4, 543.
(2) Cf. Gury I, 608; S. Alph. Hom. ap. tr. 10. n. 32.
(3) Cf. S. Alph. 4, 544, 910.

tris laboranti deberi salarium, eo quod sit velut socius negotiationis, nec debeat esse deterioris conditionis, quam famulus, vel extraneus ad lucrum concurrens, præsertim, si alii parum aut nihil laborent, aut ad lucrum conferant; non potest tamen clam sibi reservare salarium, quia non licet occulta compensatio, nisi habenti jus certum (1); jus autem filii ad salarium, nisi cum patre de parte lucri contraxerit, certum non est, tum propter jam dicta, tum quia, si vellet cum patre contrahere, posset eum pater repellere, ei valenti se alere victum negare, et uti alterius opera. Tum etiam, ut advertit Molina Tr. II, d. 234, gestor negotiorum, quando præsens est ille, cujus negotium gerit, non potest petere salarium de quo mentionem non fecit, sed censetur facere gratis, proinde in præsenti non est consensus patris in salarium, nisi contractus intervenerit. Hinc si filius, defunctis jam parentibus, prætendat plus in divisione hæreditatis, timensque ne ab aliis id sibi negetur, velit occultare aliqua et sibi reservare, eo quod parentes senes sustentare, rem domesticam administrare, conservare debuerit, aut etiam auxerit; dum interim fratres et sorores matrimonio juncti sua curarunt, aut alibi lucrum fecerunt; bene expendenda sunt omnia : nam forte et alii in domo paterna ante ipsum laborarunt et parentibus adfuerunt auxilio, idque absque salario : ipse victum et vestitum ex bonis parentum habuit diutius, quam alii, etc. Si æquum, consideratis omnibus, videatur, ut compensetur ipsi labor parentum sustentationi, bonisque administrandis impensus major, eo quod plus fecerit, quam alii; interrogetur, an pater promiserit ei compensationem curæ majoris? Si ita, compensanda est judicio prudentum : si non, conveniat cum fratribus, audito

(1) Cf. S. Alph. 4, 544.

aliorum consilio, ut fiat, quod æquum est : permittere enim, ut talis sibi compensationem taxet, nimis periculosum est. Putat Layman et alii ob sententiam oppositam tenentes, deberi filio salarium, posse Confessarium mitius agere, ut non obliget ad restitutionem, si filius jam subduxerit compensationem, modo non sit justo major, certoque plus lucratus sit parentibus, quam alii.

Dixi 1. *Opera ordinaria :* nam, quæ lucrantur opera extraordinaria, bonis adventitiis annumerantur, adeoque licèt peccet patri non concedendo usumfructum; posset tamen facilius quandoque excusari (1) ob pericula non accipiendi postea, quod ipsi præ cæteris debetur. Denique censet Layman, posse filium ex operis artificialibus in domo patris exigere salarium, deductis tamen expensis, quas pater ipsi sustentando impendit. Rationem dat, quia filius, nisi pater se alere non posset, potest e domo paterna discedere, ut artem discat, vel quodvis honestum vitæ genus amplectatur, ergo etiam, ut alteri operam suam locet et lucretur. Ant. probat, quia alias servilis conditionis efficeretur et velut in perpetuo carcere in domo paterna detineri posset. At, nisi contractus saltem tacitus intervenerit, censetur laborare gratis (2).

Dixi 2. *Filius-familias,* id est, sub patria potestate constitutus; nam, si hac sit liber, v. g. per mortem naturalem vel civilem patris, avo paterno non superstite, vel lapsum patris in hæresin, aut emancipationem coram judice, vel susceptionem presbyteratus, aut contractum matrimonii, quæ lucratur, sibi acquirit.

146. — Infero IV. Quæ filius invito patre subduxit injuste, tenetur mortuo patre in divisione hæreditatis

(1) Cf. S. Alph. 4, 488, III; Lugo d. 5. n. 42.
(2) Cf. S. Alph. 4, 544; Lugo l. c.; V. Lacr. l 3. p. 1. n. 1034.

subtrahere suæ patri; quia justitia exigit, ut alii cohæredes serventur indemnes, et æqualitas reducatur. Excipe, nisi alii tantumdem subduxissent, aut id scientes non exigerent; vel pater in vivis remisisset; vel denique solus esset hæres; quo casu solus quoque teneretur solvere patris debita; quanquam non ultra vires hæreditatis, idque in foro conscientiæ; etsi inventarium non fecisset. Similiter in divisione hæreditatis subtrahenda sunt, quæ præter necessaria alimenta necessario proli alicui pater impendit, ut sunt data in dotem ob nuptias, ordines, ingressum religionis, per professionem, ad liberandum filium ex carcere, in quem ob delictum conjectus fuit; nisi pater expresserit, non esse subtrahenda. Ratio est, quia pater censetur ista dedisse, quia debuit, et de portione prolis; data vero pro alimentis in studiis, pro addiscenda vel profitenda arte etsi mechanica, pro convivio Doctorali, vel nuptiali, in prima Missa, primo ingressu in Religionem, reducuntur ad alimenta; quia hæc spectant ad decentem sustentationem et honorem patris (1).

147. — 1. Si filius (idem est de filia) se accusarit de inobedientia erga parentes, dicatur illi, ut meminerit, quanta tulerint, fecerintque pro liberis, quot noctes duxerint insomnes, quot molestias adhuc sustineant, ut eos honeste alant, iisque in futurum provideant; indignum esse eas augeri a liberis, a quibus nunc auxilium et solatium exspectant. Numquid vis manducare cum parentibus? Numquid vis esse hæres eorum? An ergo non decens, ut simul labores et obtemperes? Mandat Deus, ut parentibus obedias si iis sis inobediens, Deo es inobediens; quomodo ergo ab eo benedictionem exspectabis? 2. Si graviter offendisset parentes sua inobedientia aut eorum honorem

(1) Cf. S. Alph. 4, 955-959.

imprecando, vel alio modo læsisset, jubeatur redux domum veniam petere (1) et emendationem promittere; vel, si hoc videretur difficulter facturus, suavibus verbis et promptis obsequiis debito suo satisfacere, et eos sibi conciliare. 3. Si putet filius se a parente durius tractari et alium foveri ab ipso, petatur, an is sit forte magis reverens erga parentem; si ita, faciat ipse similiter; si non, conetur ipse in omnibus gratificari parentibus et futurum ut non minus ametur. Amor erga unum ex liberis v. gr. juniorem, est quandoque magis tener, non ideo natu major minus ametur. Ad alterum, si parens asperius eum habeat, jubeatur aut tacere, aut benigne et reverenter respondere; sic vincet et emolliet parentis animum, sique ad tempus patiendum sit, patientiam Deus multiplici benedictione coronabit, etc. 4. Si queratur, et pro excusatione inobedientiæ aut irreverentiæ referat, parentem rei domesticæ non bene præesse, potitare, sua dilapidare; moneatur, ut eo diligentius rebus suis invigilet, patre ebrio sileat, sobrium et bene dispositum benigne et reverenter moneat et roget, ut suis sibique consulat, vel curet per virum prudentem, v. g. Pastorem aliumve amicum, patrem ad meliora reduci, Deumque sæpe pro eo oret; quæque, omnibus adhibitis, emendare non potest patienter ferat, sibique certo persuadeat in præmium patientiæ benedictionem in terris et gloriam daturum in cœlis Deum.

(1) V. supra n. 108, not. 1.

CAPUT VI.

De Confessario Superiorum et Subditorum.

QUÆSTIO I.

Quæ sint speciales obligationes et peccata herorum seu Dominorum?

148. Obligationes herorum. — 149. Peccata herorum. — Salarium justum, triplex. — 150. Admonitio heris danda.

148. — Resp. I. Heri, aliique Superiores tenentur habere curam famulorum et subditorum suorum, iisque præstare, ad quæ vi contractus seu taciti, seu expressi sese obligarunt : ait enim Apostol. I. Timoth. c. v : *Si quis suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior*. Ratio autem est, tum, quia sunt loco parentum, caputque suorum morale, tum, quia justitia exigit, ut, de quibus contraxerunt, serventur. Unde

149. — 1. Peccant heri, si non curent, ut præcepta Dei et Ecclesiæ observent famuli et famulæ : si non impediant eos ab occasione peccandi et pericula ab eis non avertant, quantum in ipsis est : si delinquentes non corrigant; si negligentes necessaria ad salutem non moneant, vel ad ea addiscenda non adducant.

2. Si non dent iis convenientia alimenta et mercedem justam, nec eam, si fideliter serviverint, tempore consueto; nisi in dilationem famulantes consentiant. Est autem merces justa, quæ spectatis circumstantiis loci, temporis ac pro tali ministerio ejusmodi hominibus pendi solet; estque triplex : alia summa, alia media, alia infima. Minus, quam hanc, dominus famulo dare licite non potest, etsi hic esset pauper, aut res arbitrio domini sine conventione explicite fuisset

relicta; nisi forte ministerium esset tale, pro quo nihil exigi, darique soleat, præter honestam sustentationem, victumque convenientem; vel herus aliquem reciperet potius misericordiæ, quam obsequii causa, hocque illi indicaret (1). Cæterum sicut copia mercium sæpe imminuit earum pretium; sic copia famulantium horum salarium, ita ut modo justum sit, quod alias justum non fuisset.

3. Si famulos ante tempus sine justa causa, ex parte eorum se tenente, ex servitio dimittant, aut ita tractent, ut cogantur ante discedere. Atque in hoc utroque casu tenentur solvere mercedem integram, per se loquendo, et servare indemnes (2).

4. Si negent salarium, vel ejus partem, qui nolunt, vel non possunt eorum opera uti : v. g. quia heri sunt infirmi, aut aliunde impediti; nisi aliter conventum sit; quia, cum per famulos non stet, quo minus operam suam præstent, potius heri ex casu fortuito, quam famuli innocentes damnum ferre debent. In hoc casu, si famulus locaret operam suam alteri ad tempus, stipendium pro ea cederet domino impedito, quia opera illius temporis illi debebatur, ergo et pretium ejus; neque damnum pateretur famulus, quod compensari deberet. La Croix l. III, p. 2, n. 1050. Laym. l. III, Tr. IV, c. XXII. Quod si herus monuisset, vel imperasset famulo, ut interim operam suam locaret alteri, et hic id neglexisset, detrahi famulo posset quantum domino decedit. Putat Lessius, quod libertas se locandi interim alteri, famulo concessa, sit pretio æstimabilis, adeoque aliquid pro ea, si alteri non se locarit, posset detrahi; at libertas illa, ut recte Molina, est parum æstimabilis.

5. — Si famulis ægrotantibus pro consuetudine

(1) Cf. S. Alph. 4, 522.
(2) Cf. S. Alph. 4, 342.

loci ad breve saltem tempus non dent alimenta; quia, si consuetudo ita habet, tacite ad id in conductione famulorum se obligarunt; quibus tamen infirmis non tenentur solvere medicinas, imo si conductus, v. gr. ad annum, ægrotaret diu, v. gr. ad duos vel tres menses (1), de rigore herus nec alimenta tamdiu, nec totum salarium, sed pro rata temporis tantum dare teneretur. Hic quando graviter, quando leviter tantum peccent heri, determinandum est ex gravitate vel levitate materiæ, uti in aliis injuriis. Cæterum non peccant heri timendo et invigilando, ne a famulis defraudentur, quia timor fundatur in periculo communi.

150. — Si circumstantiæ id ferant, monendi sunt domini, ut suæ obligationi satisfaciant, famulantes benigne tractent, non appellent verbis contumeliosis, eorumque errata corrigant, leviora quandoque dissimulent, memores humanæ fragilitatis. Eorum famæ consulant, nec defectus aut vitia divulgent, nisi forte charitas postularet revelari alteri, cui suam operam deinceps vellent addicere; quo etiam casu plus non foret dicendum, quam conducat ad cautelam heri futuri (2).

(1) S. Alph. 4, 864 et 342, 3; Lug. d. J. et J. d. 29. n. 60.
(2) Cf. S. Alph. 4, 968; S. Thom. 2. 2. q. 73. a. 2; Lug. d. 14. n. 112.

QUÆSTIO II

Quæ sint obligationes famulantium?

151. Famulorum obligationes. — 152. Specialia famulorum peccata. Peccat 1° famulus si sit negligens. — 2° Si damna non impediat. — 3° Si justo plus exigat. — 4° Si utatur occulta compensatione, non facile permittenda famulis. — 5° Si res domini expendat, ipso invito, etiam in bonum domini. — 6° Si justo plus consumat. — 7° Si emens nomine domini pretio detractum retineat. — 8° Si pecuniam alteri dandam pro damno avertendo retineat. — Quid si mutet pecuniam? — Quid de esculentis? — Quid si det, inscio domino, eleemosynas? — Quid de famulante hæreticis? — Vel cooperante ad malum? — 154. Admonitio et instructio famulis danda.

151. — Resp. Tenentur primo obedire heris suis in iis, quæ spectant ad bonos mores, et ad quæ se obligarunt vi contractus. 2. Præstare fidele obsequium heris suis, quale ordinarie ab ejusmodi exigi et præstari solet. 3. Illud autem, etsi possit esse exactissimum, quale solent diligentissimi, vel medium seu exactius, quale solent exhibere diligentiores; satisfaciunt tamen suæ obligationi, nisi aliter conventum sit, si præstent infimum, justum, seu quale solent præstare diligentes, ita ut non vergat in desidiam. 4. Manere in obsequio dominorum tempore, de quo conventum est, nisi causa interveniat, ex qua pro consuetudine loci liceat discedere. 5. Non uti, vel distrahere res dominorum ipsis rationabiliter invitis, cavereque eorum damna pro ratione officii sui. Unde deduco

158. — 1. — Peccat famulus, si negligens sit, et servitium justum, saltem infimum, præstare omittat. Et in hoc casu tenetur domino de damno emergente, et lucro cessante; uti et si ante tempus sine justa causa discedat, aut relicto ante servitio non redeat; si dominus tamen nullum inde damnum pateretur, non pos-

set famulo ante sententiam judicis negare totum salarium, quia dignus est operarius mercede sua, pro tempore, quo laboravit; Lugo de justitia d. 29. n. 56. Idem dicendum, si famulum redeuntem, uti non tenetur. nollet recipere. Vide tamen Schmaltzgruber, l. II, Tr. 18, n. 69.

2. — Si non impediat damna domini sui; et quidem semper peccat contra charitatem cum facile, et sine gravi incommodo potest; contra justitiam autem et cum obligatione restituendi in defectu aliorum, si damna non impediat in iis, quæ ipsi specialiter sunt commissa; ut, si cui commissa esset cella, granarium, vel penus, vel hortus, aut culina, vel tota domus: hic enim teneretur de damnis, quæ ejus culpa sunt illata, vel ab ipso non impedita, cum impediri potuissent. Si autem non impediat in iis, quæ ipsi specialiter commissa non sunt, etsi, ut dixi, peccare possit contra charitatem, probabiliter tamen non peccat contra justitiam, adeoque ad restitutionem non tenetur; quia illa obligatio nimis difficilem redderet famulatum, adeoque non videtur imposita. Admittunt hoc omnes, si damna inferrentur a domesticis; negant vero Lugo, Tamb., La Croix, si ab extraneis inferrentur in rebus dominorum, circa quas solent occupari famuli, ut sunt res omnes domesticæ, fruges agrorum, etc., eo quod sit communis persuasio, videaturque esse juris gentium, quod cuilibet famulo res domini sui commissa sit contra injurias externorum (1).

3. — Si exigat salarium summo justo majus; quanquam potest a domino liberali plus, quam mereatur opera ejus admittere; quia sunt magnates, qui putant, ad decus suæ familiæ spectare, ut suis plus pendant.

4. — Si salario justo infimo, de quo pactus fuit, non

(1) Cf. S. Alph. 4, 344, ; Lug. d. J. et J. d. 19. n. 106.

contentus prætendat, se plus mereri et utatur occulta compensatione, ordinarie peccat pro gravitate materiæ; nam, ut occulta compensatio liceat, requiruntur hæ conditiones : 1ª. Debitum debet esse justitiæ, idque certum et nunc, vel saltem proxime præsens : quia in dubio, an alter mihi debeat, ipsum injuste privarem re sua. 2ª. Res, quæ accipitur, debet esse debitoris, et non alterius ipsi commodatæ, vel apud ipsum depositæ. 3ª Res, quæ accipitur, si fieri possit, debet ejusdem esse speciei cum re mihi debita, ne dominus cogatur rem aliam cum mihi debita commutare. 4ª. Debet compensatio fieri sine damno debitoris et tertii. 5ª. Debitum non debet posse facile impetrari alia via. Prima autem conditio, quæ præcipua est, raro adest in famulis : hi enim sæpe amore lucri excæcati persuadent sibi, se minus justo accipere; dum interim essent alii, qui eadem mercede servirent. Caritas temporum sæpe imminuit salarium : hoc, quod illi decedit, non raro compensatur per alios favores, instructionem, spem commodi, cujus intuitu ab initio renuntiarunt majori salario, etc.; quæ omnia, cum sæpe sint ignota, non permittenda famulis occulta compensatio, etsi dicant, sibi esse evidens, quod justo minus accipiant; sed jubeantur dominis rem suam exponere, et cum illis convenire, ut aut plus accipiant, aut permittantur quærere alium dominum. Innocentius enim XI, damnavit hanc propositionem ordine 37 mam : *Famuli et famulæ domesticæ possunt occultæ heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt*. Hæc propositio, si vera foret, aperiret ostium furtis plurimis.

5. — Si res domini, ipso inscio et rationabiliter invito expendat etiam in bonum ejus : v. gr. si famulus equis, ut eos vegetos et pingues conservet, clam frumenti plus apponat, quam velit dominus. Facilius

tamen in tali casu excusabitur a mortali et onere restitutionis, nisi in valde magna quantitate excessisset; quia totum cessit in bonum domini, qui et facilius præsumitur non exigere restitutionem. Sic et excusatur ancilla, si de accepta pro emendis pecunia, ubi minoris emit, partem restantem reservet, in bonum domus alias impendendam, ne a domina reprehendatur, ubi carius emendum erit; quia talem injustam reprehensionem subire non tenetur. La Croix, l. III, p. 1. n. 1043.

6. — Si in itineribus vel negotiis pro hero gestis plus consumat, quam necesse sit, herusque permiserit; quia heri censentur tantum consentire in sumptus honestos et necessarios.

7. — Si missus, ut quid emat, id sibi emat, heroque dein vendat carius; quia tenebatur nomine heri emere, hinc et tenetur ad restitutionem. Idem est, si rigide mercetur, detractamque de pretio communi pecuniam sibi retineat; quia illa manet sub dominio domini; neque sibi eam pro industria extraordinaria appropriare potest; quia emit nomine heri, qui ex justitia ipsi nihil debet pro industria, quam non exegit, sed famulus libere posuit. Idem dicendum est, si jussus pretio ab hero taxato emere, minoris emit; vel vendere, pluris vendit, quodque superat taxam retineat; quia herus censetur pretium taxasse, ne pluris emeret, vel minoris venderet.

8. — Si accepta ab hero pecunia missus, ut eam offerendo, alium averteret a damno, hero inferendo, alium verbis bonis avertat et retineat pecuniam. Ratio est, quia primario missus est, ut nomine heri damnum averteret, nec voluntas heri fuit, ut offerret pecuniam, si aliter averti posset; sique putavit aliter placari non posse, error fuit, et ex hoc pecuniam tradidit famulo.

9. — Si famulus ab hero accepisset 300. nummos

aureos, ut certo creditori debitum exsolvat et commutet illos cum lucro in aliam monetam, debitumque solvat, non peccaret lucrum retinendo; quia pecuniam non commutavit nomine heri, sed lucrum est fructus industriæ nomine famuli positæ. Excipe, nisi expresse dominus voluisset illas pecunias tradi creditori, aut sibi reservasset lucrum, vel potuisset ideo a creditore plus obtinere. Similiter, si Quæstor negotiaretur, domino inscio, cum ejus pecunia sine damno domini, periculumque in se susciperet, posset lucrum retinere; quia, cum pecunia de se non sit frugifera, fructus ex ea censetur esse industriæ; posset tamen et in hoc, et in priore casu peccari leviter contra observantiam domino debitam, uti, si merito crederetur id ægre laturus, si sciret. Non videtur tamen graviter contra justitiam Quæstor peccare, etsi dominus prohibuisset, quia non læderet graviter jus proprietatis domini.

10. — Si famulus ab hero missus, ut heri nomine recipiat pecuniam a debitore ejus, eam permutet, peccat, et lucrum debet dare hero; quia eo ipso. quod traderetur famulo. erat pecunia heri, qui censetur habere illam; pecunia autem solvenda creditori in priori casu necdum hujus erat. Vide alium casum La Croix, l. III, p. 1, n. 1041.

11. — Peccant graviter famuli, et ancillæ, si esculenta in notabili quantitate extraneis vendant, vel donent; quia domini sunt graviter inviti quoad substantiam; quod patet ex eo, quod graviter indignentur, id rescientes, detrahant partem salarii, et quandoque ex domo dimittant, et merito; quia illa licentia magnis damnis exponit dominos et famulos pervertit, ut inter quisquilias numerent, quæ reservanda sunt mensæ familiæ. Peccant quoque, si cibos de mensa sua residuos vendant, aut donent extraneis; quia merito censentur domini inviti, si tamen cibi ordinarii non pretiosi, nec ad alteram mensam reservari soliti,

darentur pauperibus, qui quandoque juvant in laboribus domesticis, excusarentur a culpa saltem gravi; quia domini non censentur ita rationabiliter inviti, saltem quoad substantiam, utpote talibus obligati, saltem ex charitate, vel gratitudine, imo si cibi essent corrumpendi, vel porcis objiciendi, vel hera parcissime remuneraret operas externorum, non peccaret ancilla, moderate illos pro bono domus in pauperes collaborantes erogando.

12. — Si accipiant famulantes victualia pretiosa, vel recludi solita, aut ipsis non dari solita, eaque absumant, peccant pro gravitate materiæ; nisi domini hic et nunc prudenter præsumantur contenti. Si autem accipiant victualia non pretiosa, quæque statum illorum non excedunt omnino, nec recludi solent, et domini id rescientes, non contradicant, aut rogati facile concedant, signum est, non esse invitos quoad substantiam. Sciunt, inquit, Lugo de Jure et Justit. disp. 34. n. 78, non posse exspectari a famulis, ut de rebus, quas tractant, nihil manibus adhæreat. Non est tamen hic laxanda famulantium libertas, sed potius restringenda, ne in abusum abeat, monendique sunt, ut heros suos aliquando interrogent, quid sibi liceat in iis: quia quandoque sibi persuadent licere, quæ non licent: v. g. putat ancilla, vel famulus pistoris, sibi licere mane pro jentaculo accipere similaginem, inscio hero, eo quod jentaculum sibi debeatur; at facile errare potest, nisi intellexerit voluntatem heri sui, qui forte volet suos esse contentos alio jentaculo. Et quanquam censeat Lessius furta minuta famulorum ex comestibilibus ordinariis, quæ famulis dari solent, nec recluduntur, non coalescere ad constituendum unum grave; id tamen non extendendum est ad alia, v. gr. vinum in cella, vel panes, qui venales prostare solent, præsertim, si damnum succesive valde grave inferatur.

13. — Peccant, si dent pauperibus eleemosynas, domino rationabiliter invito, de bonis ejus : non tamen, si darent pauperi in extrema necessitate constituto, vel quod sibi subtrahunt in victu, paucioribus contenti et laboribus adhuc apti; cavendum tamen ne, si sibi subtrahant de prandio in gratiam pauperum, ideo in cœna plus absumant : nec videntur peccare, si dent modicum et raro, aut dominus non possit esse rationabiliter invitus, ut si res periret alioquin : nec denique, si prudenter præsumatur consensus domini, uti præsumitur, si famulo sit commissa administratio.

14. — Si ab heris jussi, sine rationabili causa, diebus festis laborent serviliter, aut missæ non intersint, ut vitent reprehensionem aliquam vel rixam; secus, si ob incommodum, judicio prudentum, grave (1); quia cum hoc Ecclesia ad ista non obligat. Quæ etiam illis permittit, ut illis diebus vestes necessarias, reficiant a prandio (2), si aliis diebus id non possent, aut non permittantur facere; et, ut Sacrum omittant, si debeant custodire pecora, vel domum, ideoque Sacro interesse non possint (3).

15. — Si servitium addicant hæreticis, dum periculum probabile est perversionis, aut sine pacto, ut permittantur servare præcepta Dei et Ecclesiæ : quia exponere se periculo proximo probabili incidendi in hæresin est intrinsece malum et nullo incommodo excusatur a peccato; unde, si hoc successu temporis ingrueret, discedendum esset; pactum autem tale non adjicere, ex se exponere periculo proximo præcepta Ecclesiæ plerumque non observandi, ut sunt præcepta

(1) « V. g. si timeant, ne dimittantur, quin possint statim aut de facili alium dominum invenire. » S. Alph. 4, 296; Lacroix l. 3, p. 1, n. 593.
(2) Cf. S. Alph. 4, 297.
(3) Cf. S. Alph. 4, 326.

diebus festis audiendi sacrum, non laborandi serviliter, abstinendi a carnibus diebus vetitis; in horum autem valde frequenti violatione non excusantur, nisi ob grave incommodum, quale foret, si non posset haberi dominus catholicus, aut a quo non acciperet, nisi dimidium salarium. Aliud foret, si raro impedirentur a sacro et aliud nihil obstaret; quia et a dominis catholicis quandoque impediuntur. Si singulis mensibus bis impedirentur ab auditione sacri, impedimentum esset frequens respectu anni, si tamen id secum ferret officium, v. gr. si deberet custodire pecora, excubias agere, in mari navigare longo tempore, tabellarium agere per loca hæretica, non obesset; quia talia etiam famulantes apud catholicos excusant. Qui ex legitima causa famulatum addixit domino hæretico, eique apponerentur carnes diebus vetitis, non teneretur quidem solo pane esse contentus, sed posset vesci carnibus, cum protestatione tamen, quod ex necessitate faciat, ideoque permittatur ab Ecclesia. Si tamen haberet unum ferculum esuriale præter panem, illicite vesceretur carnibus; quia famuli etiam apud catholicos diebus esurialibus ejusmodi debent esse contenti. Neque excusat periculum irrisionis; sed necessitas: ita, ut vita aliter non possit sustineri et labor debitus peragi. Neque licet ex voluntate domini sui cooperari ad hæresin, v. gr, ministeria ad hæresin spectantia ordinare, etc. La Croix, l. II, n. 108.

16. — Peccant famuli, si directe formaliter, aut moraliter proxime heris suis cooperentur ad peccandum, v. gr. si concubinam conducant, invitent ad actum turpem, litteras ad eam deferant, quas sciunt turpem continere amorem (1); quia sic interpretative vellent peccatum. Licite tamen possunt facere indifferentia, quæ remote tantum se ad peccatum habent et iis ex

(1) Cf. S. Alph. 3, 67.

officio incumbunt v. gr. diebus vetitis coquere et apponere carnes (1), quia illa cooperatio est tantum remota, et famulantes ex officio debent ejusmodi obsequia dominis; qui, quod carnes comedant, ipsis, non famulo imputatur. Ex quo tamen nolim inferas, similia statim licere aliis a famulatu liberis. Nam caupo illicite dat vinum se inebriaturis ex eo præcise, quod petatur, aut ipse sit cariturus lucro ex eo vino (2). Imo famulis non licet ea cooperatio, quæ fit per actiones seorsim spectatas indifferentes quidem, quæ tamen collective sumptæ per se et propinque conducunt ad peccatum. Vide damnatam 51, ab Innocentio XI.

153. — 1. Monendi sunt famuli et famulæ, ut heris suis sint fideles obedientesque propter Deum, cujus auctoritate domini mandant; non divulgent, quæ domi fiunt; apud externos suos heros non contemnant, et alia, quæ præstare ex famulatu et officio hominis christiani præstare debent.

2. Si ancilla, vel famulus accusarit se de mendaciis, eo quod jussus a domino dixerit quandoque, dominum non esse domi, cum revera adesset; instruendus est, ut verbis utatur eo modo, quo vitetur mendacium (3). De quo in Theologia Morali. P. II, a n. 239.

(1) Cf. S. Alph. 3, 69. q. VII.
(2) « Caupones satis (excusantur) ob metum cujuscumque gravis damni, puta si alias notabiliter læderentur ex diminutione emptorum. » S. Alph. l. c.
(3) Cf. S. Alph. 4, 152 et 165.

QUÆSTIO III.

Quæ sint Obligationes Pastorum, aut Parochorum, et specialia illorum peccata?

154. Requiritur scientia. — Sacerdotium et professio fidei. — Residentia. — Administrare debet sacramenta. — Instruere suos. — Peccata impedire. Præire bono exemplo. — Pro suis offerre Missam.

154. — Resp. I. Tenetur Parochus habere scientiam, et linguæ necessariæ notitiam requisitam ad officio suo fungendum, quia obligatio faciendi involvit obligationem sciendi. Quod si quis bona fide suscepisset beneficium curatum, carens scientia requisita, nec posset se qualificare ad curam per se gerendam; permittit Tridentinum, illi Vicarium substitui, assignata illi parte fructuum, respondente oneribus (1), qui suppleat, modo sit honestæ vitæ; si autem talis imperitus turpiter et scandalose viveret, vult moneri; et si non emendet, permittit privari beneficio (2).

2. Tenetur intra duos menses a die acceptæ pacificæ possessionis coram Ordinario emittere professionem fidei, et obedientiam Papæ promittere (3).

3. Tenetur intra annum, nisi dispensetur, aut impedimentum legitimum occurrat, a die acceptæ pacificæ possessionis fieri sacerdos (4); alias ipso jure privatur beneficio. Posset tamen necdum sacerdos suorum matrimonio assistere (5), et suscepto Diaconatu, etiam solemniter baptizare. La Croix lib. VI,

(1) Trid. s. 21. c. 6. rf.
(2) Trid. l. c.
(3) Trid. s. 24. c. 12. rf.
(4) C. Licet. 17. de elect. in 6. (1, 6).
(5) Cf. Ferraris Prompt. Bibl. V. Impedimentum matrim. art. 2. n. 67; Barbosa de off. et pot. parochi p. 2. c. 21. n. 51.

num. 276. Id quod ex commissione Parochi potest quivis Diaconus ex rationabili causa.

4. Tenetur residere in Parochia (1), ita, ut ei non liceat intra annum ab ea abesse sine causa rationabili et licentia Episcopi ultra bimestre : alioquin peccat graviter, teneturque fructus restituere respondentes illi tempori et quidem totos juxta communiorem, etiam ante sententiam judicis; ita enim statuit Trident. sess. XXIII, c. I, de Reformatione (2). Putat tamen Laym. lib. IV, Tract. II, c. VI, num. 6, non esse in illo rigore recepta verba Tridentini; ut teneatur ante sententiam declaratoriam judicis, si Ecclesiæ nullum sit damnum illatum. Probabile quoque est, quod docet Bonac. et alii, non teneri restituere, nisi fructus respondentes residentiæ neglectæ; quia, cum Parochus fructus percipiat non tantum pro residentia et oneribus illi annexis, sed etiam pro horis recitatis, aliisque officiis; hinc, si horas recitet et alia officia per alium expleat, poterit fructus his respondentes percipere (3). Dixi 1. *Ultra bimestre.* Nam, si intra annum per duos tantum menses cum rationabili causa, sine licentia Episcopi, absit, sine gravi damno suorum, non peccat graviter; quia non est per se malum, tantisper abesse; alias Tridentinum non permitteret dari licentiam; ex eo autem, quod non petatur licentia, non est materia gravis peccati. Imo probabile est, quod pro absentia cum causa per bimestre tantum, nunc opus non sit licentia Episcopi; quia usu receptum est, ut ad brevem absentiam non petatur licentia, et Episcopi id scientes non contradicunt. Ita Nav. Bonac. aliique

(1) Cf. Bened. XIV. c. Ubi primum 3. dec. 1740. § 4. de syn. diœc. l. 7. c. 1. n. 2-7; S. Alph. 5, 121 et 127, d. 2. Scav. I, 492.

(2) « Statuit... tridentinum..., parochos non posse discedere a suis ecclesiis ultra bimestre, nisi ex gravi causa et cum licentia episcopi in scriptis, nec infra bimestre, nisi idem ipsorum episcopus causam et vicarium substitutum approbaverit. » S. Alph. 5, 123.

(3) Cf. S. Alph. 5, 127 d. 4; Lacroix l. 3, p. 1. n. 737.

multi. Sed securrissimum est, sequi suæ diœcesis consuetudinem; juxta quam si petenda non esset licentia; per bimestre tantum intra annum abesse sine causa, mortale non esse, docent Nav., Gartz., Bonac., Barbosa et alii; quia talis absentia, etsi continua, videtur modica (1). Ad absentiam bimestrem per Gartz. jam sufficit quæcunque causa honesta, etiam recreationis tantum (2), quod tamen negat Gobat; quia Tridentinum videtur requirere aliam causam æquam. Quod, si subita et evidente necessitate Episcopus adiri non posset, posset abire sine licentia (3) : hoc enim casu Epikia locum habet : neque hoc casu teneretur ad ullam restitutionem : uti nec, si per bimestre tantum ex causa abesset (4), quia restitutio tantum videtur imposita iis, qui peccant graviter. Unde et potens petere licentiam, si sine hac abfuisset ultra bimestre, teneretur tantum restituere fructus respondentes tempori, quod superat bimestre; quia Tridentinum videtur permittere absentiam ex causa per bimestre. Ex quacumque autem causa sit absens Parochus, debet substituere alium idoneum, qui potest esse vicinus Parochus. Ad absentiam unius diei ferialis, dum nullus est infirmus, non esse opus alium substituere, eo quod non sit morale periculum necessitatis ejus præsentiæ, censet Palao. Tutius tamen est, requirere vicinum Parochum, ut pro quocumque casu talis absentiæ suppleat, et monere Parochianos, ut ipsum petant, si necessitas ingruat. Dixi 2. *Ita, ut non possit abesse sine justa causa,* qualis, ut possit abesse ultra duos menses, quadruplex assignatur a Tridentino, nempe 1. Chri-

(1) « Ex concilio (trid.) præfatum spatium (duorum mensium) non (reputatur) gravis materia. » S. Alph. 5, 127, d. 3.

(2) Cf. Scav. 1, 495.

(3) « Modo idoneum vicarium relinquat. » S. Alph. 5, 123, d. 2. et hom. ap. tr. 7. n. 17.

(4) Cf. S. Alph. 5, 126, d. 3.

stiana charitas, uti, si exigat gravis necessitas proximi. 2. Urgens necessitas, ut graxis infirmitas corporis, compositio litis de juribus beneficii. 3. Obedientia. 4. Evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas. Ob has licentiam dare potest Episcopus; non tamen, ut etiam studiorum causa absit per septennium, vel quinquennium; etsi ideo aliqui Episcopi ad biennium dispensent. Causa tamen debet esse Episcopo cognita et approbata : unde non sufficit licentia præsumpta, uti nec pro foro externo oretenus tantum data, etsi sic data sufficiat pro foro conscientiæ (1). Dixi 3. *Tenetur residere in* Parochia; non vero in domo Parochiali; quia sufficit, quod suis sit præsens intra Parochiam, ita ut accessus ad eum pateat (2) : unde non satisfacit, si resideat intra Parochiam in loco clauso, ita ut non detur omnibus accessus noctu, nec si distet a Parochia bis mille passus; licet alium suo loco relinquat, et singulis diebus festis et Dominicis Parochiam adeat; secus esset, si parum distaret : hoc enim pro nihilo reputatur. Similiter non obest continuæ residentiæ, si divertat ad viciniam, v. gr. ad funus, officium anniversarium, aut etiam recreationis causa eadem die reversurus : secus foret, si sæpe de nocte emaneret; quo casu, si dies discontinui superarent duos menses, fructus saltem non omnes faceret suos : si enim tempus bimestre esse deberent dies continui, posset quis medio anno interpolatim abesse, sine obligatione restituendi fructus. Si habeat duas Ecclesias unitas, tenetur residere in loco dignioris : si non constet, quæ sit dignior, in frequentiori : si una sit in urbe, altera extra illam, debet residere in urbe (3), et alteri providere de ministro pro nocte in necessitate.

(1) Cf. S. Alph. 5, 123, d. 1.
(2) Cf. S. Alph. 5, 124.
(3) Cf. S. Alph. 1. c.

5. Tenetur Sacramenta administrare, quoties necesse est, aut Parochiani rationabiliter petunt. Unde tenetur 1. Curare, ut nullus infans sine Baptismo decedat, ac proinde instruere obstetrices, ut sciant, in necessitate rite conferre Baptismum; sique prudens dubium, aut suspicio sit de valore Baptismi ab iis collati, sub conditione rebaptizare : quod, ut, sicut oportet, exequatur, examinanda est obstetrix, qua materia, qua forma sit usa : quæ pars corporis infantis sit abluta : quomodo processerit? an perturbate et festinanter? an bene meminerit, formam totam esse prolatam? etc. Dein volentibus ex sola etiam devotione confiteri aut communicare, tenetur Parochus gratificari sub mortali, modo non nimis frequenter petantur ea Sacramenta, et non sit alius, qui præbeat (1). Tempore pestis vel alterius morbi contagiosi, etiam cum periculo vitæ, tenetur Sacramenta ministrare suis (2). Unde peccat mortaliter, si tempore pestis, vel belli lateat, vel fugiat; nisi forte cum licentia Episcopi idoneum substituat qualem si habere nequeat, nequit beneficium resignare. Ratio est, quia, sicut miles pro prælio, sic ille pro tali necessitate conductus est, et bonus Pator debet pro ovibus suis ponere animam suam. Hinc et peccat graviter, si per ejus negligentiam aliquis moriatur sine Sacramentis, ut, si scivit, posse esse morale periculum mortis, et vel longe abest, vel per crapulam se ineptum reddidit ad succurrendum, vel noluit surgere, sicque infirmus mortuus est, aut periculum probabile fuit, ne sine Sa-

(1) Cf. S. Alph. 6. 253 et 623.

(2) Cf. S. Alph. 6, 233 et 4, 368. « Censuit S. C. parochos tempore pestis teneri in ecclesia parochiali residere... et parochiæ incolis peste laborantibus sacramenta baptismi et pœnitentiæ per se vel alios idoneas omnino ministrare... Mediolanen. 13 april. 1630. » Zamboni collectio declar. S. C. C. v. Parochus § 10. 19.

cramentis moreretur. Hinc novus Pastor initio curæ suæ et quando ingruunt morbi contagiosi, vel, qui mentem solent cito evertere, edicat suis de cathedra, se diu noctuque præsto futurum ad Sacramenta necessaria administranda : proinde non vereantur noctu se advocare. Caveat quoque Pastor, ne nimis fidat viribus infirmi et differat Sacramentum, imprimis Pœnitentiæ; quia morbi, præsertim febres calidæ, mentem facile evertunt, ita, ut infirmi aut plane non, aut minus, vel dubie apti fiant ad Sacramentum Pœnitentiæ. Sed neque satisfacit suo officio Pastor, si suos Sacramentis jam munitos postmodum deferat et neque per se, neque per alium eos visitet : cum enim vicinioribus morti major instet a dæmone tentatio, et salutis periculum, majorque corporis animique dejectio, tunc vel maxime tenetur Parochus eorum saluti consulere.

6. Tenetur Parochus actualis et residens curam exercere per seipsum, sique, cum commode potest, exerceat semper per alium peccat graviter; quia obligatio Parochi est personalis. Si tamen parochiani non sint inviti, eo quod alius æque bene, aut melius præstanda præstat, potest alium adhibere etiam ad difficiliora quandoque, imo et sæpe; quia tunc censetur facere per se, dum per alium æque idoneum facit, et subditi sunt contenti. Dixi : *Pastor actualis* Pastores enim habituales tantum, seu per fundationem, privilegium aut consuetudinem liberi a cura per se exercenda, quales sunt quidem Prælati et Decani in Collegiatis, possunt officium Parochiale exercere per Sacellanos, vel Vicarios (1); debent tamen esse apti, ut per se possint, saltem in necesitate, curam exercere; quia Trid. sess. VII, c. III, de Reform. ad omne beneficium curatum, cathedrali inferius, requirit in-

(1) Cf. S. Alph. 5, 127. d. 3. sub fin.

dustriam personæ. Tenentur quoque curare, ut Sacellanus, vel Vicarius in Parochia resideat secundum dicta.

7. Tenetur Parochus suos pascere salutari doctrina, docendo eos necessaria ad salutem, et bonum facere, et declinare a malo. Unde, licet non tenentur ad Conciones oratorias, utpote plebi sæpe parum utiles; tenetur tamen tum ad Catecheses, tum ad adhortationes populo accommodatas, easque frequentes : ita, ut, si notabiliter sit negligens, peccet mortaliter (1). Prudenter faciet, si quæ spectant ad fidem, spem, charitatem, vitam Christianam, Sacramentorum susceptionem, etiam pro Concione facili modo proponat; aut textum Scripturæ pro moribus formandis per modum chriæ exponat, etc. Tenetur etiam instruere, qui ad templum nequeunt accedere, ut custodes pecorum, etc., qui sunt in gravi necessitate.

8. Tenetur, cum suo etiam incommodo, et quandoque cum periculo vitæ adhibere, quam potest, diligentiam, ut suorum peccata tum publica, tum occulta impediat; quia cum Christo pactus est curam et sollicitudinem gregis.

9. Tenetur sub gravi peccato suis esse bono exemplo; quia alias est gravi scandalo; cum plebs existimet se satis bonam, si non sit pejor suo pastore; aliasque perdit auctoritatem, sicque conciones, et admonitiones erunt inefficaces. Proinde ostendat opere, quod suos vere amet in Domino : absit ab omni specie avaritiæ, omnique suspicione amoris impuri : caveat lites cum suis, quoad potest, nec ullam suscipiat, nisi prius ostenderit se ad eam cogi. Quibus potest benefaciat in vita : quæ post mortem relinquit hæredibus, raro prosperantur; apud suos auctoritatem et paternam gravitatem servet, etc.

(1) Cf. S. Alph. 4, 269; Scav. I, 504.

10. Tenetur Parochus, etsi actualis tantum, aut Vicarius, diebus Dominicis et Festis de præcepto, quibus fideles tenentur audire Sacrum, etsi iis, audito Sacro, liceret per consuetudinem labor servilis, fructum medium sacrificii applicare suis parochianis : saltem, ubi Constitutio Benedicti XIV est recepta. Unde pro Sacro tunc stipendium admittere non potest; nisi tenues adeo essent ejus reditus, ut vivere non possit : tunc enim Episcopus potest dispensare, ut iis diebus stipendium admittat, pro quo missa differri non possit, sed hoc casu tenetur alio die pro suis Sacrum legere. Ita statuit, Benedictus XIV, in Constitut. 1744, 19. Aug. edita (1).

QUÆSTIO IV.

Quæ sint obligationes pædagogi, præceptoris, ludimagistri et discipulorum?

155. Ad quid teneantur pædagogi et ludimagistri? — Ad quid discipuli?

155. — Resp. I. Inter hos et discipulos eadem fere est obligatio, quæ inter parentes et filios. Unde 1. Tenentur suorum discipulorum profectum promovere in litteris; bonos mores eos docere, sique officio suo, non adhibendo diligentiam justam, qualem diligentes solent adhibere, desint, tenentur de damno, et salarium non faciunt, saltem ex toto, suum. 2. Tenentur discipulorum pericula peccandi avertere; peccata, quoad possunt, corrigere; iis bono exemplo prælucere, et justo minervali esse contenti. Ratio est, quia tacito

(1) Cf. Zamboni collect. declar. S. C. C. v. Parochus § 5, 23. nota. (40).

contractu discipulos admittendo ad ista se obligarunt : unde hæc negligendo peccant contra justitiam. Econtra discipuli tenentur præceptoribus obedire in iis, quæ ad studia et bonos mores pertinent; tempus studiis destinatum bene impendere. Stipendium, aliave a parentibus pro præceptoribus missa, iis tradere : sunt enim a parentibus subjecti præceptoribus; teneturque parentibus obsequi : unde, si in his notabiliter deficiant, peccant graviter, uti si tempus valde notabile male impendant.

QUÆSTIO V.

Quæ sint obligationes tutoris, curatoris, pupilli et minorennis?

156. Obligatio tutoris et curatoris.

156. — Resp. Tutor, id est constitutus, ut pupilli seu impuberis personam et bona loco parentum gubernet et administret, et curator, id est constitutus, ut curet bona minorennis seu puberis necdum 25 annos nati, tenentur primo ex justitia bona illorum administrare ea cura, quam diligens pater-familias propriis suis rebus adhibere solet, tam ut emolumenta proveniant, quam ut damna avertantur; alioquin tenebuntur etiam in conscientia compensare, saltem si cum notabili negligentia culpa theologica gravis intervenerit. Ratio est, quia suscipiens tutelam, vel curatelam per contractum tacitum ad illa obligationem suscepit. Unde et, si pecunias eorum converterent in suos usus, tenerentur de lucro sua culpa cessante, et damno emergente; si fructus, quos ex eorum bonis percipere poterant, sua culpa non perceperint, tenerentur compensare; et quanquam possint ex eorum bonis dona-

tiones præcise remuneratorias, quæ gratitudo a pupillis, aut eorum utilitas postulat, facere, non tamen gratiosas. 2. Tenentur bonorum inventarium conficere, et singulis annis, dumque officium deponunt, rationes reddere. 3. Tenentur gerere curam personæ sibi commissæ, et imprimis tutor pupilli, ut bene educetur, bonis moribus, aliisque convenientibus instruatur. Econtra pupillus tutori, et minor curatori suo tenetur obedire; et hic quidem ad annum 25 completum; neque donare possunt, vel alienare sine consensu tutoris, vel curatoris, nec hæreditati, legatis, fideicommissis, aliisve juribus renuntiare (nisi minor esset religionem ingressus) sine auctoritate judicis; uti nec sine hac aliquid de bonis suis vendere tutori vel curatori, aut personis illi subjectis; nec cum consensu illorum alienare bona immobilia, vel mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt. Neque pupillus infans, seu septennio minor, se alteri, vel alterum sibi obligare potest; pubertati autem proximus, qualis est mas post annum decimum cum dimidio, et fœmella post nonum cum dimidio expletum, potest sibi alium, non se alteri obligare firmiter et civiliter : qui tamen dona ab hoc accepisset, probabiliter non teneretur reddere, nisi legitime exigeretur, quia donatio probabiliter subsistit jure naturæ. Lugo et alii.

CAPUT VII.

De Confessario mercatorum, opificum et militum.

Horum obligationes et specialia peccata observanda sunt Confessario; cæterum tractandi sunt, vel ut plebeii, pro ratione capacitatis, vel ut subditi, vel domini.

QUÆSTIO I.

Quæ sint obligationes et peccata mercatorum specialia.

157. Pretium justum triplex. — 158. Quæ liceant, et quæ non liceant mercatoribus in emptione et venditione? — 159. Quando teneantur vitia mercis detegere? — 160. Peccata mercatorum vendentium. — 161. Peccata emptoris. — Quid si quis emat communi pretio agrum in quo scit latere thesaurum? etc.

157. — Resp. Tenentur sub peccato pro gravitate materiæ, et sub onere restitutionis in venditione non excedere pretium justum, seu adæquans valorem rei, quod generatim duplex est, nempe legale, seu legitimum, quod lege, vel decreto principis, vel magistratus statutum est; et naturale, seu vulgare, quod communi hominum æstimatione constituitur. Legale censetur justum quoties non constat principem vel magistratum in eo taxando esse muneribus, odio, et ignorantia crassa inductum, consistitque in indivisibili, quia statuitur ab uno, vel pluribus idem sentientibus, et observari debet ex justitia, et sub onere restitutionis; quanquam taxa, quæ nunc est justa, potest, mutatis circumstantiis, fieri injusta, tuncque desinere obligare in conscientia. Pretium autem vulgare non consistit in indivisibili, quia statuitur a diversis diversa sentientibus. Hinc aliud est summum seu rigorosum, aliud medium seu moderatum, aliud infimum seu pium; quanta autem inter ista possit esse distantia non potest una regula definiri. In communi venditione, quando pretium medium sunt decem, infimum erunt novem, vel octo et medium, summum undecim, vel undecim et medium; et ita in cæteris, cum proportione semper paulo minus accipiendo. Sic Less. censet, si medium pretium sint centum, infimum fore nona-

ginta quinque, summum centum et quinque : sunt tamen, qui hanc distantiam inter pretium summum illud et infimum putant esse nimiam. At Lugo putat, hodiedum adhuc majorema pud mercatores in usu esse : unde standum communi usu timoratorum. Quod autem triplex illud pretium vulgare justum sit, ex eo est, quia pretium desumitur ex affectu, et æstimatione omnium : de his autem non satis constat in omnibus, cum alii centum, alii centum et quinque, alii nonaginta novem judicent pretium justum esse, quorum opiniones cum probabiles sint, consentiunt homines, ut sequi eas liceat. Cæterum pretium decrescit ex copia mercium, et raritate emptorum; crescit vero ex penuria mereium, et ementium copia, ex modo vendendi speciali, rationabili affectu vendentis, impensis, periculis, laboribus ad merces comparandas, conservandasque communiter necessariis, ex lucro cessante vel damno emergente,quod venditor in gratiam ementis subit. Unde deduces

158. — 1. Qui erga rem specialiter afficitur, v. gr. quia est antiqua, vel quia a principe, vel a majoribus accepit, potest eam carius vendere, quam communiter venditur similis, modo id indicet ementi; quia privatio illius affectus et oblectationis in gratiam alterius et pretio æstimabilis, cum sit cum molestia conjuncta (1) : pretium tamen illud debet esse prudenter moderatum et proportionatum affectui rationabili, non vero immoderato. Dixi : *modo id indicet ementi;* quia alias his consentiet tantum in pretium rei secundum se spectatæ et non in excessum extrinsecum, forte non empturus, si sciret rem secundum se tanti non valere, et alios postea decepturus.

2. Licet quoque pluris vendere, si vendens re valde indigeat, vel merito sibi timeat damnum ex eo,

(1) Cf. S. Alph. 4, 807.

quod nunc vendat, aut quod lucrum cesset: ut si merces, quas in aliud tempus servare decreverat, quo probabiliter pluris erant valituræ, vendat in gratiam alterius, aut vendat merces, quas cogetur postea carius emere; quia potest juste exigere, præter pretium, compensationem damni, ex alienatione rei suæ propter alium secuturi, vel lucri ex ea cessantis : debent deduci tamen expensæ, quas venditor facturus erat ad servandas merces usque ad statutum tempus et æstimatio diminutionis, deteriorationis et periculi mercis in id tempus servandæ; alias plus haberet ex venditione illa, quam postea erat habiturus; debet quoque emptori dicere ideo se plus exigere, ne plus det ignorans forte alias apud alium, aut non empturus (1).

3. Potest quis convenire cum emptore, ut solvatur pretium sive majus sive minus, quo res valebit eo tempore, quo decreverat vendere postea, sed iterum deducendæ sunt expensæ.

4. Qui res vendunt minutim et in parva quantitate possunt pluris aliquanto vendere, quam qui simul et in magna quantitate vendunt; quia majores labores, impensas, operas et curas iis conservandis et distrahendis debent impendere; quibus quia liberantur vendentes in magna quantitate, possunt merces in magna quantitate minoris emi.

5. Quæ auctione publica, seu sub hasta venduntur admittunt pretium, quod sine vi, fraude et dolo obtineri potest : hinc possunt pretio magno vel parvo, etiam infra vel supra dimidium pretii, quo emerentur in officina, emi et vendi; quia sic usus et communis consensus præscripsit. Dixi : *sine vi, fraude et dolo :* quia cum his emi, vel vendi non possunt sine injustitia; ut, si fictus licitator a venditore subordinaretur, qui pretium augeret in gratiam ejus, aut emptor

(1) Cf. S. Alph. l. c.; Lugo d. 26. n. 89.

alios impediret, ne pretium augeant, vel ab emendo vi aut fraude averteret.

6. Merces obtrusæ extra officinam, ut si quærantur emptores, aut rogentur, possunt emi minori, quam infimo pretio (1), quia merces ultroneæ vilescunt : tunc enim vel non sunt admodum utiles, vel necessariæ, aut est raritas emptorum, vel periculum ne vitium contraxerint. Idem est, si res sit emptori parum utilis, vel hic emat in gratiam vendentis (2), nisi aliud exigat charitas : neque enim licet vilius emere res pauperum, quas necessitate compulsi venales proponunt, eo solum prætextu, quod venales offerantur (3). Imo ob necessitatem præcise, qua proximus rem suam vendere cogitur, non licet pretium imminuere, sicut non licet augere ob necessitatem, vel utilitatem emptoris; quia nec necessitas emptoris auget, nec venditoris necessitas minuit valorem rei. Hinc injuste pluris venderes mihi domum tuam, meæ contiguam, quia mihi perutilis vel grata est (4) : licite tamen venderes justo prætio summo, quia quilibet illo, utpote justo, per se loquendo, res suas vendere potest.

7. Possunt mercatores carius vendere etiam indigenis, quando ad locum venit aula principis, vel magna hominum copia; quia crescente numero emptorum crescit pretium vulgare.

8. Sciens pretium mercis brevi augendum, licite eam emit in magna quantitate, ut postea carius vendat; quia pretium currens est justum et emens utitur jure, quo et alii uti possunt, et sic Joseph. Gen., XLI, 35, fecit in Ægypto. Similiter, qui scit pretium brevi imminuendum, potest pretio currente suas nunc vendere

(1) Cf. S. Alph. 4, 802.
(2) S. Alph. l. c.
(3) Cf. S. Alph. l. c. d. 2.
(4) Cf. S. Alph. 4, 806.

carius. Item, qui scit pecuniæ valorem brevi imminuendum, potest suam valore currente exponere (1). Idem probabiliter potest princeps et magistratus, modo ferant legem pro bono communi, et non de industria, ut ipsi lucrum habeant, aut non differant studio promulgationem legis, donec ipsi pecunias suas exposuerunt, aut merces vendiderint, vel emerint; facile tamen peccabunt peccato scandali, suos ministros, aut subditos egentes gravando. Ratio prioris est, quia ex officio suo, utpote instituto in communem utilitatem, tenentur curare ne damnum aliis præ aliis eveniat. Ratio posterioris est, quia facile subditis ingerent opinionem aut suspicionem nimiæ cupiditatis : unde avertentur, etc. Peccare quoque potest privatus contra charitatem, ut, si pauperibus venderet copiam rerum, quarum pretium scit brevi imminuendum; quia charitas exigit, ne lucri tui causa proximum conjicias in gravem necessitatem.

Quod si sciens pretium mercium brevi augendum emeret omnes, probabiliter illicite faceret (2); quia privata auctoritate constitueret monopolium, quod jure gentium videtur illicitum. Contradicunt probabiliter alii, quia non prohibet aliis, quin simul emant; adeoque per accidens est et ex aliorum incuria, quod ipse solus possit tales vendere. Si tamen per mendacium induceret alios, ut non emerent, peccaret contra justitiam; quia quilibet jus habet ne per fallaciam impediatur a bono.

9. Si mercatores conspirent, ut nemo ex illis certam mercem vendat, nisi certo pretio, v. g. sex florenis, hocque justum sit, non peccant contra justitiam (3). Peccant tamen, juxta Lugonem, contra charitatem, quæ exigit, ut nemini suadeas aliquid in damnum alterius;

(1) Cf. S. Alph. 4, 824.
(2) Cf. S. Alph. 4, 816.
(3) Cf. S. Alph. 4, 817.

sicut exigit, ne dissuadeas, ut alter pauperi non det eleemosynam. Negat tamen Castrop. quia charitas non exigit, ne quæram lucrum meum justum, etsi alter illud non accipiat ideo. Sicut pauper potest suadere diviti, ut sibi det eleemosynam, etsi ideo alius non sit accepturus. Si tamen unus alios vi, fraude, vel dolo induceret ad tale pactum, peccaret contra justitiam; sicut et is, qui fraude impediret, quo minus merces aliæ adveherentur, ut sic suas carius venderet.

10. Si Princeps mandet suo quæstori, ut statim vendat v. g. centum maldera tritici, hicque, sciens pretium brevi augendum, illa emat pretio currente, et pecuniam statim numeret, lucrum, quod postea faceret, licite retinet; quia non minus ipsi, quam aliis licet emere et lucrum facere; neque ejus scientia auxit pretium.

11. Qui vendit ultra justum pretium, eo quod emptor plus offerat, non excusatur ab injustitia; nisi constet excessum illum liberaliter donari, ut faciunt aliquando principes : quia emens vult tantum emere justo pretio, nec præsumi potest velle excessum liberaliter donare, nisi constet ipsi de justo pretio, et adsit aliqua justa causa, v. g. consanguinitas, affinitas, amicitia; absitque fraus et coactio.

12. Non licet justo pluris vendere ad creditum; nisi adsit alius justus titulus; licet tamen, si hic adsit, v. g. damnum emergens, vel ejus periculum, aut molestia in impetranda solutione, aut lucrum cessans. Ratio primi est, quia intervenit hic virtuale mutuum ; ratione autem mutui præcise non licet quidquam exigere : solutio vero, sine periculo futura et damno, æquivalet præsenti. Ratio 2i est, si damnum emergat, aut periculum sit non accipiendi pretii, vel sumptuum, vel molestiæ, probabiliter futuræ in obtinendo postea pretio, adest aliquid pretio æstimabile; proinde pro

eo accipi potest, quod judicio prudentum valet. Ex communi tamen sententia licet etiam mercatoribus ad creditum vendere summo pretio justo; etsi vendant numerata pecunia quandoque minoris; quia summum pretium justum est, nec tenetur quis infra hoc vendere; et venditio ad creditum plerumque habet adjuncta pericula et incommoda. Cæterum mercatoribus raro licet justo pluris vendere ob lucrum cessans ad creditum, quia ad lucrum cessans plures requiruntur conditiones. 1. Debet venditor fuisse venditurus rem præsente pecunia, alias ex credito non cessat lucrum. 2. Debet fuisse negotiaturus præsente illa pecunia ante tempus, quo solvendum erat creditum; alias iterum non cessat ex credito. 3. Debent de lucro, quod facturus erat, detrahi expensæ, et æstimari periculum, et spes negotiationis judicio viri probi et prudentis. 4. Non debet, ideo quod credito vendat, habere plures emptores; alias lucrum cessans compensatur, ut plerumque fit per parva lucra ex pluribus venditis. 5. Insuper debet monere de hoc emptorem, ne involuntarie gravetur illo excessu. Conditiones primæ quatuor, præsertim 4. raro adsunt (1).

(1) Cf. S. Alph. 4, 811.

Juvat hic etiam subnectere varias Romanarum Congregationum Responsiones ad mutuum spectantes.

1. Ad preces cujusdam Lugdunensis mulieris Emin. Card. Galeffi transmissas, quibus, descripto generali rerum statu post notos publicos eventus et leges a civili auctoritate latas in Galliis obtinente, exponebat se suas pecunias quibusdam tradidisse, ut fructus ex illis juxta taxam a lege civili præscriptam perciperet; Confessarium autem ipsi absolutionem denegare, nisi proventus inde receptos restitueret, aut obligationes erga eos qui solverent emitteret.

Quærebat ergo :

1° An ad restitutionem perceptorum fructuum esset obligata? 2° An duntaxat postquam ejus bona fides desierat? 3° Quandonam cessatio bonæ fidei locum haberet? 4° An sufficeret de ea audivisse, etiamsi loquentis opinio non fuisset adoptata?

Responsum sacro Tribunali S. Officii est :

« Oratrici pro nunc dicatur quod Responsa a propositos casus ipsi

159. — Resp. II. Tenentur vitare fraudes, manifes-

opportuno tempore dabuntur. Interim vero, licet non peracta ulla illarum restitutionum, de quarum obligatione Sanctam Sedem consuluit, a proprio Confessario absolvi sacramentaliter posse, dummodo vere parata sit stare mandatis ».

Datum Romæ, die 3a julii ann. 1822.

II. Episcopus Rdedonensis in Gallia exponit sacræ Congregationi Inquisitionis non eamdem esse Confessariorum suæ Diœcesis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data ut ea ditescant.

De sensu Epistolæ Encyclicæ : *Vix pervenit,* acriter disputatur. Ex utraque parte momenta afferuntur ad tuendam eam quam quisque amplexus est sententiam, tali lucro faventem, aut contrariam. Inde querelæ, dissensiones, denegatio sacramentorum, plerisque negotiatoribus isti ditescendi modo inhærentibus, et innumera damna animarum.

Ut animarum damnis occurrant nonnulli Confessarii mediam inter utramque sententiam viam se posse tenere arbitrantur. Si quis ipsos consultat de istius modi lucro, illum ab eo deterrere conantur. Si pœnitens perseveret in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus, et objiciat sententiam tali mutuo faventem multos habere patronos, et insuper non fuisse damnatam a Sancta Sede non semel ea de re consulta; tunc isti Confessarii exigunt ut pœnitens promittat se filiali obedientia obtemperaturum judicio Summi Pontificis, si intercedat, qualecumque sit; nec, hac promissione obtenta, absolutionem denegant, quamvis probabiliorem credant opinionem contrariam tali mutuo. Si pœnitens non confiteatur de lucro ex pecunia sic mutuo data, et videatur in bona fide, isti Confessarii, etiamsi aliunde noverint ab eo perceptum esse, aut etiam nunc percipi istius modi lucrum, eum absolvunt, nulla ea de re interrogatione facta, quando timent ne pœnitens admonitus restituere aut a tali lucro abstinere recuset

Inquirit ergo dictus Episcopus Rhedonensis :

1° Utrum possit horum posteriorum Confessariorum agendi rationem probare? 2° Utrum alios Confessarios rigidiores ipsum adeuntes consulendi causa possit hortari ut istorum agendi rationem sequantur, donec Sancta Sedes expressum ea de quætione judicium ferat?

Responsum : « Sanctissimus Dominus noster Pius, divina Providentia Papa VIII, in solita Audientia R. P. D. Assessori S. Officii impertita, audita relatione superiorum dubiorum una cum voto Eminentissimorum DD. Cardinalium Inquisitorum Generalium, respondit :

Ad *primum* : non esse inquietandos.

Ad *secundum* : provisum in *primo*.

18 Augusti 1830.

tare vitia gravia et occulta rerum vendendarum, si quæ

III. Ad hæc quæsita a DD. Gousset ad Sacram Pœnitentiariam directa :

Ex quo leges Galliarum in plurimis non conveniunt, aut adversantur sacris canonibus, multo plures apud nos exortæ sunt difficultates, quibus irretiuntur sacerdotes curam animarum habentes, ipsique sacræ Theologiæ professores. Quum S. Pœnitentiariæ documenta nobis sint quasi oracula Sedis Apostolicæ, ad ipsam recurrimus humiliter et suppliciter deprecantes eam ut definire aut definienda proponere dignetur hæc dubia :

1° An Confessarius ille possit absolvi qui, licet Benedicti XIV et aliorum Pontificum de usura definitiones noverit, docet ex mutuo divitibus aut negotiatoribus præstito posse præter sortem lucrum percipi quinque pro centum, etiam ab iis qui nullum omnino alium, quam legem civilem, titulum habent mutuo extrinsecum.

2° An peccet Confessarius qui dimittit in bona fide pœnitentem qui ex mutuo exigit lucrum lege civili statutum, absque extrinseco lucri cessantis, aut damni emergentis, aut periculi extraordinarii titulo.

Sacra Pœnitentiaria, diligenter matureque perpensis propositis dubiis, respondendum censuit :

Ad primum : Confessarium, de quo in dubio, non esse inquietandum, quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui paratus sit se subjicere; ideoque nihil obstare ejus absolutioni in sacramento Pœnitentiæ.

Ad secundum : Provisum in præcedenti, dummodo pœnitentes parati sint stare mandatis Sanctæ Sedis.

Datum Romæ, in S. Pœnitentiaria, die 16 septemb. 1830.

IV. Dominus Denavit, sacræ theologiæ professor in seminario Lugdunensi, hoc quæsitum ad Sacram Pœnitentiariam direxit 25ª maii 1830 : « Quando S. Pœnitentiariæ dubia circa materiam usuræ proponuntur, semper remittit ad doctrinam S. P. Bened. XIV, quæ revera sat clara et perspicua est pro iis qui bona fide eam perscrutari volunt.

Attamen sunt quidam presbyteri qui contendunt licitum esse percipere auctarium quinque pro centum solius vi legis principis, absque alio titulo vel damni emergentis vel lucri cessantis ; quia, inquiunt, lex principis est titulus legitimus, quum transferat dominium auctarii, sicut transfert dominium in præscriptione, et sic prorsus annihilat legem divinam et legem ecclesiasticam, quæ usuras prohibent.

Quum hæc ita se habeant, orator infrascriptus, existimans nullo pacto esse licitum recedere a doctrina Benedicti XIV, denegat absolutionem sacramentalem presbyteris qui contendunt legem principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque titulo vel lucri cessantis vel damni emergentis.

habere sciantur. I. Si tacite vel expresse interrogen-

Quare infrascriptus orator humiliter supplicat ut sequentia dubia solvantur :

1° Utrum possit in conscientia denegare absolutionem presbyteris præfatis? 2° Utrum debeat »?

Responsum : « Sacra Pœnitentiaria, diligenter ac mature perpensis dubiis propositis, respondendum censuit presbyteros de quibus agitur non esse inquietandos quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere, ideoque nihil obstare eorum absolutioni in sacramento Pœnitentiæ ».

Datum Romæ, in S. Pœnitentiaria, die 11 septemb. 1830.

E. DE GREGORIO, M. P.

V. Eidem oratori hæc postulanti, 24 septembris 1835 : « Ex Responso Sacræ Pœnitentiariæ ad oratorem infrascriptum directo, die 16 septemb. 1830, absolvendi sunt presbyteri qui contendunt legem principis esse titulum sufficientem et legitimum aliquid percipiendi ultra sortem in mutuo absque alio titulo a Theologis communiter admisso, donec S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere. Et huic Responso humiliter et libenter acquiesco.

Attamen, salvo Sacræ Pœnitentiariæ Responso præfato, consultis auctoribus probatis et attenta doctrina omnium fere seminariorum Galliæ, ac præsertim eorum quæ a presbyteris Congregationis S. Sulpitii diriguntur, sententia quæ rejicit titulum legis civilis tanquam insufficientem videtur longe probabilior, securior, et sola in praxi tenenda, donec S. Sedes definierit.

Quapropter fidelibus qui a me concilium petunt utrum possint auctarium percipere ex mutuo, et qui nullum habent titulum a Theologis communiter admissum præter titulum legis civilis, respondeo eos non posse præfatum auctarium exigere : et denego absolutionem sacramentalem, si exigant. Pariter denego absolutionem iis qui, perceptis hujuscemodi usuris, id est vi solius tituli legis, nolunt restituere.

Quæritur 1° Utrum durius et severius me habeam erga hujuscemodi fideles? 2° Quæ agendi ratio in praxi tenenda erga fideles, donec S. Sedes definitivam sententiam emiserit?

Responsum : « Sacra Pœnitentiaria, perpensis dubiis quæ ab oratore proponuntur, respondet :

Ad primum : Affirmative; quandoquidem ex dato a Sacra Pœnitentiaria Responso liquet, fideles hujusmodi qui bona fide ita se gerunt non esse inquietandos.

Ad secundum; provisum in primo. Unde orator priori sacræ Pœ-

tur seu in genere (1), seu in specie; quia alias dolus dat causam contractui, adeoque hic invalidus est; emptor enim jus habet sciendi, quam rem emar, adeoque injuste decipitur occultato vitio. 2. Si vitium sit in substantia, vel qualitate transeunte in substantiam, id est, cui affixa est ementis intentio (2), ut, ea non præsente, rem nolit emere, v. g. si emens vitrum putares esse gemmam, vel volens tibi pannum ad te Sacerdotem vestiendum mitti, mitteretur ruber. 3. Si sciatur res noxia vel notabiliter inutilis ad finem emptoris. Ratio est, quia alias non proceditur sincere, sed emptor quasi dolo inducitur ad emendum, sicque consensus ejus est involuntarius. Unde venditor, etsi non interrogatus, si tale vitium non aperiat, tenetur emptori reddere pretium, et compensare damna, si quæ illi sequantur, vel aliis, quibus res est revendita :

nitentiariæ Responso sub die 16 septembris 1830 sese in praxi conformare studeat ».

Datum Romæ, in Sacra Pœnitentiaria. die 11 novemb. 1831.

A. F. DE RETZ, S. Pœnit. *Regens.*

F. FRICCA, S. Pœnit. *Secret.*

VI. Inquirenti Nicæensi Episcopo an pœnitentes qui moderatum lucrum, solo legis titulo ex mutuo, dubia vel mala fide perceperunt, absolvi sacramentaliter possint nullo imposito restitutionis onere, dummodo de patrato ob dubiam vel malam fidem peccato sincere doleant, et filiali obedientia parati sint stare mandatis S. Sedis.

Responsum est ita : « Feria quarta, die 17 januarii 1838, in Congregatione Generali S. Romanæ et universalis Inquisitionis habita in conventu S. Mariæ supra Minervam coram Eminentissimis et Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, proposito supradicto dubio, iidem Eminentissimi et Reverendissimi DD. dixerunt : AFFIRMATIVE, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis.

Angelus ARGENTI, S. Rom. et Universalis Inquisitionis *Notarius.*

Complures in eumdem sensum prodierunt Responsiones quas reperire est, *Theol. curs. compl.*, tom. XVI, col. 1065-1083.

(1) Cf. S. Alph. 4, 823.

(2) Cf. Gury I, 882, dico 1.

ut, si vendat, etsi pretio modico, corium fragile, vel pannum adustum pro durabili, equum segnem pro generoso, animal infirmum pro sano, semina corrupta pro recentibus, carnes infectas, ovem morbidam, qua grex inficiatur, ligna vitiosa, unde ædes corruant, bovem aptum quidem ad macellum, ineptum tamen ad aratrum, cum ad hoc quæri sciatur, etc. Dixi I. *Vitium occultum*. Nam apertum et manifestum regulariter non tenetur venditor manifestare, sed sufficit, quod pretium, uti debet, imminuat (1); quia vitium manifestum censetur notum emptori; et, si non advertat, sibi imputare debet. Excipe, nisi emptor esset tam rudis et hebes, ut manifesta etiam vitia non notaret : tunc enim censeretur respectu illius occultum. Imo, si emptor etiam non hebes, notaretur non advertere vitium ipsi periculosum, teneretur venditor, etiam non rogatus, id manifestare (2); quia sinceritas in contractibus videtur id exigere, et silentium illud, emptionem faceret emptori involuntariam. Idem dicit Valentia, et alii, si vitium adversetur intentioni actuali ementis; quia hujus incuria non dat jus vendenti; nec ideo emptio voluntaria est magis. Dixi 2. *Vitium grave*. Nam vitium occultum accidentale, si rem non reddat noxiam, nec periculosam, nec notabiliter minus utilem, non tenetur venditor manifestare, nisi interrogetur de vitio, aut hoc repugnaret fini emptoris quia non fit injuria emptori, estque emptio simplici te voluntaria : debent enim omnes sic esse constituti, u

(1) « Si vero vitium sit manifestum, puta cum equus est monoculus, vel cum usus rei, etsi non competat venditori, potest tamen esse conveniens aliis, et si ipse propter hujusmodi vitium subtrahat quantum oportet de pretio, non tenetur ad manifestandum vitium rei, quia forte propter hujusmodi vitium emptor vellet plus subtrahi de pretio, quam esset subtrahendum; unde potest licite venditor indemnitati suæ consulere vitium rei reticendo. » S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 3; Cf. S. Alph. 4, 823.

(2) Cf. S. Alph. 4, 823.

in tali casu velint emere; quia, si esset obligatio ultro talia vitia manifestandi, cessarent commercia humana : multi enim non possent vendere, et deterrerentur a mercatura in magnum Reiplublicæ detrimentum; eo quod ementes, intellecto vitio, nollent emere, aut de pretio detraherent. Debet tamen venditor tanto minoris vendere, quanto minoris ob vitium valet, et cavere, ne aliis noceatur, si revendatur. Dixi 3. *Si sciatur vitium.* Si enim inculpabiliter venditor ignoravit, vitium manifestare non potuit. Unde non tenebitur de damnis, sed actione, vel quanto minoris, si emptor adhuc rem empturus fuisset, sed non tanti; vel redhibitoria, si re ipsa noluit emere talem rem. Quod, si venditor ignarus vitii inter contrahendum protestatus esset, se nolle teneri de vitio occulto, et remisisset de pretio juxta proportionem periculi in emptorem rejecti, ad nihil teneretur in utroque foro (1). Si autem vitium scivisset, nihil prodesset protestatio. Ex his deduco :

160.—1. Peccat contra justitiam et tenetur ad restitutionem, qui scienter vendit rem vitiosam, sive in substantia, v. gr. succum pomorum pro vino de vite, sive in quantitate seu pondere, numero vel mensura, sive in qualitate non minuto pretio, etsi vitium non sit noxium; quia non servatur æqualitas justitiæ inter pretium et mercem. 2. Vendens rem brevi corrumpendam, nisi ante ab emptore esset absumenda. 3. Vendens bona litigiosa, et vitium occultans. 4. Qui vendit pretio infimo, sed dat minorem mensuram, manendo etiam intra limites justi pretii, quia non stat contractu inito cum ementibus de tradenda integra mensura; facitque injuriam aliis mercatoribus, per fraudem ab iis abstrahendo emptores. 5. Vendens vinum, quod non fert longinquam vecturam, cum

(1) Cf. S. Alph. 4, 823.

emens tale petiverit. 6. Vendens rem mixtam alia viliore, ut puram, v. g. vinum aqua mixtum, vel farinam tritici mixtam hordeacea, si mixtio sit noxia, aut rem reddat inutilem, vel deteriorem; quia injuste decipit emptorem : si autem mixtio non sit noxia, nec res fiat deterior, vel minus utilis, quam illa, quæ simili pretio venditur ab aliis, censent Molina, Sporer, Layman, licite vendi, modo proportionate detrahatur a pretio (1); quia res ex parte vilis non æquivalet rei ex nulla parte vili, nisi pars melior in mixta esset tanto præstantior. Imo Lessius putat, si materia deterior ita per industriam admisceatur, ut res melius temperetur, posse vendi consueto pretio; verum in praxi id locum vix habet; quia quisque facile sibi persuadebit rem suam, non obstante mixtione, manere æque bonam; et sic via panditur fraudibus. Nec refert, quod vinum aqua mixtum, forte melius sapiat, quia hoc per accidens est, poteritque emptor bibiturus aquam admiscere; neque vinum mixtum fit ejusdem valoris cum puro secundum se, sed in se deterius, citius acescit, et ad plures effectus est minus utile; unde minuendum pretium pro ratione mixtionis. Idem dicendum de aliis fraudibus, ut, si quis avenam aqua perfundat, ut augeatur mensura, lanam ponat in loco humido, ut fiat ponderosior, qui per artificium facit, ut merx appareat melior, et ita vendit supra summum pretium vel carius. Qui tamen per mendacium vel perjurium dicendo, se pluris emisse, pluris aliis vendidisse, etc. induceret ementes ad emendum pluris, etsi peccaret; tamen non teneretur ad restitutionem, quia satis constat, similia sæpe a mercatoribus falso dici; unde credens sibi imputet.

161. — Resp. III. Emptor tenetur, per se loquendo, pretium justum, saltem infimum commune, pro merce

(1) Cf. S. Alph. 4. 820-822.

pendere, et ignoranti pretium commune indicare; quia alias non servatur æqualitas a justitia intenta, uti, si venditor putaret gemmam esse vitrum, vel merces integras esse corruptas. Nec securus est in conscientia emptor, si dicat: Cupio rem istam emere sine scrupulo, visne vendere donando, si plus valeat et consentiat venditor; quia, cum venditor ignoret pretium, ignorantia dat causam contractui, aliasque posset quivis emens justo minoris reddi securus. Hinc contraria sententia Cajetani rejicitur communiter ut improbabilis. Dixi : *Justum commune :* nam si res omnium æstimatione vilis bona fide ematur, et post emptionem inveniatur pretiosa, v. gr. statua inveniatur partim aurea, quæ communi omnium æstimatione putabatur ænea, emens bona fide, postea nihil tenetur addere, quia non fuit error in substantia spectata secundum æstimationem communem.

Qui scit in agro latere thesaurum, potest agrum emere pretio communi ejus; quia thesaurus nec pars, nec fructus est agri, et ad neminem pertinet. Aliud de venis metalli judicant aliqui, vel alio minerali; eo quod sint pars, aut saltem fructus fundi, proinde ad dominum pertineant. Sunt tamen, qui tenent probabiliter, si bona fide ematur ager, non teneri emptorem compensare, quia habent se in æstimatione communi, ac si ibi non essent. Sic, qui fasciculum herbarum emeret, in qua deprehenderet unam pretiosam, non teneretur pro ea quid addere; quia emit pretio secundum æstimationem communem. Ob eamdem rationem probabiliter licet communi pretio emere agrum, etsi scires, ibi esse venam metalli. Vide La Croix, l. III, p. 2, n. 942.

QUESTIO II.

Quæ sint obligationes et specialia peccata opificum?

162. Obligationes opificum. — 163. Peccata.

162. — Resp. I. Tenentur, non secus ac mercatores, sua artefacta non vendere supra justum pretium. 2. Materiam sibi traditam conservare; superfluam non adhibere; residuam reddere, parare sibi commissa stato tempore, aut ita mature saltem, ne domini damnum patiantur.

163. — Resp. II. Peccant 1. Si jurent certo die opus paratum se tradituros, et quidem graviter, si vere Deum vocent in testem, scientes se non facturos; si autem sincere putarent fore paratum, peccant saltem venialiter propter abusum Divini testimonii. Si sua culpa non steterint promissis, et alter damnum inde pateretur, tenerentur ad restitutionem : quod notandum pro iis, qui plura suscipiunt, quam sine damno alterius præstare possint.

2. Si ad se attrahant fraude, dolo, vel mendacio famulos, vel operarios ab aliis horum opera utentibus; quia quilibet habet jus petendi, sperandi, impetrandi modo saltem licito bona ab aliis, quod per fraudem sine injuria impediri non potest. Unde tales tenentur ad damni secuti, vel lucri cessantis compensationem, uti et, qui falso suam peritiam extollit supra alios et se peritiores deprimit. Qui tamen id faciunt sine vi, fraude, dolo et mendacio, non peccant, per se loquendo, contra justitiam; quia utuntur jure suo, quod habent ad quærendam utilitatem suam.

Dixi 1. *Per se loquendo*. Nam si alium sic impedirent a bono, ipsi ex justitia debito, ut, si quis famulum, artis suæ bene peritum, ab opera alteri addicta

ante tempus abduceret, peccaret contra justitiam, et teneretur compensare.

Dixi 2. *Non peccant contra justitiam.* Quia peccarent contra charitatem; si ex odio, vindicta, vel invidia id facerent, ex quo præcise tamen non oritur obligatio restituendi. Idem est de mercatoribus.

3. Si plus materiæ exigant, quam ad opus sit necessarium : materiam ineptam adhibeant, aut opus non elaborent solide, sed perfunctorie; ut, si sutor corium adhibeat transmittens aquam, suturam non debite faciat.

4. Peccat aurifaber, si æs pro auro vendat, vel auro aut argento plus æris admisceat, quam ars requirat, et ementes mixtionem celet, et pretium non minuat, si ex rebus furtivis aliquid mala fide emat.

5. Peccat bibliopola, si libros non bene compingat, et tamen commune pretium exigat; si vendat libros lascivos, vel hæreticos, aliosve pernitiosos, vel defectuosos pro integris.

6. Peccat caupo, si sine justa causa vendat vinum iis, quos probabiliter putat se inebriaturos; causa autem, per se loquendo, sufficiens non videtur carentia lucri, quod ex illo præcise vino proveniret, sufficientem putant Castrop. et Sanchez, si alioquin esset afficiendus contumeliis et gravissimis molestiis et incommodis. Item, si notabiliter imminuendus esset affluxus hospitum, quia id successu temporis illi esset grave damnum. Favet huic sententiæ cum gravissimis A. A. teste La Croix, lib. II, n. 261. S. Augustinus, serm. CCXXXI, de tempore his verbis : *Tu eum noli adjuvare, noli cogere, sed in potestate ejus dimitte, ut, quantum sibi placuerit, bibat, si se inebriare voluerit.* Idem est, si die jejunii hospitibus ministret carnes. Si tamen ii alias ad alium essent ituri et æque peccaturi, ipseque successive grave damnum pateretur, non peccaret apponendo.

7. Peccat lanio, si carnes ita sevet, ut amicis suis det meliores, aliis autem viliores eodem pretio; quia tenetur non gravare unum, ut faveat alteri.

8. Peccat sartor, si emat pro alio, v. gr. pannum pretio majori, cum posset minori; quia non agit fideliter rem committentis, si retineat partes residuas sine voluntate domini, ut, si sint alicujus momenti et adhuc usui profuturæ dominis; nisi consuetudo habeat, ut soleant illis relinqui, eo quod ideo minus accipiant. Quod si mercatores aliquid illis remittant de pretio, eo quod sæpius apud ipsos emant, possunt id retinere; modo utrimque fideliter agatur, emensque non ideo segnius mercetur, et vere remittat ipsi mercator de pretio, quod ab aliis, vel a domino obtineret (1) : hæc enim si non adsint, peccat retinendo excessum pretii sibi traditi ad emendum; uti et si retineret ideo, quia ipse facilior est in mercando. Ratio est, quia hoc ipso, quod quis alterius negotium suscipiat, tenetur hoc utiliter agere, perinde, ac suum; seque obligat ad ejus commoda procuranda, neque aliter illi res gerenda committitur. Nec potest operam suam occulte compensare, quam emendo impendit; quia satis compensatur, quod ipsi præ aliis vestis conficienda committatur, et opera communi pretio solvatur. Dein, qui negotium alterius suscipit, nihil petendo, censetur præstare gratis operam suam.

9. Pistor peccat, per se loquendo, si panes faciat

(1) « Caute igitur... permittendum est sartoribus ementibus pannos pro aliis, retinere aliquid de pretio; nam aliquando mercatores revera potius simulant ipsis donare, quam donent, ita ut si dominus ipse adiret, pro eodem pretio rem obtineret. Cæterum si sartor fideliter negotium domini gerat, et mercator ei aliquid donet vere gratis, quia suam officinam ille frequentat, vel ut eum alliciat ad suam officinam frequentandam, licite sartor posset retinere donatum, modo moralem diligentiam adhibuerit ad emendum ab aliis mercatoribus pretio minori. » S. Alph. 4, 826.

minores, pretendendo taxam a magistratu constitutam non posse servari sine damno; quia non facile præsumenda est iniquitas magistratus, qui juste taxavit pretinm, prout communiter expedit, licet forte privatus per accidens patiatur damnum, quod alia vice compensabitur majori lucro. Unde non facile aliquid illis permittendum, nisi constaret magistratum errasse in taxa pretii constituti.

10. Peccant opifices, si sine justa causa labores protrahant per mediam noctem in diem festum; si tamen sartor vestem, vel sutor calceos, quos bona fide promisit paratos fore ante festum, præter opinionem, et sine culpa sua paratos non habeat, non peccat laborando per mediam noctem usque in diem festum, si propterea passurus esset grave incommodum, nec excusare se posset. Si sine causa rationabili laborent per tres horas die festo, v. g. per unam mane, a meridie per unam, vesperi per unam, peccant graviter; secus, si eodem die per unam tantum, imo etsi per unam singulis festis per annum; quia præceptum est affixum diei, et labores non coalescunt in unam gravem diei festi dehonorationem, sicut, si fiant, licet discontinue, eodem die.

11. Sartores, molitores, cæterique artifices, quibus res tradita, polienda, vel immutanda; item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, peccant, si non adhibeant diligentiam a diligentibus adhiberi solitam rebus conservandis, tenenturque saltem in foro externo ad restitutionem ex culpa levi, quia depositio etiam fit in commodum ipsorum, idque cautum est ad vitandas ipsorum fraudes. Secus esset, si res commissæ non essent illorum curæ, sed tantum videntibus illis depositæ in diversorio, navi, etc.

12. Etsi opifices per labores graves, quos illi habent, ut sutores, fabri ferrarii et lignarii, textores, laniones, cursores, agricolæ, etc., excusantur a jejunio

ecclesiastico; non tamen reliqui, quorum labor est levis, ut sunt sartores.

13. Non possunt licite monetam materialiter falsam pro laboribus suis acceptam iterum exponere, et expositam tenentur recipere alia substituta; quia non habet valorem intrinsecum, aliique deciperentur. Nec juvat, quod forte nesciant, a quo eam acceperint, quia debent id inter infortunia sibi adscribere, ne scienter alios defraudent. Dixi : *Materialiter falsam.* Nam, si materia sit bona et sit tantum formaliter falsa, id est signum principis sine auctoritate appressum habeat, ac valorem communem, etsi eam cudens peccarit, potest, per se loquendo, iterum exponi.

14. Si operarius addixit suam operam pro inæquali stipendio, sciens prudensque, non potest uti occulta compensatione; quia cessit jure suo, modo nulla domini culpa intervenerit. Aliud esset, si esset injuste coactus ad id; si occuparetur in aliis, ad quæ non est conductus, pro his posset petere stipendium, sique aliter accipere non posset, licite sibi occulte compensaret, modo adsint, serventurque conditiones p. 3, Theol. moral. sub n. 445, requisitæ. Si tamen volens faceret obsequia gratuita, non posset; sed remuneratio domino foret libera. La Croix, l. III, p. 1. num. 973. Vide dicta num. 151, resol. 4[a].

QUÆSTIO III.

Quæ sint obligationes et peccata specialia militum, Belli-Ducum seu Officialium?

164. Obligationes. — Peccata. — 165. Obligationes officialium. — 166. Peccata militum. — Duellum. — 167. Quid de fœderibus.

164. — Resp. I. Officiales belli tenentur 1. Esse fideles suo principi. 2. Curam suorum habere quoad corpus et animam. 3. Non excedere limites suæ pote-

statis. 4. Stare contractu cum militibus conscriptis. Unde peccant contra justitiam, et tenentur ad restitutionem :

1. Si sua negligentia in bello justo permittant prævalere hostem; si non habeant completum numerum militum, pro quibus stipendium accipiunt a principe taxatum; si plures putatitios milites in lustratione supponant, quam permittat consuetudo et consensus principis: idque verum est, quamvis id facerent ad compensandum stipendium prius sibi debitum : tum quia compensatio fieri non potest licite fraude et fallacia, tum quia id cedere potest in grave damnum Reipublicæ, si princeps, putans se habere tot milites, non conscribat plures, vel ad castra mittat, hoste jam superiore. Hoc casu, si nullum damnum sequeretur, et officialis plus non acciperet, quam sibi deberi novit, non teneretur ad restitutionem.

2. Si milites infirmos deserant; si potum, vel cibum corruptum, vel periculosum præbeant; si a furtis, rapinis, blasphemiis, etc. non cohibeant, quantum possunt; si non curent, ut observent præcepta DEI et Ecclesiæ, quoad fieri potest.

3. Si pagos aliquos majori quam par est militum copia gravent; si a privatis domibus, vel pagis pecuniam accipiant, ne eo milites imponant, qui ideo ad alios mittantur : si quid accipiant ad impediendas vexationes militum, quia ex justitia et officio ad id tenentur : si uni militi dent plura chirographa ad plures domos (1); si dissimulent qua via velint exercitum ducere, et sic ab his illisve incolis pecuniam accipiant ad avertendum transitum; quia sic alios gravant amplius, quam eis concessum sit : si temere prælium ineant, vel militum vitam exponant.

4. Si vi, fraude, vel dolo milites conscribant, aut

(1) Cf. S. Alph. 4, 407.

suos invitos aliis ducibus tendant, vel commutent: si, tempore pro quo conscripti sunt elapso, abeundi facultatem non faciant; vel abeuntes tunc, petita facultate, puniant : si stipendia debita subtrahant, vel diminuant; aut non dent debito tempore, dum possunt : si de vestitu, ut par est, non provideant : si, milite mortuo, stipendium illi debitum sibi reservent; quia hoc debetur hæredibus. Cæterum usu in militia recepto, teste La Croix, Capitaneis conceditur locus mortuus pro duobus aut tribus famulis, et unus pro signifero, etsi illos actu non habeant. Layman et Dicast. dicunt quoque consuetudine receptum esse, ut trium, vel quatuor mensium stipendia retineantur, quasi in deposito, ad milites in officio continendos, et militibus mortuis, nihil dare de iis hæredibus. At quo jure? An, quia dantes nomen militiæ, id scientes, in id consentiunt? At multi id ignorant et consentiunt coacti. Denique, si ad muniendam urbem privatos agro vel horto privent, et non compensent secundum justitiam distributivam.

165. — Resp. II. Obligationes militum sunt hæ : 1. Daturi nomen militiæ sub alieno Principe, debent posse prudenter præsumere, bellum esse formaliter justum (1), ne temere se exponant periculo concurrendi ad injurias; et alias cuilibet militare sub quolibet hæretico vel infideli permittitur. Militaturi autem sub suo Rege, vel Principe, si aliud non constet, possunt supponere bellum esse justum, sique jam conscriptis dubium oriatur, quod dissolvere non possint, ut plerumque fit, tenentur obedire, quia Princeps est in possessione potestatis imperandi, et sub-

(1) « Bellum non potest esse utrimque materialiter et reipsa justum, quia uni tantum potest a parte rei jus competere; potest tamen esse utrimque formaliter justum, quia potest adesse ignorantia invincibilis et opinio pro justitia utriusque partis. » Lacroix l. 3. p. 1. n. 869.

jectio milites excusat, possuntque præsumere, bellum esse justum. Si tamen de ejus injustitia constaret, bellare non possent (1).

2. Tenentur milites stare contractu quoad tempus conductionis, obireque functiones militares.

3. Debent esse contenti suo stipendio. Hinc peccant:

166. — 1. Si Duci, vel præfecto non pareant, stationem deserant, non pugnent fortiter, arcem sibi commissam non defendant; quia sunt conducti et stipendia accipiunt, ut ista præstent, etiam cum periculo vitæ.

2. Si a castris, aut exercitu sine licentia Ducis discedant, si militiam deserant ante tempus condictum.

3. Si quid auferant, vel extorqueant a non hostibus; quia debent, per se loquendo, contenti esse stipendio, pro quo conducti sunt; nec excusantur ex eo, quod Duces dissimulent, aut stipendia non solvant: subditi enim jubentur pro iis contribuere, jusque retinent ad sua; Principis vero est providere, ut solvantur stipendia. Dixi : *Per se loquendo,* quia, si pabulum sufficiens advehi, aut propter inopiam non posset emi, fierent pabula communia; putatque Lessius in Auct. V. Bellum. casu 4, etiam in gravi necessitate licitam esse pabulationem (2), modo servetur proportio, et uni non auferantur omnia, sed omnes æqualiter graventur.

4. Si sine permissu Ducis damna inferant subditis terræ hostilis, vel ab iis, dum Principi, vel Duci pro immunitate a damnis, contributionem solvunt, quid exigant, vel ex timore injuste incusso oblatum recipiant; quia donationes illæ ipsis sunt involuntariæ, habentque jus ad immunitatem; nec possunt milites quid auferre hosti sine auctoritate publica Ducis, vel Principis.

(1) Cf. S. Alph. 4, 408, 12.
(2) Cf. S. Alph. 4, 410, 6.

5. Si, ubi agnoscunt Principis sui bellum esse injustum, ei contra hostem servire et militare pergant; quia sunt causa injuste damnorum. Si in hoc casu miles invaderetur ab alio, justo bello serviente, non posset eum occidere; sed deberet animum nocendi deponere, idque alteri significare modo, quo posset et vitæ gratiam petere; his si nollet aggressor acquiescere, juxta Sotum, Azor, Burghaber cent. 2, casu 88, posset se defendere, et alterum, si necesse esset ad sui defensionem, occidere; quia tunc aggressor jus non haberet amplius ipsum occidendi, sed invaso faveret jus naturale se defendendi, secus ac reo condemnato favet ad se defendendum contra carnificem.

6. Si Dux justa de causa (1) daret direptioni, vel ferro urbem, non liceret occidere innocentes, v. gr. pueros, religiosos, fœminas et peregrinos per transitum in urbe commorantes, si ab actione hostili abstinuerint; quia jus habent ad vitam suam retinendam, cum hostile nihil egerint. Possent tamen incolæ urbis laici, innocentes etiam, spoliari bonis suis fortunæ, quia cum hæc sint sub dominio alto Principis, vel Reipublicæ, huic facultatem nocendi injuste præbent. Casu quo militibus licet spoliare hostes, possunt quoque Religiosi et Clerici, servientes militibus in spiritualibus, sibi tunc sine injuria accipere et retinere spolia hostium, quia sunt pars exercitus. Cavendum tamen scandalum. La Croix lib. III, p. 1, num. 881. Atque ex his patet, quomodo examinandi sint milites, et quando obligandi ad restitutionem.

Sunt illis præterea sat frequentes blasphemiæ, imprecationes, juramenta, fornicationes, superstitiones, quibus se nituntur reddere impenetrabiles, duella. Hæc si ineantur ex condicto, certo loco et tempore, incurritur excommunicatio, casusque reservatur

(1) Cf. S. Alph. 4, 410. 5.

Summo Pontifici; a quo tamen in Germania et partibus Septentrionalibus absolvere possunt Religiosi Mendicantes, et qui cum iis in privilegiis communicant (1). Quod si non ex condicto, sed in subitam iram et rixas versi stringant gladios et in loco pugnent; peccant quidem, casum tamen reservatum ex eo non incurrunt.

167. — Petes. Quid de fœderibus cum hoste initis sentiendum? Resp. In fœderibus fides publice data servanda est, etiam hosti bellum injustum inferenti, etsi una pars coacta fuisset injuste ad paciscendum. Est communissima TT. Ratio est, quia, cum Principes bellum gerentes non habeant superiorem, a quo contractus initus rescindi possit, si liceret propria auctoritate resilire, vergeret id in commune damnum societatis humanæ : quisque enim facile fingeret sibi injuriam, aut vim illatam esse : sicque pax nulla firma esset, et mundus perpetuis bellis involveretur. Quare, ut Princeps forte injuriam passus hostibus suis cedat saltem tantisper, donec nova se justi belli, suaque recuperandi offerat occasio, bonum commune exigit. Et hinc Papa dispensare non potest in pactis inter Principes Catholicos; nisi vergerent in damnum notabile fidei, vel Religionis : imo nec initis a catholico Principe cum hæreticis; cum enim hi nolint se obligare dependenter a Papa, cum illis nunquam possent fœdera inire Catholici, id quod cederet in magnum detrimentum Reipublicæ Christianæ. Hæc intelligenda sunt de pactis validis jure naturæ, ut non sunt, quæ fiunt de materia illicita, vel Principi non subjecta sæculari. La Croix lib. III, p. 1, num. 881.

Quæ specialiter observanda Confessario circa Judices, Advocatos, etc., videri possunt p. 3, Theol. Mor. in fine.

(1) Cf. S. Alph. 7, 95.

PARS TERTIA

DE IIS QUÆ CONFESSARIO SPECIALITER SUNT OBSERVANDA CIRCA PERSONAS DIVERSIS VITIIS, PECCATIS ET DEFECTIBUS TUM PHYSICIS TUM MORALIBUS OBNOXIAS.

Quæ media præscribenda sint contra capitalia peccata, dixi a n. 61. ad n. 99, ubi etiam dictum de maledictis et blasphemiis : de iis autem, qui maledictis et juramentis assueti sunt nu. 94. Exponendum restat, quomodo tractandi sint consuetudinarii, præsertim in materia venerea; constituti in occasione proxima peccandi, invalide confessi per plures annos, captivi et rei, conversi ab hæresi, fatui, surdi, muti, ignotæ linguæ, indurati, inimicitiis et odio impliciti, moribundi, pudibundi, pusillanimes, desperabundi, restitutioni obnoxii, sagæ et malefici, scrupulosi, tentati, etc.

CAPUT I.

De Confessario hominis constituti in occasione proxima graviter peccandi, et consuetudinarii.

QUÆSTIO I.

Quid et quotuplex sit occasio peccandi, et quomodo differat a periculo?

168. Occasio peccandi. — Periculum peccandi.

168. — Resp. I. Occasio peccandi est circumstantia extrinseca, alliciens ad peccatum, ut cohabitatio, conversatio cum malis, choreæ, tripudia cum fœminis,

officium, negotiatio, etc. Periculum peccandi est omne sive intrinsecum, sive extrinsecum, inclinans ad peccatum. Unde omnis occasio peccandi est aliquod periculum seu leve, seu grave peccandi; non tamen omne periculum peccandi est peccandi occasio. Nam, qui contraxit consuetudinem mollitiei, est in periculo peccandi, etiam dum solus est, non est tamen in occasione.

2. Occasio peccandi alia est remota, quæ habet quidem vim aliquam alliciendi ad peccatum, raro tamen illud post se trahit. Hæc dicitur etiam periculum remotum peccandi : alia proxima, quæ frequenter conjungitur cum peccato. Hæc dicitur etiam periculum peccati proximum.

3 Alia est proxima per se, seu absolute, et intrinsece talis; alia per accidens et respective talis. Proxima per se et absolute talis est, quæ ob intrinsecam suam vim movendi respectu omnium frequenter cum peccato conjungitur, ut aspectus fixus rei valde turpis, habitatio cum concubina. Per accidens talis est, in qua non omnes passim, sed hic homo in particulari ex inclinatione, vel fragilitate sibi propria et singulari frequenter labitur : ut esse potest exceptio confessionis mulierum respectu certi Confessarii, colloquium cum puella respectu certi juvenis. Male ab aliquibus dicitur universaliter occasio proxima, in qua quis frequentius peccat, quam non peccat : aut fere semper peccat. Nam, licet illa sit vere occasio proxima; tamen potest esse proxima, etsi non peccet frequentius, quam non peccet : qui enim ter in septimana peccat cum persona, cui cohabitat, est vere in occasione proxima, nec tamen intra septem dies sæpius peccat, quam non peccat. Imo in occassione proxima esse potest, qui nunquam ante peccavit, ut, si quis non assuetus vino, generosum cum aliis certando biberet, esset in occasione proxima se inebriandi, etsi se nunquam inebriasset.

4. Occasio proxima alia est interrupta, in qua solum quis per intervalla versatur, ut frequentatio chorearum, tabernæ, puellarum; alia continua, in qua quis semper versatur sine interruptione, ut retentio alienæ pecuniæ, beneficii simoniace accepti, habitatio cum concubina, quæ non sunt peccatum quidem actuale, sunt tamen occasiones sæpe renovandi voluntatem retinendi.

5. Occasio proxima alia est voluntaria, quæ physice et moraliter, seu per vires naturæ, et sine peccato, gravique difficultate vitari potest : alia involuntaria, quæ physice, vel moraliter vitari non potest. Physice involuntaria dicitur, quam quis per vires naturæ vitare non potest. Talis esset, si quis detineretur cum concubina in carcere, vel in navi in mari. Moraliter absolute involuntaria est, quam quis vitare non posset sine peccato : talis potest alicui esse militia, a qua sine peccato ante condictum tempus discedere non potest. Moraliter involuntaria secundum quid est, quam quis sine valde gravi difficultate, vel damno, non potest vitare : talis posset alicui esse officium Advocati, Consiliarii, Chirurgi, quod quis sine damno valde gravi non posset deserere. Quantum autem debeat esse damnum, ut occasio censeatur moraliter involuntaria, non potest una regula definiri; quia pendet ex variis circumstantiis, quæ Confessario ponderanda sunt. Universim dici potest damnum esse debere tam grave, ut id subire communiter superet vires humanas : ut, si vita exponenda esset evidenti periculo : si familia honesta esset ad mendicitatem redigenda : si viro honorato infamia valde gravis subeunda : si filius-familias deberet invito patre deserere domum paternam.

Quæ dixi de occasione proxima conveniunt quoque periculo proximo, saltem plerumque : nam illud occasionem proximam cum circumstantia externa constituit, estque aliud vitabile, aliud physice, vel mo-

raliter inevitabile : aliud proximum respectu omnium, aliud respectu unius proximum, respectu alterius remotum, etc. Periculum proximum aliud est formale, quod vim suam ad frequentem lapsum inducendi retinet hic et nunc, etiam considerato subjecto; aliud materiale, quod in se quidem vim illam retinet, ob specialem tamen subjecti dispositionem non solet cum peccato conjungi, aut merito creditur non conjungendum, et hoc etiam dicitur formale respective remotum. Formale proximum aliud est per se, aliud per accidens tale, uti dixi de occasione. Quod, si merito judicetur, peccatum certo ex illo secuturum, dicitur formale proximum certum; si autem ob rationem gravem quidem, attamen incertam, futurum putetur, dicitur periculum formale probabile. Si quis citra motivum prudens timeat, vel suspicetur, se lapsurum, periculum erit leve. Gobat pro praxi putat, quod, qui scit, si decies adeat periculum, v. g. consortium, se labi septies, vel octies, periculum sit illi moraliter certum : si autem ter, vel quater, censet, quod tantum sit probabile; leve vero, si nunquam cadat, vel forte semel, aut raro et veluti casu. Porro, quot lapsus requirantur, ut quis in occasione certa censeatur frequenter labi, varie æstimandum est secundum dicenda num. 175. Quidam merito censent frequentem esse lapsum, si contingat fere ad singulas occasiones recurrentes.

QUÆSTIO II.

Quomodo procedendum sit Confessario cum constitutis in occasione peccandi proxima?

169. Absolutio non neganda disposito ob existentiam in occasione remota peccati gravis. — 170. Nec ob existentiam in occasione proxima physice inevitabili. — 171. Neganda nolenti deserere occasionem proximam continuam facile vitabilem. — 172. Et nolenti vitare interruptam. — 173. Imo et nisi prius deserat facile vitabilem continuam. — 174. Secus, si sit moraliter inevitabilis et speretur reddenda remota. — Consilium P. Segneri.

169. — Resp. I. Propter existentiam in occasione peccandi remota non est neganda absolutio; quia existens in ea potest sufficienter esse dispositus, etsi eam nolit deserere, cum ad peccata remote se habeat, et vim ad peccata movendi facile superabilem, volenti uti gratiis ordinariis. Sic nemo dicit, dispositum esse non posse, qui non vult deserere mercaturam, militiam, amovere divitias, paupertatem, morbnm, sanitatem, quæ sunt occasiones peccandi remotæ. Imo, cum in nullo statu tales occasiones desint; deberent omnes e mundo exire, ut loquitur Apostolus 1, Cor. 5, si tales occasiones necessario removendæ essent.

170. — Resp. II. Neque neganda absolutio pœnitenti propter existentiam in occasione proxima, quam vel physice, vel sine peccato deserere, vel vitare non potest; modo sit dispositus, paratusque uti mediis, ad cavendum relapsum præscriptis. Ratio est, quia permanentia in tali occasione ipsi imputari non potest ad culpam : nemo enim obligatur ad aliquid, quod physice vel sine peccato præstare non potest. Quod, si emendatio sequatur, poterit deinceps absolvi; si autem illa post unam, alteramve confessionem non appareat, differenda est absolutio, donec appareat emendatio saltem notabilis : tum, ut pœnitens

majorem concipiat horrorem peccati, conatumque majorem adhibeat; tum, ut amoveat fundatum dubium de serio proposito. Excipe, nisi adessent specialia signa doloris, aut necessitas aliud exigeret.

171. — Resp. III. Non est absolvendus pœnitens, qui physice et facile potest occasionem proximam continuam mortaliter peccandi deserere, et non vult; etsi dicat, se habere propositum firmissimum non amplius peccandi. Est communissima, et certa sententia. Ratio est, quia talis propositum nec habet, nec manens in ista occasione habere potest : velle enim manere in tali occasione, est velle peccatum, cum sit frequenti relapsu conjuncta, et sine gravi incommodo vitabilis. Unde Innocent. XI, damnavit hanc ordine 61 mam : *Potest aliquando absolvi, qui in proxima peccandi occasione versatur, quam potest, et non vult omittere : quin imo directe, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.* Damnatur autem hæc propositio, ut recte Cardenas in secunda Crisi diss. 40, c. V, art. 4, num. 114, divisim ita, ut ejus contradictoria sit : nec potest aliquando absolvi, qui in occasione proxima peccandi versatur, etc., nec qui directe eam quærit, aut illi se ingerit: quia particulæ : *quinimo,* exprimunt casum magis dubium.

172. — Resp. IV. Absolvendus quoque non est, qui non vult vitare occasionem proximam interruptam graviter peccandi, v. g. choreas, tripudia, consortia, in quibus frequenter peccat graviter. Ratio est, quia, cum sciat suam fragilitatem periculumque proximum, si vitare nolit, propositum requisitum non habet. Quod, si serio promitteret vitare talem occasionem, posset prima, vel secunda vice, qua peccata ista confitetur, absolvi (1); quia facilius præsumi potest propositum efficax, cum hic effectu non sit in oc-

(1) Cf. S. Alph. 6, 454.

casione proxima, secus, ac existens in continua : hic enim; licet forte affectu illam deserat, non tamen deserit effectu, estque illi periculum relabendi semper præsens. Quod, si semel atque iterum, sive eidem, sive diverso Confessario is fidem fregisset, ac tertio emendationem promitteret, differenda esset absolutio, usque dum emendatio appareat; quia, cum ab illa occasione abesse facile possit, et non vitet, ei fidem jam aliquoties non servanti, credi ultra non potest. Excipe, nisi circumstantiæ essent mutatæ, vel occasio talis, ut Confessarius prudenter sperare posset, quod pœnitens per media specialia, hactenus ei non suggesta, sit ex occasione proxima facturus remotam.

173. — Resp. V. Qui occasionem proximam continuam, sine peccato, et gravi incommodo, et nunc, et ante evitabilem, adeoque voluntariam non deseruit, per se loquendo, absolvendus non est, nisi eam prius deserat; etsi promittat, se eam deinceps deserturum (1). Ita S. Carolus Borromæus p. 3, Instr. pastoral. Et ratio est, quia, cum pœnitens eam facile deserere potuerit, et non deseruerit, suspectum est ejus propositum, exponiturque periculo proximo relabendi, eamque non deserendi, nisi timor negandæ absolutionis retrahat. Unde, per se loquendo, absolvendus non est magus, nisi prius pactum cum dæmone rescindat, extradatque omnia instrumenta diabolica comburenda : nec possidens beneficium simoniace obtentum, nisi aut dimiserit illud, aut suum fecerit, aut ferveat jam opera, ut fiat ipsius : nec, qui facile potuit, modoque potest reparare gravem injuriam, proximo illatam in bonis fortunæ, fama, honore, etc., et non reparavit : neque concubinarius, nisi concubinam dimiserit a se, etsi ploret, et promittat, se, ubi domum redierit, statim dimissurum, maxime, si id

(1) Cf. S. Alph. l. c.

alias promisit et fidem fefellit; quia sola præsentia mulieris apta est cor hominis libidinosi immutare, adeoque nec ipse sibi credere potest, præsertim, cum amor naturalis et non malus, si nimium excrescere sinatur, quosdam ita occupet, ut persona amata continuo observetur, et animus quodammodo fascinetur. Unde recte dixit S. Franciscus Xaverius, Epist. 1, cum hominibus horum tractatuum tam promptis et liberalibus ad obligandam fidem, quam ad exsolvendum tardis et segnibus, cum arrha transigendum esse : id est, datam fidem facto firmandam ab illis esse. Nec ante credendum lacrymis, ait S. Thomas a Villanova, Serm. vi, post. Dominicam 4, Quadrag.; sed firmiter tenendum, vix, aut ne vix unum, qui mulierculæ cohabitanti aliquoties mortifere adhæserit, licet res turpis necdum abierit in consuetudinem aut occasionem proximam, emendandum nisi per separationem; quia peccati et delectationis memoria, objecti præsentia, pronitas in talia, insensibiliter cor ejusmodi hominis emolliunt, Dixi tamen : *Per se loquendo;* nam possent esse circumstantiæ, in quibus absolutio foret impertienda; ut, si pœnitens esset in articulo mortis, vel evidenti ejus periculo, nec posset hic et nunc, paratus tamen proxime, occasionem amovere, vel deserere; quia credibile est, adesse serium propositum eam amovendi. Quod, si occasio esset cohabitans mulier, et pœnitens crederetur non statim moriturus, obligandus esset, non quidem, ut, si sine gravi infamia vel scandalo fieri non posset, statim eam expelleret, sed aliquam pro se peregrinationem suscipere juberet, atque ita aspectus et tentationes vitarentur. Dein, si pœnitens ignorasset, peccatum esse, manere in occasione, aut hanc putasset non esse proximam, aut saltem non esse obligationem illam tam cito tollendi, hoc casu posset prima vice absolvi, saltem, si occasio non esset mulier. Si autem vellet altera vice absolvi, sublata

necdum occasione, audiendus non esset. Putant quoque Suar., Lugo, et alii, posse semel absolvi, si videatur ex audita concione, vel ferventi exhortatione Confessarii singulariter dispositus, statueretque eam statim tollere; quia censetur amplius non velle illam occasionem retinere. Excipe, nisi occasio esset mulier cohabitans, turpiter amata : quia proposita in talibus sæpe sunt inefficacia, aut nimis periculosum est ne data absolutione statim flacescant.

174. — Resp. VI. Absolvendus est existens in occasione proxima, quam moraliter vitare non potest, puta quia alias subeunda esset gravis infamia, vel damnum valde grave temporale, aut spirituale, modo prudenter judicetur habere dolorem, seriumque propositum adhibendi omnia media, ad periculum formale destruendum necessaria (1). Ratio est, quia, si possit, velitque ex occasione proxima facere remotam, paratusque sit præstare, quæ moraliter potest, prudenter creditur esse dispositus, fieretque illi injuria si cogeretur in tali casu occasionem deserere statim. Uti, si filius cogeretur discedere ex paterna domo : Parochus, vel chirurgus officium, quibus hæc essent proxima peccandi oecasio, quam serio vellent facere remotam, abdicare statim juberentur. Ratio est, quia occasio de se non est peccatum, et ut ponitur, pœnitens paratus est, vim ejus inductivam ad peccatum enervare. Attamen, si occasio esset talis, ut stante illa sperari emendatio non posset, aut spes nulla esset, remedia esse profutura; nec prima vice absolvi posset, nisi prius eam deseruerit; quia velle manere in tali occasione est velle peccatum, valetque tunc illud Christi, Matth. XVIII : *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te,* id est abscinde occasionem illam, etsi esset tibi res chara, ut oculus, etc. Ac illud

(1) Cf. S. Alph. 6, 455.

Matth. x : *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Similiter, si adhibitis mediis æque frequenter relabatur ex illa occasione, differenda est absolutio, donec emendatio appareat (1); nisi forte nunc aliis mediis videretur juvandus, aut alia adessent signa sinceri doloris et propositi. Si autem per media illa relapsus rarus, aut multo rarior redderetur, serioque pœnitens cooperaturus divinæ gratiæ videretur, absolvi posset. Dixi in responsione : *Aut damnum valde grave subeundum esse.* Nam non lucrum inquirendum, sed damnum incurrendum facit moralem vitandæ occasionis proximæ impossibilitatem, quæ ad permanendum licite in tali occasione requiritur, uti constat ex damnatis propositionibus. Alexander VII, damnavit hanc ordine quadragesimam primam : *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo regalo, dum deficiente illa, nimis ægre vitam ageret, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.* Innocentius autem XI, hanc 62, proscripsit : *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis et honesta non fugiendi occurrit.*

Ex dictis constat, magna prudentia opus esse Confessario in præsenti materia, ut ex circumstantiis discernat, an aliqua particularis occasio sit moraliter inevitabilis, adeoque talis, ut pœnitens in ea, saltem aliquo tempore, relinqui possit, et interim aliquoties absolvi ; aut talis, ut ne vel semel absolvi possit, nisi deseratur. Prudenter monet Pater Paulus Segneri in Instruct. Confess., ut attendat Confessarius, si pœnitens cogeretur subire grave malum pro evitanda occasione peccandi, non plura ex eo peccata sint secutura, vel an non facilius sit persuadere, ut media

(1) Cf. S. Alph. 6, 457.

efficacia adhibeat et emendet, quam ut deserat occasionem, eo quod periculum formale nunquam sit inevitabile.

QUÆSTIO III.

Quis dicendus sit consuetudinarius et recidivus?

175. Consuetudinarius dicitur, qui ex habitu in materia certa frequenter peccat.

175. — Resp. Consuetudinarius dicitur, qui ex inclinatione, vel habitu per actus frequentatos in certa specie peccati v. gr. blasphemiæ, perjurii, imprecationis, luxuriæ,contracto, frequenter relabitur in certum peccatum. Cum consuetudinario multi confundunt recidivum, quem dicunt illum, qui iteratis aliquoties confessionibus, post singulas confessiones in eadem peccata reincidit. Verum in rigore idem non est : etsi enim omnis consuetudinarius sit recidivus, non tamen contra. Nam, qui semel relapsus est in peccatum ante remissum, vere recidivus est, non tamen consuetudinarius; sicut et in occasione proxima relapsus potest necdum esse consuetudinarius. Quæ autem frequentia relapsuum requiratur, ut aliquis dicatur consuetudinarius et tractandus ut talis ; non una, ut dixi de occasione proxima, regula definiendum est, sed attendendum ad naturam et circumstantias peccati, ad tempus modumque committendi peccata. Nam peccata, quæ ore, vel cogitatione fiunt, sicut facilius committuntur, sic major in iis requiritur numerus ad frequentiam ex consuetudine. Dein ad consuetudinem requiruntur relapsus per notabile tempus : neque enim, qui per unam tantum hebdomadam vel mensem frequenter est relapsus, is consuetudinarius dicitur; et relapsus, qui censentur frequentes respectu octidui, non censentur frequentes respectu aliquot mensium.

Sic certum peccatum sæpe censetur in septimana committi, si ter, quaterve per septimanam recurrat; non vero, si toties per mensem, censetur frequens relapsus in mense. Similiter, qui duodecies per mensem peccaret peccato mollitiei, censeretur frequenter in mense peccasse, non tamen, si toties intra annum, dicendus esset frequenter in anno peccasse, ita ut haberetur pro consuetudinario : si singulis autem septimanis per annum, vel aliquot annis sic peccaret, habendus est pro consuetudinario et frequenter relapso; relapsus enim essent quinquaginta duo intra annum. Denique peccata minus deliberata, vel ex communi fragilitate facile committi solita, majorem numerum petunt.

QUÆSTIO IV.

Quomodo practice procedendum cum consuetudinario extra occasionem proximam?

176. Absolvi ordinariis potest consuetudinarius, quando prudenter judicatur dispositus. — 177. Indicia dispositionis. — 177. Absolvi potest dispositus,qui primum confitetur consuetudinem.— 179. Quid si, sæpius relapsus, tibi non sit unquam confessus? — Duo cavenda Confessario consuetudinarii.— 180. Serio dolens non tantum ad fiduciam traducendus. — 181. Pusillanimis erigendus : minus sollicitus terrendus. — 182. Quando ad confessionem generalem adducendus? — 183. Quomodo tractandus consuetudinarius in pluribus materiis? — 184. Quid, si emendatus de nocte patiatur turpia?

176. — Resp. I. Regulariter danda est absolutio consuetudinario extra occasionem proximam, quando prudenter judicatur adferre dispositionem requisitam, aut ad illam per exhortationem et industriam Confessarii jam adductus esse; nisi illam ad tempus differri suadeat, aut exigat illius utilitas, inconstantia, vel aliqua necessitas, etc. Ratio est, quia per confessionem acquisivit jus ad absolutionem; ergo illi danda est, aut modo, aut saltem post tempus aliquid, si ad

id eam differri causa justa suadeat, vel exigat. Dixi : *Si prudenter judicetur*. Nam, si judicium prudens formari non possit de requisita dispositione, per se loquendo, absolutio aut neganda, aut differenda est. Vide dicta, n. 34.

Petes : Ex quibus indiciis prudens illud judicium formari possit?

177. — Resp. Ex indiciis sinceri doloris et efficacis propositi, futuræque emendationis, qualia sunt: 1. Suspiria, gemitus, lacrymæ sinceræ. 2. Si pœnitens longum et difficile iter proprio motu, confessionis gratia susceperit. 3. Si peccatum, alias celatum, magno cum rubore confiteatur. 4. Si aliquo tempore a peccato abstinuerit, intuitu confessionis faciendæ cum fructu. 5. Si jejunaverit, certas preces quotidie persolverit, pro confessione rite instituenda, et venia impetranda, etc. 6. Si major conatus emendandi sit adhibitus, si rarius, vel difficilius ab ultima confessione intra tempus priori simile relapsus sit : si sibi vim intulerit contra tentationem. 7. Si circumstantias et illecebras peccatorum removerit, v. gr. novum vitæ genus sit amplexus, certam societatem periculosam vitarit : si quid evenerit, quod specialem metum incusserit. 8. Si remedia contra relapsum præscripta cum fructu adhibuerit : si de industria ad Confessarium venerit, a quo efficaciora putabat media præscribenda. 9. Si se offerat ad priora media serio et studio sius adhibenda, difficiliora libenter admittat, injurias ultro condonet : si desideret complices peccati converti, et velit ad id cooperari. 10. Si optet pati ad satisfaciendum Deo offenso, vel gaudeat se a Deo puniri, aut approbet justam Dei vindictam. Ex his deduco sequentes regulas pro praxi :

178. — Regula. 1. Absolvi potest consuetudinarius, imo et ordinarie debet, nisi aliud circumstantiæ suadeant, non solum, qui media præscripta adhibuit con-

tra peccata consuetudinis jam ante confessæ, et numerum imminuit; sed etiam, qui prima vice consuetudinem suam confitetur (1), et jam judicatur prudenter esse dispositus, vultque media proposita ad emendationem utilia, vel necessaria adhibere. Ratio patet ex dictis. Neque necesse est, ut Confessarius judicet, quod pœnitens nunquam sit relapsurus; vel satis, quod prudenter possit judicare, quod verum dolorem propositumque habeat, et spem faciat emendationis : in his enim consistit sincera plenaque conversio. Unde et, si quis medicinales pœnitentias non obivisset, eo quod a Confessario ipsi nunquam fuissent præscriptæ, nunc autem paratus esset, eas subire, et media præscribenda adhibere, spemque faceret emendationis, absolvi posset.

Regula 2. Neganda consuetudinario absolutio est : 1. Si non velit serio allaborare, ut vincat consuetudinem, quia peccata sunt adhuc ipsi volnntaria in causa. 2. Si media præscripta neglexit, et quæ scivit necessaria, non adhibuit pro vincenda consuetudine, nec modo signa dat extraordinaria doloris et propositi; idque, licet dicat se jam paratum adhibere media difficiliora. Ratio est, quia adest justa causa dubitandi de dispositione, et sæpe tales promittunt magna ex timore negandæ absolutionis, sed se et Confessarium decipiunt. Unde, saltem ad tempus, neganda absolutio, ut discat melius apprehendere mediorum necessitatem. 3. Idem faciendum ob rationem datam, si post singulas confessiones frequenter deliberate relapsus est, ducto initio ab uno, alterove die post confessionem. Excipe, nisi nunc alia adsint signa ex prædictis.

Regula 3. Differenda est absolutio. 1. Si ob frequentiam relapsuum Confessarius prudenter judicare non possit pœnitentem esse rite dispositum, etsi is

(1) Cf. S. Alph. 6, 459.

dicat se dolorem et propositum habere. Ratio est, quia Confessarius, utpote judex, debet prudenter judicare, reum esse capacem absolutionis; alias abutitur sua potestate, estque præsumptio contra pœnitentem, ubi non sunt indicia ad judicium prudens formandum sufficientia; cum is fidem sæpe datam fefellerit, lateantque in consuetudinariis pravi habitus, inclinationes et pravi affectus, quos experirentur, si se coram Deo examinarent, et conscientiam suam consulerent, v. g. : an, si occurerent ordinariæ occasiones et illecebræ, non essent parati agere, negligere, ut ante, redire ad consortia et pericula? Unde languida et inefficacia sæpe sunt eorum proposita, quibus voluntas non avertitur a peccatis; ita, ut si nunc adesset occasio ista repetendi, nulla ratione admitteret in iis complacentiam, aut desiderium eorum; talis autem voluntas requiritur ad propositum. 2. Si Confessarius judicet quod absolutio, ante nimis facile impensa, ansam dederit relapsibus, ut proinde nulla sit spes emendationis, si iterum statim detur; absolutio, per se loquendo, differenda est, etsi Confessarius prudenter judicet, pœnitentem hic et nunc esse dispositum. Ratio est, quia ad Confessarium, utpote medicum, pertinet, non solum vulnera curare præsentia, sed etiam media præservativa a relapsu adhibere. Hinc, si dilationem judicarit necessariam, teneretur differe absolutionem; si autem non necessariam quidem, attamen valde utilem; non teneretur quidem, posset tamen, pœnitente (licet hoc ordinarie non expediat) etiam invito : quia medici est providere infirmo, præsertim ubi agitur simul causa tertii, uti hic agitur causa Dei et Domini nostri, majusque bonum est ad breve tempus carere gratia quam tamen pœnitens per contritionem acquirere potest, cum spe eam habendi deinceps perseveranter, quam statim eam accipere cum præsenti periculo illam paulo post iterum amittendi. Experientia enim

constat, quod brevis dilatio absolutionis multum conferat ad emendationem consuetudinarii; quia huic aperit oculos, ut cum sua confusione videat animæ suæ pericula, gratiæque divinæ det locum juxta illud, Psalm. LXXXI: *Imple facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum, Domine.* Dixi: *Per se loquendo.* Nam in articulo mortis, et casu quo putaretur dilatio absolutionis pœnitenti non profutura, danda esset absolutio.

179. — Resp. II. Si alias tibi non confessus, prima vice tibi confiteatur suos relapsus in idem mortale, interroga, quandonam ultimo sit confessus? Si spectato tempore, secundum dicta num. 175, relapsus videatur frequens, interroga, an ante illud tempus frequenter sit lapsus in idem peccatum? An aliquo tempore obstinuerit, media adhibuerit, numerum imminuerit? etc., et facile patebit, quid agendum sit secundum dicta. Duo Confessario interim sollicite cavenda: unum, ne sit nimis rigidus; alterum, ne sit nimis facilis, et de mediis efficacibus parum sollicitus; rigor enim nimius pœnitentes in desperationem agit: terrendi sunt, sed et animandi, proponendo pericula et pœnas ex una parte; ex altera, paratum Dei auxilium et desiderium, ut peccator ad se revertatur. Languida autem benignitas, et nimis facile consuetudinariis impensa absolutio, causa est, quod pluribus annis insordescant consuetudini, alii se polluendi, alii blasphemandi, maledicendi, jurandi, execrandi, etc. *Unum est quod sanctam maxime perturbat Ecclesiam, falsa scilicet pœnitentia: idcirco Confratres nostros et Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis laicorum animas decipiant, et in infernum pertrahi patiantur.* Hactenus PP. Concilii Lateranensis. Verendum sane, ne in Confessarios, qui, injuncta levi pœnitentia, consuetudinarios absolvunt vix monitos, dimittunt mediis nullis munitos, aliquando

cadat illud Achabo dictum, lib. III. Regum, cap. **xx**: *Quia dimisisti virum morte dignum, erit anima tua pro anima illius.* Quæ autem media sint præscribenda, quæ pœnitentiæ injungendæ, dixi num. 18, 38. et 65. Item dicetur, num. 188. Cæterum consuetudinario in materia luxuriæ imprimis necessarium est, ut frequenter confiteatur, et quoad fieri potest, eidem prudenti, docto et bene experto Confessario, cujus consilia sequatur, ad quem statim post lapsum recurrat, aut, si nequeat, vindictam de se sumat, etc. Nemo, inquit Cardinal. Toletus, loquens de consuetudinario molli, sibi promittat emendationem, nisi per miraculum, vel rarissimum privilegium, sine frequentissima confessione. Unde, si talis raro confiteatur, vel notetur currere de uno ad alium, merito dubitari potest de ejus dispositione, quia negligit medium utilissimum et fere unicum, si tamen de hoc monitus fuit.

180. — Resp. III. Si consuetudinarius suam consuetudinem prima vice confiteatur, in eoque notetur extraordinarius dolor, et ideo videatur statim absolvendus ; caveat Confessarius, ne dolorem sistat et animum pœnitentis, a fœditate peccatorum suorum consideranda, ad motiva duntaxat fiduciæ in Deum intempestive abducat : hoc enim esset operationem Spiritus Sancti impedire. Deinde advertat, an dolor oriatur ex clara Divinæ bonitatis cognitione, qui solet cum dulcedine esse conjunctus, ob inchoatam veri boni per amorem possessionem; an vero ex horrifico aspectu scelerum, sitque totus felle permixtus? Si primum, doceat blanditias illas, suscipere cum humili confusione, ut faceret reus læsæ majestatis, si a Rege, loco supplicii, specialibus favoribus augeretur ; atque sancto rubore suffusus se intra se ipsum recondat, indignum se reputans favoribus et deliciis filiorum Dei. Si secundum, doceat oculos quidem in sua scelera generatim (in specie enim recordari, præsertim in materia luxuriæ, non

expedit) ad tempus conjicere, ita tamen, ut per intervalla ad abyssum misericordiæ divinæ meritaque Christi reflectat : sic enim et confusio et fiducia inducetur, quæ principium est fortitudinis. Quod, si emendata jam consuetudine, notetur pertristes animo volvere cogitationes; magis trahendus esset ad fiduciam, monendusque, ut, ubi memor peccatorum tristatur, aut etiam lacrymas fundit, statim dolorem in Deum dirigat, dolendo ob ejus bonitatem offensam, statuatque offensas compensare, et tranquillum gerat animum. Fieri enim potest, ut dolor ex dispositione naturæ proveniat, et non ex gratia : neque peccata perpetuo sunt versanda animo, etsi salutare sit ea recordari in genere quandoque.

181. — Resp. IV. Si pœnitens consuetudinarius videatur pusillanimis et turbati animi, eo quod parum proficiat, non multum terrendus, sed laudandus est, si quid emendaverit, spesque facienda plenæ per Dei gratiam emendationis, quæ eo faciliora reddet omnia, quo sæpius ipse meliusque vicerit. Tali necessaria est magnitudo animi, spes magna victoriæ et perseverantia. Si millies quis cadat, millies resurgat et pugnam innovet. Deo major est gloria, magnum reducere peccatorem, quam minorem. Si videatur sibi nihil proficere, non ideo nihil proficit. Horologii umbra crescit, et non advertimus dum creverit; segetes crescunt, et non videmus crescere; sic virtus crescit, etsi non notetur statim augmentum : notatur tamen post tempus. Si autem non pusillanimis, sed minus sollicitus sit de emendatione, terrendus est proponendo judicia Dei, mortem, pœnas, diaboli insidias et invidiam, abusum donorum Dei, et concessi temporis ad operandam salutem, etc.

182. — Resp. V. Si consuetudinarius, solitus frequenter relabi in eadem peccata mortalia, post plures jam confessiones advertatur esse vere pœnitens, et

incipiat se emendare; inducendus est ad confessionem generalem, ut supra memini, quia prudens est timor, ne confessiones antecedentes plures fuerint invalidæ ob defectum doloris et propositi; alias tamdiu in pessima consuetudine non mansisset.

183. — Resp. VI. Si consuetudinarius sit in pluribus materiis, specialis cura impendatur primo radici, vel illis, quæ magis scandalosa sunt, instituto prius super his examine particulari; donec unum post alterum expugnetur; nec unquam despondeat Confessarius animum, multo minus repellat pœnitentem tanquam incurabilem; sed pro eo oret: si conatus fructum habet, non extollatur; nec dejiciatur, si non habeat: Dei enim est opus conversio animarum. Quod, si tamen post longum conatum videret, nulla juvare media, potest consuetudinario molli suadere matrimonium, si ætas ferat: aut quandoque statum religiosum, in quo sit rigor, disciplina, rara conversatio cum altero sexu; alias probro facile erit religioni. Status autem ecclesiasticus tali vix expediet; quia in hoc isti vitio sunt fomenta sua, et occasiones majores ruinæ.

184. — Resp. VII. Si se emendans luxuriosus patiatur nocturnas pollutiones, ut contingere solet talibus; monendus est, ut non terreatur; modo consensum non præbeat, quia patitur ex naturæ assuetudine, non agit. Videantur dicta n. 73.

QUÆSTIO V.

Quid præterea notandum circa consuetudinarium in blasphemando, jurando, imprecando mala?

185. Quid, si assuetus blasphemiis conetur emendare, vel contra? — 186. Examen, assueti juramentis. — Quæ verba juramentum indicent? — Tria ad juramentum licitum requiruntur. — Assuetus perjuriis.

185. — Resp. I. Qui consuetudinem habet proferendi verba blasphema, tenetur sub peccato mortali serio conari eam tollere. Quod, si faciat, et tamen labatur, potest excusari aliquando; eo quod verba illa ex impetu naturæ effusa (1), non sint voluntaria in se, nec in causa; quia retractata proposito efficaci. Si vero non conatur, est in statu malo, teneturque consuetudinem, seu negligentiam suam graviter malam confiteri; et nisi serio statuat eam consuetudinem tollere, neganda est illi absolutio. Non excusatur, qui puerum, vel stultum, aut ebrium induceret ad blasphemandum; quia, licet verba blasphema non retineant malitiam objectivam respectu stulti proferentis illa, retinent tamen respectu inducentis ad illa, qui censetur illa proferre per alium, non secus, ac si quis per organum talia proferret; multo minus, qui ore profert, excusatur.

186. — Resp. II. Si quis se accuset de juramentis. 1. Interrogandus est, quibus verbis sit usus, præsertim si rudis sit. Nam sæpe dicunt se jurasse, cum simpliciter aliquid gravius affirmarunt sine ulla intentione, Deum vocandi in testem : ad juramentum autem requiritur, ut Deus vocetur in testem, quod indicant hæc verba : Testor Deum : invoco Deum testem : sub juramento confirmo : sub juramento meo tibi hoc faciam.

(1) Cf. Gury I, 300, 3. nota Ballerini (b).

Multi tamen postremis his verbis non intendunt jurare, sed tantum gravius affirmare. Hæc vero : Deus novit : testabitur suo tempore : coram Deo loquor : Deus novit omnia : Deus videt meam conscientiam ; nisi aliud constet ex circumstantiis, censentur tantum narrative, non vero invocative proferri. Nec juramentum est, si quis dicat : Tam verum est, quam hîc sedeo, quam sol lucet : expono caput meum : amputentur mihi aures, nisi ita sit : per fidem meam, per conscientiam meam : vere, certe, in veritate, fide boni viri, boni Christiani : sim nequam, et fur, si ita non est. Esset tamen juramentum ; si quis diceret : Per fidem Catholicam, per Evangelium ita est ; quia censeretur horum auctor invocari testis. Si quis dicat : Tam verum est, quam Evangelium, quam vere Christus est in Venerabili, quam vere Deus est ; non videtur juramentum ; esset tamen blasphemia, si intenderet asserere æqualitatem veritatis, vel credibilitatis : secus, si intenderet tantum dicere, hoc esse suo modo verum, sicut alterum verum est suo modo. Si quis aliquid affirmet per creaturas, quibus Deus specialititer indicatur, juramentum censetur : ut, si affirmet per cœlum, vel templum. An affirmare per animam sit juramentum dubium esse ait Tamb. ; ex communi tamen usu censetur juramentum ; quia anima est clarissima Dei imago. Excusantur a mortali tamen rudes sæpe, sic falso jurantes, quia, licet sciant id vocari juramentum ; tamen non intendunt Deum vocare in testem, nec apprehendunt, nisi aliquam rationem mali in confuso non tanti momenti. Si quis dicat verba, quæ non continent juramentum, et reipsa velit Deum vocare in testem, jurat : juxta La Croix l. III, p. 1, num. 158. Si autem nesciret, quid sit jurare, ut sæpissime non sciunt rudes, non jurat, etsi intenderet verba proferre, ut faciunt alii ; quia inefficaciter tantum voluit jurare, neque Deum vocat in

testem, cum non sciverit se hoc facere. Unde rudes interrogandi quoque sunt. an intenderint Deum vocare in testem. 2. Qui consuetudinem jurandi habere notatur, examinandus est, an promiscue juret, non attendendo, an verum, vel falsum sit? Si hanc consuetudinem habet, est in malo statu, teneturque eam consuetudinem sub mortali tollere : si autem consuetudinem habet jurandi non falso, non peccat quidem, per se loquendo nisi venialiter, etsi consuetudinem non retractaverit; est tamen talis consuetudo serio emendanda quia scandalosa, et periculo exponit falso etiam jurandi. Dixi : *Per se loquendo;* quia parens v. g. posset ratione scandali peccare graviter, si liberi inde discant promiscue jurare; aut, si quis juramento se obligaret ad faciendam rem graviter malam, aut dubitans de veritate juraret. Tria enim requiruntur ad juramentum licitum, nempe justa causa, res justa, seu honesta, et veritas saltem prudenter æstimata. Si primum tantum desit, per se est veniale tantum. Si secundum, est veniale vel mortale juxta communiorem, prout est res graviter, vel leviter tantum mala (1), quæ juramento affirmatur facienda; quia irreverentia videtur gravis (de quo tamen aliqui dubitant, si res sit levis), se astringere interposita DEI auctoritate ad faciendam rem graviter malam; secus si simpliciter peccatum, v. gr. furtum factum sub juramento assereret. Si desit tertium, semper est peccatum mortale; quia est gravis irreverentia Deum vocare in testem rei falsæ; imo, juxta Castropalao, semper est blasphemia; quia pejerans facit Deum testem falsi, et quantum est de se, dicit : Deus confirmet hanc falsitatem, id quod Deo convenire non potest; contradicunt tamen alii. Putant probabiliter Sanc., Castrop. et alii, sufficere ad licite

(1) Cf. S. Alph. 4, 146; Scav. II, 105 et 106.

jurandum, saltem extra judicium; quod quis probabiliter judicet, rem esse veram. Suar., Dicast. requirunt certitudinem moralem, ita ut non sit prudens ratio in oppositum; quia jurans plus dicit quam se opinari (1). V. La Croix l. III, p. 1, num. 267. 3. Si habeat quis consuetudinem jurandi falso, et juramenta procedant ex consuetudine revera omnino inadvertenter, juramenta, si consuetudo retractata non sit, erunt peccata in causa, non tamen in se formaliter; quia, ut ponitur, in se libera non sunt. Dixi 1. *Si procedant ex consuetudine*; si enim indeliberate procederent ex impetu, vel subita ira, nec in causa forent peccata, sed difficile erit discernere an non procedant consuetudine; hinc tutius est confiteri saltem consuetudinem. Dixi 2. *Revera inadvertenter omnino;* quia, ut notat Dicast. post Scotum, assueti juramentis, aliisve peccatis, licet reflexe non advertant ad malum, exercite tamen ex actu tenui, et quasi imperceptibili communiter, vel sæpe advertunt sufficienter ad malum, ut peccent et demereantur. Sicut assueti actibus dilectionis Dei prorumpunt in actus illos quasi imperceptibiliter, nec tamen omnino inadvertenter, sed cum cognitione sufficiente ad meritum. La Croix l. III, p. 1, num. 274, et l. VI, p. 2, 973. Unde in absolutione talis cum proportione servanda sunt, quæ circa alios consuetudinarios. Videri potest La Croix, l. c. a. n. 271, et à n. 968. Item l. VI, n. 48, Idem dic de assueto diris imprecationibus; quæ, si fiant sine animo ut eveniat malum, non sunt quidem de se mortalia, nisi gravem simul eontumeliam contineant, aut scandalo sint gravi; retinent tamen aliquam turpitudinem, fiuntque cum advertentia ad substantiam operationis malæ. Unde et tales consuetudinarii serio admonendi sunt, ut emendent, v. gr. dicendo : qua mensura mensus fueris,

(1) Cf. S. Alph. 4, 148.

remetietur tibi; eveniet tibi infortunium, et nescies ex qua culpa, scias autem evenire ex tuis diris imprecationibus, etc.

QUÆSTIO VI.

Quid observandum, si pœnitens frequenter relabatur in eadem venialia, sitque iis assuetus?

187. Relabens frequenter in eadem veniala quomodo tractandus? — Si plene deliberata, quid agendum? — Motivus doloris de venialibus.

187. — Resp. I. Si venialia fiant ex subreptione, negligentia, aut subito aliquo motu, ut non raro contingit, v. g. in mentis evagationibus tempore orationis, verbis otiosis, motibus impatientiæ; frequens relapsus in eadem venialia non tam arguit defectum doloris ac propositi, quam magnam naturæ humanæ fragilitatem et inconstantiam : unde absolvi potest talis pœnitens sæpius in talia relapsus, modo aliunde nihil desit, velitque magis conari emendare. Consultissimum tamen est, ut talis suaviter inducatur, ut addat ex vita præterita, quod emendatum est, et magis apprehendit, quodque sine confusione singulari potest repetere, id quod addo ne sacramentum reddatur odiosum. Dein excitetur ad dolorem singularem de illo, aut saltem de uno particulari, jam ab ultima confessione admisso : sic enim consulitur reverentiæ sacramenti, et fructus ejus certius obtinetur. Utile quoque est recidivis in eadem venialia frequenter, ut vesperi leviores pœnitentias assumant, ubi se adverterint de die in illud lapsos : hoc consilium si sequantur, insensibiliter se emendatos invenient.

2° Si venialia sint plene deliberata peccata consuetudinis, cautius procedendum, præsertim, si non addatur alia materia, de qua appareat verus dolor et

propositum; quia prudenter timeri potest ne desit dolor de illis venialibus. Unde sunt excitandi tales ad sincerum dolorem, proponendo illis illius motiva: quæ sunt sequentia : 1. Omne veniale est pejus malum, omni malo physico hujus mundi: quia mala reliqua contra creaturas sunt, quæ respectu Dei sunt quasi non sint, et velut nihilum et inane reputatæ sunt ei : peccatum autem veniale contra Deum est. Malitia illius ex eo elucet, quia Deus Judex justus, et supra condignum non puniens, in servis etiam suis gravissime id punivit : Moyses propter levem diffidentiæ culpam exclusus est a terra promissionis : levis Ozæ imprudentia morte repentina ; levis vanitas Davidis in numerando populo, peste et septuaginta millium hominum morte punita est. Anima, in gratia licet continua, infecta uno veniali, ad conspectum Dei, nisi id deleatur, nunquam admittetur : animæ Deo dilectæ in purgatorio, quas desiderat Deus protinus ad se admittere, exigente justitia, retardantur a cœlo, et gravissime puniuntur; donec pœnam venialibus debitam exsolverint. Ex his collige, quantum malum sit peccatum veniale. 2. Mortale peccatum est malum quo gravius cogitari non potest; ad hoc veniale disponit. *Qui spernit modica paulatim decidet. Os quod mentitur occidit animam.* Unde venialia deliberata causa sæpe sunt æternæ damnationis. *Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.* Venialiter peccans non horret Deo displicere; vult potius dæmoni, quam Deo ista actione placere; est inobediens, ingratus, injurius contra Deum, illi furatur gloriam suam. Veniale est abusus divinæ omnipotentiæ, et propriæ facultatis, creaturarumque, quas Deus in gloriam suam condidit. Unde veniale est malum Deo summo bono, omni cultu, honore, amore dignissimo, an ergo non est detestandum? Juvat hic quoque similitudinem adducere, v. gr. si filius esset,

qui nollet sic offendere patrem, ut mereatur hæreditate privari, paterna domo ejici; non curaret tamen multis levibus eum offendere et esse molestus; an is non merito vituperandus esset, sique ingenuæ foret indolis, erubesceret? Ecce sic tu te geris erga Deum, qui mali nihil, sed innumera bona tibi contulit. Usui etiam esse potest similitudo sponsæ erga sponsum; famuli erga dominum bonum et liberalem sic se habentis. Ubi videbitur his dispositus, absolvi potest, vel debet, nec est paritas recidivi in venialia cum recidivo ex consuetudine in mortalia : quia mortalia in homine majorem arguunt malitiam; non ita venialia, quæ facilius evitantur, crediturque Deus facilius dare amicis gratiam efficacem dolendi, quam inimicis, præsertim inveteratis, habetque ipsa in illis facilius locum, utpote Deo bene affectis. Hinc plus fundamenti est credendi esse dispositos.

QUÆSTIO VII.

Quæ sint remedia spiritualia constitutis in occasione proxima, et consuetudinariis in materia venerea?

188. Remedia pro consuetudinariis.

188. — Resp. Præter dicta nu. 16 et n. 74, proderunt sequentia :

1. Frequens Confessio et Communio, ut jam dixi, cum sincero dolore et proposito. Oratio et contritio frequens cum petitione veniæ : sique sit in occasione proxima, quam amovere non potest, fuga conversationis solius cum sola, blandi aspectus, joci, colloquii familiaris.

2. Sedulo expendere finem, ad quem creatus est homo, quo non obtento, perdita erunt omnia, et restabit infelix æternitas. *Quid prodest homini, si universum*

mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?

3. Expendere pretium animæ suæ, tam Christo dilectæ. Est hæc thesaurus unicus hominis, pretiosior omnibus totius mundi bonis; quia spiritus immortalis, capax Deitatis, pretium sanguinis Unigeniti Filii DEI. Habet homo unicam, et hanc tam parvi pendat?

4. Concipere ingentem horrorem omnis peccati, ponderando ejus turpitudinem ex infinitis Dei in hominem beneficiis, gravitatem ex dignitate personæ offensæ et offendentis vilitate, aliisque circumstantiis. Quis offenditur? Deus infinitæ majestatis. Quis offendit? Vilis, ingratus, rebellis homo. Ubi? In conspectu Dei, justi Judicis, Benefactoris maximi et unici, in conspectu Patris amantissimi, etc. Quibus auxiliis? Donis et facultatibus a Deo concessis, et in hanc horam conservatis, ut salutem tuam, quam Deus unice intendit, iisdem opereris. Hæc tu in perniciem tuam, in Dei contemptum detorqueas? Cur offenditur? Ob vilem, turpem, bestiis communem voluptatem, ob nihilum. Huic tu Deum postponis; ob hoc perditum is animam tuam, quam habes unicam; pejor ipso diabolo, qui tentare potest, nolentem in ruinam impellere non potest; sed quod ipse non potest, tu sponte facis. Quomodo offenditur? Summa temeritate, dementia intolerabili, quasi certum tibi foret, postmodum locum futurum pœnitentiæ; aut non sufficiant ad te cohibendum præmia, quæ diligentibus se, aut pœnæ, quas derelinquentibus se Deus præparavit. Quid, si Deus diabolo, qui adstat paratus, permitteret, ut in flagranti te ad infernum abriperet? Quando Deus offenditur? Eo momento, quo te portat in manibus suis, quo te invitat ad se unicum bonum tuum, offert tibi gratias suas, ut salutem tuam operis, quas tu in ejus inspectantis, convertis contemptum. Vide, quid agas? Tam diu te Deus toleravit, toties ignovit, venit finis,

finis venit, et quia sprevisti miserantis clementiam, incides in manus vindicantis. Poterisne habitare cum ardoribus sempiternis in igne, quem succendit furor ejus?

5. Meditari de æternis inferni pœnis, et ex iis colligere peccati gravitatem : de Passione Domini nostri expendendo, quis, cur, pro quibus, quo, quantoque amore sit passus? inde inferre, quid recta ratio a nobis exigat.

6. Moderate uti cibo et potu, sibi paulatim subtrahendo, donec deprehendatur quantitas, tantum ad vires officio suo pares necessaria : hoc enim dæmonium non ejicitur, nisi in jejunio et oratione, proinde medium illud prius adhibendum est.

7. Ambulare in conspectu Dei præsentis, frequentando preces jaculatorias, v. g. jam petendo veniam, concitando in se confusionem, quod toties offenderit benignissimam faciem Patris, confitendo se indignum conspectu Dei; indignum, quid assumat Nomen Dei per os suum, etc., jam agendo Deo gratias, pro tam diuturna patientia, et tot beneficiis ; jam adorando, jam committendo se ejus protectioni.

8. Sistere se, in ingressu et egressu cubilis, Crucifixo, audire dicentem : Quid feci pro te? Et tu quid pro me? Quando erit finis turpitudinis tuæ?

9. Assuescere, ut omnia fiant ex sincera Dei dilectione, nempe, quia dignus est omni cultu, honore, amore et obsequio.

10. Mane et vesperi confugere sub præsidium Beatissimæ Virginis, ei se magna cum humilitate et fiducia custodiendum offerre, per diem sæpe ad eam recurrere velut Matrem, etc.

11. Familiariter agere cum Angelo suo Custode, colere S. Josephum, S. Joannem-Baptistam et Evangelistam; S. Aloysium, aliosque Sanctos eximiæ castitatis.

12. Quoties pulsat tentatio, existimare signum sibi

dari, ut eliciat actum charitatis, statimque recurrere ad vulnera Christi, rogando ne frustra velit impensum pretium sui Sanguinis; vel statim mentem applicare aliis, dolendo, quod unquam Deum offenderit, vel humiliare se coram Deo, fatendo suam infirmitatem, dicendo : Domine, salva me, causa tua, honor tuus impugnatur, ne permittas me separari a te. Si caro infestet vehementer, expedit sibi dolorem imprimere, cedere loco, et aliis se occupare. Cavendus autem est nimius timor, et reflexio ad tentationem : his enim augetur. Juvat dicere : Deus, ego amo te; munire se signo Crucis, et serio mentem applicare aliis, seu bonis, seu indifferentibus, v. g. numerandis vitris in fenestra, legendo librum, colloquendo aliis, etc.

13. Vitare occasiones tentationum et lapsuum; qui enim amat periculum, peribit in illo; si autem tentationes sine nostra culpa eveniant, non sunt anxie timendæ, sed agendum sine perturbatione; ita tamen, ut tota spes, et fiducia ponatur non in nostris conatibus, sed in Dei auxilio, a quo omne datum optimum descendit. Quod, si naturaliter oriatur naturæ venereæ evacuatio, quæ impediri facile non possit, teneantur manus quietæ supra pectus, mens elevetur ad Deum, cum humili petitione, ne permittat labi in consensum, eliciatur dolor de peccatis, quibus sic puniri meruit, et animo sit pacato. Vide dicta num, 74.

CAPUT II.

De Confessario pœnitentis, qui longo tempore confessus est invalide, vel de eo anxius est, aut generalem Confessionem facere desiderat.

QUÆSTIO I.

Quomodo agendum cum eo qui sacrilege diu confessus est?

189. Diu confessus invalide quomodo tractandns? — 190. Quid, si timeat ne sit invalide confessus?

189. — Resp. I. Si confessus est invalide, aut de eo timet ob peccatum aliquod omissum.: 1. Moneatur, ut confiteatur commissa ab ultima confessione, et tunc addat peccatum omissum. 2. Interrogetur, an, dum tacuit, sciverit, vel putaverit, vel certe dubitaverit, an sit mortale? Si neget, petatur, an postea aliquo tempore illud tacuerit, putans esse, aut dubitans an sit mortale? Si hactenus nec scivit, nec dubitavit, non est opus aliquid repetere; si autem aliquo tempore scivit, aut dubitavit, ab hoc repetendæ sunt confessiones; quia hæ sunt invalidæ; præcedentes autem dubium, aut ignorantiam vincibilem, non ideo fuerunt invalidæ. 3. Si scivit tantum in genere esse malum, non distinguendo grave, an leve sit, non celaturus, si scivisset esse grave, probabile est, non esse opus repetere confessiones, quia probabiliter tantum peccavit venialiter, nisi tamen ipse putasset, vel dubitasset esse obligationem gravem confitendi, de quo et interrogandus est; nihilominus tutius est repetere confessiones, quia forte exercite apprehendit malitiam gravem. 4. Si sciens vel dubitans esse mortale, tacuit, petatur, quoties memor illius peccati confessus sit, et communicarit,

vel solitus sit intra annum confiteri et communicare, an singulis mensibus, etc. Illæ enim confessiones omnes repetendæ sunt, non tamen illæ, quas immemor illius bona fide fecit, si aliunde nihil defuerit. Contingere tamen potest, ut nesciat, quæ peccata commiserit tempore illo, quo bona, et quo mala fide processit; adeoque a quibus absolutus, aut absolutus non sit, quo casu inducendus esset, ut generalem a tempore peccati omissi confessionem faciat. Porro, si reticuit ex verecundia, aut gravi remorsu conscientiæ, censendus est, satis advertisse, esse grave illud omittere. 5. Si semper fuit memor illius peccati, ideoque semper sacrilege sit confessus, petendum, quoties in illo statu per annum solitus sit confiteri et communicare. Et tunc, si semper eidem Confessario sit confessus, qui et adhuc memor sit mortalium peccatorum, et status pœnitentis, sufficit, si dicat : Accuso me de peccatis omnibus, v. g. ab hoc triennio commissis, ex quo per annum v. g. vigesies solitus sum confiteri, et communicare. At si Confessarius non sit amplius memor mortalium, saltem in confuso, ut statum sciat pœnitentis, vel semper alteri est confessus, tenetur omnia repetere, quoad numerum, et quoad speciem, simulque addere, quoties sacrilege confessus sit et communicaverit. Si aliquoties confessus sit alteri, hæc omnia repetenda sunt in numero et specie, non tamen, quorum adhuc memor est præsens Confessarius. 6. Si Confessarius deprehendat, confessum multis annis sacrilege, non præparatum ad confessionem generalem, jubeat eum confiteri. quæ occurrunt memoriæ, examinet illum de magis obviis, ut sic aperto ulcere, et deposita parte verecundiæ facilius redeat; deinde moneat, ut circa reliqua magis se examinet; nam tam subito omnium recordari non potest; demum dicat, ut redeat designato tempore pro complenda confessione, addendo, modo non absolvi eum pro majori sua deinceps quiete, sicque bene ani-

matum impertita benedictione dimittat. Quod, si non posset redire, nec putaretur alteri facile confessurus, adjuvandus esset examinando illum per præcepta Decalogi, Ecclesiæ, peccata capitalia, monendusque, si forte deinceps peccata occurrerint commissa a tempore primæ sacrilegæ confessionis, confitenda esse; demum ei injungatur pro pœnitentia, ut proxima occasione, prævio diligenti examine confiteatur, si quid occurrerit, quod omissum et confitendum sit. 7. Pro examine talis pænitentis notandum, quod numerus peccatorum internorum melius conjiciatur ex consuetudine et tempore, quo in illis hæsit, ea iterando in septimana vel mense toties, vel toties, quam ex relatione pœnitentis. In peccatis autem externis expedit primo proponere magnum numerum, quem si affirmet, is augeatur paulatim, quærendo an non forte sæpius tot vicibus? Si neget illum magnum numerum, proponatur paulo minor, donec aliquando tandem aliquid affirmet, addendo semper circiter. Denique Confessarius magis laboret de vero dolore et proposito ab ejusmodi hominibus extorquendo, quia in eo periculosior et frequentior est defectus.

190.—Resp. III. Si pœnitens nihil quidem voluntarie omisit, attamen timet, ne invalide sit confessus, indaganda est causa illius timoris, et constitutio pœnitentis : ac 1. quidem, si timet ideo, quia longo tempore hæsit in consuetudine peccandi graviter, timetque defuisse dolorem sæpe et propositum, utiliter faciet confessionem generalem, saltem incipiendo ab illo tempore, a quo merite timet. 2. Si sit scrupulosus, et inaniter timet, ordinarie permittendum non est, ut confessionem generalem faciat; præsertim, si bene vixit, aut malæ vitæ semel confessionem generalem fecit. 3. Etsi scrupulosus non sit, si tamen moraliter non est certum, quod antehac invalide sit confessus, aut peccata non explicaverit debite, obligandus non est

ad confessionem repetendam (1), quia possessio est pro confessione, cujus valor, cum adesse debuerit, præsumendus est, nec delictum præsumitur. Unde, quamdiu probabile est, quod antehac confessus sit valide, non tenetur confessiones repetere; est autem probabile hoc ipso, quod aliquando vitam præteritam cum morali diligentia recogitaverit, et confessus sit. (La Croix lib. 6. p. 2. n. 1221. et n. 1883). 4. Si antehac fuit semper timoratæ conscientiæ, solitusque se bene præparare, nec voluntarie aliquid omisit, prudenter præsumitur semper bene confessus ; quia ex communiter contingentibus prudens est præsumptio. At, si antehac non fuit timoratæ conscientiæ, sed consuevit negligenter se præparare, præsumptio est contra ipsum, adeoque tenetur iterare confessiones, de quarum valore dubitat. Quanquam non expedit semper, quando quis advertitur male confessus, statim eum monere de confessione generali facienda, præsertim, si pœnitens sit plane rudis, aut anxius, aut pudibundus ; quia hoc quosdam nimis perturbat, putantes, impossibile esse omnium recordari ; itaque hoc casu Confessarius dicat pœnitenti : Numquid libenter pro quiete tua vis omnia peccata totius vitæ confiteri, quæ modo potes? Si annuat, percurrat præcepta, peccata capitalia, occasiones, et occupationes pœnitentis, et sic eliciat ipso quasi non advertente cenfessionem generalem ; deinde interroget : An adhuc quid sit, quod conscientiam gravet ; demum intelligat numerum communionum et confessionum, quæ forte sacrilegæ fuerunt. Per has equidem non satisfecit annuæ confessionis et Communionis præcepto, at pauci ad hoc reflectunt.

(1) « Sedulo advertendum, non esse cogendos pœnitentes ad repetendas confessiones, *nisi moraliter certo* constet, eas fuisse invalidas. » S. Alph. 6, 505.

QUÆSTIO II.

Quomodo agendum cum eo qui vult generalem Confessionem facere?

191. Cupiens generaliter confiteri quomodo dirigendus?

191. — Resp. Cum eo, qui non tenetur, vult tamen generalem confessionem instituere, sic procedi potest. 1. Etsi, per se loquendo, non teneatur peccata ab ultima confessione commissa distinguere ab aliis, jam confessis; quia omnia vult subjicere æqualiter, et confusio substantiam actus non mutat; sæpe tamen melius est ea distinguere; tum, quia circa nunquam confessa communiter magis est pœnitens examinandus; tum, quia sic melius intelligitur status præsens pœnitentis, et quæ media necessaria sint contra relapsum, si forte ab ultima confessione frequenter lapsus sit in idem peccatum. 2. Non sit Confessarius importunus in exquirenda specie et numero, nisi pœnitens velit; quia, cum semel, ut suppono, sit bene confessus, necesse non est, novam molestiam facere; nisi videretur id expedire ad majorem pœnitentis quietem. 3. Si semel fecit confessionem generalem exactam de juventute, incipiat ab ultima generali, omittendo antecedentia; nisi quid esset, quod magis gravaret, et vellet ad solatium addere. 4. Qui in peccatis luxuriæ vixerunt, iis una tantum vice permittenda est confessio generalis, ne sordes sæpius movendo phantasiam rerum turpium speciebus magis impleant, et se iterum inquinent, una itaque accurate facta permittatur tantum, deincepsque de anno in annum generaliter confiteri, aut in genere tantum se accusare de illis. Nec expedit talibus suadere confessionem generalem, nisi, postquam impetus illius vitii est repressus: nisi tamen aliunde esset obligatio. 5. Peracta confessione gene-

rali, prævio diligenti examine, non tenetur amplius recogitare præterita; sed, ubi certus non est se aliquid omisisse, præsumere potest, se statum suum satis exposuisse; alias enim, cum omnium, quæ fecimus, recordari non possimus, nunquam esset confitendi finis, dum hoc anno hoc peccatum, alio alia recurrant, quæ quomodo confessi simus, non meminimus. Permitti tamen expedit, ut ter, vel quater postmodum incidentia confiteatur, de quibus dubitat, an sit confessus; maxime, si non fuerit timoratæ conscientiæ: sic enim magis purgabitur anima, et quieti consulitur. Demum moneatur, ut sollicitudo illius in eo sit, ut Deo sincere serviat, et injurias compenset.

CAPUT III.

De Confessario fatui, surdastri, muti, vel ignotæ linguæ.

QUÆSTIO I.

Quomodo agendum cum fatuo, surdo et muto?

192. Quando fatuus absolvi possit?

192. — Resp. Cum plene fatuus capax non sit actuum supernaturalium, etiam capax non est absolutionis. Semi-fatuus autem, cum capax sit peccati, et actuum supernaturalium, absolvi potest, et quidem, juxta Gobat, singulis mensibus, si hic et nunc judicetur habere saltem imperfecte actus ad pœnitentiam necessarios (1). Si dubium sit, an plene, vel semi-fatuus sit, disponi debet, quoad potest, saltem in articulo mortis, et absolvi sub conditione. Ut non censeatur plene fatuus, debet distinguere posse inter bonum et malum

(1) Cf. S. Alph. 6, 432 et 303.

morale, cujus signum sufficiens non est, quod revereatur Clerum, aliqua mandata rite exequatur, genua flectat, pectus tundat; quia hæc facere potest destitutus usu rationis, eo quod videat ista ab aliis fieri. Alia proinde signa esse debent, qualia indicavi supra de pueris, n. 100. Stante tamen dubio absolvi potest in Paschate, ne anima, si forte in mortali esset, periclitetur. Quod, si aliquis esset delirus in uno, et prudens in aliis, capax est absolutionis; quia defectus in uno provenire potest ex impressione forti, secundum dicta n. 100.

QUÆSTIO II,

Quomodo cum surdastro?

193. Quomodo juvandus surdaster? — **194.** Quomodo mutus non surdus? — **195.** Quomodo surdus et mutus?

193. — Resp. I. Surdaster Confessario ignotus, qui instrui non potest, vel examinari, quin circumstantes audiant, ducendus ad locum separatum (1), neque præsumi semper potest, quod putat Gobat, tales esse contentos, et ex hoc ipso, quod in tali loco velint confiteri, facere potestatem Confessario loquendi ea, quæ ad absolutionem spectant, licet ab aliis audiantur : multi enim putant se sic confiteri, ut opus non sit interrogatione. Si Confessario autem nota esset innocens vita surdastri, posset absolvi injuncta pœnitentia, ostendendo rosarium, vel digitos, prout inter ipsos

(1) Cf. S. Alph. Hom. ap. tr. 16, 35 et Prax. conf. n. 104. « In dubio semper consulendnm est potius sigillo sacramentali, quam integritati (confessionis); ideoque confessarius nec de numero nec de circumstantiis etc. interroget... Neque forte expedit, fœminas horis intempestis arcessere, quando nemo alius versatur in ecclesia, tum quia non abest fortuitum revelationis periculum, tum etiam quia honestatis omnino præstat prospicere. » Gury II, 503, q. 6, nota (a) Ballerini.

convenerit; ita tamen, ut alii non advertant gravem, si forte detur, pœnitentiam.

194.—Resp. II. Mutus, qui non est surdus, juvandus est per interrogationes, quibus per signa respondere potest. Si, postquam didicit scitu et creditu necessaria, talis factus est, absolvi non potest, nisi scripto vel signo se accuset, et dolere ostendat. In articulo mortis præsumitur facilius dedisse signum. Mutus, qui scribere potest, monendus est, juxta communem, ut per scripturam confiteatur, nisi per signa satis possit. Quod, si scribere nesciat, possit autem per signa indicare numerum et speciem, ad hoc tenetur; sique periculum sit, ne unus Confessarius ea non recte intelligat, debet accedere alium, si quis sit, qui ea præ reliquis intelligat; si non potest, juvandus est, quoad fieri potest, et absolvendus, si plus haberi non possit, licet tantum in genere se peccatorem fateretur (1). Quod, si sciret legere, possent ei quæstiones in scripto proponi, et pœnitentia eodem modo præscribi.

195.—Resp. III. Si surdus simul et mutus ad confessionem adducatur; inquiratur prius a ductore, qualia doloris, accusationis, et peccatorum signa soleat dare; postea in locum separatum deductus ex signis examinandus est; intellecto uno alterove peccato, dum plus obtineri non potest, cum signo doloris absolvi potest; quia in tali casu integritas materialis confessionis non requiritur. Caveat autem Confessarius, ne, si unum alterumve signum non satis intellexerit, postea alios interroget, quid illo signo indicare velit, quia facile aget contra sigillum; cum sic alii intelligant, quæ peccata voluerit significare Confessario. Putant quidem aliqui, surdum et mutum a nativitate incapacem esse absolutionis, eo quod nequeat habere actus supernaturales fidei et spei; at, cum capax sit peccati,

(1) V. supra n. 117 et infra n. 196.

agnitionis Dei, et vitæ æternæ, quæ per signa, et lumen naturæ discit, credendum videtur, quod Deus, qui omnes vult salvos fieri, suppleat suis inspirationibus, detque fidem saltem virtualem, atque ad actum spei excitet. Hinc Gobat tenet, surdum et mutum posse etiam sæpius absolvi extra articulum mortis (1). Putat P. La Croix, surdum, et mutum, et cæcum a nativitate habendum instar perpetuo amentis, et solius Baptismi esse capacem; quia non apparet, quomodo signum dare possit in ordine ad absolutionem obtinendam. Si autem factus sit talis post usum rationis, inungendus esset, et etiam absolvendus, si det signum doloris, aut saltem christiane vixerit; posset talis disponi per signa, si ante sit confessus sæpius, et Eucharistiam perceperit, v. g. manu ipsius signum crucis in pectore formando, pectus tundendo, manus conjungendo, adjungendo stolæ, vel superpellicio, faciendo, circulum in ejus ore, vel lingua, ut Sacerdotem adesse agnoscat, et moneatur de Eucharistia percipienda. Hæc si nihil prosint, inungendus est, inquit Lohner; sed non video, cur absolvi non possit sub conditione, si christiane vixerit, putatque La Croix, etiam posse dari Eucharistiam pro viatico. V. l. 6. p. I. num. 1875.

QUÆSTIO III.

Quomodo cum pœnitente ignotæ linguæ?

196. Vel linguæ ignotæ?

196.—Resp. Si Confessarius sciat linguam principalem pœnitentis v. g. Germanicam, vel Gallicam, etsi nesciat certos modos loquendi pœnitentis v. gr. Flan-

(1) « Ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione. » S. Alph. Prax. conf. n. 102.

dricum, vel Leodiensem, vel Vallonicum, putat Gobat, quod licite possit se exponere excipiendis confessionibus talium; verum extra casum necessitatis, nisi per circumlocutionem, et explicationem intelligere possit materiam confessionis necessariam, videtur teneri prius discere modos illos loquendi: alias sine justa causa negligitur integritas materialis confessionis. Si autem ob imperitiam linguæ Confessarius nequeat percipere omnia mortalia, mittendus est pœnitens, si commode fieri possit, ad alium linguæ peritum; si vero sine gravi incommodo remitti non possit, et saltem certum unum peccatum indicaverit, absolvi potest in tempore, quo præceptum urget, vel necessitas; qualis etiam est status peccati mortalis hominis itinerantis, qui brevi tempore Confessarium habere non possit; quia tunc sufficit integritas formalis. Tenetur tamen pœnitens mortalia non intellecta, data occasione, alteri confiteri. Hinc etiam potest tacere peccata, quæ certo novit non intelligenda. Quoad, si habeat sola venialia, potest adire Confessarium minus peritum linguæ, neglecto altero, teste Gobat, qui putat etiam blæsum, cujus omnia gravia peccata intelligi non possunt, audiri et absolvi posse tempore Jubilæi, cum onere se sistendi alteri pro cæteris peccatis, a quo intelligi potest. Denique, si Confessarius plane non intelligat linguam pœnitentis, potest hic absolvi in necessitate, si se accuset per signa in genere. Quod, si se velit accusare per interpretem, ad quod tamen, saltem extra periculum mortis non tenetur, ut habet communis apud La Croix l. 6. p. 2. num. 1190. posset hoc ita practicari, ut interpres interroget pœnitentem, et hic stantis post se Confessarii manus digito premat, dum reus est, et repetito attactu etiam exprimat numerum.

CAPUT IV.

De Confessario Hæretici convertendi vel conversi.

QUÆSTIO I.

Quomodo agendum cum Hæretico volente ad Ecclesiam admitti, vel admisso?

197. Hæreticus catholicam amplecti fidem cupiens benigne, sed caute excipiendus. — 198. Hæreticus an formalis, an materialis tantum? — 199. Vera religio certis notis, ex quibus discernatur a falsa, insignita esse debet. — 200. Docendus scitu necessaria. — 201. Præparandus ad confessionem et professionem fidei. — Quid deinde agendum? — 202. Quomodo in ipsa confessione agendum cum eo? — 203. Quomodo cum eo, qui jam est ad extrema deductus?

197. — Resp. I. Si quis catholicam fidem amplecti, et instrui desideret, primo excipiendus cum magna charitate et benevolentiæ significatione, et amice interrogandus, quomodo hæc ei gratia obtigerit, qua de causa religionem suam velit deserere et catholicam amplecti? Quamcunque afferat, cautela opus est, quia dantur homines fraudulenti, qui sub velamine pietatis quærunt non salutem animæ et veritatem; sed sustentationem, aliaque temporalia, hisque obtentis, postea male vivunt, et ad vomitum revertuntur, ut docent exempla tam in Judæis, quam hæreticis. Proinde primo excitandus, ut quærat regnum DEI, reliqua ab ipso cum fiducia exspectet, qui quærentes et diligentes se non deserit, non tamen ei auxilium in temporalibus statim promittendum.

198. — 2. Si his peractis insistat proposito; indagandum, an sit hæreticus materialis tantum, an formalis et pertinax. Formalis erit, si scienter voluntarie adhæsit errori alicui contra veritatem fidei catholicæ, postquam hanc sufficienter sibi propositam

agnovit, sustineri a reliqua Ecclesia universali tanquam revelatam. Est autem veritas Catholica, quæ vel in sacris litteris aperte continetur, aut inde evidenter deducitur, vel habetur ex traditionibus Apostolicis, vel ex Conciliis generalibus, aut a Summo Pontifice, ut loquente ex Cathedra, definita ac declarata est pro articulo fidei. Hæreticus vero tantum materialis dignoscetur, si adhæsit tali errori ex simplicitate, ignorantia, sinistra informatione, paratus interim vel actu, vel habitu errorem deponere, si agnosceret veritatem. Tales dantur, teste P. Pichler l. II, Decret. in Germania : nec solum illi, qui procul a Catholicis degunt, sed etiam, qui his immixti vivunt, tam plebeii, quam quidam etiam honestioris conditionis ; quia ab annis teneris a præconibus suis pessime instruuntur, et innumeris mendaciis contra fidem Catholicam imbuuntur. Neque ubi aliquod dubium oritur ex iis, quæ apud Catholicos vident, contra religionem suam, statim existimant se obligari ad magis inquirendum, sed pro tentatione in fide habent, vel arbitrantur, differentiam non esse substantialem. Proinde et se in sua religione posse salvari. In hac persuasione, quamdiu inculpabiliter manent, hæretici tantum sunt materiales. Imo, quamdiu existimant, ejusmodi occurrentia dubia esse tentationes, non possunt mutare Religionem ; quia ad hoc requiritur dubium prudens ; quale, si oboriatur, tenentur inquirere, lumenque implorare divinum, paratique esse, ad statim amplectendam veritatem, eamque re ipsa amplecti, ubi satis agnoverint ; alias fiunt hæretici formales, quia adhærent errori cum pertinacia, si sic constituti essent, ut agnitam veritatem nollent amplecti. Si tamen quis sine hac pertinacia negligeret inquirere veritatem, peccaret is quidem contra fidem ; non esset tamen in hæresi formali, quæ casus sit reservatus.

199. — 3. Cum fides debeat esse assensus prudens et super omnia firmus, docendus est, non posse esse veram Religionem, nisi unicam; cum Religio, seu fides vera debeat esse a Deo; hic autem ipsa veritas, non possit loqui opposita, quæ vera simul esse non possunt. Deinde ostendendum, veræ Ecclesiæ certas debere esse notas, quibus dignosci et discerni possit a non vera : quia cum Deus hominem obliget ad veram fidem amplectendam, seque aggregandum veræ Ecclesiæ fidelium; tot autem sint in mundo Religiones, quas excitandas utique novit Christus, necesse fuit ad providam, sapientemque Ecclesiæ fundationem notas aliquas esse, ex quibus vera a falsis dignosceretur : notas autem veræ Ecclesiæ Christi esse, quod sit Una, Sancta, Catholica et Apostolica. Una debet esse unitate doctrinæ; quia doctrinæ fidei oppositæ a Deo esse non possunt. Una unitate Capitis; quia, cum Scriptura in diverso sensu a diversis accipiatur, necesse fuit, ut esset Caput unum Ecclesiæ, a quo dubia definirentur; alias nemo veritatem invenire posset; cum varii varie sentiant, et reputentur prudentes. Sancta autem, iterum sanctitate doctrinæ; quia doctrina fidei a Deo est, et ad veram sanctitatem debet hominem ducere, ut Deo fini suo conjungatur. Sancta sanctitate causali Sacramentorum, quibus homines sanctificantur, et in unum cœtum fidelium, velut signis stabilibus adunantur. Sancta sanctitate membrorum, hominum, qui sanctam sequuntur doctrinam. Catholica, id est, universalis, quia prædixit Deus, fidem a Christo fundatam per universum mundum esse propagandam, et non defecturam. Apostolica, quia debet fides esse eadem, quæ ab Apostolis est tradita; alias Christi fides non perseverasset. Demum ostendendum, has notas soli Ecclesiæ catholicæ convenire, eamque esse in rebus fidei et morum infallibilem, adeoque credendum, quod illa credendum proponit. Quibus addi potest Sanctitas

Patrum, qui fidem Catholicam sapientissime defenderunt semper et secuti sunt: constantia Martyrum, qui sanguine suo illam confirmarunt: miracula tot in ejus confirmationem facta. Quid e contra Calvinus, Lutherus, aliique hæretici? Atque hæc optima quoque methodus est hæreticum convincendi, præsertim si sine altercatione, modeste per discursum ista proponuntur, et ipsi relinquantur consideranda, implorato lumine divino, conceptaque contritione de peccatis cum proposito Deo serviendi.

200. — 4. His præmissis, docendus scitu et creditu necessaria, si nesciat, ostendendumque, in quibus Catholici cum hæreticis conveniant, v. g. quod Deus sit Unus in Natura, et Trinus in Personis, remunerator bonorum, et vindex criminum, etc. Deinde adducendi articuli, in quibus Catholici ab hæreticis discrepant, ut de bonis operibus, de numero sacramentorum, de purgatorio, cultu Sanctorum, communione sub utraque specie, et quidquid ipsius erroribus magis contrarium est, et inter cætera, quod Romanus Pontifex sit Vicarius Christi, Caputque Ecclesiæ; quia, cum Christus ipse visibilis nobis amplius non adsit; ut haberemus, ad quem recurreremus, a quo gubernaremur, necesse erat statui Vicarium Capitis invisibilis.

201. — 5. Ubi satis instructus erit in rebus fidei, præparandus est ad Confessionem, et ad communionem rite suscipiendam, explicando sacramenti pœnitentiæ partes, fructum illius et communionis; et ne confessionem apprehendat, ut nimis difficilem, exponatur illi obligatio sigilli sacramentalis, moneaturque, ut percurrat præcepta Decalogi, occasiones, negotia sua, et quæ occurrerint, adhibita morali diligentia, confiteri non erubescat; peccata nostra nota esse Deo, confusionem illam, quam Deus voluit nos subire ea confitendo uni homini, esse partem pœnitentiæ et satis-

factionis ; nec mirum esse, si forte in multis deliquerit, cum caruerit sacramento Pœnitentiæ, et Eucharistiæ, aliisque auxiliis, quæ fidelibus communicari solent. Deinde detur illi formula professionis fidei proprio idiomate, si sciat legere, et explicetur. Hæc duplex est, una brevior, quæ emittitur ab iis, qui convertuntur secreto coram testibus ante confessionem ; altera longior, quæ emittitur ab iis, qui publice convertuntur, fitque ante communionem, ubi minister dixerit : *Confiteor*, etc. Sacerdote ad latus Evangelii flectente. Hac emissa datur communio. Ubi observandum, non esse admittendos, ad professionem fidei publicam, nisi prius bene explorata sit illorum constantia, ne professio cedat in ignominiam religionis catholicæ, si non perseverent in suscepta fide. Poterit quoque aliquando professio scripta, et subscripta a converso exigi. Sic enim tanto firmius ratum habebit. Poterit etiam illi factæ professionis testimonium pro majori solatio dari. Formulæ professionis habentur apud La Croix l. VI, p. II, sub n. 1862.

6. Ne decipiatur Confessarius vel postea traducatur, per varias quæstiones diverso tempore factas experiatur dictorum cohærentiam : non magnopere aliis, nisi bene exploratos, commendet : nec libros magni pretii, vel aliud quid commodet : non se iis familiarem præbeat : nihil in privata conversatione dicat, aut agat, quod dictum, aut factum nollet, si ad hæresim forte redeant. Videri potest Lohner instr. pract. 5, de Confess. partic. personarum, et de instructione Apostolica, c. II, § 2.

202. — Resp. II. Ubi jam rite præparatus est ad confessionem, 1. Benigne excipiatur : eximatur illi, quoad fieri potest, omnis horror : dicatur, omnia peccata ipsius esse delenda, futurum illum jam hæredem cæli, et filium DEI.

2. Examen rigidum ne instituatur, sed ubi expo-

suerit, quæ ipsi post examen conscientiæ occurrerunt, circa præcepta Decalogi, fidei, spei et charitatis; examinetur, prout in Domino videbitur, pro circumstantiis. Deinde interrogetur, quot annis vixerit in sua religione compos rationis, et habens dubium de ejus veritate? Quoties in hoc statu solitus sit, quot annis adire cœnam suæ sectæ, et sic facile intelligetur, quoties circiter violaverit præcepta Ecclesiæ de prohibito esu carnium, etc.

3. Interrogari potest, prout circumstantiæ indicabunt, an non sit reus specialis contemptus Papæ vel Ecclesiæ? An non dixerit blasphemias, vel calumnias contra Ecclesiasticos, vel dederit scandalum in rebus fidei, alios perverterit, detinuerit in hæresi? Si dubium habuit prudens de sua religione, an, et quamdiu contempserit, vel neglexerit inquirere. Si circa hæc gravia afferat peccata, non terreatur, sed erigatur in spem, dicendo, id mirum non esse, cum caruerit sacramentis, et minus agnoverit.

4. Si advertatur tantum fuisse hæreticus materialis, a quovis equidem absolvi potest; expedit tamen, si aliud timeri possit, habere facultatem specialem. Si autem deprehendatur fuisse hæreticus formalis, non sciverit tamen, hæresi formali annexam esse excommunicationem, hæc non erit casus reservatus Pontifici, quia ipsi reservatur propter excommunicationem, quæ ab ignorante eam non incurritur. At, quia et Episcopi hæresim formalem sibi non propter excommunicationem, sed propter se reservant, attendendum, an non opus sit petere specialem facultatem, uti erit, si Confessarius eam non habeat.

5. Absoluta confessione pœnitentiam injungat, non gravem tamen ab initio, sed ad proximas indulgentias invitet, demum absolvat ab hæresi, et censura. Aliqui dicunt adhibendam esse hanc formam : *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, quam per hæ-*

resim contraxisti; et restituo te Sacramentis Ecclesiæ, et communioni fidelium; sed hæc forma præscripta est pro foro externo, in interno sufficit forma communis. An pro admissione hæretici ad Ecclesiam recurrendum sit ad Episcopum, attendenda est praxis Diœcesis. Quod, si occurrat converso tentatio contra fidem, dicat illico : Credo, Domine : sufficit mihi verbum tuum. Minor ego sum, quam ut capiam mysteria divina, qui naturalia non intelligo. Non crederem ego, quod tot sanctissimi, et illuminatissimi, crediderunt, quod Ecclesia, quæ, teste Apostolo, est columna, et firmamentum veritatis, credendum proponit, et credit?

Petes : Quid agendum Sacerdoti, si intelligat, hæreticum esse ad extrema deductum?

203 — Resp. Ubi poterit, prudenter aget, si eum accedat, et dissimulata sua persona, etsi putaretur prædicans, cum eo eliciat, primo, in genere actum fidei, circa omnia a Deo revelata, in specie circa necessaria necessitate medii credenda; tum actum spei, contritionis, resignationis, etc. Dein loquatur illi tantum de illis, quæ hereticis cum Catholicis communia sunt : tum quærat, an si sciret, se non credere aliquid, quod Deus revelavit, vellet credere, et de facto credat? An non vellet recedere a sua religione, si sciret, ipsam non esse illam, quam Christus et Apostoli docuerunt? An non velit facere omnia ad salutem necessaria, et confiteri etiam, et absolvi, si sciret, hoc Christum requisivisse, tanquam necessarium ad salutem? Si annuit, repetat, ut prius, actus fidei, spei, contritionis perfectæ, propositique, et voluntatis præstandi modo omnia, quæ Christus ad salutem requisivit : demum jubeatur elevare manum, aut aliud signum dare in contestationem, quod velit implere omnem Dei voluntatem. Hæc si præstet, poterit absolvi sub conditione, forma clam sine alio signo pronuntiata. Quod, si diceret : Non possum me resolvere,

an velim mori Catholicus, an Lutheranus, non posset absolvi. Si subjungeret : Deus propitius esto mihi peccatori, putat Gobat, posse absolvi; quia præsumitur materialis ex verbis prioribus. Quod si quis absolvi non possit, utiliter tamen eliciuntur prædicti actus. Cæterum hæretici, etsi materiales tantum, moribundi passim non absolvuntur, si signum pœnitentiæ non notentur dare, sicut Catholici sensibus destituti; quia Catholici censentur dare signa in ordine ad absolutionem, etsi non distinguantur, et catholice vivendo petiisse mori christiane, adeoque absolvi. Non sic hæretici (1), cum censeant, pœnitentiam non esse necessarium Sacramentum remissivum peccatorum : et sic etiam non baptizantur moribundi Judæi, quia adulti ante Baptismum debent esse saltem attriti, et credere in Christum, et intentionem habere suscipiendi Baptismum.

QUÆSTIO II.

Quomodo agendum cum hæretico, qui invitat ad disputandum?

204. Cum hæretico ad disputandum invitante non descendendum statim ad particularia. — Sed demonstranda vera Ecclesia. — 205. Quid, si dicat, Scripturam esse claram?

204. — Resp. I. Acturus cum hæreticis de materia fidei, ubi disputatio publica instituta non est, non descendat statim ad mysteria particularia expendenda, an vera, an credibilia sint : sic enim sine fructu aget, et locus variis evagationibus dabitur; sed ostendat primo, veram fidem necessariam esse ad salutem. 2. Non nisi unam esse veram Religionem et Christi Ecclesiam, quia contradictoria nequeunt esse a Deo revelata. 3. Illam

(1) Cf. S. Alph. 6, 483.

Ecclesiam debere posse inveniri, adeoque habere certas notas, ex quibus dignosci possit; quia tenemur ejus doctrinam amplecti, et sequi. 4 Notas veræ Ecclesiæ Christi esse, quod sit una, sancta, catholica, apostolica, hasque soli Ecclesiæ catholicæ convenire ex n. 199. 5. In vera Christi Ecclesia debere esse judicem infallibilem controversiarum in rebus fidei, et morum; alias Christus Ecclesiæ suæ non satis providisset; facile deficeret ab unitate et sanctitate doctrinæ, et post ortas tot hæreses et opiniones de iis diversas, nesciremus, quid tenendum, quid rejiciendum esset : non intelligeremus verum in multis scripturæ sensum : non possemus discernere, quinam libri scripturæ sint a Spiritu sancto dictati, et qui non : Gentilis, aut merito dubitans de sua religione invenire veram Religionem non posset. Judicem autem talem non apud hæreticos esse fatentur ipsi, eum autem Catholici habent, nempe Vicarium Christi, S. Petri successorem. His præmissis, si velit descendere quis ad particulares fidei articulos, dicendum, intelligendos esse juxta sensum veræ Ecclesiæ Christi, cui judex infallibilis controversiis decidendis præpositus a Christo. Hæc autem tractanda sunt cum mansuetudine, comitate, sine contemptus signo, ne acerbetur anima et suscitetur pertinacia. Atque hoc modo agendum cum convertendis, qui et excitandi sunt, ut a Deo petant lumen, offerant se paratos ad obsequendum ejus voluntati, frequenter eliciant dolorem de peccatis, caveant ab his, ne obicem ponant Spiritui sancto.

205. — Resp. II. Si forte quis dicat 1. Scripturam esse claram; 2 nihil credendun necessario, quod in ea non habetur, vel ex ea per evidentem consequentiam non deducitur; 3. quod nihil in ritus Ecclesiæ moresque hominum sit inducendum, quod non expresse mandatur in Scriptura : respondendum, aliud sentire Ecclesiam, veræ Ecclesiæ notis insignitam, cui creden-

dum. Dein responderi potest ad primum : Cur ergo propheta David, Psalmo CXVIII, ait : *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua?* Unde ergo tot hactenus fuere controversiæ inter Christianos? Unde, quod Calviniani cum Lutheranis inter se non conveniant in rebus fidei? Unde quod Apostoli propositas a Christo parabolas Matthæi XIII non intellexerint? Unde quod S. Petrus dicat Paulum scripsisse aliqua ad Romanos difficilia intellectu? Deinde proponi possunt illi exponendi textus. 1. Quomodo Jacob sine mendacio dicere potuit Gen. XXVII, v. g. : *Ego sum primogenitus tuus Esau.* 2. Quomodo intelligitur illud I Reg. cap. XIII, 1 : *Filius unius anni erat Saul, cum regnare cæpisset, duobus autem annis regnavit super Israel,* cum Saul, dum eligebatur, humero eminuerit super omnem populum, et 20 annis regnaverit? I Reg. cap. IX, 2, 3. Quomodo intelligitur illud Eccles. III, 19 : *Unus interitus hominum et jumentorum, et æqua utriusque conditio, nihil habet homo jumento amplius.* 4. Quomodo illud Psal. XXXV, 2: *Homines et jumenta salvabis, Domine.* 5. Quomodo illud Ecclesiastici cap. XLII, 15: *Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens.* 6. Ezechielis XVIII, dicitur : *Filius non portabit iniquitatem patris.* Exodi XX : *Ego Dominus visitans iniquitatem Patrum in filios.* Primum de culpa, secundum de pœna intelligitur. 7. Exodi XXXIII, ait Deus : *Non videbit me homo, et vivet.* Genes. XXXII, ait Jacob : *Vidi Deum, facie ad faciem,* nempe sub corporali specie. 8. Jobi I, dicitur : *In omnibus non peccavit Job labiis suis,* Cap. VII, dicit, se desperasse, suspendium elegisse, peccasse. 9. Ecclesiast. I, 4 : *Terra in æternum stat.* Lucæ XXI : *Cælum et terra transibunt.* 10. Ecclesiastici III, dicuntur universa sub cœlo suis spatiis transire; ibidem, 14, omnia opera, quæ fecit Deus, in perpetuum perseverare dicuntur, puta, quoad speciem. 11. Joannis XV, dicit

Christus : *Omnia, quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis;* cap. XVI : *Adhuc multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo.* 12 Matthæi x, dicitur : *Gratis accepistis, gratis date.* Lucæ x : *Dignus est operarius mercede sua.* Plures ejusmodi antilogias vide apud Tirinum.

Ad 2. Ubi expressum in Scriptura clare tres divinas personas non moraliter tantum, sed realiter distingui? Id contra Arianos in Concilio Nicæno probatum unanimi PP. doctrina ab Apostolis tradita. 2. Ubi in Scriptura, duas in Christo esse naturas, et unam personam? Negabant id olim Nestoriani, et Eutichiani. 3. Ubi in Scriptura clare exprimitur, Spiritum sanctum a Patre, simulque a Filio procedere? Quod negant multi Græci. 4. Ubi scriptum, quod Dominica dies loco Sabbati celebranda sit? 5. Ubi scriptum, quinam libri sint Canonici, et a Spiritu Sancto inspirati, quod illi, quos hæretici, ut tales, recipiunt, sint incorrupti? 6. Ubi scriptum, quod Christus fiat præsens sub speciebus panis et vini in sumptione, vel quod illa tantum sint signum et figura Corporis Christi, etc, Denique, cur ante suam cœnam, exemplo Chisti, non edunt agnum Paschalem? Non lavant sibi pedes? Cur fœminas ad cœnam admittunt? Cur quater de anno adeunt? Ubi hæc et similia scripta sunt esse facienda aut omittenda?

Ad 3. Cur ergo hæretici hora octava habent concionem? Cur primum mercurii in mense diem, ut festum, dant orationi? Cur ante sumptionem cœnæ pridie habent concionem præparatoriam? Cur infantes tantum eo die baptizant, quo est concio? Cur in Baptismo adhibent Patrinos, etc.?

3. Si nolit acquiescere signis Ecclesiæ veræ, interroga. 1. Ex quo libro Scripturæ velit disputare? Unde sciat, librum illum esse sacram Scripturam, aut si sit, unde noverit esse incorruptum? Unde sciat, illum esse

sensum a S. Spiritu intentum; cum, ut hæretici aiunt, nihil sit credendum, quod in Scriptura non est? Si recurrat ad spiritum privatum, dicat, cur potius, illius, quam aliorum spiritui contradictorio credendum? Ubi habetur, illum spiritum esse a Deo?

2. Ecclesia tua vel est nova, vel antiqua. Si nova? Non est Ecclesia Christi, quæ ante annos plus quam 1700, fuit. Si antiqua? Ubi ergo per 15 sæcula a Christo usque ad Lutherum et Calvinum latuit? Quis historicus ejus meminit?

3. Vera Christi Ecclesia vel est infallibilis, vel fallibilis. Si infallibilis? Ergo Romana Christi Ecclesia, quæ secundum vos aliquando fuit vera, adhuc est vera; quia errare non potuit. Si fallibilis? Unde ergo estis certi, quod recte credatis? Quomodo potestis habere fidem certam et firmam? Si dicat, suam Ecclesiam fuisse in mundo ante Lutherum, vel ergo fuit visibilis, vel invisibilis. Si visibilis, quis eam vidit? Quis de ea scripsit? Quis in ea fuit? Si invisibilis? ergo nemo, etiam volens recte colere Deum, eam invenire potuit. Ergo nec tenebatur: ergo omnes tunc damnati sunt defectu fidei? Et numquid eodem jure Turcæ et Anabaptistæ habere se veram fidem Christi dicent?

4. Vel possunt homines salvari in Ecclesia Catholica, vel non. Si possunt; ergo sectarii egressi sunt de salvifica Ecclesia, quæ non nisi unica esse potest. Si non possunt; ergo omnes per duodecim sæcula damnati sunt, tot Martyres pro Christo passi, tot Confessores, SS. Augustinus, Hieronymus, Gregorius, Bernardus, Benedictus, Dominicus, Franciscus Seraphicus, et Xaverius, quos ipsi vos dicitis Sanctos.

5. Numquid Lutherus et Calvinus sacram Scripturam a Romana accepit Ecclesia? vel tunc hæc erat vera, vel falsa? Si vera Ecclesia; ergo damnandi sunt, qui ab ea recesserunt. Si falsa; quomodo vestra scriptura non est falsa, quam ab Ecclesia falsa accepistis?

6. Credisne, non dari purgatorium, missam, septem Sacramenta; etc. Ubi hoc habetur in Scriptura?

7. Vel agnoscis veteres Hæresiarchas, Arium, Nestorium, aliosque recte ab Ecclesia damnatos, vel non. Si non, ergo primævam condemnas Ecclesiam, et hæreticorum illorum doctrina erit vera, adeoque non erunt tres Divinæ Personæ, Christus non erit verus Deus et verus homo. Si ita, idem et de Luthero et Calvino admittere debes; quia et eorum doctrina in illis damnata est, ut, quod opera bona non sint necessaria ad salutem; quod non sint admittendæ traditiones aliaque superius relata.

8. Religio, seu secta potius Lutherana et Calvininiana, per quos est propagata? An incorruptam habet scripturam? Minime. Nam Epist. II Petri cap. I, antiquissima et vulgata editio habet : *Quapropter, fratres, magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis*. Lutherus delevit to : *Per bona opera*. Epistol. Rom., cap. XXX, 30 : *Arbitramur hominem justificari per fidem*. Lutherus addit : *Per solam fidem*. Joannis, VI, 50, textus antiquissimus habet : *Ego sum Panis vivus*. Calvinus substituit : *Vivificans*. Epist. Hebr. c. XIII, 4, ait : *Honorabile conjugium in omnibus*, id est, omnia in legitimo matrimonio honorabilia sunt. Sectarii substituerunt : *Inter omnes*, ut defendant conjugia ministrorum Ecclesiæ. Eph. c. V, 32, de matrimonio dicitur : *Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo et Ecclesia*. Sectarii substituere : *Secretum hoc magnum est*, ne cogantur admittere Matrimonium esse Sacramentum. I Cor. IX, ait Apost. : *Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi?* Nempe ad ministerium temporale, Lutherus addidit : *In uxorem*. Plures ejusmodi corruptelas omitto, quæ videri possunt apud polemicos.

9. Denique, si cum Judæo sit de fide tractatus, os-

tendendum illi, Messiam venisse, proponendaque motiva credibilitatis, quibus Religio Catholica unice sit prudenter credibilis. Si Gentilis ad fidem esset deducendus, demonstrandum illi foret, Deum esse unicum, omni honore, et cultu dignisssimum, eum colendum esse cultu rationabili, quo ipse vult, ubi autem ille habeatur, debere posse colligi per notas et signa, etc. ut supra. Legem christianam esse rectæ rationi conformem, Deo dignam, bono publico utilissimam, etc.

CAPUT V

De Confessario pœnitentis indurati, aut volentis differre seriam pœnitentiam ad finem vitæ, vel præferentis exiguum dolorem de peccatis.

QUÆSTIO I.

Quomodo agendum cum peccatore indurato?

206. Peccator induratus mox suaviter, mox severe tractandus.

206. — Resp. Cum homine duri cordis procedi potest hoc modo : I Confugiat confessarius ad orationem, præsertim in sacrificio missæ, et petat sibi dari animam illam. Orationi utiliter junget mortificationem aliquam, v. gr. jejunium, et aliorum preces, quas expetere potest, præsertim a parvulis. Proderit etiam promittere sacrificium pro animabus purgatorii offerendum.

2. Si tempus ferat, non faciendo mentionem de confessione, blandis verbis, et officiis charitatis, studeat sibi devincere indurati animum, dumque illum utcunque sibi attentum habet, dicat : Quid existimas, si quis enorme crimen publice commissiset, et adesset jam judex cum suis ministris, illum ad carcerem, patibulum, vel rotam, aut rogum abripi jubens; an

non ille esset deprecaturus? An non esset, in genua provolutus, humiliter, per Deum et omnia sacra rogaturus veniam? An non et tu id faceres? Si annuat: Numquid credis Deum esse justum Judicem, qui nullum peccatum, si pœnitentia seria non sit expiatum, possit, sic exigente justitia rectaque gubernatione, relinquere impune? Numquid credis Deum hic esse præsentem? An non posset hic jam mandare, vel permittere dæmonibus, ut in hoc momento ad infernum te abriperent? *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum tetendit, et paravit illum, et in eo paravit vasa mortis.* Quid si te mox, quid si cras abriperet? Væ animæ tuæ, væ in æternum! Adhuc tempus est; erit, cum tempus non erit amplius. Quin ergo prostratus humi, dicas contrito corde: Parce, Domine, parce mihi misero. Juvat quoque referre historiam aliquam de impœnitentibus: v. g. Impœnitens lusit operam S. Francisci Borgiæ, et ad pœnitentiam adduci noluit. Crucifixus autem avulsa a cruce manu sanguinem e vulnere lateris haustum conjecit in ejus faciem, dicens: Sanguis meus tibi in perditionem sit.

3. Si pergat esse obstinatus, petat causam, et eam amovere studeat Confessarius. Submittat hominem gratum, qui illum officii sui commoneat; sique æger est, quoad licet per sigillum, moneat medicum, ut eum de morte imminente moneat Hæc si non juvent, accedatur iterum, et serio de salute animæ suæ moneatur: Deus non irridetur, non dat gratias pro arbitrio nostro, sed quando vult. Erit, cum monentem te officii vel non habebis, vel percipere non poteris. Idem JESUS, qui nunc benignus ad pœnitentiam te invitat, erit tuus severissimus judex, nunc paratus est, omnia tibi condonare, tunc ridebit in tuo interitu. Quis tibi erit animus in eo momento, quo animæ tuæ, corpore solutæ, in ictu oculi omnia tua peccata, beneficia Dei,

te salvare tam diu volentis, tibi objicientur, et in momento post in inferno eris sine fine cruciandus? Si necdum moveatur, fingat se cum indignatione abire Sacerdos, ultimoque serio et acriter adhortetur eum, v. g.: Quid tibi persuades? Putasne Deum te egere in cœlo? An non potest habere alios, Judæos, etiam Gentiles, qui locum alias tibi paratum occupent, cum majore Dei laude, gloria et gratiarum actione? Stulte et insipiens, hæccine reddis Deo tuo, qui creavit te, et redemit tanto pretio? Et his dictis abeat. Interea instiget eos, quos impænitens novit optime sibi affectos, uxorem, liberos, consanguineos, qui genibus ipsius advoluti rogent, ut misereatur animæ suæ; sæpe hæ voces aures obdurati vulnerant. Subinde revertatur Sacerdos, sique adhuc obstinatum inveniat, acrius eum aggrediatur: Quis tandem es, tu, miser homuncio, ut resistas Divinæ voluntati? Resistis pietati te misericorditer invitantis, incides in manus vindicantis. Ecce instat momentum, a quo pendet æternitas, eaque infelix, si pergas molestus esse Deo tuo. Nolens volens mox deseres omnia et ab omnibus desereris. Poterit etiam cum adstantibus, humi provolutus, Crucifixum manu tenens, hunc in conspectu pœnitentis ita alloqui: Non sinas, Domine, perire animam hanc, quæ tanto tibi pretio stetit, pro qua cruci affigi, illudi a Judæis, a Patre deseri, et mori voluisti, etc. Proderit etiam humana motiva proponere: v. gr.: Ecce, si ita moriaris, patietur tua et tuorum fama coram omnibus: sepeliri debebis non in cœmeterio, sed ad sepem cum bestiis. Si his non cedat victus, remotis aliis interroget Sacerdos: An forte times confiteri? Homo sum, et peccator, egens misericordia DEI, sicut tu; non existima deesse alios, qui diu in gravissimis sceleribus vixerunt, et levem erubescentiam vincendo, misericordiam consecuti sancte partim vivunt in terris, partim modo gaudent in cœlis. Confitere homo homini fragili,

sicut tu. Si vis inconfessus latere, post mortem, coactus confiteri, damnaberis. Amabo! quæ sunt, quæ erubescis edicere? An hoc? An illud? Saltem dic levia aliqua, etc. Sic via sternitur ad dicenda alia. Si nil impetretur, morte instante dicatur : Migrandum est : elige, quod vis; aut pœnitere hic ad momentum, aut æternum ardere. Si omnia nihil proficiant, putant quidem aliqui ad terrorem aliorum dicendum : Si aliud non vis, abi, maledicte, in ignem æternum; at consultius est, ingeminare pia suspiria contritionis et amoris, ut vel in ultimo articulo, non desertus, possit resipiscere.

QUÆSTIO II.

Quomodo agendum cum peccatore volente differre pœnitentiam?

207. Terrendus novissimis.

207. — Resp. Cum volente differre pœnitentiam in finem vitæ, aut annos senectutis, sic procedi potest. I. Monet nos Eccles. cap. 5. vers. 8 : *Ne tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem : subito enim veniet ira illius, et in tempore vindicta disperdet te.* Monet nos Christus, Matthæi 25 : *Vigilate, quia nescitis diem, neque horam. Statutum est omnibus semel mori.* Mors certa, hora incerta, locus, modus incertus. Major pars hominum ante quinquagesimum annum in æternitatem abripitur. Quid si hodierna, quid si crastina dies ultima tibi foret? Omni die, omni hora mori potes. Si scires uni ex cibis pluribus tibi appositis admixtum venenum, quam cautus fores; uni horæ inest mors tua, et ita securum te putas?

2. Deus, qui pœnitenti veniam spopondit, peccanti diem crastinum non promisit. Angelo peccanti moram

pœnitendi non concessit : Adamum mox a commisso peccato Paradiso expulit. Benignus est in tolerando, sed et justus in puniendo. Exspectat quidem sæpe ad tempus, sed ab ipso prædefinitum; intra quod, si peccator se non convertat, actum est de ejus salute.

3. A momento, quo esse incœpisti, cœpisti mori : statuit Deus singulis numero certo annos, dies, horas, momenta ; quo diutius vixisti, eo propinquior es morti; eo plus debes Deo, quod tam diu te toleraverit, eo gravius inde judicaberis. Seu vigiles, seu dormias, ad mortem properas. Si difficile tibi est, jam pœnitere, quid erit in fine? Quomodo tunc assurges ad Dei charitatem, tot peccatis ab eo aversus? Arbor, quæ nunquam floruit, nunquam viruit, fructum quomodo proferet? A quo exspectabis auxilium? Deum tam diu contempsisti, quomodo promittes tibi gratiam efficacem? Amor terrenorum, dolores corporis, obtusio sensuum, animi perturbatio, insidiæ dæmonis pœnitere te et de salute cogitare non sinent. Fiet justo Dei judicio, ut, qui cum posses pœnitere et noluisti, non possis, cum velles. In tota Scriptura non invenitur, nisi bonus latro unus, quem in fine vitæ vere pœnituit; unus, ut nullus desperet; solus, ut nullus præsumat. Sancti timuerunt, et adhuc timent, ne in morte deficiant, et tu speres converti ? Si vis agere pœnitentiam, cum jam amplius peccare non poteris, peccata te dimiserunt, non tu illa. S. August.

QUÆSTIO III.

Quomodo cum præferente exiguum dolorem de peccatis?

208. Exploranda volunt.

208. — **Resp.** Si pœnitens exiguum de peccatis dolorem præferre videatur, non illico judicandum, deesse

verum dolorem; quibus enim temperamentum durius est, corque minus tenerum, difficilius moventur ad dolorem sensibilem, quo verba et gestus animentur: hic autem dolor necessarius non est; sed sufficit rationabilis dolor vitæ præteritæ, et prompta voluntas emendandi, quæ adesse judicatur, si pœnitens libenter admonitionem et instructionem admittat: si conatus sincerus emendandi præcesserit: si ostendat se paratum ad expianda peccata pœnitentiis propositis, quæ statui ejus, et conditioni non sunt nimis graves et inconvenientes. Quod si doloris et propositi sinceri signa hæc deessent, proponenda illi essent motiva doloris, pericula, etc., et excitandus ad dolorem pro conditione sua secundum dicta.

CAPUT VI.

Quomodo Confessario agendum cum infirmis et moribundis?

QUÆSTIO I.

Quid præstandum Confessario in accessu ad infirmos?

209. Sex primum servanda.

209. —Resp. Vocatus ad infirmum cogitet I. Moneri se a Christo, ut cooperetur ad salutem animæ, auxilio nunc maxime indigentis; et illico accedat, interim suæ infirmitatis memor, utpote, qui sine Deo nihil in naturalibus, minus in supernaturalibus potest: roget Deum Patrem per infinitam bonitatem suam et charitatem, qua dilexit mundum: Christum DEI Filium, Dominum nostrum per passionem et mortem suam, pro salute animæ illius toleratam: Spiritum sanctum per amorem illum, quo animam istam in Baptismo

sanctificavit, ut sibi gratiam largiatur recte infirmum disponendi; huic vero veram contritionem, et charitatem. Imploret quoque patrocinium et intercessionem B. M. V. per labores et dolores, quos pro nostra redemptione pertulit ejus Filius. Petat item auxilium Angeli Custodis illius infirmi.

2. Si non novit infirmi personam, conditionem et habitudinem; vel in itinere, vel in domo infirmi, si tempus ferat, prius conetur intelligere, qualis sit: v. g. an sit vir eruditus, prudens, aut utatur judicio, sensibus: an petierit Confessarium: an credatur morti vicinus? An sit confessus, communicaverit, extremam unctionem acceperit, testamentum fecerit? Quod vitæ genus tenuerit? An aliquid sit magni momenti, de quo eum moneri conveniat, vel necesse sit? An se afflictum spiritu ostenderit? Hæc, vel ex his, prout convenire videbitur, interroget.

3. Infirmi cubiculum ingressus, aqua lustrali infirmum aspergat, eique benedicat hac forma: *Benedicat te Deus Pater † Sanet te Deus Filius † Illuminet te Spiritus sanctus † Cor tuum custodiat, animam tuam salvet, et ad æternam vitam te perducat, Amen.* Vel dici potest oratio: *Visita, quæsumus, Domine, habitationem istam, etc.*, sacerdotibus nota. Deinde salutet infirmum, nisi mors instans aliud suadeat; quærat de morbo, doloribus, eorumque circumstantiis; de his enim infirmi plerumque libenter loquuntur. Ostendat commiserationis affectum, exponatque, ex cujus ordinatione prospera nobis et adversa eveniant: hunc morbum esse a Deo providentissimo, et nostri amantissimo Patre illi immissum, ut suum infirmus erga Deum probet amorem: pro debitis per humanam fragilitatem contractis satisfaciat, et ipsa satisfactione, quæ in altera vita sine merito præstanda fuisset, merita sua, et gloriam augeat, Christo assimiletur magis: ut recordetur, nos in hoc mundo peregrinos esse,

patriam nobis cœlum designatum, etc. Proinde acceptet morbum de manu Patris, et vertat in bonum animæ suæ et quod pati debet, libenter patiatur; alioquin passurus tamen, sed sine merito.

4. Si non instet periculum mortis, non ingerat statim mentionem confessionis; sed, si forte eam horreat, prius studeat ejus animum lucrari et disponere ad illam non advertentem, v. g. exponendo Dei in humanum genus charitatem, paternam hactenus de nobis curam, beneficium vocationis ad veram sui agnitionem, beneficium Baptismi, Christi in nos amorem, potens patrocinium Virginis Matris ejus, quam voluit et esse matrem nostram, quæ gaudet intercedere pro nobis.

5. Hoc modo lucratus animi partem; si ipse non insinuet, velle se confiteri, proponat illi confessionis utilitatem, ostendendo hanc conferre ad animi quietem, animo autem quieto facilius recuperari corporis sanitatem, quam animus sollicitus impedit : morbos sæpe esse nuntios, quibus indicat Deus, cupere se, ut penitus ad se nos convertamus : hanc esse suavissimam DEI providentiam, scilicet monere nos, dum adhuc mens et sensus vigent : monuisse et hoc Christum suo exemplo, qui in cruce moriturus, primam curam habuit, ut peteret a Patre veniam peccatoribus: nulli periculo objiciendam esse animam, quam habet unicam : nulla satis magna securitas, ubi periclitatur æternitas.

6. Si æger petat moram, v. g. horæ, ut se præparet, concedenda illi est, nisi obstet periculum. Cavendum tamen ne diu differatur, præsertim in febribus malignis, ne delirio postea præoccupatus, confessionem non possit amplius peragere. Si de die in diem velit differre, urgendus est suaviter, proponendo Dei invitantis amorem et desiderium, ut obsequatur : gaudium Christi, quod habet, ovicula vel una ad se re-

deunte : gaudium Angelorum super uno peccatore pœnitentiam agente, etc. Si his nihil flectitur, inquiratur causa, cur nolit animæ suæ consulere ; et audita amoveatur : submittatur amicus, qui eum inducat ad confessionem ; sique morbus sit periculosior, moneat eum Confessarius, si forte alii non audeant, serio de periculo ; ut disponat domui suæ. Si necdum cedat, cum discretione adhibenda sunt, quæ dixi a num. 206 de indurato et volente differre pœnitentiam ; si autem paratum se ostendat, disponatur secundum jam dicenda.

QUÆSTIO II.

Quomodo infirmus, volens confiteri, disponendus sit?

210. Excitandus ad fidem, spem, charitatem. — Actus fidei. — Actus spei. — Actus charitatis. — Contritio.

210. — Resp. I. Confessarius juvet infirmum, præsertim, si hic rudis sit, in eliciendis actibus fidei, spei, charitatis, contritionis, etc., sæpe enim vel motiva nesciunt, aut morbus impedit, quo minus possint eos elicere. Quod, si infirmus debilior sit, proponenda sunt illi credenda et speranda per breves quæstiunculas, quibus attendat et subinde uno alterove verbo respondeat, *v. g. pro actu fidei*

Charissime, etc. Numquid credis, quæ credit et credenda proponit sancta Mater Ecclesia, quæ, teste Apostolo, columna et firmamentum est veritatis, cui Christus perpetuam promisit Spiritus Sancti assistentiam. Resp. Credo. Credis igitur, quod Deus sit Unus in natura et Trinus in personis : remunerator bonorum et vindex malorum ? Et hoc ideo credis, quia Deus dixit, qui nec falli, nec fallere potest? Resp. Credo firmissime. Numquid quoque credis, quod Deus creaverit nos, et conservaverit hactenus, ut ei serviamus, et tandem

salvi fiamus : quod, postquam perieramus, Filius Dei sit pro nobis incarnatus : quod morte et sanguine suo nos redemerit : gratiam nobis meruerit, qua possumus et sine qua non possumus salvari : quod sacramenta instituerit, per quæ gratiam accipimus et sanctificamur? Et hoc credis, quia Deus ista revelavit? Credo. Numquid quoque credis, quod Deus sit paratus pœnitentibus remittere peccata, et justificatis dare vitam æternam? quod sit omnipotens, justus, fidelis, misericors, summe bonus, omni amore et cultu dignissimus, et peccata oderit super omne malum, juste graviterque puniat? atque hoc iterum credis, quia Deus ita revelavit omniscius et verax? Credo. In hac et pro hac fide mori sum paratus.

Pro actu spei. Numquid speras per infinitam Dei misericordiam, et per merita Christi veniam peccatorum, necessaria auxilia gratiæ et vitam æternam; quia Deus infinite potens, benignus, misericors et fidelis promisit ista inquirentibus se? Resp. Spero. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Pro actu charitatis et contritionis. Numquid nosti, quanta tibi præstiterit Deus? Creavit et conservavit te, ut eo æternum fruereris : dedit tibi Filium suum Redemptorem, Magistrum, cibum animæ tuæ in terra et advocatum in cœlis : MARIAM, Filii sui Matrem, dedit tibi Patronam, præterea Angelum tui custodem. Quam liberalis et benignus fuit in te Deus? Est ipse sibi sufficientissimus, in se ipsa bonitas, ipsa misericordia, ipsa clementia, summa Majestas, omne bonum. Numquid ergo omni amore dignissimus? Numquid ergo gaudes et gratularis ipsi de omni bono suo? Numquid ipsum præfers omnibus, quæ cogitari possunt : ipsi optas omnem gloriam : te offers ad ipsum benedicendum, ad amandum et laudandum hic et in æternum, eumque diligis ex toto corde, ex tota anima; quia dignus est omni cultu et amore? Resp. Amo et amabo in

æternum! Utinam illum eo amore, quo amant ipsum omnes Sancti in cœlis, amare possem!

Numquid ex corde doles, quod Deum, tam in te benignum, tam in se amabilem, tam dignum omni honore, unquam peccatis tuis offenderis? Quod feceris, quæ tantæ bonitati displicent; qui, etsi nec præmium exspectandum, nec pœna timenda esset, omnium cordibus est amandus? Resp. Ex toto corde doleo. Dic ergo : Deus, propitius esto mihi peccatori! Pater, peccavi in cœlum et coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus : ne projicias me a facie tua! Numquid statuis, deinceps, quoad Deus tibi vitam dederit, amore ejus omnia peccata vitare, occasiones peccandi fugere et præstare omnia quæ, re prudenter considerata, ad salutem necessaria judicaveris? Resp. Statuo per Dei gratiam. Dixi, nunc cœpi. Statui custodire justificationes tuas, Domine. Confirma hoc Deus, quod operatus es in me.

2. Si terreatur forte multitudine peccatorum, excitetur Dei clementia erga peccatores, v. g. erga Magdalenam, Latronem in cruce, S. Petrum, cui primo inter Apostolos post Resurrectionem apparuit : S. Thomam, cui pertinaciter incredulo obtulit latus et manus : item erigatur verbis Dei dicentis : *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Misericordia Domini super omnia opera ejus.* Ipse pater optimus est, etsi nos filii prodigi. Etsi tu commiseris, unde damnare te potest; ipse tamen non amisit, unde salvare te potest.

3. Si infirmus esset rudis, minusque apprehenderet motiva dilectionis Dei, inducendus esset primum ad dolorem minus perfectum, seu attritionem, secundum dicta.

QUÆSTIO III.

Quæ sint præstanda Confessario in confessione infirmi, vel moribundi?

211. Infirmus animandus. — Examinandus et monendus suaviter. — Excitandus ad contritionem. — Ad restitutionem faciendam in vita. — Satisfactio injungenda. — Absolutio danda. — Quid, si incurrisset casum reservatum, cui annexa excommunicatio major?

211. — Resp. Infirmum dispositum rite 1. animet ad confessionem sinceram, in conspectu Dei faciendam, cui omne cor patet et omnis voluntas loquitur : quem nullum latet secretum : qui tantum exspectat, ut serio pœnitenti et sincere confitenti occurrat, eumque stola gratiæ vestiat, et in filium recipiat.

2. Impertita benedictione, petat, a quo tempore ultimo confessus sit? An nihil voluntarie omiserit et pœnitentiam impleverit? Si reperirentur priores confessiones invalidæ, procedendum secundum dicta num. 191, quo casu necesse non esset, urgere, ut non confessa a confessis separet, ubi commode fieri non posset.

3. Si, ut apud infirmos plerumque contingit, interrogationibus opus sit : excitetur, ut sincere et animose respondeat ad singula, uti conscientia dictat : nihil præ verecundia taceat, numerum nec augeat, nec minuat; sed sincere certa pro certis, dubia pro dubiis confiteatur.

4. Tum interrogando percurrat præcepta fidei, spei, charitatis, Decalogi, Ecclesiæ, peccata propria, officii, status, prout discretio dictabit et conditio confitentis. Si mora talem ordinem non ferret examinis, convenit interrogare graviora, circumstantias mutantes speciem, numerum pro personarum diversitate : de scandalis, confessionibus non rite factis, odiis

inveteratis, usuris, etc., demum alia, prout tempus et circumstantiæ patientur.

5. Si absoluta confessione nihil supersit, quod gravet conscientiam, aut præstandum ante sit, Confessarius pœnitentem benigne alloquatur, et renovet cum eo dolorem de peccatis, et propositum vitandi omnia, occasionesque peccandi, hoc vel simili modo : Deus! Deus cordis mei! Propter te ipsum, qui infinite bonus es, amo te et amabo super omnia. Pœnitet; ah! pœnitet me, misericordissime Deus, quod te tam graviter, et toties offenderim! Tu quæsivisti me, et ego contempsi te. Ex intimo corde doleo, quod te, omne bonum, omni amore dignissimum, tam parvi æstimaverim. Pater, peccavi in cœlum et coram te : respice in faciem Christi tui, et miserere mei. Quid tibi retribuam pro patientia tua in me? Offero me totum ad obsequium tuum, et statuo firmissime per gratiam tuam, quam suppliciter peto, nunquam peccare amplius, occasiones peccandi fugere, et tibi soli servire. Amore tui condono omnibus, qui unquam me offenderunt. In satisfactionem suscipe labores, dolores, sanguinem, mortem Filii tui, Domini mei JESU Christi : suscipe et hos dolores meos, quos tui amore lubenter feram : vitam meam lubens pro te profundo. Hæc sicut nunc supplico, ita de tua infinita bonitate confido, te per pretiosum sanguinem Filii tui veniam et gratiam daturum, ut emendatus in finem usque perseverem. Bone JESU! respice super me miserum peccatorem oculis misericordiæ, quibus respexisti Petrum flentem in atrio, Magdalenam in convivio, Latronem in crucis patibulo; et præsta ut peccata mea cum Petro digne defleam, cum Maria Magdalena perfecto amore te diligam, et cum latrone in Paradiso in sæcula sæculorum te videam et glorificem. Amen.

6. Si sit obligatio præstandi aliquid in vivis, jubeatur illud statim infirmus præstare, ut 1. Si te-

neatur ad restitutionem famæ, curet restitui, ut potest, vel verbo, vel scripto. Si ad restituenda bona fortunæ, vel damna compensanda, et possit restituere vivus, jubeatur restituere; si non possit, obliget hæredes in testamento, etiam sub pœna, ut statim restituant. Si dubium sit, an quid debeat, uti fieri potest, v. g. in administratione bonorum, curet, ut re declarata, cuique suum tribuatur. Vide infra n. 235. Si aliqua acquisivit per contractum injustum, uti debet restituat. Vide tamen de hoc Less. de just. (l. II, c. xx, Dian. p. 3, tr. 9, res. 92). 2. Si sit in occasione proxima continua peccandi, ut, si concubinam habet, et proles ex ea, aut matrimonium illi promisit; inducatur ut, si possit, ineat cum ea matrimonium, quo proles legitimentur, et promissioni satisfiat. Si hoc fieri non possit, nec concubina ejici, potest quidem absolvi, si dispositus sit; curandum tamen, ut concubina ægro non ministret, sed amoveatur ab ejus conspectu, uti monui supra sub num. 173. 3. Si ab altero sit graviter offensus, vel læsus quocunque animo etiam pessimo; inducendus est, ut offensam remittat, odium, rancorem internum deponat, signa det odii remissi externa : imo et actionem injuriarum, si quæ competit, remittat : etsi enim a legitimo judice sine peccato possit petere satisfactionem et punitionem lædentis; quia legitima vindicta ad virtutem justitiæ pertinet, estque per se decens malefactorem puniri, ut alii ab injuriis inferendis coerceantur; periculum tamen est, ne ex occulto odio procedat, et gaudeat de alterius malo, tanquam suo bono. 4. Si mulier honesta infirma, separata a viro, persuaderi non possit, ut velit dein ad virum redire; examinanda est causa divortii : si justa sit, non tenetur redire; si sit dubie justa, interrogetur, an parata sit facere, quod postea judicabitur in conscientia faciendum; si ita, absolvi poterit.

7. Omnibus rite peractis, infirmo danda pœnitentia levis, aut levior pro ratione morbi gravis, vel gravioris, sine tamen præjudicio tertii. Possunt imponi actus fidei, spei, charitatis, patiens dolorum tolerantia, resignatio in voluntatem Dei, restitutio mature facienda, condonatio injuriæ publicæ illatæ, reconciliatio cum inimicis, invocatio SS. Nominum JESUS, MARIA, JOSEPH! etc. Posset etiam gravis injungi in eventum valetudinis recuperandæ.

8. Demum eum absolvat primum a censuris, si quam incurrit, tum a peccatis et applicet illi indulgentias moribundis concessas. Ubi notandum, quod quidem possit quilibet Sacerdos etiam non approbatus absolvere a censuris omnibus et reservatis, tum in articulo mortis, ut clare habet Trid. sess. 14, de pœn. cap. VII, quia potestas absolvendi data est ad salvandas animas, adeoque non restringi debet, ubi anima periclitatur : tum etiam in periculo mortis, ut habet probabilior (1); quia pia Mater Ecclesia non præsumitur velle quemquam exponere probabili periculo damnationis : non potest tamen dari absolutio a censuris et reservatis a quolibet statim a prima die infirmitatis; sed debet adesse vel articulus, vel periculum mortis probabile. Adest autem articulus mortis, quando mors moraliter certo proxime instat, seu ex morbo, seu ex vulnere, seu sententia judicis : cui æquivalet, si quis sit in periculo proximo perpetuæ amentiæ; periculum vero mortis est, quando sub dubio, vel timore prudente mors exspectatur; uti in prælio, morbo, vel itinere periculoso, obsequio pestiferorum : si quis sit bannitus, aut mulier sit partui vicina, experta in partubus periculum vitæ. Unde reus ad mortem condemnatus, si instet executio sententiæ, mulier illa, si instet partus, etc., potest a quovis absolvi, si alius

(1) Cf. S. Alph. 6, 561.

non adsit. Si tamen infirmus haberet casum reservatum, cui annexa esset excommunicatio major, hæc tria simul præstanda forent : 1, ut ante satisfiat parti læsæ v. g. restitutio famæ, honoris, bonorum, ob quorum læsionem lata est censura; aut res sic disponatur, ut illa satisfactio sit infallibiliter secutura v. g. dando Confessario, vel apud alium deponendo, quod restituendum erat; vel obtinendo a parte læsa condonationem. 2. Si satisfactio fieri non posset, modo detur cautio pignoratoria, vel fide jussoria, vel saltem juratoria, si alia dari non possit. Putant tamen quoque aliqui, pro foro interno firmum sufficere propositum, probantque ex Rituali Romano Pauli V. Ita Nav. Laym. Tamb. Viva et alii. 3. Ut juret, quod velit obedire Ecclesiæ, seu Superiori injungenti, ne illud crimen iterum committat; et per se ipsum, si possit componere cum Papa (compositio cum Papa est conventio) in qua Papa indulget, ut major quantitas debiti domini incerti mutetur in minorem, La Croix l. III, p. 2, nu. 409 : si non possit, velit se sistere Episcopo vel Superiori, qui possit absolvere extra casum necessitatis; alias reincidet in excommunicationem. Si tamen esset destitutus usu rationis æger, posset, si alia adsint, absolvi : imo valide absolveretur, etsi Confessarius hoc negligeret, quanquam hic graviter peccaret. Neque reincideret pœnitens, si promissam satisfactionem non præstaret, etsi tunc peccaret. Si impotentia satisfaciendi esset perpetua, non est opus quidquam a pœnitente requirere. Demum, si casus reservatus non habet annexam censuram, non est opus se postea sistere Superiori (2). Vide La Croix l. VI, p. 2, n. 1559, 1623, 1693.

(1) Cf. S. Alph. 6, 567.

QUÆSTIO IV.

Quomodo infirmus in visitatione sit excitandus ad conjunctionem cum Deo, resignationem, patientiam? etc.

212. Proponendo ad firmam fidem eliciendam. — Ad spem. — Amorem. — Dolorem. — 213. Motiva resignationis. — Resignationis impedimenta removenda. — 214. Motiva patientiæ. — Pati debemus, quia homines sumus. — Nos pati æquum est. — Nonis utile. — Et gloriosum. — Indecens et periculosum est adversa impatienter ferre. — Proponenda exempla Christi. — B. Mariæ Virginis. — Et Sanctorum.

212. — Resp. In visitatione, infirmi 1. exercendi sunt cum ipso actus fidei, spei et charitatis, quibus anima intellectu et voluntate Deo conjungitur, modo supra dicto, vel hoc :

1. Pro fide elicienda possunt illi exponi præcipua fidei puncta, et ejus motivum, et tunc elici actus fidei hoc v. g. modo : Credo, Domine, quidquid per Ecclesiam Unam, Sanctam et Apostolicam credendum proponis; et ideo firmissime credo, quia tu dixisti, qui es infinita veritas, nec potens fallere, nec falli. Credo, adjuva, Domine, incredulitatem meam.

2. Pro spe elicienda proponi illi possunt infinita Dei benignitas, misericordia, clementia, omnipotentia, fidelitas, beneficia particularia infirmo præ tot aliis collata, ut salvus fieret; merita Christi, Beatissimæ Virginis, Sanctorum, tuncque sic spes elici : Spero, misericordissime et benignissime Deus, per merita Unigeniti tui Filii pro me passi, veniam meorum peccatorum, gratiæ auxilia, et vitam æternam : et ideo firmissime spero, quia venientibus ad te illa promittere dignatus es; qui in promissis tuis servandis es fidelissimus et potentissimus. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

3. Pro charitate proponi possunt Dei beneficia, desiderium ejus, ut ad se veniamus, et nos æternum beatos faciat; labores, doloresque Christi : tum summa Dei bonitas, Majestas, dignitas ad omne obsequium et amorem : et actus charitatis hoc vel simili modo elici :

O quam sero amavi te, pulchritudo æterna! o bonitas infinita, dulcedo ineffabilis! Quid mihi est in cœlo, et a te quid volui super terram? En paratum cor meum ad amandum te, nunc et in æternum. Deus cordis mei, diligo te super omnia? gaudeo, gratulor tibi de infinitis tuis perfectionibus, de omni honore et gloria tua in cœlo et in terra : quia tu dignus es. Utinam mille corda mihi essent, quibus solum te amarem! ament, laudent, benedicant te omnes creaturæ mecum, et pro me, et plus, quam possim ego.

Ah! quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, ut defleam peccata mea, quibus te summum bonum offendi! Peccavi in conspectu tuo et coram te : abusus sum donis a te mihi concessis ad gloriam tuam et salutem meam, in tuam ignominiam et meam perditionem : servire te feci in peccatis meis. Detestor ingratitudinem meam, abominor mala, quæ feci coram te, omni honore dignissimo. Utinam vel sanguineis eadem lacrymis deflere possem! Delicta mea pavesco, et ante te erubesco; sed tamen spem veniæ non abjicio, verum infinita fretus misericordia tua statuo expiare peccata mea, eaque amplius non admittere. Confirma hoc Deus, quod operatus es in me.

213. — Resp. II. Pro resignatione in voluntatem Dei juvat proponere sequentia. 1. Statutum est omnibus semel mori. Nescimus, quandonam mori nobis magis expediat; novit id Pater noster. Avocat ille nos ex hac mortali vita quandoque citius, ne diutius viventes labamur in peccata et pereamus æternum. *Raptus est* (justus) *ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius*. Sap, 4.

2. Vitam a Deo gratis accepimus; cur eam reposcenti non libenter obediamus, ut temporalem et miseram commutet in æternam et felicem?

3. Non sumus majores Sanctis, Virgine Matre Dei, ipso Christo. Sancti mortui sunt, et mortem desideraverunt. *Cupio dissolvi et esse cum Christo*, inquiebat S. Paulus. S. Ignatius martyr cupiebat devorari a bestiis sibi præparatis, ut Christo frueretur. B. Virgo mortua est, ut imitaretur Filium suum. Christus dignatus est mori, ut nos liberaret a morte æterna. Quis recuset igitur mori, si ita Deo placeat? Ita, Pater, quoniam sic placitum est ante te, paratum cor meum, paratum ad faciendam voluntatem tuam. Sive vivam, sive moriar, tuus sum.

4. Peregrinamur a Domino; hic in exilio sumus, patria nostra cœlum est : quis ad eam non festinet ex hac lacrymarum valle? Pater! non mea, sed tua voluntas fiat. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontem aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.*

Notandum, quod resignationem sæpe difficilem reddant terrena, conjux, liberi, etc.; hæc removeantur, nec colloquium de iis instituatur; nisi forte necessarium foret, jubeaturque infirmus eorum mentionem omittere et Deo committere : quia illa nihil utilitatis, multum vero incommodi affert, illum affligendo, et impediendo, quo minus ad bona majora se præparet. E cœlo, quo properat, plus illis auxilii impetrare poterit, quam vivus præstaret in terris. Pater illorum Deus est, ipsi cura erit de illis. Brevi standum erit ante tribunal Dei, ibi quæretur de operibus nostris, non de aliorum felicitate, Christus nudus mortuus est in Cruce, et nos mundo oportet mori, antequam moriamur.

214. — Resp. III. Pro præparando animo ad patientiam servit, 1. Necesse est, nos pati, quia homines sumus, quia exules, quia Christiani. Homo nascitur ad

laborem, teste Jobo, cap. v. *Quasi flos egreditur, et conteritur : jugum super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium.* Vocamus sæpe terram hanc vallem lacrymarum, et nos exules filios Evæ ; quid ergo exspectare possumus nisi adversa? Pati omnes necesse est, parvos et magnos, divites et pauperes, Reges et plebeios. Christiani appellari volumus ; sacrum hoc nomen astringit nos, ut adversa libenter patiamur. *Oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam,* non intrabimus in gloriam ejus, nisi per patientiam. *Si quis vult post me venire, tollat crucem suam quotidie.* Lucæ IX. Ideo Christiani sumus, ut sequamur Christum, et cum eo patiamur : unde dixit Apostolus Thess. III. *Nemo moveatur in tribulationibus istis : ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus.* Rex passus est, non recuset pati famulus.

2. Nos pati æquum est : peccando ereximus nos contra Deum ; turbavimus ordinem rectum, qui exigit, ut creatura Deo, servus Domino subsit ; hic ordo restituendus, nosque Deo per adversa iterum subjiciendi. Proinde, si placet dulcedo misericordiæ, non debet displicere pulchritudo justitiæ.

3. Pati utilissimum est : nam patiens adversorum perpessione purgat animam ab effectu ad terrena et illicita, adducitque ad amorem cœlestium ; delet cum magno merito debita peccatis contracta, quæ magnis pœnis sine merito in altera vita eluenda essent : meretur magnam in cœlis gloriam. *Momentaneum et leve tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis,* inquit Apostolus II, Cor. IV. *Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis.* Eccles. XXVI.

4. Æquo animo nos adversa ferre, gloriosum est Deo et nobis : Deo quidem ; quia Deo gloriosum est habere filios, qui paternum agnoscentes affectum, de

manu ejus etiam dura libenter admittunt; qui in asperis etiam suam profitentur subjectionem, voluntque concurrere ad reparandam gloriam Patris; habere famulos, qui, seposita omni commoditate propria, in adversis patientes, ejus consilia, ordinationem et providentiam laudant, prompto animo omnia, seu corpus, seu animam spectent, excipiunt, suam in eum fiduciam, et amorem cum sui immolatione contestantes. Nobis autem gloriosum est; tum quia sic probamus nos veros Dei filios et famulos fideles, ejus gloriæ studiosos, profitemur nostram in ejus providentia fiduciam subjectionemque; ejus in nos amorem, quo in nostram salutem adversa immittit : tum quia sic conformamur Christo Regi gloriæ, quo nihil gloriosius. *In hoc vocati estis : quia Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus.* I. Petri II. *Communicantes Christi passionibus gaudete .... Quoniam, quod est honoris et gloriæ, et virtutis Dei, et qui est ejus spiritus, super vos requiescit.* I. Petri IV. Hinc dixit S. Apost. Paulus II, Cor. VII. *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Et S. Jacob. c. XII. *Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis.* Proinde Deum amanti etiam jucundum est pati.

5. Adversa a Deo immissa impatienter ferre valde indecens est et periculosum. Quid diceremus de infirmo, qui potionem amaram, ad sanitatem utilem valde, aut necessariam, recusaret a medico peritissimo admittere? Quid de condemnato ad mortem, qui nollet manere aliquot dies inclusus, ut liberaretur a morte? Quid de debitore, qui oblato uno nummo nollet extinguere cum lucro ingenti debita immensa? Ecce talis est homo, qui non acceptat æquo animo oblata a Deo adversa. His vult Deus sanare animas nostras; vult remittere pœnam mortis æternæ; vult condonare

magna debita per peccata contracta et dare nobis divitias gloriæ æternæ : quis igitur non acquiescat?

6. Percurri potest tota vita Christi, quæ a primo suo momento usque ad ultimum vitæ spiritum fuit mera passio; qui non habuit in quo reclinaret caput suum; cujus morientis lectus fuit dura crux : hujus nos cohæredes esse volumus, et erimus, si tamen compatimur. Castigat Dominus omnem filium, quem recipit.

7. Proponi potest exemplum B. Virginis et Sanctorum : illius animam dolorisgladius pertransivit : præsciens mortem Filii sui durissimam et persecutiones, compassa est viventi, et post ejus mortem passa contradictiones ab inimicis Christi. Sancti autem, quam diversa non sunt passi? in veteri quidem Lege Tobias, Patriarcha Joseph; in nova Apostoli, et alii, Petrus crucifixus, Bartholomæus excoriatus, etc. Laurentius vivus assatus, etc.

Pii actus et affectus alii per intervalla breviter cum infirmis exercendi.

215. Breviores actus fidei, spei, et charitatis.

ACTUS FIDEI

215. 1. Sapientissime, et veracissime Deus! credo, quæcunque revelasti; sufficit mihi verbum tuum. Tu es ipsa sapientia et veritas, quæ nec fallere, nec falli potest. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.

2. Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo : Pater, Verbum, Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt. Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.

3. Credo, mi Deus, quod Filium tuum miseris in mundum, ut peccatores salvos faceret, quorum ego primus sum.

4. Credo remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, et vitam æternam.

5. Credo quod Redemptor meus vivit, et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum.

6. Credo, bone JESU, quod nemo veniat ad Patrem, nisi per te; et nemo ad te, nisi Pater traxerit eum. Sine te nihil possum; sed de plenitudine tua nos omnes accipimus.

7. Tu es Deus Omnipotens, Sanctus, Immortalis, Creator, Conservator et Gubernator omnium : ad imaginem et similitudinem tuam creasti me, ut tibi servirem et salvus fierem. Miserere mei et salva me.

8. JESU bone, tu Judex constitutus es vivorum, et mortuorum : non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

ACTUS SPEI

1. In te, Domine, speravi, salvum me fac a persequentibus me, et libera me.

2. Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam. Ego egenus et pauper sum, Deus, adjuva me.

3. Miserere mei, quoniam tribulor. Deus meus es tu : in manibus tuis sortes meæ.

4. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miseratiounm tuarum dele iniquitatem meam.

5. Adjuva me, Deus, salutaris meus; et propter gloriam nominis tui, Domine, libera me, et propitius esto peccatis meis propter nomen tuum.

6. Benignissime JESU, redemisti me Sanguine tuo : ne perdas cum impiis animam meam.

7. Maria, mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu me ab hoste protege, et hora mortis suscipe; memento, quanti steterim Filio tuo.

8. Angele Dei, qui custos es mei, ab hoste maligno protege me! etc.

ACTUS CHARITATIS

1. Diligo te, Domine, fortitudo mea, refugium meum, liberator meus et Deus meus.

2. Iste Deus meus, et glorificabo eum, in æternum cantabo misericordias ejus.

3. Quid mihi est in cœlo, et quid volui super terram? Diligo te, Domine, Deus meus : quia solus es omne bonum, magnus, et omni amore et cultu dignissimus.

4. Quis Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum? Vivit Dominus, et benedictus Deus meus in æternum : in te, per te, et ex te sunt omnia.

5. Domine, bonorum meorum non eges; attamen diligo te ex toto corde meo, et tota anima mea, ex tota mente mea, ex omnibus viribus meis. Amo te propter te; da, ut amem validius.

6. O bonitas æterna, sero cognovi, sero amavi te. Utinam nunquam offendissem te! Pœnitet, ah pœnitet! Oculo misericordiæ respice miseriam meam. An damnabis pulicem unum? Da gloriam nomini tuo, et dimitte mihi universa delicta mea. In te speravi, non confundar in æternum : statui custodire mandata tua; Tibi vivam, quoad vivam.

QUÆSTIO V.

Quid agendum Confessario, si vocetur ad infirmum loquela et sensibus destitutum?

216. Absolvendus est si signa pœnitentiæ det, sacerdote præsente.— Vel dederit, eo absente, quæ testentur alii.— 218. Quid, si nulla notatus fuerit dedisse? — 219. Quid, si dubitetur an mortuus sit? — 220. Si pactum cum Confessario inioris ut in agone iterum absolvatur.

216. — Resp. I. Si loquela plane destitutus, signo, vel nutibus significet pœnitentiam, Sacerdote præsente, absolvendus est : quia signa pœnitentis animi, quæ præsente mortis periculo eduntur, censeri debent ad absolutionem sacramentalem directa; adeoque esse sacramentalis confessio : nam in tali statu quivis optimum animæ suæ medium solet desiderare. Signa autem pœnitentiæ sunt : Pectoris percussio, elevatio manuum vel oculorum in cœlum, aspectus intentus Crucifixi vel piæ imaginis, etc. Si prudens sit dubium, an hæc signa sint orta ex pænitentia, an vero ex mœrore, et mortis angustiis; absolutio danda esset sub conditione, ut consulatur reverentiæ Sacramenti. Dixi : Si *loquela plane destitutus :* nam, si aliqua in specie posset confiteri, deberet, et imprimis mortale, si quod haberet, aperire, etsi non posset omnia.

217. — Resp. II. Si, præsente Sacerdote, nullum dare posset pœnitentiæ signum : dedisset vero, priusquam Sacerdos accessisset, idque idonei testes, imo etiam unicus præsens testaretur; absolvendus esset. Ratio est, quia signa censetur dedisse, ut alii manifestarent, velut interpretes. Confessario suam pœnitentiam; sicque dolor et confessio sit sensibilis Confessario, et sacramentalis. Docuit hoc Concilium Arausicanum primum Can. XII, his verbis : *Subito obmutescens baptizari, aut pænitentiam accipere potest, si*

voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habeat. Et idem esset si qui signa pœnitentiæ viderunt non amplius essent præsentes infirmo, sed in platea Sacerdoti occurrenti indicarent. Ratio est eadem. Neque, si moribundus ratione et sensibus sit destitutus, magis fit confessio sacerdoti præsenti a teste præsente, quam absente; cum moribundus non sit præsens Confessario, ut cum eo humano modo possit agere : ergo sicut in primo casu confessio absenti Sacerdoti facta in ordine ad absolutionem a præsenti accipiendam sufficit, sic et in casu secundo.

218. — Resp. III. Moribundus, qui christiane vixit, jamque sensibus et loquela destitutus, nec signa pœnitentiæ notatur dare, nec dedisse constat; sub conditione absolvendus est : tum, quia ad extrema deducti censentur Deo velle conciliari et christiane mori et sæpe dant signa, quæ non advertuntur data, ad absolutionem accipiendam : tum, quia vita christiane acta est testimonium quoddam voluntatis, et petitio tacita absolutionis : qui enim christiane vivit, recte censetur velle christiane mori, et petere extrema Christianis dari solita. Et hinc censetur, si potuit, dedisse signa pœnitentiæ. Hoc Gormatz et alii extendunt ad eum, qui male vixit, modo fuerit Catholicus, si inveniatur sensibus destitutus : quia tales sæpe utuntur ratione, fidesque quam in Christum professus est, præbet fundamentum judicandi, quod velit catholice mori, et ad hoc conetur; nec constat, an non dederit signa pœnitentiæ, quæ non sint notata. Unde, si quis in duello cadat tempus que intercedat inter lapsum et mortem, et præsumi possit adhuc uti ratione, censeri potest pœnitere et sub conditione absolvi (1) : quia vita christiane acta est aliqua pœnitentiæ manifestatio non pro quocumque,

(1) « Etiam potest et debet absolvi (sub conditione) homo catholicus, etiamsi in actuali peccato sensibus destituatur. » S. Alph. 6, 483; Scav. III, 415.

acta sed pro tempore mortis instantis : et moriens præsumitur memor salutis, nisi clara det signa impœnitentiæ. Imo forte anhelitus ab eo dirigitur ad Sacerdotem pro absolutione. Hæc quidem incerta sunt : quia tamen non omnino improbabilia; consulendum est saluti animæ, ad quam Sacramenta instituta sunt, a quibus etiam arcetur irreverentia in casu necessitatis per conditionem appositam.

219. — Resp. IV. Si Sacerdos ad infirmum veniens dubitet, an jam mortuus sit, adhuc debet eum absolvere : quia hic in dubio vita est in possessione, pro qua standum est. Idque, si signa pœnitentiæ ante dedit, etsi probabilius putetur mortuus : nam sæpe judicantur mortui, qui postea adhuc ad se redeunt. Nec desunt medici, qui existimant, animam aliquando manere unitam corpori uno alterove quadrante post mortem vulgariter existimatam. Retulit mihi celebris medicus, puerum in aquam lapsum et extractum plane apparuisse mortuum, igni autem dein applicatum rediisse ad se. Testantur quoque indubitatæ historiæ, quosdam, qui ad horam videbantur mortui imo sepulti fuerunt, ad se rediisse. Proin, si incertum sit, an jam infirmus obierit, adhuc sub conditione absolvendus est, si signa pœnitentiæ dederit, aut dedisse prudenter præsumi possit secundum dicta. Hæc valent tantum pro Catholicis, nisi tamen hæreticus Sacerdotem catholicum petiisset : quia hæretici non censentur signa dirigere ad accipiendam absolutionem sacramentalem.

220. — Petes. Quid sentiendum de pacto quod moribundus jam confessus inivit cum Confessario, ut in agone adhuc semel absolvatur? Resp. Cum ad novam absolutionem, saltem extra casum necessitatis, requiratur nova accusatio, jubeat Confessarius, ut, absolutione accepta, in genere iterum se accuset, et dolorem eliciat cum proposito : his præstitis potest eum

agonizantem iterum absolvere, saltem nisi mora nimis longa inter agonem, et præmissum dolorem intercessisset : hoc enim casu expedit renovare dolorem ante agonem. Si tamen in agone signa pœnitentiæ nova daret, absolvendus esset ; uti et, si non temere timeretur, ne relapsus sit in grave peccatum.

QUÆSTIO VI.

Quando et quoties infirmis dandæ communio et, extrema unctio, et quomodo ad illa disponendi, et inungendi?

221. Viaticum mature dandum infirmo. — Quid, si ante octo dies communicarit. — Si non sit jejunus? — Si rejiciat omnia? — Si continuo tussiat? — Si rejiciat sacras species? — Si non possit deglutire? — An dandum reis? — Privato ratione? — An amenti? — An semi-fatuo? — Surdo et muto? — An pueris? — 222. An communio frequenter danda pueris? — 223. Quomodo ad viaticum disponendus infirmus? — 224. Disponendus infirmus ad extremam unctionem. — 225. Danda solis constitutis in periculo mortis ex indispositione corporis. — Omnibus adultis regulariter. — Etiam pueris ratione usis. — 226. Quæ partes inungendæ?

221. — Resp. I. Eucharistiæ Sacramentum pro viatico dandum infirmis, si sint in periculo mortis : tunc enim obligat præceptum sub mortali pro viatico communicandi (1). Unde inducendi sunt infirmi, ne, cum periculo non accipiendi illud, differant, et eximendus mundanus ille timor, quo nollent divulgari suam infirmitatem. Forma illius conferendi est : *Accipe, frater* (vel soror), *viaticum Corporis Domini nostri Jesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno et perducat in vitam æternam. Amen.* Differt viaticum ab ordinaria communione : quia in hac gratia bene vivendi, in illo bene moriendi datur et petitur. Circa hoc nota : I. Qui mane sanus communicavit ex devotione, si dein

(1) Cf. S. Alph. 6, 290.

eodem die incidat in periculum mortis; juxta Vasquez et alios, probabiliter iterum communicare tenetur pro viatico : quia præceptum mane non obligabat, ergo nec illi satisfecit. At communior cum Suarez, Lugone et aliis tenet, nec posse iterum eodem die communicare : tum quia non licet eodem die bis communicare per præceptum Ecclesiæ prohibentis; tum quia mors erat vicina, quando communicavit, ergo satisfecit. Alii censent cum Illsung, posse quidem, eo quod non communicarit in periculo mortis; et Ecclesia tunc non prohibeat communicare bis eodem die; non teneri tamen, quia finis viatici habetur, cum fuerit moraliter præsens mortis periculum. Hæ sententiæ omnes sunt probabiles. In praxi seligatur illa, quam potius sequendam hic et nunc circumstantiæ, devotio, et necessitas infirmi suadebunt (1).

2. Qui ab ultima communione post octo dies incidit in periculum mortis, juxta probabiliorem tenetur iterum communicare : quia periculum ante octo dies satis propinquum non erat (2). Suarez tamen, Lugo, Avers. Illsung et alii probabiliter tenent, non teneri : quia habetur finis præcepti; qui est, per communionem se disponere ad mortem vicinam : ergo præcepto satisfactum est, quamvis mors non fuerit prævisa; erat enim vicina. In praxi tali iterum danda communio, tum propter ædificationem populi, tum ad infirmum melius ad mortem disponendum.

3. Si infirmus non possit commode exspectare, aut Parochus altero die difficulter possit viaticum ministrare jejuno, potest communicare non jejunus (3), quod

(1) « In tanta opinionum varietate, doctorumque discrepantia integrum erit parocho, eam sententiam amplecti, quæ sibi magis arriserit. » Ben. XIV. de syn. diœc. l. 7. c. 11. n. 2; Cf. S. Alph. 6, 285. d. 3.

(2) Cf. S. Alph. l. c. d. 2.

(3) Cf. S. Alph. 6, 285, d. 3.

et sæpe potest in infirmitate eadem diuturna (1): quia Concilium Constantiense (2) et Ecclesiæ consuetudo videtur absolute a præcepto jejunii eximere periculose infirmos, si commode non possint manere jejuni. Putat Dicast. et alii, posse toties quoties posset sanus jejunus : sed spectanda est praxis et consuetudo loci, devotio et necessitas infirmi. Si infirmus heri, aut ante dies aliquot communicasset ex devotione, posset hodie iterum communicare pro viatico; non tamen teneretur.

4. Si infirmus ex indispositione stomachi, quæ sumit, ejiciat omnia, non est illi danda communio ob irreverentiam certam. Habet quoque communior et probabilior, quod in dubio, an rejecturus sit sacras species, non sit danda (3): hoc tamen casu posset dari infirmo minima particula etiam in liquore, vel jusculo, licet hoc moraliter certo sit prius descensurum. Potest etiam prius dari particula non consecrata, et hanc si retineat, dari deinde communio; non vero, si rejiciatur.

5. Continua tussis non obest communioni : quia, si species possint ad stomachum descendere, non est periculum eas ideo ejiciendi : quia via, qua sputa, etsi ascendant e pectore tussiendo, excutiuntur, non est via cibi et potus ad stomachum, sed via respirationis ad pulmones. Imo putant Tann., Reiff, Gobat, posse dari in dubio, an sit rejecturus (4) : eo quod fructus certus

(1) « Non improbabiliter dicunt Laym., Escob., Roncaglia cum Hurtado, quod infirmus assuetus sæpius ex devotione communicare, bene possit altero die statim post viaticum sumptum suscipere communionem non jejunus. Idque in singulis diebus admittunt Castropalao et Armilla, ac Dicastillo, et probabile putat Tamburinus. » S. Alph. 6, 285. d. 1.

(2) « Hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque a fidelibus recipi non jejunis, nisi casu infirmitatis aut alterius necessitatis. » sess. 13.

(3) Cf. S. Alph. 6, 292.

(4) S. Alph. l. c.

communionis, qui haberetur, etsi species rejicerentur, et necessitas infirmi excusent ab irreverentia, quæ tunc tantum foret materialis. Hoc practicari videtur posse, si longe probabilius videretur non rejecturus : imo La Croix l. 6. p. 1. num. 553. docet ex Gobat, non teneri abstinere a communione, qui aliquoties per diem vomit (1) : quia non est morale periculum, ne ideo præcise eo tempore eveniat.

6. Si infirmus rejiciat sacras species et purgari possint, purgandæ sunt et suo tempore sumendæ : si autem purgari non possint, nec tam cordatus esset, qui vellet sumere, comburendæ non sunt, sed aquæ immittendæ in vase, donec dissolvantur; aut bacillo dissolvi possunt, et dissolutæ ita ut desinant esse species panis, mittendæ sunt in sacram piscinam, si adsit. Si autem quis paulo post communionem revomeret et species non apparerent, Rubrica Missalis de defectibus tit. 10. n. 14. præscribit, ut vomitus comburatur et cineres in sacrarium mittantur.

7. Si infirmus non possit deglutire species panis, danda illi minima particula hostiæ cum vino, vel jusculo potius, quam communio sub speciebus vini. Monet autem Gobat sacerdotem ad infirmum debere secum deferre duas hostias, ne postea in reditu obviantes adorent pixidem vacuam : nisi tamen deferret in pixide, quæ postea non esset referenda publice.

8. Viaticum dandum est reis ad supplicium deducendis, prægnantibus proximis partui, præsertim periculoso, omnibus adituris proximum, vel probabile periculum mortis, in quo postea videtur dari non posse : hi enim omnes tenentur sub gravi ad illud ; nisi non ita diu ante communicassent. Si tamen quis durante periculo mortis peccasset graviter, non tene-

(1) S. Alph. l. c.

retur communicare denuo in eodem periculo (1). Non autem dandum ebrio moribundo, si constet, quod voluntarie se inebriarit, aut sic se inebriare soleat. Si autem sobrius ratione usus, censeretur modo non uti, dandum foret, nisi positive constaret esse in mortali. Ratio est : quia, si aliud non constet, potius præsumitur esse in statu gratiæ, quam peccati ; favendumque potius homini, pro quo Sacramentum est institutum, cum existenti in gratia certo prosit, imo probabiliter, in attrito tantum, causet primam gratiam, nec periculum sit irreverentiæ, nisi forte materialis (2).

9. Dandum adulto in dubio, an ex amentia sit privatus usu rationis : item illi, qui usum rationis habuit, nec scitur amississe in mortali, ut docet S. Thom. p. 3, q. 80, a. 9, in O. saltem, si prius ostenderit devotionem ad illud, vel bene vixerit et habitus, ut vir bonus. Ratio jam data est : estque probabile, sufficere voluntatem interpretativam (3). Si tamen sciretur incidisse in amentiam paulo post mortale, nec adessent signa positiva pœnitentiæ, dandum non esset : quia semel malus præsumitur semper malus, nisi sit fundamentum præsumptionis oppositæ.

10. Dandum quoque semi-fatuo (4), vel debilem usum rationis habenti, si censeatur capax absolutionis, et absit periculum irreverentiæ : frustra enim exspectatur plenior usus rationis. Item phrenetico, vel deliranti, si alligatus admittat alios cibos ; modo tamen absit periculum irreverentiæ. In dubio posset dari hostia non consecrata et hanc si reverenter accipiat, dari poterit consecrata. Ita La Croix l. VI, p. 1, n. 660. Item dari debet energumeno, seu obsesso. Etsi dæmon impediat, quo minus profiteatur Christum præ-

(1) Cf. S. Alph. 6, 293. 4.
(2) Cf. S. Alph. 6, 302.
(3) Cf. S. Alph. l. c.
(4) Cf. S. Alph. 6, 303.

sentem; semper tamen abesse debet periculum irreverentiæ (1).

11. Dandum quoque adulto a nativitate surdo et muto, qui instrui potest per signa, ut discernat cibum spiritualem a corporali : si tamen simul a nativitate cœcus foret, esset incapax (2) et æquiparandus perpetuo amenti, cui dari Eucharistiam prohibet Rituale Pauli V.

12. Pueris quoque, ut insinuavi num. 101, dandum est viaticum, etsi ante non communicaverint; modo judicentur uti ratione et instrui possint : quia tum obligantur præcepto divino et sacramentum certo illis proderit; imo prodesset, etsi usum rationis non haberent. Unde et in dubio possessio est pro libertate. In dictis casibus semper præmittenda absolutio, si possit.

222. — Notandum tamen, quod, cum pueri per ætatem non habeant sufficiens judicium, quo satis æstiment hoc sacramentum sanctissimum, extra periculum mortis raro admittendi sint ad communionem nisi præferant spiritualem aliquam famem et solito diligentius se præparaverint; quia frequentia inducet facile vilipensionem, facietque, ut potius ex consuetudine accedant, quam devotione : si autem retardentur et inculcetur dignitas sacramenti, fructum majorem participant ex una communione, quam alias ex pluribus. Ita fere La Croix n. 653.

223. — Resp. II. Purgata per pœnitentiæ sacramentum anima, excitandus infirmus, priusquam detur viaticum, ad magnum desiderium Christum suscipiendi, ad vivam fidem, firmam fiduciam et ardentem charitatem. *Qui manducat meam carnem, in me manet, et ego in eo.* Joan. VI. O mira pietatis dignatio! *Qui manducat me, vivet propter me. Quotquot receperunt eum, dedit*

(1) Cf. S. Alph. l. c.
(2) Cf. S. Alph. l. c.

eis potestatem filios Dei fieri. Joan. I. O inæstimabilis dilectio charitatis! *Si filii, et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Ecce, charissime frater, quanta dignatio, quanta Dei charitas, quæ animæ tuæ æstimatio! Veniet ad te Deus ipse, salvator tuus amantissimus, ut te pascat, soletur, confortet, illuminet, bonis suis ditet, etc. Quid retribues ei? Non exigit a te, nisi ut ipsi te plene resignes, ei fidas, eum diligas, patienter sustineas. *Fili! præbe mihi cor tuum.*

Hic præeatur infirmo in breves actus fidei, spei, charitatis, contritionis, resignationis, patientiæ, dilectionis proximi : v. g. Tu es Christus Filius Dei vivi : hoc credo, non quia caro et sanguis, sed quia Pater cœlestis revelavit. In te Domine spero, quia apud te misericordia et copiosa redemptio. Diligo te Domine, fortitudo mea, refugium meum, et liberator meus : quia Deus meus es, omne bonum. Utinam te dilexissem semper et te nunquam offendissem! Desidero te millies, mi JESU, quando venies ad me! Tibi corpus animamque committo; nihil opto amplius, quam ut impleatur in me tua sancta voluntas. Iram tuam merui, portabo eam; quoniam ego peccavi et offendi benignissimam faciem tuam. Tui amore ignosco omnibus, tu quoque pro misericordia tua ignosce mihi. Sumpta communione possunt ejusmodi actus repeti et dici : *Anima Christi, sanctifica me*, etc.

224. — Resp. III. Quando infirmitas est periculosa, monendus et excitandus infirmus, ut suscipiat sacramentum Extremæ Unctionis, exponendo illi ipsius effectus; quod nempe conferat gratiam; purget animam a reliquiis peccatorum, roboret contra tentationes dæmonis, conducat et expediat ad salutem, ad recuperandam corporis sanitatem; uti testatur Scriptura, idque ex opere operato, seu vi institutionis suæ. Unde cardinalis Bellarminus ait : Ideo rariores ægros sa-

nari, quia differunt sacram unctionem. Proinde, si æger laborat mala persuasione, ideo jam actum de sanitate recuperanda, eximenda est illi. Habeo a medico, quod plures infirmi, qui valde periculose decumbebant, accepta sacra Synaxi, statim melius habuerint et dein convaluerint. Quod si accedat et sacra unctio, quæ etiam ad corporis sanitatem restituendam, instituta est, plus spei erit : animo nimirum confortato et corpus roboratur. Nec omittat sacerdos, plebeiis eximere persuasionem, quod non liceat inuncto deinceps saltare, vel nudis pedibus incedere, ubi semel extremam unctionem acceperint. Deinde eliciantur pii affectus, ut supra, vel fides de hoc sacramento, spes obtinendi promissa, amor Dei tam boni, gratiarum actio pro occasione suscipiendi sacramentum hoc, cujus fructu tam multi destituuntur. Dumque inungitur infirmus, occupet se piis affectibus : JESU, Fili Dei vivi, miserere mei! Propitius esto mihi peccatori! Bone JESU, dic animæ meæ : Salus tua ego sum! etc. Demum peracta inunctione animetur ad fiduciam sanitatis, si ita expediat; simul tamen ad perfectam resignationem, finiaturque consuetis orationibus. Quod, si in morbo diuturno periculum post datam sacram unctionem desinat, et dein iterum redeat, iterari extrema unctio potest : iterata tamen in eodem morbo et periculo esset irrita, uti et collata non graviter, vel periculose laboranti (1). Hinc tali adveniente periculo iterum danda, si data extra periculum fuisset.

225. — Resp. IV. Danda extrema unctio tantum, quando constituti sunt infirmi in periculo mortis ex infirmitate corporis, v. g. febri, læsione, indispositione, vel debilitate corporis (2). Hinc danda est reo, qui sumpto veneno exspectat mortem; existenti in pe-

(1) Cf. S. Alph. 6, 713, d. 2.
(2) Cf. S. Alph. 6, 712.

riculo mortis ob sanguinem e naribus fluentem, qui sisti non possit puerperæ, cui ob specialem rationem timenda mors; senibus deficientibus : non tamen suspendendo, vel capite plectendo; nec ituris in prælium; nec cui pes abscindendus. Ratio est : quia hoc sacramentum institutum tantum est pro infirmis. Priores infirmi sunt; non posteriores : et pede minuendi, ordinarie cito non deficiunt.

2. Danda quoque est, per se loquendo, omnibus adultis ratione aliquando usis, si non constet, esse in mortali, non retractato, absitque periculum irreverentiæ. Unde danda est furiosis, lapsis in amentiam, ebrio deficienti, vulnerato in duello, si tempus superfuit pro contritione, quod in dubio præsumendum est. Ratio est : quia in bonum animarum sacramenta sunt instituta; sufficitque hic intentio interpretativa et quamvis, per se loquendo, ad fructum hujus sacramenti requiratur status gratiæ, cum sit sacramentum vivorum : per accidens tamen potest attrito conferre primam gratiam. Nec hic periculum est irreverentiæ, nisi materialis forte, quæ permitti potest ob necessitatem et bonum animæ, quod speratur.

3. Danda est pueris sufficientem usum rationis habentibus ad peccandum, etsi sacram Eucharistiam non accepissent (1) : tum, quia, cum pueri quandoque peccent graviter, inde aliquando salus eorum dependere potest : tum, quia hoc sacramentum confert gratiam et robur, conducitque ad sanitatem. Unde dari potest illi, qui post Baptismum nunquam peccavit (2), v. g. qui in extremo mortis periculo baptizatur. In dubio,

(1) Cf. S. Alph. 6, 720; Ben. XIV. de syn. diœc. l. 8. c. 6. n. 2.

(2) « Tum quia... per baptismum non absterguntur reliquiæ culparum actualium commissarum ante baptismum, prout sunt torpor ad bonum ac pronitas ad malum; tum quia primarius effectus hujus sacramenti non tam est remissio culparum, quam corroboratio infirmi contra dæmonis tentationes. » S. Alph. 6, 721.

an puer, vel alius æger unquam sit usus ratione, inungendus est ob rationem datam. Idem est in dubio alio quocumque, v. g. an sit in mortali, an sit periculum mortis, dum differri non potest : quia in extrema necessitate præsumendum est in favorem hominis, pro quo sunt sacramenta instituta.

226. — Resp. V. Per se seorsim inungenda sunt organa quinque sensuum, vel si unum desit, pars propinqua : quia probabilius talis quinque sensuum inunctio est de essentia hujus sacramenti. Per se quoque pro singulis sensibus adhibenda peculiaris forma exprimens sensum, v. g. pro visu : *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum deliquisti.* Et sic de aliis sensibus. Si mora non permitteret, specialem formam adhiberi omnibus, inungendi sunt cito omnes sensus etiam sine cruce et pronuntianda hæc forma : *Per istas sanctas unctiones, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum, gustum, etc., deliquisti.* Si mora, vel occasio nec hoc ferret, posset inungi frons, utpote sedes sensuum per prædictam formam, vel per hanc : *Per istam sanctam etc., indulgeat tibi Deus, quidquid per omnes sensus deliquisti.* Hæc autem sub conditione fiant, sique æger supervivat, repetantur inunctiones singulorum sensuum sub conditione. Si dubitet, an æger sit mortuus, persequatur sub conditione : *Si vivis, per istam, etc.* In his casibus non est opus servare ordinem præscriptum sensuum, nec opus est utramque v. g. aurem, oculum inungere (1). Pro inunctione adhibendum est oleum infirmorum ab Episcopo benedictum : quod si deficiat, per annum potest modicum de non benedicto affundi. Si per errorem chrisma esset

(1) « Unctio vero pedum non est de necessitate sacramenti... unde dicunt, in hac unctione pedum servandam esse consuetudinem ecclesiarum. » S. Alph. 6, 710.

adhibitum, probabiliter valeret sacramentum; repetenda tamen esset inunctio, si fieri commode posset, sub conditione (1).

Porro conferens hoc sacramentum debet esse sacerdos. Valide conferre potest quivis, licite tamen non potest, nisi Parochus, vel alius, de ejus licentia (2). Parochus sub mortali tenetur ex justitia, etiam in morbis contagiosis (3); etsi, qui aliis sacramentis instructus, hoc sacramentum petere sine contemptu et scandalo negligeret, juxta communiorem non nisi venialiter peccaret: quia hic potest magnum bonum non necessarium sine gravi omittere, non tamen Pastor negare. Plura vide apud AA.

QUÆSTIO VII.

Quæ præterea in visitatione infirmorum observanda?

227. Curanda in cubiculo infirmi, et post obitum agenda. — Quid, si infirmus sit sensibus destitutus? — Si morbus sit contagiosus, quæ cautela adhibenda? — Quid dicendum defuncti conjunctis?

227. — Resp. Seqq. 1. Curetur, ut in cubiculo infirmi altum servetur silentium, nec quosvis admittat ad alloquium, sed eos tantum, quorum consuetudine sublevetur infirmus.

2. Si morbus sit periculosus, jubeatur infirmus totus esse in negotio animæ suæ, nec sermones profanos

(1) « Oleum (debet) esse necessario benedictum in ordine ad extremam unctionem. Et in solo casu necessitatis, quo deest oleum infirmorum... poterit ministrari extrema unctio chrismate vel oleo catechumenorum sub conditione... et si postea haberi possit oleum infirmorum, repetendum est sacramentum. » S. Alph. 709. d. 2.

(2) « In necessitate vero, ut si pastor absit, vel dare nolit, nec superior possit adiri pro petenda licentia, licite ministrat quivis non excommunicatus aut suspensus. » S. Alph. 6, 723.

(3) « Regulariter... non tenetur pastor cum periculo vitæ dare hoc sacramentum, nisi infirmus a longo tempore sit confessus et verosimiliter censeatur esse in mortali. » S. Alph. 6, 729.

admittere et arceantur nimis crebræ visitationes et complorationes parentum, liberorum, consanguineorum, uxoris : et maxime aspectus eorum, ex quibus posset tentatio ad peccatum reviviscere.

3. Curetur, ut sacræ Christi crucifixi imagines, B. Virginis, Angeli Custodis, etc., ob oculos decumbentis ponantur; sitque ad manum aqua lustralis, qua frequenter aspergatur infirmus et fugentur infestantes dæmones.

4. Moneatur suaviter de mortis periculo et breves affectus pii suggerantur.

5. Si sensibus videatur destitutus, suggerenda ei sacra nomina et eliciendi sunt breves actus fidei, spei, charitatis, resignationis, etc., sed non nimis alta voce; quia experientia constat, ægris acutum esse auditum et graviter affligi voce altiore. Juvat, ad cranium capitis potius formare voces, quam ad aures ipsas. Successive auribus infirmi ingeri potest : JESU, Fili Dei, miserere mei! Maria, Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu me ab hoste protege! Nunc te monstra esse Matrem! Angele Dei, custos mei, defende me, ne peream! Domine JESU! per amaritudinem illam, quam pro me in cruce sustinuisti; maxime, cum benedicta anima tua egrederetur de corpore tuo, miserere animæ meæ in egressu suo. Beatæ animæ, quibus quoquo modo solatium attuli aliquando, nunc mementote mei! etc.

6. Si morbus sit contagiosus, exquirat media, quibus præcaveatur, ne sacerdos et infirmo servientes inficiantur. Caveat imprimis, ne propinquius accedens attrahat halitum infirmi, aut nidorem movente se infirmo et lecto provenientem, sedeat ad caput infirmi, non ipsum inter et ignem, vel fenestram, quibus aer infectus attrahitur. Curet fieri, priusquam intret in cubiculum infirmi, suffitum ex granis juniperi et flammam ex ligno ejus; si hæc non præcesserint, ape-

riens januam contineat nonnihil halitum, aut aperta janua nonnihil exspectet : aperta enim hac aer infectus copiosior ipsi se offert. Dum adest infirmo, ne deglutiat salivam, sed moderate exspuat. Ne timeat : quia timor cor constringit et impedit, quo minus venenum repellatur, habetque imaginatio vim miram in corpus, ut patet in prægnantibus. Confidat proinde in Domino, cujus causam agit. Juvat quoque uti balsamo ruthæ hortensis, vel zeduaria, aut mane sumere duo grana piperis albi et jejunare. Sumpto cibo accedere infirmos minus expedit; quia venenum, quod attrahitur, in illo receptum, cum alimento se diffundit in sanguinem.

7. Soletur, si expediens sit, defuncto conjunctos, ubi decesserit, his aut similibus : Sicut placitum fuit coram Deo, ita factum est. Is laudandus est in omnibus : novit ille, quid cuique magis expediat et paterne ordinat omnia. Non habemus hic manentem civitatem, sed peregrini sumus super terram ea lege nati, ut transeamus per mortem ad vitam felicem. Nescimus diem, neque horam, qua transeundum nobis sit et quando nobis magis conducat, novit id Pater noster, acquiescamus igitur ejus voluntati. Dilecta fuit Deo anima defuncti, ideo properavit illam educere de medio iniquitatum et ex periculis eripere.Non invideamus ejus felicitati : commodatus nobis fuit, repetiit illum Deus. Gratias agamus, quod tanto tempore nobis indulserit illum ; multi suis orbati sunt maturius, invenit tamen Deus modum, quo juvaret eos : inveniet etiam, quo juvet modo. Ipse melior est, quam decem filii, amici, etc. Hæc dicenda sunt fidenter, non animo vel voce tristi, alias movebuntur consolandi ad majorem tristitiam. Adduci quoque possunt exempla eorum, qui mortem suorum forti tulerunt animo. Talis fuit Beatissima Virgo, Mater Machabæorum, S. Felicitas, quæ septem filios coram spectavit morte affici et animavit

eos. S. Franciscus Borgias, qui intelligens conjugis dilectæ mortem nihil motus dixit : Deus illam nobis commodaverat, eamdem jam repetiit; agamus gratias, quod tam diu eam nobis indulserit. Poterunt etiam circumstantes hac occasione excitari ad vitam christianam.

CAPUT VII.

Quomodo tractandus homo odio, vel inimicitiis implicitus et condonare nolens?

228. Quomodo examinandus accusans se de odio? — 229. Quomodo agendum eum reo odii? — 230. Inducendus, ut ex corde ignoscat. — Motiva ignoscendi. — 231. Media deponendi spiritum vindictæ.

228. — Resp. 1. Si quis de odio contra proximum se accuset, advertat Confessarius et inquirat, an vero odio laboret : sunt quoque, qui odium fovent et in corde coquunt et tamen dicunt, se iis, a quibus offensi sunt, avere omne bonum. Proinde de hoc se accusantes excutiendi sunt, in quo situm sit illud odium? Sicut amare alterum, est velle et procurare illi bonum, de ejus bono gaudere, malis ejus indolere; sic alterum odisse, est velle illi inferre, vel inferri malum; de illius malis gaudere et de bonis dolere. Si examinatus ex his postremis nihil habeat, proximoque communia et debita charitatis officia et signa præstet, etsi quæratur, se aversionem experiri contra illum et moveri sanguinem, dum illi obviat; odio voluntario non deprehenditur laborare monendusque est, ut pro illo oret; defectus ejus excuset; apud alios bene de ipso loquatur; illius alloquium quærat : sic enim aversio et displicentia quæ silentio pressa fovetur et manet, dissipabitur. Si autem communia et debita charitatis signa et officia neget; etsi dicat, se avere illi omne bonum, odio laborat.

229. — Resp. 11. Qui deprehenditur odio laborare, ei sua declaranda est obligatio : I. Etsi offensus possit

exigere pro injuria illata satisfactionem, tamen proximo suo malum velle licite non potest, ut illi malum est et contra ordinem charitatis. I. Tenetur ostendere communia signa charitatis et tollere scandalum, si quod adsit. 3. Non ostendere signa inimicitiæ; quia lex, qua prohibemur odisse inimicum, prohibet signum odii. Unde interrogandus talis, a quo tempore foverit odium, an mala optaverit, voluerit inferre et quæ? An gavisus de alterius malis inviderit bona? Quoties tales actus, interruptos moraliter, repetiverit per hebdomadam, etc. Deinde, an adversarium sit allocutus? Si dicat, procul absit, nimia erat injuria; saltem salutanti responderit amice? Si neget; ex natura sua gravis est contemptus et pars vindictæ repugnans charitati, nisi salutatus esset multo superior, vel conditione, vel officio, aut præcedens injuria ita levis fuisset, ut illi adscribi non possent omissiones illæ: imo licet sermocinatio et salutatio de se sint signa specialia benevolentiæ debita proximo non ex præcepto, sed duntaxat ex consilio; in praxi tamen ex circumstantiis evadunt communia et ex præcepto debita, ut, quando inimicitia est publica, vel offensus solitus est ante acceptam injuriam salutare et alloqui, vel sermones miscet cum cæteris suæ communitatis, omnesque salutat, eo prætermisso.

230. — Resp. III. Peracto examine inducendus est pœnitens, ut odium deponat et ex animo ignoscat, statuatque, se reconciliare cum adversario et communia signa et officia charitatis exhibere. Si dicat, ignosco, sed non adibo ædes, vel nuptias, etc. Attendendum, an non adire sit signum veteris rancoris, intus latentis ut, si frater fratris, vel consobrinus consobrini nuptiis adesse nollet, non habens aliam causam, quam nuperam offensam. Et hoc casu incapax est absolutionis, uti et, si nollet salutantem resalutare sibi non multo inferiorem; hæc enim vindicta foret, eaque scandalosa.

Ordinarie tamen, etsi suadendum sit, pœnitens, non est obligandus ad salutandum primo, si ipse sit affectus magna injuria, vel sit conditione multo major et multo minus, si salutans sciret, se non resalutandum. Quanquam hac in re non facile credendum pœnitenti, utpote in causa propria, eaque lubrica. Si his se non det, 1. ostendatur illi necessitas ignoscendi et charitati satisfaciendi. Quid petis in oratione dominica? *Dimitte*, inquis, *nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Vis tibi dimitti, ut tu dimittis; an non oras contra te? Quid dixit in Evangelio Dominus servo, qui noluit dimittere conservo suo? *Serve nequam, omne bebitum dimisi tibi, quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et tui misertus sum?* Quid fecit dominus illius servi? Tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet omne debitum. Quid Christus infert? *Sic et Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*. Quid dixit Christus Matthæi 5 : *Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, etc.?* Ecce agitur de anima tua, quam habes, unicam, quæ unice tua est, quæ est thesaurus tuus, quam Christus tanti fecit, ut pro ea poneret dilectam animam suam, ut redimeret eam in sanguine suo; nisi remittas proximo, actum est de ea. Miserere animæ tuæ et vindictam relinque Deo, qui inquit : *Mihi vindicta*. 2. Si his non emolliatur; proponatur illi, quam gloriosum sit ignoscere : est enim victoria maxima et gratissimum Deo sacrificium : *Diligere proximum suum, sicut se ipsum, majus est omnibus holocautomatibus et sacrificiis*. Marci 12. Est maxima apud omnes prudentes laudis materia et gaudii apud angelos. *Res pro martyrio tibi computabitur*, inquit Sanct. Chrys. Homil. 3. de Saüle et Davide, *si insidias molientem inter bene meritos numeres*. Si ergo gloriam

quæris, quam falso in vindicta apprehendis, hanc tibi appropria. Nonne laudabile est in sancta Catharina Senensi, quod pus suxerit e vulnere fœminæ suæ calumniatricis; in sancto Ambrosio, quod stabilem victum assignaverit cuidam sicario, qui ei necem moliebatur; in sancto Achatio, quod vasa sacra quoque vendiderit, ut quibusdam succurreret, a quibus graviter fuerat diffamatus. 3. Exponatur utilitas condonationis et consequens delectabilitas : nam elevat ad dignitatem filiorum Dei, juxta illud Matth. 5: *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est.* Aperit januam misericordiæ divinæ. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Animam liberat molesta illa tortura aversionis, quam circumfert. *Qui pacis ineunt consilium, sequitur eos gaudium.* Prov. 12. Non datur hic medium : aut condonandum, aut renuntiandum dignitati et hæreditati filiorum Dei : aut deponenda vindicta, aut spes misericordiæ. Demum ingentia debita extinguit, peccando contracta. An non libenter aliquot asses debitori tuo remitteres, ut tibi vicissim ab ejus domino aliquot millia remitterentur. 4. Proponatur quam decens sit, ut remittat, Deus toties tibi dimisit, desideratque, ut remittas inimicis tuis; an id ei negabis? Christus oravit in cruce primum pro suis adversariis, ut nobis exemplo suo adderet animos ad nos hoc in genere vincendos? an exemplum hoc contemnes? Desiderat Christus ut ignoscas; an, si coram id a te peteret, velles ei id negare? Vis in cœlo aliquando gaudere cum electis Christi fratribus et amore cum illis in Deo jungi, cur non incipias modo? 5. Exponatur, quod adversa omnia nobis obveniant a Deo, ut nos vincamus et immolemus ejus dispositioni. Item, quam fragilis sit homo, quam facile impingat, quot modis impellatur a dæmone et naturæ corruptæ inordinatis affectibus, ut proinde dignus sit potius miseri-

cordia, quam ira. Consulat propriam experientiam, inveniet, quod et ipse sæpe impegerit et tamen cupit ignosci. Si dicat : Injuria est nimis gravis, quam vilis homuncio mihi intulit. Respondeatur : An non graviora sunt, quæ Deo intulisti et vis tibi ignosci? Ne vilem dixeris, quem Deus in filium adoptavit et Christus in fratrem. Animam attende. Si replicat sanguinis nobilitas et honor meus postulat, ut vindictam sumam. Respondeatur : Nobilitas in virtute, qua Deo assimilamur, sita est ; ex eadem massa sumus omnes. Famam et honorem optime tueberis, si Christum Regem gloriæ imiteris. Si ad tuum, ad familiæ honorem est necesse, injuriam puniri, noli involare jurisdictionem alienam, sed ibi viam a Deo constitutam et judicem implora, sed ex bono zelo, procul omni inordinato appetitu vindictæ. Si respondeat : Ignoscam, sed oblivisci non potero. Respondeatur : Ignoras forte; quid dicas. Recordaberis forte injuriæ ; at noli sine renovata condonatione. Si animo vindictam foveas, aut resumas, incides in manus vindicantis Dei, qui impunem te non dimittet, forte etiam in hac vita. Experti id sunt permulti. Ad martyrium ductus Sapritius sacerdos, quia noluit inimico ignoscere, lapsus est in idololatriam et idolis immolavit et corona martyrii alteri delata est. Surius 9. Febr. mulier, ut testatur Bernadinus Senensis serm. 15. Quadrag. negans petenti veniam a dæmone abrepta est. Alia in morbo viaticum sacrum acceptura, vultum avertit, dicens : *Sicut ego averti vultum meum, aliis nolens ignoscere, sic Deus nunc avertit vultum suum a me* atque ita vivere desiit. Si vis videri fortis, ignosce et parvi pende inimici injurias : *Nihil*, inquit Hieronymus in Epist. ad Hebr., *ita confusam facit injuriam agentis, sicut fortis, et mitis patientia tolerantis et neque in opere, neque in lingua se vindicantis.* Et ad Eustochium : *Apud Christianos non qui*

patitur, sed qui facit injuriam, miser est. Similiter miser est, non condonans : sibi nempe, non alteri nocet; similis cani, qui lapidem, quo petitus fuit, rodens, dentes obtundit. Optimum vindictæ genus est, rem Deo permittere. Hæc si non juvent et occasio permittat, Confessarius provolutus ad genua obstinati cum imagine Crucifixi in manu, petat per dolores Christi, ut, si non inimico, saltem Christo donet injuriam, qui omnium peccata in se suscepit et dixit : *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Si non cedat, dicatur : Absolvi eum non posse, nec veniam a Deo sperare, nisi ignoscat. 6. Si alias promisit, quod vellet se reconciliare et communia charitatis signa adversario exhibere et non fecit, ordinarie absolvi non debet.

231. — Resp. IV. Si ignoscere se dicat, difficulter tamen, ut inconcepta voluntate firmetur, et perficiatur, jubeatur orare pro inimico. Sacrificium Missæ offerri curet, aut offerat, ejus salutem commendet Beatissimæ Virgini, aliaque charitatis obsequia præstet. Consideret exemplum Christi, aliaque jam adducta motiva. Id, quod et suadendum nolenti ignoscere. Caveat autem Confessarius, ne videatur velle agere advocatum adversarii; sed potius ostendat se quærere bonum offensi. Si tamen injuriam gravius apprehenderet, quam revera sit, ostendi ei posset veritas, et generosi non esse, talem injuriam non posse remittere; si vero gravis sit, eo generosius etc. esse remittere.

CAPUT VIII.

Quomodo procedendum cum obligato ad restitutionem?

232. Radices restitutionis. — 233. Causæ excusantes. — 234. Quando monendus, et obligandus ad restitutionem? — Quando neganda absolutio? — 235. Quid suadendum ægro ad restitutionem obligato?

232. — Resp. I. Observet principia generalia, hac in re auctoribus probata; quorum primum est : Obli-

gatio restituendi secluso speciali contractu, oritur tantum vel ex re aliena, in se, aut in æquivalenti existente, vel ex injusta damnificatione, aut utraque simul. 2. Qui possedit rem alienam bona fide, tenetur ad rem in se, si adhuc existat, vel si non existat ad æquivalens; si habeat illud, aut in quantum ex illa factus est ditior. Idem tenetur ad fructus naturales et mixtos, in quantum naturæ rei respondent, nondum præscriptos, saltem, si in se adhuc existant. Qui autem mala fide rem alienam possedit, insuper tenetur ad lucrum cessans et damnum domino rei emergens. 3. Qui injuste alium damnificavit, tenetur eum servare indemnem; sique rem adhuc habet, eam in individuo restituere, nisi sciatur, dominum esse contentum, ut restituatur in æquivalenti. 4. Res fructificat suo domino; si autem sint fructus non rei, sed mere industriales, ut lucrum ex aliena pecunia per negotiationem acquisitum, illud domino rei non debetur. Lucrum tamen cessans, et damnum emergens ei compensandum foret; nisi excusaret bona fides. 5. Ex sola damnificatione nemo tenetur, nisi mortaliter damnificando peccaverit contra justitiam, compensare damnum grave. 6. Concausæ damni, ut mandans, suadens, mutus, receptans, etc. tenentur ad restitutionem, si vere in actu secundo influxerint per peccatum injustitiæ in damnum, secus non tenentur. 7. Si plures ad idem damnum concurrerint, ille tenetur, apud quem res in se vel in æquivalenti adhuc existit. Si non existat, primo loco tenetur principalior causa; in hujus defectu alii. Dominus enim rei debet servari indemnis, ita ut teneatur etiam unus ad totum damnum, nisi forte absque illius concursu nihilominus fuisset illatum totum. 8. Res immobiles corporales bona fide possessæ regulariter præscribuntur inter præsentes, seu ejusdem territorii, et sub eodem præfecto, vel judice, domicilium habentes intra decennium comple-

tum cum titulo; inter absentes, seu domicilium habentes sub diversis præfectis, vel judicibus intra vicennium completum pariter cum titulo; res autem corporales mobiles intra triennium bona fide, et cum titulo possessæ præscribuntur inter privatos, si sint aptæ præscribi (1). Dixi, *regulariter;* quia variæ res excipiuntur, quæ ad privatos non spectant, de quibus videndum in tractatu de justitia et jure.

233. — Resp. II. Causas quoque a restitutione excusantes perspectas habeat : quæ respectu bonorum fortunæ sunt præscriptio, remissio creditoris, compensatio aliunde facta, impossibilitas restituendi, vel absolute, vel nonnisi cum gravi jactura famæ, vel status juste acquisiti, cessio fori, si adsint conditiones referendæ in Theol. morali p. 3, n. 354, etc. Respectu famæ autem, recuperatio famæ aliunde facta, deletio infamiæ per oblivionem criminis inducta inter homines; condonatio facta, aut prudenter existimata; impotentia restituendi sine graviori damno, amissio famæ

(1) Notanda ex jure novo gallico. 1° Omnes actiones reales et personales (census et debita) per tringinta annos præscribuntur, etiam absque titulo (2262). 2° Res immobiles cum titulo præscribuntur per decem annos, si verus dominus degit in territorio ejusdem curiæ regiæ; secus, per viginti annos. Si aliquot tantum annis abfuit dominus, anni absentiæ duplicantur ut compleatur numerus ad prescriptionem necessarius. 3° Res mobiles sola possessione (absque titulo) præscribuntur; sed domino tres anni conceduntur ad reclamandum (2279).

4° Præscriptio est quinque annorum pro pretio locationum : duorum, pro stipendiis advocatorum; unius anni, pro stipendiis medicorum, famulorum, magistrorum qui alumnos in convictu tenent, et pro pretio mercium minutatim venditarum ; et sex mensium, pro stipendiis operariorum, cauponarum, etc. (2271).

Præscriptiones 30, 20 et 10 annorum, ex omnium Theologorum sententia, faciunt, supposita bona fide, conscientiam liberam ac tutam.

Præscriptio trium annorum pro mobilibus valet etiam in conscientia, saltem probabilius, modo adsit bona fides. Sed præscriptiones liberativæ, triennio breviores, juxta DD. Bouvier, Carrière et alios, *per se* in conscientia non valent.

alia via facta; negatio restitutionis, famæ tuæ non minus læsæ ab infamato a te.

234. — Resp. III. Deinde observet sequentia. 1. Si pœnitens prudenter judicetur scire obligationem suam, eidemque velle satisfacere, etsi non teneatur tunc monere Confessarius, consultius tamen est monere, v. g. non dubito, quin scias obligationem tuam, velisque, quod debes, exequi. 2. Cum onus restituendi sit admodum grave, sitque pœnitens in possessione bonorum suorum et famæ, si sit sententia passim reputata probabilis, quæ pœnitenti faveat, ad restitutionem ordinarie obligandus non est; quia in dubio favendum est possidenti et obligatio dubia certam solutionem non exigit. 3. Si casus difficilior occurrat, non resolvat illico Confessarius, sed moram rem domi expendendi, aliosque consulendi licentiam petat, et jubeat dein ad se redire. Hoc si facere commode pœnitens non possit, jubeatur consulere alium virum, timoratum et doctum; quod si facturum se recipiat, paratumque se ostendat ad præstanda ad quæ tenetur, absolvi potest. 4. Si putaret Confessarius in rigore loquendo, posse pœnitentem ab onere restituendi esse liberum ob sententiam vere probabilem illi faventem, oppositum tamen videretur probabilius, non esset quidem obligandus ad restitutionem, nisi sententia favens elideretur et sua probabilitate privaretur; suaderi tamen posset, ut restitueret; maxime, si debitor foret opulentus, et creditor pauper : proponendo illi, sibi quid vellet in tali casu fieri? 5. Si certa sit obligatio restituendi, attamen potens restituere difficultatem ostendat, ostendendum illi peccatum non dimitti, nisi fiat, dum potest, restitutio ; quia non minus est malum aliena retinere invito domino, quam illa auferre, cum sit continuata ablatio : unde dixit sanctus Augustinus : *Si res aliena reddi possit, et non reddatur, non agitur pœnitentia, sed dissimulatur*. Eligat proinde, in æter-

num ardere velit in inferno, an re carere aliena malit; sciatque, nullam illi a Deo exspectandam esse benedictionem, qui maledicet ejus propriis propter aliena possessa, et injuste detenta, ut experientia docet multos : unde natum proverbium : Male parta male dilabuntur. Si dicat, liberos suos fore miseros, non credat; sed jubeat eum Deo confidere, qui facit omnia diligentibus se cooperari in bonum ; miseros fore reponat, si aliena possideant, et subtracta Dei benedictione æternum cum ipso pereant, si et sua propter aliena perdant : De male quæsitis non gaudet tertius hæres. Si opponat, graviter se passurum in fama, suggeratur modus, quo famæ consulatur. Confessarius tamen non facile id onus suscipiat, ne sigillum violetur. 6. Qui antehac admonitus non restituit, regulariter non est absolvendus, donec restituerit : quia nimis proclive est periculum propositum, quod præfert, mutandi : si tamen jam sic videretur constitutus, ut merito crederetur mox satisfacturus, absolvi posset; attamen recte ei injungeretur, ut ad Communionem prius non accederet, quam actu restituerit, nisi esset specialis ratio id permittendi ; et tunc præscribendum illi tempus, et modus restituendi, quod et alias sæpe utiliter potest fieri, si ante factam restitutionem absolvatur. Trident. sess. XXV, de Reform. c. XII, præcipit, ut, qui decimas non solvit, aut solutionem impedivit, non absolvatur, nisi secuta plena restitutione, puta, nisi excuset impossibilitas restituendi. 7. Qui rem alienam apud se detinet, ordinarie non est absolvendus, nisi prius restituerit, ob periculum relabendi in priorem voluntatem, aut cum damno domini differendi restitutionem. 8. Qui promittit facturum se restitutionem, videturque ante absolvendus, determinet tempus, jubeaturque, vel suadeatur, ut singulis diebus, si statim restituere non possit, petat gratiam coram Crucifixo perseverandi in proposito, illudque statuto tempore exe-

quendi. 9. Cum, quando creditores sunt incerti, sit debitum elargiendum pauperibus, suadeatur, ut, si debitor sit fortunæ tenuioris, eum in finem faciat eleemosynam etiam alias dari solitas. Universim etiam suaderi potest, ut misero debitori tantumdem remittatur a domino. 10. Si debitor dicat, se non posse restituere, non credatur illi, nisi id efficaciter probet, nec absolvatur, nisi promittat se, quamprimum poterit, satisfacturum. II. Si pœnitens debeat alteri ex contractu, et solutionem differat, spectanda consuetudo, et intentio contrahentium : nam consuetudo habet, ut, quæ præstanda quotannis, differri diutius possint, quam quæ ex aliis contractibus sunt debita. Quanquam et dilatio solutionis in aliis, si fiat sine damno creditoris, excusari possit a mortali.

235. — Ægrum, restituere obligatum, adigendum esseut in vivis ipse restituat, dixi supra, sub nu. 211. Quibus adde : si non expediat in testamento restitutionis mentionem fieri, codicillum adjiciat, quo jubeat, ut hæredes dent summam illam Confessario, vel alteri amico secundum voluntatem ægri expendendam; aut, si Notarius commode haberi non possit, capitulum addat, quo dicat, se in manibus Confessarii, vel amici schedam reliquisse, qua declaravit, quid post mortem suam fieri velit, quamque perinde validam esse velit, ac si testamento fuisset inserta. Si grave ei videatur ex timore, ne liberi honeste dein vivere non possint, exponatur illi necessitas restituendi, jactura salutis certo futura, et utatur exemplo medici, qui a Confessario persuasus dixit infirmo, non esse spem sanitatis, nisi periculo eriperetur adipe ex uno filiorum suorum. Et advocatis filiis autem nullus voluit tam diu tenere digitum in accensa candela, ut vel gutta deflueret. Hoc, inquam, exemplo utatur dicens : Quid existimas? An teneres digitum per quadrantem in accensa candela pro prosperitate filiorum, an quis

illorum id faceret, pro tua valetudine? Nemo omnium, et tu tam stolidus sis, ut æternis pro iis suppliciis te addicas, post paucos dies eris in oblivione omnium et tu ardebis in inferno, etc. 12. Restitutio famæ fieri quoque potest per tertiam personam magnæ auctoritatis.

CAPUT IX.

Quomodo Confessario agendum cum pœnitente pudibundo, pusillanimi, vel desperabundo.

236. Quomodo persuadendus, qui horret confiteri? — 237. Quomodo animandus pusillanimis ob peccata præterita? — 238. Quomodo erigendus desperans de vitæ emendatione? — 239. Quomodo erigendus animo concidens ob tentationes?.

216. — Resp. I. Si quis timore infamiæ, vel confusionis apud Confessarium incurrendæ horreat vulnera sua detegere, servient sequentia : 1. Confessarius suaviter, et benigne eum excipiens dicat : Numquid morbos corporis lethales amico, vel medico pro sanitate recuperanda libenter aperires ? Cur ergo horreas detegere animæ tuæ statum mortalem, ut eam sanes? Numquid anima plus est, quam corpus? Est illa unicus thesaurus tuus, corpus abibit in vermes. Quid mavis, an jam coram me exiguam confusionem subire, vel æternam? Hanc si vis vitare, debebis aliquando confiteri, quæ jam horres aperire, quo diutius exspectas, eo major erit confusio, et difficilior victoria. 2. Cogita clementiam Dei; exigit is, ne exigente justitia, eum detrudat in confusionem æternam, confundat se coram uno homine, et non vereatur pro anima sua dicere verum; quid minus poterat exigere? 3. Quæ sacerdoti panduntur in confessione, ea minus scit, quam quæ nescit : hæc enim scire potest, et earum scientia uti; quæ autem in confessione audivit, nullatenus revelare potest, etsi vitam alias deberet amittere, imo tosut

mundus esset periturus. Quid igitur tibi oberit uni homini tua vulnera detegere cum certa spe veniæ, an non hoc melius, quam postea coram toto mundo confundi, et dein æternum irrideri a Beatis? Numquid Deus novit tua peccata, novit et Angelus Custos, et alii Angeli? Quid ergo confusionis erit, si et ego noverim cum gravissima obligatione tacendi? *Si lates non confessus, damnaberis inconfessus*, inquit S. Augustinus. 4. Existimasne te dicturum, quæ non audiverim: nota est mihi humana fragilitas, nota dæmonis invidia et ad malitiam impellentis fallacia; pudorem tibi eripuit, ut peccares; nunc eum tibi injicit, ne confitearis; contere caput venenosi serpentis, et ejice venenum. Et ego peccator sum, Deique misericordiam indigeo; non est peccatum, quod fecit homo, quod non faceret alter homo, nisi præservaretur ab eo, a quo factus est homo. Noli igitur erubescere confiteri homo homini, peccator peccatori. An forte magnam times pœnitentiam? Pars magna pœnitentiæ tuæ erit hæc tui victoria, lucrari poteris indulgentias, quotidiana tua opera recte faciendo satisfactionem, Deo præstabis, ea uniendo laboribus, et doloribus Christi Salvatoris tui. Magnam tibi apud me conciliabis æstimationem, magnum angelis causabis in cœlo gaudium, si pœnitentiam agas. Quam gloriosum est S. Augustino, etc, egisse pœnitentiam! si secutus es errantes, sequere pœnitentes. Præstitit Deus magnis peccatoribus multis non minores favores vere pœnitentibus, quam aliis, qui aut nunquam, aut raro peccarunt. Cur ergo circumferas torturam conscientiæ, quæ nunquam cessabit te cruciare, dum confessus fueris? Peracta generosa confessione quietem habebis animæ, quæ omnibus mundi gaudiis præferenda est. Quis reorum non libenter confiteretur, si se sciret, angore mortis, et ipsa morte liberandum confessione? Cætera suggeret prudentia, et unctio Spiritus sancti.

237. — Resp. II. Si pœnitens deprehendatur pusillanimis ob peccata sua præterita, procedi cum eo hoc modo potest : 1. Negotium habes cum patre, qui, licet offensus sit, pater tamen manet, paterque misericordiæ, cujus miserationes super omnia opera ejus; qui prodigum filium in gratiam amantissime, ad se revertentem, recipit, uti declaravit nobis in parabola filii prodigi Lucæ xv ; qui disertis verbis declaravit apud Ezechielem cap. XXXIII : *Impietas impii non nocebit, et in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua.* Ecce jam Deus debet hoc sibi, ut tibi ignoscat, tui curam habeat, ne pereas. 2. Deus pro nobis dedit Filium suum et hic se pro nobis, quomodo, quod minus est, negabit? Audi Patrem dicentem : Accipe Filium meum et da pro te et redime te. Audi Filium : omnia mea tua sunt. Deus bonus plus velle, sapiens plus invenire, omnipotens plus dare non potuit. Teneritudo amoris Deum quodammodo cogit, ut misereatur. *Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filii uteri sui? Etsi ipsa oblita fuerit, ego non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.* Isaiæ cap. XLIX. Cognovit nimirum Deus figmentum nostrum, quia caro sumus, lutea vasa portantes, proni in malum ab adolescentia nostra, novit nos lapsos et corruptos primum non propria, sed protoparentis nostri voluntate, novit diabolum ex odio ejus nobis insidiari undique : hinc peccata nostra respicit potius, ut miseriam nostram, quam ut sui contemptum et injuriam et multus est ad ignoscendum, operaque diaboli lubens destruit. 3. Ipse Filius infallibile remissionis chirographum nobis reliquit Matth. VI, his verbis : *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester;* Ille est ut medicus, *qui venit salvum facere, quod perierat*. Matth. XVI. Pastor bonus est, qui oves errantes quærit et ad ovile, lætus reportat. Lucæ XV. Redemptor est, qui, quos san-

guine suo comparavit, non abjiciet. *Empti estis pretio magno, sanguine quasi agni immaculati. Copiosa apud eum redemptio.* Psal. CXXIX. Quid non speres? 4. Pusillanimitas ex fraude est dæmonis, qui nihil quærit aliud, quam nos perdere. Novit dictum : *Spes non confundet.* Et : *Scitote, quia nullus speravit in Domino et confusus est. Quis invocavit eum, et despexit illum?* Eccli. II. Novit dæmon, omnia tua perdita esse, si diffidas Deo. Hinc te ad diffidentiam impellit. Si existimas, te hactenus boni parum fecisse, habes advocatos multos, Filium Dei, piissimam Matrem ejus, omnes Cœlites et Sanctos in Dei Ecclesia; horum merita participas. Proponi possunt exempla peccatorum, qui magni Sancti evaserunt : ut Magdalena, Matthæus, S. Augustinus, etc. Deus, ut dixi, magnis peccatoribus vere pœnitentibus legitur non minores contulisse favores, imo sæpe majores, quam iis, qui rarius peccaverunt. Proponi quoque potest parabola de ove perdita, de muliere, quæ drachmam perdidit, evertitque domum et, ubi invenit illam, convocavit vicinas dicens : *Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram.* Drachma est anima, qua inventa gaudet Christus, gaudet Ecclesia triumphans et Christo gratulatur. 5. Si dicat, vereor, ne major sit iniquitas mea, quam ut veniam mereat, reponat Confessarius : Major est Dei pietas, quam tua impietas, major Dei misericordia, quam tua iniquitas, majora sunt Christi merita, quam tua demerita, ipse est propitiatio pro peccatis nostris et non pro nostris tantum, sed pro totius mundi : pietas et misericordia Dei, Christique merita sunt infinita, peccata totius mundi illis comparata nec sunt ut guttula aquæ collata mari. Si hoc universum ignis esset et in hunc mitteretur aquæ guttula, putas, eum extingueret? Minime. Sic tua peccata immersa meritis Christi et abysso misericordiæ Dei. 6. Pusillanimitas et maxime

desperatio, quam illa parturit, grandis est Dei injuria : desperare enim dicit exercite, Deum aut non posse, aut nolle ignoscere et ad hoc ipsum inclinat pusillanimitas. Quid putas, si pater filii omnem habuisset curam, nunquam filium promissis suis fefellisset, addiceret delictorum veniam, filius tamen patri non fideret, an non merito pater offenderetur? quanto potiori jure Deus offensæ deputabit, si ei diffidamus?

238. — Resp. III. Si quis frequenter recidivus in eadem peccata despondeat animum vel contrahat, de emendatione futura, erigi potest partim jam dictis, partim sequentibus : 1. Nulla sunt peccata, quæ per Dei gratiam vinci, emendarique non possint. Est autem Deus paratus dare auxilium necessarium : vult enim Deus, ut peccator convertatur et vivat. Ezechielis XVIII, cupit, mandat a nobis peccata vitari, novitque, nos sine ejus auxilio vincere non posse, nisi succurrat. *Cum ipso sum,* ait, *in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum.* Potuit te dæmon perdere, multo magis potest te Deus restituere ; incipe et senties auxilium. 2. Cur Christus tanta passus est ? Nonne, ut medicinam animæ tuæ morbis præpararet, ut vires tibi darentur ad vincendum mundum, diabolum, te ipsum ? Potentior est medecina illa, quam morbus tuus. Fortior ipse tuo hoste. Dabit tibi perficere, qui dedit velle. 3. Si scires, te hodie iterando illud peccatum oculos amissurum, an non abstineres? Ita. Vides igitur, quod abstinere possis : igitur abstine, saltem hodie, in honorem Christi pro te tam dura passi ; cras propones similiter, neque cogita de longa vita, sed dic omni die : Hoc die abstinebo, hac nocte non peccabo. 4. Si dicat : Proposui sæpius et tamen relapsus sum, reponat Confessarius : Relapsus ejusmodi contingunt ex fragilitate naturæ per consuetudinem infirmatæ, quandoque etiam permittuntur a Deo ad expugnandam superbiam nostram et confidentiam in propriis viri-

bus. Agnosce humiliter tuam infirmitatem et confitere impotentiam et confide in Domino : *Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur*. Psal. xc. *Qui confidunt in Domino, assument fortitudinem.* Age igitur, si non cessas recidere, non cessa resurgere. Si vas luto inficitur sæpius et identidem lavatur, tam sordidum non est, quam alterum, quod infectum nunquam purgatur. Mundamus calceos, etsi prævideantur iterum inquinandi; miles curat vulnera, etsi prævideat nova in præliis sibi infligenda et tu negligas animam? Nonne insanum diceres incarceratum, qui nollet exire carcere, eo quod timeret, se post tempus incarcerandum iterum? Victus dicitur, non qui inter pugnandum vulneratur, aut aliquando, vel semel, iterum superatur, sed qui ad extremum cadit. 5. Quid majus censes malum, an rarius peccare et resurgere, an vero in peccatis perseverare? Qui frequenter resurgit, rarius deinde cadit, quia resurgendo Dei gratia roboratur, discitque incedere cautius.

239. — Resp. IV. Si animo concidat ob tentationes, quas patitur, his erigatur. 1. Necesse est nos tentari : natura enim nostra corrupta pugnantibus inter se passionibus et habitibus infecta est; pars inferior, seu sensitiva ad sensibilia vetita non minus, quam licita propendet : unde dixit Apostolus : *Caro concupiscit adversus spiritum.* Et S. Jacobus cap. I : *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua.* Dein adversarius noster diabolus circuit quærens omni modo nos perdere. Unde dixit Job. cap. VII : *Militia,* seu tentatio, *est vita hominis super terram.* Denique proposuit Deus vitam immortalem, velut coronam, ad quam contendimus pervenire, non datur autem corona sine victoria, nec victoria sine certamine, nec certamen sine hoste : *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te.* Tob. cap, XII. 2. Utile admodum est nos tentari, tum,

quia in tentatione videntes periculum ruendi in interitum æternum, agnoscimus fragilitatem nostram et indigentiam divini auxilii. Atque ita discimus nos humiliare; tum, quia per victoriam tentationum probatur in nobis virtus et amor Dei et fidelitas in eum, quæ magnopere placet Deo, sicut amicitia in tentationibus. *Tentavit vos*, dicitur Deute. XIII, *Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, vel non, in toto corde et in tota anima vestra.* 3. Gratum est Christo spectaculum, videre nos pugnantes pro gloria nominis sui. Spectator adest et pugnat in nobis; nec sinit nos tentari ultra id, quod possumus, dicente s. Apostolo : *Fidelis Deus, qui non patietur tentari vos supra id quod potestis.* 1 Corinth. x. Homines jumenta non onerant ultra vires; novit figulus, quanto tempore oporteat vasa relinqui in fornace, ne perdantur; quidni Deus sapientissimus, salutis nostræ amantissimus provideat, ut accommodet vires tentationibus, ut cum tentatione possimus facere proventum? Si ergo Deus pro nobis, quis contra nos? 4. Tentari malum non est, sed vincere gloriosum, signumque prædestinationis, dicente sancto Jacobo : *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipit coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Penes te est victoria, modo velis. *Diabolus alligatus latrare potest, mordere non potest, nisi accedentem ad se*, inquit sanctus Augustinus. *Non nocet sensus, ubi non est consensus.* S. Bernardus. 5. Tentationes graviores post conversionem indicium sunt quod homo evaserit ex servitute diaboli; quos enim captos habet, minus tentat, ut venator feram jam captam non persequitur, sed fugientem : *Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis.* Jacob. I. Modum resistendi tentationibus et media eas vincendi, suggerat Confessarius ex dicendis cap. XII.

CAPUT X.

Quæ Confessario observanda et agenda cum reis captivis vel condemnatis ad mortem?

240. Quando reus teneatur fateri crimen? — An reus possit effringere licite carcerem? — Modus agendi cum reo. — 242. Quid agendum, si reus sit magus, vel saga? — Quid, peracta confessione, agendum.— 243. Quomodo a Confessario rei cavenda irregularitas, et quæ liceant?.

240. — Resp. I. Generatim hæc sunt observanda: 1. Reus a judice interrogatur juridice, quando interrogatio fit servato juris ordine, et adest semiplena probatio, vel per testem legitimum oculatum, vel per indicia æquivalentia, vel per infamiam in judicio probatam (1). 2. Reus sciens non adesse semiplenam probationem, vel de ea rationabiliter dubitans, non tenetur judici interroganti fateri crimen, sed potest cum juramento negare illud, quia sensus est: Non feci crimen, quod fateri tenear (2) : judex enim non potest interrogare de crimine, nisi quod teneatur fateri reus : unde nec censetur de alio interrogare, quia delicta non præsumuntur. 3. Reus juridice interrogatus tenetur fateri crimen (3), saltem si capitale non est. Ratio est, quia superiori, qualis hic est judex, legitime præcipienti parendum est, atque judex hic legitime præcipit : exigit enim bonum commune, ne crimina sic jam probata, quæ aliunde plene probari non possunt, maneant impunita, et passim invalescant, judici hanc esse potestatem, et in hoc quemque pro

(1) Cf. S. Alph. 5, 273, 1.
(2) « Reus aut testis a judice non legitime interrogatus potest jurare, se nescire crimen, quod revera scit; subintelligendo, nescire crimen, de quo legitime possit inquiri, vel nescire ad deponendum. » S. Alph. 4, 154.
(3) Cf. S. Alph. 5, 274.

priori consentire debere dictat recta ratio : Dixi *saltem si capitale non est* : nam si reo ex confessione mors esset subeunda, communior et probabilior quidem docet, adhuc esse obligationem fatendi, eo quod humana præcepta etiam obligent cum periculo vitæ, ubi agitur de bono communi, et præjudicio Reipublicæ; non paucis tamen videtur esse supra vires humanæ fragilitatis adigi ad ferendum testimonium contra se ipsum, ex quo mors certa immineat, eaque infamis; unde censent reum in hoc casu adhuc posse negare crimen, si sit spes evadendi, et nullum grave malum Reipublicæ immineat. Hæc sententia probabilis est (1), et, juxta Lugonem, in praxi tuta, unde, si reus eam sequi vellet, non ideo ei neganda absolutio. Nec obstat, quod judex habeat jus interrogandi et licite interroget : nam jus habet probabile saltem, hocque utendo licite operatur; sed certum non est ex principiis directis; cum quo stat jus probabile in reo. 4. Non potest reus interrogatus de sociis criminis eos revelare, si sint occulti, nec aliis indiciis, vel testimoniis convinci possint (2); quia sine causa eos infamaret. Crimen tamen exceptum tenetur etiam non interrogatus manifestare (3) : tale est hæresis, læsio majestatis, proditio, conjuratio, cusio falsæ monetæ, latrocinium, magia. 5. Post latam sententiam non tenetur reus fateri crimen, quod ante injuste negavit; quia finito judicio finitur obligatio rei (4), nec inde oritur scandalum; quia præsumitur sententia justa, et reus putare non teneri se ad fatendum, nec inde infamatur accusator injuste, quia reus non tenetur ex justitia fateri crimen et juvare accusatorem; unde tantum est causa permissiva infamiæ, si quæ sequatur. 6. Reus fugere

(1) Cf. S. Alph. 5, 274 et 4, 156.
(2) Cf. S. Alph. 5, 278.
(3) Cf. S. Alph. l. c.
(4) Cf. S. Alph. 5, 274 res. 2.

licite potest ex carcere etiam justo (1), imo et effringere carcerem (2); quia jus ad vitam tantum est ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda appareat conservandi; unde et, qui non sunt ministri justitiæ, possunt reo subministrare instrumenta, quibus carcerem effringat (3); quia reus licite id facere potest : aliis tamen non licet effringere carcerem, exigente id bono communi, ne omnis securitas pereat (4). Et hinc ministri justitiæ, v. gr. custodes carceris, nec instrumenta possunt subministrare, sed ex justitia tenentur fideles esse Reipublicæ propter officium, quod susceperunt. Juxta Dicast, potest pater, frater, uxor Rei juvare in effringendo carcere, quia sunt una cum ipso persona. Si injuste condemnatus provocet ad tribunal Dei, etsi possit abesse culpa, cum quilibet gravatus possit appellare ad judicem superiorem; id tamen periculosum est ob periculum inordinati appetitus vindictæ et odii.

241. — Resp. II. In praxi cum Reis Confessarius hoc modo prudenter procedat (5). 1. Studeat eorum affectum lucrari, tum verbis affectum compassionis significantibus, tum, si possit, eleemosynis; interroget eorum nomina, ubi nati, in qua Religione educati, etc. dein per decursum doceat venerari providentiam Dei, eique se subjicere, qui errantes oves variis modis reducit ad se, proinde agnoscant ejus amorem, et carceris molestias æquo animo suscipiant de ejus manu, seque plene ejus dispositioni resignent; utpote, qui est mitissimus Pater, novitque figmentum nostrum, seu

(1) « Probabiliter... (tamen) excusantur damnati ad triremes, si fugiant e carcere et etiam ab ipsis triremibus. » S. Alph. 5, 280. sub fin.

(2) Cf. S. Alph. 5, 282.

(3) Cf. S. Alph. 5, 283.

(4) Cf. S. Alph. l. c.

(5) Cf. S. Alph. 5, 286-291; et Prax. conf. n. 108-110.

fragilitatem, voluitque Filium suum esse Advocatum nostrum, atque ita disponat ad contritionem perfectam, ut cum merito ferant molestias suas. Hæc ut impetret, atque eos soletur, sæpe, si liceat, eos accedat. 2. Ut confidentius secum agant, instruat eos, illa, quæ secum in foro conscientiæ agunt, cum judicibus communicari non posse, ideoque sive nocentes sint, sive innocentes, id nec iis obfuturum, nec profuturum. Ratio hujus est, quia alias alliciuntur, ut se falso probent innocentes, et a Confessario juventur, alii contra, ut falso se nocentes dicant, timentes ne Confessarius conferat cum judicibus, ipsique torturæ iterum subjiciantur. Unde non expedit, ut ad confessionem sacramentalem admittantur, priusquam in foro profano eorum res sint liquidæ, ne ex timore, ne vel deferantur, vel cogantur eadem fateri judici, peccata sileant alias confitenda. Caveat etiam Confessarius, ne temere evulget, quæ extra confessionem accepit. 3. Non respondeat, se fore patronum pro vita, sed animam curet, ne spe vitæ taceant confitenda, aut, si spes dein non appareat, a Confessario alienentur. 4. Ne importune reos adigat, ut se tales fateantur; tum, quia quidam vere rei non sunt, tum, quia facile fieret, ut ex timore, ne deferantur in fine et sine Communione moriantur, sacrilege confiterentur. 5. Non recenseat coram iis modum procedendi judicialem, neque ordinarie admittat querelas de facta injuria, sed ad patientiam, et resignationem disponat. Expedit tamen ut Confessarius sciat modum procedendi in judicio et probationes, quo prudentius possit agere in foro conscientiæ et judicem monere, si quid monendum esset. 6. In confessione examinet, an criminis complices prodiderint, si tenebantur, an tormentis victi, vel ex odio nocentes aliquos denuntiarint, si ita, inducendi sunt, ut tempestive revocent, idque ante sententiam : revocatio enim, quæ fit post sententiam : aut ea jam

ferenda, parvi penditur a judicibus. Est autem obligatio efficaciter revocandi, licet metuant, vel prævideant se ad torturam revocandos; quia in pari sua et proximi necessitate potior ratio innocentis, quam nocentis habenda est. Quod, si reus ad id adduci non posset, putans se tormentis adigendum, ut confirmet dicta, curet Confessarius, ut in carcere fiat revocatio scripto, vel voce coram duobus testibus; dein exponat eam coram judice a reo factam præsentibus testibus, hæc valida et sufficiens esse debet; sique judices eam admittere recusent, excusatus est apud Deum reus, illi vero, si contra denuntiatos procedant, iniqui homicidæ sunt, inquit P. Frid. Spe (in cautela criminali dub. 30, p. 237). 7. Si carcer sit diuturnus, curandum, ut captivus semper sit utiliter occupatus orando, meditando, legendo, etc., pro capacitate: ut mane oret, intentionem rectam faciat patiendi eo die, quæ immiserit; audito pulsu campanæ ad Sacrum, eo se convertat, et missæ mente assistat et spiritu? in omnia Sacrificia, quæ per orbem fiunt, se commendet; ad horæ sonitum per Salutationem angelicam petat felicem mortem, patientiam, resignationem; pro diversitate horarum recogitet diversa mysteria Passionis Christi, etc. 8. Ad cavendam omnem suspicionem sinistram expedire videtur, ut reo Confessarius sententiam mortis non indicet, sed ea per eos, ad quos spectat, indicata, excitet reum, ut illam a Deo, velut justo Judice, acceptet, proponat ipsi exemplum Christi, et Sanctorum, qui innocentes occisi sunt et inter eos multi adhuc teneræ ætatis, ut S, Agnes, Pancratius, etc. Si dicat, se innocentem, reponatur : Christus vere innocens fuit; hæc tua pœna a Deo est, coram quo quis se dicat innocentem? Unum veniale peccatum plecti morte meretur. Cupit Deus, ut hanc pœnam admittas temporalem, ut parcat animæ tuæ in æternum. Sunt forte, qui graviora commiserunt et hi non puniuntur,

sed id Deo relinquendum est, qui et illos puniet; modo tibi injuriam non facit, sed gratiam. Si posses modo te liberare a morte per jejunium diei in pane et aqua, faceres lubens; et Deus per mortem temporalem, quam tamen aliquando subire debebis, te liberat æterna, cur id non admittas? Mille anni ad æternitatem instar momenti sunt, demptis enim mille annis, æternitas integra manet. Si replicet : Mors hæc mea infamis est. Reponatur: At Christi, qui peccatum non fecerat, mors quot hominum ignominiis fuit onerata. Quas infamias coram mundo Martyres non sustinuerunt! Gloriosam mortem coram Deo, Angelis et hominibus prudentibus habebis, si magno et lubenti animo ad satisfaciendum divinæ justitiæ eam acceptes. Si quæ sit infamia, brevis est coram mundo, hac æternam emes gloriam, et perpetuam in altero sæculo extingues infamiam. Si miles a duce suo profugus, redeat, magnamque victoriam reportet, magis laudatur, quam si mansisset semper et nihil unquam egregii præstitisset. 9. Investiget Confessarius, an forte odium conceperit in judicem, vel partem adversam; curetque, ut amore Christi id totum deponat. 10. Reo per confessionem expiato, et Sacramento Eucharistiæ refecto, reliquis remotis, agat cum eo Confessarius, at non nisi de iis, quæ ad animam pertinent, nunc pios discursus ducendo, nunc cum eo orando v. gr. Rosarium, Litanias, etc, ista tamen non nimium protrahat, sed quietem intermediam indulgeat. 11. Nocte mortem proxime antecedente persuadeatur, ut dormiat, ne altero die sit indispositus; expedit tamen, ut quis de nocte illi adsit, qui evigilantem animet contra tentationes, tunc maxime ingruentes. 12. Die mortis illucescente, animandus, ut hunc diem maximi meriti Deo consecret, uniatque patienda passionibus Christi; et impediatur, ne, qui jentaculum offerunt, eum inebrient, volentesque ti-

morem minuere, ineptum reddant ad magnum meritum, mortemque felicem. 13. Nihil agat Confessarius, quo mors maturetur; in itinere non urgeat reum, ut progrediatur, sed illi se accommodet; continuo cum eo oret sine clamore tamen; oculos eum jubeat custodire, et demissos tenere, neminem salutare, nisi Salvatorem, cujus effigiem ipse, si possit, aut Confessarius ferat. In conspectu loci fatalis iterum eum animet exemplo Christi, S. Andreæ, spe præmii et veniæ. Domine, non mea, sed tua voluntas fiat : Hic ure, hic seca, modo in æternum parcas. 14. In ipso supplici loco interroget, num adhuc quid sit, quod conscientiam gravet, et ejus responso se accommodet; eliciat cum eo actus fidei, spei, charitatis, contritionis, oblationis, et exquisitis verbis, curet, ut sæpe ingeminet sacra Nomina, offerat ei preces, Sacrificia, etc. Si tamen quis esset capite plectendus, non pronuntientur amplius sacra Nomina, dum ictus exspectatur, ne inclinatione capitis forte gravis error contingat, sed devote recitetur Oratio dominica. Denique, ubi reus jam obierit, oret cum adstantibus pro defuncti anima : *Pater noster, Requiem æternam*, etc. Possent etiam præsentes brevi exhortatione moneri obligationes suæ, nempe parentes, ut liberos suos bene educent; et liberi, ut parentes audiant, et revereantur. Denique opus charitatis faciet, si cognatos in loco forte existentes visitet, eosque soletur, etc.

242. — Resp. III. Si in carcere deprehendatur magus vel saga, etsi tales difficile sit ad frugem reducere, desperandum tamen non est; sed demonstratis dæmonis fraudibus adducendi sunt, ut animæ consulant, excitandique ad spem veniæ, promittendumque ipsis cœlum; modo divinæ gratiæ cooperari velint. Hic servient, quæ supra allata sunt, pro erigendo desperabundo n. 237. et emolliendo indurato n. 206. Ubi adducti fuerint, ut confiteantur, audiat primo

Confessarius, quæ illis occurrunt : dein examinet pro personarum varietate et prout viderit eos in confitendo defecisse. 1. Quærat causam, qua ad hanc animæ suæ miseriam sunt adducti : an ea fuerit voluptas, divitiæ, fama sanctitatis, aut alia dignitas sperata et quo tempore? his enim, quibus plerique tales infatuantur, auditis, facilius eos, si sint inconstantes, uti solent esse mulieres, convincet. 2. Quomodo se habuerint erga Deum, Christum et Sanctos? An Deum abnegaverint? quoties, quibus verbis et cæremoniis? An ex animo fidei christianæ renuntiaverint, quæ esset apostasia cum excommunicatione, si signis externis expressissent? An B. Virginis, Sanctorumque patrocinium repudiaverint, imagines eorum inhonoraverint, eos blasphemaverint? An falsa de Deo et æternitate, pœnis inferni senserint? 3. Quomodo egerint cum dæmone? An ei, dato chirographo propria manu, aut sanguine subscripto sese manciparint? An ei jusjurandum præstiterint? An curarint vel permiserint se novo baptismo ab eo initiari, deleri de libro vitæ, inscribi libro mortis : eum visibilem et invisibilem adorarint, sacrificia obtulerint, vel certis temporibus offerenda promiserint, strigando, occidendo, vel exsugendo homines, bestias, infantulos? Quid, quot annis suo deceptori pendere promiserint? An a dæmone corpori suo, vel cui parti corporis stigma vel characterem imprimi permiserint? An pilos de suo corpore, vel partem vestis ei dederint, quo dono bona fortunæ, vel vitæ ei subjecerint? An accesserint ad acta Sabbathi (sic suos conventus vocant) pedites, vel eo transportari ab alio, vel dæmonem ad id incitarint, quibus modis? An ibi aliquid actum, habens speciem rei sacræ v. gr. missæ, an habita ibi concio, a quo, quid dictum? Dæmon enim in specie hirci ejusmodi istic conciones habet cum Christi Domini contemptu, negans eum esse mortuum pro omnibus. An detulerint

illinc infantes, eosque dæmoni devoverint? Quæ peccata carnis ibi commiserint: cum quibus, quo modo? An convivia ibi habuerint, ubi cibos acceperint, an superstitiosam benedictionem præmiserint et gratiarum actionem subjunxerint, qua dæmonem creatorem et largitorem bonorum omnium agnoverint? An choreas impudicas egerint? aut saltem spectarint? An officium aliquod ibi gesserint? Quæ consilia ibi tractarint in damnum proximorum? 4. An sacrilege tractarint Sacra? An Baptismo renuntiaverint, chrysma ungue abraserint, characterem baptismalem, quantum in ipsis fuerit, deleverint? An abusi aqua benedicta, sacro oleo, agnis Dei, verbis consecrationis? An missam dæmoni accommodarint, promiserint se nunquam S. Eucharistiam adoraturos, vel perpetuo in eam fore injuriosos? An hostias consecratas dæmoni attulerint, aut penes se gestarint, aut adhuc gestent, in loco sordido conservaverint? Quoties sacrilegas confessiones fecerint, sacrilege communicarint? An dæmoni promiserint se nunquam integre confessuros et allaturos ei sacras hostias? 5. Quæ damna intulerint proximis, eorum pecoribus, frugibus? An a dæmone ad hoc unguentum acceperint? Unde hoc confectum, ex rebus sacris, vel carne infantis occisi? An tempestates, grandines ope Dæmonis fecerint et iis nocuerint? An accepto a dæmone pulvere, eoque sparso crucas, bruchos, locustas, limaces suscitarint? An igne excitato ædes absumpserint? An lysandropiam exercuerint, spectra finxerint; an dæmonem inclusum, aut spiritum familiarem habuerint, sub quo pacto, quam diu, ad quid? An maleficia intulerint? An infantes necdum baptizatos rapuerint et alios substituerint, falso baptizarint, ante baptismum interemerint, eorum carne ad magiam usi fuerint? An prægnantibus partus difficiles, aliis morbos causarint, ubera lactantium exsiccarint? An inimicitias graves et odia inter

quascumque personas seminaverint? an conjuges ad opus conjugii maleficio impotentes reddiderint? An maleficia illa adhuc pendeant? Ut dissolvantur, si sine novo maleficio solvi possint? An non amuleta magica aliis distribuerint, queis fierent invulnerabiles? An philtris impuros amores conciliaverint? An furta commiserint, oracula dæmonis consuluerint, futura prædixerint? An superstitiosas ceremonias adhibuerint? An quos seduxerint, ut se diabolo manciparent? An jam diabolum et ejus opera omnia adhuc æstiment, vel detestentur? etc. Varia namque damna permittit Deus inferri a diabolo mediante opera hominum, nihil tamen fere solus potest in homines, corpus, vel bona externa, quia malitia ejus tanta est, ut nihil prætermitteret mali, quod non inferret, si posset. Unde ejus potestas a Deo ligata est, non sic potestas hominis, quia homo homini potest resistere. Ita Lessius l. II. c. IIII. n. 2.

Deinde peracta confessione, præmissaque ad absolutionem dispositione debita, obligentur: 1. ut pactum cum dæmone rescindant, jurentque, se deinceps nullum cum eo commercium habituros. 2. Professionem fidei jubeantur facere, vel recitando symbolum Apostolorum, vel per præscriptam ab Ecclesia formulam, aut conceptis a Confessario verbis. 3. jubeantur comburere, si adhuc quæ habent magica instrumenta, aut ea extradere. 4. Sacras hostias, vel reliquias Sanctorum, si alicubi reconditas habent pro malo usu, id Confessario aut alteri indicent, ut afferri et religiose conservari possint. 5. Ut, si quos seduxerint, pro viribus conentur reducere. 6. Ut, damna aliis illata, modo, quo fieri potest, resarciant et secutura forte avertant, maxime si quos falso baptizassent, aut baptizari curassent; sed hæc omnia caute. 7. Pro constantia in bene cœptis injungatur illis, ut sæpe renovent professionem fidei, profiteantur fidelitatem in

Christum, Deum adorent sæpe, utantur aqua benedicta, sale benedicto etiam in cibis, sacro cereo, etc. Plura de his videri possunt apud Less. l. II. cap. IV. et Layman l. 3. de justitia, tr. 6. cap. 5 apud La Croix l. 4. a n. 1447.

243. — *Petes*, quæ cautela adhibenda Confessario, ne incurrat irregularitatem ex defectu lenitatis, agendo cum reo, vel judicialibus personis.

Resp. Studeat, ut curet animam ; et reliqua nisi quid in bonum rei suggerendum sit, relinquat ministris justitiæ, et facile aberit ab omni periculo, licet agendo, quæ sunt sui officii, per accidens causa esset mortis, vel accelerationis illius : quia credibile non est, Ecclesiam voluisse irregularem fieri Confessarium ex eo, quod fungatur suo offiicio ; sic enim eum impediret ab implenda sua obligatione. Unde potest 1. hortari reum, ut in judicio fateatur crimen morte dignum, quando juridice interrogatus certo tenetur confiteri. 2. Si interrogetur an liceat, vel debeat denuntiare complices, potest respondere, teneri, si revera teneatur, etsi agatur de crimine capitali. 3. Potest præcipere, ut manifestet eos qui aliis meditantur injurias, aut delicta, si illa non nisi per judicem impediri possint : nam Canones non infligunt irregularitatis notam, eo quod quis obligationi satisfaciat, per se simpliciter et nulla suppositione facta suscepti officii urgentis ex lege naturali, vel divina, charitatis, aut alterius virtutis. Hoc enim esset homines avocare ab observatione mandatorum Dei, ut ait Layman l. 3. tr. 3. c. 7. ubi addit, opus non esse protestatione aliqua, quia jura eam hic, ubi res suapte natura ab irregularitate eximitur, non requirunt, secus, ac faciunt in actione civili, quia quis intendit injuriam sibi compensari, vel damnum reparari et injuria meretur pœnam sanguinis. 4. Potest indicare judici, reum bene ad mortem esse dispositum et juxta Tambur. Gobat, Burghab.

Cent. 3. casu 91, et alios, monere v. gr. carnificem, ut caput illius, qui frangendus est in rota, percutiat valido ictu, ut ratio ipsi turbetur et peccare non possit, eo quod talia, si necessaria sint ad salutem, vel valde conducant, non repugnent lenitari. Videri potest La Croix l. 7. n. 522, ubi ex pluribus ostenditur, quod irregularitas ex defectu lenitatis statuta tantum sit ministris justitiæ (1) et iis, qui propria manu alium in bello justo occideret, vel mutilaret, etc. sed de his plura alibi.

CAPUT XI.

Quid Confessario observandum circa pœnitentes variis tentationibus exagitatos?

244. Tentationis utilitas. — 1° Remedium, oratio. — 2° Magna in Deum fiducia. — 3° Non altercari cum hoste. — 4° Tentationem aperire Patri spirituali. — 5° Exercere virtutem oppositam. — Quid agendum, si oriatur tentatio carnis? — Quid, si ad vindictam? — Si de prædestinatione? — Quid, si sit tentatio conditionata? — Quid si aspicienti res honestas, vel sacras imagines oriatur tentatio?

244. Resp. Generatim hæc : I. Tentatio est illicium ad peccatum, seu bonum sensibile propositum voluntati, quo inclinatur, vel allicitur ad violandum præceptum, potestque esse levis, vel gravis, vel gravissima, prout vis movendi languida, vel parva, vel vehemens, vel vehementissima est. 2. Tentatio vel oritur a nostra corrupta natura, uti dum a motibus corporis vis imaginativa et intellectus excitatur ad cogitationes malas; vel a dæmone, ut dum objectis, vel motis speciebus fœdis in phantasia, eam movet ad repræsentanda objecta sensibilia mala, motusque in

(1) « Irregularitas hæc ex defectu lenitatis inflicta est tantum concurrentibus ad occasionem aut mutilationem ut ministris necessariis, non vero aliis. » S. Alph. 7, 464.

corpore excitat. Signum, quod a dæmone sit solo, est, si fiat cum impetu superante vires consuetas nostrarum passionum, objecto cumulo, vel turba vivacium cogitationum. Hoc genus vocatur spiritus tentationis, in materia quidem lubrica spiritus fornicationis, in materia fidei, spiritus infidelitatis, spiritus blasphemiæ, etc. His non cedere est signum magni progressus facti, vel faciendi : vel denique est a nobis et dæmone, si nempe a dæmone et concupiscentia nostra oriatur. Hujusmodi sunt magis communes, nec omnes mere præter-naturales. 3. Permittit Deus tentationes in bonum nostrum. *Certamen forte dedit illi, ut vinceret.* Bonum autem, quod Deus ex iis elicit, triplex est. 1. Magnum incrementum virtutum, quia actibus heroicis augetur habitus. 2. Est magna animi tranquillitas, quam parit frequens victoria, quæ nos dæmoni terribiles facit, in verticem ipsius iniquitate ejus descendente. 3. Est conjunctio animæ cum Deo, ejusque desponsatio cum Christo. *Deus tentavit eos et invenit illos dignos se.* Sap. 3. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo.* Apocal. 5. Sicque sæpe contingit ut obnubilatus, dum se a Deo remotum putat, sit illi propinquior. 4. Media generalia contra quascumque tentationes sunt humilitas, oratio et fortitudo. Humilitas removet impedimenta gratiæ auxiliatricis : Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Sunt qui ad turpia tentati, adhibent macerationem corporis et tamen, licet illa cæterum sit præstans remedium, vix quidquam referunt, nempe latet quædam occulta superbia et subtilis complacentia et fiducia immodica in propriis viribus. Oratio impetrat gratiæ auxilia ; fortitudo iis utitur, removet pusillanimitatem et præfidentiam, cavetque, ne temere se quis exponat periculis. Ex his deduco sequentes regulas generales pro praxi, quas, ubi convenire videbitur, Confessarius pœnitenti suggerat.

Regula. 1. Si te adoriatur tentatio, sequere præscriptum Domini dicentis : *Orate, ut non intretis in tentationem* et statim animo ad Deum confuge, ejus misericordiam implora, tuam confitens infirmitatem, etc., vel animum converte ad honestam occupationem externam, vel actum virtutis, v. gr. charitatis, aut contritionis, aut virtutis oppositæ elice : sic enim et augebis meritum et Satan videns sua molimina a te converti in bonum contra eum, desistet a maligno suo conatu. Orta igitur tentatione signa tibi dari existima, ut ames Deum et animæ brachiis amplectaris Jesum tuum, pro te crucifixum. Cavendum autem, si elicere velis actum tentationi directe oppositum, ne id pertinaciter, vel perturbate facias; quia sic tentationem vel augebis, aut caput debilitabis. Unde si non possis placare et facile eum elicere, contemne hostem et converte te ad alia honesta, vel paucis actum charitatis elice, vel fiduciæ in Deum.

Regula. 2. Magno, divino nixus auxilio, sis in tentationibus animo, memor, quod omnia possis in Deo : si enim dæmon pusillanimem te advertat, magis insultabit, pollicens jam sibi victoriam, quam tentato præstaret fiducia magna in Deo : si autem se non curari, negligi, contemni advertat, superbus spiritus cedet, non valens sui ferre contemptum, instar procacis mulieris, quæ, si virum videat timidum esse, magis insultat; si vero notet impavidum, cedet et verba meliora dabit.

Regula. 3. Cave altercationem cum hoste : imo nec verbum ei repone, nisi forte illud Christi : *Vade, Satana : scriptum est : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies :* sed velut responso indignum neglige, neque signa aliqua externa ede, sed, ut dixi, confuge ad Deum et illi soli fidelitatem offer. Si enim altercaris cum hoste, vel contendas; augebis tentationem, turbabis animum, persuadebit sibi superbus hostis,

se a te æstimari et animum turbatum magis laborabit involvere tenebris. Optima vincendi ratio est minime turbari. Molestiam possunt inferre tentationes, sed non nocere, si persistas in proposito Deo sincere serviendi. Proinde illas comtemne; imo nec dignare reflectere ad id, quod oggerunt, multo minus singulas excute, quales sint, quia singulas excutiendo, te conficeres et nihil proficeres.

Regula 4. Tentationes præsertim molestas aperi Confessario tuo, vel directori spirituali : nihil enim magis odit Satan quam suas machinationes non manere occultas, similis libidinoso, qui dum tentat honestam mulierem secum ad flagitium pertrahere; sua molimina maxime vult viro esse occulta. Dein Deus hanc humilitatem solet gratiæ auxiliis remunerare et directoribus suggerere media, quibus statuit dare efficaciam. Et hinc id negligendum non est, etsi Confessarius videretur minus doctus, vel expertus.

Regula 5. Virtutem tentationi oppositam constanter exerce : v. g. advertis te tentari spiritu superbiæ, inclinari ad æstimationem apud homines, ad divitias, commoditates corporis, delicias in victu etc. Exerce te in virtute opposita, v. gr. humilitate, liberalitate erga pauperes, abstinentia, sobrietate et adhibe media, quæ contra singula peccata capitalia proposui capite primo, partis secundæ, a num. 61. In vitia illa invehere, meditare de horum turpitudine, excepta luxuria et oppositæ virtutis pulchritudine, utilitate, etc. Sic enim vitii horrorem et virtutis amorem et æstimationem augebis. Atque hæc remedia sunt generalia.

Regula 6. Si pulset tentatio contra castitatem, speciali cautela opus est, ne turberis, timeas inordinate, aut ad turpitudinem etiam ejus considerandam applices animum; quia sic augebis tentationem; sed statim confuge ad Deum, ad vulnera Christi et aliis

honestis applica mentem serio. Tentationes lubricæ fugiendo vincuntur. Si oriatur rebellio carnis, expedit loco cedere, aut sibi dolorem insuper imprimere, aut brachiis animæ amplexari Jesum Crucifixum et in mortem se potius offerre, quam in consensum. Curandum autem, ut solum Jesum intuearis et non tentationem, alias eam auges. Juvat quoque recurrere ad Bmam Virginem, rogando eam per immaculatam Conceptionem et mundissimam Virginitatem, ut adsit suo patrocinio, ne offendas dilectum ejus Filium, tanta pro anima tua salvanda passum et Angelum Custodem, S. Josephum, S. Aloysium, etc., obsecrando per amorem Christi, etc. Si tentationes sint frequentes, adhibe media n. 74, allata.

Regula 7. Qui tentatur spiritu vindictæ, mentem avertat ab injuria, vel molestia illata et dein cessante tentatione corrigat apprehensionem, qua injuria sæpe parva apprehenditur, ut magna. Cogitet ignominias, Christo et a se Deo illatas, meminerit fragilitatis, excuset, quoad potest, proximum, etc., pro eo oret.

Regula 8. Si excitetur tentatio de prædestinatione, vel præscientia Dei; aut eam plane neglige, tanquam stropham diaboli, aut dic interne : Meum est servire Deo, futura disponere meum non est, sed Patris, qui misit Filium suum, ut vitam habeam et abundantius habeam. Faciat ipse, quod bonum est coram se. Nemo speravit in eo et confusus est. Ipse justus est et misericors. Ipsum amabo, benedicam, laudabo, quamdiu fuero. Si scirem, quod sim prædestinatus, quid conveniret me facere? Hoc faciam, quoad vixero. Cæterum indoctis non est loquendum, minus concionandum de prædestinationis mysterio.

Regula 9. Si fatiget hæc tentatio : Quid faceres, si aut peccare, aut æternam damnationem subire deberes? Si hoc vel illud malum tolerare deberes, aut hoc vel illud peccatum perpetrandum esset, quid eli-

geres? quid faceres in hoc vel illo casu? Ad alia convertat animum et hanc cogitationem, velut otiosam, contemnat, vel interne dicat : Mihi bonum est adhærere Deo meo : imperfectum meum viderunt oculi ejus : ego egenus et pauper sum; ubi casus eveniret, ipsi erit cura de me et his dictis quiescat, agatque agenda, certus, quod, etsi non videatur se posse plene resolvere, non peccet, sed coram Deo meritum habeat. Caveat autem, ne arroganter dicat cum Petro : *Etiamsi oporteat me mori tecum, non te negabo;* sed cum fiducia humiliet se coram Deo, agnoscens lapsum futurum, nisi Dominus supponat manum suam et det cum tentatione proventum.

Regula 10. Si dæmon immittat tentationem aspicienti res honestas, vel etiam sacras, v. gr. imaginem Crucifixi, beatissimæ Virginis; tentatus non cedat tentatori, sed directe ista aspiciat, etsi experiretur imaginationes fœdas, aut motus turpes, ut experiri aliquando se queruntur piæ animæ : neque enim ista objecta sunt causa talium fœditatum; neque hæ homini voluntariæ sunt : proinde non procedat timide, sed rideat stultam tentationem; timor enim auget et sæpe causat illam; cui si cedat, eo tandem deducetur, ut ad omnia timeat et nec confiteri, nec communicare amplius audeat, timens ex his similes affectus, quos dæmon, aut phantafia similiter causare poterit. Idem est, si ex aspectu talium orirentur cogitationes blasphemæ, hæreticæ, etc., nam et hæ facile vincuntur, si contemnantur : hinc et errant, qui se ejusmodi liberandos putant, si eas confiteantur : nam sic augetur timor et tentatio magis infigitur, quæ oblivione et contemptu melius fuisset dissipata. La Croix l. VI, num. 1907, ubi notat tentatum post tentationem judicare debere, quod tentationi non consenserit, si fuit constanter molesta et optarit illam non habere. Plura vide de directione scrupulosi, num. 265.

CAPUT XII.

De iis, quæ observare debet Confessarius personarum quæ specialiter profitentur devotionem, aut perfectionem?

QUÆSTIO I.

Quæ universim sint observanda circa ejusmodi?

245. Incipiendum a minoribus, et ordinariis rite obeundis. — Probare oportet, quo ducantur spiritu. — Diversa hominis complexio notanda.

245. — Resp. Cum nactus fuerit pœnitentes perfectionis capaces dirigendos. 1. Petat lumen per orationem et priusquam directionem incipiat, conetur intimos eorum animi motus et constitutionem perspicere, ut instructiones possit illorum capacitati et naturæ accommodare; neque enim omnes eodem sunt spiritu ducendi, nec uno omnes modo regendi. 2. Excitet ipsos, ut foveant desiderium constans maximæ perfectionis, etsi hæc vel illa persona videatur ad eam non perventura, quia desiderium illud faciet, ut eam attingat saltem, cujus est capax et multum mereatur. Sic sancti multi, quos Deus martyres esse non voluit, magno ad martyrium incensi desiderio, martyribus similes effecti sunt. 3. Ad perfectionem ducantur per gradus et ordinate, ut prius conentur assequi primum virtutis gradum, quam ad supremum contendant : v. gr. prius discant operari recta intentione et imitari actiones Christi, quam alta meditari ; prius discant levia patienter ferre, quam gravia appetant; prius discant pati æquo animo, quam de adversis velint gaudere. 4. Non est altius enitendum, quam quo Deus vocat, qui singulis certam perfectionis meu-

suram ponit, certumque sanctitatis gradum definivit: hinc obsequendum est ductui divino, ne moderator opus Dei suis consiliis evertat, v. g. si anima divinitus impellatur ad metum, abstrahenda non est et licet desiderium majoris perfectionis excitandum sit, hoc tamen fieri debet circa modum proprium, ut nempe ea excolantnr, ad quæ Deus movet, qui aliquando solam vitam exteriorem hominibus regendam relinquit, modum vero in interiori tenendum solus docet. 5. Doceantur, cujusque perfectionem in eo sitam esse, ut opera ordinaria bene peragant, ut nempe mane bene surgant, bene orent, legant, missæ intersint, doceant, laborent: ut decet, comedant, bibant, ludant, se recreent, conversentur cum proximo: vesperi bene faciant examen conscientiæ, bene se ad quietem componant, omnia denique, quæ ex officio et statu incumbunt, recte obeant. Hæc qui benefacit, perfectus est; facit autem bene, qui facit, quia, quando, quo modo ea vult Deus fieri, cujus sanctissima voluntas omnis perfectionis fons et norma est. 6. Probandi equidem sunt tales, ut advertatur, quo spiritu ducantur, Dei, an mundi; amoris, vel timoris et quis affectus in iis sit prædominans, qui primo mortificandus est? Attamen non omnes eodem modo probandi et tractandi sunt: sed cautela et discretione opus est. Nam, in quibus abundat, vel prædominatur atra bilis, benignius tractandi, ne, utpote ad tristitiam proni, in dejectionem nimiam propellantur; qui vero complexionis sunt sanguineæ et hinc propensi ad amorem, coercendi sunt, ne amor oriatur inordinatus, beneque amoris depurandum motivum. Deinde animæ adhuc teneræ, quas Deus primo sibi conciliat, mollius sunt tractandæ, nec omnino abeundum a divinis consiliis, animam suaviter ducentibus; si autem animæ sint nobiliores; seu, quæ habent gratias et beneficia Dei extraordinaria, suavitati jungenda quædam severitas; quia hæc per

dona gratiæ sunt pares difficultatibus; harum tamen probatio non sit quæsita et aperta; sed fiat ex re nata, ut non videatur recedi a communi modo vulgares animas dirigendi : hinc communia et levia quandoque imponenda : sic enim reprimetur superbia et immoderatus fervor ad extraordinaria : si autem advertant se probari, facile se fingent ad omnem humilitatis et abjectionis modum. Neque extraordinariæ pœnalitates imponendæ sunt, sed sic instituantur animæ, ut eas sua sponte deposcant; nec tamen credendum illarum spiritui, quæ notantur studiose extraordinaria sectari, nisi adsint signa certa, quod impulsu divino ducantur. Quod si quæ persona adverteretur esse in rebus agendis proprii cerebri et judicii tenacioris, suaviter dedocenda foret. Deus per homines nos dirigere ad perfectionem voluit, ut discamus humiliter obedire : animæ prudentis est, proponere quidem firmiter, non tamen ita obfirmare animum ad aliquid agendum, vel omittendum, ut mutatis causis et circumstantiis immutari se non sinat et minus apta sit ad alia forte magis utilia, vel necessaria. Tutius est fidere alieno prudentis judicio, quam proprio, melior est obedientia, quam victima; quia per illam intellectus et voluntas, ipsaque animna Deo immolatur. Optima probatio est obedientia. Denique, si aliqua benignæ naturæ se regendam tradat, sedulo instruenda erit, ut propria et supernaturalia virtutum motiva sciat, sæpe examinet actiones suas, ex quo motivo processerint; discat agere ex motivis supernaturalibus : alias enim facillime fiet, ut opera externa agat natura et non virtus; cum natura, utpote innata, sit fortior. Unde, dum operandum est, proponat sibi motivum virtutis, ex eoque agat. Si natura præveniat; corrigat et non operetur, donec ejus motivum sit voluntas, vel beneplacitum Dei; dumque exercenda virtus, ad quam indoles propendet, non nimium se effundat; sed naturam reprimat et re-

vocet ad exemplum Christi, qui operatus est, quia placitum erat Patri. Nihilominus suadendæ et prosequendæ sunt virtutes, ad quas indoles propendet. Nam Dei gratia naturali inclinationi in eas se accommodat, ut sua suavius finem consequatur, homoque constantius pergat; sed cavendum, ne opinio virtutis jam comparatæ officiat comparandæ.

Juvat quoque notare, quadruplicem esse hominum complexionem : quatuor enim sunt humores, quibus diversa complexio constituitur, nempe sanguis, phlegma, cholera, melancholia; quorum in nobis unus semper prædominatur. Unde alii sanguinei, alii phlegmatici, alii cholerici, alii melancholici dicuntur. Sanguinei sunt suaves, affabiles, animosi, obsequiosi, liberales, tractabiles. Hæc bona sunt; at simul sunt fervidi, contentiosi, creaturis dediti, ad voluptates proni. Phlegmatici sunt mansueti, facile mobiles, fideles, pacifici, ductiles; sunt tamen simul pusillanimes, inconstantes, desides, tepidi, quia abundant humore aqueo. Cholerici sunt audaces, animosi ad aliquid aggrediendum, generosi; at sunt etiam præcipites, impatientes, iracundi, rixosi, superbi, inhumani, duri, flava bile prædominante. Melancholici sunt circumspecti, modesti, considerabundi, constantes; at sunt etiam singulares, suspiciosi, proprii judicii amantes, prædominante atra bile. Hæ complexiones bonæ sunt, sed sedulo invigilandum corrigendis defectibus, qui in uno, quam in alio graviores sunt, prout idem humor in uno magis, quam in alio prædominatur.

QUÆSTIO II.

Quæ sint observanda circa talium tentationes occultas?

246. Quomodo incipientes dirigendi? — Quomodo proficientes. — Modus corrigendi prolapsos in teporem. — Quid, si in profundum venerint? — Tentationes provectiorum? — Quomodo erigendus sit lapsus? — Excitandus ad spem. — Ad charitatem, — Ad humilitatem.

246. — Resp. Cum dæmon non aperte tantum, sed non raro occulte, et ex insidiis instar latronis simulantis amicum, animas aggrediatur, vel inordinatum timorem incutiendo, dum sperandum foret; vel implendo spe immodica, dum timendum esset, idque usurpet contra incipientes, proficientes, et provectos in vita spirituali; invigilandum Confessario, ut impostoris insidias detegat, et dissipet. Quæ sunt sequentes:

1. Si incipiens primo velut lactantis gratiæ filius perceperit teneram devotionem, Deus sæpe volens cibo fortiori eum confortare, delicias paulatim subtrahit; dæmon autem tunc anxietates ingerit, et caliginem conatur offundere; hincque pœnitens, licet videat pulchritudinem virtutis, putat eam se assequi non posse. Hoc si advertat Confessarius, doceat, in quo vera virtus consistat, verusque profectus; quod hic, et pugna ad Deum pertineat, qui novit tempore opportuno dare victoriam; quod negotium perfectionis non perficiatur uno die, sed lente, uti plantæ crescunt, et fructus maturescunt : proinde magno animo agat, quod in se per gratiam est, Deique auxilium patienter exspectet. Si dæmon suggerat, teneræ devotionis defectum esse ex propria pœnitentis culpa, ideoque, ut solet, instiget pro recuperando vigore ad austeritates, et mortificationes insolitas; cavendum magnopere, ne

inconsulto Confessario obsequatur : quærit enim malignus perdere, et ineptum reddere ad Dei obsequium, et tandem, dum pœnitens videt nec sic assequi, quod intendit, eum deducere ad laxitatem : imo, ut sibi persuadens se posse in quovis statu salvari, a recta semita deflectat, sique sit in Religione novitius, ad sæculum se recipiat. In has cogitationes si pœnitens adductus esset, non leviter, sed graviter cum eo agendum foret. *Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.* Lucæ IX. Nostine, an non perseverantia finalis et æterna salus tua pendeat ab hac constantia in cœptis? Sunt, quos Deus vocavit ad statum perfectionis, sine qua salvi non erunt. Gratia ab ejus, non a nostro pendet arbitrio. Putas, te in sæculo multum boni posse facere, sed nescis, an gratiam sis habiturus, ut facias. Est via, quæ videtur homini recta, et novissima ejus ducunt ad mortem. Sed demus quod sis multum boni facturus; ast, quid, si a salute tua aberres, si non præstes ex beneplacito Dei. Bene curritis, aiebat ad quosdam S. Augustinus, sed extra viam. Quidquid homo ex voluntate propria agit, nullius est momenti. *Perditio tua ex te, Israel, tantummodo in me auxilium tuum.*

2. Proficientibus conatur persuadere dæmon, jam eo esse progressos, ut parta annona honeste possint vivere, ut dicant : Nullum violentum perpetuum : arcus semper intensus rumpitur; atque ita paulatim ad tepiditatem adducit, amorem commodorum, et socordiam ingerens, ut hoc, velut malo hæretico, correpti tabescant, et pereant. His mali sui gravitas, origo, effectus, et media proponenda sunt. Oritur hoc malum partim ex intellectu, partim ex voluntate. Intellectus paulatim privatur, quam conceperat, æstimatione perfectionis, et conjunctionis cum Deo; privatur lumine, quo dirigebatur in suis actionibus, privatur vilipensione, quam conceperat,

mundi honorum, et voluptatum. His voluntas seducta novo capitur terrenorum amore, tanquam grande amplectitur, quod ante tanquam inane abjecerat; horret gravia, et tanquam gravia fugit, quæ ante tanquam levia amplectebatur, utpote destituta vigore charitatis. Non abstinet quidem primo ab omnibus mediis perfectionis, orat, sed sine attentione, et reverentia; sacra Mysteria frequentat, sed sine recta intentione. Tandem incipit omittere, quæ sine superioris reprehensione omittere potest, et negligere non raro orationem. His primum contentus est dæmon, deinde adducit ad neglectum omnis exercitii spiritualis; tum demum illum aggreditur forti tentatione, et in mortale præcipitat, præcipitatum reddit sui pertæsum, accensoque hic appetitu irascibili de peccato in peccatum præcipitat, et aut a fide, aut a Religione abducit, verificaturque in eo illud Deut. XXVIII: *Percutiet te Dominus amentia, et cæcitate.* Huc prolabuntur tepidi, estque hos, ante multum progressos, difficillimum curare, et ad fervorem revocare; quia veritates evangelicæ, quibus perspectis peccarunt, non amplius movent, et novissima non terrent. Unde dixit Apostolus Hebr. VI: *Impossibile est eos, qui semel illuminati gustaverunt donum cæleste, et prolapsi sunt, rursus renovari ad pænitentiam.* Itaque Confessarii erit, aut malum prævertere, aut jam invalescenti prius, quam ad extrema deveniat, manum medicam adhibere. Initium teporis difficulter, progressus autem ejus facile advertitur : si enim sedulo discutiatur oratio, mortificatio, modus resistendi tentationibus, dispositio ad sacramenta, amor solitudinis, desiderium proficiendi, apparebit, an progrediatur in virtute, an deficiat.

Modus curandi hic esse poterit : Non adeo progressus jubeatur omnia exercitia devotionis neglecta resumere, et bene peragere, et facile ad meliora redibit : deinde ad mentem revocet jacturam gratiæ, hujus

pretium, temporis a Deo concessi finem, damna et pericula teporis. *Quia tepidus es, incipiam te emovere ex ore meo. Memento, unde excideris, et age pœnitentiam, et fac prima opera : sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo.* Apoc. II. Si provectior fuerit, adducatur, ut in secessu sacro exercitia obeat. Si magnes suo vigore incipiat destitui, ferri ramentis undique coopertus vires pristinas resumit.

Si jam in profundum venerit, non desperet Confessarius, sed media inter spem et metum excitandum incedat via. Primo benevole eum excipiat, ostendatque verbis suavibus, vultuque amœno se ipsi compati. Rigor hic venenum foret. Apiculæ moderato æris sono revocantur dispersæ, altiore strepitu fugantur. Unica mellis gutta, inquiebat S. Franciscus Regis, plures muscæ capiuntur, quam integro fellis cado. Subinde proponat motiva fiduciæ in Deum concipiendæ. Denique ostendat, hanc mutationem, velut opus Dei Majestate dignum, redundaturam in majorem Dei gloriam, quia sic maxime manifestabit suam omnipotentiam, et misericordiam. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi,* Psal. LXXVI. Si festum agitur in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quanto magis celebrabitur tanta conversio? Injuriam facit Deo, qui eum deserit; majorem facit, qui illi diffidit. Anima tua sanguine stetit tuo Salvatori, an eam perditam volet, quam sic dilexit?

Quod si his advertat Confessarius, se non proficere, a spe ad terrorem deflectat, exponatque illi gravia pericula teporis, et damna : mortem periculosam : frustra in lucta ultima inclamabis Dominum, cui tam diu surdas aures præbuisti. Ipse tunc in interitu tuo ridebit, et dæmon, cui toties es obsecutus, ferocius in te sæviet. In morte incipiet supplicium, et non conversio. Solet dæmon hanc texere stropham : alii hoc, et isto modo vivunt, nec de sua salute desperandum

putant, sed viri sunt honesti, ducunt in deliciis, et commoditatibus dies suos, et magni fiunt. Haud dubie sunt viri eximii. Dici non potest, quantum damni afferat hæc machina viventibus inter tepidos. Consuetudo vim legis sibi arrogat : non sentitur graveolentia propria, ubi fœtent mores communitatis, et quisque facile sibi persuadet, bene se vivere, si vivat, ut pars major communitatis, et præsertim, ut suus superior. Hunc sensum perniciosum corrigat Confessarius, doceatque imprudenter a cæco peti viam demonstrari, sequendam esse, quam Deus docet : *Non sequaris turbam ad faciendum malum.* Exodi, XXIII. Quid proderit turba, ubi singuli judicabimur? Suadeat considerationem sacram, lectionem pii libelli cum desiderio proficiendi, etc. : *Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, et ipse curabit te.* Eccles. XXXVIII. Discat se vincere primum in minoribus, ut paulatim fiat aptus ad se vincendum in majoribus, idque præsertim in exercitiis antea usurpatis rite peragendis; sicut enim horum neglectu tepidus evasit, sic eorum accurato usu calidus fiet.

3. Provectioribus solet tendere laqueum superbiæ, et temerariæ cujusdam præfidentiæ : cum enim experiuntur amore insolito se Deo conjungi, et vilescere sibi mundana præ felici statu suo; excitat eos, ut arripiant occasiones non secundum scientiam, putentque, in rebus exiguis deflectere, non obesse. His proderit instans oratio, discussio sui, fragilitatis suæ consideratio, et examen particulare : neque enim omnes motus etiam in ejusmodi sunt a gratia, neque præcipitatio est instinctus Spiritus S. Natura sæpe gratiam prævenit, eam comitatur, flectitque in detrimenta. Quod si eveniret, talem, quod fieri potest, etsi rarius contingat, labi in lethale peccatum, Confessarius eum benigne excipiat, nec ulla edat signa admirationis, aut indignationis, ne eum dejiciat. Quid enim mirum

labi hominem, qui ob corruptos humores congenitos omni momento labi potest? Caro corrupta prona in malum est ab adolescentia, nec sic gratia naturam consolidat, ut nulla rima peccato pateat. Mirum potius quod, post lapsum, confusione plenus se accuset. Cœcum labi in foveam, nemo miratur, nemo ei indignatur, sed manum ei quivis benevole præbet. Si sic lapsus vehementer sibi indignetur, potest is effectus esse ex gratia, potest etiam adjunctam habere superbiam, existimantis, talem casum sibi evenire non debuisse. Proinde Confessarius purget aurum a scoria, permissoque justo dolore, acerbitatem omnem, ex superbia natam, tollat, et eum ad spem, charitatem, et humilitatem excitet.

Ad spem erigi potest hoc modo : Lapsus tuus potest tibi esse majoris sanctitatis initium. Scivit Deus ex lapsu Adami maxima bona elicere, sciet et ex tuo. Gloriæ suæ incrementum capiet te justificando : est enim justificatio excellentius opus, teste S. Thoma, quam creatio totius mundi : quia est elevatio ad filiationem Dei, eique obstat peccatum removendum. *Exaltabitur Deus parcens vobis*, Isaiæ xxx. Vertit Deus lapsum peccatoris pœnitentis in exaltationem ejus, et quod magis mirandum, arripit Dei bonitas ex lapsu occasionem, majore benevolentia vere pœnitentem complectendi, quam ante innocentem, vertens ruinam in splendorem, damna in lucrum : *Si conversus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos; deliciis afflues, et elevabis ad Deum faciem tuam.* Job xxii. Non est metienda misericordia Domini secundum angustias cordis nostri. *Quam magna misericordia Domini, et propitiatio convertentibus ad se*, Eccles. xvii. Dei bonitas erga pœnitentes fundo caret, in illa merguntur omnia peccata pænitentis. *Miserebitur nostri, et projiciet in profundum maris omnia delicta nostra,*

Michææ VII. Non est cur pœnitens despondeat animum, sed potius, cur majorem concipiat fiduciam, exemplo Davidis, qui lapsus cum tanta gloria surrexit. *Tu propitiaberis peccato meo :* Cur? *Multum est enim :* quia nimirum erigere lapsos gravius, commendat amplius misericordiam, et omnipotentiam Dei, estque ingenium benignitatis, curare infirma, lapsa erigere, ibi magis erogare opes suas, ubi major est inopia. Pastor bonus Christus sollicite quæsivit oviculam perditam; de inventa convocatos sibi voluit gratulari. In vitis Sanctorum vix reperitur innocentibus collatum aliquid specialis favoris, quod non pariter Deus vere pœnitentibus contulerit.

Ad charitatem excitetur persuadendo, ut deinceps majore fervore, et accuratione operetur, ut conquirat occasiones Deo impensius serviendi, et injuriam duplicatis obsequiis compensandi. Miles fugitivus, ubi redit, generose pugnando ignaviam compensat, et maculam delebit. Deus lapsum permisit, ut ex veneno medicinam extraheret, nec vult immodico pavore infelicem corrumpi, quo vires animæ enervantur, teste Scriptura. Si desperaveris lapsus, in die angustiæ imminuetur fortitudo tua.

Ad humilitatem inducatur, quia, cum violatæ charitatis origo est superbia, studiose humilitati incumbendum est. 1. Itaque animo humiliet se, recognoscens suam indignitatem, impotentiam, nihilum, exteriusque se gerat, tanquam hominum consortio, Deique conspectu indignum; sistat se statis diebus coram Domino, tanquam fœdifragus, confusione plenus; accuset se de sua perfidia, instar filii prodigi, non audens oculos levare ad patrem offensum; offerat se ad quamcumque pœnam, indignum se reputet, qui assumat nomen Domini per os suum, velut sancta Thaïs, quæ conversa a S. Paphnutio, ejus jussu his usa est ad Dominum vocibus : *Qui plasmasti me, miserere mei!*

Fugiat sensuum oblectamenta, se vilissimis indignum reputans. Ego mihi, qui fui hostis Dei, indulgeam? Ego abutar ejus donis, sectando voluptates? Adoret Dei justitiam, seque meritum fateatur, ut permitteretur sic labi. Sedulo vitet occasiones relabendi. Lapsus in foveam, studiosius deinde cavet. Et ita fiet, ut robur, quod ante habuit, accipiat. Demum cavenda inordinata tristitia.

QUÆSTIO III.

Quid sit notandum circa diversos animi motus, inspirationesque boni, et illusiones mali spiritus?

247. Distinguendi sani motus, et videndum, an a bono, vel malo sint principio?

247. — Resp. I. Magna discretione et lumine divino adjuvante diligenter expendendi et distinguendi sunt motus voluntatis et illustrationes, visionesque animæ; ut nimirum discernantur, a quo spiritu proveniant. Nam est quidem spiritui Dei, teste Apostolo I, Cor. cap. II, proprium docere nos, illustrare intellectum, ad bonum movere et deducere voluntatem, tum per se, tum per bonos Angelos; at non raro, teste eodem Apostolo II Cor. XI, ipse satanas transfigurat se in angelum lucis, et spiritus dæmonis fingit se spiritum Dei, imitando ipsius impulsus et interiora colloquia; ita ut, quem homo motum et impulsum Spiritus sancti existimat, in suum profectum immissum, sit impetus dæmonis, in ejus perniciem tendens, juxta illud Prov. XVI: *Est via, quæ videtur homini recta, novissima autem ejus deducunt ad mortem.* Novit nimirum dæmon, movendo phantasiam et appetitum sensitivum, in anima nostra tales ciere affectus, ut, cum revera sint umbratiles, pictæque virtutes, veræ tamen esse videantur et iisdem inescentur,

qui multum sibi tribuunt in spiritualibus. Sunt tamen et aliæ illusionum et deceptionum causæ, nimirum passionum nostrarum ardor et furor, quibus, cum cor agitatur, judicium rationis invertitur et sinistro affectui accommodatur; atque ita fit, ut judicetur pulchrum, quod turpe est; dicaturque malum bonum et bonum malum. Deinde similitudo magna inter affectus aliquos virtutis et vitii : unde fit, ut vitium virtus existimetur, v. g. ira judicetur zelus : pro liberalitate prodigalitas, pro humilitate pusillanimitas et hypocrisis, pro confidentia præsumptio, pro constantia pertinacia, pro amore divino amor proprius habeatur et exerceatur. Atque in his non aberrare difficillimum est; quia imbecillitas intellectus nostri abyssum cogitationum et affectionum, quæ in corde nostro geruntur, penetrare non potest; sed illam penetrat et scrutatur solus Deus. Unde, monente S. Gregorio, diligenter invigilandum, ne nos aut impetus carnis manifestus abripiat, aut impetus carnis, velut impetus spiritus, latenter se subjiciat et culpas nobis, quas committimus, virtutes fingat. *Nolite*, inquit S. Joannes I, Epist. IV, *omni spiritui credere; sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Hoc nisi fiat, credes falsum spiritum verum et sequeris, verumque falsum et projicies. Quod utrumque periculosum est. Ad hanc probationem et examen largitur Dominus Deus noster illud donum, quod ab Apostolo appellatur discretio spirituum; at illud non datur omnibus fidelibus, sed iis, quos magistros et duces constituit et probatores in Republica suorum posuit, ut discernant aurum a scoria, separent pretiosum a vili et sint quasi os ejus. Sunt tamen et indicia, quæ ad discernendos spiritus juvent, neque nostra industria excludenda est; sed ab omnibus adhibenda, neque tamen laborandum, an motus bonus sit a solo Deo, vel Angelo bono, vel virtute et recta affectione animæ; aut malus a dæmone,

aut carne nostra : hoc enim discerni semper non potest, nec semper necessarium est.

QUÆSTIO IV.

Ex quibus discerni possit, an visiones, suggestiones, illustrationes et motus animæ sint a bono, an vero a malo spiritu?

248. 1. Spiritus bonus movet ad vera, et utilia. — 2. Ad mortificationem. — 3. Est discretus. — 4. Regulariter, movet tantum ad ordinaria. — 5. Signum boni spiritus est, si motus incipiat ab intellectu, et voluntate. — 6. Si sapiant humilia. — Motus mali spiritus. — Motus mali spiritus post se relinquit perturbationem. — 249. Qui errent circa motus. — 250. Indicia præsentis visitationis divinæ.

Resp. Discerni non raro poterit ex sequentibus : 1. Spiritus bonus non inspirat, quæ repugnant veritati, v. g. sacræ Scripturæ, doctrinæ in Ecclesia receptæ, moribus Sanctorum, vitæ Christi; sed his conformia : nec quæ sunt frivola, inutilia, impertinentia; sed utilia, solida, etc. Unde sensa, quæ huic regulæ sunt contraria, non sunt a Spiritu S.

2. Spiritus bonus movet ad sui abnegationem, mortificationem et tolerantiam adversitatum, Christi imitationem, resignationem voluntatis, subjectionem proprii judicii, obedientiam perfectam, humilitatem, contemptum mundi, fugam honorum, etc. Ut operemur ex debito fine, nempe ad gloriam Dei. Unde motus boni spiritus comitem habet rectam intentionem.

3. Spiritus bonus discretus est : unde ordinate procèdit, ita ut, si animam introducat in cellam vinariam, nempe sanctorum affectuum, in ea ordinet charitatem.

4. Hinc ordinarie non movet, nisi ad res ordinarias et viribus cujusque, sine miraculis, accommodatas, ducendo per vias rectas et planas. Est enim Deus auc-

tor hujus ordinariæ ad cœlum viæ; inspirat tamen quandoque extraordinaria, sed fere non nisi in humilitate bene fundatis et liberis ab impetitione vanæ gloriæ, ne homo impellatur in ruinam. In motu ad extraordinaria bene excutiendus est finis. Videri potest P. Ludovic. de Ponte, in Duce spirituali tr. I, cap. XXIII.

5. Signum boni spiritus est, si visitatio et inspiratio sit in sola superiore animæ parte, seu intellectu et voluntate, vel saltem in ea orta sit; licet in partem inferiorem, seu phantasiam et appetitum sensitivum se effuderit. Nam Deus solus potest immediate agere in partem superiorem animæ, non vero dæmon, licet hic possit commovere humores et species per sensus ingressas revocare in memoriam, eas alterare, combinare, sicque movere phantasiam et appetitum, consequenter excitare intellectum et allicere voluntatem ad actus quos intendit; efficereque devotionem sensibilem, ciere lacrymas, aliosque effectus, qui a potentiis corporis dependent et hinc, sicut Deus complexione hominis sæpe utitur ad excitandam veram, sic dæmon ad excitandam falsam devotionem utitur. Ex his patet, duo esse consolationum et gaudiorum genera : alia enim incipiunt a parte superiore et transeunt ad inferiorem ; alia incipiunt a parte inferiore, possuntque esse a malo spiritu, qui facilius illudit melancholicis et nimis affectuosis, non ita illis, qui sunt animi virilis, quieti, affabiles. Cæterum valde experti, sensu quodam interno discernunt divinas inspirationes ab aliis ; etsi explicare non possint, sicut amicus amicum ex signis discernit et mellis saporem percipimus, nec tamen explicare possumus.

6. Signum Spiritus sancti est sensus saporque quidam humilitatis in fundo cordis ; ut, si quis non desideret extraordinaria, non propendeat ad exercitia, quæ sint admirationi, ponat sanctitatem in ordinariis

bene agendis; si se indignum reputet donis Dei, se propter illa non efferat, nec aliis præferat; si gaudeat de contemptu, dum Confessarius judicat, illustrationes suas esse illusiones; si dona sua occultet, si confugiat illucescente speciali visitatione ad humilitatem, easque nolit, nisi ut Deo placeat: si penetret profundum sui nihili, etc.

7. Malus spiritus movet, si tentatio tendat ad falsitatem et vitia, ut solet dæmon variis modis: nam aliquando suggerit manifestum mendacium, sed illud falsis rationibus vestit et obducit, ut verum existimetur: alias suggerit vera, sed dolosam inde deducit conclusionem. Sic hæreticis permittit sentire vera esse, quæ continentur in sacra Scriptura: sed intelligenda dicit ab unoquoque juxta proprium judicium: interdum suggerit per tempus vera, ut hominem veluti securum reddat, moveri se spiritu bono, sed postea addit de suo errorem et illicium ad peccatum. Si advertatur, quod malus spiritus moveat ad bonum, hoc quidem non ideo omittendum, non tamen agendum, quia is movet, sed quia vel fides, vel recta ratio, vel honestas id suadet; neque tunc caret bene operans suo merito; sicut, si quis ex mala intentione induceret te ad dandam eleemosynam, tu vero recta intentione dares, merito non careres. Si post suggesta bona falsi quid, vel mali ingeratur; signum quidem est, hoc esse a malo spiritu; non tamen existimandum, omnes inspirationes, quas homo talis habet, esse illusiones a malo spiritu; quia dæmon solet bonis Dei inspirationibus miscere aliquas suas, animasque turbare, ut sanctas inspirationes suspectas reddat et ideo non admittantur. Hoc casu humiliter rogandus est Deus, ut nos decipi non permittat et sine perturbatione agendum recta ad Deum intentione, quod recta ratio et gratia dictat. Si suggestio tendat ad res novas curiosas, singulares, prodigiosas, inusitatas, quæ pariant in mundo admirationem et famam

sanctitatis, est a malo spiritu. Item, si excitet ad superbiam, vanam gloriam, præsumptionem animi, ad desperationem, vel alium minus ordinatum affectum, aut, ut res non manifestetur Superiori aut Confessario.

8. Si blande accedat, sed postea relinquat mœrorem, desolationem, perturbationem animi, tenebras; est signum mali spiritus, ut docet S. Ignatius in exercitiis et S. Macarius, Homil. VII. Sicut enim boni spiritus est solari et tranquillitatem animi afferre; sic maligni est, relinquere in animo tenebras, mœrorem, perplexitatem, turbationem : nam quisque sibi consentanea operatur.

249. — Ex his sequitur 1. Misere decipi eos, qui illustrationes putant, impulsusque divinos se habere speciales, si optent res extraordinarias; si ideo se magni faciant, si contemnant alios, qui tales non habent; si sensa sua leviter manifestent, quasi in aliorum id utilitatem faciant; si contempti tristentur et animum abjiciant; si superbiæ tentationibus cedant et glorientur de devotionis gratia, sibique complaceant, vel sibi persuadeant, quod major sit, quam revera est, quod ea alios superent, vel ea melius utantur, quam alii, etsi enim rebus bonis tales tentationes possint misceri, imo quandoque possit aliquid adhærescere; attamen non nisi leviter et brevi tempore : alias enim gratiæ illæ extraordinariæ redduntur suspectæ.

250. — Sequitur 2. Præsentis divinæ visitationis indicia esse. 1. Si subita et sine naturali causa fiat quasi commutatio animæ a priori statu obscuro, vel tepido, aut timido. 2. Si cognitio Dei, vel veritatis alicujus cum nova luce, vel insolito modo generet cum quiete et suavitate odium vanitatis alicujus, vel motum peculiarem ad Deum, vel virtutem. 3. Si mens subito dilatetur, et inspiretur desiderium perfectionis, vel amor puritatis, mortificationis, imitationis Christi, perpetuæ unionis cum Deo. 4. Si anima acquiescat

Deo, vel rebus divinis et virtutibus. 5. Si cum suavitate elevetur ad laudes et complexus Dei. 6. Si adsit sensus humilis de se solito profundior. 7. Si acceptetur contemptus pro Deo, sine molestia. 8. Si jam facile despiciat res omnes mundi, quæ cor nunc dilatatum implere non possint.

QUÆSTIO V.

Quomodo tales se gerere debeant tempore consolationis et in devotione sensibili?

251. Utatur ad Dei laudem consolatione. — Se humiliet. — Vera devotio in quo sita sit? — Reprimat impetum. — De sensibili devotione quid sentiendum?

251. — Resp Dum adest consolatio, motioque Spiritus sancti. 1. Humiliet se homo, totum Deo tribuens, intendatque ea uti non ad suum gustum augendum, sed ad conjunctionem sui cum Deo, ad ejus laudem et gloriam; se omni dono Dei indignum reputet et fateatur, petatque rectum ejus usum.

2. Cogitet, quam miser soleat esse, absente Dei consolatione, et præparet se ad desolationem; visitationes enim Dei et consolationes neque constantes et perpetuæ, neque omnibus æqualiter contingunt, sed dat modo Deus, ne dejiciamur; modo subtrahit, ne abutamur et vertamus in vitium, aut valetudinis detrimentum; ut agnoscamus solius Dei dona esse; ea ferventius desideremus, cautius iis utamur, non labamur in superbiæ laqueum, non negligamus exercitia vocationis nostræ; ut exerceamus solidas virtutes, impensisque nostris et quasi de nostro laboremus. Deinde tirones sunt velut in hieme, in qua sol communiter latet : proficientes sunt in vere, ubi est major varietas : perfecti sunt in æstate, in qua calor et lux constans magis; sunt tamen et quandoque nubila et

tempestates, horrendique fragores, sed non diuturni : exspectandæ autem sunt a Deo consolationes, non extorquendæ.

3. Si anima, divina suavitate quasi ebria, se videatur vix posse continere, reprimat impetum, nec velit divina consilia penetrare, suisque viribus opus divinum prævenire, augere et auxilium divinæ gratiæ quasi superare.

4. Sciendum quod vera devotio consistat in prompta, forti et constanti voluntate faciendi, quidquid Deo placere et vitandi, quidquid displicere novimus ; non vero in sensibili cordis dulcedine et suavitate, quæ lacrymas et gemitus cieat et nescio quem spiritualem gustum pariat : unde his non innitendum tanquam veræ devotioni : etsi enim affectus teneri et dulces sæpe sint boni, Deumque auctorem habeant et ad conjunctionem cum Deo juvent; in iis tamen devotionis substantia non consistit, imo sunt sæpe periculosi et consolationes falsæ a dæmone, vel natura ortum habentes. Unde multæ animæ his fruuntur et tamen veram devotionem non habent : sentiunt teneros affectus, in lacrymas, suspiria erumpunt, etc. dum v. g. Passionem Christi exponi audiunt et tamen inique possessa nolunt restituere, nulli commoditati renuntiare, nullam molestiam amore Christi subire volunt, similes puero, qui dum videt matri venam incidi, plorat, et tamen pomum, vel saccarum, quod forte in manu habet, illi dare recusat.

5. Si teneri illi affectus notentur esse a Deo, id quod ex effectibus eorum bonis secundum dicta colligendum, ut si deducant ad virtutem, v. g. humilitatem, patientiam, benignitatem, affabilitatem, misericordiam erga proximum, mortificationem, constantiam in bono, etc., iis humiliter et in finem, in quem dantur utendum ; si autem notentur esse a dæmone, vel natura, aut de hoc justa esset suspicio, corrigendi

sunt, aut rejiciendi; animusque firmandus et præparandus ad verum Dei amorem, constansque ejus obsequium. Esse autem a malo spiritu, indicia præterea sunt, si circa nos tantum versentur; si respiciant, ut finem, placere hominibus, ut fit, si devotio extollatur in publico, marcescat in occulto; si laudibus delectetur, contemptu arctetur, si anxie et perturbate quæratur; si subtracta, vel dilata causet perturbationes et murmurationes; si moveat ad arrogantiam, præsumptionem, asperitatem erga proximum, etc. Imo et vera devotio sensibilis exposita est fraudibus dæmonis: nititur enim amorem spiritualium vertere in sensualem et impellere ad quamdam intemperantiam, seu gulam spiritualem, ad complacentiam inordinatam et ubi naturam mollem reperit, ad dolosas lacrymas. Et hinc mulieres præ viris solent esse illusionibus obnoxiæ ut proinde magna cautela opus sit, solliciteque curandum, ut ex supernaturali motivo virtutes operentur.

QUÆSTIO VI.

Quid circa desolationes observandum et quæ regulæ in iis tenendæ?

252. Cur Deus subtrahat consolationes, et permittat desolationes? — 253. Desolatio utilis. — Examen an ex culpa proveniat? — Desolatio multum juvat ad perfectionem. — Nihil omittendum de ordinariis. — Honesta recreatio expedit.

252. — Resp. I. Dat Deus consolationes, ut animus a terrenis voluptatibus abstrahatur, illæque desipiant et ad virtutes arduas excitetur; eum in finem, ut plurimum immittit illas incipientibus, tractans eos, ut parvulos, lacte eos attrahendo; postea autem, ubi cibos duriores norunt digerere, pascit eos esca grandium et consolationes sæpe subtrahit et se quodammodo subducit, ut deserant magis semetipsos et illi serviant propter ipsum. Sæpe quoque non dat, aut

subtrahit provectioribus consolationes, vel quia non expediunt, abituræ in vitium ; vel quia iis abusi sunt, v. g. ad vanam gloriam, superbiam, inanem de se opinionem, gulam spiritualem, vel quia socordes fuerunt in collectione interna, in exercitiis ordinariis necdum sunt perfecti, non mortificati, non avulsi a creaturis, propriis commoditatibus adhuc dediti, etc. Non enim meretur gustum cœlestem, cui terrena adhuc sapiunt. Pro sua tamen bonitate desolationes non permittit ordinarie esse constantes ; sed sicut mundum, magno universi ornamento, mira eaque perpetua vicissitudine gubernat, ut hiemi ver, veri æstas, æstati autumnus succedat constanter, ut vix dies diei sit per omnia similis : ita gubernat sanctificatos suos, quos neque tribulationes, neque jucunditates sinit habere continuas ; ut scilicet modo spe erigantur , modo timore deprimantur, modo consolationes, modo desolationes experiantur, nec dies diei, nec hora horæ sit per omnia similis. Huic divinæ dispositioni æquum est ut nos accommodemus. Est enim dispositio patris in bonum nostrum et gloriam ejus ordinata, ut scilicet prospera continua nos non extollant et adversa perpetua non dejiciant. Contingit quoque nonnunquam, ut vehementes tentationes medias inter desolationes et ariditates oriantur, tamque variæ et spurcæ cogitationes, ut quis sibi ad orationem non aliter videatur accedere, quam ut omnigenis tentationibus vexetur ; imo nec de divinis, v. g. Passione Domini cogitare possit et si forte cogitet nullatenus moveatur. Talis in afflicto suo statu, dum videt alios proficere, intelligitque magnum orationis bonum, persuadet sibi Deum sui esse oblitum ; ex quo oritur tentatio contra Deum, ac si nimis dure ageret et oratio omittitur, suggerit etiam dæmon ipsum esse causam hujus desolationis : unde crescit afflictio et recedit ab oratione velut ab equuleo tristis. Pro his sequentes serviunt regulæ :

Regulæ in desolatione tenendæ.

253. — 1. In nulla desolatione, undequaque orta, despondeas animum; sed in Dei dispositionem te totum resigna et certo tibi persuade, quod Deus, cujus voluntas est sanctificatio nostra, sic te velit purgare ab amore proprio et ad solidam virtutem perducere; quo plurimum desolationes, si iis bene utaris, conferunt. In frigore planta dilatat radicem, profundiusque mittit, ut plus fructus postmodum tempore caloris proferat. Desolatio frigus est, consolatio calor.

2. In ariditate constitutus examina te, citra tamen animi perturbationem et curiositatem, num ex culpa tua ortum habeat? Si, excussis omnibus, nihil in te culpæ reperias, ex quo oriatur, gratias age Deo et noli curiosius ultra inquirere; sed sine ulteriori examine, cum omni candore et sinceritate coram Deo te humilia, indignum te reputans omni ejus dono et fatere, te a Deo tractari, ut mereris ob delicta præterita; imo graviora meritum esse, tibique nihil boni deberi. Quare immola te Deo, nec ora, ut statim libereris. Decet nos ipsos velut tacitas hostias immolare, amantique animæ satis esse debet, sic Deo placere. Hæc mihi sit consolatio, velle libenter carere omni mundano solatio. Si tamen sentires, te fatiscere, Deum fidenter invoca, ut tibi reddat lætitiam salutaris sui et transferat a te calicem istum, id tamen cum plena in sanctam ejus voluntatem resignatione: neque enim contentiose et afflictim desiderare debes, ne resignatio et debita indifferentia deficiat: Deus quippe videns indifferentiam et resignationem, citius consolabitur. Quod si reperias ex defectu tuo ortam ariditatem, sincere dole de culpa, veniam posce et velut justam pœnam desolationem de manu Dei humiliter

admitte, plenus fiducia, fore brevi, ut a Deo benigne recipiaris.

3. Persuade tibi verissimum esse, quod docuit S. Ignatius, non esse compendiosiorem viam ad perfectionem, quam magna et multa pro amore Dei pati et lignum ad excitandum divini amoris ignem aptius non esse, quam lignum Crucis : quia anima, sic ab omni creatura et solatio suo abstracta, soli Deo adhærere debet.

4. Cave magnopere, ne tempore desolationis ullum devotionis exercitium propter illam omittas, vel ordinaria negligas sed potius aliquid adde et pœnitentiam assume : tum quia in tædio tali sunt gratiora Deo et magis meritoria : nam sic sine tuo solatio et cum majori tui victoria Deo te immolas, evitasque fraudem dæmonis, qui in desolatione nititur persuadere, nihil boni fieri ; melius esse, si aliis exercitiis te occupes ; eumque in finem varias inutiles occasiones suggerit, quæ est insignis ejusdem fraus. Tibi sit satis, quod obsequaris Dei voluntati, in quo summa perfectio. Si non æque coneris peragere tua sine consolatione, signum est, quod te quæras. Quod si tanta sit desolatio, ut nec orationis substantiam assequaris, humilia te ut supra dictum ; et satis tibi sit, quod Deus te in familia sua toleret, quod te in conspectu suo versari permittat ; beneficium reputa quod Deus te pæna temporanea purgare velit ; propone tibi Jesum in Cruce desolatum. Patientia et resignatio optima est oratio. Si doleas, quod Deo melius servire non possis, signum bonum est : dolor enim, si sincerus est, ex amore Dei procedit. Magnum Deo præstas obsequium, si perseveres in conspectu ejus, vigilesque ad fores ejus et observes ad postes ostii ejus. Quod si nolit tibi aperire, acquiesce humiliter ; non dabit in æternum fluctuationem justo. Neque ideo te puta non esse in gratia. Desolatio cum resignatione indicium est præ-

sentis gratiæ; flagellat enim Deus omnem filium, quem recipit. Magni Sancti, ut S. Franciscus, S. Antonius, S. Bernardus, S. Theresia, aliique magnas passi sunt desolationes et eas tolerando vivam Jesum Christi in Cruce desolati imaginem in se expresserunt. Deus diligentes se diligit. Amorem in patrem magis probat filius, qui in duris se ejus accommodat voluntati, quam qui in iis non acquiescit, sed vult patrem suæ voluntati obsequi.

5. Si desolatio, ut quandoque contingit, ex corporis defatigatione oriatur, optimum est medium honesta recreatione corpori robur restituere et interim plurimos actus virtutum voluntatis adminiculo sine violentia exercere, v. g. frequenter Deum præsentem alloqui, eum adorando, laudando, gratias agendo, beneplacito ejus se resignando. Etsi anima dormire et oppressa videatur, actus tamen illi spiritus Deo maxime placent, plusque iis inest meriti, quam si saporem haberent adjunctum.

6. Tuo spirituali directori candide statum tuum aperi, et media, quæ suggerit, adhibe. Deus enim, utpote humilitatis et obedientiæ amantissimus, sæpe facit, ut consilia, etsi quandoque cæterum minus utilia videantur, a directore suggesta valde conducant, si humiliter suscipiantur.

QUÆSTIO VII.

Quomodo dirigere oporteat pœnitentem circa frequentem, vel quotidianam communionem?

254. Quid consulendum circa communionem frequentem, vel quotidianam?

254. — Resp. Si quæ persona velit frequenter v. gr. bis, terve in hebdomada communicare, commendanda est frequens communio, sed et moderanda prudenter.

Concilii Trid. PP. optant a fidelibus frequenter vitalem panem sumi; non omnibus tamen eamdem regulam præscriptam esse volunt; sed Confessariorum judicio id relinquunt, ut ex conscientiarum puritate, et frequentiæ fructu et ad pietatem processu, laicis, negotiatoribus, conjugatis, quod prospiciant eorum saluti profuturum, id illis præscribant. Similiter Innocentius XI, in Decreto de frequenti communione edito 1679, vetuit, unica præcepti formula aliquos a quotidiana, vel frequenti communione deterreri, aut accedentes repelli; jubet tamen, ut Parochi, et Confessarii invigilent, ut quisque pro præparationis, et devotionis modo rarius aut crebrius digne accedat. Deinde hortatur, ut frequentius communicantes excitentur ad magnam præparationem, et ad agnoscendam suam infirmitatem; ut dignitate Sacramenti, et formidine divini Judicii discant, cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri, et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere : Moniales vero vult obsequi ordinis sui statutis; si quæ tamen ea mentis puritate niteant, ut dignæ videantur communione frequentiore, aut quotidiana, jubet, ut id illis a superioribus permitattur. Placuit ipsum decretum hic apponere.

DECRETUM.

Circa communionem quotidianam.

Datum Romæ 12, Februarii 1679

Cum ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam diœcesibus vigere usum quotidianæ communionis, etiam in feria sexta Parascevæ, et simul affirmari eamdem communionem præceptam esse a jure divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse; vide-

licet, quod aliqui, non in ecclesia, sed in privatis oratoriis et domi, imo cubantes in lecto, et non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt sacerdotes sæculares aut regulares; aliique in communione accipiant plures formas ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem qui confiteatur peccata venialia simplici sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit S. Congregationi cardinalium Concilii Tridentini interpretum, eadem S. Congregatio prævia matura discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit : Etsi frequens, quotidianusve sacrosantæ Eucharistiæ usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi aut ea abstinendi, certos singulis mensibus aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantum indicavit, cum inquit : Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis missis fideles adstantes sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent; idque non immerito; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ e contra gratiæ et Dei dona parvulis concessa : quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certe de cujusque dignitate atque integritate, et consequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea, quod ad negotiatores attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentiæ fructu, et ad pietatem processu laïcis, negotiatoribus et conjugatis, quod prospicient earum saluti profuturum, id illis præscribere debe-

bunt. In conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos serio admoneant, tanto magis ob sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti aut quotidiana sacræ communionis sumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis, quid singulis permittendum per se aut Parochos seu Confessarios sibi decerrendum putet? Illudque omnino provideat, ut nemo a sacro convivio, seu frequenter seu quotidie accesserit, depellatur, et nihilominus det operam, ut unusquisque nigne pro devotionis et præparationis modo rarius aut crebrius dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie sacram communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent: Si quæ vero puritate mentis eniteant, et fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum et Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, et cum eis constitutum haberi, ut cum fideles ad sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accensi erint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, sive conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac divini judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; et si quando se minus paratos senserint, ab

ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Episcopi autem, in quorum diœcesibus viget hujusmodi devotio erga sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ et judicii temperamento alere debebunt, et ab eorum officio postulari sibi maxime persuadebunt, nulli labori aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ et scandali suspicio in veri et immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio divina præstante gratia tenentur, seque sacratissimo Pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore et charitate assueverint : quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, et se pretium in morte tradidit, atque in cælestis regno se præmium est daturus, precatur sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem et sumptionem largiatur. Porro Episcopi et Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes communionem quotidianam esse de jure divino, doceant in ecclesia seu oratoriis privatis, ex dispensatione seu privilegio Pontificis de manu sacerdotis sumendam sanctissimam Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, et ad eos, si ab ecclesia deferatur, publice et cum pompa juxta formam Ritualis romani. Si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa communionem in seria sexta Parascevæ, Missalis rubricæ et Ecclesiæ Romanæ usus serventur; insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ formas seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario Si Parochi et Confessarii,

etiam regulares, aut quicunque alii sacerdotes secus egerint, sciant Deo optimo maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum et Ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contra facientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis et Ordinariis per hoc decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens decretum typis dari ac publicari voluit. In quorum, etc.

Ex quibus patet, quod Concil. Trid. PP. et Pontifex, et utilitati fidelium, et reverentiæ Sacramenti consultum velint, relinquantque frequentiam communionis determinandam Confessariis ex puritate conscientiæ, progressu in virtute, et præparatione pœnitentis. Dispiciat itaque Confessarius imo, quomodo talis persona se præparet, et per negotia occupationesque præparare se, et gratias agere possit. 2. Qua intentione feratur ad frequentem communionem: neque enim finis esse debet sensibilis devotio, propria satisfactio, aut ne videatur minus devota, quam aliæ; sed profectus in virtute, præsertim in charitate. 4. Quomodo proficiat in spiritu, an malæ veteri consuetudini et passionibus immoderate pergat indulgere; an vero eas mortificare studeat? Quotidie communicare per se laudabile est; sed non convenit omnibus: frequentior quoque præferenda est rariori; sed et reverentiæ Sacramenti consulendum, cujus æstimatio imminuitur, si ex ea non proficiatur. Quin et scandalizantur fideles, si frequenter communicantes advertant vanitatibus, et otio indulgere, ut ante; non revereri parentes, consortia periculosa adire, etc. S. Franciscus Salesius in Introductione ad vitam devotam ait, communicare posse singulis octo diebus, cujus anima purgata est ab omni peccato mortali, et ab affectu ad

quodcunque veniale; ad Communionem autem quotidianam requirit præparationem omnino exactam et eximiam: eum dicit, qui devote vult vivere, non posse rarius, quam singulis mensibus communicare, sicque vivendum esse, ut singulis octo diebus communicare valeamus. Alius celebris asceta sic statuit: qui non solet graviter peccare, etsi quandoque peccet venialiter cum plena deliberatione, modo absit consuetudo, et affectus ad veniale, potest octavo quoque die communicare, adhuc sæpius, qui rarius sic peccat venialiter. Quotidiana autem communio magnam requirit animæ puritatem. Hæc ille. Præterea tamen consideret Confessarius pœnitentis necessitatem et circumstantias hic et nunc se offerentes. Nam si magna sit festivitas, si pœnitens magnis, vel periculosis pulsetur tentationibus, ad quas superandas speciali eget robore, minori præparationi acquiescendum est, quæ et quandoque in sacerdotibus toleratur; ne, ut inquit Viva, Ecclesia fructu sacrificii privetur. Magnus est fructus Sacramenti, si ita quis eo se roboret, ut nunquam vel rarissime peccet graviter.

CAPUT XIII.

De Confessario hominis scrupulosi.

255. Quid sit scrupulus?

255. — Scrupulus, sic dictus a parvis lapillis, seu scrupis, qui calceis viatorum se ingerentes pedibus molestiam creant, est inanis apprehensio malitiæ, vel obligationis in opere, vel omissione, conjunctum habens metum, et anxietatem in voluntate. Dicitur *Apprehensio inanis*; quia levi aut nullo fundamento nititur; estque aliquando de præteritis, aliquando de præsentibus et obviis, aliquando de futuris. Ut autem Confessarius recte dirigat pœnitentem tanquam scru-

pulosum, debet discernere, an vere scrupulosus sit; utque facilius eum curet, scire debet scrupulorum causas, et incommoda.

QUÆSTIO I.

Ex quibus indiciis cognoscitur aliquis esse scrupulosus?

256. Signa scrupulosi.

256. — Resp. Ex sequentibus, 1. Si quis passim in rebus agendis dubitet, bonæ sint, an malæ; vel id, quod agit, peccatum esse, suspicatur sine ullo, aut et certe ex vano et futili fundamento. 2. Si quis frequenter mutet judicium ob leviculam quamque apparentiam, et modo licitum, modo illicitum judicat, quod factum aut faciendum est. 3. Si formet sibi multas erraticas reflexiones supra circumstantias minutiores actionum. 4. Si operetur cum cœca quadam perturbatione. 5. Si res aliqua forte peracta sit perperam, aut cum levi etiam peccato, mens magno tumultu involvatur, angatur cor, et præter meritum æstuet. 6. Si, ubi plures consuluit, majores etiam angores experiatur. 7. Si quæ cunctis patent, anxie examinet, et velut rem obstrusam proponat, et quidem sæpius, neque uni soli, sed pluribus. 8. Si ex ratiocinio, quod nemini sano incideret, de peccato commisso certi quid statuat, firmumque judicium ferat. 9. Si peccata esse existimet, quæ a viris optimis, sine criminis suspicione, agi promiscue conspicit. 10. Si, dum conscientiæ examen instituit, majoribus tenebris mentem videt obscurari. 11. Si confessione sæpius peracta, accrescant dubia, et aliud ex alio pullulet. Ex his signis Confessarius pœnitentem, et hic se ipsum judicare poterit scrupulosum esse. Quod si Confessarius pœnitenti dicat, ipsum scrupulis agitari; id tanquam indu-

bitatum teneat. At difficile est sæpe, id scrupuloso persuadere; forte, ne aliis videatur insanire, aut minus prudens. Sed hæc diaboli stropha est, qui una cum scrupulis insignem solet mentibus turbatis arrogantiam ingerere; judiciique pervicaciam, ut sibi soli videantur sapere, postque plures consultos, nemini, nisi sibi credant; qui perniciosissimus est error, insignisque, et intolerabilis superbia, qua fit, ut omnem medicinam respuant.

QUÆSTIO II.

Quæ sunt causæ scrupulorum?

257. 1. Sunt quandoque a Deo subtrahente lumen. — 2. Ex complexione. — 3. A dæmone.

Resp. Sunt potissimum tres, nempe Deus, hominis complexio, dæmon.

257. — Enim scrupuli, quandoque proveniunt a Deo, non quod Deus immittat falsas apprehensiones, sed quod justissimis de causis luminis vigorem non largiatur, nempe ut homo per tolerantiam scrupulorum satisfaciat pro peccatis præteritis, ut retrahatur a dissoluto vivendi genere et ad frugem reducatur; ut ob peccata commissa anxius ea sæpe detestetur et a peccatis longius recedat, assuescatque vel eorum umbram perhorrescere; denique ut discat magna cum fiducia ad Deum recurrere, ejus auxilium pro evitandis peccatis implorare.

2. Sæpe proveniunt ex hominis complexione : certum enim est apud omnes theologos, scrupulos sæpe nasci ex corporis, cerebri, sanguinisque temperie, aut inde iis occasionem subministrari : ac primo quidem humor melancholicus perquam aptus est scrupulis generandis et fovendis : nam ut passim melancholici sunt ingenio acuti et genio suspicaces, tenacesque re-

rum quas apprehendunt; ita proni sunt ad omnem mali suspicionem et minima etiam volunt perscrutari, aliisque ægre acquiescunt, suis etiam ratiocinationibus non fidunt, nec ab eis facile recedunt : cum enim humor melancholicus terreus sit plane et viscosus; hinc fit, ut phantasmata, quæ in cerebri ventriculo, quasi sigilla, huic humori imprimuntur, illi insculpantur vivacius et tenacius inhæreant, atque etiam hinc perturbata mens a phantasmate semel concepto se non facile patitur amoveri. Et hæc ratio est, cur melancholicus fere uno tantum alterove scrupulorum genere divexetur, cum enim phantasma ejus ob viscositatem humoris, cui impressum est, sit lentum et pertinax, idque fere semper menti oberret, hanc non libet ad alia divertere et hinc scrupuli ex melancholico humore orti sunt aliis longe deteriores,et tetriores, crescuntque et decrescunt pro diversis anni temporibus. 2. Scrupulorum origo quoque est phlegmatica, pituosa et aquea sanguinis temperies in humano corpore; hæc enim cum sit frigidior, timori et pusillanimitati est plerumque magis obnoxia, terreturque ad primam mali speciem : cumque humore abundet, hic rerum species attollit, alterat, infringit, imo evertit; ut res longe aliter appareant, quam vere sint et hinc phlegmaticorum scrupuli varii sunt et minus pertinaces : iis obnoxiæ sunt fœminæ, crescunt in morbis; quia ægritudinis acrimonia moventur humores; idem fit tempore verno et autumnali. 3. Causa interna scrupulorum est quandoque læsio aliqua cerebri, contracta per attentionem nimiam et applicationem, vel studium, aut abstinentiam : sic affecti sæpe laborant uno scrupulorum genere v. g. circa mysteria fidei, vel justitiam, aut confessionem, vel correctionem fraternam et ad cætera dijudicanda sunt satis expediti. Si hi sano sunt cerebro, dicendum, quod, dum, timore concitante varia per phantasiæ cellulas et ce-

rebri ventriculos discurrerent peccatorum simulacra et phantasmata, unum fortuito casu validius in cerebri substantiam impegerit, viscosoque humori melancholicó inhæserit et ibidem cæteris diffugientibus sedem fixerit, atque ad hoc vel ejus similia mens respiciat ac trepidet et hinc, qui graviter passus est semel v. g. in materia restitutionis, in ea recurrente trepidet. 3. Ex his complexionibus orta imbecillitas judicii, occulta superbia, nimius peccandi timor, pusillanimitas animi nescientis timores contemnere inanes, causæ sunt proximiores scrupulorum.

3. Proveniunt scrupuli non raro a dæmone, qui dextere eos fabricare novit. Hic in hominis perniciem semper intentus solet observare conscientias, ut si laxæ sint, eas magis laxet; si autem angustæ, eas magis constringat, ut in præceps agat; non vexat autem scrupulis magnos peccatores; quia in his aut metus extinctus est ex abundante malitia; aut ei sufficit, quod eos in sua iniquitate detineat, magisque in profundum agat; nec magnos Sanctos, quia in iis timor a perfecta charitate devictus est; sed incipientes Deo se dare, præsertim conversos in viam rectam a magnis peccatis. His ut perturbet, involvat et a profectu in spiritu impediat, circumspectat omnia. Cum totam corporis temperiem, quod ipsi facile est, perspexerit, novit movere sanguinem, alterare humores et varia, quæ in cerebri ventriculis latent, simulacra phantasiæ objicere, species diversas combinare et quasi consuere, imaginemque tetricam peccati seu commissi seu committendi falsam ad cerebri valvas vi detinet, ut sic ipsa tantum menti obversetur, atque ita terret; dein illud phantasma quandoque effingit in figuram deteriorem, vel adjectis vaporibus, quibus phantasma fœdius infringatur, vel aliis additis scelerum simulacris, quibus percellat animum et in desperationem adigat. Versutia sua maxime utitur, quando animus

aliunde casu aliquo sinistro perculsus est, aut corpus pejus habet, vel mœrore tenetur animus, atque ita in turbido piscatur.

Dixi in responsione : Tres causæ sunt potissimæ : nam causa scrupulorum quoque esse potest confessarii directio, conversatio cum scrupuloso (1), ejus scrupulos et tanquam veritates recipiendo, etc.

QUÆSTIO III.

Unde cognoscitur scrupulos esse a Deo, naturali complexione, vel Dæmone?

258. Signa, an sint a Deo? — 259. An a natura? — 260. An a dæmone?

258. — Resp. I. A Deo esse, signa sunt sequentia. 1. Si inducant horrorem peccati sincerum, fugamque sollicitam et morum mutationem. 2. Si sint a Deo, diu durare non solent, sed magna mentis malacia terminari : cum enim Deus non immittat scrupulos, nisi ut magis purgetur animus, horror peccati concipiatur, animus inflammetur amore virtutis et satisfaciendi pro peccatis commissis, ad se fiducialiter recurratur ; his obtentis Deus solatur animam et scrupulos discutit, ne homo succumbat, nisi tamen stet per hominem : si enim hic per orationem ad Deum non recurrat, suo nitens cerebro, obedire directori suo detractet, fieri potest, ut contrahat habitum, fiatque difficulter curabilis. 3. Si proveniant ex horrore peccati, probabile indicium est esse a Deo : hic enim horror ex radice bona est; etsi ex corde timore constricto vitium trahere potest.

Contra. Si teneant diu et nusquam finem habeant de repetendis confessionibus; manifestum signum est

(1) Cf. S. Alph. Prax. conf. n. 96, 2.

jam non esse a Deo : an autem tunc a natura, an a dæmone ducant originem, ad rem non facit, dummodo constet a Deo non esse; a quacumque enim alia causa profluant, æquale damnum inferunt animæ et corpori. Certum est, quod dæmon sine humorum intemperie per scrupulos nihil agat in animam, nec quidquam turbetur in cerebro humano per atram bilem, aliosque exorbitantes humores, quin illico, spe rem suam bene agendi, adsit impostor pessimus; similiter indicium est scrupulos a Deo non esse, si quis suspiret ad Dei obsequium perfectum, peccata caveat omnia et tamen circa nugas angatur : item si inter se pugnent et collidantur.

259. — Resp. II. Si nulla præcedente causa cor angatur, cerebrum vaporibus obducatur, horrore subito membra corripiantur, atque inde mens agitetur scrupulis; non ex vano dices ex natura illos initium ducere : atque hoc longe certius est, si undique et in omni actione scrupulis angaris, v. gr. sive comedas, sive abstineas, sive loquaris, sive taceas, sive domi maneas, sive egrediaris etc. Item si quis constanter quidem agat, sed cum perturbatione et timore; si sit genii tetrici, cavillatorii et heteroclitici.

360. — Resp. III. Quod scrupuli sint a dæmone, indicia sunt hæc. 1. Si quis se sentiat iis ad teporem adduci et sensim de mentis constantia dejici; avocari nimia fatigatione a virtutis studio; et præcipue, si sentiat se inclinari in desperationem de salute. Notavit hoc S. Ignatius libello Exercitiorum Regula v, de discretione spirituum sic scribens : *Si autem per discursum mentis aliquid offertur, vel sequitur, quod ex se malum sit, vel avocat a bono, vel ad minus bonum sit, vel avocet a bono, vel ad minus bonum impellat, quam anima prius quærendo sequi decreverat, vel animam ipsam defatiget, angat et perturbet, sublata, quæ prius aderat quiete, pace, et tranquillitate,*

evidens tunc erit indicium, auctorem esse cogitationum ejusmodi spiritum malignum, utpote utilitati nostræ semper adversantem. 2. Si in sanctissimis actionibus intercurrunt, præsertim si iis alias non soleat homo admodum perturbari. 3. Si sint circa unam tantum, alteramve peccati speciem, neque alia tantopere exhorrescas : Deus enim omnia prorsus scelera aversatur. 4. Evidentius erit indicium, si ad cætera projectus sis et parvi pendas, quod Deus dissolutis tuis moribus offendatur et interim in minoribus mirum angaris.

QUÆSTIO IV.

Quæ damna sint scrupulorum?

261. **Scrupuli a** Deo permissi sunt utiles. — Ex naturali complexione perniciosi. — A dæmone pessimi.

261. — Resp. I. Si sunt a Deo, nec vitio hominis nimis diu durent, sunt admodum utiles : nam purgant animum, horrorem peccati ingerunt et ad virtutis studium impellunt.

2. Si a naturali complexione oriantur, sunt admodum perniciosi, maxime si sinantur invalescere. 1. Quia nocent animæ : nam spem, fortitudinem, obedientiam, orationem debilitant, aut plane evertunt : spem quidem, quia, cum natura timere semper refugiat, fiet, ut aut ad laxitatem declinet, aut confidentiam erga Deum vel amittat, vel multum infirmet; quomodo enim Deo fidet debite qui illum ut severissimum exactorem semper intuetur? Fiducia nihilominus clavis est ad cœlestes thesauros; hos quomodo obtinebit, qui clavem abjecit? Fortitudinem autem infringunt : quid enim magni audeat, qui exiguæ est erga Deum fiduciæ, qui ab imaginario hoste occupatur et sternitur neglecta de passionibus suis victoria, similis Heliogabalo, qui, dum hostes provincias diripie-

bant, curabat Romæ telas aranearum colligi et ponderari. Deinde debilitant, aut eliminant obedientiam, dum faciunt, ut scrupulosus suis nugis obtemperet, simulque inducunt, ut agat contra voluntatem Dei, quæ illi per patrem spiritualem, vel directorem indicatur. Denique orationem evertunt, aut saltem debilitant, quia vim mentis enervant, ad nugas distrahunt, inquietant, animum ineptum reddunt ad conjunctionem cum Deo etc. 2. Ineptum reddunt ad fructuose agendum cum et pro proximo : sunt enim ejusmodi plerumque tetrici, morosi, domesticis graves. 3. Nocent corpori : per continuos enim angores cor constringunt, sanguinem corrumpunt, spiritus vitales consumunt et caput debilitant. Hi scrupuli, nisi in principio obsistatur, difficilis sunt curationis; quia radix eorum circumfertur ubique; facilius tamen ab his curantur, qui intellectum habent, ut rationabili discursu possint informari, quam qui meris ducuntur apprehensionibus.

3. Scrupuli, qui a dæmone ortum habent, pessimi sunt, quia directe in ruinam fabricantur, inferuntque damna jam relata, faciuntque tandem, nisi occurratur, ut iis vexatus in desperationem agatur et cupiditatibus suis frœna laxet; id quod dæmon intendit; sunt tamen hi curatu faciliores, nisi dæmoni in subsidium veniat melancholica, aut phlegmatica complexio corporis, aut habitus jam sit validus contractus, aliave causa v. g. superbia, pertinacia, vel judicii debilitas curationem efficiant difficiliorem.

Facit nihilominus Deus pro benignitate sua, ut hi et a naturali complexiose orti scrupuli cedant in utilitatem hominis, eos consolando et confortando, ut patienter illam afflictionem ferant; fiant cautiores et solliciti; ut ad Deum omnia referant; ut se humilient et videntes suam infirmitatem, aliorum judicium exquirant; aptentur ad alios aliquando juvandos;

quia vix scrupulosum diriget recte, qui scrupulos expertus non est. Imo Deus hac afflictione aliquos facit sibi martyres, solentque in vita scruputis cruciari in mortis articulo maximis abundare consolationibus, etiam ex eo quod semper conati sint conscientiam servare mundam, Deumque non offendere.

QUÆSTIO V.

Quomodo agendum Confessario cum scrupuloso?

262. 1. Confessarius expendat, an sit pœnitens scrupulosus. — Quid, si adveniat esse scrupulosum? — Cognoscat causam scrupulornm. Quomodo dein cum eo agendum?

262. — I. Resp. Antequam pœnitentem tractet tanquam scrupulosum. I. Magna circumspectione dispiciat, an vere sit scrupulosus; sæpe enim apparent scrupulosi, qui non sunt. Econtra aliqui sunt scrupulosi, qui tales non apparent. Sunt, qui circa multa sunt anxii, sed non sine justa et rationabili causa, v. g. circa restitutionem; quia laxe processerunt; circa confessiones vitæ præteritæ, quia non accesserunt cum præparatione debita et hi non ideo censendi sunt scrupulosi, uti nec, qui solliciti sunt, imo et moderate anxii, ne Deum vel levissime offendant, utque peccata sua apud sacerdotem quamprimum deponant: hæc enim est cura prudens. Alii, quia diu vixerunt in magnis peccatis, per aliquot menses adhuc anguntur, voluntque magis magisque peccata sua confiteri et expiare; potest et hæc esse cura prudens, ut majorem concipiant horrorem peccati et consuetudinem vincant, securiores sint de integritate confessionis, quæ ab ejusmodi sæpe fit negligenter. Alii adhuc consentiunt in gravia, postea anguntur, sollicite se examinant, anxie confitentur, se ipsos aliquo modo turbant, nec ideo statim censendi sunt scrupulosi; quia justa adest

causa anxietatis, quæ est a gratia movente conscientiam. Unde ex signis supra datis colligendum est, an aliquis sit scrupulosus; quæ cum non statim semper appareant, non potest quis, dum prima vice, aut secunda Confessario se sistit, illico judicari scrupulosus. Cæterum contingit, ut aliquis sit scrupulosus in una materia et non in altera, ut supra memini. Scrupulosus tamen dici non debet, qui in uno tantum casu transeunter scrupulo angitur; quia scrupulositas frequentiam importat. Unde talis in suis actionibus, scrupulosorum privilegiis uti non poterit. An autem, qui meticulosæ conscientiæ est, sit scrupulosus, ipse plerumque judicare non potest; quia anxietates impediunt, quominus recte judicare possit, præsertim in rebus propriis, in quibus homo maxime excutit. Quare judicium relinquendum viro prudenti, in tractandis conscientiis versato, cui credere debet pœnitens, ubi conscientiam suam sincere aperuit. Si quis tamen, dum angitur, se ipsum interrogans, quæ sit causa suæ anxietatis, nullam inveniat, aut quod alias prudenter judicavit non esse peccatum, jam reputet tale, vel operando formidet esse tale, signum est, esse scrupulum, nisi jam occurrant rationes, quæ prius judicium elidant.

2. Ubi pœnitentem esse scrupulosum cognoverit, interroget eum; credisne et confidis, quod juvare te possim? Si affirmet; interroget, an sibi velit constanter confiteri, promittatque, quod velit in omnibus obedire, seposito etiam proprio judicio et sincere omnia aperire? Si renuat, ipsum non admittat, sed remittat, ut exquirat sibi Confessarium, quem sequatur in omnibus, dicatque eum alias perpetuo vexandum. Si annuat, ostendat se benignum, consoletur et animet.

3. Cognoscere conetur causam scrupulorum, ut eam amoveat instar medici, qui prius morbum, ejusque causam explorat, quam medicamenta adhibeat.

4. Ne afflictum magis affligat, plerumque sit benignus; opus tamen quandoque est severitate, præsertim, ubi judicii apparet pertinacia, aut urget contra Confessarii consilium confessionis repetitionem. Quocumque prætextu, etsi juratus assereret, hanc fore ultimam, non sinat se flecti etiam lacrymis; hæc severitas summa est clementia, temperata tamen sit suavitate. Vide Vasq. Molinam et alios.

5. Respondeat scrupuloso sine hæsitatione, nec multum distinguat; sed simpliciter enuntiet, quid faciendum sit, semper propendens in partem benigniorem, ejusque dubitationes in meliorem partem interpretans. Responsi autem sui nullam det rationem, quia pœnitens scrupulos sic putabit minus contemnendos, rationes examinabit, reddetque dubias inanes opponendo, hocque conflictu invalescent scrupuli; aut novi orientur.

6. Non ostendat Confessarius scrupulos referenti se sollicite attendere, quasi sint res alicujus momenti, non petat circumstantias, non exaggeret, nec clarius sibi exponi petat; sed sinat scrupulosum se explicare prima vice, ne animum despondeat; non tangat, quæ scrupulosus non tangit; unum enim si tangat, movebuntur et alia, ut in aggerie lapillorum uno ruente ruunt et alii. Si sæpius ad eamdem rem interrogandam redeat, eum non audiat; sed satis actum esse serio edicat; quia frequentes interrogationes et recursus sunt velut frictio scabiei, quæ placet quidem, attamen nocet.

7. Quandoque suaviter irrideat, dum proponit dubia non fundata, jubeatque cogitare, quid velles respondere, ab alio ejusmodi interrogatus; dicatque, ut id ipsum faciat. Præter hæc Confessarius suggerat ipsi de mediis jam referendis, quæ huic pœnitenti videbuntur magis necessaria, aut utilia, præsertim, ut nunquam cedat scrupulo, sed directe contra operetur.

QUÆSTIO VI.

Quæ media generatim præscribenda scrupuloso?

263. Oratio humilis. — Obedientia exacta eidem Confessario exhibenda. — Considerare damna spiritualia. — Confessario credere se scrupulosum esse, et nugivendulum. — Adhibere medicinas corporales. — Non agendum cum scrupulosis. — Contemnere scrupulos, et agere contra eos. — Rectum conscientiæ dictamen quo modo formandum? — Si dubitet, an adsit ratio prudens? — Si pergat anxietas, si fermet patientia, et fiducia in Deum. — Utile est proponere sibi frequenter Dei bonitatem. — Habere se erga Confessarium velut vicarium Dei. — Vitare discrete veniala peccata.

263. — Resp. Sequentia. 1. Magna humilitate, fiducia et resignatione in voluntatem Dei, petat a Deo lumen, se dirigendi prudenter et vivendi ex lege ejus contemptis illis noxiis anxietatibus ; hoc si faciat constanter, pacato tamem et resignato animo, aderit Deus, qui non amat habitare in animo perturbato : *Non enim in commotione Dominus*. 3. Reg. 19.

2° Maneat apud eumdem constanter Confessarium, quem putat doctum et probum, ita ut possit et velit bene dirigere secundum beneplacitum Dei et salutem ipsius. Hunc sequatur in omnibus, abnegato suo judicio instar infantis, qui nescit quid sibi expediat. Hoc ut a se obtineat (horrent namque scrupulosi cæcam illam obedientiam, sicut morsi a cane rabido aquam fluvialem, etsi sit remedium præsentissimum.) 1. Tanquam certum teneat, nunquam se anxietatibus suis, impedimentisquè in via virtutis liberandum, nisi per obedientiam quam Deus gratissimam habet; quia per eam homo suum intellectum et voluntatem Deo immolat contra inclinationem naturæ vitiatæ. 2. Tanquam indubitatum apud omnes viros spirituales habeat, perfectionem nostram sitam esse in exequenda Dei voluntatei hanc autem securiore via non agnosci, quam per De;

ministros et superiores, adeoque secure se procedere obediendo in omnibus, ubi manifestum non apparet peccatum, subque hoc præsidio pericula cessare esse pericula et sine hoc nihil prodesse cætera; quia recedit a voluntate Dei, ipsaque sacrificia ejus sunt sacrilegia; nam inquit Salvator noster: *Qui vos spernit, me spernit.* Lucæ 10. *Quasi peccatum ariolandi est repugnare et, quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.* 1. Reg. xxv. 3. Si dæmon, aut inordinatus timor oggerat periculum esse pereundi, sic cæce sequendo alienum arbitrium; reponat: quis periit ductum sequendo obedientiæ, quæ recta est ad cœlum via? Sancti securiorem non agnoverunt. S. Theresia, etsi certo sciret se a Christo ipso in quibusdam esse edoctam, nihil tamen voluit exequi sine sui Confessarii consilio. Ecce fanaticum errorem! Sancti credendum censuerunt voci Patris spiritualis et ego plus credam proprio judicio, quam Sanctorum placitis; arundini fractæ, opinioni propriæ innitar potius, quam infallibili veritati, Christo, de suis Vicariis dicenti: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit?* Ex his secure sic resolvet scrupulosus: quamvis ego judicem, hoc esse peccatum; tamen quia meum judicium fallibile est et Confessarius mihi dicit, hoc mihi licere, possum et volo facere, quod mihi dicit faciendum esse; certusque sum, me bene facere; quia Deus vult, ut ipsi obsequar. Sic enim corrigit suum judicium, quod si non acquiescens de uno eat ad alium, non tantum perdet meritum obedientiæ, ostendetque se proprio stare judicio; sed magis se implicabit, quia alii ejus conscientiam nec scire statim possunt, nec eum tractare ut scrupulosum, sicque inibunt diversas respondendi vias; unde magis involvetur. Maneat itaque apud unum eumdemque, eum divinæ misericordiæ et providentiæ confidens sequatur, sciatque certo, sibi non imputandum esse, etsi contingeret eum aliquando errare, quod nunquam præsumat.

3. Persuadeat sibi, ut ex jam dictis facile poterit, si sapit, tanquam verissimum, quod scrupuli ad sanctitatem per se non ducant; sed a vera pietate et virtute multum abducant, aut retardent animam. Nulla enim virtus insipiens est, nulla inanibus nititur phantasmatis et ridiculis fundamentis. His autem vitam suam superstruit scrupulosus. Neminem prudentem habet imitatorem, sed ab omnibus qui norunt ejus phantasmata, ridetur aut ut stultus, aut ut a stultitia non procul distans. Fideles, hilares, prudentes servos diligit habere Deus. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* Ad id inepta est anima metu constricta.

4. Discat ex signis supra relatis, aut si hæc ei non sufficiant, ex ore sui directoris, firmiterque sibi persuadeat, se scrupulosum et nugi vendulum esse. Persuadere quidem nititur Satan, aut ingenita superbia, scrupulos non esse, sed rationes solidissimas, quæ se offerunt; esse inspirationes sanctas; at nugæ sunt et illusiones. Putat se divinis illustrari visionibus, sed ignes fatui sunt et inania phantasiæ aberrrantis simulacra; adeat medicum, ei credat et acquiescat; si renuit, signum evidens est læsum illi esse cerebrum, quod in judicii pervicaciam indurescit et dum demum supervacanea omnis erit medicina. Scrupulosus, qui sibi persuadet, scrupulosum se non esse, incurabilis est.

5. Adhibeat medicinas naturales, quibus tenaciores humores dissolvantur, sanguis reficiatur, purgetur cerebrum; quæ autem medicinæ sint adhibendæ, audiendi sunt medici. Illud, ut jam supra memini, experientia constat, scrupulosos pro varia anni tempestate, lunæ, mensiumque varietate, sanguinis affluxu, aut detentione validius impeti. Frustra laborat Confessarius, nisi corpus fuerit ante curatum. Scrupulosus moderate vivat, nec subtrahat vires corpori per longa crebraque jejunia, aliasve afflictationes : evacuatur

enim nimia defatigatione vivacior sanguis, vacuus nimium stomachus exhaurit cerebrum, sensus reddit torpidos, mentem turbidam; phantasiam sibi male cohærentem.

6. Non agat cum scrupulosis, eorum consilia non audiat, nisi forte media, quæ probata norunt experientia, contra scrupulos afferant.

7. Dum vellicat scrupulus, caveat ne illi obsequatur; sed illum contemnat et directe contra eum operetur, v. g. angitur, ne aspiciendo homines, aut imagines sanctorum, Bmæ Virginis, Christi Crucifixi, peccet, eo quod expertus sit, ex ejusmodi aspectu, subortas sibi esse cogitationes turpes, jamque timet, ne sit illarum causa; de industria ista, ut dictum supra n. 244, aspiciat, homines quidem, quasi transeunter et more piis et prudentibus consueto: imagines autem etiam fixe, certusque sit, quæcunque cogitatio occurrat, se non peccare, quamdiu consensus in illam deest. Hoc medium omnino necessarium et optimum est : si enim cedat, acquiret habitum postea difficulter curabilem, sique sibi velit satisfacere in uno, angetur circa alterum, ut experientia docet et non erit scrupulorum finis, imo cedendo peccat, quia suum judicium proponit judicio Confessarii, theologorum et ascetarum; ineptum se reddit paulatim ad suum officium debite obeundum, ad orationem, Deique obsequium, quem tandem apprehendit, ut tyrannum, qui delectetur interitu hominis, e contra si contemnat et operetur contra, fugiet Diabolus, qui sui contemptum ferre non potest; acquiret animos et habitum recte operandi; oborietur menti lumen, quo agnoscat nugas esse, quibus angitur. Proinde de scrupulis secum non multum agat, non disputet, non deliberet, non inquirat, an bene, an vero male fundata sint, quæ animo objiciuntur; an judicia, an ludicræ rerum species, quæ formantur, an apprehensiones, an inchoata judicia, an

rationes occurrentes sint certæ, an saltem probabiles; sed abrumpat penitus ejusmodi cogitationes, et contemnat, quasi sit jam imbellis hostis, ut conatum contra se non mereatur. *Resistite Diabolo et fugiet à vobis.* Jacobi c. IV. Huic ne ulla in re obsequatur et molestiam sibi ab illo fieri non ostendat, oculos non occludat, nec detorqueat; caput non agitet, non ore, non nutibus consensum deneget; sed sola mente agat omnia, animum obfirmans sic, ut nihil Dæmon eorum, quæ intus aguntur, persentiscat; rationibus, quibus Dæmon scrupulorum conatur fulcire justitiam, non respondeat; multo minus de iis disputet, sed plane negligat et contra operetur, si scrupulus ad aliquid agendum vel omittendum impellat. Solet Dæmon suadere scrupulosis solitudinem, ut secum multum agant, multa cogitent, multa expendant; huic si obsequantur, undique irruunt rationes falsæ de præteritis, præsentibus, futuris : hanc diaboli stropham, ut elidant, vitent otium et solitudinem, non tacita secum de scrupulis trahant colloquia, præsertim nocturna : longe enim facilius ista ipsos perdent, quam aliena : sic enim excrescent phantasmata, quæ metus concitabunt, quos ne vanos credant, rationes undique aggerentur, fietque, ut nemini facilius credant, quam sibi.

Si replicet scrupulosus : libenter contemnerem scrupulos, et agerem contra, at non videor mihi formare posse conscientiam certam, imo apparet mihi tanquam certum quandoque, quod peccem. Respondeatur ad 1 : In recte formanda conscientia nulla est aut difficultas, aut periculum; tantummodo cogita; ut contemnam est Dei voluntas; hanc indicant mihi theologi, viri sapientissimi, ascetæ spiritu Dei pleni, meus Confessarius, qui vices gerit Dei; sequendo autem voluntatem Dei peccare non possum; sique contingeret me errare materialiter, imputari mihi non potest : quos enim sequar, nisi quos directores mihi dedit

Deus? Præterea obsequendo scrupulis noceo corpori et animæ, reddo me ineptum ad Dei obsequium et proximo gravem; vivam in perpetua tortura, vitam cogar ducere nimis difficilem : ad hæc Deus me non obligat; quod enim nimiam affert difficultatem est moraliter impossibile, unde nec ad id Deus obligat, saltem ubi evidens non est esse peccatum : hic autem non est evidens. Potest etiam conscientia hoc modo formari, non scio existere legem hoc faciendi, si scirem esse, obsequerer; nunc autem non obsequar, quia certus non sum de ejusmodi lege. Denique hoc modo : quod video prudentes et probos facere, aut tanquam nugas contemnere, hoc possum et ego; video prudentes et probos homines hoc facere, aut tanquam nugas contemnere, ergo etc., in dubiis enim vita et communis sensus hominum proborum et prudentum bona est vivendi regula.

Atque hac ratione etiam scrupulosus rudis recte formare potest conscientiam sine recursu ad doctum, vel Confessarium : Deus enim cuique dedit rationem, ex qua sibi formet dictamina agendi; nec obligat ad toties recurrendum cum tanta molestia et perturbatione : unde si bona fide procedens forte erret, ipsi non imputabitur ad culpam.

Resp. ad 2. Reflectat scrupulosus ille ad sequentia: 1. An non verum sit, id, quod sæpe certum putabat, compertum esse postea, quod fuerit vanum simulacrum? 2. An verum non sit, quod agi se variis erroribus et inanibus apprehensionibus audiverit a suo Confessario, aliisque prudentibus? 3. Annon alii prudentes talia agant et quæ in contrarium occurrunt, contemnant tanquam vana? 4. Quid responderet alteri interroganti, an hoc agere, vel omittere sit peccatum? Fateatur humiliter coram Deo, se ineptum esse ad judicandum de plerisque moralibus, sique Confessarius dicat, illas certitudines esse phantasmata

et illusiones, animose contemnat. Quod et faciat necdum audito Confessario, si sua certitudo sit contra sensum prudentum, vel deprehendat, se errasse ante similibus quasi judiciis, aut putet, quod interrogatus ab altero, non posset ipsum ad id, de quo scrupulus est, obligare.

Quod si dubitet, an, quod occurrit, sit ratio prudens, sine examine contemnat : cum enim dubia ejus plerumque sint inania, prudenter præsumit et nunc esse ; quia ex communiter contingentibus prudens est præsumptio : sique in ejusmodi circumstantia cedat, acquiret habitum dubitandi in plerisque, et intricabitur, cujus non tenetur se exponere periculo ad vitandum peccatum hic et nunc forte materiale. Hinc si apprehendat obligari se ad aliquid statim faciendum v. g. ad corrigendum proximum, si non sit certus se teneri, bene facit contemnendo. Fitque per judicium reflexum probabilius ipsi, quod non teneatur, ex quo connaturaliter oritur conscientia certa, quod non peccet.

8. Si, ubi statuit agere contra scrupulum v. g. quo urgetur ad repetendum aliquid ex horis, aut peccatum ex præteritis adhuc confitendum, scrupulus adhuc vellicet et angat, suscipiat hanc anxietatem de manu Dei et patienter ferat in satisfactionem pro peccatis suis, offerat se Deo ad exequendum in omnibus ejus voluntatem, ubi eam agnoverit et aliis mentem applicet. Si cor adhuc angitur, cogitet, si huic anxietati cedam, orietur alia et finis non erit ; hanc ergo feram, quamdiu Deo placuerit. Si a dæmone, aut aliunde suggeratur, quid si in hoc statu contingeret te mori? vellesne sic mori? Perfunctorie hoc tractet et dicat : confido in Domino, ejus voluntatem mihi per sapientes indicatam sequor, ipsi erit de me cura, si alias mihi indicaverit obligationem, obsequar : ad salutem non est necesse. me omnia confessum esse, sed sufficit, me moralem diligentiam, ut in aliis magni momenti negotiis solet,

impendisse; reliqua peccata simul remissa sunt et in confessione comprehensa censentur, sicque præcepto satisfactum, ut certum est, docetque Concil. Trid. donec mihi constet aliquod mortale me rite confessum non esse. Si instet scrupulus: in agone circa hoc anxiaberis: reponat: confido in Domino, cujus voluntatem nunc exequor, ipse mecum erit et me tribulari non permittet ultra, quod possum, qui dixit per Psalmistam: *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum.* Pater est, non tyrannus, salutem meam desiderat et curat, non interitum et damnationem: ubi mens mea serena erit, si quid faciendum mihi ultra scivero, faciam, modo non scio, nec facere mihi expedit, nec licet. Et his acquiescat, nec scrupulo cedat.

9. Assuescat repræsentare sibi Deum, ut Patrem benignissimum, scientem infirmitatem nostram, ipse cognovit figmentum nostrum et scit, quia caro sumus: recurrat ad salvatorem Jesum summa cum fiducia, qui non volet pretium sanguinis sui nobis frustra impensum. Hujus in nos charitatem immensam frequenter meditetur, de ea legat et loquatur.

10. Magna cum sinceritate, fiducia et reverentia agat cum Confessario suo, velut vices Dei gerente, ejus dicta accipiat velut de ore Dei, ejus directioni se subjiciat, ejus sententiæ acquiescat, jussis obtemperet et secure procedet; quia cum alius ab insania et mille periculis se tuendi modus non suppetat, plus ab homine Deus non potest exigere. At fortassis sibi videbitur doctior ipso Confessario? Esto ita sit speculative; practice tamen longe est illo inferior in hoc negotio, ob cerebri intemperiem, metus superfluos, animi angorem. Cedat proin, si sapit, quamvis sibi videatur sapiens: hac ratione mentis pervicacia expugnabitur, superbia retundetur et ingentes a Deo gratias merebitur. Ut autem hoc tanti momenti remedio debite utatur. 1. Petat simpliciter a Confes-

sario determinationem rei agendæ, vel omittendæ; rationes vero, cur ita statuat, minime exposcat; alias suum, quod minime expedit, non Confessarii sequetur judicium. 2. Ubi Confessarius semel respondit, caveat, ne ejusdem rei gratia alium consulat, aut in libro rationem, aut resolutionem inquirat. Facile enim involvetur magis, Confessarii auctoritatem minoris facit; eidem non fidet et idem erit de aliis. Si plures volet consulere, id arrogantiæ et pervicaciæ signum est; quam ut Deus puniat ac retundat, magis eum cruciari permittet. 3. Non multum agat etiam cum Confessario de scrupulis, quia sic hi figuntur tenacius. 4. Si semel a Confessario resolutionem habeat, v. g. non repetendam esse confessionem, non obligari ad jejunium, si adsit occasio executionis, non adeat iterum Confessarium; sed contra scrupulum agat, nunquam scrupulos superabit, nisi discat suis viribus eos oppugnare. Nec dicat, aliquid forte se oblitum esse, aliqua Confessarium fortassis non intellexisse, circumstantias forsan esse mutatas. Scrupulorum hic prætextus est et velamenta ludicra. Egit, quod putavit; agat modo, quod agendum est et certo sibi persuadeat, quod non peccet; quia Deus plus ab ipso non exigit, ne perpetuo hærendi contrahat habitum. Poterit postea Confessario exponere reliqua. 1. Prudenti et vigili cura vitet venialia; sed sine perturbatione; curam gerat salutis suæ, sed non nimis sollicite, aut perturbate; prudens cura laudanda, immoderata in vitium abit, mentem implicat, vires enervat, tædium ingerit, languidum reddit et tandem fatigatum nimis a cœptis avocat et in desperationem agit. Deus nihil exigit prudentiæ contrarium, jugum ejus suave est et onus leve; viam ejus currunt, quibus cor dilatatur. Viator nimium solllicitus de via, facilius aberrat; nimis sollicitus in via salutis, in aliis impingit sæpius, quam is, cui cura prudens est.

QUÆSTIO VII.

Quomodo dirigendus, qui scrupulose semper timet, ne cum dubio operetur?

264. Aliæ regulæ pro scrupulosis.

264. — Resp. Hic scrupulus multis molestus est; quia certum est peccare mortaliter, qui cum dubio practico de gravi malitia operatur. Sunt autem scrupulosi, qui ad omnia fere hærent, attamen sæpe operantur, et postea nesciunt, an cum dubio processerint, an vero se debite resolverint. Pro talibus serviunt, quæ dixi, quæstione præcedente, quomodo formanda sit conscientia, et facile possit. Quibus adde sequentia:

1° Si primo statim intuitu et sine formidine non appareat esse peccatum; prudenter se resolvat, id quod aggreditur scrupulosus, non esse peccatum, nec opus postea examinare rationes in utramque partem; sed certo teneat licere, hoc ipso, quoad primo intuitu non appareat certo, et tanquam indubitanter illicitum, Ita Castrop., Laym., Stotz., Sanch., Bonac. et alii. Ex quo jam nascitur dictamen hoc conscientiæ certum. Viri docti et sapientes tenent sic procedendo, me licite operari; ergo sine peccato procedo. Hocque majori cum solatio fiet, si ab alio suæ conditionis homine interrogatus respondere deberet esse licitum, aut sciat in talibus alios homines prudentes procedere sine formidine peccati.

2° Si talis postea inveniat se judicio suo aliquando aberrasse, licitum judicando, quod re ipsa illicitum erat, pergat nihilominus uti dicto principio; quia experientia didicit, timores suos esse plerumque vanos, estque nimis difficile, imo moraliter impossibile examinare omnes, adeoque nec Deus ad id obligat. Unde prudenter contemnet omnia, pergetque bona fide; erit

autem per accidens, si quandoque materialiter erret. Neque obstat, quod forte videatur sibi non posse contra timorem illum formare dictāmen conscientiæ practicum de licentia actionis; quia timor ille non est conscientia dubia, sed trepidatio quædam cum apprehensione mali, cum qua stat judicium virtuale de licentia actionis; etsi ipsum ille non advertat ob impetum timoris, qui intellectum perturbat; sicut cum judicio ultimo practico fundato in opinione vere practice probabili, stare potest formido de malitia materiali actionis; ita stat hic cum timore illo, qui non est in ipso judicio practico, sed illud comitatur, vel antecedit. Si cui hoc non sit ad plenum solatium, formet conscientiam, ut jam dixi, reflectendo super doctrinam prudentum, et agendi consuetudinem timoratorum.

3° Si scrupulosus certo putet, se processisse cum dubio, non ideo judicet se certo peccasse, quia dubium potuit tantum fuisse speculativum, et certitudines ejus sæpe sunt phantasmata : quare ad summum erit dubium, an peccaverit, cum autem scrupulosus dubia non teneatur confiteri ob gravia mala quæ sequuntur, si obtemperet suis anxietatibus, uti docent passim Theologi; consultius est, ut illius mentionem non faciat in confessione, nec se desuper examinet, an peccaverit, necne; sed doleat in genere, quod Deum unquam offenderit, seque resolvat, quod nunc aut peccaverit, aut saltem non teneatur confiteri; paratus id confiteri, ubi timores suos superaverit, et obligationem confitendi agnoverit.

QUÆSTIO VIII.

Quomodo dirigendus, qui scrupulose angitur, ne internis tentationibus consentiat?

265. Signa consensus non dati.

265. — Resp. Huic servient sequentia : 1° Nunquam judicet, se consensisse in mortale, nisi certo sciat, imo si valde scrupulosus sit, nisi jurare possit, se plane advertisse ad malitiam gravem, et plene in eam consensisse. Alium non licet condemnare peccati mortalis, nisi adsit certitudo, cur quis se ipsnm condemnet, ubi illa non adest? Hoc valet, etsi nihil aliud accedat; valet autem maxime, si quid ex dicendis accedat.

2° Si serio sæpe statuit nunquam peccare mortaliter, vel potius mori, teneat se non peccasse, ubi de eo certus non est; quia sæpius odio habita, si amentur, id facile advertitur : quare non inhæreat examinandis cogitationibus, si de consensu in illas angatur. Non stant simul magnus horror peccati, et libera ejus volitio, neque credendum est, quod benignus Deus ita facile permittat labi in mortale hominem, qui ejus offensam horret.

3° Si tentatus terreatur, et objectum tentationis statim repudiet, ubi magis advertit, plene non consensit; quia si plenus adfuisset consensus, non tam facile mutaretur, nec tam facile ad Deum rediret, si ab eo plane recessisset.

4° Si postea advertat, se timide processisse, vel nesciat, an vigilans, vel dormiens, sobrius, vel ebrius fuerit, vel statim post factum dubitet, an consenscrit, signum est defuisse plenum consensum, quia plenus consensus in mortale timoratæ conscientiæ facile ap-

paret, sique fuisset plena libertas, sciret, an fuerit vigil, vel sobrius.

5° Si statim, ubi angitur, adhuc repetit, se ita habitualiter constitutum, ut malit mori, quam Deum graviter offendere, tenendum est quod non consenserit saltem plene; quia per consensum plenum in mortale status ille habitualis fuisset destructus. Hæc valent etiam pro non scrupulosis, tenentque Theologi communiter, quod, qui timoratæ est conscientiæ, nec solet plene advertens consentire, possit in dubio censere, plenum consensum non adfuisse; quin ex communiter contingentibus prudens est præsumptio.

QUÆSTIO IX.

Quomodo dirigendus scrupulosus circa vitam præteritam, et factas confessiones?

266. Confessio generalis quando permittenda et quomodo dirigenda?

266. — Resp. 1° Si vixit in peccandi consuetudinibus, permittat confessarius aliquamdiu scrupulos, ut conscientia recte expurgetur, ante omnia autem disponat eum per actus Fidei, Spei, Charitatis, doloris, et propositi ad Confessionem generalem (si hanc nunquam fecerit) juvet eum in examine conscientiæ percurrendo præcepta Decalogi, Ecclesiæ, occasiones in quibus fuit, et peccata præcipua. Hac confessione rite facta, non permittatur amplius generaliter confiteri; permittatur tamen, ut ter vel quater addat, quæ adhuc incident, et quæ nescit, se rite confessum esse; his peractis, jubeatur tacere de præteritis, deque iis amplius se non examinare, etsi non recordetur se hoc vel illud confessum esse; non recordatio enim causa non est rationabilis dubitandi. Quod, si sciat pœnitens se solitum esse reticere peccata in confessione, detur illi tempus aliquanto longius, ut peccata, quæ

adhuc incident, confiteatur post confessionem generalem, et dein jubeatur non examinare se de præteritis : omnia enim saltem indirecte sunt remissa, nec tenetur cum tanto incommodo scrutari præterita, ut omnia remittantur. Si nihilominus adhuc postea non acquiescat, sed dicat se certo scire, quod aliqua determinate fecerit, et non sit confessus, jubeat eum confessarius jurare, quod per ista peccaverit mortaliter, et non sit confessus; si prompte juret, audiat ipsum, quia non est scrupulus; si timeat jurare, non audiat, quia non est certus : scrupulosus autem non tenetur quidquam repetere in confessione, aut confiteri, nisi sit certus se peccasse graviter, et nunquam esse confessum.

2° Si angatur circa præparationem ad confessionem, doceatur, quod non requiratur, nisi diligentia, et præparatio mediocris, qualis in negotiis magni momenti adhiberi solet, nec repetendæ sint præteritæ Confessiones si probabiliter validæ fuerint.

3° Si Confessarius advertat quod scrupulosus jam se suæ curæ committens ante alteri fecerit confessionem generalem, non permittat ipsi, ut quidquam ex vita præterita repetat, sed dirigat eum secundum jam dicta.

QUÆSTIO X.

Quomodo dirigendus scrupulosus, qui variis tentationibus agitatur?

267. Quid agendum, si tentatur contra fidem? — Contra spem? — Contra charitatem? — Circa judicium temerarium. — Si videatur sibi velle peccare.— Si tentatio sit de futuris sub conditione.— Si sit contra castitatem. — Si abripiatur illico, et videatur sibi consensisse.

267. — Resp. Præter dicta n. 244 docendus sequentia : 1° Si tentetur contra fidem, non eliciat actum fidei circa mysterium, contra quod tentatur, sed con-

temnat, aut negligat tentatorem, mentem convertendo ad alia, vel si sine perturbatione possit, mentem convertat ad Deum animæ suæ intime præsentem, et in animo dicat : Credo, Domine, apud te maneo, et dein alia agat. Si instet tentatio : ergo, non credis jam. v. g. Deum unum simul et trinum ; nihil respondeat, sed pergat in suis, quibus occupatur, aut etiam dicat : jam nolo elicere actum fidei, eliciam, ubi opus fuerit, et mihi placuerit. Proinde caveat, ne disputet, et luctetur cum tentatione ; sic enim se involvet, diabolo dabit saltem hanc victoriam, quod permiserit turbari se ; is contemptu optime vincitur. Non putet hanc tentationem esse grandem miseriam, sed tanquam phantasma nullius momenti reputet. Sic animus melius a perturbatione servabitur immunis.

2° Si tentetur contra spem, putetque se non posse actum fiduciæ erga Deum elicere ; et hoc ipsum contemnat, et animo dicat : Trado me manibus Dei, ipse Pater est bonitatis infinitæ. Filium suum Unigenitum pro me dedit, ipse Dominus meus est, ego opus manuum ejus, statuat ipse de me, quod ipsi placuerit. Et ita aderit actus fiduciæ et charitatis. Si urgeat tentatio ; non scis tamen an salvandus sis : vel enim prædestinatus es, vel non? si es, salvaberis ; si non es, damnaberis, quoquo te vertas ; reponat in animo : scire, an salvandus sim, ad me non pertinet ; habeo benignum Dominum, Filius Dei salutem animæ meæ emit pretio sanguinis sui, illud non volet frustra esse impensum. Prædestinatus sim, nec ne, meum non est examinare. Creatus sum, ut Deo meo in hac mortali vita serviam, hoc fideliter cupio facere, curam de futuris permitto Deo. Si regerat tentatio ; pro omnibus sanguinem dedit Filius Dei, et unus est omnium Deus, et tamen multi damnantur ; reponat : sit ita ; ego Deo obsequar, et faciam ejus voluntatem. Servi non est, scrutari omnia consilia domini sui, nec filii, novisse

omnia secreta patris. In his si difficultatem sentiat, tentationem statim in principio contemnat, tanquam stropham diaboli, et mentem aliis occupet.

3° Si scrupulosus tentetur contra charitatem Dei, v. g. cogitationibus, quasi Deum blasphemaret, vellet destruere etc. pariter intrepide contemnat, se vertens ad alia. Si videantur tales cogitationes ad cor venisse, non credat se consensisse, nisi certus sit, possitque jurare : certum enim est, quod non tantum in aliis aliquando, sed in scrupulosis sæpe ob vehementiam phantasiæ, et perturbationem intellectus, impediatur libertas ; quia anxia formido tollit indifferentiam judicii et voluntatis. Quod si se serio interrogans etiam non scrupulosus, videatur velle omnia opposita ; censeri debet nullo modo peccasse, quia duæ dispositiones contrariæ in voluntate non stant simul.

4° Si tentetur contra proximum, v. gr. videatur ipsi bonum, si illi tale, vel tale, vel tale malum eveniret, aut putat etiam se velle ipsi id malum, contemnat ista, aut reponat : volo, quod velle me vult Deus : et quiescat, nec quidquam examinet.

5. Si circa judicia temeraria sit scrupulosus, v. g. audit aliquem liberius jocantem, et incidit cogitatio : is est luxuriosus ; nullum formet judicium, sitne talis, nec ne : sed habeat se permissive, et dicat : qualis is sit, ad me non pertinet : Deus judex est omnium. Si tentatio ingerat : ergo non judicas esse innocentem? Reponat mente non sit innocens, quid ad me? Sed hæc tentatio facilius vincitur, eam omnino tanquam rem impertinentem negligendo.

6° Si incidat cogitatio, vellem hoc vel illud facere, volo facere, videaturque ipse consentire, non turbetur. Hæc sæpe in phantasia, et imaginatione aguntur, non in voluntate : combinat enim dæmon species, ut consensus repræsentetur, qui in voluntate non est : quod ex eo patet, quia sic tentati statim mallent mori,

quam peccare; horrent, et contremiscunt, ubi advertunt ad talem imaginarium consensum.

7. Si tentatio sit de futuris sub conditione, v. g. quid ageres in casu, si aut peccandum esset, aut infernum deberes subire, vel tale, aut tale malum tolerare; servet, quæ dixi N. 244. talem cogitationem plane negligat, nihil respondendo : est enim impertinens. Deus infernum condidit, ut ejus horrore a peccatis avertamur, non ut in illum detrudamur, si non peccemus. Si negligendo non liberetur molestia, eam patienter ferat, se interne convertendo ad Deum, aut dicat : pro nunc nolo offendere Deum; si casus is eveniat, aderit mihi gratia, ut Dei faciam voluntatem; dabit is cum tentatione proventum.

8. Si tentetur in materia venerea, habeat se, ut dictum supra et siquidem tentatio consistat in phantasmatis impuris, nullo signo externe dato, contemnat placide; agat, quod agit, aut si nihil habet quod agat, occupet se loquendo cum aliis; aut cogitet jam de cœlo, jam de inferno. jam de suis laboribus; vel numeret vitra in fenestris, mente invocet B. Virginem, Angelum Custodem, S. Josephum : vel dicat Deo in corde suo : Domine. amo te. Animo amplectatur Jesum Crucifixum. Quod si tentatio pergat infestare, nihil refert, non nocet, si non accedat consensus, cujus periculum non est in homine timorato. Si tentatio a rebellione carnis sit cum motu turpi, cedat loco, si possit; imprimat sibi dolorem, invocet auxilium gratiæ, firmet se in proposito moriendi potius, quam Deum offendendi et se occupet aliis. Si occasio est, recurrat cum fiducia et humilitate ad B. Virginem, Angelum Custodem, etc. Cessante tentatione non reflectat, an consenserit, aut quis fuerit successus tentationis. Solet hoc fraudulenter suadere dæmon, cui si mos geratur, resuscitatur tentatio et periculum. Si consensisset plene, hoc non lateret. Pro quo

servit et hæc regula: quando materia actionis vel omissionis, aut objecti est de se grata appetitui et tamen non causavit specialem delectationem in voluntate, signum est, quod defuerit vel plena advertentia vel plenus consensus; alias et voluntas suam percepisset delectationem. Ita La Croix. Contingit non raro ut homo, qui ante assueverat peccatis in materia venerea, aut cujus phantasia ex diuturnis tentationibus infecta est speciebus venereis, illico abripiatur in delectationem veneream, putetque se consentire, moxque se retrahat et horreat, ne consenserit; at non judicet se consensisse: licet enim appetitus sensitivus delectationem conceperit et aliqua etiam connaturaliter voluntatis complacentia consecuta fuerit ea libera non fuit: habitus enim antiqui connaturaliter operantur primum motum, nec potest homo eum reprimere prius, quam adsit: quis enim debellet hostem, ubi non est? Ex eadem ratione notant AA. sæpe fieri: ut homo, qui cœpit serio converti, diu inhæreat cogitationi, nec tamen consentiat; quia habitus acquisiti operantur, nec potest homo aliis intentus animum tam cito advertere ad resistendum. Concors quoque est multorum sententia, quod ratio per importunas incidentias sæpe etiam in delectationem perveniat, idque satis longa mora, antequam sui ipsius per maturam deliberationem plene compos fiat: et in talibus boni homines peccatum mortale metuere non debent, inquit Henricus Suso, teste La Croix hic N. 553. Si hujusmodi postea se examinent et primo videantur sibi, non consensisse, aut tantum dubitent, vel timeant de consensu; præsumant se non consensisse, nec recedant ab hac resolutione; nunquam enim certitudinem assequentur, sed frustra se vexabunt. Tenendumque omnibus, qui timoratæ sunt conscientiæ, ut in æstu tentationis nunquam examinent se, an consenserint; quia eo tempore apti non sunt ob mentis turbationem

quam peccare; horrent, et contremiscunt, ubi advertunt ad talem imaginarium consensum.

7. Si tentatio sit de futuris sub conditione, v. g. quid ageres in casu, si aut peccandum esset, aut infernum deberes subire, vel tale, aut tale malum tolerare; servet, quæ dixi N. 244. talem cogitationem plane negligat, nihil respondendo : est enim impertinens. Deus infernum condidit, ut ejus horrore a peccatis avertamur, non ut in illum detrudamur, si non peccemus. Si negligendo non liberetur molestia, eam patienter ferat, se interne convertendo ad Deum, aut dicat : pro nunc nolo offendere Deum; si casus is eveniat, aderit mihi gratia, ut Dei faciam voluntatem; dabit is cum tentatione proventum.

8. Si tentetur in materia venerea, habeat se, ut dictum supra et siquidem tentatio consistat in phantasmatis impuris, nullo signo externe dato, contemnat placide; agat, quod agit, aut si nihil habet quod agat, occupet se loquendo cum aliis; aut cogitet jam de cœlo, jam de inferno. jam de suis laboribus; vel numeret vitra in fenestris, mente invocet B. Virginem, Angelum Custodem, S. Josephum : vel dicat Deo in corde suo : Domine, amo te. Animo amplectatur Jesum Crucifixum. Quod si tentatio pergat infestare, nihil refert, non nocet, si non accedat consensus, cujus periculum non est in homine timorato. Si tentatio a rebellione carnis sit cum motu turpi, cedat loco, si possit; imprimat sibi dolorem, invocet auxilium gratiæ, firmet se in proposito moriendi potius, quam Deum offendendi et se occupet aliis. Si occasio est, recurrat cum fiducia et humilitate ad B. Virginem, Angelum Custodem, etc. Cessante tentatione non reflectat, an consenserit, aut quis fuerit successus tentationis. Solet hoc fraudulenter suadere dæmon, cui si mos geratur, resuscitatur tentatio et periculum. Si consensisset plene, hoc non lateret. Pro quo

servit et hæc regula: quando materia actionis vel omissionis, aut objecti est de se grata appetitui et tamen non causavit specialem delectationem in voluntate, signum est, quod defuerit vel plena advertentia vel plenus consensus; alias et voluntas suam percepisset delectationem. Ita La Croix. Contingit non raro ut homo, qui ante assueverat peccatis in materia venerea, aut cujus phantasia ex diuturnis tentationibus infecta est speciebus venereis, illico abripiatur in delectationem veneream, putetque se consentire, moxque se retrahat et horreat, ne consenserit; at non judicet se consensisse: licet enim appetitus sensitivus delectationem conceperit et aliqua etiam connaturaliter voluntatis complacentia consecuta fuerit ea libera non fuit: habitus enim antiqui connaturaliter operantur primum motum, nec potest homo eum reprimere prius, quam adsit: quis enim debellet hostem, ubi non est? Ex eadem ratione notant AA. sæpe fieri: ut homo, qui cœpit serio converti, diu inhæreat cogitationi, nec tamen consentiat; quia habitus acquisiti operantur, nec potest homo aliis intentus animum tam cito advertere ad resistendum. Concors quoque est multorum sententia, quod ratio per importunas incidentias sæpe etiam in delectationem perveniat, idque satis longa mora, antequam sui ipsius per maturam deliberationem plene compos fiat: et in talibus boni homines peccatum mortale metuere non debent, inquit Henricus Suso, teste La Croix hic N. 553. Si hujusmodi postea se examinent et primo videantur sibi, non consensisse, aut tantum dubitent, vel timeant de consensu; præsumant se non consensisse, nec recedant ab hac resolutione; nunquam enim certitudinem assequentur, sed frustra se vexabunt. Tenendumque omnibus, qui timoratæ sunt conscientiæ, ut in æstu tentationis nunquam examinent se, an consenserint; quia eo tempore apti non sunt ob mentis turbationem

ad se examinandum, sed exspectent, dum quieti sunt; tumque prius implorato lumine examinent se, advocando etiam signa consensus supra allata.

QUÆSTIO XI.

Quomodo dirigendus scrupulosus circa horas canonicas recitandas ?

268. Quid, si dubitet 1. An habuerit intentionem? — 2. An omnia expresserit? — Inter orandum non hæreat. — Nihil repetat. — Determinetur tempus.

268. — Resp. Huic servient sequentes regulæ :

1° Scrupulum, quo angitur, ne desit intentio orandi, tanquam insaniam reputet, neminique dicat, nisi velit videri insanire. Intentio enim adest hoc ipso, quod dicat officium et non habeat aliam intentionem, quam illud dicendi, quod debet. Adest, si velit satisfacere suæ obligationi, quod censetur semper velle, dum sumit Breviarium et officium incipit, nisi ipsi constet de alia intentione. Imo non requiritur intentio satisfaciendi, sed sufficit intentio dicendi officium. Nec requiritur intentio explicita, sed sufficit implicita et virtualis orandi; quæ habetur, dum quis vult dicere officium, vel colere Deum, vel suæ obligationi satisfacere : unde non sit sollicitus, maxime in decursu de intentione : hæc enim perseverat, quamdiu pergit recitare, statque distractione voluntaria etiam et licet per hanc amissa esset, rediret tamen sufficienter per distractionis exclusionem, prosequendo cœptum opus. Imo metus, ne amissa sit, vel non renovata, signum certum est, quod adsit intentio.

Signa intentionis præsentis orandi sunt, si sumpto Breviario iverit ad locum quietorem, vel in quo orare solet : si in initio caput detexit, Crucem formavit : si timeat, ne desit, si distractiones excludat; si attendat

ad ea, quæ recitat etc. Opus non est intentione distincta recitandi devote : quia hæc includitur in intentione orandi, etc.

2º Si dubitet, an bene expresserit omnia? an mutilarit properando? an sensum corruperit aliquid omittendo, vel mutando? an voluntarie et cum plena advertentia fuerit distractus? nihil repetat : tum quia libertas est in possessione, cumque voluerit sine dolo procedere, tenere debet recte peracta esse, nisi certo constet de opposito : tum quia Ecclesia, utpote benigna mater, non vult filios suos esse meticulosos et anxios servos Dei; sed hilares et quietos : hinc censetur non obligari ad repetendum ea, de quibus tantum dubitatur, ut habent A. A. communiter cum Illsung tr. 5. n. 40. Si enim esset obligatio repetendi dubia, anxietatibus lata aperiretur via, imo officium misere truncaretur et confunderentur omnia. Atque hæc regula suadenda est etiam non scrupulosis. Si hac non eximatur scrupuloso anxietas, attamen nihil repetat, feratque patienter anxietatem, certus, quod sequatur judicium prudentum. Si certus sibi videatur, quod plene voluntarie fuerit distractus, adhuc nihil repetat; tum quia illius certitudines vacillant et sæpe illusiones sunt : tum quia sententia probabilis est multorum apud La Croix l.4. sub num. 1341, quo nulla attentio interna requiratur præter intentionem orandi, a qua verba procedant ordinate, quæ attentio superficialis dicitur; cui sententiæ se accommodare potest, ne se implicet et gravem molestiam subire dein cogatur.

3º Inter recitandum non hæreat, sed præmissa inintentione sine hæsitatione decurrat, sine intensione capitis, sine præcipitatione, (hæc enim fatigat) sine anxia sollicitudine, ne distrahatur et verba non debite exprimat, etc. Non examinet, quomodo processerit; nullum verbum repetat, certus, quod Deus moderata cura magis honoretur, quam anxia sollicitudine; quia

per hoc indicatur, quod Deum respiciat non tanquam benignum Patrem, sed tanquam exactorem severissimum, cui vix possit satisfacere : imo anxia sollicitudo distractiones causat; hinc tenetur hanc vitare.

4° Attentio requisita nulla actione impeditur, quæ ex natura sua stare potest cum attentione interna. Hinc, licet per aliquam actionem distrahatur, accedente præsertim timore distractionis eventuræ ; si tamen actio de se talis non sit, quam probi, et prudentes homines inter orandum omnino caveant, non tenetur eam cavere, sed distractio tum eveniens censebitur involuntaria.

5° Expleto officio, vel hora, scrupulosus nihil repetat, etsi timeat, ne male recitaverit : imo etsi videretur male recitasse. Ratio est, quia Ecclesia non obligat cum tanto gravamine, nec plus requirit. Unde certæ obligationi hic non respondet solutio dubia, sed certa. Ita tenent AA. communiter. Imo si recitatio horarum ob anxietates et scrupulos esset admodum difficilis, non teneretur ad eam; quia ab Ecclesiæ præcepto excusat magnum incommodum : unde talis posset omittere recitationem, donec videatur sibi, se posse sine tanto incommodo præcepto satisfacere : aut posset, persuasus se non teneri, recitare ex devotione id, quod potest commode; apprehensio enim obligationis anxietatem generat; illaque sublata discet imperturbate recitare, uti experientia docet. Pleraque dicta servari possunt a quocumque, qui timoratæ est conscientiæ.

6° Si ob anxietatem nimium temporis debeat consumere, determinet sibi tempus ordinarie requisitum et a probis impendi solitum; quodque intra illud recitare non potest, omittat, plus enim Ecclesia ab ipso non requirit. Atque hoc Superior, aut Confessarius scrupuloso potest etiam injungere.

QUÆSTIO XII.

Quomodo dirigendus scrupulosus circa missam legendam?

269. Peccat si det locum scrupulis. — Intentio consecrandi n n deest. — Non est renovanda anxie. — Verba consecrationis quomodo proferenda? — Sine vi et nimia sollicitudine. — Nihil repetat. — Etsi fuerit distractus. — Quid si fiat quasi perplexus?

269. — Resp. Servient sequentes regulæ : 1. Tanquam certum teneat, quod peccet, si in sacrificio peragendo det locum scrupulis, aut perturbationi mentis : quia, cum nomine et in persona Christi agat, valde dedecent ministrum scrupuli et inhonorant hanc divinissimam actionem; pariunt scandalum et devotionem maxime impediunt.

2. Scrupulum, ne desit intentio consecrandi, tanquam insaniam contemnat; quia fieri non potest, ut sacerdoti ratione utenti, dum ante sacrum, ut accedat ad altare, lavat manus, apponit hostiam, induit vestes, accedit ad altare, explicat corporale, inquirit missam, etc., desit intentio celebrandi : vult enim aliquid facere et quid aliud, quam sacrum? Neque intentio ista revocatur, aut impeditur per distractionem; sed cum hac stat; cum ab intentione illa procedant actiones, alias non ponendæ.

3. Recte faciet, si ante missam formet intentionem faciendi istis actionibus, quod facit Ecclesia, etc., vel dicat orationem : *Volo celebrare missam*, etc., qua lucrabitur 50 annorum indulgentias ex concessione Gregorii XIII. Dein in missa non cogitet de renovanda intentione (etsi ab aliis laudabiliter mente ante consecrationem adhibeatur formalis) nec dicat nequidem interne : Volo celebrare, consecrare, etc., sed certus sit, quod intentionem habeat sufficientissimam hoc

ipso, quod timeat, ne desit : dum enim timeat carentiam ejus tanquam malam, vult eam abesse, adeoque vult consecrare. Quod si laboraret de resumenda intentione formali explicita, timor turbabit cerebrum, videbitur sibi non habere, aut menti obversabuntur hæc verba : Non vis celebrare et ita committet irreverentiam, hærebit et male sustinebit personam Christi.

4. Verba consecrationis non dicat altius, quam alia secrete dicenda. Si ob strepitum vel perturbationem forte non audierit verba, moverit tamen linguam et organa vocis, uti solet, quando audibiliter loquitur, nihil repetat, quia tunc timor de verbis expressis imprudens est. Dein mutatio alicujus syllabæ raro mutat sensum ejus substantialem; ut si quis diceret : oc est corpus meum : ic est calix sanguinis mei : quia satis est, quod verba ex modo et circumstantiis, quibus hic et nunc proferuntur, audientibus ingenerent sensum a Christo intentum, etsi corrupta per se sumpta in rigore eum non haberent : potestque servire hœc regula : quando voces corruptæ non sunt aptæ hic et nunc, sic conjunctæ, ingenerare alium sensum, quam a Christo intentum, mutatio non est substantialis : hinc vel ideo non est licitum quidquam repetere.

5. Verba consecrationis proferat sine metu, sine vi, sine anhelatione in hostiam vel calicem, sine nutu capitis; sed immotus, sicut alia verba profert; quia nimia sollicitudo recte proferendi faciet, ut non recte et cum debita reverentia proferantur.

6. Caveat, ne ullum verbum repetat, quamvis timeat, ne non bene expresserit : si enim verbum, vel una syllaba formæ sacramenti sine rationabili causa repetatur, est saltem veniale peccatum, quia irreverenter sustinet personam Christi. Qui vero judicare debet, se confecisse sacramentum, v. g. recte pronuntiasse formam quoad substantiam, per se loquendo,

peccat mortaliter, si repetat, quia esset id illudere institutioni Christi; cum judicare debeat, se nihil effecturum et tentaret aliquid efficere; nec posset serio conditionem apponere. Ille autem judicare debet, se confecisse sacramentum, qui solum leviter dubitat, aut suspicatur et timet, nescitque ipse, cur timeat; eo quod non occurrat motivum prudens; sed hoc, aut simile : forte male pronuntiavi; possum male pronuntiasse. Unde his contemptis debet pergere, ut monent AA. Dixi. *Per se loquendo,* quia Tamburinus, Gobat, Sporer et alii putant quod, qui repetit formam, ut molesto se scrupulo liberet, peccaturus tantum sit venialiter; quia ex anxio metu offendendi Deum agit, videtur tantum levem irreverentiam ex imprudentia committere : imo, juxta Gobat, multi excusantur ab omni peccato; quia sæpe non apprehendunt inanitatem sui scrupuli et perplexi timent, ne magis peccent non repetendo; cumque non habeant tempus examinandi sine suo rubore et aliorum tædio, putant minus malum esse repetere; neque intervenit temeritatis præsumptio, ubi est diligentia pietatis. At, sicut timorati omnes tenentur ante sibi formare conscientiam, quod opus non sit repetere, illaque dein stare contempto omni metu; ita multo magis tenetur ad id scrupulosus; quia, si anxietati suæ cedat, invalescente habitu causa erit multiplicis et forte gravis irreverentiæ.

7. Si prolata jam forma advertat, se fuisse sub illa distractum et nesciat, an forte erraverit; non ideo licebit repetere etiam non scrupuloso, si formam soleat bene proferre; sed debet supponere, quod bene protulerit; tum, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio; nec possumus recordari omnium, inquit S. Thomas; tum, quia attentio et intentio virtualis sufficienter adfuit; cum continuata fuerit actio ex priore formali inchoata. Idem ob eamdem ra-

tionem faciendum, si quis jam longius progressus, dubitare incipiat, an formam protulerit, eo quod de eo judicandi speciale fundamentum non habeat, aut prolatæ non recordetur : in his casibus et quamdocumque non est prudens causa dubitandi, aut formidandi, sed leves tantum oriuntur scrupuli de valore sacramenti, nequidem conditionate est iteranda. Docent tamen Gobat et Sporer, in dubio; ubi minister non est scrupulosus, potius inclinandum esse ad repetendum; id quod verum est in dubio de valore baptismi, ordinis et alterius sacramenti hic et nunc necessarii ad justificationem peccatoris.

8. Si incidat apprehensio sacerdoti, an per to *meum* non velit, aut voluerit significare suum corpus, aut to *hic* pronuntiare adverbialiter; hanc apprehensionem, etsi sub ipsa consecratione vivacem, contemnat et velut nugacem negligat, nec tentet formare intentionem contrariam; quia certo adest intentio generalis prævalens faciendi, quod faciendum est; nec censere potest, se velle peccare mortaliter, uti peccaret, si in alieno sensu sumeret verba illa.

9. Si circa aliquid fiat quasi perplexus et nesciat, hocne an illud faciendum sit; non hæreat, quod primo intuitu ipsi videtur melius; nec ab ista resolutione recedat, nec examinet, an bene hoc amplexus sit, sed pergat, neque turbetur, si postea advertat se errasse; quia excusat bona fides, quam habet sequendo prudentum consilium, seque ostendere in sacrificio irreprehensibilem debet et in populo vitare scandalum et admirationem.

10. Timorem, ne sit in statu peccati mortalis, excutiat; nec judicet, se in eo esse, nisi certo sciat et jurato possit affirmare.

QUÆSTIO XIII.

Quomodo dirigendus scrupulosus circa missam rite audiendam?

270. Intentio audiendi Missam. — Attentio. — Non audiendum Sacrum ex scrupulo.

270. — Resp. Serviunt sequentes Regulæ : 1. Non sit anxie sollicitus de intentione missam audiendi : sufficit enim implicita assistendi missæ tanquam rei sacræ. Hanc autem habet, qui adit templum volens facere officium hominis christiani, vel quod alii fideles faciunt. Item, qui adit, ut sua præsentia per sacrificium Deum honoret, vel per illud beneficia impetret, aut gratias agat, pro peccatis satisfaciat, impleat præceptum. Item, qui adivit templum ex nulla alia causa, etc., adivit enim ex aliqua. Unde insaniæ species est scrupulari de intentione, si non constet de contraria.

2. Etsi moderata sollicitudo adhibenda sit, ut habeatur attentio tum externa, tum interna aliqua ; hæc tamen anxie quœrenda non est : externa enim habetur, si modeste se gerat et omittat omnem actionem incompossibilem cum attentione interna, seu, qua durante, non possit attendere ad ea, quæ in altari aguntur, qualis est scriptio, pictio, confabulatio de re seria, lectio attenta libri profani. etc. Attentio autem interna habetur, si quis externe se religiose gerendo sit ita constitutus, ut possit rationem reddere eorum, quæ geruntur in altari : hæc ordinarie stat cum distractione involuntaria; imo stare potest cum voluntaria. Docet enim experientia, quod simul ad plura possimus attendere. Præterea docent non pauci AA. internam attentionem non requiri aliam, quam v. g. orandi, colendi Deum, ex qua procedat oratio, vel cultus Dei

externus et vi cujus quis dicatur existere sub specie et cultu externo religiose colentis Deum per sacrificium.

3. Si parte aut missa tota peracta angatur, ne forte attentio requisita defuerit, non audiat aliud sacrum, ut scrupulo satisfaciat; sed certo teneat, se satisfecisse : nec enim hoc difficile et periculosum est moderate sollicito; nec plus ab eo requirit Ecclesia; docetque experientia, quod isti scrupulo cedentes post secundum et tertium sacrum auditum, non sint angore liberi; imo minus putent, se satisfecisse audiendo ultimum, quam primum. Quod si et timeat, ne in pueritia attentio requisita in missa defuerit, sciat, quod pueri et rudes non teneantur ad tantam attentionem, ad quantam alii, quia talis, utpote moraliter illis impossibilis, ab iis non exigitur. Consultum tamen est pro majore animi quiete, si dubium sit prudens de eo semel, prout conscientia dictat, in confessione se accusare. In quo loco, qualis requiratur præsentia corporalis, doceat Confessarius pœnitentem, si dubitet : uti et cujus partis omissio constituat peccatum grave et inducat obligationem audiendi aliud sacrum.

QUÆSTIO XIV.

Quomodo dirigendus scrupulosus circa fraternam correctionem seu monitionem, qua proximus revocatur a peccato?

271. Requisita ad obligationem fraternæ charitatis. — Potest quandoque differri.

271. — Resp. Dirigi poterit his Regulis : 1° Per se loquendo, non est obligatio in privatis corrigendi veniale proximi, nisi quis facile possit : esset enim

(1) Cf. S. Alph. 3, 35.

onus nimis grave, obligatio corrigendi venialia singula passim occurrentia, vergeretque potius in perturbationem pacis, quam fructum charitatis.

2° Ut sit obligatio corrigendi vel impediendi mortale proximi, facturus correctionem debet esse idoneus et posse id facere sine gravi suo incommodo, juxta ordinem charitatis. Hinc scrupulosus raro tenetur statim corrigere; si enim sciatur esse nimis anxius, ridebitur, dein nimia sollicitudine sua impinget ipse et fatigabitur.

3° Debet adesse spes fructus ; desperato enim fine cessant media.

4° Peccatum proximi regulariter debet esse moraliter certum (1), ut teneretur privatus corrigere : unde errant scrupulosi, qui, dum audiunt alios loquentes, statim suspicantur, an non sint proferenda turpia aut detractoria; putantque debere se abire, vel monere : hæc enim suspicio sæpe temeraria est. Et quanquam referantur defectus et peccata proximi, tamen sæpe aut detractiones leves sunt, aut delicta sunt publica, quod nescit ille meticulosus. Unde non raro imprudenter et non sine injuria loquentis corriget.

5° Si peccatum sit præteritum, ut sit obligatio corrigendi, proximus debet esse in gravi indigentia, qualis esset, si foret in certo vel probabili periculo relabendi, aut moriendi in peccato, nisi per se succurratur. Hinc si sit alius, qui prudenter credatur correcturus, aut si lapsum merito judicetur emendaturus, monitione opus non est, nisi aliud exigat bonum commune.

6° Si revera sit obligatio corrigendi, correctio non ideo statim facienda est, quia sæpe in præsenti non est spes fructus; sed differri potest in tempus opportunum, ubi speratur fructus major : unde iterum errant

(1) Cf. S. Alph. 3, 38.

meticulosi, existimantes simul atque audiunt aliquid contra proximum, id sibi refutandum esse : tum quia sæpe melius consulitur proximo, si cœpta detractio sinatur absolvi, quam si abrumpatur; cum sæpe in fine minus, quam in principio appareat delictum proximi et relatæ circumstantiæ id imminuant ; tum quia detrahentes sæpe nolunt videri errasse et magis exaggerant et confirmant delictum. Hinc æqualis raro, inferior rarissime tenetur corrigere detrahentem.

QUÆSTIO XV.

Quæ sint regulæ præcipuæ, quibus se ipsum dirigat scrupulosus ?

272. Præcipua pro scrupulosis dictamina.

Resp. Colliguntur ex dictis, suntque sequentes :

272. — 1° Frequenter a Deo magna cum humilitate et plena resignatione, petat lumen et gratiam se dirigendi et obsequendi suo Confessario.

2° Uno eodemque docto et prudente utatur Confessario constanter, ejus ductum humiliter sequatur exacte in omnibus, non petat, nec inquirat dictorum rationes, certoque sibi persuadeat, se sequendo non peccaturum ; etsi (quod non præsumat) eum errare contingeret. Hoc est medium præcipuum, sine quo non liberabitur.

3° Ubi Confessarius edixerit, quod intelligat statum pœnitentis jam satis, quodque is scrupulis angatur ; id indubitate credat : alias Confessarium aut mendacii, aut temeritatis, vel ignorantiæ temere arguet et dictis ejus aliis non obsequetur, frustraque laborabitur.

4° Scrupulis nunquam cedat, sed eos velut inania phantasmata contemnat et contra operetur : alias habitum acquiret et de uno labetur in aliam. Unde

5° Ut satisfiat scrupulo, nullius peccati dubii apud

Confessarium mentionem faciat; si scrupulus pergat vellicare, ferat æquo animo molestiam, sibique persuadeat, si huic cedat, alium secuturum, ut experientia docet. Si ergo non potest esse liber omni inquietudine, ferat hanc lubens pro expiatione peccatorum suorum, cum firma spe quietis tandem futuræ.

6° Discat, se ipsum dirigere ex principiis a Confessario datis, nec ad eum recurrat, nisi dum confessio peragenda est.

7° Sit brevis in examinanda conscientia. Si occurrat cogitatis de examinando aliquo peccato, eam rejiciat ad tempus ordinarii examinis nec judicet, se peccasse graviter, nisi sine ullo examine, juramento, si necesse foret, id affirmare posset. Si timeat, ne jam peccaverit, dicat cum fiducia : Domine, ne irascaris, si cadant pupilli tui. Scis, quam miserabilis sim, adjuva me, ne unquam offendam te et, durante anxietate, non examinet; sed rejiciat in aliud tempus, quo caput erit serenum ; in quo, si prudens sit dubium, examinare paucis poterit, sed petito prius a Deo lumine, qui suis deesse non solet : durante enim anxietate, aptus non est ad ferendum judicium prudens.

8° Diligenter studeat mortificare judicium proprium, cujus si amator est non curabitur, nisi aspiret specialis gratia, quam expectare non potest.

9° Vitet otium et tristem solitudinem : unde semper habeat, quo occupetur ; excitetque animum ad gaudium spirituale de Dei Domini nostri bonitate, clementia, misericordia, omnipotentia ; et serviat Deo in lætitia. *Hilarem datorem diligit Deus.* 2 cor. 9, 7.

QUÆSTIO XVI.

Quibus Pœnitens ad perfectionem tendens, inordinate tamen anxius de statu gratiæ, sit erigendus?

273. Erigendus signis gratiæ.— 274. Quæ illa?

273. — Resp. Erigendus est signis seu effectibus præsentis gratiæ : quamvis enim Deus, ut in humilitate conservaret nos, noluerit nos esse certos de statu gratiæ, certitudine fidei, dicente Eccle. cap. 9 : *Sunt justi atque sapientes et opera eorum in manu Dei et tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta;* sic tamen nos voluit esse humiles, ut non simus diffidentes, signisque præsentis gratiæ nos dignatus est, ex quibus de ejus statu moralis certitudo haberi possit. Signa autem sunt sequentia :

274. — 1° Magnum peccati commissi odium et horror admittendi, juxta illud Psalm. 96 : *Qui diligitis Dominum, odite malum* : si sincere abominaris quæcumque peccata, morique potius sis paratus, quam Deum gravi peccato offendere, sine dubio crede, inquit S. Basilius, te liberum esse a peccatis.

2° Observatio mandatorum, juxta illud Christi Joannis ~~142~~: *Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me.* Certiorem te reddet hoc indicium, si accedat observatio consiliorum, vel serventur mandata ex puro Deo placendi desiderio etiam in naturæ contrariis. Hoc argumento Christus, instante passione, testatus est amorem suum erga Patrem dicendo : *Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, surgite, eamus hinc.* Joan. 14, 31.

3° Proximi propter Deum dilectio non otiosa, sed laboriosa, juxta illud : *Hoc mandatum habemus a Deo, ut, qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.*

I, Joan. 4, 21. Itaque, si proximo propter Deum benefacis, si compateris et succurris in miseriis, si bona reddis pro malis, noli diffidere de statu gratiæ : ignis pictus non urit, charitas ficta sic non operatur.

4° Sincera cum vero dolore, firmoque proposito peccatorum omnium confessio, ita ut nullius peccati gravis te conscientia accuset, juxta illud Joannis Epist. I. cap. 3 : *Charissimi, si non reprehendit nos cor nostrum, fiduciam habemus ad Deum.* Et illud Eccl. 13 : *Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia.* Certius redditur hoc indicium, si accedat vita diu nullo peccato gravi contaminata : nam juxta communem Theologorum sententiam homo etiam fidelis in præsenti naturæ statu cum ordinariis gratiæ auxiliis non potest potentia morali per longum tempus sine gratia habituali abstinere ab omni peccato mortali, dicente Christo Joannis 15· *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes et arescet.* Unde lapsus in mortale, ordinarie per notabile tempus non abstinebit a pluribus, quia cor habet a Deo aversum, creaturisque addictum et deest specialis Dei protectio et gratia. Quare, qui Deo serviens diu non peccavit graviter, confidere merito potest, se in gratia esse Dei. *Da mihi animam,* inquit S. Bernadus, *cui vivere Christus non tantum sit, sed et jam diu fuerit, non ambigo sponsum adesse.*

5° Horror venialium et amor Dei singularis; qui enim raro plene deliberate peccat venialiter, sique per subreptionem vel fragilitatem veniale admiserit, illico dolet, non acquiescens, donec illud pœnitentia eluerit; qui Deum singulari amore complectitur, de ejus cultu sollicitus est, deque illo Deo gratulatur, dubitare non potest, se a Deo amari et in gratia esse : *Non dubitet anima,* inquit S. Bernardus, *se amari, si amet.*

Hæc moralem faciunt certitudinem de statu gratiæ,

cui non parum accedit, si quis desiderium in se sentiat, magis et magis in spiritu proficiendi, plura et plura pro Christo patiendi : *Qui enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.* Et : *Ipse spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod simus filii Dei.* Roman. 8, 14. Nec obstat, quod dicitur Ecclesiastici quinto : *De propitiato peccato noli esse sine metu :* nam, ut ex contextu patet, sensus est, noli ideo licentius vivere et addere peccata peccatis.

INSTRUCTIO PRACTICA

DE DISPENSATIONIBUS, ALIISQUE GRATIIS PETENDIS, ET EXEQUENDIS

Cum Instructionem Neo-Confessarii pro modulo meo jam absolvissem, placuit quibusdam, ut methodus dispensationes, aliasque gratias a prælatis ecclesiasticis petendi et impetratas exequendi subjungeretur in gratiam eorum qui vel modum pro iis supplicandi, aut a quibus impetrari possint, ignorant; eorum voluntati ut obsequerer, quæ in auctoribus dispersa reperi, collegi in breve compendium.

Cum dispensatio sit actus jurisdictionis, quo legis obligatio relaxatur in particulari casu, vel cum particulari persona, ita, ut maneat quoad alios casus vel personas, hinc potestas dispensandi non competit, nisi habentibus jurisdictionem in foro externo, aut ab his privilegium : quia autem non omnibus est eadem facultas, sed quibusdam restricta, atque non pauci Confessarii et Pastores ignorant, quo in certis casibus recurrendum, quaque forma petenda dispensatio; existimavi rem me facturum non ingratam, si ea, quæ in auctoribus dispersa leguntur, in brevi compendio exhiberem, remittendo potissima ad partes Theologiæ moralis, quæ ad validam, licitamque dispensationem requiruntur.

§ I.

De dispensatione in festorum observatione.

1. In festis.

1. — In hac potest dispensare 1. Episcopus. 2. Parochus, etiam præsente Episcopo, quoad labores serviles, ubi sic consuetudo obtinet, aut non est facilis accessus ad Episcopum, secus si consuetudo sit contraria. Et quidem Episcopus, si causa justa adsit, in festis jure communi etiam inductis pro omnibus diœcesanis : Parochus vero pro parochianis tantum dispensare potest. 3. Superior religiosus pro suis subditis, non tamen pro famulis sæcularibus.

4. Papa potest etiam sine causa valide dispensare pro omnibus. Deinde, qui habet ordinariam dispensandi potestatem, potest eam delegare alteri, ut dispenset, si causam velut sufficientem approbaverit. Denique si adsit causa moraliter certo excusans, non est opus dispensatione Superioris, nisi forte ob scandalum, quod oriretur, si labor servilis publice exerceretur. La Croix l. III, num. 584.

§ II.

De dispensatione in jejunio ecclesiastico.

2. In jejunio.

2. — Resp. Dispensare in hoc possunt 1. Episcopi. 2. Parochi, ubi consuedo legitima sic habet. 3. Prælati et eorum vicarii respectu suorum religiosorum, non tamen Confessarii licet cæteroquin privilegiati qua Confessarii. Causæ autem dispensandi sunt impotentia, debilitas, labor et aliæ referendæ p. 2 Theolog. Moral. n. 177. Pro dispensatione universali in jejunio videtur requiri causa moraliter certa, pro dispensatione autem cum particularibus sufficit una ex causis non totaliter, attamen aliquo modo excusantibus a jejunio. Ratio primæ partis est, quia lex universalis est in possessione certa, a qua non debet universaliter dejici ob causam dubiam et hinc Ecclesia sollicite inquirit in causas majores pro dispensatione universali, quam pro particulari. Quare juxta P. La Croix l. III, p. 2, num. 1308, pro universali dispensatione non sufficit sola penuria piscium : enim uterentur multi nobiles et divites, in quibus forte causa illa non subsisteret. Videtur tamen sufficere certum periculum morborum ob pisces infectos. Ratio secundæ partis est, quia si cum particularibus tantum dispensetur, lex communis adhuc observatur ab aliis, sique adsit causa gravis certa, non esset opus dispensatione : quare satis est, si causa sit dubie sufficiens, misceri poterit commutatio, v. g. injungendo orationem vel eleemosynam. La Croix l. III, p. num. 1308. Qui ab initio Quadragesimæ obtinuit dispensationem ob morbum, si restituta valetudine causa dispensationis omnino cesset, cessat dispensatio; si autem dubium sit, adhuc potest esse illus usus. Qui dubitat, an ex jejunio secuturum sit grave

damnum, tenetur recurrere ad Superiorem, nisi periculum sit in mora. Si Episcopus dispenset in Quadragesima in esu carnium et dubitetur, an sæpius de die iis vesci liceat, interrogandus est, quia dispensatio est strictæ interpretationis.

§ III.

De dispensatione in impedimentis matrimonii.

QUÆSTIO I.

Quis possit dispensare in impedimentis matrimonii?

3. Quis in impedientibus tantum? — 4. In dirimentibus ecclesiasticis papa. — 5. Et aliquando episcopus. — 6. In quibus casibus? — 7. Quando episcopi Germaniæ extra necessitatem? — 8. Quid, si una pars sit acatholica?— 9. Quis possit restituere jus petendi debitum?

3. — Resp. I. In omnibus impedimentis tantum impedientibus potest dispensare Summus Pontifex, Episcopus vero in aliquibus; non tamen in omnibus : nam potest dispensare in tempore sacro Adventus et Quadragesimæ, in proclamationibus et interdicto a se vel inferiore lato, non vero regulariter in voto reservato; nec in sponsalibus; quia solus supremus Princeps potest ex gravi causa tollere jus acquisitum a tertio; talis autem non est Episcopus, sed in spiritualibus solus Summus Pontifex.

4. — Resp. II. In impedimentis jure naturæ dirimentibus, uti sunt error, ligamen matrimonii consummati, ætas, impotentia, consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, nec Summus Pontifex dispensare potest, attamen potest jure ordinario dispensare in omnibus jure tantum ecclesiastico dirimentibus, nullus vero ipso inferior, nisi ex ejus concessione. Ratio primæ partis est, quia non potest supplere consensum errore impeditum, nec dissolvere matrimonium consummatum, aut facultatem dare viro ducendi plures uxores, nec ineptum ad matrimonium ex natura, vel aliunde perpetuo impotentem reddere aptum et potentem, nec in lege naturæ absoluta dispensare. Ratio secundæ partis est, quia illa impedimenta libere sunt statuta ab antecessoribus Pontificibus quibus par est potestate

Pontifex succedens. Ratio tertiæ partis est, quia inferior nihil potest in voluntatem superioris, sine hujus consensu.

5. — Resp. III. Ex tacita concessione Pontificis, etiam seclusa speciali facultate, potest Episcopus pro foro conscientiæ tantum quandoque dispensare in impedimentis dirimentibus, in quibus solet Pontifex dispensare saltem post matrimonium bona fide invalide contractum, non vero in iis, quibus non solet, aut nonnisi difficillime dispensat Pontifex. Prima pars constat ex consuetudine et praxi Episcoporum, sic exigente bono communi animarum. Ratio secundæ partis est, quia non censetur Pontifex consentire, ut Episcopi dispensent in iis, in quibus ipse non solet dispensare, ut in impedimento consanguinitatis in gradu lineæ rectæ et primo lineæ obliquæ, conjugicidii publici, disparis cultus, ex voto solemni, ordine sacro, clandestinitate; secus est de impedimentis affinitatis, publicæ honestatis, consanguinitatis in gradu remotiore lineæ obliquæ, etc. Declaro assertionem :

6. — 1. Potest Episcopus dispensare in ejusmodi impedimentis post contractum matrimonium, si hæc concurrant : 1. Si matrimonium sit publicum. 2. Si impedimentum sit occultum, ita ut duobus saltem testibus probari non possit. 3. Si matrimonium sit initum bona fide, seu cum ignorantia impedimenti. 4. Si ex separatione sequeretur scandalum. 5. Si non sit facilis accessus ad Papam ob paupertatem, vel ob aliam causam, vel certe ob periculum usus matrimonii putatitii et peccatorum ex eo in tanta dilatione dispensationis. Atque his concurrentibus potest Episcopus dispensare etiam in primo affinitatis gradu, uti si Caius cognovisset matrem et dein duxisset filiam, aut filiam et dein duxisset sororem. Ita Auctores apud La Croix hic n. 835 et Cardenam in 2. crisi diss. II, art. XIII, q. 1, communissime. Et juxta plerosque sufficit, quod alteruter bona fide contraxerit cum inculpabili ignorantia impedimenti, etsi sciverit consanguinitatem, quia innocenti non debet nocere alterius malitia. Si autem uterque sciverit impedimentum, non poterit Episcopus dispensare, quia Tridentinum Sess. 24, de reformatione matrim. cap. V, excludit a spe dispensationis eos qui scientes impedimentum, vel id ignorantes, neglectis proclamationibus, contrahere præsumpserint. Dicitur autem : neglectis proclama-

tionibus, quia, si proclamationes cum licentia superioris omissæ sint, spe dispensationis non privantur, sed potest Episcopus dispensare cum invalide bona fide conjunctis; quod et affirmant Gobat, Peretz et alii, etsi impedimentum sit publicum, quando separatio fieri non potest sine gravi damno, vel ob paupertatem solvi non possunt expensæ pro recursu ad Papam faciendæ, sique separarentur, oriretur infamia, vel scandalum, imo et si conjuges divites separari non possent et versarentur in periculo incontinentiæ ob moram temporis pro impetranda dispensatione a Papa necessarii. Ratio horum est; tum quia non censetur Pontifex potestatem sibi a Christi concessam in bonum commune animarum, restringere in earum detrimentum; tum quia sic consuetudo Episcoporum habet, quæ utpote non ignota Pontifici declarat ejus consensum, quo confert jurisdictionem et legi suæ derogat. Ob has rationes potest etiam Episcopus in ejusmodi impedimentis, occultis saltem, dispensare pro matrimonio contrahendo, quando est urgentissima necessitas salutis animæ et non est aditus ad Papam, vel ob moram est periculum incontinentiæ, vel alterius mali gravis spiritualis, ita A. A. communissime apud La Croix n. 838 et ita declarasse Sixtum V. Pyrrhus Corradus testatur in praxi dispensationum l. VIII, cap. IV, dixi autem : *Si versentur in periculo ob moram* : Nam si casus moram patiatur et Episcopus non habeat specialem facultatem, eam autem habeat Nuntius apostolicus, ad hunc recurrendum foret; propterea enim illi pro his partibus datur specialis facultas; si tamen nec hic specialem facultatem haberet, posset in necessitate dispensare etiam Episcopus.

2. Potest probabiliter Episcopus, habens potestatem dispensandi, dispensare, si sit certus adesse causam dispensandi, etsi dubitet, an sit sufficiens. Ita cum Sanch., Tamb., P. La Croix, l. I, n. 804, quia potestas dispensandi est latæ interpretationis, nec dispensaturus tenetur ad tam rigidum examem causæ, si autem postea deprehendatur causam fuisse insufficientem, tenent Sanch., Tamb., Gobat, Illsung, d. 2, nu. 54, dispensatum posse pergere uti dispensatione, eo quod ex pia interpretatione prudenter præsumatur consensus superioris; verum La Croix cum aliis negat saltem, si appareat nullam adfuisse causam, quia superior non censetur consentire in dispensationem sine causa factam.

3. In dubio, an opus sit dispensatione, quia reservatio potestatis dispensandi est odiosa et Ecclesia merito præsumitur non reservare dispensationem casus dubii, ita Krimer hic n. 2043, Barbosa et alii.

4. Valide dispensat Episcopus, quando adest error communis cum titulo colorato, quod possit dispensare, quia Ecclesia tunc supplet defectum, secus dicendum, si tantum sit error in Episcopo, v. g. si valens tantum dispensare cum pauperibus, putavit esse pauperem, cum quo dispensavit et re ipsa talis non fuit, quia deest Episcopi intentio, quæ se non extendit ultra facultatem sibi concessam.

5. — Si Episcopus putans se posse dispensare in impedimento publico, dispensarit, et postea matrimonio jam a multis annis in facie Ecclesiæ contracto, intelligat se non posse dispensare in eo; poterit jam in impedimento, quod creditur sublatum, dispensare, quia jam est occultum. Ita La Croix n. 844.

Cæterum quando Episcopus dispensat in casibus occultis ex tacita concessione Papæ, hoc tantum juvat pro foro conscientiæ, sique impedimentum dein publicum fieret et si dispensatio in suo valore persisteret, tamen sequentes Episcopi, si nollent credere dispensationem intervenisse, possent ad vitandum scandalum, separationem imperare. La Croix n. 845.

7. — Resp. IV. Episcopi in Germania communiter per extraordinariam facultatem, a Sede Apostolica concessam, possunt extra necessitatem dispensare pro foro externo. Primo cum pauperibus et miserabilibus in tertio et quarto consanguinitatis et affinitatis gradu et mixto cum tertio, non in tertio mixto cum secundo, ut Roma declaravit apud La Croix n. 863, pro matrimoniis etiam contrahendis. Pro contracto autem revalidando dispensare possunt cum hæreticis pauperibus conversis etiam in secundo simplici et mixto, dummodo non attingat gradum primum et in his casibus declarare prolem legitimam; non tamen cum pauperibus hæreticis nondum conversis tertio. Possunt dispensare cum divitibus etiam super impedimento publicæ honestatis ex sponsalibus proveniente, sine tamen præjudicio alterius. Item in impedimento criminis, neutro tamen conjuge machinante. Denique in impedimento cognationis spiritualis præterquam inter levantem et levatum. Hæ tamen

facultates non conceduntur, si mulier rapta sit, et adhuc existat in potestate raptoris.

8. — Colliges, non posse Episcopum dispensare in matrimonio contrahendo, si una pars sit acatholica, quia Papa non solet cum iis dispensare; imo nec videtur Episcopus posse dispensare pro foro interno cum talibus post contractum bona fide cum impedimento occulto, v. g. affinitatis, quia nec S. Pœnitentiaria dispensat, nisi pars acatholica convertatur. An Episcopus potens dispensare in singulis impedimentis, v. g. ex incestu et adulterio seorsim, possit, si utrumque concurrat, dubium est: negat communior, vide tamen La Croix n. 920.

9. — Resp. V. Possunt Episcopi etiam citra specialem facultatem dispensare cum impeditis ad petendum debitum, ut habet communissima: etsi enim id non habeatur jure scripto, ita tamen habet consuetudo et praxis pontifici nota. Idque tenent D. D. sive matrimonium tantum sit ratum, sive consummato superveniat impedimentum affinitatis, vel cognationis spiritualis. Idem tenet Castropalao, si quis contraxerit matrimonium obstrictus simplici castitatis voto. Possunt quoque Regulares, quibus facultas a suis superioribus communicatur, restituere jus petendi debitum, non tamen vi privilegiorum suorum in impedimento aliquo dirimente dispensare etiam pro foro interno, quia non satis constat facultatem illam esse iis concessam, aitque Cardenas oppositum esse vix tenuiter probabile.

QUÆSTIO II.

Quæ exprimenda sint in supplicatione pro dispensatione in impedimentis dirimentibus matrimonium?

10. Sacra Pœnitentiaria, et Dataria in quibus dispenset? — 11. Impedimentum occultum. — 12. Forum internum et externum. — 13. Exprimenda.

10. — Nota. 1. Duplex pro concedendis dispensationibus a Pontifice Romæ erectum est tribunal. Primum dicitur *sacra Pœnitentiaria*, secundum *Dataria*, ad quam quoque pertinet Cancellaria et Præfectura Brevium, vocaturque etiam officium minoris gratiæ. Sacra Pœnitentiaria dispensat tantum pro foro interno in impedimentis omnibus juris ecclesiastici, occultis tamen duntaxat, tam ad contrahendum ma-

trimonium, quam revalidandum nulliter contractum, excepto impedimento consanguinitatis, in quo non dispensat ad contrahendum, sed solum ad permanendum in contracto et quidem in tertio autum vel quarto gradu : si ab hoc tribunali petatur dispensatio, non exprimuntur vera nomina dispensandorum, sed solum ficta v. g. Titius, Berta, aut per litteras A, B, C; scribi autem potest a quocumque et quacumque lingua : nam sacra Pœnitentiara suos ex quacunque regione pœnitentiarios subordinatos habet. Dataria seu Cancellaria dispensat in impedimentis notoriis et publicis pro foro etiam externo et pro foro interno in secundo gradu consanguinitatis, quamvis occulto, scribi autem debet ad aliquem alium, qui Romæ tradat libellum supplicem.

11. — Nota 2. Impedimentum, ob quod invalidaretur matrimonium, occultum dicitur, quod vel nulli notum est, vel si uni alterive innotuerit, ad forum contentiosum nondum est deductum; unde si nequeat probari duobus saltem testibus, aut licet probari possit, si necdum sit probatum, non censetur adhuc publicum facto, vel jure : sed nisi sit fama publicum, censetur adhuc occultum, etsi foret violenta suspicio, vel mussitatio de eo, quia posset adhuc aliqua tergiversatione celari, utque hic censeatur publicum, debet sciri a multis : quamdiu enim aliquis non laborat infamia publica, tam diu obviatur publico scandalo, adeoque censeri debet occultum, dummodo personæ, quibus notum est, sint infra decem, inquit Pignatelli. Ita La Croix l. VI, p. 3, nu. 870. Imo licet aliquod sit natura sua publicum, v. g. cognatio spiritualis, utpote contracta in facie Ecclesiæ, fieri tamen potest per accidens, ut sit occultum, v. g. ob diuturnitatem temporis, in quo contractum est, ob distantiam loci a loco, in quo est contractum, per mortem eorum, qui fuerunt conscii, per ignorantiam hujus contractionis.

12. — Nota 3. Per forum hic intelligitur judicium, jurisdictio, potestas, estque aliud externum, seu forum fori, in quo tractantur causæ in ordine ad externam gubernationem Reip. sive ecclesiasticæ, sive sæcularis; aliud internum, quod dicitur forum poli seu conscientiæ, in quo tractantur, quæ præcise ad internum animæ statum pertinent; quod si interveniat sacramentum Pœnitentiæ, dicitur forum

internum sacramentale, secus non sacramentale, ut si quis extra sacramentum absolvatur a censura, vel reservatione peccati; quare forum conscientiæ est quid commune foro sacramentali interno et quando dicitur Pœnitentiariam absolvere in foro interno, sensus est, quod absolvat in foro conscientiæ non sacramentali in ordine ad conscientiam dirigendam, ut sine peccato procedat. His notatis :

13. — Resp. In supplice libello exprimenda sunt sequentia :

Exprimendum 1. Nomen et cognomen oratorum et nomen diœcesis, si petatur dispensatio pro foro externo; si autem petatur pro foro interno, non est opus, ut dixi, exprimere vera nomina oratorum, nec diœcesim vel locum originis ipsorum, quia hæc re ipsa non remittuntur in diœcesanum, sed ad oratorem ipsum, vel quem is designaverit; quod ut recte fiat, debet exprimi in fine nomen et cognomen, cui rescribendum est, item nomen civitatis, oppidi, in quo moratur. Unde satis est, si petat rescriptum dirigi, v. g. Treviros ad P. Societatis Jesu, exprimendo nomen et cognomen, vel alium quemcumque, qui tradet illud oratori et orator eliget confessarium, qui dispensationem exequatur secundum dicenda.

2. Exprimendum est impedimentum ipsum, quale in se est et unde proveniat, an ex matrimonio rato, an ex sponsalibus, an ex copula licita vel illicita; hinc si impedimentum sit affinitas et scribatur consanguinitas, dispensatio est irrita, uti et si scribatur quartus gradus pro tertio, non vero si scribatur tertius pro quarto, quia remotior includitur in propinquiore ejusdem rationis : unde ab hoc ad illd valet argumentatio; secus, si minus in majore non includatur.

3. Si adsint plura impedimenta sive ejusdem, sive diversæ rationis, v. g. cognatio carnalis et spiritualis, vel duplex consanguinitas, aut duplex affinitas, debet exprimi et super singulis peti dispensatio, ut si Titius ducat matrem Caii et ex ea generet Petrum et Caius vicissim ducat matrem Titii, ex qua generet Catharinam, tum enim Petrus et Catharina sunt ex duplice capite consanguinei, potestque uxor Caii dicere de Petro, hic est filius filii mei et frater mariti mei : uxor vero filii de Catharina : hæc est filia filii mei et soror mariti mei, vel si quis cognoverit duas

sorores et cupiat ducere tertiam earum sororem : secus si quis ante executionem dispensationis unam tantum sæpius cognovisset : posset tamen, ubi duo impedimenta concurrunt, unum occultum, alterum publicum pro foro externo peti dispensatio a Dataria in impedimento publico et a sacra Pœnitentiaria pro occulto, si absque infamia publicari non posset v. g. affinitas ex copula illicita ; si autem copula foret publica, illius omissio redderet dispensationem invalidam, quia stylus curiæ exigit illius expressionem, uti declaravit S. Congreg. teste Corrado lib. VIII, cap. I, num. 37. Nec opposita sententia aliquorum apud La Croix num. 922, est practice probabilis, teste Cardena.

4. Quando sponsus et sponsa conjuncti sunt in consanguinitatis vel affinitatis gradu inæquali, quamvis ad valorem dispensationis sufficiat, ut declaravit Pius V. Anno 1566, exprimi remotiorem, quia tantum hujus, nisi propinquior sit primus, habetur ratio ex Cap. finali consang. cum consanguinei distantes in gradu dispari intelligantur tantum distare inter se, quantum remotior distat a communi stipite, sicque gradus remotior trahat ad se proximiorem quoad rationem distandi, adeoque etiam quoad dispensationem; nihilominus expedit utrumque exprimere : nam alias, ut licite procedatur ad expeditionem dispensationis, requiruntur litteræ declarativæ, quod non obsit gradus propinquior, ut eorum, qui putarent ex defectu dispensationis in gradu propinquiori matrimonium esse nullum, vitetur scandalum; quod quia non immineret, si impedimentum esset occultum, aut crederetur per dispensationem esse sublatum, aut si aliter posset evitari scandalum, fidem faciendo ex motu Pii V, gradum proximiorem non officere valori, possent juxta Platelium p. 5, num, 1184. Aversam, Tamburinum, Pontium, oratores absque mortali negligere litteras illas declaratorias ; ordinarius tamen ex præcepto Papæ præcipientis declaratorias illas in ordine ad forum externum, non potest absque illis dispensare sine mortali peccato. La Croix sub num. 862, § : Non obstat primo, in fine. Dixi : *nisi gradus propinquior sit primus* : nam hic necessario exprimendus est.

5. Exprimenda est causa motiva, v. g. *Incompetentia dotis, ætas sponsæ,* si sit super-adulta, hoc est, egressa annum 24 et paris conditionis sponsum non invenerit, *evita-*

tio scandalorum, infamia mulieris, ut, si a sponso sit corrupta, vel ex familiari conversatione sit orta suspicio, etsi falsa, copulæ.

6. Qui petit dispensationem, ut ducat a se cognitam, consanguineam, vel affinem, juxta Sanch. debet exprimere copulam, quod negat Krimer cum aliis.

7. Qui secundam dispensationem petit, debet meminisse prioris, si hoc necesse sit ad impedimentum plene cognoscendum, vel jus hoc requirat secundum dicenda in Theolog. Moral. p. 2, n. 587.

8. Si petenda sit dispensatio pro pauperibus, exprimenda est paupertas, non quidem pro valore dispensationis, sed pro minuendis sumptibus.

9. Si petatur dispensatio pro matrimonio invalide contracto, exprimendum est, an sit contractum servata forma Trident. in facie Ecclesiæ, sive præmissis proclamationibus, aut cum dispensatione in iis, etc.

QUÆSTIO III.

Quid observandum sit ad impetrandam dispensationem matrimonialem in forma pauperum pro foro externo?

14. Certa taxa cui quandoque solvenda. — 15. Quis sit canonice pauper? — 16. Requisita, ut dispensetur in forma pauperum. — 17. Quando scribendum ad S. Pœnitentiariam?

14. — Curia Romana dispensationem concedere solet pro foro externo, vel in forma ordinaria, vel in forma pauperum. Quando eam concedit in forma ordinaria, certa taxa pecuniæ pendenda est, varia tamen pro diversitate graduum, circumstantiarum personæ, causæ et temporum; vel in mulctam et pœnam, ut tales impediri abstineant, si nolint talem pœnam solvere, ac deterreantur a nimio lapsu, ne antiqui canones, matrimonia cum tali impedimento ineunda improbantes, vilescant : impenditur autem tum in sustentionem officialium Curiæ Romanæ, tum in alias necessitates publicas, ut proinde tanquam injusta improbari non possit, cum occupatis in aliorum gratiam debeatur sustentatio, quam et Evangelii prædicatoribus Christus concessit. Si vero concedat dispensationem in forma pauperum, concedit eam gratis ita, ut illa taxa non exigatur, etsi agenti sit aliquid pendendum; fit autem ea

dispensatio non solum a Papa, sed etiam ab Episcopis in casibus iis concessis; et declarat consuetudo et praxis et a Papa quidem non nisi ob copulam, vel suspicionem copulæ ab oratoribus habitæ, vel potius ob mulieris infamiam et scandala verosimiliter, nisi matrimonio jungantur, secutura; a Nuntio autem Apostolico et Episcopis ex speciali privilegio dispensantibus etiam ex aliis causis. Imo si Episcopus vi specialis privilegii dispenset, dispensatio semper gratis et sic in forma pauperum etiam cum divite fieri debet, quia specialibus facultatibus Episcopis Germaniæ concessis semper additur hæc clausula . *Et præfatæ facultates gratis et sine ulla mercede exerceantur.* Cumque facultates illæ singulis quadrienniis vel quinquenniis exspirent, semperque cum dicta clausula concedantur, non potest consuetudine præscribi contra illam juxta Reiffenstuel.

15. — Dubium hic est, quinam censeantur pauperes canonice, ut gaudere possint dispensatione in forma pauperum? Pauperes quidem canonice sunt non solum mendicantes, sed etiam, qui absque diminutione sui status non possunt solvere jura ad obtinendam Roma dispensationem, ut fatentur omnes, teste La Croix. Item, qui non habent sufficientia, ut juxta status sui conditionem decenter vivere possint, quales etiam esse possunt nobiles. Quare ut decidatur, quis hic censeatur pauper, personæ qualitas et circumstantantiæ considerandæ sunt; difficultas tamen crescit ex eo quod postquam deprehensum est, quosdam titulo paupertatis impetrasse dispensationem in forma pauperum, qui revera pauperes non erant, sed solvere potuissent Romæ taxam; Urbanus VIII, loco clausulæ : *dummodo pauperes existant* litteris dispensationis inseri solitæ, voluerit poni hanc : *dummodo ipsi pauperes et miserabiles existant, ac ex solo labore ac industria tantum vivant.* In qua clausula explicanda non conveniunt DD. ut videre est apud La Croix hic num. 837. Nam aliqui probabiliter dicunt pauperem censeri, qui labore suo debet simul victum quærere, miserabilem vero, qui tantum labore suo et non alio modo sustentare se potest, cui non obstat, quod parvum proventum habeat. Alii tenent, si quis proventus annuos tam tenues habeat, ut deducto ære alieno, impensis oneribus ordinariis et extraordinariis, v. g. tempore belli, etc., ferendis cogatur labore victum quærere, censeri vere pau-

perem et miserabilem, nec ideo teneri vendere bonum, ut taxam solvat. Ita La Croix num. citato. Dixi : *ut cogatur :* nam certum est hic non censeri pauperem, qui re ipsa dives est et vivit labore manuum : cum enim non ex necessitate, sed ex suo arbitrio vivat eo labore, nec miserabilis est.

Unde 1. Qui nulla bona possidet, sed tantum labore vivit, certo pauper et miserabilis est etsi spem habeat pinguis hæreditatis, quia spes non liberat a præsenti paupertate.

2. Si parentes habeant quidem multa bona, sed deducto ære alieno et oneribus, tam exiguus sit proventus, ut simpliciter labore et industria tantum vivant, vel ex bonis non habeant, quo annuatim per duos menses vivant, vere sunt pauperes et miserabiles, quia simpliciter vivunt ex labore suo ; ex quibus sequitur, non tantum ruricolas, opifices, mechanicos, milites, sed etiam multos mercatores et advocatos, aliosque esse canonice pauperes et miserabiles, eosque et eorum proles posse gaudere dispensatione in forma pauperum. His præmissis,

16. — Resp. Ad dispensationem in forma pauperum hæc quinque necessaria sunt, ita ut, uno deficiente, nihil sperari possit.

1. Debent oratores esse vere pauperes et miserabiles, alias deest intentio Pontificis dispensandi.

2. Debet inter eos intervenisse copula, aut esse tam familiaris conversatio, quæ eos de copula suspectos reddat, aut saltem apud Nuntium vel Episcopum adduci alia gravis causa.

3. Debet addi, an copula intercesserit cum ignorantia, an cum scientia impedimenti vel sub spe dispensationis, sive an in fraudem et ad extorquendam facilius dispensationem, quia in hoc secundo casu aut non dispensatur, aut duplum solvendum est.

4. Debet mitti attestatum ab Ordinario, vel ejus Vicario, quod oratores sint pauperes ac miserabiles suo labore viventes. Debet quoque mitti arbor consanguinitatis, aut saltem explicari, in quo gradu se attingant dispensandi.

5. Si oratores non sint quidem miserabiles, fortunæ tamen mediocris, sive non sufficientia habentes ad vivendum secundum status sui v. g. nobilitatis conditionem, mitti debet attestatio Ordinarii, vel vicarii, in qua exprimantur

annui reditus, quos habet orator et oratrix, non conjunctim, sed divisim et significetur, aut honestos esse et dictos reditus vix sufficere ad congruam sustentationem annuam ; nam in tali casu unius anni reditus acceptare solet Dataria, excepto casu, quo oratores se attingunt in secundo et tertio, acceptat autem in secundo et tertio solo, ac etiam in aliis gradibus sive conjunctis, sive divisis, modo non concurrat secundus et tertius. Ita P. La Croix, qui num. 929, suadet ut sollicitetur dispensatio per Nuntiaturam, quia hujus litteræ certius diriguntur, ac supplicæ per agentes proprios Romæ citius ac efficacius proponuntur minori sumptu. Cæterum si responsio nimium differatur, monitio facienda est ne forte supplica sit deperdita, aut in oblivionem venerit ob rerum multitudinem. Notandum præterea, quod mortuo Papa obtineri non possint Romæ dispensationes matrimoniales : nam annulus Piscatoris, sive sigillum Pontificis tunc frangitur.

17. — Ex dictis colligitur, scribendum esse ad sacram Pænitentiariam, quando impedimentum est occultum, non vero, quando est publicum et notorium, uti nec, quando in secundo gradu consanguinitatis etiam occulto sunt sponsi conjuncti ; imo nec pro ullo gradu consanguinitatis ad matrimonium contrahendum, sed, quia in iis dispensat Papa, ad aliquem, qui loco convenienti tradat libellum supplicem scribendum.

QUÆSTIO IV.

Quomodo formanda sit supplicatio pro impetranda dispensatione matrimoniali.

Resp. Hoc dabunt sequentia exemplaria, juxta quæ prudens parochus, vel confessarius facile faciet alia pro diversitate impedimentorum et causarum.

EXEMPLAR I.

Pro dispensatione obtinenda Romæ per Datariam pro foro externo in forma ordinaria super impedimento publico et notorio.

18. Forma ordinaria.

BEATISSIME PATER,

18. — Exponitur humiliter Sanctitati Vestræ pro parte devotorum ipsius oratorum (*Ponuntur nomina eorum, diœcesis, civitas, oppidum et parochia, quia rescriptum dirigitur ordinarie ad diœcesanum*) quod dicti oratores orthodoxæ fidei cultores (*ponitur causa dispensationis impetrandæ v. g. quod oratrix dotem non habeat, qua juxta status sui conditionem nubere possit non conjuncto*) cupiant matrimonialiter copulari, sed quia (*ponitur impedimentum v. g. quod in secundo consanguinitatis gradu conjuncti sunt*) et desiderium suum hac in parte adimplere non possunt sine Sedis Apostolicæ dispensatione, supplicant humiliter Sanctitati Vestræ, quatenus cum iisdem super dicto impedimento benigne dispensare dignetur. Desuper Sanctitatis Vestræ devoti oratores, qui supra.

EXEMPLAR II.

Pro dispensatione pro foro externo in forma pauperum super impedimento publico et notorio per Datariam.

19. Forma pro panperibus.

BEATISSIME PATER,

19. — Exponitur Sanctitati Vestræ humiliter pro parte illius devotorum oratorum Petri N. in oppido N. quod dicti oratores orthodoxæ fidei cultores, vere pauperes ac miserabiles et labore suo et industria tantum viventes, conscii se in tertio consanguinitatis gradu a communi stipite proveniente, conjunctos esse, se invicem, non quidem data opera, et crimine admisso Sedem Apostolicam ad misericordiam et gratiam erga ipsos faciliorem redderent, sed solum vesana libidine victi carnaliter cognoverint, pro-

lemque susceperint, cum autem, SS. Pater, nisi matrimonium inter dictos oratores contrahatur, dicta mulier diffamata, innuptaque et proles illegitima remaneret, graviaque inde scandala orirentur; cupiunt prædicti oratores matrimonialiter copulari; sed quia, obstante impedimento ejusmodi, desiderium suum hac in parte adimplere non possunt absque Sedis Apostolicæ dispensatione; supplicant etc., ut supra.

Notandum, si copula sit habita cum ignorantia, vel sub spe facilitandi dispensationem, exprimendum id esse et quidem, an una tantum, an utraque pars cum ea ignorantia vel intentione copulam habuerit. Dixi : *Sub spe facilitandi dispensationem,* non vero cum spe : primum enim intentionem significat facilitandi dispensationem, hancque difficiliorem reddit, non vero secundum.

EXEMPLAR III.

Pro dispensatione super impedimento notorio in secundo et tertio gradu impetranda per Datariam

20. Pro gradu secundo cum tertio.

BEATISSIME PATER

20. — Exponitur humiliter Sanctitati Vestræ pro parte devotorum illius oratorum, etc., ut supra : quod prædicti oratores orthodoxæ fidei cultores et (*si sint tales, id quod tunc semper addi potest*) vere pauperes ac miserabiles, cupiant matrimonialiter copulari, quia (*ponitur causa*) cum autem sint in secundo et tertio consanguinitatis gradu conjuncti, ideoque desiderium suum hac in parte implere non possint absque Sedis Apostolicæ dispensatione, hinc supplicant humiliter Sanctitati Vestræ præscripti oratores, quatenus cum iisdem in ejusmodi impedimento ex tertio consanguinitatis gradu dispensare et quod distantia secundi gradus non obstet, declarare, prolemque exinde suscipiendam legitimam renuntiare de speciali gratia dignetur, etc., ut supra.

In his supplicationibus ad Datariam scribitur ; BEATISSIME PATER, quia non inscribuntur summo Datario, sicut inscribuntur summo Pœnitentiario, quando petitur a sacra

Pœnitentiaria dispensatio pro foro interno in impedimentis occultis; sed ipsi Papæ, qui ipse dispensat, licet supplicationes per manus officialium transeant, debent tamen Romæ constitui, qui porrigat supplicationem et dispensationem solliciter, nisi mittatur supplica per nuntiaturam.

EXEMPLAR IV.

Pro dispensatione impetranda a sacra Pœnitentiara pro foro interno super impedimento occulto ad matrimonium contrahendum.

21. Ad Pœnitentiariam pro contrahendo matrimonio.

EMINENTISSIME ET REVERENDISSIME DOMINE, ETC.

21. — Exponitur humiliter Eminentiæ Vestræ, quod, postquam Caius Laicus Titiam carnaliter cognovit, impedimenti ignarus (*vel si ita non est, ponatur conscius*) tractatum habuerit cum sorore dictæ Titiæ de contrahendo matrimonio, qui tractatus cum publicus sit. impedimentum vero, occultum et nisi Cajus et Titia matrimonialiter copulentur, exinde verisimiliter oritura sint scandala; cupit orator, ad scandala vitanda et pro conscientiæ quiete a præmissis, de quibus summe dolet, absolvi et secum dispensari. Quare Eminentiæ Vestræ humiliter supplicat, ut super his de opportuno remedio, auctoritate apostolica providere dignetur. Desuper

Eminentiæ vestræ devotus orator, qui supra.

EXEMPLAR V.

Pro dispensatione super impedimento occulto post contractum matrimonium, a S. Pœnitentiaria impetranda.

22. Pro revalidando.

EMINENTISSIME, ET REVERENDISSIME DOMINE, ETC.

22. — Exponitur humiliter Eminentiæ Vestræ pro parte devoti illius oratoris, Caii Laici, quod ipse, alias impedimenti conscius (*vel ignarus*) matrimonium per verba de præsenti in facie Ecclesiæ contraxerit et successive consummarit cum muliere cujus matrem ante carnaliter cognoverat; cum

autem dictus orator ob affinitatis impedimentum ex dictis proveniens, quod occultum est, in eo matrimonio remanere non possit absque Sedis Apostolicæ dispensatione, et si divortium inter eos fieret, scandala exinde orirentur; cupit a præmissis, de quibus summe dolet, absolvi et secum super impedimento ad remanendum in dicto matrimonio dispensari (*si proles ex eo suscepta sit, addatur*) prolemque legitimari. Quare Eminentiæ Vestræ, etc., ut supra.

EXEMPLAR VI.

Super eodem brevius.

23. Forma brevior.

EMINENTISSIME ET REVERENDISSIME DOMINE, ETC.

23. — Titius Laicus (*conscius vel ignarus*) impedimenti contraxit in facie Eccclesiæ matrimonium cum muliere, cujus matrem (*vel sororem aut filiam*) prius carnaliter cognovit : Quare, cum absque scandalo separari non possint et impedimentum sit occultum, humillime supplicat absolvi et dispensari.

Nota. Epistola seu Supplicatio ad Sacram Pœnitentiariam terminanda est hoc modo : Dignetur Eminentia Vestra rescribere NN. (*exprimatur nomen et cognomen, cui rescribendum est*) ad civitatem N. (*exprimatur nomen civitatis*) per oppidum (*exprimatur vulgare nomen oppidi*) et dirigere Breve simplici Confessario, seu Confessario, magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, sive parocho, cui pœnitens suam conscientiam aperuit, addatur nomen et cognomen Confessarii. Deinde foris Epistola inscribitur :

Eminentissimo et Reverendissimo Domino, Domino Cardinali majori Pœnitentiario. Romam.

Supplica etiam includi potest litteris ad Confessarium in Pœnitentiaria, quorum alii sunt ex Ordine S. Dominici, alii ex Ordine S. Francisci, alii ex Societate Jesu.

EXEMPLAR VII.

Pro dispensatione in foro externo impetranda ab Episcopo, vel Nuntio Apostolico ad matrimonium contrahendum.

24. Forma ad episcopum vel nuntium pro foro externo ad contrahendum.

REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME (*vel* CELSISSIME *prout dignitas personæ exigit*) DOMINE.

24. — Exponitur Reverendissimæ Dignitati (*vel* Celsitudini) Vestræ pro parte devotorum illius oratorum Pauli N. et Margarithæ N. Diœcesis N. Parochiæ N. quod dicti oratores orthodoxæ fidei cultores, vere pauperes ac miserabiles, ignorantes (*vel* scientes) inter se intercedere impedimentum (v. g. publicæ honestatis, consanguinitatis in tertio et quarto gradu) sponsalia contraxerint, atque familiariter inter se conversati sint (*si sit suspicio copulæ, aut hæc habita, hoc addatur et insuper, an sub spe facilioris dispensationis vel non*) et nisi matrimonium inter se contrahant, dicta muliter verisimiliter diffamata et innupta remaneret, graviaque inde scandala orirentur : cum autem etc. (*hic ponatur impedimentum*) et desiderium suum hac in parte implere non possint absque dispensatione ; hinc supplicant Reverendissimæ Vestræ, quatenus cum iisdem super dicto impedimento benigne dispensare dignetur. Desuper

Reverendissimæ Vestræ devoti oratores qui supra.

EXEMPLAR VIII.

Pro dispensatione super impedimento publico ad manendum in matrimonio invalide contracto.

25. Ad revalidandum.

REVERENDISSIME, ETC.

25. — Exponitur, etc., quod dicti oratores, ignorantes impedimentum, præmissis denuntiationibus, in facie Ecclesiæ bona fide contraxerint matrimonium, illudque consummarint (*suscepta prole vel prolibus*) jam vero innotescat, eos esse consanguineos in quarto vel tertio gradu mixto cum quarto, adeoque absque dispensatione in matrimonio manere non possint ; si vero separarentur, gravia inde

scandala, etc., orirentur. Quare supplicant Reverendissimæ Vestræ, quatenus cum iisdem super memorato impedimento consanguinitatis in quarto gradu dispensare et non obstare propinquiorem declarare de gratia speciali dignetur, ut in facie Ecclesiæ licite et valide rursum contrahere valeant, etc.

Juxta exempla jam data facile confici poterit libellus supplex pro dispensatione in foro interno ad Ordinarium, in quo ponendum nomen diœcesis, non vero nomina oratorum et parochiæ, ut, quoad potest, famæ oratorum consulatur.

QUÆSTIO V.

Quæ taxæ et impensæ sint Romæ pendendæ pro dispensationibus matrimonialibus in Dataria?

26. Taxæ.

26. — Resp. Taxæ jurium solvendorum, quæ taristæ dicuntur, variæ sunt pro diversitate personarum, causarum et temporum. A. P La Croix l. VI. p. 3, sub n. 932, sic exponuntur.

Pro dispensatione matrimoniali in consanguinitate, vel affinitate cum pauperibus, Romæ.

	Imperiales
In secundo gradu æquali et copula licita.	14.
In secundo et copula illicita. .	3. et 4. pars Imp.
In tertio et secundo.	5.
In tertio æquali.	4.
In tertio et quarto.	3. et med. Imp.
In quarto.	3.
Pro cognatione spirituali. . .	4.
Super impedimento publicæ. honestatis. .	2. et med. Imp.

Pro divitibus vel nobilibus dispensandis.

	Scuta
In secundo gradu quando copula præcessit.	540.
In tertio et secundo gradu sine causa. . .	530.
Cum causa.	45.
In tertio gradu cum causa.	30.
Sine causa.	28.

Pontifex dicitur dispensare sine causa, quando nulla ex prædictis vel similis adest, cæterum nunquam dispensat sine omni causa etiam extrinseca ipsum movente, quæ ordinarie est bonum publicum Ecclesiæ, aut alia pia causa, pro qua exigit mulctam a dispensandis divitibus.

Porro duo Scuta faciunt tres circiter nostræ monetæ Imperiales. 10. Julii seu Pauli faciunt Romæ unum Scutum. 10. Baioci unum Julium. 5. Quatrini unum Baiocum. Ita Plettenberg in notitia Curiæ Romanæ (1).

QUÆSTIO VI.

Qualis debeat esse ex commissione dispensaturus?

27. Roma ordinarie non dispensat per se.

27. Ordinarie non dispensatur super impedimentis matrimonii Romæ, sed Episcopo, vel Vicario Generali, quem Curia Romana Officialem vocat, committitur, præsertim, si in foro externo sit dispensandum, vel dispensatio à S. Pœnitentiaria pro foro interno committitur facienda Confessario, aut alteri, quem dispensandus elegerit : litteræ enim S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem, seu ad ipsum, qui dispensationem per se vel alium petiit, qui non debet eas resignare, sed eligere Confessorem talem, quali inscribuntur, qui eas sibi ab oratore traditas resignet, legat et deinde cum eo secundum commissionem dispenset. Licet vero quocumque casu ab alio aperiantur, non carent effectu, quia qualitas Doctoris non requiritur ad aperiendum, sed ad dispensandum.

Quæritur : *Qualis esse debeat executor eligendus?*

28. Qualitas executoris.

28. — Resp. Debet 1. esse simpliciter approbatus ab Ordinario territorii, in quo est dispensaturus. 2. Debet regulariter esse Magister, sive Doctor Theologiæ vel Juris Canonici, promotus in Academia, neque sufficit, quod sit Licentiatus in Theologia, vel Jure Canonico, vel Magister, seu Doctor Ordinis : quod enim talis in favorabilibus veniat nomine Doctoris, intelligitur tantum de iis, quæ ratione

(1) Hæc et similia lector ad præsentem monetarum valorem reducere poterit.

exercitii, non quæ ratione dignitatis committuntur. Dixi: *regulariter:* nam ex privilegio a Gregorio XIII, anno 1582 concesso, possunt Confessarii Societatis Jesu, quos Generalis, vel alius Superior de ejus licentia, quam Superiores habent, ad id designari, dispensationem illam exequi: atque hoc alii religiosi mendicantes quoque possunt per communicationem privilegiorum, si specialem a suis Superioribus ad hoc facultatem impetraverint; alias dispensatio erit nulla. 3. Debet esse specialiter ad hoc electus a dispensando, qui tamen semel electum, si deprehendat ignorantem vel nimis rigidum, mutare potest. Ita Sanch. Perez de matrimonio d. 48, f. 5, num. 7, Gobat, Krimer, La Croix num. 955. Contra alios.

QUÆSTIO VII.

Quæ observanda sunt electo vel deputato ad dispensandum pro foro interno?

29. Observanda septem.

29. — Resp. Sequentia. 1. Si expresse habeatur in rescripto, ut dispensatio fiat in actu confessionis sacramentalis, vel in foro pœnitentiæ, vel audita confessione, requiritur confessio sacramentalis velut conditio, eaque sincera et valida: non ex eo tamen, quod dicatur: cum illis dispenses in foro conscientiæ, sequitur requiri confessionem. La Croix num. 956.

2. Confessarius, qui potest dispensare, etiam potest absolvere ab omnibus reservationibus et censuris, quæ proveniunt ex peccato, ob quod dispensatur; non tamen ab aliis, quæ aliunde proveniunt, nisi reservatio et censura impediret effectum gratiæ, quia in rescripto additur, quas propter præmissa, quomodolibet incurrit.

3. Expendere debet diligenter clausulas rescripti et examinare desuper dispensandum: quamvis autem ordinarie non requiratur, posset tamen ex causa exposci juramentum.

4. Præmittat monita opportuna et consilia de fideliter respondendo, de implenda pœnitentia injungenda, de cavendo relapsu in delictum.

5. Si supplicans nollet unquam dispensari, aut non posset, defectu conditionis, Confessarius non posset eum absolvere a reservatis et censuris, quia additur: *ad effectum*

concessæ gratiæ. Quare dispensatio impedimenti et revalidatio matrimonii est causa finalis cæterorum, qua cessante cessant reliqua. La Croix n. 959. Quod, si dispensatio facienda esset saltem post duos tresve annos, posset dispensandus a nunc electo Confessore absolvi a reservatis et censuris pro dispensatione, dein ab eodem accipienda, cumque dispensatio non sit alligata tempori, posset diutius differri, modo a censuris absolvatur interea, ut satisfaciat præcepto annuæ confessionis.

6. Debet rescriptum lacerari, vel comburi, vel ita corrumpi, ut non possit produci in foro externo, quod fit, si detrahatur sigillum, laceretur per medium, inducantur lituræ, vel cancelli, quamvis retineatur. Tunc enim nullum ejus authenticum exstat exemplar. Hoc si negligeretur, valeret quidem dispensatio, peccaret tamen Confessarius graviter, quia præcipitur sub excommunicatione latæ sententiæ; non peccaret tamen, si illius exemplar pro se describeret, huic enim non haberetur fides in foro externo. La Croix n. 966.

7. Si Confessarius minus bene peregerit officium suum, v. g. si dispensarit, sed non legitimarit prolem spuriam, poterit rescriptum præsentari alteri Confessario qualificato, qui hoc acceptato supplere poterit, quia commissio imitatur forum pœnitentiæ, in quo si unus non satisfecerit, poterit adiri alius.

QUÆSTIO VIII.

Quænam sint clausulæ et quomodo intelligendæ, quæ rescriptis pro dispensatione matrimoniali solent inseri.

30. Variæ clausulæ expendendæ et servandæ commissario.

30. — Resp. Sunt variæ, quæ pro diversitate dispensationum diversæ inseruntur. 1. Est : *Quatenus si ita est* : hoc est, an vera sint narrata. 2. *Audita prius ejus sacramentali confessione* : nimirum ante absolutionem et dispensationem. 3. *Sublata occasione peccandi* : vi hujus tolli debet occasio omnis proxima peccandi, v. g. cum sponsæ matre, vel sorore, vel alia, cum qua ante peccavit sponsus et quidem ante absolutionem, quia est quid substantiale et magni momenti : sufficit tamen, si permanens in eadem domo, ex occasione proxime ante faceret remo-

tam, quia occasio proxima esset moraliter sublata, debet autem Confessarius media ad id præscribere. 4. *Ad vitanda scandala, quæ orirentur :* ubi nomine scandali non venit admiratio, aut prudens opinio de alterutrius improbitate, sed publica occasio peccandi per temeraria judicia, detractiones, odia, dissensiones, imitatio mali exempli. 5. *Hac vice absolvat.* Circa hanc docet Krimer a n. 2353 et probabile agnoscit Gobat, quod dispensandus, si post concessionem gratiæ laberetur in plures censuras, vel reservata, possit etiam ab his absolvi; quia per hæc non est extincta gratia, cujus effectum cum impedirent alias reservata, debent posse tolli; hæcque potestas absolvendi durat, quamdiu ex rationabili causa differtur executio dispensationis. Nec obstat, quod Confessarius accepta facultate absolvendi Titium a lapsu carnis reservato, non possit uti ad absolvendum ab aliis ante absolutionem interea commissis quia facultas limitabatur ad peccatum manifestatum et pro quo determinare petebatur, habetque sublatio reservati illius rationem finis; at in nostro casu sublatio censuræ habet rationem medii; ideo enim datur facultas absolvendi à censuris, ut absolvatur a peccatis et in statu gratiæ revalidet matrimonium; facultas autem absolvendi mensuranda est secundum rationem finis, ut habet S. Thom. II, II, q. 27, a. 6. Cum ergo censuræ, quæ interveniunt, impediant finem, facultas se extendit etiam ad illas tollendas. De primo casu V. La Croix l. VI p. 2 num. 1692. 6. *Injuncta ei pro tam enormi libidinis excessu gravi pœnitentia salutari :* quæ pro prudentia Confessarii potest esse v. g. jejunium per sex menses semel qualibet hebdomada, recitatio tertiæ partis, seu quinque decadum Rosarii per tres menses, tribus diebus in hebdomada; vel aliud pietatis opus, considerata qualitate, statu, ætate pœnitentis. Si tamen dispensandus jam ante confessus esset et accepisset proportionatam pœnitentiam, vel si cum tali dispositione accederet, ob quam mereretur minorem, posset levior imponi; quia clausula intelligitur de peccato non confesso secundum se. 7. *Injungatur confessio saltem una singulis mensibus.* Hanc tenet Gobat, durare tota vita et quoties omittet, toties peccaturum mortaliter. Krimer putat probabiliter, si non addatur; *in perpetuum :* satis esse, si injungatur ad annos secundum mensuram delicti. La Croix

n. 963. 8. *Demum, dummodo impedimentum ex dictis proveniens sit occultum* : quod proinde examinare debet Confessarius. 9. *Aliudque canonicum non obstet impedimentum* : puta, in quo dispensatum non sit, vel quod dispensatione egeat. Hinc non obstat, quamvis, cum affinitate jam dispensata, clandestine ante contractum sit matrimonium, quia impedimentum clandestinitatis potest per contrahentes tolli renovando consensum coram parocho et testibus. 10. Si addatur hæc clausula *prolemque suscipiendam exinde legitimam nuntiando*, sensus est, ut declaret tantum legitimam, quia, sublato per dispensationem impedimento, ex matrimonio nascitur proles de jure legitima. 11. Quando dicitur, quod proles ex invalido matrimonio nata declarari debeat legitima *pro foro conscientiæ tantum*, sensus est, prolem talem pro utroque foro fuisse illegitimam, si uterque parens fuit conscius impedimenti tumque esse legitimandam, in quo casu Ecclesia tantum dispensat pro foro interno; attamen, juxta *Krimer*, tum legitimatur quoad temporalia et spiritualia, juxta alios, vero, tantum ad ordines sacros et beneficia. Quando vero saltem unus bona fide contraxit, putans matrimonium esse validum, proles censeri debeat legitima pro utroque foro. Idem dicendum, si non indicetur etiam mala fide impedimentum, quando revalidatur matrimonium. La Croix l. 964. 12. Si, ubi revalidandum est matrimonium, dicatur : *parte altera de nullitate prioris consensus certiorata ; sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur*; debet alteri parti nullitas matrimonii ita aperiri, ut sit libera ad absolute consentiendum de novo, vel non consentiendum. Potest tamen a parte conscia impedimenti etiam pro altera ignara illius, impetrari dispensatio; dum enim inhabilitas relativa tollitur ab una, etiam tollitur ab altera : nec apparet, cur gratia non possit impetrari invito, quamvis ei liberum maneat ea uti, nisi jura requirant, acceptationem gratia donandi, uti requirunt, dum impetratur beneficium ecclesiasticum. 13. Quando additur : *Tuam conscientiam oneramus* : eligitur industria personæ pro ipso actu dispensandi, hicque relinquitur ejus arbitrio sine cognitione judiciali, sufficitque prudens judicium de veritate narratorum, etsi non adsit certitudo, nec locus est appellationi. 14. Quando, ut solet, in rescripto habetur : *Si per diligentem informa-*

tionem compereris preces veritate niti; hoc spectat ad formam et prærequiritur ad valorem; ut constat ex Trid. sess. 22, cap. v, de reformat. idque licet ex confessione sponsorum, aut aliunde constaret; non debet autem plus examinare quam mandatur : unde si, ut nunc fit, clausula non addatur : *Dummodo copula non intercesserit;* in eam requirere non debet, secus, si apposita esset; quo tamen casu, si ageretur de dispensatione pro foro externo et copula esset occulta, juxta Sanch. Krimer et alios, reus non teneretur eam fateri, quia sensus esset : si intervenerit et publice sit nota. Et idem esset, si judex interrogaret de alio impedimento occulto, quod debito tempore tollendum esset. Econtra informatio pro foro externo capienda est ab aliis, quia in eo nemo admittitur ut testis in causa propria. Quod si per testes preces essent justificatæ et delegatus extra sigillum confessionis sciret eas non subsistere, non posset pergere, quia executio remittitur ejus judicio et discretioni, onerata ejus conscientia, id est, si in conscientia reperit preces veritate niti et non sequi scandala. 15. Si dicatur : *Si tibi videbitur expediens, dispenses;* dispensatio committitur ejus non libertati, sed prudenti judicio. 16. Si addatur : *ut asserunt, se de genere nobili ortos,* et alia causa movens Papam non addatur, debet nobilitas coram executore probari, sufficit autem, patrem esse nobilem, vel eos nobiliter vivere et non exercere, quæ populares exercent. Econtra viles censentur Mechanici : honesti, qui exercent artes ingenuas, seu plus ingenii requirentes, ut ars pictoria, etc. 17. Si dicatur in dispensatione cum illegitimo, *dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit :* est tantum instructio et adhortatio, ut talis non sit, hinc, quamvis esset, adhuc valeret dispensatio. 18. Si dicatur : *Dummodo per annum non insorduerit,* sensus est, si non permanserit toto anno in delicto, sine pœnitentia; unde, si intra annum sit confessus, non censetur insorduisse, etsi forte relapsus sit, modo in hoc iterum non permanserit per annum sine pœnitentia. 14. Si addatur : *Gratis ubique, sub pœna invaliditatis sine ulla mercede, sine præmio, sine munere, gratis sub excommunicatione,* etc., prohibetur, ne admittatur quidquam. Pro foro externo spectanda est consuetudo quoad Officiales.

QUÆSTIO X.

Quomodo in praxi procedendum juxta doctrinam hactenu traditam?

31. Praxis secundum dicta procedendi. — 32. Forma dispensandi.

31. — Resp. Procedi potest hoc modo. 1. Si advertas inter aliquos, qui jam contraxerunt inter se matrimonium, esse impedimentum dirimens, expensis incommodis fortassis secuturis, vide quid magis expediat, an illis revelare impedimentum, aut potius illos relinquere in matrimonio, bono fide contracto, sine impedimenti revelatione.

2. Si matrimonium primum intendant contrahere, quantum potes, nisi aliud exigant circumstantiæ, dissuade, quia plerumque infausta sunt matrimonia inter personas antecedenter impeditas, nisi adsit valde justa dispensationis petendæ causa : frequenter enim ducuntur motivis carnalibus aliis, mereque temporalibus, quæ Deo non probantur, ideoque cœlestem impediunt benedictionem.

3. Si in conjugato notes impedimentum, quod ipse sciat et super quo dispensari cupiat, eo quod non possit separari sine scandalo, nec vivere cum putatitia uxore continenter, procura illi dispensationem, vel ab Episcopo, si impedimentum sit ejusmodi, ut dispensare is possit ; vel Roma saltem per pœnitentiarium religiosum de quibus memini supra sub n. 295. Interim jube eum abstinere ab omni actu conjugali, quod securius obtinebitur, si negotiorum, vel alia de causa alio abeat, ita ut non eodem lecto cum putatitia uxore utatur.

32. — 4. Ubi rescriptum acceperis, si habeas qualitates et orator te ad exequendam dispensationem eligat, aperi ipso præsente litteras, expone omnes clausulas concernentes, quære an vera sint, quæ illic asseruntur et an præstare velit, quæ injunguntur ; si affirmet vera esse omnia, seque paratum ad præstandum omnia offerat, jube eum disponere se ad Confessionem, audi confitentem, impone præscriptas pœnitentias, adde debitas admonitiones, deinde absolve a censuris et peccatis forma consueta et dispensa utens hac forma : *Insuper auctoritate apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento,*

v. g. affinitatis, ita ut, illo non obstante, matrimonium contrahere (vel renovato consensu in eo permanere) possis et valeas cum N. In nomine Patris, etc.

Eadem auctoritate prolem, si quam susceperis, legitiman declaro.

Si hac forma non lubet uti, poteris absolvere a censuris et peccatis cum intentione dispensandi et dein declarare pœnitenti, cum ipso esse dispensatum et proles forte legitimas. His peractis lacera litteras dispensationis.

§ IV.

De dispensatione pro ordinibus.

QUÆSTIO I.

Quid pro dispensatione super natalibus, seu cum illegitimis sit observandum?

33. Qui sint illegitimi? — 34. Qui ex matrimonio invalido censeantur legitimi? — 35. Expositiții an legitimi. — 36. Dispensare potens cum illegitimis. — 37. Exprimenda in supplicatione. — 38. Taxa solvenda. — 39. Forma supplicationis.

33. — Resp. 1. Illegitimi in genere dicuntur, qui non sunt nati ex vero, vel saltem putatitio matrimonio. Si sint ex parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec tempore nativitatis; nec intermedio legitimum potuit esse matrimonium; dicuntur spurii, nati ex damnato coitu : uti sunt nati ex adulterio, incestu, concubitu sacrilego. Si vero inter parentes tempore conceptionis, vel nativitatis, aut intermedio potuit esse legitimum matrimonium, naturales appellantur. Hi omnes sunt irregulares et arcentur ab ordinibus et beneficiis ecclesiasticis; legitimantur tamen per subsequens matrimonium inter parentes suos, postea etiam in articulo mortis bona fide contractum, etsi invalide, modo ab Ecclesia reputetur validum. Excipe tamen spurios, qui per subsequens matrimonium præcise non legitimantur, spectato jure canonico ad ordines et beneficia ex capite : *Cum tanta, qui filii sint legitimi;* nisi tempore conceptionis ab uno conjuge impedimentum fuerit ignoratum. Palac. tr. 13, pu. 6, § 2, n. 9.

34. — Dixi in Responsione : *ex matrimonio vere saltem*

putatitio; nam illegitimi non sunt : 1. Qui nati sunt ex matrimonio solum illicito, ut nati ex conjugibus voto simplici castitatis in sæculo obstrictis. 2. Nati ex parentibus judæis, vel infidelibus, quia eorum matrimonia in ratione contractus censentur valida. 3. Nati ex parentibus qui matrimonium celebrarunt cum impedimento dirimente occulto, præmissis proclamationibus. Secus, si hæ sint omissæ. Ex Cap. cum inter. 4. Nati ex matrimonio re ipsa quidem invalido, bona tamen fide, saltem ab uno contrahentium celebrato. 5. In dubio, an quis sit illegitimus, habetur legitimus, quia in dubio vitium non præsumitur et culpa parentum dubia non debet obesse prolibus cum detrimento certo; hinc etsi sciatur, quod uxor ante matrimonium se miscuerit pluribus, si tamen proles nascatur post septimum mensem a contracto matrimonio computatum, censetur legitima : nam licet a conceptione usque ad nativitatem prolis plerumque intercedere soleant novem menses lunares; attamen, ut ait Aristoteles l. VII de animalibus cap. IV, non unum tempus, sed multiplex pariendi homini a natura datum est : mulier enim mense septimo, octavo et nono parere potest et quod plurimum decimo : nonnullæ etiam mulieres undecimum attingunt : hinc si post contractum matrimonium proles nascatur ante septimum mensem, ordinarie non censetur legitima, secus, si post illum, aut etiam in fine mensis decimi post mortem vel divortium mariti. Laym. l. V, p. 3, cap. v, n. 22. Excipe nisi contrarium constaret, uti si notoria esset copula a sponso cum sponsa ante matrimonium habita, etc. 6. Legitima censetur proles, si parentes contraxerint cum impedimento et dubitetur an mala fide. Si quis tamen sciret, se esse illegitimum, etsi publice putaretur legitimus, non posset gerere se velut legitimum, quia etiam illegitimi occulti sunt irregulares. La Croix l. VI. n. 755, cum communi contra aliquos quos citat.

35. — An expostitii censendi sint irregulares, vel legitimi, controvertitur. Legitimos censeri negant. Suar., Vasq., et alii. Eo quod sæpius sint illegitimi; præsumptio autem capiatur ex frequenter contingentibus, affirmant Barbosa, Salas., Castrop., et alii apud La Croix l. IV, n. 766. Quia sæpe exponuntur legitimi ob paupertatem parentum, vel aliis de causis; in dubio autem inclinandum est in favorem

26

prolis et quando præsumptio est contra præsumptionem, prævalere debet, quæ favorem continet et excludit delictum, cum delicta non præsumantur.

36. — Resp. II. Cum illegitimis dispensare potest Papa pro omnibus et quibuscumque beneficiis; Episcopus vero 1. cum suis subditis ad ordines minores et beneficia simplicia ex Cap. Is qui 1. de filiis Presbyt. in 6. Non tamen ad plura beneficia etiam tenuia ab uno eodemque possidenda. 2. Probabiliter etiam ad ordines majores, beneficia curata et dignitates, si defectus natalium sit occultus. Ita Diana, Avila, Barbosa, Laym., Engel, Franc. Schmier. Pichler et alii contra communiorem. Rationem dant, quia Trid. Sed. 21, cap. VI, de Reform. dicit : *Liceat Episcopis in omnibus irregularitatibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare* : Cum ergo irregularitas ob defectum natalium oriatur ex delicto, etsi non proprio, attamen parentum, recte videtur extendi dispositio Tridentini ad eam, utpote beneficium Principis et mera gratia, in nullius præjudicium cedens, adeoque largissimæ interpretationis ex cap. XVI de V. S. cap. XXII de Privileg. Deinde si non extenderetur ad irregularitatem ex delicto alieno, irregulares ex delicto proprio essent melioris conditionis quam irregulares ex delicto alieno. Ex eadem Trid. dispositione tenet Pichler t. XX, n. 3, citans Pirrhing, Layman., Piasc., posse Episcopum dispensare in irregularitate ob vitium corporis ortum ex delicto occulto. Atque hæc eadem facultas, sede vacante, conceditur Capitulo. Quamvis autem facultas illa, Episcopis concessa, sit latæ interpretationis, ipsa tamen dispensatio, cum deroget juri communi, est stricte accipienda. Hinc dispensatus ad ordines et beneficia præcise non censetur dispensatus ad ordines majores et beneficia curata. La Croix l. VI, a n. 2216.

37. — Resp. III. Si petatur dispensatio super natalibus, exprimi debet, an is, pro quo petitur, sit natus ex utroque parente soluto, vel alterutro conjugato, an constituto in sacris ordinibus ; alias dispensatio nulla est.

38. — Resp. IV. Taxa Romæ solvenda, si tantum dispensetur ad sacros ordines suscipiendos, sunt 7 scuta et 50 baioci ; si ad ordines sacros et beneficia, scuta 41,

si simul ad dignitates ecclesiasticas 50 scuta. Si dispensandum sit cum filio Presbyteri, debet mitti attestatum Ordinarii, vel ejus Vicarii, quod filius non sit imitaturus incontinentiam patris. Taxa sunt 20 scuta ad ordines tantum.

39. — Resp. V. Modus petendi dispensationem hanc est hic : *Petitur dispensatio super natalibus ad ordines minores et majores tantum* (vel *etiam ad beneficia*) *pro N. N.* (exprimatur nomen et cognomen) *Diœcesis N. natus ex simplici fornicatione, vel ex adulterio ex parte*, etc.

QUÆSTIO II.

Quid observandum pro impetranda dispensatione ad ordines extra tempora vel sine interstitiis suscipiendos?

40. Motiva dispensandi. — 41. Expensæ. — 42. Modus petendi.

40. — Resp. Hæc datur Romæ propter unum ex his motivis. 1. est solatium parentum, vel parentis senio confecti. 2. Ætas 27 annorum inchoata. 3. Doctoratus, vel Baccalaureatus Theologiæ. 5. Arctatio beneficii actualis. 5. Subdiaconatus, vel Diaconatus. 6. Nobilitas. Ex his motivis dispensat Dataria et Secretaria, quæ et dispensat tum ob magisterium artium tum ob actuale studium Theologiæ.

41. — Si Dataria dispenset, taxa sunt 4 scuta, quibus duo sunt addenda, si dispensetur ob nobilitatem ; dispensatio autem non expeditur, nisi intra 14 dies ; si tamen officialibus addantur 50 baioci, haberi expeditio potest intra dies octo. Si dispenset Secretaria brevium, haberi potest intra diem, sed tunc pendenda sunt 9 scuta.

42. — Modus petendi hic est : *Petitur dispensatio in interstitiis, vel extra tempora pro N. N. Clerico seu Scholari Diœcesis N. a parte Imperii* (*vel Reip.*) *in solatium parentis senio confecti, vel, quia jam est annorum* 27, etc.

Cæterum, in interstitiis ob causam dispensare etiam possunt Episcopi Germaniæ.

QUÆSTIO III.

Quid observandum pro dispensatione in ætate ad Ordines requisita a jure?

43. Motiva dispensandi Romæ. — 44 Modus petendi. — 45. Potest quoque Episcopus dispensare.

43. — Resp. Hæc datur 1. ob penuriam Sacerdotum. 2. Ob utilitatem egregiam Ecclesiæ, quæ speratur a dispensando. 3. Ob solatium parentum saltem alterutrius viventis. 4. Ob arctationem beneficii actualis. 5. Ob Diaconatum vel Subdiaconatum. 6. Ob Doctoratum Theologiæ, vel Philosophiæ, ac etiam ob studium theologicum. Non dispensatur autem nisi pro 13 mensibus ad summum. Taxa cum Agentia sunt undecim scuta.

44. — Modus petendi hic est : *Petitur dispensatio in ætate* 13 *mensium pro N. N. Diœcesis N. v. g. in solatium patris senio confecti,* etc.

45. — In ætate unius anni pro ordinibus possunt etiam ex speciali facultate dispensare Episcopi Germaniæ, pendique solet pro quolibet mense Florenus Rhenanus. In ætate tamen ad beneficium curatum obtinendum Episcopi nec pro uno die dispensare possunt.

QUÆSTIO IV.

Quid præterea notandum pro dispensatione in irregularitate ex delicto, vel defectu Romæ petenda?

46. In occultis Pœnitentiaria, in notoriis Dataria.

46. — Resp. Si delictum v. g. homicidium, sit occultum, nec ad forum contentiosum deductum, dispensat Pœnitentiaria. Modus petendi hic est : Petitur dispensatio super irregularitate a Titio Diœcesis N. contracta ex homicidio voluntario (vel involuntario) quod sic accidit : *Narratur species facti, additurque quod casus sit occultus.* Taxa quidem nulla solvenda est pro dispensationibus in Pœnitentiaria, Agentiæ tamen solvendum est juxta mensuram laboris et difficultatis. Suntque ordinarie 50 baioci.

Si vero delictum sit publicum, aut irregularitas proveniat ex defectu corporis, dispensat Dataria et taxa cum

Agentia sunt 12 scuta. Si Laicus, qui uxorem habuit viduam, dispensationem petat, quandoque ascendit ad 185 scuta. De dispensatione in votis et juramentis vide Theol. Moral., p. 2, n. 360.

§ V.

Praxes petendi alias gratias.

PRAXIS

Petendi Indulgentias plenarias.

47. Forma petendi. — 48. Quæ, et quot indulgentiæ pro singulis Ecclesiis impetrari possint? — 49. Quando cessent septennales? — 50. Clausula : præsentes sint nullæ.

47. — *Supplicatio.* Petitur Indulgentia plenaria ad septennium (*perpetua enim vix datur*) pro Ecclesia Parochiali (vel filiali) v. g. S. Petri loci N. Diœcesis N. in festo S. Petri. Item si videatur, peti potest Indulgentia 100 dierum pro iis qui, singulis diebus Sabbati et festis B. Virginis, intersunt Litaniis Lauretanis, recitari vel decantari solitis. Hæ binæ Indulgentiæ, quando simul petuntur, inseruntur uni, eidemque Brevi, nec ideo plus Agenti solvendum.

48. — *Notandum* autem 1. Cuivis Ecclesiæ sive Capellæ, quæ non sit Regularium, unica tantum conceditur Indulgentia pro omnibus per annum ad septennium duratura; Ecclesiis tamen cathedralibus, collegiatis, ac etiam Parochialibus possunt per memoriale a Papa impetrari binæ ad septennium. 2. Cuivis Ecclesiæ tam Regularium, quam non Regularium sine memoriali impetrari possunt indulgentiæ ad septennium in precatione 40 horarum et visitatione 7 Altarium lucrandæ. 3. Sine memoriali cuilibet Ecclesiæ impetrari potest 100 dierum indulgentia pro iis qui intersunt Litaniis Lauretanis in festis B. V. M. et semel in hebdomada. 4 Si Agens in Curia Romana procuret Indulgentias, tum pro labore dantur 20 baioci, si autem debeat facere et porrigere memoriale 50 baioci.

49. — 5. Etsi fuerit communis sententia, quod septennium, pro quo conceduntur indulgentiæ, sit computandum a die promulgationis, eo quod concedi censeretur septennium fructuosum, tale autem non sit ante approbationem

Episcopi et promulgationem ex Trid. Sess. 21, cap. IX de Reform. nunc tamen computandum est a die datæ Brevis, ut declaravit S. Congregatio, approbante Pontifice Anno 1711 18 Maii La Croix l. VI, p. 2, n. 525.

50. — 6. Clausula Brevibus inserta : *Volumus autem, ut si alias Christi fidelibus in quocumque alio anni die dictam Ecclesiam seu Capellam, aut Altare in ea situm, visitantibus aliqua alia Indulgentia perpetuo vel ad tempus, nondum elapsum, duratura concessa fuerit... præsentes nullæ sint,* non comprehendit Altaria privilegiata pro defunctis, nec Indulgentias certo hominum generi, v. g. confraternitati concessas certum pium opus in Ecclesia peragentibus, vel Litanias aliasve hujusmodi preces recitantibus, ac iis qui Christiana doctrina erudiuntur, aut erudiunt, nec preces 40 horarum, nec denique quæ pro unica vice conceduntur. Ita S. Congreg. approbante Pontifice 1577, uti videre est apud La Croix l. VI, p. 2, sub n. 1379.

PRAXIS

Petendi privilegium Altaris pro omnibus fidelibus defunctis.

51. Forma supplicandi. — 52. Missæ requisitæ.

51. — *Supplicatio.* Petitur Altare privilegiatum ad septennium (*perpetuum enim vix est impetrabile*) pro Ecclesia v. g. Parochiali S. Petri, loci N. Diœcesis N. et in ea sito Altari majori (*Vel Christi Crucifixi*) pro singulis Feriis secundis, vel pro una in septimana, ab ordinario determinanda, dicuntur in ea quotidie 7 vel 5 vel 4 Missæ, Scribatur, ut est.

52. — *Notandum.* Altare privilegiatum non conceditur Ecclesiæ pro omnibus Defunctis, nisi in ea dicantur per annum quotidie 7 Missæ. Si dicantur Missæ tantum 4 vel 5, debet memoriale præsentari Pontifici, sique pauciores Missæ in illa Ecclesia quotidie celebrentur, debet in ea esse erecta sodalitas v. g. Bmæ Virginis, vel doctrinæ Christianæ sub invocatione v. g. S. Josephi, alicujus Apostoli, vel alterius Sancti, alias Altare privilegiatum vix obtinebitur. Si autem in ea celebrentur in dies 10 vel 9 Missæ, potest per memoriale pro duabus Feriis in hebdomade impetrari, alias pro una tantum. Si quotidie dican-

tur 14 Missæ, potest sine memoriali impetrari pro duabus in hebdomade diebus etc.

PRAXIS

Petendi Altare privilegiatum pro Confratribus et Consororibus alicujus Confraternitatis.

53. Forma supplicandi. — 54. Expensæ.

53. — *Supplicatio.* Petitur Altare privilegiatum ad septennium pro Ecclesia Parochiali (vel filiali) S. Petri, loci N. Diœcesis N. et in ea sito Altari Confraternitatis N. *v. g.* Rosario etc., pro una feria hebdomadæ ad arbitrium Confratrum de consensu Ordinarii. Diem commemorationis omnium fidelium Defunctorum et illius Octavam non est opus exprimere, quia jam subintelligitur.

Notandum. Hoc altare conceditur, etsi per hebdomadam tantum unum in illa Ecclesia legatur in Altari privilegiato ea die, cui affixæ sunt indulgentiæ ex determinatione Secretariæ Apostolicæ, vel Ordinarii.

54. — Expensæ pro hoc et præcedente sunt eædem, quæ solvendæ sunt pro Indulgentiis. Quamvis Agens pro hujusmodi brevibus litteris in Secretaria debet solvere 10 baiocos. Brevia tamen Indulgentiarum dantur gratis.

PRAXIS.

Petendi Breve indulgentiæ perpetuæ pro confraternitate quacumque erigenda, vel jam erecta.

55. Quæ indulgentiæ? — 56. Forma supplicandi. — 57. Taxa.

55. — *Notandum.* Hoc Breve petitur quando aut jam erecta est aut primo erigitur aliqua Confraternitas; Indulgentiæ, autem conceduntur plenariæ perpetuæ Confratribus et Consororibus. 1. Indulgentia plenaria in die ingressus. 2. In articulo mortis. 3. In festo principali per annum. 4. Indulgentiæ septem annorum et septem quadragenarum pro quatuor aliis festis minus principalibus per annum. 5. Indulgentiæ 60 dierum pro omni opere pio ex iis quæ in Brevi specificantur.

56. — *Supplicatio.* Petitur Breve pro Ecclesia Parochiali vel filiali v. g. S. Petri non Regularium (vel Clericorum

Regularium) Civitatis N. Diœcesis N. et in ea erecta vel erigenda confraternitate, v. g. B. M. V. sine labe originali conceptæ. Festa sunt omnia ad arbitrium Confraternitatis, vel certe festum principale v. g. pro principale : Conceptio B. M. V. et quatuor minus principalia : Annuntiatio, Nativitas, Purificatio et Assumptio ejusdem. Neque enim necesse est festa specificare; si non specificentur, relinquuntur arbitrio et determinationi Sodalium cum consensu Episcopi.

57. — Taxa hujus Brevis cum Agentia sunt 5 scuta et 2 baioci, sed quia semper Altare privilegiatum per 20 baiocos impetratur, hinc pro utroque solvuntur 5 scuta et 22 baioci.

PRAXIS

Petendi Breve perpetuum pro confraternitatibus Agoniæ, seu, ut dicitur, de bona morte.

58. Forma supplicandi. — 59. Quæ indulgentiæ.

58. — *Supplicatio.* Petitur Breve perpetuum pro Ecclesia Clericorum Regularium Societatis Jesu Civitatis N. et in ea erecta sive erigenda Confraternitate, seu Congregatione D. N. J. C. in Cruce moribundi; ac B. M. V. ejus Genitricis dolorosæ ad bene moriendum : pro semel quovis mense, id est, prima Dominica (vel Feria 6) cujusvis mensis.

59. — Per hoc Breve conceduntur plenariæ Indulgentiæ perpetuæ pro aliquo die, qui in supplicatione determinari debet, in quovis mense : ordinarie solum datur iis Confraternitatibus, quæ eriguntur in Ecclesiis Societatis Jesu, seu in quibus ipsi divina peragunt. Pro Agentia et Altari privilegiato datur unum scutum, vel quandoque Imperialis communis monetæ.

PRAXIS PETENDI ORATORIA

Oratorium pro rure, seu locis extra urbem et oppida sitis.

60. Forma supplicandi.

60. — Petitur oratorium pro N. N. Diœcesis N. vigore cujus ipse, moderna conjux ipsius N. cum prolibus et fa-

milia possit curare celebrari Missam cum solitis clausulis et exceptionibus, in domo suæ habitationis rure extra urbem N. etc. Taxa 12 scuta. Hoc datur etiam personis non nobilibus et nullam jurisdictionem temporalem in aliquo dominio exercentibus.

Pro civitate et omnibus locis, in quibus supplicans jurisdictionem temporalem seu altam, seu bassam exercet.

61. Forma supplicandi. — 62. Servanda.

61. — *Supplicatio.* Petitur oratorium pro N. N. v. g. S. Rom. Imperii Comite, ejus moderna conjuge N., prolibus, familia, hospitibus, pro Civitate N. Loco N. Diœcesis N. in quo jurisdictionem temporalem exercent. Datur tantum personis nobilibus, jurisdictiouem aliquam temporalem exercentibus, atque cum his restrictionibus. 1. Ut valeat tantum pro Civitate et locis unius Diœcesis.

62. — 2. Ut quod tamen non prohibentur celebrare ii Religiosi, qui privilegium habent personale celebrandi, ubicumque commoditatem nacti fuerint. 3. Ut locus sit muratus, decenter a domesticis aliis usibus separatus et prius visitetur ab Ordinario, vel ejus Vicario. 4. Ut in festis solemnioribus anni istic Missa non celebretur. 5. Ut famuli et famulæ illo tempore ad servitia non necessarii diebus festis et Dominicis eant ad Ecclesiam publicam ; filii autem et famuli necessarii, ac ruri etiam hospites possunt dictis diebus interesse privatæ Missæ, satisfaciuntque præcepto Ecclesiæ. Taxa sunt 12 scuta.

Pro infirmis Nobilibus.

63. Forma supplicandi. — 64. Observanda.

63. — *Supplicatio.* Petitur oratorium pro N. N. et (si infirma etiam sit) ejusdem conjuge, Nobilibus, Diœcesis N. laborantibus quibusdam infirmitatibus, propter quas domo, Missam audiendi causa, exire non possunt, pro Civitate N. et tota Diœcesi N.

64. — Hoc conceditur Nobilibus, etsi jurisdictionem nullum exerceant, convenitque cum secundo in omnibus, præterquam quod valeat tantum pro tempore infirmitatis ab auditione Missæ in Ecclesia impedientis, nulla tamen

anni dies etiam solemnissima excipitur. Deinde diebus dominicis restringitur tantum ad unam personam usibus necessariam; aliæ vero, ut satisfaciant præcepto Ecclesiæ, Missæ debent interesse in Ecclesia publica. Potest etiam impetrari pro matre, patre, filia, filio, fratre, sorore, infirmis. Taxa est eadem, quæ supra.

Pro Itinerantibus.

65. Forma supplicandi.

65. — *Supplicatio.* Petitur Altare portabile, sive viatorium pro N. N. ejusdem moderna conjuge N. Nobilibus Diœcesis N. frequenter, aut subinde iter facientibus per v. g. Germaniam.

Datur tantum Nobilibus jurisdictionem etiam non exercentibus; valet tantum in itinere, ubi commoditas non est audiendi Missam; quo casu eo gaudere possunt etiam omnes socii itineris. Taxa est eadem, quæ supra.

PRAXIS

Petendi Proto-Notariatum Apostolicum.

66. Forma. — 67. Quibus detur quæ taxa?

66. — *Supplicatio.* Petitur Proto-Notariatus Pontificius (vel Ducis Sfortiæ) N. N. Diœcesis N. Canonico ibidem, vel Nobili, vel Magistro Philosophiæ.

Hic non datur, nisi personæ nobili, aut gradu aliquo theologico, aut juridico, vel philosophico insignitæ, aut constitutæ in dignitate aliqua ecclesiastica. Taxa sunt 24 scuta, si detur a Pontifice; si a Duce Sfortiæ ex privilegio, quod habet a Pontifice; 6 vel 7 scuta et 50 baioci. Notariatus autem datur etiam non Nobilibus, nec Graduatis. Taxa cum Agentia sunt 4 scuta, 50 baioci; modus petendi idem, qui supra.

§ VI.

Breviaturæ in Pœnitentiaria usitate explicantur.

A

Archiepus	Archiepiscopus.
Alt	Aliter.
Als	Alias.
Absolûo	Absolutio.
Aptica	Apostolica.
Appbatis	Approbatis.
Autre	Auctoritate.

C

Cardlis	Cardinalis.
Canicè	Canonice.
Cen	Censuris.
Circumpoeni	Circumspectioni.
Xstus	Christus.
Confeône	Confessione.
Confeôri	Confessori.
Coiône	Communione.
Conscîæ	Conscientiæ.
Constituônibus	Constitutionibus.

D

Discreôni	Discretioni.
Dispensao	Dispensatio.
Dnus	Dominus.

E

Eclæ	Ecclesiæ.
Effus	Effectus.
Exît	Existit.
Ecclis	Ecclesiasticis.
Epûs	Episcopus.
Exîoe	Excommunicatione.

F

Fr	Frater.
Frum	Fratrum.

G

Gnâli	Generali.

H

Hûmoi	hujusmodi.
Humilêr	humiliter.

I

Infrâptum	infrascriptum.
Irregûlte	irregularitate.
Igr	igitur.
Infrâpta	infrascripta.

L

Lîa	licentia.
Ltima	legitima.

M

Mrimonium	Matrimonium.
Magro	Magistro.
Mirâone	miseratione.
Mîr	misericordia.

N

Nulltus	nullatenus.

O

Ordîo	Ordinatio.
Ordinâoni	ordinationi.

P

PP	Papa.
Pr	Pater.

Pontus	Pontificatus.
Ptus	præfatus, prædictus.
Ptur	præfertur, prædicitur.
Pntium	præsentium.
Pbter	Præsbyter.
Pbricida	Præsbytericida.
Pœnîa	pœnitentia.
Pœniâria	Pœnitentiaria.
Pôo	posse.
Prôr	Procurator.
Q	
Qtnûs	quatenus.
Qmblt	quomodolibet.
Qd	quod.
R	
Rcâlri	Regulari.
Reliône	Religione.
Roma	Romana.
S	
Sntæ, vel Stæ,	Sanctæ.
Saluri	salutari.
Sentia	sententia.
Speatr	specialiter.
Spplionibus	Supplicationibus.
Spualibus	spiritualibus.
T	
Tn	tamen.
Tm	tantum.
Thia, vel Theolia	Theologia.
Tli	Tituli.
V	
Venebli	Venerabili.
Vræ	Vestræ.

Notandum in litteris S. Pœnitentiariæ, non fieri virgulas, nec puncta, nec commata, nec diphthongos, nec accentus, sed sensum colligendum esse ex lectione. Ita testantur Hunoldus Plettenberg in notitia Congregationum pag. 198. et Viva in damnatam 32. ab Alexandro VIII, N. XIII.

§ VII.

Extraordinariæ facultates Episcopis Germaniæ a Sede Apostolica concedi solitæ.

70. Quandonam cessant facultates?

69. — Ut sciatur, in quibus ordinarie ad Episcopum recurri possit, existimavi referendas hic esse facultates speciales Episcoporum Germaniæ. Do autem illas, ut habentur apud La Croix p. 6, p. 3, n. 846, et sunt sequentes.

1. Absolvendi ab hæresi et apostasia a fide et a schismate quoscumque etiam Ecclesiasticos tam sæculares, quam regulares, non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi sanctum Officium exercetur, nisi in locis Missionum, in quibus impune grassantur hæreses, deliquerint, nec illos, qui judicialiter abjuraverint, nisi nati sint, ubi impune gras-

-cantur hæreses et post judicialem abjurationem illuc reversi in hæresim fuerint relapsi et hos in foro conscientiæ tantum.

2. Tenendi et legendi libros Hæreticorum ad effectum eos impugnandi et alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinæi et Nicolai Machiavelli et libros de Astrologia judiciaria, principaliter, aut incidenter et alias quovis modo de ea tractantes; ita tamen, ut libri illis provinciis non efferantur.

3. Dispensandi in tertio et quarto simplici et mixto cum pauperibus tantum in contrahendis, in contractis vero cum hæreticis conversis etiam in secundi simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat gradum primum et in his casibus prolem susceptam declarandi ligitimam.

4. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis, ex sponsalibus proveniente.

5. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

6. Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis, præter levantem et levatum.

7. Hæ vero dispensationes matrimoniales videlicet tertia, quarta, quinta et sexta non conceduntur nisi cum clausula : *Dummodo mulier rapta non fuerit et, si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat.* Et in dispensationibus hujusmodi declaretur expresse, illas concedi tanquam a Sedis Apostolicæ Legato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inferatur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, alias nullæ sint.

Hac facultate juvari non possunt in matrimoniis contractis sine proclamationibus.

8. Dispensandi irregularitatibus, ex delicto occulto tantum provenientibus, excepta ea, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

9. Dispensandi et commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis castitatis et religionis.

10. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla Cœnæ, in locis tamen, ubi impune grassantur hæreses.

11. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta et alia utensilia, ad sacrificium neces-

saria, ubi non intervenit S. Unctio et reconciliandi Ecclesias pollutas aqua ab Episcopo benedicta et in cas necessitatis aqua etiam ab Episcopo non benedicta.

12. Conferendi ordines extra tempora et non servatis interstitiis usque ad sacerdotium inclusive.

13. Dispensandi super ætate unius anni ob operariorum penuriam, ut promoveri possint ad Sacerdotium, si alias idonei fuerint.

14. Consecrandi Olea cum quinque saltem Sacerdotibus, non tamen extra Cœnam Domini, nisi necessitas illud urgeat.

15. Celebrandi bis in die, si necessitas urgeat; ita tamen, ut in prima Missa non sumpserit ablutionem; per unam horam ante auroram et aliam post meridiem, sine ministro, sub dio et sub terra, in loco tamen decenti, etiam si Altare sit fractum, vel sine reliquiis Sanctorum et præsentibus Hæreticis, Schismaticis, Infidelibus et Excommunicatis, si aliter celebrari non possit. Caveat autem, ne prædicta facultate seu dispensatione bis in die celebrandi aliter quam ex gravissimis causis et rarissime utatur, in quo graviter oneratur ipsius conscientia. Quod si hanc facultatem alteri Sacerdoti juxta facultatem, inferius apponendam, communicare, aut causas ea utendi alicui, qui a S. Sede hanc facultatem obtinuerit, approbare visum fuerit, serio ipsius conscientiæ injungitur, ut paucis duntaxat, iisque maturioris prudentiæ, ac zeli, qui absolute necessarii sunt, nec pro quolibet loco, sed ubi gravis necessitas tulerit et ad breve tempus eamdem communicet, aut respective causas approbet.

16. Deferendi SS. Sacramentum occulte ad infirmos sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro iisdem infirmis in loco tamen decenti, si ab Hæreticis, aut infidelibus sit periculum sacrilegii.

17. Induendi vestibus sæcularibus, si aliter vel ad loca eorum curæ commissa, vel in iis permanere non poterunt.

18. Recitandi Rosarium, vel alias preces, si Breviarium transferre non poterunt et divinum officium ob aliquod impedimentum recitare non valeant.

19. Dispensandi quando expedire videbitur, super esu carnium, ovorum et lacticiniorum pro tempore jejuniorum et præsertim Quadragesimæ.

20. Communicandi has facultates in totum, vel in parte, prout opus esse secundum ejus conscientiam judicarit, Sacerdotibus idoneis, in conversione animarum laborantibus et præsertim tempore sui obitus, ut, Sede vacante, sit, qui possit supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quamprimum fieri debebit, per delegatos, aut unum ex iis alio modo provideat.

21. Et prædictæ facultates gratis et sine ulla mercede exerceantur, ac tantum concessæ intelligantur ad quinquennium.

Utendi iisdem facultatibus in civitate et Diœcesi N. tantum.

70. — Hæ facultates (quibus si restrictæ non sint, dispensare et absolvere potest Episcopus juxta Pignatelli tom. VII, Consultat. 53, etiam peregrinos in sua Diœcesi et advenas, imo et religiosos exemptos) singulis quinquenniis, computatis a die acceptationis renovantur; nec cessant mortuo Pontifice vel novo Electo : quamvis enim initio novi Pontificatus promulgetur Regula 13 vel 14 Cancellariæ, eaque revocentur variæ facultates, ab Antecessore Pontifice concessæ; attamen Anno 1700 Roma interrogata respondit non revocari facultates a Sto Officio concessas, quales ordinarie sunt, quæ Episcopis et Nuntiis Apostolicis conceduntur, sed eas tantum, quæ immediate a Prædecessore Pontifice sunt concessæ. La Croix l. VI, p. 3, n. 848.

Plerasque ex prædictis facultatibus, aliasque ampliores habere solet Nuntius Apostolicus, sed non quilibet easdem, hinc si in quo casu juvare non possit Episcopus, expedit recurrere, ut supra monui, ad Nuntium, qui, si dispensare vel absolvere non possit, dispensationem, aut absolutionem minoribus sumptibus Roma procurabit.

CASUS CONSCIENTIÆ

EX NEO-CONFESSARIO, SEU METHODO RITE OBEUNDI MUNUS CONFESSARII, RESOLVENDI.

Casus. I. — Abelinus, nuper primum approbatus ad excipiendas Fidelium Sacramentales Confessiones, primum quem audit, longiorem peccatorum quam Abelinus prævi·derat, protrahit Confessionem et in quibusdam peccatis gravibus non exprimit, ut oportet, numerum et speciem infimam. Abelinus proponit sibi in fine jubere et interrogare, ut omnia rite fiant, interim in fine non recordatur omnium, quæ majori explicatione egebant.

Quæritur 1. Quæ generatim observanda sint Confessario in decursu Confessionis? 2. An pœnitens is teneatur repetere Confessionem, saltem eorum peccatorum, de quibus dubium esse potest, an rite sint exposita? n. 3.

Casus II. — Adolphus, novissime promotus ad sacrum Presbyteratus ordinem, petit statim approbari ad excipiendas in subsidium Pastorum fidelium Confessiones; ejus petitioni, quia existimabatur habere sufficientem doctriuam, annuitur; primum persuasus, quorumdam doctorum, male intellecta sententia, existimans, se non teneri pœnitentes examinare, absolvit, quali pœnitentia injuncta, sibi confitentes, nulla data instructione; postmodum a viro docto et experto edoctus suam melius obligationem, anxie excutit omnes et in specie conjuges de actu conjugali, peccatis eorum specialibus, ab ipsis quandoque committi inter se solitis. Unde varii conjuges anxii alios interrogant, quibus peccare inter se possint conjuges.

Quæritur 1. An et quando teneatur examinare Confessarius pœnitentes? 2. Quomodo examinandi sint? 3. Quæ tum generatim, tum quibusdam in specie sint injungenda pœnitentia? 4. Quibus ex causis possit imponi minor? 3. An, quando et quomodo conjugati sint examinandi circa peccata ipsis specialia, inter quos quandoque intervenientia et quæ illa sint? Vide n. 4, a n. 119, ad n. 122, p. 4, n. 503, 514.

Casus III. — Albanus, toto die sedens pro sacro tri-

bunali, varios audivit pœnitentes. Unum ex iis reperit admodum rudem, qui nec actum Fidei, Spei et doloris noverat elicere, peccaverat quoque ex ignorantia in materia tum castitatis, tum aliis quibusdam. Alter faciens mentionem quorumdam ex vita præterita peccatorum, inter cætera confitebatur, se carnaliter ante matrimonium cum sorore suæ uxoris peccasse : Albanus advertens impedimentum contractum, tacet. Tertius pariter se accusat de peccato carnis cum matre uxoris suæ ante matrimonium; Albanus ex circumstantiis actus, dubitat, an fuerit perfectus et sufficiens ad generationem prolis. Proinde et de hoc tacet.

Quæritur 1. Quomodo tractandus fuerit primus et excitandus ad dolorem? 2. An monendus de peccatis ex ignorantia, etsi sint mere materialia? 3. An et in quibus circumstantiis Albanus recte vel male fecerit tacendo ad casum secundi? 4. An recte dissimulaverit impedimentum dubium tertii? n. 5. 10 et parte 4, Th. Mor. n. 590.

Casus IV. — Albertus a Confessario gravem sibique valde difficilem accepit pœnitentiam : proinde vadit ad alium Confessarium et eam sibi in aliam commutari petit.

Quæritur 1. Quæ sint pœnitentiæ inconvenientes et convenientes? 2. An alius Confessarius possit mutare pœnitentiam, ab alio injunctam, si pœnitens non aperiat peccata, ob quæ imposita fuit? n. 15, 18, 19.

Casus V. — Balduinus, Sacerdos religiosus, vesperi et matutino tempore in loco magnæ festivitatis fatigatus excipiendis Confessionibus, sumpto prandio, pro more suo sequens consilium S. Francisci Xaverii, de quo n. 55, expendit, an recte processerit cum pœnitentibus et quomodo melius suo muneri potuisset satisfacere et quia invenit, se aliquibus negasse, aliquibus distulisse absolutionem, aliis dedisse absolute, non satis certus de dispositione, aliis sub conditione, injuncta pœnitentia, ut ante Communionem eliciant dolorem novum de peccatis, firmumque concipiant emendationis propositum, illud Christo eucharistico offerant in gratiarum actionem et confirmandum, non parum angitur, ne non rite sacro munere sit functus.

Quæritur 1. Quando danda absolute, quando sub conditione sit absolutio? 2. Quando neganda, aut saltem differenda? n. 21 et 24.

Casus VI. — Balthasar et Benigna Sponsi, ultimo confessi pro Paschate Dominica in Albis, cogitant, factis proclamationibus, contrahere matrimonium, interim priusquam proclamationes sint peractæ, familiariter conversantur et carnaliter peccant; Sponsus inducit Sponsam, ut secum eat ad Confessarium, virum probum et doctum, se cum Deo reconciliandi causa, ut benedictionem ab eo habeant in matrimonio; obsequitur Sponsa, Sponsus dicit diem ultimæ Confessionis et confitetur lapsum carnalem cum Sponsa, venit dein Sponsa et diem eumdem suæ dicit Confessionis ultimæ et peccatum carnale tacet.

Quæritur 1. An Confessarius possit Sponsam super illo peccato examinare et quomodo? 2. An si, tentatis omnibus, non fateatur, possit absolvi, aut sit dimittenda sine absolutione? 3. An, si Confessarius petivisset veniam a Sponso et obtinuisset loquendi sponsæ de illo peccato, potuisset licite de eo cum sponsa loqui et dicere, se ad id obtinuisse veniam a sponso? n. 36 et IV, parte Thelogiæ Mor. sub n. 379, in fine pag. 461.

Casus VII. — Bernardinus, audiens confessiones æstivo tempore, cœlo calente, lapsus est in somnum et unius peccata non audivit omnia, alterius audivit quidem peccata non audivit omnia, alterius audivit quidem peccata, sed ante absolutionem de variis a pœnitente interrogatus, iisque expediendis occupatus, oblitus est pœnitentis peccata, hæretque, an possit absolvere. Denique pœnitentem habuit, qui peccatis multis per annum frequentatis in materia venerea, quæ nunquam est confessus, gravatur, nunc autem vere pœnitens quidem et statum animæ suæ miserabilem agnoscens, lacrymis ubertim manantibus, deflet peccata sua, sed prævidere se tamen ait, quod sit relapsurus ab inveterata consuetudine contractam fragilitatem.

Quæritur 1. An Confessarius possit jubere, ut pœnitens non percepta peccata repetat? 2. An et quando oblitus Confessarius pænitentis peccata possit eum absolvere? 3. Quid agendum cum tertio illo pœnitente? n. 28, 33.

Casus VIII. — Bonifacius, hactenus sacro Confessarii munere perfunctorie obito, varios commisit errores, ac 1. Quidem oscitanter absolutionem impertiens erravit in forma. 2. Non raro neglexit interrogare numerum et speciem infimam. 3. Neglexit monere de facienda restitutione.

4. Obligatos ad eam, pronuntiavit liberos; non obligatos, eidem obnoxios. 5. Vere obligatos obligavit tantum ad dandam eleemosynam. Tandem superno lumine illustratur et sacro horrore perculsus cœpit gravitatem obligationis suæ perpendere et periculosum animæ suæ statum agnoscere; proinde adit Benedictum virum doctum et exponit ei suam hactenus in sacro Officio oscitantiam, petitque consilium. Benedictus, nolens statim eximere sagittam a Spiritu sancto cordi ejus infixam, jubet eum orationibus, jejuniis, etc., sibi Deum propitium reddere et redire post octiduum, consideraturum se dicens, quid agendum sit.

Quæritur 1. Quomodo errores illi sint corrigendi? 2. Ad quid teneatur Bonifacius? 3. An debeat habere veniam a pœnitentibus, si in quibusdam errores commissos possit corrigere? a n. 48.

Casus IX. — Calinus, mercator, avare inhians divitiis, accusat se in confessione : 1. Durus fui erga pauperes. 2. Meis in mercatura et negotiatione sociis secretum non servavi. 3. Alienas aperui et legi litteras.

Quæritur 1. Quomodo Calinus examinandus? 2. Secretum non servare, quale peccatum sit? 3. Quomodo peccet, qui alienas aperit et legit litteras? 4. Quomodo Calinus censendus sit peccasse et ad quid teneatur? 5. Quæ sint remedia contra avaritiam? a n. 62 et 65.

Casus X. — Cornutus homo effrons passim contemptim tractat proximos suos, gerit se ac si a nemine esset dependens, nullius ope indigeret, gloriatur quomodo vindictam de suis sumpserit adversariis, eos verbis contumeliosis exceperit. Imo auditus est dicere : Si essem Deus, talis furfuris nebulones omnes mitterem ad infernum, etc.

Quæritur 1. Quid et quotuplex sit superbia? 2. An et quomodo sit peccatum mortale et quando tantum veniale? 3. Quomodo censendus sit peccasse Cornutus? 4. Quomodo sit examinandus, si in sacro pœnitentiæ tribunali compareat? 5. Quæ remedia sint ei contra superbiam præscribenda? a n. 56 et p. n. 150.

Casus XI. — Cupedius sistens se Confessario, dicit : Domine! sum magnus peccator, intra tres annos non sum confessus, sæpe delectatus sum objectis turpibus, impura fovi desideria, sermones miscui impudicos et quando alii

me dehortabantur, irrisi illos, tanquam scrupulosos et abjecti animi homines, obvias quasque concupivi, commisi fornicationes et adulteria aliosque ad similia peccata seduxi. Hæc sunt potissima quæ commisi.

Quæritur 1. An Cupedius recte omnia explicarit? vel quomodo examinandus? 2. Quas obligationes contraxerit erga proximos? 3. Quæ media illi sint præscribenda? 4. An expediat, eum statim, omnibus rite explicatis, absolvere, vel potius ad tempus differre absolutionem, ut media adhibeat et horrorem turpitudinis suæ concipiat? a n. 66, n. 178, 187 et pp. 2, a n. 190.

Casus XII. — Custodius inter cætera confitetur inquiens: Fui invidus; petit Confessarius : in quo consistebat tua invidia? Reponit Custodius : 1. Ægre tuli, quando alii laudabantur et vel laudem imminui, vel tacui, existimans inde æstimationem mei imminui. 2. Indignatus sum, quando vidi aliis sua melius, quam mihi mea, succedere. 3. Dolui ad officinam vicini nostri multos, ad officinam vero patris mei paucos venire emptores. 4. Optavi, ut fratres mei non essent diligentiores et devotiores me, ne ego vilipendar. 5. Male me habuit, quod vicinus noster promotus sit ad Magistratum, quia adversatur domui nostræ et jam facilius nocere poterit.

Quæritur 1. Quid et quale peccatum sit invidia? 2. Quibus ex relatis jam Custodius peccarit peccato invidiæ gravi, vel levi? 3. Quæ sint contra invidiam? a n. 75.

Casus XIII. — Fabius abdomini serviens in diem vivit, neglecta re domestica, tractatur et tractat, ut facile prævidere possit, se debitis solvendis et liberis honesto in statu collocandis imparem propediem fore; monetur ab amicis, sed nihil impetratur. Vorat, ut non raro evomere debeat cibos ingestos. Tandem tempore Paschali confitetur. Confessarius eum graviter adhortatur et injungit ei pro pœnitentia, ut vesperi decubiturus consideret, quo cibo et potu damnati in inferno caninam famem tolerantes, utantur et incumbat uni lateri tota nocte sine commotione; hanc pœnitentiam admisit quidem Fabius, sed visa est illi tam difficilis, ut mane accurens ad Confessarium dixerit, sibi fuisse impossibile illam pœnitentiam implere, cui Confessarius : si non potuisti in plumeo lecto una nocte jacere immotus, quomodo jacebis per omnem æternitatem in igne

devorante et ardoribus sempiternis immotus? atque ita eum ad frugem reduxit.

Quæritur 1. Quale peccatum sit gula? 2. Quomodo peccaverit Fabius et quot modis ea peccetur? 3. Quæ remedia sint contra eam adhibenda? a n. 81.

Casus XIV. — Fabricus, homo cholericus, ad res vix ullius momenti ita exardescit ira, ut toto corpore contremiscat, unde in periculo est, ne morbum contrahat, quo impediatur ab officio, sibi tum ex justitia, tum ex pietate obeundo, verbis contumeliosis in proximos invehitur, liberis suis, uxori, aliisque omne malorum genus imprecatur, a Pastore suo sæpe monitus, nihil admonitionibus hactenus dedit.

Quæritur 1. Quomodo peccet ita iræ indulgendo, seque exponendo periculo morbi? 2. An imprecando liberis, uxori, aliisque diversæ speciei peccata committat, tum ratione mali optati, tum ratione personarum, quibus male precatur? 3. An sit capax absolutionis, si non ante emendet et scandalum tollat. 4. Quæ media serviant contra immoderatam iram? a n. 89 et p. 2, n. 223.

Casus XV. — Firmundus illustris prosapiæ, adolescens dum studiis operam daret, a singulari morum ingenuitate, modestia et pietate commendabatur, omnibusque frequentando Sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ raro prælucebat exemplo. Absolutis studiis, nactus beneficium ecclesiasticum cœpit frequentare consortia mundi et commoditatum amantium, inde malo eorum exemplo flaccessere, vix semel in anno prædicta Sacramenta suscipere; quin et terrenis jam inescatus, correptus est tædio et nausea divinorum, ita, ut in choro non compareret, nisi diebus, quibus, qui absunt, privantur, proventibus beneficii. Tandem eo devenit, ut doleret, viam ad cœlum esse viam abnegationis et æternitatem tantum esse bipartitam, felicem scilicet et infelicem, ita, ut nisi ineat viam arctam et carni molestam, æternum cruciandus sit in inferno. Unde bruta æstimabat hominibus feliciora, utpote, quæ voluptatibus sine periculo infelicis æternitatis possent indulgere. In hunc miserabilem statum sine sensu deductus lethali morbo corripitur; advocatur Firminus Sacerdos ad excipiendam ejus confessionem; sed, quia nec ante dedit, nec modo præsenti ullum dat pœnitentiæ signum, nec christiane

vixit, Firminus eum absolvere non audet, post horas aliquot, quæ Dei erat misericordia, respirat et loquelæ restituitur, audiens hoc Firminus adit eum et periculum exponit æternæ infelicitatis in quo fuerat et Dei ejus juventutem miserantis clementiam et misericordiam in mentem vocat, atque ad generalem totius vitæ confessionem adhortatur, annuit Firmundus et moram petit præparationi.

Quæritur 1. Quid et quotuplex sit acedia? 2. Quomodo peccet, qui locum dat tædio contra divina? 3. Quomodo peccarit Firmundus? 4. Quibus deducendus ad vitam deinceps homine christiano et canonico dignam? a n. 95, n. 8, 38.

Casus XVI. — Gaudentius, exiguæ adhuc experientiæ Parochus, ægre audit puerorum confessiones, tum quia sæpe dubium est de usu rationis, ad meritum et demeritum sufficiente; tum quia, si forte adsit, non facile est eos movere ad dolorem supernaturalem, propositum emendationis efficax, utpote minus apprehendentes motiva supernaturalia; tum denique, quia sæpe peccant contra legem naturalem et postea non recordantur. Quare consuevit Gaudentius advocare Religiosum, qui eos audiat; sed et hic queritur, putatque majorem sibi esse difficultatem, quam Pastori, qui in catechesi, aliisque occasionibus possit melius explorare, quinam pueri jam pervenerint ad usum rationis. Quam ob rem Gaudentius in congregatione suorum dominorum Confratrum interrogat 1. Quid sit usus rationis ad meritum et demeritum sufficiens? 2. Quandonam pueri censeantur ad eum pervenisse; 3. Ex quibus indiciis colligi, quod eum jam habeant, aut non habeant? 4. Quandonam pueri teneantur legibus, tum naturalibus; tum positivis humanis et divinis? 5. Quomodo pueri examinandi, excitandi ad dolorem de peccatis et propositum non peccandi deinceps, quæ monendi? 6. Quando et quomodo pueris danda absolutio et quid si jam dein adoleverint?

Quæritur : Quid respondendum? Vid. a n. 100, ad 101 et a n. 106, ad n. 110.

Casus XVII. — Gaudiosus, sanguineæ complexionis Sacerdos, moribus verbisque suavis, uti ejusmodi esse solent, ex naturali inclinatione amat agere cum personis alterius sexus. Quare in excipiendis earum confessionibus

singulari eas suavitate tractat, nominibus compellat amorosis, peccata earum, ubi potest, extenuat, querulosis contra maritos facile credit et ad illarum partem accedit. Ex hoc suo agendi modo non levibus quandoque pulsatur carnis tentationibus; sed piaculo id sibi non ducit, eo quod oriantur, ut putat, ex actione sacra zeloque bono, qui causa illarum per se non sit. Quapropter inhæret suo agendi et loquendi modo.

Quæritur 1. Quid specialiter observandum sit in excipiendis mulierum confessionibus? 2. An Gaudiosus recte procedat? 3. An non et quomodo peccet suavi illo modo tentationes excitando? 3. Quomodo respondendum mulierum contra viros suos, querelis? a n. 110, 130, p. 1, n. 11, p. 2, n. 218.

Casus XVIII. — Germanus, laudabilis vitæ Sacerdos, præ Dominonum mavult excipere Rusticorum, aliorumque plebeiorum confessiones, eo quod sine verborum fucis et ambagibus possit cum his agere, eos examinare, arguere, remedia præscribere, quibus non raro Domini offenduntur et postmodum male garriunt apud alios et explodunt Confessarium; ut autem Germanus securius procedat, suo agendi modo, ac primo quidem interrogat, quomodo examinandi sint plebeii? 2. De quibus? 3. Per quæ motiva ad dolorem et propositum excitandi? 4. Quid si pœnitens sit omnino hebes et nullum peccatum possit in specie elici? 5. Quæ satisfactio sit illis injungenda?

Quæritur : Quid respondendum? a n. 114, ad n. 119.

Casus XIX. — Hartardus uxorem duxit Dorotheam, dolosam et pervicacem mulierem. Hæc primum viro suo placere studuit, sicque animum ejus lucrata plus æquo indulgentem sibi reddidit : unde paulatim arrogans mulier sibi dominatum, concessamque a Deo viro potestatem arrogavit, quod advertens Hartardus obstitit quidem, sed quia benignioris erat naturæ, nihil a superba muliere impetravit; tandem videns rem domesticam male administrari, atque de remedio desperans, animi levandi causa adit amicos et honesta concivium consortia, cum quibus quandoque vino conatur moderate tædia abluere a quibus audax mulier eum non raro minacibus verbis avocat, sibique non obtemperanti cœnam negat. Demum Hartardus, mœrore animi confectus, moritur. Dorothea cum Hermanno,

mercatore peregre adveniente, qui mulieris caput aspexerat, non inspexerat, transit ad secundas nuptias. Hermannus notans pervicacem uxoris suæ spiritum et dominatus ambitionem, audiensque qualem se probaverit in conjugio cum Hartardo, primum eam benigne habet, monetque officii sui et obligationis, ex Apostolo allegans, ex Dei ordinatione virum esse caput mulieris, mulierem esse sub potestate viri quamdiu hic vivit, mulieres oportere subditas esse viris suis, ne blasphemetur verbum Dei. Hæc si serventur non defore Dei benedictionem. Vera isthæc esse fatetur quidem mulier, at sui impos non diu imperare sibi potuit, quin se ingereret rei domesticæ administrationi pro arbitratu suo, de omnibus attentans disponere, contempta et improbata, tanquam non intelligentis, Hermanni ordinatione. Hermannus amandat eam ad colum, acum, culinam et quia verbis non flectitur, fuste aliquoties non leviter excipit : dein cubiculo includit, jubens vitam tolerare pane arcto et aqua brevi. Ex his animadvertens Dorothea a viro suo sibi pileum non concessum iri, solandi animi causa adit Confessarium, cui inter cætera ait : Rixas habeo perpetuas cum viro meo. Habui primo virum bonum; quem vero nunc habeo, est instar tyranni. Reponit Confessarius : Grates habeas Deo, quod unum habueris bonum; non sunt tot boni viri, ut quælibet mulier possit habere duos bonos : nec tot bonæ mulieres, ut quilibet vir vel unam habere possit bonam : mulieres effrœni, petulantique sua lingua et superba capitis sui pertinacia exasperant sæpe viros, redduntque severiores. Tu esto suavis erga virum ; obedias ei in omnibus honestis et licitis, devinciesque viri tui animum, ac facies, eo consentiente, quod prudenter exoptare potueris. His, quia Dorothea submurmurans et repetens querelas, causamque suam reputans justam, videbatur non omnino flecti ; Confessarius negavit ei absolutionem, donec redux a viro petiisset offensæ remissionem et emendasset, in quibus contra eum deliquerat.

Quæritur 1. Quomodo peccet mulier, contra viri prudentis voluntatem arrogans sibi capitis domus potestatem? 2. Quomodo peccarit Dorothea sic tractans virum suum primum Hartardum? 3. An Hermannus recte processerit cum Dorothea? 4. An ejus mulier sit capax absolutionis. si recuset subesse viro et concessam illi a Deo potestatem sibi

arroget? Vid. n. 119, 131, 132. Vide etiam Partem tertiam casuum. Casu 9, 10, 11.

Casus XX. — Honoratus ex uxore sua Bibiana suscepit tres filios; natu majorem Antonium, absolutis studiis humanioribus et philosophicis, ut suo tempore sibi succedere in officio et domui præsse valeat, misit ad Academiam acatholicam, Jurisprudentia imbuendum. Is, conversatus cum heterodoxis, audiensque a Professoribus dicteria contra Sedem Apostolicam, cœpit flaccessere et plus deficere ab orthodoxa religione, quam proficere in Jurisprudentia, jam inclinatus in Syncretismum. Hæc audiens Honoratus, revocat eum ad Universitatem Catholicam, in qua (id quod tamen Honoratus non inquisivit) exigua est Professorum ad candidatos Juris vigilantia, disciplina fere eorum nulla, periculum seductionis non leve. Natu secundum Bernardum, quia videbatur minus aptus, ad se suæ conditioni, et natalibus convenienter sustentandum in sæculo; conatus est primum blanditiis ad amplectendum statum religiosum in Monasterio opulento, in quo in hymnis et canticis laudaret Deum, adducere. His, quia Bernardus recusavit annuere, pater cœpit eum dure tractare, ad nihil eum applicare et velut non filium aspicere et habere. Hoc aliquot annis expertus Bernardus, timuit, ne continuaretur perpetuo, maneretque ineptus ad honeste se in sæculo alendum, annuit intentioni patris. Hic id intelligens per dolum fallacem eum induxit, ut ante ingressum Monasterii renuntiaret hæreditati : aiebat enim : nemo potest verus fieri Religiosus, nisi renuntiet omnibus, juxta illud Christi : *Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

Quœritur 1. Quæ sint universim obligationes parentum erga liberos suos? 2. An et quomodo peccent parentes, qui filios suos mittunt ad Academias heterodoxas imbuendos Jurisprudentia, vel ad Universitates licet Catholicas, juventuti periculosas non inquirendo, qui servetur disciplina, quæ sit cura Professorum, ut discipuli dent se studiis, divina frequentent, pecuniam parentum non dilapident? 3. Quomodo peccarit Honoratus sic inducendo filium suum ad statum religiosum et hæreditati renuntiandum? 4. An Professio Bernardi et renuntiatio hæreditatis sit valida? a n. 128, ad n. 130.

Casus XXI. — Hedwigis, sicut a teneris annis devotioni dedita, sollicite omnem Dei offensam studet vitare, præsertim gravem; ita nunc, nuper matrimonio juncta, quantum status permittit, devotionis exercitia continuare et animam suam a peccatis mundam servare desiderat. Quare, cum intellexerit, varias esse conjugum mutuas obligationes, posseque peccari per actus conjugii, interrogat primo Confessarium Quæ sint obligationes uxoris? 2. An teneatur semper viro suo petenti, reddere conjugale debitum, vel sint causæ quandoque excusantes et quæ illæ? 3. Qua ratione peccent conjuges per actum conjugii, seu usum matrimonii?

Quæritur : Quid et quomodo ei sit respondendum? a n. 119 et 122. Item p. 4, 503. Vide etiam ex Parte 3, Casum 9, 10, 11.

Casus XXII. — Jacobus et Anna in matrimonio tres genuerunt filias : has cum indulgentius educassent et vanitati magis, quam divino cultui addictas, ad ætatem nubilem pervenisse cernerent; permiserunt iis cum adolescentibus conversationem, accessum ad nocturnas juventutis utriusque sexus conventiones, saltus et ludos, in his filia natu major Agatha cujusdam officialis bellici, conditionis inferioris blanditiis capta et amore quodammodo fascinata, promittit ei matrimonium; obsistit familia utpote prænobilis, obsistit et mater et pater, sed frustra : filia ab officiali imprægnata, obtenta licentia, coram Missionario castrensi cum officiali init matrimonium. Hoc indigne ferens familia accessum, conspectum negat Agathæ, post annum tamen mitigata, velut consanguineam recipit; mater vero Agathæ nec deprecatione et remissionis offensæ humili petitione, nec lacrymis flecti se passa, statuit in perpetuum ad conspectum suum Agatham non admittere.

Quæritur 1. Quomodo peccent ejusmodi parentes? An peccarit Agatha contrahendo matrimonium contra voluntatem parentum? 3. An recte fecerit familia negando Agathæ ad tempus accessum? 4. An mater peccet, perpetuo offensam puniens, conspectum negando? n. 120, § 9, n. 136 et sub n. 138.

Casus XXIII. — Joachimus, mercatoris filius, cum in studiis a patre suo Joanne, parce et studiis ex parte absolutis, durius esset habitus, aversus a patre abiit in aliam

regionem, susceptus a viro illustri ad informandos ejus filios, studia jurisprudentiæ prosequitur, in qua cum excelleret, opulenti Senatoris filiam accepit uxorem; interim Joannes ejus parens per sinistros casus in mercatura foro cedere cogitur et ad incitas redigitur; quare auxilio destitutus inquirit in Joachimum filium suum, tandemque invenit et accessum petit. Joachimus duritiem patris in animum revocans, reputansque sibi dedecori, si se parentis pauperis filium fateatur, dissimulat, se novisse patrem, illi accessum negat obtendendo patrem suum jam pridem defunctum esse.

Quæritur 1. Quæ sint obligationes filiorum erga parentes, eorumque specialia peccata? 2. Quomodo peccarit Joachimus? a n. 137, vide insuper ex Parte tertia Casum sextum, reliquosque usque ad 9.

Casus XXIV. — Jodocus, opificio ædilis, potissimo anni tempore domo abest foris, tum ædibus, tum templis ædificandis cum tribus famulis Camiano, Sebastiano et Cosma occupatus, videtque famulos suos in popina diebus festis et dominicis ludendo et potando dilapidare pecuniam, diebus operariis acquisitam et sacrificium reliquaque divina non raro negligere, Cosmam insuper furtis esse deditum et clanculum subducere externis, quæ sine periculo deprehensionis potest; nec tamen eos monet, aut corrigit. Justina ejus uxor domi ancillas, quas habere duas debet, ita habet, ut nulla per plures menses iram ejus, maledictiones, tenacitatem in subministrando victu tolerare valeat, sed ante finem temporis conducti cogantur discedere.

Quæritur 1. Quæ sint obligationes patrum et matrum familias? 2. An Jodocus teneatur sub gravi famulos corrigere? 3. An teneatur damna in defectu Cosmæ ab hoc aliis illata compensare? 4. An Justina non teneatur salarium integrum de quo pro anno conventum est solvere ancillis, quas inhumano suo agendi modo coegit intra annum discedere? a n. 148.

Casus XXV. — Lambertus, famulus, 1. plus avenæ apposuit equis domini sui, ut pinguescant, quam dominus voluerat; præterea videns, ab externis, domini sui pratis et agris inferri damna, tacuit, nec impedivit, nec domino indicavit. 2. Putans evidens esse, sibi dari salarium justo minus, auferendo successive parva compensat sibi defectum.

Quæritur, an et quomodo his peccarit Lambertus, teneaturque ad restitutionem? sub n. 152, § 2, 4, 5.

Casus XXVI. — Laurentius, famulus Liberii, primo missus, ut emeret bovem, illum emit primum infimo pretio sibi, deinde vendendo illum Liberio exigit summum pretium. 2. Jussus ferre debitum creditori Liberii in moneta aurea, in via pecuniam cum lucro permutavit et lucrum retinuit. Idemque 3. fecit, quando exegit a Liberii debitore 300 debitos et acceptam pecuniam ferre debebat Liberio.

Quæritur, an Laurentius hæc licite fecerit? sub n. 152, § 7, 9, 18, plura de famulis vide p. 3, Casu 65, 66.

Casus XXVII. — Circa urbem celebrem variæ sunt Parochiæ, quæ admistrantur tum a Regularibus, in Monasteriis extra urbem sitis, tum ab ecclesiasticis in eadem habitantibus. Dum parochiani infirmitate vel subito corripiuntur, vel ad extrema inopinato perveniunt, nec Monasteria, nec urbis intrari potest ab advocante Pastorem, cogunturque non raro etiam de nocte petere vicinorum Parochorum subsidium charitatis, quorum aliqui vel senes, vel impediti sunt, atque ita fit, ut quidam sine sacramentis extremis consolatione a Pastoribus ipsis debita decedant in æternitatem.

Quæritur 1. Quæ sint obligationes Pastorum? 2. In quo et quali loco teneantur residere? 3. An tuti sint in conscientia tum Superiores, qui per ejusmodi tali modo Parochias administrant, tum ii, quorum est Superiores istos corrigere et adigere, ut juri parochianorum, qui ideo dant decimas etc., ut sibi administrentur divina, satisfaciant. Sub n. 154.

Casus XXVIII. — Ludovicus, Theologiæ auditor, a P. Præfecto Gymnasii commissos sibi habuit adolescentes e scholis humanioribus, instruendos extra tempus scholæ præceptis linguæ latinæ etc., at ille negligens desesque fuit et non raro a suis absens; unde contigit, ut alii minus, alii tam parum profecerint ut annum alterum priori in eadem classe addere debuerint, cum sumptibus parentum, his non levibus.

Quæritur 1. Ad qualem diligentiam in commissis sibi instruendis adolescentibus teneantur Præceptores et Pædagogi? 2. An salva religione possint admittere totum

minerval, dari solitum? 3. An non teneantur compensare damna, parentibus inde nata? n. 154, 155.

Casus XXIX. — Lucius ligna pro domo ædificanda, tali tempore cæsa, ut vetustatem non ferre dicantur, sed facile carie infici et putrescere vendidit Cubentio, tempus autem, quo ligna cæsa essent, periculumque tacuit, id quod tamen postea aperuit ædili, qui id parvi pendens perrexit in ædificanda domo; post annos aliquot trabes carie infici et in putredinem vergere cœperunt.

Quæritur 1. Quæ sint obligationes et pecccata specialia mercatorum? 2. Quis ex prædictis peccarit et ferre damnum debeat? a n. 157. Pluras de his vide p. 3, a Casu 59, ad 64.

Casus XXX. — Lucretius, lanio, carnes sic partitas vendit, ut ditiores, qui ejus macellum frequentant, accipiant portiones meliores, reliqui vero plebeii deteriores, eodem pretio solvendas. Præterea, quando famulus ejus, emissus ad emendum pro macello pecora, majori pretio eadem emit, quam Lucretio placeat, ipsa relinquit famulo, non raro cum ejus damno; quia non habet, unde illa ad tempus alat : quare famulus, dum infimo pretio emit, auctum domino suo annotat et ab eo exigit, vel plus consumit in itinere, quam alias consumpturus fuisset.

Quæritur, quis ex his duobus peccet contra justitiam et teneatur ad restitutionem? sub n. 163, § 7, sub n. 152, § 6.

Casus XXXI. — Maximus, in subsidium Pastoris ad excipiendas in oppido populoso tempore Paschali confessiones fidelium vocatus, varios audivit Opifices confitentes : 1. Sutor jurato promiserat calceos pro sponso et sponsa, proxima Dominica matrimonio jungendis, die Sabbati fore paratos, sed fidem fefellit. 2. Sartor retinuit fragmenta, seu partes reliquas de panno : in commissis habens, emere pannum, emit majore pretio ad gratificandum mercatori, eumque addictum sibi reddendum, cum minore potuisset emere, qui et remisit quandoque de pretio majore, quod sibi Sartor retinuit. 3. Pistor panes pinsuit justo minores, eo quod magistratus taxaverit pretium tam exiguum, ut nullus posset sine detrimento panes in ordinario pondere pinsere.

Quæritur 1. Quæ sint obligationes, et specialia peccata

opificum? 2. An et quomodo prædicti peccaverint et ad quid teneantur? a n. 162.

Quæ ad belli officiales, militesque pertinent, habentur tum hic n. 164, tum p. 3, Casu 131, 132, tum apud La Croix, l. 3, p. 1, n. 876, 867, 883.

Casus XXXII. — Mauritius, juris candidatus, cum filia domus, in qua victum habet, per singulos menses certa pecunia solvendum, cum libertate, mense finito, ad aliud hospitium discedendi familiarius agit et sæpe labitur in venereas delectationes et turpia desideria, quæ exponit in confessione : Confessarius graviter eum adhortatur ad majorem erga Deum reverentiam, curamque animæ suæ et injuncta satisfactione eum absolvit. Hic, benignitate Confessarii ductus, post mensem redit, lapsus in eadem peccata; confessarius difficilem se ostendit in danda absolutione : Mauritius per omnia sacra et profana promittit emendationem et absolvitur iterum.

Quæritur 1. Quæ dicatur occasio proxima et periculum proximum peccandi? 2. An Confessarins bene fecerit dando absolutionem non deserenti prius occasionem proximam continuam, quam Mauritius facile deserere poterat? 3. An Mauritius deinceps absolvi possit, manens in ista occasione? n. 168, 171, 173.

Casus XXXIII. — Melchior, perhonestæ familiæ juvenis, captus amore filiæ in vicina domo, frequenter eam adivit et conversatus cum ea decies, lapsus est sexies, vel quinquies, eam cum turpi desiderio tangendo, osculando, etc. Accedit dein Confessarium, qui frequenter ad domum parentum ejus venit; hic excipiens ejus Confessiones benigne cum eo agit ex respectu humano, suaviterque admonitum, ut occasionem, etsi interruptam, vitet, absolvit; idemque facit altera et tertia vice, relapso in eadem peccata Melchiore.

Quæritur 1. An conversatio cum illa filia sit occasio proxima Melchiori, teneaturque eam vitare sub mortali? 2. An Confessarius recte sit functus suo officio, eum etiam primum absolvendo, priusquam probaverit Melchior, se vitasse conversationem cum illa filia? a n. 168 et n. 172.

Casus XXXIV. — Menolphus, perditæ vitæ Parochus, ancilla sua per plures annos usus, tanquam concubina (ei persuadens, tantum peccatum id non esse) infir-

mitate quadam, necdum periculosa quidem, attamen diuturna corripitur : hac invalescente subit cogitatio mentem Menolphi de æternitate supplicii, impiis in inferno præparati, advocat confratrem quemdam suum, eique confitetur. Hic anxius hæret, an eum possit absolvere, priusquam illam ancillam dimittat : Menolphus juramento confirmat dimittendam esse proxima, qua poterit, occasione. Hac promissione motus Confessarius, examinatis omnibus, eum absolvit. Post mensem Menolphus deducitur ad extrema, revocatur idem confrater et invenit ancillam necdum esse e domo dimissam.

Quæritur, an recte fecerit Sacerdos, eum absolvendo, dimissa non prius ancilla et quid nunc agendum? sub n. 173. Vide ex p. 1, Casus a 59, ad 62.

Casus XXXV. — Medardus, Regularis, sedens in magna festivitate pro sacro tribunali, inter cæteros tres habuit juvenes, qui se fœdo mollitiei peccato contaminaverant. Medardus sollicitus de dispositione, ad absolutionem necessaria, interrogat, num et alias peccato illo se conspurcaverint sintque consuetudinarii, auditque primum intra annum singulis mensibus, alterum intra triennium singulis circiter quatuordecim diebus, tertium per quinquennium intra dies octo peccatum illud commisisse. Quare cum prudens judicium de eorum dispositione formare non possit, utpote qui sine ulla emendatione sic perrexerant, prævia gravi admonitione, injunctaque medicinali pœnitentia, eos dimisit sine absolutione, donec aliquod emendationis specimen dedissent.

Quæritur 1. Quis censendus sit consuetudinarius? 2. Quando neganda, vel danda, aut differenda sit tali absolutio? 3. Ex quibus indiciis colligi possit esse rite dispositum? n. 175, 176, 177.

Casus XXXVI. — Modestus suspirans et lacrymans dicit Confessario : Ah! a nequam sodali meo seductus sum in peccatum pollutionis et per tres annos singulis fere mensibus ter me contaminavi, persuasus a sodali, non esse peccatum; nihilominus sæpe id feci cum angore et dubio de gravi malitia, rogo, adjuvet me et liberet gravi illo onere. Confessarius præscribit ei media, injunctaque pœnitentia simul vindicativa absolvit et jubet post dies quatuordecim ad se redire, paret Modestus et ait Confessario : media

præscripta adhibui; attamen graviter tentatus semel, iterum succubui, paratus sum quæcumque media adhibere, modo reconcilier nunc Deo et tandem emergam ex hac animæ mea miseria; Confessarius, præscriptis mediis, iterum eum absolvit.

Quæritur 1. An, qui prima vice suam consuetudinem confitetur, statim sit absolvendus si videatur dispositus? 2. An relapsus, si media adhibuit et numerum imminuit, absolvi statim possit, recteque processerit Modesti Confessarius? Sub n. 177. Regula prima. 3. Quæ cavenda sint Confessario, si pœnitens prima vice suam peccandi consuetudinem confiteatur? n. 179 et 180.

Casus XXXVII. — Mucius, consuetudinarius in materia lubrica, confitetur, quod ab ultima confessione, ante tres menses peracta, decies peccato mollitiei se inquinaverit, interrogatus, quot annis continuaverit illam consuetudinem, quæ media illi fuerint præscripta, an ea adhibuerit, respondet, sibi a Confessario injuncta fuisse quandoque duo, quandoque tria Rosaria dicenda, de aliis mediis se nihil audivisse.

Quæritur 1. An talis modo possit absolvi, si paratus sit adhibere media, promittatque emendationem? 2. Quæ media sint præscribenda consuetudinariis præsertim in materia venerea? 3. Quid agendum, si Confessarius dubitet de serio proposito emendationis? Sub n. 178, Reg. prima et tertia n. 188.

Casus XXXVIII. — Natalis eidem Confessario constanter et frequenter confitetur, in eadem venialia relapsus, hæret quandoque Confessarius dubius de efficaci proposito et requisita dispositione.

Quæritur 1. An idem sentiendum de frequenter relapso in eadem venialia, atque de relabente in eadem mortalia? 2 Quid agendum Confessario? a n. 187.

Casus XXXIX. — Nabor, Pater familias, sic orditur confessionem : Ultimo confessus sum ante tres menses; habeo liberos sæpe parum obedientes, uxorem pervicacem, famulos parum de commodo domus meæ sollicitos, hinc impatientia victus decies ab ultima confessione prorupi in verba blasphema, octies in diras imprecationes. Confessarius interrogat, an ejusmodi peccata etiam commiserit ante ultimam confessionem et toties adeoque consuetudi-

nem contraxerit? Reponit Nabor: Quæ ante ultimam confessionem commisi, confessus sum, consuetudo consistit vel in habitu malo nato ex actibus sæpe repetitis, inclinante ad actus similes et id peccatum non est adeoque nec confitendus; vel consistit in actibus frequentatis et hos dixi confitendo numerum meorum peccatorum.

Quæritur 1. Quid judicandum sit de statu Naboris? Ad quid teneatur? 3. Quæ pœnitentia illi injungenda? 4. An non teneatur Confessario interroganti de consuetudine fateri veritatem? a n. 185, 188, p. 1, in Analysi n. 124, Coroll. 4, 161, p. 2, n. 441, 442.

Casus XL. — Nicasius, quindecim annos natus, commisit peccatum carnis, quod ex pudore omisit confiteri per annos 25, sæpe rogavit B. Virginem, ut sibi gratiam impetraret vincendi pudorem et peccatum illud confitendi, nunc tandem venit sui victor ad Confessarium, animo plane perturbato, nescius, qua ratione confessionem generalem instituat.

Quæritur : Quomodo hic sit erigendus, quomodo et de quibus examinandus? n. 189.

Casus XLI. — Nicephorus ignorat quidem, se a juventute non rite esse confessum, attamen continuo angitur, ne aut propositum firmum non habuerit, aut non explicaverit, ut oportebat, speciem et numerum peccatorum.

Quæritur 1. An et quando talis teneatur ad generalem confessionem? 2. Quando ei suadenda aut dissuadenda? n. 190.

Casus XLII. — Paulinus, districtus sat ampli Parochus, parochianos suos moribundos extremis quidem munit Sacramentis, at timens, ne morbo vel contagione inficiatur, neminem deinceps invisit : unde pronum est fieri, ut alii pusillanimes, dolores morbi impatienter ferant; alii de uxore et liberis inordinate solliciti, parum suam divinæ voluntati conforment; alii tentationibus et insultibus dæmonis succumbant.

Quæritur 1. An Paulinus suæ obligationi satisfaciat? 2. Quomodo moribundi excitandi sint ad patientiam, conjunctionem cum Deo et resignationem fiduciamque in Deum? 3. Quæ cautela adhibenda, ne morbus, si contagiosus sit, inficiat alios? a n. 212, sub n. 227, § 6, n. 154.

Casus XLIII. — Quiriacus, vocatus ad Sebastianum

infirmum, invenit illum valde perturbatum et quasi desperabundum, excitat eum spe et fiducia in Deum, hortatur, ut confiteatur et animi vulnera detegat; at primum nihil impetrat, tandem intelligit eum divitias corrasisse per varias fraudes et injurias et non posse restitutionem fieri omnium, quin filii et filiæ omni pene sperata hæreditate priventur et spe ad statum suæ apparenti conditioni convenientem perveniendi.

Quæritur, quid hic agendum Pastori et Sebastiano? n. 242, § 2, n. 236, 241, § 6, 235.

Casus XLIV. — Quinctinus, dato ab anno ætatis suæ 18° nomine militiæ, ad eam animæ suæ incuriam devenit, ut omnia divina neglexerit, sceleribus ita conspurcatus, ut gratiæ non det locum, tandem annum agens 60um, rude donatus, redit ad locum natalem, Parochus loci advertens ejus in divinis socordiam, monet eum, ut meliori sit exemplo, frequentando sacra, sed nihil impetrat, tandem vocat eum ad se, exploratque animum et invenit penitus induratum et omnia divina nauseantem.

Quæritur : Quomodò cum illo agendum? n. 206.

Casus XLV. — Quirinum, corpore et animo ægro, decumbentem uxor sua, dubia, an intra plures annos exomologesi animam expiaverit, monet, ut curet advocari D. suum Pastorem et pro vita christiano more terminanda, si coram Deo placitum sit, confiteatur; reponit Quirinus, horrens confessionem, sat adhuc esse temporis. Post dies aliquot uxor videt ingravescere ægritudinem, advocat Pastorem. Hic pauca prælocutus, invitat eum ad faciendam confessionem; Quirinus ait, se necdum esse præparatum, mora sibi opus esse; interim dilabitur ad alium discursum, aitque : Reverende Domine Pastor! meæ facultates, ut adhuc apparet, fuere bonæ, sed nunc accisæ sunt, imo ære alieno omnino gravatæ. Villam habui leucis hinc 20; unde meus erat potissimus proventus, nobilis istic litem contra me, tamquam illegitimum ejus possessorem movit et quia potentior me erat, corrupto judice, tractatis domi suæ assessoribus, litem eo protraxit, ut penitus me exhauserit, coactusque fuerim ab ea, ut oportebat, prosequenda cessare, tandemque causa ceciderim. Contra hunc fovi odium per annos tres, milleque diris cum miseria pressus, devovi, statui ei nunquam ignoscere et non ignoscam in

æternum. Parochus eum ad meliora hortatus cum modo non expugnaret animum, suasit, dicta ut consideraret, pollicitus, se altera die mane rediturum; at nocte ingruente Quirinus ad agonem deductus loquela destituitur, advocatur Parochus, videt eum pectus tondere, ratusque id ex pœnitentia procedere, absolutionem ei impertit, mortuumque more christiano sepelit.

Quæritur 1. Quomodo agendum cum homine, volente differre pœnitentiam in finem vitæ? Quomodo tractandus homo odio implacabili occupatus et recusans offensam remittere? 3. An debite processerit Pastor? a n. 207, 228.

Casus XLVI. — Regina, illustris familiæ muliera catholica, nuper ex Palatinatu, ubi domicilium habet, venit, ut quandoque consuevit, ad tractum Mosellæ in castrum seu villam suam; post dies aliquot morbo corripitur. Pastor loci sciens eam non abhorrere a Sacerdotibus catholicis, adit eam solaturque excitatam ad dolorem de peccatis, conjunctionemque cum Deo. Ipsa dein infert discursum de tribus religionibus ab Imperio, ut putabat, approbatis tanquam salvificis; errorem eximit ei Pastor dicendo, tres religiones tolerari in Imperio, non approbari, universim catholicam habendam ab omnibus tanquam securiorem, quia fatentur omnes, in hac viam patere ad salutem, de aliis omnes catholici inficiantur. Post hæc Parochus præit ei et elicit cum ipsa actus fidei, spei, charitatis et contritionis, aitque, si a me absolutionem a peccatis admitteret, securior foret, annuit regina, aitque : si scirem me non esse in religione salvifica, amplecterer catholicam, a juventute mea non raro offendi Deum variis peccatis, de quibus omnibus doleo et veniam peto. Pastor, his auditis, absolvit eam et dein petenti, ut, si avocetur ad æternitatem, sepeliatur corpus in cœmiterio catholicorum, cum aliud istic non esset, annuit Pastor et defunctam sepelit in eo more catholico, requisito quidem Episcopo, sed, responso ab eo, utpote absenti, non accepto.

Quæritur 1. An bene processerit parochus sic Reginam absolvendo? 2. An licite eam sepeliverit in cœmiterio catholicorum et more catholico sine approbatione Episcopi? 3. An Episcopus potuisset ista permittere, nisi prius publice constitisset, eam certa ratione mortuam esse, ut catholicam? n. 203 et Parte prima Th. Mor. a n. 323.

Casus XLVII. — Richardus, quia solet frequenter visitare captivos, eorumque confessiones excipere, antequam ad supplicium extremum educantur, sæpe timuit, ne aliquando magiæ diabolicæ deditum cogatur audire. Quare interrogat, circa quæ talis potissimum sit examinandus et ad quæ obligandus? Vide n. 242.

Casus XLVIII. — Robertus, carcerum visitator et captivorum Confessarius, ne quis periret, pro zelo suo varia tentavit. 1. Suasit judici, ne sententiæ, qua reus condemnatus ad mortem, differret executionem, eo quod reus esset jam bene dispositus, posset autem, interveniente dilatione, labi in gravem mœrorem, animi perturbationem, aut etiam desperationem. 2. Dum alius agendus esset in rotam, suasit carnifici, ut primum ictum talem ei daret, quo turbaretur ratio, ne victus cruciatibus in blasphemias dirasve imprecationes erumpens desperaret et æternum periret. 3. Dum in curru cum reo sedens animadverterat, eum pusillanimitate corripi, monuit aurigam, ut viam quæ brevior erat, caperet et citius pergeret.

Quæritur 1. An Robertus non peccarit sic accelerando reorum mortem? 2. An non incurrerit irregularitatem ex defectu lenitatis saltem? n. 243.

De Regularibus et devotis personis.

Casus XLIX. — Nicetas, a suo prælato nominatus Confessarius monialium sui ordinis, approbatus ab Episcopo, varias invenit in monasterio, variis tentationibus vexatas. 1. Magdalena cum quadam impatientia queritur, se diu, noctuque inquietari; nescire se, cur Deus, tam benignus pater, permittat famulas sibi servire cupientes ita torqueri; quæ sit tandem tentationum utilitas et quæ media generatim sint adhibenda? 2. Agatha ait, se pati impura phantasmata et carnis graves tentationes. 3. Lucia gemebunda dicit : Si molestia aliqua a sorore afficiar, statim incitor ad vindictam, nec sinor de nocte, molestia illa mihi obversante, quiescere. 4. Agnes gemit dicens : Ego his cogitationibus frequenter affligor : quid te fatigas? si prædestinata sis, salva eris ; si reprobata, æternum eris misera et infelix. Prædestinatio et reprobatio ab æterno a Deo facta est, neutram homo mutare potest. 5. Cæcilia ait, se

ante confessionem non, aut vix posse concipere emendationis propositum : semper enim sibi objici : Quid faceres, si vel detrudi in infernum, vel peccata, quæ modo vis confiteri, deberes repetere? Si aut comburi, aut mendacium jocosum admittere penes te foret eligère? 6. Catharina plorans inquit : Infelix sum : non possum aspicere imaginem Christi Crucifixi, vel Bmæ Virginis, quin impuris vexer imaginationibus.

Quæritur 1. Quid respondendum Magdalenæ? Vide a n. 244, usque ad Regulam 6am. 2. Quid Agathæ? Ibid. Regula 6a. 3. Quid Luciæ? Reg. 7a. 4. Quid Agneti? Reg. 8a. 5. Quid Cæciliæ? Reg. 9a. 6. Quid Catharinæ? Reg. 10a.

Casus L. — Nicephorus, Regularis Sacerdos, jussu Superioris sui se sistit examini pro facultate et approbatione ad audiendas monialium confessiones : Examinator interrogat 1. Quomodo persona religiosa ducenda ad perfectionem et quæ in principiis docenda sit? 2. Si justa sit suspicio, aliquam non operari recta intentione, sed duci vana gloria et sensualitate, propriique judicii amantem esse et tenacem, quomodo probanda sit et corrigenda? 3. Quibus tentationibus occultis incipientes, quibus proficientes, quibus in spiritu provectiores impeti soleant et quomodo in his dirigendæ et juvandæ sint? Ad hæc cum minus bene respondisset Nicephorus, remissus est ad dies quatuordecim, ut magis se præpararet, idoneumque redderet, itaque redux ad cœnobium refert interrogata suis confratribus, petitque, quid ad ea sit respondendum. Vid. n. 244, 245, 246.

Casus LI. — Narcissa, devotioni quidem dedita, tempore consolationis et devotionis sensibilis læta et alacriter obit exercitia spiritualia, cum non vulgari intensione, tempore autem ariditatis et desolationis contrahit animum, languideque et quasi perfunctorie peragit omnia.

Quæritur, quomodo ducenda et dirigenda sit, quæ regulæ tempore desolationis et consolationis tenendæ? a n. 251 252, 253.

Casus LII. — Nicasius, vir a scientia et prudentia celebris, approbatus ab Episcopo, ut, si vocetur, vel a suo Superiore mittatur, monialium, in urbe habitantium excipere confessiones valeat : accessit quandoque Monasterium ordinis exempti, habetque cum ejusdem religiosis colloquia

spiritualia de profectu in spiritu, mortificandis inordinatis passionibus, aliisque perfectionis consequendæ mediis : unde apud moniales, concepta magna ejus æstimatione, gratiam iniit et quædam eum rogarunt, ut se audiret sacramentaliter confitentes, audivit non gravate et absolvit, non reflectens, ad ejusmodi absolvendas requiri non tantum approbationem Episcopi ; sed etiam licentiam a Superiore, cui moniales illæ exemptæ sunt subjectæ.

Quæritur : An licite et valide eas audiverit et absolverit, si defuit licentia illius Superioris? Et quid? si quæ lapsa fuisset in casum in ordine reservatum et ad absolvendum ab hoc defuisset specialis a Superiore illo facultas? Vid. p. 4, sub n. 352, § Porro, in fine.

Casus LIII. — Nicolaus, Regularium sui monasterii Confessarius, animadvertit, unum de monasterio religiosum remittere de fervore in novitiatu concepto et flaccessere : alterum jam animum in spiritu proficiendi abjecisse et in profundum esse prolapsum.

Quæritur : Quomodo cum his agendum, quibus excitandi a torpore et reducendi sint ad fervorem pristinum? sub n. 246, § Modus et § Si jam.

Casus LIV. — Narcissus, vir religiosus, hactenus de profectu in spiritu, ut decet, sollicitus, vitam duxit inculpatam ; contigit, ut, post plures a professione religiosa annos, cum licentia sui Superioris foras excurreret recreationis honestæ causa, cumque minime timeret sibi a periculo labendi, potu non nihil calens, egit familiarius cum blandiente muliere, aspectu ejus manuumque attactu allectus, prolapsus est in turpe desiderium ; domum rediens, quasi desperabundus dicebat intra se : quomodo cogitare potueram me, qui tam diu Deo servivi, prolapsurum ita esse ; his inhærens adit patrem spiritualem, domus religiosæ confessarium, animo penitus dejecto exponitque lapsum suum infelicem pudibundus, etiam ex eo, quod existimaret, se in casum in ordine suo reservatum incidisse, ideoque etiam Superiorem accedendum esse.

Quæritur 1. Quomodo talis erigendus, ut resumat animum, suumque pristinum, quo Deo servivit, fervorem augeat, ut obsequio duplicato Deo honorem, sibi damnum animæ recuperet? 2. An casum reservatum incurrerit, cum actus externus non fuerit objective graviter malus,

sed indifferens. Vid. n. 246, § 3 et p. 4. Th. Moralis sub n. 359, § 3.

Casus LV. — Norberta, magnam præferens devotionem, venit ad Titum confessarium, cum magnis humilitatis et pœnitentiæ signis, confitetur peccata quædam levia, rogatque, ut sibi (quod alii confessarii negaverant) permittat communionem sacram accedere vel quotidie, aut minimum sœpius in hebdomade : Titus sine ulteriori examine, aut experimento, motus indiciis singularis devotionis, annuit petitioni, itaque aliquo tempore communicat diebus singulis; videntes hoc aliæ, quæ ejus vivendi rationem noverant, mirantur, referunt Tito, esse eam parentibus suis immorigeram, hærere diu mane in templo, dum ex parentum voluntate, et mandato domi pro conservanda re domestica et necessariis vitæ laborandum esset; esse effrœnis linguæ et diris imprecationibus assuetam, a prandio non raro frequentare mulierum consortia, quæ ludunt charis pictis, re domestica neglecta, bibuntque potum illum peregrinum, quem caffe appellant. His auditis, Titus eam ad se redeuntem graviter monet, serioque reprehendit et datam toties communicandi licentiam revocat; illa indignabunda auditum a veritate avertit et alium accedit, qui ejus se cerebro accommodet.

Quœritur 1. Quæ sint expendenda, priusquam ejusmodi mulieribus quotidiana, aut frequens in hebdomade communio permittatur? Quo modo probandæ sint earum virtutes, ut dignoscatur, quoties permittenda sit? 3. Quibus tam frequens communio permitti possit, ac debeat? a n. 254. Vide etiam p. 4, n. 171 et a n. 177 ad n. 180. Item Casum XXIII ex illa parte.

Notandum quoque hic, ab otiosis languidis pigrisque mulieribus constitui mulierculas plebeias pauperes, pecuniaque conduci, ut pro ipsis communicent, ideoque eas frequenter in hebdomade communicare. Id quod et investigandum est, ut scandalosus ille abusus propulsetur.

Casus LVI. — Nymphorosa venit ad Timotheum, confitendi causa valde mœsta et pusillanimis, queriturque, se continua premi anxietate, se non esse in statu gratiæ, hocque provenire ex sua culpa; eo quod exiguæ sit devotionis, indomitas adhuc habeat passiones, nec, ut vellet, proficiendi in virtutibus gratiam habeat.

Quæritur 1. Quomodo talis erigenda sit in fiduciam erga Deum? 2. Quomodo instruenda, ut sciat, in quo consistat vera devotio, vitaque homini christiano digna? 3. Quid ei dicendum de passionibus involuntariis et cur Deus permittat eas in nobis excitari? 4. Ex quibus signis dignosci possit, haberique moralis certitudo, quod quis sit in statu gratiæ. Vide n. 237, 273, p. 1, sub n. 133, §. Nec ideo, n. 372. Coroll. 3.

De Scrupulosis.

Casus LVII. — Odo venit ad Gervasium, confessarium a prudentia commendatum et ait : ego sum scrupulosus; reponit Confessarius : de hoc audiam te postea, modo confitetur non omnino levia, quibus auditis, etsi Gervasius advertat, Odonem esse complexionis melancholicæ ; judicare tamen necdum potest, esse vere scrupulosum : quare excitat ad dolorem de peccatis, sincerumque emendationis propositum, jubetque eum ad se post octiduum redire et absolvit, experturus, an vere scrupulosus sit : postquam aliquoties reducem audivit et examinasset, reperit vere eum agitari scrupulis : unde interrogat : putasne, quod juvare te possim, promittasque, quod in omnibus me velis ad amussim sequi contra tuos scrupulos? Tergiversatur Odo ad postremum respondere, quare Gervasius ait illi : vade in pace ot quære confessarium, quem sequaris in omnibus cæca quadam obedientia ; ego te juvare non possum, nec a quoquam juvaberis, nisi exacte, seposito judicio proprio, in omnibus obedias. Si æger non obediat medico, exclusa est omnis spes valetudinis per eum recuperandæ. His dictis absolvit illum et dimisit.

Quæritur 1. Quæ sint causæ scrupulorum, ut vel oratione, vel medicamentis amoveantur? 2. Ex quibus indiciis aliquis cognoscatur esse scrupulosus? An recte fecerit Gervasius dimittendo Odonem ad alium? n. 256, 257-258.

Casus LVIII. Oswaldus, Confessarius a suavitate et benignitate erga anxiæ et scrupulosæ conscientiæ pœnitentes passim laudatur ; ea propter plures ejusmodi ad eum confluunt, quorum inania phantasmata patienter audit, facileque iis condescendit, verum, quia nunquam scrupulos in se expertus est, nec multæ est lectionis, nulla media spe-

cialia iis præscribit, sat habens, si dicat: scrupuli sanitati obsunt et devotionem minuunt; ora Deum, ut te liberet.

Quæritur 1. Quæ sint damna scrupulorum? 2. Quomodo Confessarius agere cum scrupulosis debeat? 3. Quæ media iis sint præscribenda? 4. Quibus se ipsi dirigere debeant? n. 261, 262, 263, 282.

Casus LIX. — Otto, homo timoratæ conscientiæ, accedit Odilonem, pro excipiendis fidelium confessionibus ante mensem primum approbatum et ait: ad omnia fere hæreo et tamen operor, postmodum autem nescio, an cum dubio, vel prævia debita resolutione processerim; hinc instar martyris continuo torqueor conflictantibus affectibus, in me contrariis, amore scilicet Deo placendi et timore, ne offendam, aut offenderim. Hæc, reponit Odilo, insignis est stropha Dæmonis, ubique nobis insidiantis et investigantis omnia, ut nostras propensiones et studia perspiciat, quosque reperit conscientiæ timoratæ, magis constringere et implicare nititur, ut a profectu in spiritu impediat; quos vero laxæ advertit conscientiæ, magis laxare studet, ut in ruinam animæ præcipitet. Tu bono esto animo, Deus dignatus nos suscipere in filios, quos suscepit, non statim dimittit et labi sinit, præsertim si bonæ sint voluntatis, sed quia exiguæ Odilo experientiæ erat, nec media alia statim in promptu habebat, injuncta pœnitentia, absolvit et dimittit. Omnibus expeditis, Odilo adit virum doctum et longæ experientiæ, etc.

Quæritur 1. Quomodo talis homo formare conscientiæ dictamen practicum possit, ac debeat, ne peccet? 2. Quomodo sit dirigendus? 3. Quid judicare ipse debeat, si post operationem anxietur, an cum dubio processerit? Vid. sub n. 263. Remedio 7, §. Si replicet scrupulosus. Item n. 264, 265.

Casus LX. — Parthenius, ordinis religiosi novitius, tentationibus quandoque ita obruitur, ut existimet se non posse resistere, hinc perpetuo angitur et timet, ne internis tentationibus consenserit.

Quæritur 1. Quid is judicare debeat? 2. Ex quibus concludere prudenter possit, quod non consenserit. N. 265.

Casus LXI. — Patricius, homo scrupulosus, vehementer angitur circa confessiones præteritas, putatque, se nunquam rite et integre confessum esse, eo quod speciem,

numerum et circumstantias non satis explicaverit, aut non, ut oportet, ad confessionem se præparaverit; hinc veniens ad confessarium, dicit, se velle facere generalem confessionem omnesque confessiones præteritas repetere.

Quæritur : An, quando et quomodo id ei permittendum sit, aut negandum? n. 266.

Casus LXII. — Pancratius queritur confessario, se diu noctuque continuis pulsari tentationibus : modo, inquit, contra fidem, modo contra spem, putoque, me non posse elicere actumfiduciæ erga Deum; modo contra charitatem, videorque mihi velle blasphemare Deum, vel eum destruere; modo judiciis temerariis : dum enim audio aliquem liberius loquentem, statim mihi incidit : iste est homo luxuriosus, quandoque obversatur mihi me velle peccare, mentique incidit; vellem, vel volo hoc agere, etsi foret, vel sit peccatum : non raro contra castitatem ita abripior, ut putem me actu consentire.

Quæritur : Quomodo talis pœnitens sit circa singula instruendus et quomodo se gerere debeat? n. 241, Reg. 6, n. 267.

Casus LXIII. — Primitivus, neo-Presbyter, primam et dein aliquot vicibus litando Deo hostiam, processit anxie hæsitando ad Offertorium, Consecrationem, etc., nuncque invalescente timore contraxit habitum et inordinate, nec sine populi offendiculo, Missam peragit, timetque modo, ne desit intentio, modo, ne aliquid omiserit, modo, an verba Consecrationis recte pronuntiaverit et repetit cum anhelitu tam alte, ut per Templum audiri possit et tamen anceps hæret, an recte consecraverit et hostiam adorare licite possit? etc.

Quæritur 1. An et quomodo talis peccet sic peragendo sacratissimam actionem et Christi Dei et Domini nostri gerendo personam? 2. Quomodo talis sit dirigendus, ac se gerere debeat, ut discat ea, qua par est, reverentia sanctissimum offerre Sacrificium? n. 269.

Casus LXIV. — Quiriacus, adolescens, in scholis audivit a suo professore in lectione sacra de Missa devote et debite audienda, attendendum inprimis esse, tum ad Offertorium ante et post Consecrationem, tum ad hanc et sacerdotis communionem; quia autem distractione abreptus, vel orationi ex libello suo precatorio intentus, ad ista om-

nia sæpe non reflectit, angitur, an Missam audiverit, præceptoque satisfecerit, hinc interest quandoque tribus, vel quatuor Missis et in posterioribus videtur sibi minus satisfecisse, quam in prima; quare abit præ tædio quandoque ex Templo cum scrupulo, vel, ut ipse putat, cum dubio, an satisfecerit obligationi suæ?

Quæritur 1. Quæ requirantur et sufficiant ad satisfaciendum præcepto de audienda Missa? 2. Quomodo talis adolescens dirigendus et instruendus sit? n. 270 et in secunda Parte Th. n. 279.

Casus LXV. — Quinctinus in catechesi et concionibus audivit, esse obligationem proximum suum peccantem corrigendi, exigente charitate, ut mala corporis et animæ ab eo avertamus; quare ubique hæret anxius, dum videt quid ab aliis fieri, subit suspicio de periculo peccandi et obligatione eos monendi, dum audit loquentes de proximo, timet, ne detrahant famæ, putatque se teneri prævertere et monere, ne sinistre loquantur de proximo; contigit non ita pridem, ut interesset consortio variorum cum Florentio juvene liberioris linguæ, qui referebat varia, male acta a variis. Quinctinus, recurrente cogitatione de obligatione corrigendi et aliorum jacturam famæ avertendi, statim non attento, quod alii adessent majoris prudentiæ et æstimationis, Florentium reprehendit, dicens non nisi bene de proximo quod tibi non vis fieri alteri ne feceris, quod vultis, ut faciunt vobis homines et vos facite illis, hæc regula universalis est charitatis erga proximum. Florentius ægre ferens, se corrigi et reprehendi in societate honestiorum et honoratorum hominum, ait: quid tu idiota? quæ loquor vera sunt. Nocentes porro jus ad famam non habent. Hoc cum alii prudentes mirarentur, dicerentque, hoc esse inauditum; reposuit Florentius : sed non mihi : Sic enim doctus sum a meo Professore, viro erudito : imo hoc legere fuit non ita pridem in Thesibus impressis, quas quidam de Juris Candidatis pro Doctoris gradu in utroque Jure publicæ disceptationi proposuit : nec solum hoc verum est pro foro externo, sed etiam pro interno : nam quod justum est in foro externo, etiam justum est in foro interno : quemadmodum fuit in Thesibus aliis publicis propositum.

Quæritur 1. Quomodo instruendus sit Quinctinus de

obligatione corrigendi proximum? 2. Quid sentiendum de opinione Florentii? n. 271 et Parte 2 a n. 98, p. 3, n. 395, 396.

De scrupuloso in dicendis Horis Canonicis, vide p. 2, Casum 45 et in Neo-Conf. n. 268.

Ex Appendice ad Neo-Confessarium.

Casus LXVI. — Raymundus, instante Quadragesima, venit ad Episcopum et ait : Complevi equidem sexaginta annos, attamen, quia audio, sexagenarios teneri adhuc lege jejunii, si hoc sine singulari difficultate servare possint, peto mecum dispensari in Quadragesima in abstinentia a carnibus; quia in hac ætate piscibus vesci mihi non conducit. Annuit petitioni Raymundi Episcopus, post dies paucos cum primoribus urbis interest Episcopus convivio, cumque incideret sermo de proximo jejunii tempore, quidam dixerunt, hoc anno fore penuriam piscium et peregrinum, qui huc ex Hollandia venit, retulisse, anno hoc pisces marinos ut plurimum non valere, exceptis halecibus : æquum proinde fore, ut in abstinentia a carnibus dispensaretur. Reposuit Episcopus, vir a prudentia et vitæ sanctitate celebris : Urbani quidam non volunt, alii non possunt, ruriculæ nec possunt, nec volunt dispensationis beneficio uti, eo quod, si vescerentur in Quadragesima carnibus, hæ plerisque post Pascha deessent : proinde dispensatio foret tantum pro divitibus, qui et piscibus et carnibus volunt vesci et in utroque ciborum genere, quandoque non sine offendiculo timorati populi, tractant. His auditis omnes obmutuerunt.

Quæritur 1. An sexagenarii omnes sint exempti a lege jejunii? 2. Quæ causa requiratur, ut in Quadragesima dispensetur in abstinentia a carnibus tum cum privatis, tum universim? 3. An, ut dispensatio detur universalis, sufficiat penuria piscium, vel causa dubia, aut requiratur causa certa? Vide in Appendice n. 2. La Croix l. III, p. 2, n. 1308. Theol. Mor. p. 2, n. 181 et Benedicti XIV. Papæ Epistolam Encyclicam, quæ incipit : *In suprema,* aliamque, quæ incipit : *Non ambigimus,* infra referendas.

Casus LXVII. — Rupertus et Rosalia, opinione communi conjuges, veniunt devotionis et S. Petri venerandi

causa in quamdam civitatem, utque voti compotes facilius fiant volentes ad sacram Synaxin accedere, confitentur : Rosalia, dictis suis peccatis, ait : Angor, circa matrimonii mei valorem, quia Pater mei mariti ante adhuc in matrimonio constitutus, quam matrimonio jungerer, me imprægnavit, timensque, ne ob adulterium pœnam et infamiam incurreret suasit filio suo, ut me uxorem duceret. Ego et meus maritus, bona fide processimus ; ego, ignorans impedimentum, ille etiam adulterium patris sui mecum commissum. His auditis, Confessarius ait, opus esse dispensatione, acceditque Episcopum et eam impetrat.

Quæritur 1. In quibus impedimentis possit dispensare Episcopus? 2. In quibus circumstantiis possit dispensare in omnibus, in quibus potest et solet papa? 3. An possit Episcopus cum vagis et peregrinis, qui alibi domicilium, vel quasi domicilium habent, dispensare? Vide Appendicem a n. 5, ad decimum et p. 4 a n. 567, ad n. 571, p. 1, n. 239.

Casus LXVIII. — Severinus aliquoties iteravit copulam carnalem cum Veronica, consanguinea sua in tertio gradu, mixto cum secundo timensque ne forte sit imprægnata, rogat Parochum suum, ut impetret sibi dispensationem super impedimento consanguinitatis, quo possit Veronicam uxorem ducere. Annuit Parochus : cumque legisset, pro matrimonio contrahendo, non posse Episcopum dispensare in impedimento consanguinitatis in tertio gradu mixto cum secundo, ait, recurrendum esse Romam : scribit itaque Romam ad Datariam, causis sufficientibus ad dispensandum allegatis, tacita tamen copula : imperatur dispensatio et Severinus cum Veronica jungitur matrimonio.

Quæritur : An, non expressa copula incestuosa, dispensatio fuerit valida et matrimonium legitime contractum? Vid. Append. n. 13. Coroll. 6, p. 1, n. 241. La Croix l. VI, p. 3 a n. 922, ad n. 926 et n. 990.

Casus LXIX. — Sebastianus, Parochus, petiit Roma Indulgentias pro Confraternitate S. Sebastiani, quæ concessæ quidem ad Septennium sunt, sed non subscriptæ ab Ordinario intra tres menses a die concessionis, ob ejus absentiam. Dein Brevi inserta fuit hæc clausula : *Volumus autem, ut, si alias Christi Fidelibus, in quocumque alio*

anni die dictam Ecclesiam, seu Capellam, aut Altare, in ea situm, visitantibus, aliqua alia Indulgentia perpetuo, vel ad tempus, nondum elapsum, duratura concessa fuerit... præsentes nullæ sint. Cum autem parochiali Ecclesiæ Sebastiani concessæ sint Indulgentiæ pro omnibus Christi Fidelibus in festo Dedicationis Templi, dubitatum fuit 1. an Septennium inceperit currere a die dati Brevis, vel a die subscriptionis, ab Ordinario, promulgationem permittente, factæ? 2. An Indulgentiæ secundæ sint validæ? De his vide Appendicem n. 49 et p. 4, n. n. 446, 447.

Casus LXX. — Sigismundus, vir nobilis, impetravit privilegium, oratorium privatum in sua arce, a parochiali, omnique alia Ecclesia, minimum hora distante, erigendi, in qua singulis diebus Missa celebrari possit, ea tamen (quæ ordinarie addi solet) cum limitatione, ut tam privilegio decoratus, quam, qui sunt de ejus familia, non possint audire Missam in oratorio privato die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, festo Annuntiationis, Assumptionis B. V., Apostolorum Petri et Pauli et omnium sanctorum, nisi privilegium datum esset ob infirmitatem et infirmus Ecclesiam adire non posset; tunc enim, et illis diebus celebrari posset et is satisfaceret præcepto, uti et qui apud eum manere deberent. Secus est de aliis, qui Ecclesiam possent adire. Quod vero aliis diebus festis et dominicis, non exceptis, privilegiatus et qui sunt de ejus familia, licite possint audire Missam et hanc audiendo satisfacere præcepto, convenit inter AA.

Quæritur 1. Quæ servanda sit forma supplicationis pro oratorio privato? Vide hic a n. 60. 2. Quinam dicantur esse de familia? p. 4, n. 286. La Croix l. VI, p. 2, n. 272. 3. An, qui non sunt de familia, fatisfaciant præcepto de audienda Missa, si illi diebus etiam non exceptis in oratorio intersint, dum alibi in Ecclesia interesse possunt? p. 4, n. 287. La Croix l. III, p. 1, n. 628. 4. An et quale peccatum sit, si in litteris concessionis privilegii permittatur una tantum Missa et legantur plures? p. 4, sub n. 202. Dixi *una tantum*: nam, si ponatur : *una legi possit*, an tum eodem die plures ibi celebrari possint controvertunt AA. Apud La Croix l. VI, p. 2, n. 268, communior interpretatio permittit tantum unicam. Petrus March. in Resolut. Miscellaneis, casu 3. negat, quod to *una* sit vox exclusiva plurium, uti

si in fundatione dicatur : volumus, ut una quotidie Missa dicatur in illo altari, non ideo prohibentur *plures*. Quare celebraturus in tali oratorio bene se informet, quo tenore privilegium sit concessum : Episcopi enim id non concedunt, ut habitualiter ibi possit celebrari, sed ad tempus certum, vel dies certos tantum. Quoad oratoria a S. Sede concessa observari debet, quod habet Decretum Clementis XI, apud La Croix l. VI, p. 2, n. 258, de Privilegiis Regularium celebrandi extra Ecclesiam vide eumdem l. cit. a n. 273.

A Sede Apostolica resolutus.

Casus. LXXI. — Duo nobiles conjuges obtinuerunt a Sede Apostolica Indultum pro celebratione Missæ in privato suæ domus oratorio, quo concedebatur, ut una Missa pro unoquoque die per Sacerdotem sæcularem, vel regularem, sine tamen quorumcumque Jurium parochialium præjudicio, ac Paschatis, Resurrectionis, Pentecostes, ac Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, aliisque solemnioribus anni Festis, in sua, ac Natorum, consanguineorum et affinium, in eadem domo simul cum ipsis habitantium, familiæque et quoad oratoria, ruri existentia, etiam in hospitum nobilium, suorumque præsentia celebrari facere libere ac licite possint, ac valeant; ita tamen, ut famulares servitiis eorum actu tempore dictæ missæ non necessarii, ibidem ejusmodi missæ interressentes, ab obligatione audiendi missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur.

Circa hoc Indultum dubitatio fuit, an vi illius liceat celebrare missam in privato oratorio, sine præsentia alterutrius dictorum conjugum, cumque varii varie opinarentur, alii affirmando, alii negando id licere; controversia delata fuit ad sacram Congregationem Concilii, quæ An. 1740, die 3 Decembris respondit, non licere. Hanc responsionem Benedictus XIV. Papa non tantum approbavit, sed etiam Decreto incipiente : *Cum duo nobiles conjuges,* dato die 7 Januarii 1741 et publice vulgato, voluit omnibus notum fieri, non posse vigore similis Indulti celebrari missam in privatis oratoriis, quando eidem missæ actu non intersit aliquis ex iis, quibus principaliter Indultum concessum

est; Indultum vero principaliter concessum intelligitur iis tantum, quibus breve dirigitur, nimirum personis illis, quæ a tergo ejusdem brevis proprio nomine nuncupantur, adeo ut sine præsentia unius ex dictis personis minime liceat missæ Sacrificium peragi, etiamsi præsens sit aliquis ex filiis, sive ex consanguineis, sive ex affinibus, sive ex familiaribus, sive denique ex hospitibus nobilibus, in eodem Brevi memoratis; quippe quibus nihil aliud per ejusmodi Brevia conceditur, quam quod unusquisque eorum (dummodo, quod attinet ad familiares, juxta clausulam in iisdem Brevibus insertam, non sit ex illis actu non necessariis) assistens missæ, quæ celebratur in oratorio privato in præsentia alicujus ex personis, a tergo Brevis proprio nomine nuncupatis, satisfaciat obligationi audiendi missam diebus festis de præcepto, sublata igitur et proscripta quacumque minus germana interpretatione ejusmodi Brevium et Indultorum hactenus facta, Sanctitas sua ita declaravit et servari omnino mandavit, districte præcipiens, ut omnes Episcopi, aliique locorum Ordinarii, etiam tanquam a Sede Apostolica delegati, executioni et observantiæ hujus Decreti diligenter incumbant per Canonicas pœnas, contra inobedientes, eorum arbitrio constituendas.

A. Cardinalis Gentili Præfectus.

C. A. Archi-Episcopus PHILIPP. Secretarius.

Atque ex his iterum, quod jam ante monui, patet qua opus sit circumspectione Sacerdotibus, qui missam celebrare volunt in privatis oratoriis, quibus et hoc animadvertendum, longe probabilius et in praxi tenendum esse, si indulgeatur quolibet die missa una, non licere plures eodem die in privato oratorio celebrare; quia sic habet interpretatio communis, tum quia Indultum, cum sit contra legem, strictæ interpretationis est, tum quia alias frustra in Indulto adderetur to *una*: suffecisset dicere, ut quolibet die missa celebretur. Vide Decretum Clementis XI, apud La Croix l. VI, p. 2, post n. 258.

DIVISIO ET SERIES

NEO-CONFESSARII

PARS I

DE IIS QUÆ GENERATIM CONFESSARIO IN PRAXI SUNT OBSERVANDA

PARS II

DE IIS QUÆ CONFESSARIO SUNT OBSERVANDA TUM IN GENERE, CIRCA PECCATA MAGIS OBVIA, TUM IN SPECIE CIRCA PERSONAS ÆTATE, SEXU, STATU, VEL CONDITIONE DIVERSAS.

PARS III

DE IIS QUÆ CONFESSARIO SPECIALITER SUNT OBSERVANDA CIRCA PERSONAS VARIIS VITIIS ET DEFECTIBUS OBNOXIAS.

DIVISIO ET SERIES

INSTRUCTIONIS PRACTICÆ DE DISPENSATIONIBUS, ETC.

DE INDULGENTIIS.

INDEX UNIVERSALIS

Cifra numerum marginalem, *Instr. Instructionem*, designat.

A

B

C

FINIS